UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

CENTRUL UNIVERSITAR
„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ A STUDENȚILOR ȘI MASTERANZILOR

„OPORTUNITĂȚI DE IMPLICARE A TINERILOR ÎN PROCESUL DE CERCETARE”

Ediția a VI-a
23 aprilie 2026

CAHUL 2026

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

CENTRUL UNIVERSITAR
„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ A STUDENȚILOR ȘI MASTERANZILOR

„OPORTUNITĂȚI DE IMPLICARE A TINERILOR ÎN PROCESUL DE CERCETARE”

Ediția a VI-a
23 aprilie 2026

EDITURA TEHNICA-UTM

2026

CZU 082=135.1=111
O-62

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

CENTRUL UNIVERSITAR „BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ A STUDENȚILOR ȘI MASTERANZILOR „OPORTUNITĂȚI DE IMPLICARE A TINERILOR ÎN PROCESUL DE CERCETARE”

Ediția a VI-a
23 aprilie 2026

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN RM

"Oportunități de implicare a tinerilor în procesul de cercetare", conferință științifică (6; 2026; Cahul). Conferința științifică a studenților și masteranzilor "Oportunități de implicare a tinerilor în procesul de cercetare", Ediția a 6-a, 23 aprilie 2026, [Cahul] / comitetul științific: Sergiu Cornea [et al.]. – Cahul: Tehnica-UTM, 2026. – 428 p.: fig., tab. color.

Cerințe de sistem: PDF Reader.

Antetit.: Universitatea Tehnică a Moldovei, Centrul Universitar "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul. – Texte, rez.: lb. rom., engl. – Ref. bibliogr. la sfârșitul art.

ISBN 978-9975-64-681-9 (PDF).

Text: electronic.

082=135.1=111
O-62

ISBN 978-9975-64-681-9 (PDF)

© UTM, 2026

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

- **Sergiu CORNEA,** dr. hab., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Liliana CECLU,** dr., conf. univ., decan, Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Liliana GROSU**, dr., conf. univ., decan, Centrul Universitar „B.P. Hasdeu” din Cahul
- **Vitalie JITARIUC,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Polina LUNGU,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Ludmila CHICIUC**, dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Valentina CORNEA**, dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul/Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
- **Ludmila ROȘCA-SADURSCHI,** dr., conf.univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Ana NEDELCU,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Irina ŞCHIOPU**, dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Diana BÎCLEA**, dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul/Universitatea Lucian Blaga”, Sibiu
- **Marina BUNEA**, dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Svetlana BÎRLEA**, dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Iurie RUMEUS,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Nicolae BĂLCĂNUȚĂ**, dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Andrei POPA,** dr., prof. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Ilona POPOVICI,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

- **Victor AXENTII,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Ludmila BALȚATU,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Liliana COLODEEVA,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Alina PINTILII,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Valeriana PETCU,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Ioana AXENTII,** dr., conf. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Natalia MIHĂILESCU,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Maxim ILICCIEV,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Ion GHELEȚCHI,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Elena Nicoleta HEGHEȘ,** dr., prof. univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Ion GRECU,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Sergiu BODLEV,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Iulia BRIA,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Sergiu SECRIERU,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
- **Oleg BERCU,** dr., lector univ., Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

COMITETUL ORGANIZATORIC

- **Irina TODOS**, dr., conf. univ., președinte
- **Anna NICULIȚA**, specialist în activitate de cercetare și politici editoriale, responsabilă de editarea materialelor Conferinței
- **Natalia SAITARLÎ**, dr., conf. univ., responsabilă de secțiunea Administrație Publică
- **Olesea BLAȘCU**, drd., asist. univ., responsabilă de secțiunea Drept
- **Iulia VICOL**, drd., asist. univ., responsabilă de secțiunea Economie, Inginerie și Științe Aplicate
- **Alexandra CICANCI,** dr., conf. univ., responsabilă de secțiunea Dezvoltarea STEAM și Științe Aplicate
- **Costin CROITORU**, dr., conf. univ., responsabil de secțiunea Istorie
- **Silvia VRABIE**, dr., lector univ., responsabilă de secțiunea Pedagogie şi Psihologie
- **Valeriana PETCU**, dr., conf. univ., responsabilă de secțiunea Limba și literatura română
- **Irina PUȘNEI**, dr., conf. univ., responsabilă de secțiunea Limbi moderne

CUPRINS

COMUNICĂRI ÎN PLEN

Olivia POCOTILO
Managementul sustenabilității în construcția de mașini: reciclarea și recondiționarea sistemelor de suspensie la scoaterea din uz a vehiculului..... **13**
Tatiana IURCHEVICI
Manifestări ale umanismului în context de război: o lectură etică a nuvelei „Murgul din Crimeea” de Ion Druță..... **15**
Adelina BASARAB
Pruncuciderea în dreptul penal contemporan: abordări teoretice și jurisprudențiale..... **19**

SECȚIUNEA I: ȘTIINȚE ADMINISTRATIVE

Marina STANCU
Administrația publică locală din Republica Moldova: principii constituționale și reglementări legale..... **29**
Cristina DIMINENCO
Autonomia locală și consolidarea democrației în Republica Moldova: între principii europene, reforme administrative și provocări practice..... **32**
Mirela COSEV
Evaluarea preliminară a procesului de amalgare voluntară în Republica Moldova..... **38**
Teodor MARACINEANU
Direcțiile principale de activitate a consiliului raionul Cahul în perioada 2019-2023..... **41**
Mihaela FRUNZA
Elaborarea și implementarea politicilor publice în Republica Moldova..... **42**
Diana CARASENI
Statutul juridic al funcţionarului public din Republica Moldova..... **45**
Adelina ȚÎU
Răspunderea administrativă: noțiune, particularități, specificul și formele de manifestare prin prisma codului administrativ al Republicii Moldova..... **49**

SECȚIUNEA II: DREPT

Ionela ANTOHI
Libera circulație a persoanelor în Uniunea Europeană..... **56**
Maria ARMANU
Aplicarea pedepsei in cazul unui cumul de sentințe..... **59**
Elena BRATU
Trăsăturile esențiale ale infracțiunii..... **64**
Arina CĂLIN
Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice..... **67**

Dragoș CAZAN
Aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată..... **76**
Maria-Milena CEBOTARI
Prescripția pentru tragerea la raspunderea penală..... **79**
Lidiana CIOCLEA
Aplicarea rezilierii ca sancțiune civilă prin prisma codului civil în vigoare din 01.03.2019..... **84**
Iulian COLIBA
Clasele de moștenitori în vechea și noua reglementare a codului civil al Republicii Moldova. Drept comparat..... **89**
Marius GHERȚA
Grațierea în dreptul penal al Republicii Moldova..... **96**
Iana GRĂSUN
Utilizarea dronelor armate în conflictul din Ucraina: implicații pentru principiul distincției..... **99**
Igor LEFTER
Aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical față de persoanele care suferă de alcoolism sau narcomanie și instituirea măsurii de ocrotire judiciară..... **104**
Ion MALAIRĂU
Declararea judecătorească a dispariției și a decesului persoanei fizice..... **108**
Elena MÎȚABLÎNDA
Cererea de chemare în judecată ca act procesual care declanșează procesul civil..... **113**
Jorj-Juan MORARU
Analiza reprezentarii succesorale in vechea și noua reglementare a codului civil..... **117**
Alexandrina NASTAS
Fapta săvârșită fără vinovăție (cazul fortuit)..... **121**
Victoria NICULIȚĂ
Categorii de norme juridice în dreptul penal..... **124**
Laura RĂGUȘ
Rolul avansului și al arvunei în garantarea obligațiilor contractuale..... **129**
Ștefan SAMOILĂ
Soțul supraviețuitor..... **133**
Stas BUIUC
Evoluția reglementării audierii minorilor în cauzele penale: între necesitatea aflării adevărului și protecția psihologică a copilului..... **137**
Alina SUSLICOV
Infracţiunea unică. Modalităţi..... **143**
Victoria TICHIȘAN
Analiza rezervei succesorale în vechea și noua reglementare a codului civil. Aspecte de drept comparat cu legislația română..... **147**
Carmen VELICU
Atributele de indentificare a persoanei fizice în cadrul raportului juridic civil..... **152**
Maria RUSU
Rolul organizațiilor internaționale în menținerea păcii și securității internaționale..... **156**

Arina CAPRARU
Reglementarea juridică a controlului fiscal în Republica Moldova..... **159**
Mădălina CAMENSCHI
Izvoarele principale ale dreptului internațional public: tratatul internațional și cutuma internațională..... **162**

SECȚIUNEA III: ECONOMIE, INGINERIE ȘI ȘTIINȚE APLICATE

Liliana ROȘULSCHI
Rolul resurselor digitale și interactive în optimizarea predării gramaticii limbii engleze..... **166**
Cristian CUBREACOV
Rentabilitatea poliței de asigurare medicală în Republica Moldova..... **170**
Denise KERCI
Influența tratamentului termic asupra conținutului de vitamina C în materie primă vegetală..... **174**
Arina CARAPASCAL
Comunicarea ca instrument de influență în leadership..... **177**
Sorina GOROPCEANU
Rolul politicilor și strategiilor de planificare financiară în cadrul întreprinderii..... **179**
Maria SCHERLET
Rolul contabilității financiare în luarea deciziilor economice..... **184**
Iurie HIORA, Valeria CEBOTARU
Determinarea conținutului de clorură de sodiu în diferite tipuri de mezeluri autohtone..... **187**
Olga LOZIȚCAIA
Relația dintre nivelul de autocunoaștere și eficiența leadershipului în cadrul organizațiilor..... **190**
Cosmin PĂDURE
Proiectarea și realizarea sursei liniare de curent continuu pentru circuitul de comutare la tensiune zero..... **192**
Romica ROTARU
Impactul impozitelor indirecte asupra proceselor financiare și sociale..... **197**
Vladislav HANTEA
Analiza statistică a cheltuielilor pentru protecție socială și impactul acestora asupra ratei sărăciei absolute în Republica Moldova..... **199**
Maria BALAN
Analiza relației dintre cheltuielile publice și creșterea economică în Republica Moldova..... **205**
Elena MINCOVSCAIA
Relevanţa principiilor lui Fayol în managementul contemporan..... **210**
Arina CARAPASCAL
Esența evidenței contabile asupra gestiunii eficiente a patrimoniului întreprinderii..... **213**
Ana MARIN-MUSTEAȚĂ
Analiza structurii financiare ca instrument de apreciere a potențialului investițional al întreprinderii S.R.L. „Grandleon”..... **215**

SECȚIUNEA IV: DEZVOLTAREA STEAM A AFACERILOR LOCALE

Cristina ICHIM
Managementul calității și sustenabilitatea: perspective privind integrarea criteriilor ESG (mediu, social și de guvernanță)..... **218**
Daniela ZMEU
Digitalizarea experienței turistice în cramele viticole: analiza impactului platformelor online asupra consumului și fidelizării clienților..... **222**
Mihaela-Dorina ODAINÂI
Tendințe ale dezvoltării sectorului agricol din Republica Moldova..... **227**
Daria STEPANOVA, Adrian ARNĂUTU
Evaluarea calității mierii și detectarea falsificării în industria apicolă..... **232**
Ana-Maria AJDER
Gestionarea ciclului de viață al vehiculelor în logica economiei circulare și a reglementărilor de mediu..... **236**
Maxim GRIGORIU
Materiale de frecare ecologice pentru sisteme de frânare auto sustenabile..... **239**
Gabriela ȚAȚU
Provocări și perspective ale mecanismelor de finanțare din surse alternative ale activităților agricole din Republica Moldova..... **243**
Daniel NEBUNU
Sistem inteligent pentru configurarea calculatoarelor personale, folosind algoritmi de compatibilitate și recomandare în funcție de buget și destinație..... **247**
Olesea DOBROVENCO
Evoluția inteligenței artificiale: trecut, prezent, viitor..... **252**
Vasile FLOREA
Dezvoltarea platformei QRDriverConnect pentru comunicarea anonimă între șoferi..... **255**
Pavel MUNTEANU
Achiziția și monitorizarea în timp real a parametrilor operaționali ai turbinelor eoliene prototip bazată pe ATmega328P și ESP8266..... **258**
Sergiu BABAIANU
Elaborarea prototipului turbinelor eoliene pentru cercetări de laborator..... **259**

SECȚIUNEA V: PEDAGOGIE ȘI PSIHOLOGIE

Mihaela DRĂGUȚAN
Impactul stilului parental în educarea elevului de vârstă școlară mică..... **261**
Cătălina MANICĂ
Rolul educației ecologice în formarea competențelor pentru dezvoltare durabilă..... **266**
Viorica DRAGAN
Dezvoltarea relației învățător – elev prin empatie reciprocă..... **273**
Maria STÎNGA
Strategii de optimizare a creativității în învățământul preșcolar..... **277**

Ala BEȘLIU
Implementarea modelului constructivist în școala generală: de la formarea profesorului la succesul elevului..... **281**
Ana CAMINSCHI
Interdisciplinaritatea-strategie eficientă de dezvoltarea personalității copiilor..... **285**
Ecaterina PREPELIȚA
Valențele abordării constructiviste în stimularea creativității preșcolarilor prin activitățile de educație plastică..... **289**
Galina ZGÎRCIBABA
Organizarea eficientă a procesului instructiv-educativ din perspectiva dezvoltării gândirii critice și a inteligenței emoționale la preșcolari..... **295**
Tatiana PORUMB
Strategii de socializare a elevilor cu CES..... **300**
Claudia NISTOR
Rolul mijloacelor de incluziune școlară a elevilor cu CES..... **309**
Svetlana BRAGĂ
Comunicarea eficientă în parteneriatul grădiniță-familie – premisă esențială pentru socializarea preșcolarului..... **314**

SECȚIUNEA VI: ISTORIE

Arina ANASTASIU
Epopeea descoperirii mormântului lui Tutankhamon: între legendă și adevăr istoric..... **319**
Cristina TUREA
Biblioteca din Alexandria..... **321**
Olesea BLAȘCU
Lex Duodecim Tabularum, primul pod scris de legi romane..... **322**
Iulia TRONCIU
Quintus Mucius Scaevola – întemeietorul școlii de drept roman..... **324**
Oxana MALDUR
Cămașa feminină dacică prototipul iei tradiționale românești..... **326**
Natalia PÎRCIU
Iconografia feminină în numismatică: expresie a puterii, culturii și memoriei colective..... **329**
Valeriu ODAJIU
Cu privire la masacrul de la Fântâna Albă din 1 aprilie 1941..... **330**
Mihail BALAN
Destine frânte în sudul Basarabiei: primul val al represiunilor în satul Pelinei (1940-1941)..... **332**
Angela BOGOS
Urmașii lui Dumitru Bogos (1889-1946): studiu de caz Maria Neghină..... **334**
Arina ANASTASIU
Cahulenii în apărarea independenței: studiu de caz asupra veteranilor din comuna Cucoara..... **335**
Natalia PÎRCIU
Eroism local în contextul războiului de la Nistru: implicarea combatanților din comuna Ciobalaccia..... **337**

Valeria SINIGUR
Vlahii în sursele bizantine..... **339**
Anghelina COROI
Molimele Evului Mediu: lepră și leproșii..... **340**
Valeria SALCI
Drumul spre independență: alianța româno-rusă din 1877..... **342**
Ilie COSTELEANU
Personalitatea Episcopului Cetății Albe – Ismail, Dionisie Erhan (1868-1943)..... **343**
Andrea BUTNARU
Evoluția statalității Republicii Moldova în contextul spațiului post-sovietic..... **345**
Iulia TUDOR
Numismatica - știința care se ocupă de istoria banilor. O incursiune în lumea monedelor, medaliilor și a sistemelor de evidență care au modelat civilizația umană..... **349**

SECȚIUNEA VII: LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Tatiana BUNESCU
Importanța comunicării persuasive a profesorilor de limba română..... **350**
Ion GRĂDINARU
Scenarii de integrare pedagogică a inteligenței artificiale în predarea limbii române..... **355**
Irina LUCA
Semnificația limbajului în poetica eminesciană..... **358**
Elena NETEDU
Motivul moștenirii în literatura română..... **363**
Diana MOISA
„Moartea căprioarei” – genialiatea viziunii artistice..... **367**
Iulia RAHUBENCO
A repere teoretice privind comunicarea didactică prin întrebări în activitatea de predare, învățare și evaluare..... **371**
Cristina ȚÎCĂU
Jocul didactic ca strategie de formare a competenței de comunicare orală la elevi..... **375**
Cristina PASCAL
Strategii moderne de evaluare a competențelor de comunicare în cadrul disciplinei Limba și literatura română..... **379**
Mariana Hajder
Dimensiunea patriotică și educativă a operei lui Nicolae Dabija..... **383**

SECȚIUNEA VIII: LIMBA ENGLEZĂ

Loredana GUIGOVA
The effect of teacher and peer feedback techniques on students' confidence and motivation: a didactic experiment..... **387**
Sabrina ȘTIRBU
The effect of pre-reading activities on engagement and comprehension..... **391**

Maxim BOȘCOV
The impact of collaborative learning through group games on learners' motivation and class participation in EFL classrooms..... **395**
Lilia ROMAN
Comparing the effectiveness of silent reading versus reading aloud in comprehension development..... **398**
Alina VASILACHI
Strategies for motivating learners in the EFL classroom: teachers' and students' perspectives..... **404**
Daniela MUNTEANU
The role and power of feedback in effective teaching..... **407**
Mihaela ȚURCAN
Effective approaches to teaching English grammar in the EFL classroom..... **410**
Tamara ZAMĂNEAGRĂ
The role of digital tools in promoting learner autonomy in EFL..... **413**
Valentina- Gabriela RUMEUS
From quarantine to quality: *Educație online's* lessons for future English classrooms..... **415**
Antonela IACOVLEV
Hollywood in the classroom: using American films to teach English and cultural awareness..... **419**
Tatiana SOCOLOV
Speak up! Using debates to enhance speaking skills in the EFL classroom..... **423**

COMUNICĂRI ÎN PLEN

MANAGEMENTUL SUSTENABILITĂȚII ÎN CONSTRUCȚII DE MAȘINI: RECICLAREA ȘI RECONDIȚIONAREA SISTEMELOR DE SUSPENSIE LA SCOATEREA DIN UZ A VEHICULULUI

SUSTAINABILITY MANAHEMENT IN AUTOMOTIVE ENGENEERING: RECYCLING AND REFURBISHMENT OF SUSPENSION SYSTEM AT VEHICLE END-OF-LIFE

Olivia POCOTILO,
Specialitatea Ing. și Manag. în Constr. de Mașini, gr. IMCM 2201
Coordonator științific: **Marina BUNEA**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Creșterea numărului de vehicule scoase din uz reprezintă o provocare majoră pentru industria auto, atât din punct de vedere ecologic, cât și economic. Gestionarea eficientă a componentelor rezultate din dezmembrarea acestora devine esențială în contextul dezvoltării sustenabile. Lucrarea analizează posibilitățile de integrare a sistemelor de suspensie în economia circulară, prin procese de reciclare și recondiționare. Este abordat sistemul de suspensie de tip MacPherson, utilizat pe scară largă în industria auto, cu aplicare pe modelul Volkswagen Passat B6. Sunt analizate materialele utilizate, tipurile de uzură și metodele de valorificare a componentelor după scoaterea din uz a vehiculului. De asemenea, este realizată o analiză comparativă între reciclare și recondiționare, evidențiindu-se avantajele economice și ecologice ale fiecărei metode. Rezultatele arată că recondiționarea reprezintă o soluție prioritară în cadrul economiei circulare, contribuind la reducerea consumului de resurse și a impactului asupra mediului.*

Cuvinte-cheie: *economie circulară, suspensie MacPherson, reciclare, recondiționare, sustenabilitate*

Abstract: *The increasing number of end-of-life vehicles represents a major challenge for the automotive industry, both from environmental and economic perspectives. Efficient management of components resulting from vehicle dismantling is essential in the context of sustainable development. This paper analyzes the integration of suspension systems into the circular economy through recycling and reconditioning processes. The MacPherson suspension system, widely used in the automotive industry, is examined through a case study of the Volkswagen Passat B6. The materials used, wear mechanisms, and methods of component recovery are analyzed. A comparative analysis between recycling and reconditioning is also presented, highlighting the economic and environmental advantages of each method. The results indicate that reconditioning represents a priority solution within the circular economy, contributing to resource conservation and reduced environmental impact.*

Keywords: *circular economy, MacPherson suspension, recycling, reconditioning, sustainability*

Industria construcțiilor de mașini se confruntă, în contextul actual, cu presiuni

crescute privind reducerea impactului asupra mediului, generate de creșterea continuă a numărului de vehicule scoase din uz (End-of-Life Vehicles – ELV). Această tendință implică nu doar acumularea unor cantități semnificative de deșeuri, ci și pierderea unor resurse materiale valoroase, în special metale și materiale compozite utilizate în structura componentelor auto. În acest context, implementarea principiilor economiei circulare devine o necesitate strategică, având ca obiectiv principal optimizarea ciclului de viață al produselor și reducerea dependenței de resurse primare.

Economia circulară propune un model sistemic de gestionare a resurselor, fundamentat pe menținerea valorii materialelor și componentelor pe o durată cât mai mare de timp, prin procese de reutilizare, recondiționare și reciclare. În industria auto, aplicarea acestui model presupune nu doar optimizarea proceselor de producție, ci și dezvoltarea unor strategii eficiente de valorificare a componentelor rezultate din dezmembrarea vehiculelor. În acest sens, sistemele de suspensie reprezintă un domeniu relevant de analiză, datorită complexității constructive și diversității materialelor utilizate.

Sistemul de suspensie de tip MacPherson, utilizat pe scară largă în construcția autoturismelor moderne, se caracterizează printr-o configurație constructivă simplificată, care integrează amortizorul și arcul elicoidal într-un ansamblu structural compact. Această soluție tehnică permite reducerea masei și a costurilor de producție, dar implică, în același timp, solicitări mecanice semnificative asupra componentelor, generate de interacțiunea directă cu suprafața de rulare și de sarcinile dinamice variabile. Analiza realizată în cadrul lucrării se bazează pe modelul Volkswagen Passat B6, reprezentativ pentru această categorie de sisteme.

Din punct de vedere al materialelor, componentele suspensiei sunt realizate predominant din oțeluri aliate, aliaje de aluminiu și materiale elastomerice, fiecare contribuind la asigurarea performanțelor funcționale ale sistemului. În condiții de exploatare, aceste materiale sunt supuse unor procese complexe de degradare, incluzând oboseala mecanică, uzura prin frecare, coroziunea și îmbătrânirea materialelor elastice. Aceste fenomene conduc la modificarea proprietăților mecanice și funcționale ale componentelor, influențând direct siguranța și confortul vehiculului.

Gestionarea componentelor de suspensie la sfârșitul ciclului de viață al vehiculului implică parcurgerea unor etape tehnologice specifice, începând cu depoluarea și continuând cu demontarea și sortarea materialelor. În această etapă, evaluarea stării tehnice a componentelor devine esențială pentru stabilirea metodei optime de valorificare. Astfel, componentele cu degradare avansată sunt direcționate către procese de reciclare, în timp ce cele care prezintă uzură parțială pot fi supuse proceselor de recondiționare.

Reciclarea materialelor constituie o metodă eficientă de recuperare a resurselor, în special în cazul metalelor feroase și neferoase, contribuind la reducerea consumului de materii prime și a impactului asupra mediului. Cu toate acestea, procesul de reciclare implică un consum energetic semnificativ și poate conduce la pierderi de material sau la degradarea calității acestuia. În plus, reciclarea nu permite conservarea valorii funcționale inițiale a componentelor.

În contrast, recondiționarea componentelor de suspensie reprezintă o soluție tehnologică avansată, care permite prelungirea duratei de viață a acestora prin refacerea parametrilor funcționali. Acest proces poate include operații precum înlocuirea elementelor de etanșare, reumplerea cu fluide tehnice, recondiționarea suprafețelor de contact sau înlocuirea componentelor elastomerice. Din perspectivă economică și ecologică, recondiționarea oferă avantaje semnificative, prin reducerea costurilor de producție și diminuarea consumului de resurse.

Analiza comparativă a celor două metode evidențiază faptul că reciclarea și

recondiționarea nu trebuie considerate procese alternative, ci complementare, integrate într-o strategie unitară de gestionare a ciclului de viață al componentelor. În acest context, recondiționarea trebuie prioritizată pentru componentele care își păstrează integritatea structurală, în timp ce reciclarea trebuie aplicată în cazul componentelor complet degradate.

Deci, integrarea sistemelor de suspensie în economia circulară reprezintă o direcție esențială pentru dezvoltarea sustenabilă a industriei auto. Implementarea unor strategii eficiente de recondiționare și reciclare contribuie la optimizarea utilizării resurselor, reducerea impactului asupra mediului și creșterea competitivității economice. Astfel, tranziția către un model circular de producție și consum devine o condiție fundamentală pentru viitorul construcției de mașini.

Bibliografie:

1. European Commission. *End-of-Life Vehicles Directive 2000/53/EC*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0053
2. European Commission. *Circular Economy Action Plan*. https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en
3. Heisler, H. *Advanced Vehicle Technology*. Butterworth-Heinemann, 2002. https://books.google.com/books?id=Z0tRAAAAMAAJ
4. Reif, K. (ed.). *Automotive Handbook*. Robert Bosch GmbH, 2018. https://www.bosch-mobility.com/en/solutions/automotive-handbook/
5. World Steel Association. *Steel Recycling*. https://worldsteel.org/steel-topics/recycling/
6. Stahel, W. R. *The Circular Economy: A User's Guide*. Routledge, 2019. https://www.routledge.com/The-Circular-Economy-A-Users-Guide/Stahel
7. Volkswagen AG. *Passat B6 Technical Documentation*. Disponibil online: https://workshop-manuals.com

MANIFESTĂRI ALE UMANISMULUI ÎN CONTEXT DE RĂZBOI – O LECTURĂ ETICĂ A NUVELEI „MURGUL DIN CRIMEEA” DE ION DRUȚĂ

MANIFESTATIONS OF HUMANISM IN THE CONTEXT OF WAR – AN ETHICAL READING OF ION DRUȚĂ'S SHORT STORY „MURGUL DIN CRIMEEA”

Tatiana IURCHEVICI,
specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Liliana GROSU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezentul articol propune o lectură etică a nuvelei „Murgul din Crimeea” (1958) de Ion Druță, urmărind modul în care valorile umaniste – compasiunea, fidelitatea, demnitatea și sacrificiul – se manifestă în condiții extreme de război. Pornind de la cadrul filozofic oferit de etica grijii (Carol Gilligan) și de conceptul camusian de om drept, studiul analizează relația dintre personajul Harabagiu și murgul său ca model de reciprocitate morală și rezistență umanistă. Opera lui Druță este plasată, totodată, în contextul conflictelor armate contemporane, demonstrând că un text din 1958 își păstrează, în fața prezentului, o dureroasă actualitate.*

Cuvinte-cheie: *umanism, război, Ion Druță, etică literară, dezumanizare*

Abstract: *This article proposes an ethical reading of Ion Druță's short story „Murgul din Crimeea” (1958), tracing the ways in which humanist values - compassion, fidelity, dignity, and sacrifice - manifest under the extreme conditions of war. Drawing on the philosophical framework of the ethics of care (Carol Gilligan) and the Camusian concept of the just man, the study examines the relationship between the character Harabagiu and his horse as a model of moral reciprocity and humanist resistance. The analysis is further anchored in the context of contemporary armed conflicts, demonstrating that Druță's text transcends its historical moment and remains a humanist manifest of painful relevance.*

Keywords: *humanism, war, Ion Druță, literary ethics, dehumanization*

Tema războiului și a consecințelor sale de durată constituie un motiv recurent în literatura universală și română, de la epopeile antice până la mărturiile documentare ale secolului al XX-lea. Ceea ce diferențiază operele cu adevărat valoroase de simpla cronică militar este tocmai capacitatea lor de a surprinde nu eroismul colectiv proclamat, ci umanul individual aflat în criză. Camil Petrescu demontează în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* mitul gloriei prin autoanaliză dureroasă [4, p. 112], Liviu Rebreanu explorează în *Pădurea spânzuraților* prăpastia dintre datorie și conștiință [5, p. 87], iar jurnalul Annei Frank documentează, prin ochii unui copil, dezumanizarea sistematică a unui regim care transformă ființele umane în categorii administrative [6, p. 34]. Fiecare dintre aceste voci pune, în fond, aceeași întrebare: ce rămâne din om atunci când totul în jurul lui încearcă să-l distrugă?

Ion Druță se înscrie în această tradiție cu o nuvelă scrisă în 1958, într-o perioadă controlată de imperativele eroismului colectiv – *Murgul din Crimeea*, operă aparent modestă – o poveste despre un cal și un soldat simplu, care prin acțiunile sale depășește cadrul îngust al istoriei relatate, o operă despre om și umanism.

Dar, ce este umanismul?

Termenul *umanism* derivă din latinescul *humanitas*, desemnând ansamblul valorilor care pun omul și demnitatea sa în centrul oricărei considerații morale, politice sau artistice. În sensul său filozofic modern, umanismul prezintă ființa umană înzestrată cu capacitatea de compasiune, rațiune și responsabilitate față de semeni.

Filozoful Albert Camus a conceptualizat, în lucrarea *Omul revoltat*, ceea ce el numea *omul drept* – nu eroul infailibil, nu sfântul care se sustrage ispitelor, ci omul obișnuit care, în momentul decisiv, alege umanul în locul convenabilului [2, p. 78]. Carol Gilligan în lucrarea *In a Different Voice* argumentează că adevărata moralitate nu rezidă în respectarea unui principiu abstract, ci în responsabilitatea față de celălalt concret – față de ființa reală din fața ta, cu suferința și particularitatea ei irepetabilă [3, p. 19].

Întrebarea la care încercăm să dăm răspuns prin abordarea acestei opere este: Ce se întâmplă cu aceste valori pe timp de război? Răspunsul este unul crunt: războiul dezumanizează sistematic, transformând oamenii în resurse, în numere, în unități tactice a căror valoare individuală se dizolvă în logica obiectivului colectiv. Viața devine relativă, pierderile se normalizează, empatia este percepută ca vulnerabilitate ceea ce sugerează că războiul este o negație a valorilor pe care pretinde că le apără. În acest context, orice gest umanist capătă dimensiunile unui act de rezistență, așa cum demonstrează Ion Druță prin opera sa.

Nuvela *Murgul din Crimeea* pare, la suprafață o istorioară despre retragerea unei coloane militare din Crimeea după cel de-al Doilea Război Mondial, însă, în adâncime, este o meditație despre loialitate, demnitate și dreptul oricărei ființe de a trăi și muri în pământul

său. Autorul nu moralizează și nu proclamă, dar lasă gesturile să vorbească în locul argumentelor. Și tocmai această discreție este forța sa fundamentală: cititorului nu i se spune ce să gândească, ci i se creează condițiile să simtă.

Unul dintre gesturile artistice cele mai curajoase ale lui Druță este decizia de a acorda murgului o interioritate autentică, refuzând rolul ornamental pe care literatura de război îl rezervă de obicei animalelor. În proza militară tradițională, calul apare fie ca extensie a eroismului cavaleresc al stăpânului, fie ca simbol al brutalității sau al inocenței pierdute. Druță face altceva: îi oferă o prezență concretă, individualizată, cu suferință reală și cu o formă proprie de demnitate care nu depinde de utilitatea sa tactică. Descrierea „*ochii pe jumătate închiși – cată lung la centura căprarului”* nu este ornamentală: este o radiografie a legăturii construite în timp, o privire de recunoaștere care spune mai mult decât ar putea spune orice dialog [1, p. 47]. Calul îl recunoaște pe Harabagiu chiar și în epuizare, ca și cum prezența sa ar fi singura ancoră într-o lume care s-a dezintegrat. „*Șolduri stâlcite, pielea murdară”* denotă suferința murgului, redată cu precizie, fără patetism, ceea ce îi conferă o greutate morală: nu ni se cere milă, ni se cere recunoașterea unei realități.

Când Harabagiu îi spune „*Hai, murgule, hai!*”, calul se ridică, iar gestul poate fi înțeles ca supunere. În text, însă, el funcționează ca un act de alegere, când murgul răspunde apelului nu dintr-un reflex condiționat, ci dintr-o loialitate construită în experiența comună a războiului, dintr-o reciprocitate moral care nu are nevoie de cuvinte [1, p. 52].

Ion Druță înscrie, astfel, murgul într-o tradiție literară venerabilă a cailor care întruchipează fidelitatea și noblețea spiritului – de la Bucephalus, calul lui Alexandru cel Mare, care nu accepta alt călăreț, la Rocinante, tovarășul lui Don Quijote, proiecție a idealismului stângaci, dar autentic al stăpânului său. Murgul este martorul mut al tuturor eroismelor anonime care nu au primit niciodată un monument, purtătorul, cum spune textul, „*al unei doine ce n-a fost cântată încă, dar a fost suferită din plin”* [1, p. 58].

Harabagiu este un caporal fără titluri, fără discursuri, fără grandoare. Merge în fruntea coloanei cu moletiera la gât, o imagine a anonimatului absolut, a omului care nu va fi niciodată subiectul unui raport de onoare sau al unui discurs comemorativ. Prin el, scriitorul demonstrează că umanismul este posibil în criză, autorul nu are nevoie de un erou excepțional, ci de un om obișnuit care, într-un moment de război, face o alegere neașteptată.

Ordinul pe care îl primește este clar în logica sa militară: „*Fugi și-l împușcă. Altfel, dau rușii peste noi”* [1, p. 44]. Din perspectiva comandantului, decizia este rațională și necesară pentru că un cal rănit care nu poate ține pasul cu coloana este un pericol tactic concret. Este o ecuație simplă pe care războiul o impune zilnic: o viață în schimbul mai multor vieți.

Răspunsul lui Harabagiu „*Am să-l pușc, don căpitan*” și actul său ulterior de a nu trage constituie unul dintre cele mai subtile și mai durabile momente din proza românească. Nu există un discurs al justificării, nu există o confruntare dramatică cu autoritatea, nu există nici măcar o deliberare interioară explicită. Există, pur și simplu, incapacitatea de a face un lucru pe care ființa sa interioară îl refuză, nu ca trăsătură de caracter, ci ca act de recunoaștere. Harabagiu nu alege un principiu abstract al respectului, ci alege murgul, această ființă concretă, cu ochii pe jumătate închiși, care îl privește.

Prin prisma eticii grijii lui Gilligan, gestul lui Harabagiu este exemplar: responsabilitatea morală nu derive dintr-o normă generală, ci din recunoașterea celuilalt ca entitate cu valoare proprie, ireductibilă la utilitatea sa instrumentală [3, p. 73]. Harabagiu îl vede pe murg. Îi simte suferința. Îl face incapabil să execute ordinul.

Opera lui Ion Druță este produsul anului 1958, dar, lecturând-o în prezent, când conflicte armate active devastează Ucraina, Orientul Mijlociu și alte regiuni ale lumii, dezvăluie o actualitate pe care autorul nu și-a propus-o ca scop, ci a atins-o inevitabil, scriind

despre constantele umane ale războiului mai degrabă decât despre război ca eveniment particular. Crimeea, peninsula pe care titlul o evocă ca scenă a retragerii militare din 1944, a redevenit în 2014 și 2022 linie de front și simbol al tensiunilor geopolitice – o suprapunere istorică pe care Druță nu o putea anticipa.

Dezumanizarea sistematică pe care nuvela o surprinde în logica ordinului militar – transformarea oamenilor și a animalelor în resurse tactice, normalizarea pierderilor, suprimarea vocilor individuale sub narativul colectiv – este un mecanism perfect recunoscut în conflictele contemporane, independent de ideologia care îl susține. Există astăzi guverne care interzic cuvântul război, care pedepsesc jurnaliștii ce arată realitatea de pe front, care construiesc narațiuni oficiale impermeabile la suferința individuală. În acest context, discreția autorului prin capacitatea sa de a spune adevărul în șoaptă, de a-l ascunde în gestul unui cal care se ridică, nu mai este doar o opțiune estetică, ci un model de rezistență artistică în fața presiunii normative.

Ceea ce face memorabilă nuvela *Murgul din Crimeea*, nu este paralelismul geografic sau ideologic, ci exemplul moral pe care îl oferă. În fiecare zi de conflict armat, există Harabagii ai timpului nostru: oameni obișnuiți care, în momentul decisiv, aleg umanul în locul convenabilului – soldați care refuză ordine criminale cu prețul propriei libertăți, civili care adăpostesc fugari de cealaltă parte a frontului, medici voluntari care traversează zone de pericol pentru răniți anonimi. Druță le-a dat un chip literar cu zeci de ani înainte ca lumea să îi poată vedea pe ecranele telefoanelor.

Murgul, la rândul său, nu mai este doar un cal dintr-o nuvelă de război. El este purtătorul memoriei tuturor ființelor care au suferit în conflicte fără să poată numi sau revendica această suferință, fără să-și spună cuvântul dacă vrea sau nu să fie martorul războiului, dacă ar alege să meargă sau să stea.

Așadar, *Murgul din Crimeea* de Ion Druță este, în esență, un manifest umanist care nu moralizează, ci înnobilează. Prin relația dintre Harabagiu și murgul său, Druță demonstrează că umanismul nu se verifică în timpurile de pace, ci tocmai in situațiile-limită, când costul său este maxim și vizibilitatea sa minimă. Gestul mic al caporalului, acel *nu* tăcut opus unui ordin rațional, poartă o greutate etică imensă, pentru că este un act de recunoaștere: recunoașterea valorii celuilalt, dincolo de orice utilitate strategică, dincolo de orice graniță de specie sau de front. Textul revelă o arhitectură morală coerentă și neostentativă și compasiunea ca grijă activă cu cost real, fidelitatea ca loialitate față de relație, sacrificiul ca asumare tăcută a propriei integrități, demnitatea ca valoare universală care nu se anulează la ordin. Aceste valori nu sunt relicve ale umanismului renascentist și nici utopii filozofice – ele sunt exact ceea ce o lume sfâșiată de conflicte are nevoie să reaudă, nu ca predică, ci ca poveste.

Druță nu ne spune ce să gândim. Ne lasă să simțim. Și în această alegere artistică rezidă forța sa durabilă. Murgul se ridică.... Harabagiu nu trage…. Și noi, cititorii, purtăm mai departe întrebarea pe care textul o lasă deschisă cu o delicatețe pe care niciun răspuns nu ar putea-o egala: ce am fi ales noi?

Bibliografie:

1. DRUȚĂ, Ion. *Murgul din Crimeea*. În volumul *Frunze de dor*. Chișinău: Literatura Artistică, 1985.
2. CAMUS, Albert. *Omul revoltat*, traducere de Modest Morariu. București: RAO, 1994.
3. GILLIGAN, Carol. I*n a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development.* Cambridge: Harvard University Press, 1982.
4. PETRESCU, Camil. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. București: Cartea Românească, 1930.

5. REBREANU, Liviu. *Pădurea spânzuraților*. București: Cultura Națională, 1922.
6. FRANK, Anne. *Jurnalul Annei Frank*, traducere de Mina Barbul. București: Humanitas, 2010.

PRUNCUCIDEREA ÎN DREPTUL PENAL CONTEMPORAN: ABORDĂRI TEORETICE ȘI JURISPRUDENȚIALE

INFANTICIDE IN CONTEMPORARY CRIMINAL LAW: THEORETICAL AND JUDICIAL APPROACHES

Adelina BASARAB,
specialitatea Drept, gr. D 2301,
Coordonator științific: **Radion COJOCARU**, dr., prof. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Protecția vieții este una dintre valorile fundamentale garantate de Constituția Republicii Moldova și ocrotite prin legislația penală. În acest cadru, infracțiunea de pruncucidere este reglementată distinct la art. 147 Cod penal, având în vedere condițiile speciale în care este comisă. Lucrarea analizează particularitățile juridice ale pruncuciderii, delimitarea față de alte infracțiuni contra vieții și rolul stării de tulburare fizică sau psihică a mamei în stabilirea răspunderii penale. Sunt prezentate obiectivele cercetării: examinarea reglementării naționale, analiza elementelor constitutive, raportarea la alte sisteme de drept și studierea practicii judiciare. Abordarea comparativă evidențiază asemănări și diferențe între legislațiile din Republica Moldova, România, Ucraina, Marea Britanie, Finlanda, Elveția și Franța, subliniind modul în care fiecare stat tratează situațiile particulare legate de uciderea nou-născutului. Practica judiciară confirmă importanța stabilirii cumulative a elementelor infracțiunii și rolul expertizei în determinarea stării mamei. Studiul demonstrează că pruncuciderea se deosebește de alte forme de omor prin condiții specifice, ceea ce justifică reglementarea distinctă și necesitatea unei analize atente pentru aplicarea corectă a legii penale.*

Cuvinte-cheie: *dreptul la viață, pruncucidere, infracțiune*

Abstract: *The protection of life is one of the fundamental values guaranteed by the Constitution of the Republic of Moldova and safeguarded by criminal law. In this context, the crime of infanticide is specifically regulated under Article 147 of the Criminal Code, given the special circumstances under which it is committed. This paper analyzes the legal particularities of infanticide, its distinction from other crimes against life, and the role of the mother's physical or mental disorder in determining criminal liability. The research objectives are presented: examining national legislation, analyzing the constituent elements, comparing with other legal systems, and studying judicial practice. The comparative approach highlights similarities and differences between the laws of the Republic of Moldova, Romania, Ukraine, the United Kingdom, Finland, Switzerland, and France, emphasizing how each state handles specific situations related to the killing of a newborn. Judicial practice confirms the importance of cumulatively establishing the elements of the crime and the role of expert assessment in determining the mother's condition. The study demonstrates that infanticide differs from other forms of homicide due to specific conditions,*

which justifies distinct regulation and the need for careful analysis to ensure the correct application of criminal law.

Keywords: *right to life, infanticide, crime*

1. Aspecte introductive

Protecția vieții reprezintă una dintre valorile fundamentale ocrotite de dreptul penal, fiind garantată atât prin normele constituționale, cât și prin legislația penală. Potrivit art. 24 din Constituția Republicii Moldova[1], dreptul la viață este garantat, iar statul are obligația de a asigura respectarea acestuia.

Unele precizări privind conținutul și importanța dreptului la viață se regăsesc și în lucrarea *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*[2], realizată de un colectiv de autori (Negru B., Osmochescu N., Smochină A. ș.a.). În cadrul acestei lucrări este evidențiat faptul că dreptul la viață ocupă o poziție esențială în sistemul drepturilor fundamentale, întrucât exercitarea celorlalte drepturi depinde de existența acestuia. Totodată, se menționează că protecția acestui drept are un caracter strict, nefiind permise derogări nici în situații excepționale, iar consacrarea lui în principalele acte juridice internaționale confirmă rolul său fundamental.

Deși dreptul la viață beneficiază de o protecție deosebită, legislația penală prevede anumite incriminări speciale pentru situații particulare, cum este cazul pruncuciderii.

Scopul prezentei cercetări constă în examinarea infracțiunii de pruncucidere în dreptul penal contemporan, prin evidențierea particularităților juridice ale acesteia, a modului în care este reglementată și aplicată în practică, precum și prin raportarea la soluțiile adoptate în alte sisteme de drept. O asemenea cercetare este necesară pentru o înțelegere corectă a acestei infracțiuni și pentru evitarea unor încadrări juridice eronate.

În vederea realizării acestui scop, lucrarea urmărește mai multe obiective, și anume: analiza reglementării infracțiunii de pruncucidere în Codul penal al Republicii Moldova și a elementelor constitutive ale acesteia; delimitarea pruncuciderii de alte infracțiuni contra vieții, în special de omorul intenționat; evidențierea rolului stării de tulburare fizică sau psihică a mamei în stabilirea răspunderii penale; analiza comparativă a reglementărilor din alte sisteme de drept; precum și examinarea practicii judiciare, în vederea evidențierii modului de aplicare a normelor penale în cauzele de pruncucidere.

Aceste particularități confirmă poziția distinctă a pruncuciderii în cadrul infracțiunilor contra vieții și impun o analiză atentă a fiecărui caz, pentru a evita erori de încadrare juridică.

2. Elemente de drept comparat

Infracțiunea de pruncucidere poate fi analizată și prin raportare la legislația altor state, pentru a evidenția modul în care aceasta este reglementată și tratată în diferite sisteme de drept. O astfel de analiză este importantă deoarece permite o înțelegere mai clară a acestei infracțiuni, precum și a modului în care diferite state aleg să reglementeze situații similare.

Scopul acestei analize constă în identificarea atât a elementelor comune, cât și a diferențelor existente între normele juridice, în special în ceea ce privește condițiile de existență a infracțiunii, subiectul activ, momentul comiterii faptei și sancțiunea aplicabilă.

---

[1] Constituția Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994, [online], [citat 27.03.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#

[2] Negru B., Osmochescu N., Smochină A. et al ., *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Ed. ARC, 2012. 576 p. 0

Dreptul comparat permite, astfel, o înțelegere mai clară a reglementării naționale, prin raportarea acesteia la soluțiile adoptate de alte state. În același timp, această metodă de analiză contribuie la evidențierea unor modele legislative diferite în materia infracțiunilor contra vieții și oferă posibilitatea de a observa dacă există o tendință comună în reglementarea pruncuciderii sau, dimpotrivă, abordări diferite de la un sistem de drept la altul.

În dreptul penal al Republicii Moldova, pruncuciderea este reglementată la art. 147 Cod penal și constă „*în omorul copilului nou-născut, săvârșit în timpul nașterii sau imediat după naștere de către mama care se afla într-o stare de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernământului, cauzată de naștere”.*[1] Norma juridică este construită astfel încât să pună accent nu doar pe rezultatul produs, ci și pe condițiile concrete în care a fost săvârșită fapta. Sancțiunea prevăzută este închisoarea de până la 5 ani, ceea ce evidențiază faptul că momentul comiterii infracțiunii și starea mamei devin elemente esențiale pentru încadrarea juridică, iar în lipsa acestora fapta nu mai poate fi calificată ca pruncucidere.

O reglementare similară se regăsește în dreptul penal român, unde art. 200 Cod penal incriminează uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă. „(1) Uciderea copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, săvârșită de către mama aflată în stare de tulburare psihică se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.” [2] Sancțiunea relativ redusă reflectă faptul că legiuitorul are în vedere situația particulară a mamei în perioada imediat următoare nașterii, ceea ce justifică o diferențiere față de omorul intenționat. Deși formularea normei este diferită, esența rămâne aceeași: starea psihică a mamei influențează încadrarea juridică a faptei.

În legislația penală a Ucrainei, art. 117[3] incriminează uciderea nou-născutului de către mamă în timpul nașterii sau imediat după naștere. Deși norma este mai concisă, aceasta păstrează aceleași elemente esențiale, respectiv momentul comiterii faptei și existența unui subiect special. Sancțiunea prevăzută constă în măsuri de libertate pe o perioadă de până la cinci ani sau închisoare pe aceeași durată, ceea ce confirmă recunoașterea caracterului distinct al acestei infracțiuni față de omorul obișnuit.

În dreptul Marii Britanii, pruncuciderea este reglementată printr-o lege specială, *Infanticide Act 1938*[4], care introduce o abordare distinctă față de legislațiile din Europa de Est. Potrivit acestei legi, fapta este calificată drept infanticid atunci când mama cauzează moartea copilului său cu vârsta de până la 12 luni, dacă la momentul comiterii se afla într-o stare de dezechilibru psihic determinată de procesul nașterii sau de efectele lactației. Textul normativ prevede că, deși în lipsa acestei reglementări fapta ar fi încadrată ca omor, ea este tratată ca o infracțiune distinctă, sancționată similar cu omorul din culpă. Astfel, legislația britanică extinde perioada în care poate fi reținută această infracțiune, depășind limita de 24

---

[1] Art. 147 din Codul penal al Republicii Moldova: / Legea Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003. [online], [citat 27.03.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153355&lang=ro#

[2] Art. 200 alin. (1) din Codul penal al României, Legea nr. 286/2009 din 17 iulie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009, disponibil pe Portal Legislativ, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/10985

[3] Art. 117 din Codul penal al Ucrainei, Legea nr. 2341-III din 5 aprilie 2001, publicată în Buletinul Oficial al Radei Supreme (BVR), 2001, nr. 25–26, art. 131, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#Text

[4] Legea *Infanticide Act 1938*, c.36 (Regnal. 1 and 2 Geo. 6), Section 1, adoptată de Parlamentul Marii Britanii, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1/2010-10-04

de ore prevăzută în Codul penal al Republicii Moldova și oferind un cadru mai larg de interpretare juridică.

În dreptul penal finlandez, infracțiunea de pruncucidere este reglementată în Codul penal, Capitolul 21, Secțiunea 4. Potrivit acestei dispoziții: *„(1) A woman who in a state of exhaustion or distress caused by childbirth kills her baby shall be sentenced for infanticide to imprisonment for at least four months and at most four years. (2) An attempt is punishable.”*[1] În traducere, aceasta înseamnă că femeia care, aflându-se într-o stare de epuizare sau tulburare determinată de naștere, își ucide copilul, este sancționată pentru infracțiunea de pruncucidere cu pedeapsa închisorii de la minimum patru luni până la maximum patru ani, iar tentativa este, de asemenea, pedepsită.

Norma pune accent pe starea fizică și psihică a mamei, aceasta fiind elementul esențial care diferențiază această infracțiune de alte forme de omor. Totodată, limitele reduse ale pedepsei arată că legiuitorul finlandez ia în considerare circumstanțele speciale în care este comisă fapta.

În dreptul penal elvețian, pruncuciderea este reglementată ca infracțiune distinctă la art. 116 Cod penal.[2] Aceasta constă în uciderea copilului de către mamă în timpul nașterii sau în perioada în care aceasta se află încă sub influența stării cauzate de naștere. Reglementarea este clară și pune accent pe aceleași elemente întâlnite și în alte sisteme de drept, respectiv momentul comiterii faptei și starea mamei.

Pe de altă parte, în actualul Cod penal francez[3], Titlul II, *Infracțiuni contra persoanei*, sunt reglementate faptele care aduc atingere vieții și integrității umane. Acestea sunt sistematizate în două secțiuni: fapte voluntare contra vieții (art. 221-1 – 221-5) și fapte involuntare contra vieții. În prima secțiune sunt incriminate omorul intenționat, omorul cu premeditare, omorul comis în circumstanțe agravante, precum și atentatul la viață prin otrăvire. Art. 221-4 prevede detențiunea pe viață pentru omorul comis asupra unui minor care nu a împlinit vârsta de 15 ani. În secțiunea a doua este reglementat omorul involuntar, iar articolele 223-2 – 223-4 sancționează abandonul unei persoane aflate în imposibilitatea de a se apăra, cu pedepse ce variază de la 5 ani la 20 de ani de închisoare, în funcție de consecințele produse.

Raportat la tema pruncuciderii, se observă că legislația franceză nu consacră o incriminare distinctă pentru uciderea nou-născutului de către mamă, ci subsumează această faptă regimului general al omorului sau al omorului agravat. Astfel, accentul cade pe vârsta victimei și pe circumstanțele agravante, nu pe starea psihică sau fizică a mamei în perioada post-partum, cum se întâmplă în legislațiile din România, Republica Moldova sau Ucraina.

Analiza comparativă evidențiază că, deși reglementarea pruncuciderii diferă de la un stat la altul, majoritatea sistemelor de drept recunosc caracterul distinct al acestei infracțiuni, prin raportare la momentul nașterii și la starea mamei.

---

[1] United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *The Criminal Code of Finland*, Chapter 21, Sections 1–18, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.unodc.org/cld/en/legislation/fin/the_criminal_code_of_finland/chapter_21/sections_1-18/sections_1-18.html

[2] Codul penal al Elveției din 21 decembrie 1937 (SR 311.0), publicat pe portalul legislativ oficial *Fedlex*, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en#context-sidebar

[3] Codul penal al Franței (*Code pénal*), ultima modificare la 11 iulie 2025, document generat la 7 septembrie 2025, WIPO Lex [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/23309

3. Analiza juridico-penală și elemente de practică judiciară privind infracțiunea de pruncucidere încriminată în baza art. 147 Cod penal al Republicii Moldova

Pentru existența unei infracțiuni este necesar ca fapta să întrunească toate elementele componenței infracțiunii, astfel cum acestea sunt prevăzute de legea penală. În conformitate cu prevederile art. 52 alin. (1) Cod penal al Republicii Moldova, *„se consideră componență a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă”.*[1]

În acest sens, analiza infracțiunii de pruncucidere presupune examinarea fiecărui element al componenței sale, și anume: obiectul, latura obiectivă, latura subiectivă și subiectul infracțiunii, toate acestea trebuie să fie întrunite cumulativ.

Aplicarea corectă a dispozițiilor legale trebuie realizată în concordanță cu orientările oferite de instanța supremă. Astfel, potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 11 din 24.12.2012 „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145–148 CP al RM)”[2], instanțele sunt obligate să stabilească cu exactitate forma vinovăției, circumstanțele concrete ale cauzei și particularitățile persoanei făptuitorului. Aceste cerințe sunt pe deplin aplicabile și în materia pruncuciderii, unde delimitarea față de alte infracțiuni contra vieții depinde de o analiză atentă a tuturor elementelor cauzei.

Pornind de la aceste orientări, analiza infracțiunii de pruncucidere urmează a fi realizată prin examinarea fiecărui element al componenței infracțiunii, în raport atât cu prevederile legale, cât și cu practica judiciară.

Obiectul juridic special al pruncuciderii cuprinde totalitatea relațiilor sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare normală sunt condiționate de apărarea vieții copilului nou-născut ca valoare socială protejată de legea penală.[3]

Obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 147 CP RM îl constituie corpul copilului nou-născut. Acest aspect rezultă și din practica judiciară, unde instanțele constată necesitatea stabilirii existenței unui copil nou-născut, ca premisă pentru aplicarea dispozițiilor art. 147 Cod penal.

Victima acestei infracțiuni poate fi exclusiv un copil nou-născut, această calitate fiind esențială pentru încadrarea juridică a faptei. Nu poate fi aplicată răspunderea în baza art.147 CP al RM, dacă este săvârșit omorul unui copil căruia îi lipsește calitatea de nou-născut.[4] În practica medico-legală, noțiunea de nou-născut vizează copilul în primele 24 de ore de la naștere, interval esențial pentru stabilirea aplicabilității art. 147 Cod penal. După expirarea acestui termen, fapta nu mai poate fi încadrată în baza acestei norme, urmând a fi analizată ca omor intenționat, potrivit art. 145 Cod penal. Din practica judiciară rezultă că instanțele verifică în mod obligatoriu existența acestei calități a victimei. Astfel, în cauza privind-o pe inculpata C.M., instanța a reținut că victima era un copil nou-născut, viabil, născut la termen, ceea ce a permis aplicarea dispozițiilor art. 147 Cod penal.

---

[1] Art. 52 din Codul penal al Republicii Moldova: / Legea Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003. [online], [citat 27.03.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153355&lang=ro#

[2] Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor” (art.145-148 CP al RM) nr. 11 din 24.12.2012, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

[3] Cojocaru R., *Autoreferat al tezei de doctor în drept. Studiu de drept penal și investigarea judiciară a infracțiunii de pruncucidere*. Chișinău, 2007, CZU:343.611/132, p.10

[4] Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor” (art.145-148 CP al RM) nr. 1 1 din 24.12.2012, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

Nu interesează, de asemenea, dacă nou-născutul este un copil normal sau anormal, dacă este sau nu viabil (înzestrat cu puterea de a trăi).[1]

Latura obiectivă a infracțiunii de pruncucidere are următoarea structură:

1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă, exprimată în lipsirea ilegală de viață a copilului nou-născut;
2) urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei;
3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile;
4) timpul săvârșirii infracțiunii, și anume timpul nașterii sau imediat după naștere.

Fapta prejudiciabilă în contextul pruncuciderii se poate exprima pe calea inacțiunii (de exemplu: refuzul mamei de a-și hrăni copilul; omisiunea acesteia de a înfășa copilul atunci când temperatura din încăpere este sub 8-10°C; neefectuarea promptă a ligaturii cordonului ombilical al copilului etc.). De asemenea, pruncuciderea poate fi realizată pe calea acțiunii (de exemplu: comprimarea gâtului cu mâinile; obturarea (astuparea) orificiului nazal și bucal cu mâna, hârtie umedă sau obiecte moi (de exemplu, pernă); strangularea cu lațul sau cu cordonul ombilical; compresiunea toracoabdominală (înfășarea strânsă); înecarea; lovirea; tăierea; înțeparea; îngroparea; electrocutarea; otrăvirea; influențarea prin șocuri psihice etc.[2] Prin urmare, infracțiunea de pruncucidere, ca și orice omor, poate fi comisă atât sub forma acțiunii, cât și sub forma inacțiunii. În primul caz este vorba despre o pruncucidere activă, iar în cel de-al doilea despre o pruncucidere pasivă.[3]

Ținând seamă de vulnerabilitatea extrema a copilului nou-născut, nu este necesară o intensitate prea mare a violențelor pentru a-i pricinui moartea.

În cauza analizată instanța a stabilit că inculpata C.M. a aruncat copilul nou-născut, acțiune în urma căreia i-au fost cauzate leziuni corporale grave, constând în traumatism cranio-cerebral deschis, cu fractura oaselor bolții craniene și contuzie cerebrală, însoțite de hemoragie subarahnoidiană difuză și hemoragii intracerebrale.

Totodată, inculpata nu a acordat la timp îngrijirile absolut necesare vieții copilului și nu a solicitat asistență medicală, această inacțiune contribuind la producerea rezultatului letal. În aceste condiții, decesul nou-născutului a fost determinat atât de acțiunea directă exercitată asupra acestuia, cât și de lipsa intervenției ulterioare.

Instanța a constatat existența unei legături directe de cauzalitate între acțiunile și inacțiunile inculpatei și moartea copilului, reținând totodată că fapta a fost săvârșită imediat după naștere, aspect esențial pentru încadrarea juridică în baza art. 147 Cod penal.[4]

Într-o altă cauză, instanța a reținut că inculpata I. A. imediat după naștere, a întreprins acțiuni îndreptate spre suprimarea vieții copilului nou-născut, constând în obturarea căilor respiratorii și abandonarea acestuia într-un loc izolat, acțiuni apte să producă decesul victimei. Cu toate acestea, rezultatul letal nu s-a produs, copilul fiind salvat, din cauze

---

[1] Brânză S., Stati V., *Tratat de drept penal. Partea specială.* Volumul I, Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 319.

[2] Brânză S., Stati V, Stratan A., *Drept penal partea specială. Compendiu,* Ediția a II, Chișinău: Tipografia Centrală, 2025, p. 26.

[3] Cojocaru R., Elementul material al infracțiunii de pruncucidere: caracterizare şi controverse. In: *Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a MAI al RM: ştiinţe juridice*, 2007, nr. VII, pp. 52-55. ISSN 1857-0976, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Elementul%20material%20al%20infractiunii%20de%20pruncucidere.pdf

[4] Sentința Judecătoriei Ungheni din 20 decembrie 2021, dosarul nr. 1-6/2020 1-20001516-51-1-03012020, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/10E49027-92F0-439F-8D72-247794D19559

independente de voința făptuitoarei. În aceste condiții, fapta a fost încadrată ca tentativă de pruncucidere, potrivit art. 27 raportat la art. 147 Cod penal.[1]

Timpul săvârșirii infracțiunii este un element al calificării care trebuie stabilit în mod obligatoriu. Acest element este caracterizat în textul legii prin cuvintele „in timpul nașterii sau imediat după naștere". Observăm că timpul săvârșirii infracțiunii de pruncucidere coincide practic cu perioada în care copilul se consideră nou-născut.

Astfel, putem deosebi două situații în funcție de timpul concret de săvârșire a pruncuciderii:

- omorul copilului nou-născut săvârșit în timpul nașterii;
- omorul copilului nou-născut săvârșit imediat după naștere.

Infracțiunea de pruncucidere este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii morții cerebrale a victimei.

Latura subiectivă a infracțiunii examinate se exprimă în vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Momentul apariției intenției de a lipsi de viață copilul nou-născut nu are nicio relevanță asupra calificării pruncuciderii.

Cu certitudine, semnul definitoriu al laturii subiective a pruncuciderii este starea emoțională specială în care se află făptuitoarea, și anume - *starea de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernământului, cauzată de naștere*. Pentru existența stării emoționale specifice, care dă temei de atenuare a răspunderii penale conform art. 147 CP RM, este necesară îndeplinirea următoarelor condiții:

1) această stare să se exprime într-o tulburare fizică sau psihică;
2) starea dată să fie cauzată de naștere;
3) starea respectivă să aibă ca efect diminuarea discernământului.[2]

Pentru existența acestei stări, este necesar ca tulburarea să fie determinată de procesul nașterii și să aibă ca efect diminuarea capacității făptuitoarei de a-și da seama de acțiunile sale și de a le controla. Stabilirea unei asemenea stări nu poate fi realizată doar pe baza aprecierii instanței, fiind necesară intervenția specialiștilor, prin efectuarea unei expertize psihiatrico-psihologice.

În cauza analizată, potrivit raportului de expertiză judiciară nr. **** din 11.03.2019, s-a constatat că inculpata C. M. nu se afla în stare de afect la momentul comiterii faptei. Totuși, expertiza a evidențiat faptul că aceasta se afla într-o stare de tensiune emoțională determinată de naștere, care a influențat în mod semnificativ capacitatea sa de a conștientiza și controla acțiunile. Astfel, deși nu a fost constatată o stare de afect în sens strict, s-a reținut existența unei diminuări a discernământului, ceea ce corespunde cerințelor prevăzute de art. 147 Cod penal.[3]

În aceste condiții, expertiza a avut un rol determinant în stabilirea laturii subiective a infracțiunii, confirmând faptul că fapta a fost săvârșită în legătură directă cu starea psihofiziologică generată de naștere. În lipsa unei asemenea stări, chiar dacă fapta ar fi fost comisă imediat după naștere, aceasta nu ar putea fi încadrată în baza art. 147 Cod penal, urmând a fi calificată drept omor intenționat.

De asemenea, într-o altă cauză, instanța a reținut că inculpata L.M., aflându-se într-o stare de tulburare determinată de naștere, a întreprins acțiuni îndreptate spre lipsirea de viață a copilului nou-născut, fără producerea rezultatului letal. Fapta a fost încadrată ca tentativă

---

[1] Sentința Judecătoriei Cimișlia din 13 mai 2015, dosarul nr. 1-25/2015; 34-1-969-28112013, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1D9B4B2A-1410-E511-B888-005056A5D154

[2] Brânză S., Stati V, Stratan A., *Drept penal partea specială. Compendiu,* Op. cit, , p. 27

[3] Sentința Judecătoriei Ungheni din 20 decembrie 2021, dosarul nr. 1-6/2020; 1-20001516-51-1-03012020, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/10E49027-92F0-439F-8D72-247794D19559

de pruncucidere, însă ulterior instanța a dispus încetarea procesului penal în temeiul aplicării actului de amnistie, constatând întrunirea condițiilor legale.[1]

Subiectul infracțiunii de pruncucidere este unul special. Potrivit art. 21 Cod penal al Republicii Moldova[2], subiect al infracțiunii poate fi doar persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii faptei, a atins vârsta prevăzută de lege. Astfel, pentru existența subiectului infracțiunii este necesar ca persoana să întrunească cumulativ următoarele condiții: să fie persoană fizică, să fie responsabilă și să fi atins vârsta răspunderii penale.

În cazul infracțiunii de pruncucidere, subiectul activ poate fi exclusiv trebuie să fie doar mama biologică a victimei, nu și cea vitregă.[3] Totodată, răspunderea penală pentru această infracțiune intervine de la vârsta de 14 ani, ceea ce evidențiază caracterul special al subiectului și particularitatea acestei infracțiuni.

Prin urmare, din analiza dispozițiilor legale și a practicii judiciare rezultă că încadrarea juridică în baza art. 147 Cod penal depinde de constatarea cumulativă a tuturor elementelor componenței infracțiunii, instanțele acordând o importanță deosebită stabilirii calității victimei, momentului comiterii faptei și existenței stării de tulburare a mamei, aceste elemente fiind decisive pentru delimitarea pruncuciderii de alte infracțiuni contra vieții.

4. Concluzii

În urma cercetării realizate, se constată că infracțiunea de pruncucidere reprezintă o formă distinctă a infracțiunilor contra vieții, reglementată în mod special datorită condițiilor particulare în care aceasta este săvârșită. Deși dreptul la viață constituie o valoare fundamentală ocrotită de legea penală, art. 147 Cod penal al Republicii Moldova instituie un regim juridic diferențiat, având în vedere starea fizică și psihică a mamei în timpul nașterii sau imediat după aceasta.

Cercetarea efectuată a evidențiat că pentru existența pruncuciderii nu este suficientă doar producerea decesului copilului nou-născut. Este necesară întrunirea cumulativă a tuturor elementelor componenței infracțiunii: calitatea victimei de copil nou-născut, momentul săvârșirii faptei, calitatea specială a subiectului activ și existența stării de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernământului, cauzată de naștere.

Totodată, cercetarea comparativă a demonstrat că legislațiile altor state reglementează diferit această faptă. Unele sisteme de drept, precum Republica Moldova, România, Ucraina, Finlanda sau Elveția, recunosc caracterul distinct al pruncuciderii, în timp ce alte state, precum Franța, nu prevăd o incriminare separată, fapta fiind încadrată în regulile generale privind omorul.

Practica judiciară confirmă importanța unei încadrări juridice atente. Instanțele trebuie să stabilească nu doar acțiunea sau inacțiunea mamei, ci și legătura de cauzalitate, momentul comiterii faptei și, mai ales, starea psihofiziologică determinată de naștere. Expertiza are un rol esențial, deoarece permite stabilirea existenței diminuării discernământului și contribuie la delimitarea pruncuciderii de omorul intenționat.

Prin urmare, pruncuciderea trebuie examinată cu multă atenție, deoarece se află la intersecția dintre protecția dreptului la viață și particularitățile stării mamei după naștere.

---

[1] Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 16 martie 2016, dosarul nr. 1-543/17; 14-1-13750-04112016, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4E4D7E02-AE0B-E711-80D0-0050568B4C47

[2] Art. 21 din Codul penal al Republicii Moldova: / Legea Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003. [online], [citat 27.03.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153355&lang=ro#

[3] Brânză S., Ulianovschi X., Stati V., et al., *Drept penal. Partea specială,* Volumul II, Ediția a II-a, Chișinău: Editura Cartier juridic, 2005, p. 80.

Aplicarea corectă a art. 147 Cod penal depinde de aprecierea completă a fiecărui caz, pentru a evita atât calificarea greșită a faptei, cât și aplicarea nejustificată a unui regim penal mai sever sau mai blând.

Bibliografie:

1. Brânză S., Stati V, Stratan A., *Drept penal partea specială. Compendiu,* Ediția a II, Chișinău: Tipografia Centrală, 2025, p. 26. ISBN 978-5-88554-470-2
2. Brânză S., Stati V., *Tratat de drept penal. Partea specială.* Volumul I, Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 319. ISBN 978-9975-53-469-7
3. Brânză S., Ulianovschi X., Stati V., et al., *Drept penal. Partea specială,* Volumul II, Ediția a II-a, Chișinău: Editura Cartier juridic, 2005, p. 80. ISBN 9975-79-325-8
4. Codul penal al Elveției din 21 decembrie 1937 (SR 311.0), publicat pe portalul legislativ oficial *Fedlex*, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en#context-sidebar
5. Codul penal al Franței (*Code pénal*), ultima modificare la 11 iulie 2025, document generat la 7 septembrie 2025, WIPO Lex [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/23309
6. Codul penal al Republicii Moldova: / Legea Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003. [online], [citat 27.03.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153355&lang=ro#
7. Codul penal al României, Legea nr. 286/2009 din 17 iulie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009, disponibil pe Portal Legislativ, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/10985
8. Codul penal al Ucrainei, Legea nr. 2341-III din 5 aprilie 2001, publicată în Buletinul Oficial al Radei Supreme (BVR), 2001, nr. 25–26, art. 131, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#Text
9. Cojocaru R., *Autoreferat al tezei de doctor în drept. Studiu de drept penal și investigarea judiciară a infracțiunii de pruncucidere*, Chișinău, 2007, CZU:343.611/132, p.10
10. Cojocaru R., Elementul material al infracțiunii de pruncucidere: caracterizare și controverse, In: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice*, 2007, nr. VII, pp. 52-55. ISSN 1857-0976, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Elementul%20material%20al%20infractiunii%20de%20pruncucidere.pdf
11. Constituția Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994, [online], [citat 27.03.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#
12. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor” (art.145-148 CP al RM) nr. 11 din 24.12.2012, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318
13. Legea *Infanticide Act 1938*, c.36 (Regnal. 1 and 2 Geo. 6), Section 1, adoptată de Parlamentul Marii Britanii, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1/2010-10-04
14. Negru B., Osmochescu N., Smochină A. et al ., *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*, Chișinău: Ed. ARC, 2012. 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0

15. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 16 martie 2016, dosarul nr. 1-543/17; 14-1-13750-04112016, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4E4D7E02-AE0B-E711-80D0-0050568B4C47
16. Sentința Judecătoriei Cimișlia din 13 mai 2015, dosarul nr. 1-25/2015; 34-1-969-28112013, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1D9B4B2A-1410-E511-B888-005056A5D154
17. Sentința Judecătoriei Ungheni din 20 decembrie 2021, dosarul nr. 1-6/2020; 1-20001516-51-1-03012020, [online], [citat 21.04.2026]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/10E49027-92F0-439F-8D72-247794D19559
18. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *The Criminal Code of Finland*, Chapter 21, Sections 1–18, [online], [citat 29.03.2026]. Disponibil: https://www.unodc.org/cld/en/legislation/fin/the_criminal_code_of_finland/chapter_21/sections_1-18/sections_1-18.html

SECȚIUNEA I: ȘTIINȚE ADMINISTRATIVE

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA: PRINCIPII CONSTITUȚIONALE ȘI REGLEMENTĂRI LEGALE

LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: CONSTITUTIONAL PRINCIPLES AND LEGAL REGULATIONS

Marina STANCU,
specialitatea Administrație publică, gr. AP 2202,
Coordonator științific: **Oleg BERCU**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Administrația publică locală reprezintă un element 29 uthentic al organizării statului de drept, având rolul de a asigura gestionarea eficientă a intereselor colectivităților locale. În Republica Moldova, aceasta este reglementată prin norme constituționale și legale care stabilesc principiile de organizare, competențele autorităților locale și raporturile dintre acestea și administrația publică 29uthent.*
Cuvinte-cheie: *administrația publică locală, colectivități locale, principii de organizare*

Abstract: *Local public administration is an essential element of the organization of the rule of law, having the role of ensuring the efficient management of the interests of local communities. In the Republic of Moldova, it is regulated by constitutional and legal norms that establish the principles of organization, the competences of local authorities and the relations between them and the central public administration.*
Keywords: *local public administration, local communities, principles of organization*

Administrația publică locală reprezintă un pilon fundamental al statului de drept și al democrației participative, având rolul de a asigura gestionarea eficientă a intereselor colectivităților locale. În Republica Moldova, organizarea și funcționarea administrației publice locale sunt reglementate printr-un ansamblu de norme constituționale și legale, care stabilesc principiile de bază, competențele autorităților locale și raporturile acestora cu autoritățile centrale. Importanța acestui domeniu derivă din necesitatea de a asigura descentralizarea puterii și implicarea cetățenilor în procesul decizional la nivel local.[1]

Cadrul constituțional al administrației publice locale este reglementat de Constituția Republicii Moldova, care consacră principiile fundamentale ale organizării acesteia. Potrivit prevederilor constituționale, administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe autonomia locală, descentralizarea serviciilor publice, eligibilitatea autorităților și consultarea cetățenilor în problemele de interes local. [2]

[1] Legea privind *administrația publică locală*, nr. 436 din 28.12.2006, Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150726&lang=ro , (Accesat: 20.04.2026).
[2] Constituția Republicii Moldova, nr. 1 din 29.07.1994, Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#, (Accesat: 20.04.2026).

Autonomia locală

Principiul autonomiei locale reprezintă unul dintre pilonii de bază ai administrației publice locale și presupune dreptul efectiv al autorităților administrației publice locale de a soluționa și gestiona, în nume propriu și sub responsabilitatea lor, o parte importantă a treburilor publice. Această autonomie se manifestă sub mai multe forme: autonomie decizională, organizațională, financiară și administrativă.

Autonomia locală nu înseamnă independență totală față de stat, ci funcționarea în cadrul legii, fără ingerințe abuzive din partea autorităților centrale. Ea permite adaptarea politicilor publice la nevoile specifice ale comunităților locale, contribuind astfel la creșterea eficienței administrative și la dezvoltarea locală durabilă.[1]

Descentralizarea serviciilor publice

Descentralizarea reprezintă procesul de transfer al competențelor și responsabilităților de la nivelul administrației publice centrale către autoritățile administrației publice locale. Acest principiu este esențial pentru apropierea actului decizional de cetățean și pentru asigurarea unei mai bune gestionări a serviciilor publice.

Prin descentralizare, autoritățile locale dobândesc competențe sporite în domenii precum educația, asistența socială, infrastructura locală sau serviciile comunale. Totodată, descentralizarea implică și alocarea resurselor financiare corespunzătoare, astfel încât autoritățile locale să poată exercita efectiv atribuțiile transferate. Implementarea acestui principiu contribuie la eficientizarea administrației și la creșterea responsabilității autorităților locale față de cetățeni.[2]

Eligibilitatea autorităților locale

Principiul eligibilității autorităților administrației publice locale reflectă caracterul democratic al organizării acestora. Potrivit acestui principiu, autoritățile deliberative și executive la nivel local, respectiv consiliile locale și primarii, sunt alese prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat de către cetățeni, care au viza de reședință în circumscripțiile date.

Prin intermediul alegerilor locale, cetățenii au posibilitatea de a-și desemna reprezentanții și de a influența direct procesul decizional la nivel local. Acest principiu consolidează responsabilitatea autorităților față de comunitate și contribuie la transparența și legitimitatea actului de guvernare locală. De asemenea, eligibilitatea creează premisele unei competiții politice sănătoase și ale unei administrații orientate spre interesele publice.

Consultarea cetățenilor

Consultarea cetățenilor este un principiu esențial al democrației participative și presupune implicarea activă a populației în procesul de luare a deciziilor de interes local. Autoritățile administrației publice locale au obligația de a informa și consulta cetățenii în problemele importante care vizează comunitatea.

Formele de consultare pot include referendumurile locale, audierile publice, dezbaterile, sondajele de opinie sau alte mecanisme de participare civică. Acest principiu contribuie la creșterea transparenței decizionale, la consolidarea încrederii cetățenilor în autorități și la adoptarea unor decizii mai bine fundamentate și adaptate nevoilor reale ale comunității.

Reglementarea legală a administrației publice locale din Republica Moldova este realizată printr-un ansamblu coerent de acte normative care stabilesc organizarea,

[1] Carta europeană a autonomiei locale, nr. 15 din 15.10.1985, Publicat, 30.12.1999 în Tratate internaționale, nr. 15 Publicat 30.12.1999, (Accesat: 20.04.2026).

[2] Legea privind descentralizarea administrativă, nr. 435 din 28.12.2006, Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143037&lang=ro# , (Accesat: 20.04.2026).

competențele și modul de funcționare al autorităților locale. Elementul central al acestui cadru juridic îl constituie Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală, care reprezintă actul normativ de bază în domeniu.[1]

Această lege definește administrația publică locală ca fiind totalitatea autorităților constituite la nivel local pentru promovarea și realizarea intereselor generale ale locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale. În esență, administrația publică locală este expresia autonomiei locale și a descentralizării puterii administrative, având rolul de a asigura gestionarea eficientă a treburilor publice în interesul comunității.

Un aspect fundamental reglementat de lege îl constituie structura pe niveluri a administrației publice locale. Astfel, sunt instituite două niveluri distincte:

Nivelul întâi al administrației publice locale este reprezentat de consiliile locale și primari, care funcționează în cadrul satelor (comunelor), orașelor (municipiilor). Consiliile locale sunt autorități deliberative, alese de către cetățeni, care adoptă decizii privind dezvoltarea locală, aprobarea bugetului, administrarea patrimoniului public și privat al localității. Primarul, în calitate de autoritate executivă, asigură implementarea deciziilor consiliului local, coordonează activitatea serviciilor publice locale și reprezintă unitatea administrativ-teritorială în raporturile cu alte autorități sau instituții.

Nivelul al doilea al administrației publice locale este reprezentat de consiliile raionale și președinții de raioane. Acest nivel are rolul de a coordona activitățile de interes raional și de a asigura cooperarea între unitățile administrativ-teritoriale de nivelul întâi. Consiliul raional exercită funcții deliberative, adoptând strategii și programe de dezvoltare la nivel raional, în timp ce președintele raionului îndeplinește funcții executive, asigurând punerea în aplicare a deciziilor adoptate.

Controlul administrativ și legalitatea în activitatea administrației publice locale

În Republica Moldova, deși administrația publică locală beneficiază de autonomie, activitatea acesteia este supusă controlului administrativ exercitat de autoritățile publice centrale. Acest control are ca obiectiv principal asigurarea respectării legalității și se desfășoară în conformitate cu prevederile Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală.

Controlul administrativ vizează, în principal, verificarea actelor emise de autoritățile locale, precum hotărârile consiliilor locale și dispozițiile primarilor. Un aspect esențial este faptul că acest control se limitează strict la legalitate, fără a interveni asupra oportunității deciziilor adoptate, ceea ce garantează respectarea autonomiei locale.

De asemenea, controlul este mai accentuat în cazul exercitării competențelor delegate de stat, când autoritățile locale acționează în numele acestuia. În aceste situații, autoritățile centrale pot verifica modul de realizare a atribuțiilor și utilizarea resurselor publice.

În concluzie, administrația publică locală din Republica Moldova reprezintă un element esențial în realizarea principiilor statului de drept și ale democrației participative, asigurând gestionarea eficientă a intereselor comunităților locale. Fundamentată pe principiile constituționale ale autonomiei locale, descentralizării, eligibilității autorităților și consultării cetățenilor, aceasta contribuie la apropierea actului decizional de cetățean și la adaptarea politicilor publice la nevoile reale ale societății.

Cadrul legal, în special Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, oferă o structură clară de organizare și funcționare, stabilind competențele autorităților de nivel local și raional, precum și relațiile acestora cu administrația centrală. Totodată, mecanismele de control administrativ asigură respectarea legalității, fără a aduce atingere autonomiei

[1] Legea privind *administrația publică locală*, nr. 436 din 28.12.2006, Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150726&lang=ro , (Accesat: 20.04.2026).

locale, menținând un echilibru necesar între independența autorităților locale și autoritatea statului.

Prin urmare, eficiența administrației publice locale depinde atât de respectarea principiilor fundamentale și a cadrului normativ existent, cât și de capacitatea autorităților de a acționa responsabil, transparent și în interesul cetățenilor. Consolidarea continuă a acestui sistem este esențială pentru dezvoltarea durabilă a comunităților locale și pentru întărirea democrației la nivel național.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova, nr. 1 din 29.07.1994, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr 78 art. 140 din 12.08.1994
2. Carta Europeană a Autonomiei Locale, adoptată la Strasbourg la 15.10.1985, nr. 15, Publicat 30.12.1999 în Tratate Internaționale.
3. Legea privind administrația publică locală, nr. 435 din 28.12.2006, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr 32-35 din 09.03.2007.
4. Legea privind descentralizarea administrativă, nr. 435 din 28.12.2006, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 29-31 din 02.03.2007.

AUTONOMIA LOCALĂ ȘI CONSOLIDAREA DEMOCRAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA : ÎNTRE PRINCIPII EUROPENE, REFORME ADMINISTRATIVE ȘI PROVOCĂRI PRACTICE

LOCAL AUTONOMY AND THE CONSOLIDATION OF DEMOCRACY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA : BETWEEN EUROPEAN PRINCIPLES, ADMINISTRATIVE REFORMS, AND PRACTICAL CHALLENGES

Cristina DIMINENCO,
specialitatea Administrație publică, gr. AP 2202,
Coordonator științific: **Sergiu CORNEA**, dr. hab., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează autonomia locală ca factor de consolidare a democrației în Republica Moldova, prin raportare la principiile constituționale, standardele europene și reformele administrative recente. Studiul pornește de la ideea că autonomia locală nu reprezintă doar o formă de organizare descentralizată a administrației publice, dar și un mecanism prin care cetățenii participă mai direct la gestionarea intereselor comunității. Sunt examinate temeiul constituțional al autonomiei locale, relevanța Cartei europene a autonomiei locale și cadrul normativ intern, în special legile privind administrația publică locală, descentralizarea administrativă, finanțele publice locale și transparența în procesul decizional. Totodată, lucrarea evidențiază legătura dintre autonomia locală și democrația participativă, subliniind rolul consultării publice, al transparenței decizionale și al dialogului permanent dintre autorități și cetățeni. O atenție deosebită este acordată dificultăților practice care afectează realizarea efectivă a autonomiei locale în Republica Moldova, precum autonomia financiară limitată, dependența de transferurile de stat și capacitatea instituțională inegală a autorităților locale. În concluzie, se arată că dezvoltarea democrației locale depinde de aplicarea reală*

a principiilor autonomiei locale și de consolidarea administrației publice locale.

Cuvinte-cheie: *autonomie locală, democrație locală, descentralizare administrativă, administrație publică locală, Republica Moldova*

Abstract: *The paper examines local autonomy as a factor in strengthening democracy in the Republic of Moldova, with reference to constitutional principles, European standards, and recent administrative reforms. The study is based on the idea that local autonomy is not only a form of decentralized public administration, but also a mechanism through which citizens participate more directly in managing community interests. It analyzes the constitutional basis of local autonomy, the relevance of the European Charter of Local Self-Government, and the domestic legal framework, especially the laws on local public administration, administrative decentralization, local public finances, and transparency in the decision-making process. At the same time, the paper highlights the connection between local autonomy and participatory democracy, emphasizing the role of public consultation, decision-making transparency, and the ongoing dialogue between authorities and citizens. Particular attention is given to the practical difficulties affecting the effective implementation of local autonomy in the Republic of Moldova, such as limited financial autonomy, dependence on state transfers, and the unequal institutional capacity of local authorities. In conclusion, the paper argues that the development of local democracy depends on the effective application of local autonomy principles and on strengthening local public administration.*

Keywords: *local autonomy, local democracy, administrative decentralization, local public administration, Republic of Moldova*

Actualitatea și necesitatea abordării acestei teme sunt determinate de transformările administrative și democratice prin care trece Republica Moldova în prezent. Din punct de vedere constituțional, autonomia locală are un temei clar în articolul 109 din Constituția Republicii Moldova. Aceasta prevede că „administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor asupra problemelor locale de interes deosebit. ”Prin urmare, autonomia locală trebuie înțeleasă nu doar ca drept al autorităților locale de a gestiona o parte importantă a treburilor publice, dar și ca mecanism prin care cetățeanul participă mai direct la administrarea intereselor comunității sale.[1]

Autonomia locală exprimă capacitatea comunităților locale de a-și administra în mod distinct și responsabil treburile publice proprii, prin intermediul autorităților publice locale, în limitele prevăzute de lege. Esența acesteia constă în separarea funcțională a intereselor locale de cele generale ale statului și în soluționarea problemelor comunității la nivelul cel mai apropiat de cetățean. În modul acesta, autonomia locală reflectă caracterul descentralizat al administrației publice și contribuie la o guvernare mai eficientă, mai echilibrată și mai apropiată de nevoile reale ale populației.[2]

Relevanța actuală a subiectului este evidențiată și de Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată prin

[1] Constituția Republicii Moldova, [On-line]. Adoptată la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 1994, nr.1. art.109 [citat 31.03.2026]. Accesibil: <https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17055&lang=ro >

[2] Sîmboteanu, A. *Administrația publică: teorie, istorie, actualitate* (Monografie) [On-line].- Chișinău: CEP USM, 2023. p.213. [citat 31.03.2026].
Accesibil: <https://aapir.usm.md/files/original/963ddc91979f3d6b64066f72aede289b118fe3d6.pdf >

Hotărârea Guvernului nr.126/2023, care definește transformarea administrației publice la nivel central și local ca parte a procesului de modernizare a statului și de apropiere de Uniunea Europeană. Strategia urmărește îmbunătățirea eficienței administrației publice, creșterea capacității instituționale a autorităților publice locale și reducerea fragmentării teritoriale excesive, ceea ce confirmă faptul că autonomia locală rămâne una dintre condițiile esențiale pentru consolidarea democrației, eficientizarea guvernării și apropierea deciziei publice de cetățean.[1]

În același timp, relevanța temei este accentuată de faptul că Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023–2030 tratează transformarea administrației publice la nivel central și local ca un proces necesar pentru modernizarea statului și pentru apropierea de Uniunea Europeană. Documentul arată că administrația publică din Republica Moldova se confruntă încă cu probleme semnificative, în special la nivelul capacității administrative, al profesionalizării personalului și al eficienței instituționale, iar aceste dificultăți afectează inclusiv funcționarea autorităților administrației publice locale. Totodată, strategia evidențiază că, în pofida unor progrese în domeniul descentralizării financiare, al digitalizării și al clarificării anumitor responsabilități, persistă nevoia de continuare și consolidare a reformelor administrative, inclusiv la nivel local. În acest context, autonomia locală trebuie privită nu doar ca un principiu juridic consacrat de Constituție și de legislația specială, dar și ca o condiție practică pentru dezvoltarea unei administrații publice eficiente, responsabile și apropiate de cetățean.

Prin urmare, consolidarea democrației în Republica Moldova depinde în mare măsură de capacitatea autorităților publice locale de a exercita competențe reale, de a dispune de resurse corespunzătoare și de a menține un dialog constant cu cetățenii. O administrație locală autonomă și funcțională favorizează participarea publică, crește transparența actului decizional și contribuie la responsabilizarea autorităților față de comunitate. În modul acesta, autonomia locală devine un element indispensabil al bunei guvernări și un factor important al dezvoltării democratice la nivel național.[2]

Republica Moldova se află astăzi într-o poziție în care autonomia locală trebuie analizată simultan din trei perspective: a principiilor europene asumate, a reformelor administrative interne și a dificultăților practice de implementare. În ceea ce privește principiile europene ale autonomiei locale, vorbim despre Carta europeană a autonomiei locale „Republica Moldova a semnat Carta autonomiei locale la 02 mai 1996, a ratificat-o conform procedurii prin Hotărârea Parlamentului nr. 1253-XIII din 16 iulie 1997, iar la 01 februarie 1998, după expirarea unei perioade de trei luni de la data depunerii instrumentului de ratificare, ea a intrat în vigoare pentru țara noastră.”[3] Prin ratificarea Cartei europene a autonomiei locale, statul și-a asumat obligația de a respecta standardele europene privind autonomia administrativă, funcțională și financiară a autorităților publice locale. Referitor la reformele administrative interne, Strategia de reformă a administrației publice pentru anii 2023–2030 confirmă angajamentul pentru modernizarea administrației și pentru depășirea

[1] Guvernul Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului nr. 126 din 15 februarie 2023 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023–2030 [On-line]. 2023. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/document_in_limba_romana_126.pdf

[2] Guvernul Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului nr. 126 din 15 februarie 2023 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023–2030 [On-line]. 2023. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/document_in_limba_romana_126.pdf

[3] Sîmboteanu, A. *Administrația publică: teorie, istorie, actualitate* (Monografie) [On-line].- Chișinău: CEP USM, 2023. p.220. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://aapir.usm.md/files/original/963ddc91979f3d6b64066f72aede289b118fe3d6.pdf

fragmentării teritoriale excesive.[1]

Totodată, prin prisma dificultăților practice de implementare, Raportul de monitorizare al congresului autorităților locale și regionale al Consiliului Europei din 10 octombrie 2025 arată că, deși au fost înregistrate unele progrese, precum îmbunătățirea dialogului dintre autoritățile centrale și cele locale, măsuri de descentralizare fiscală și angajamentul pentru reforme teritoriale, persistă probleme importante, printre care fragmentarea autorităților locale, competențele neclare sau suprapuse, autonomia financiară limitată, dependența ridicată de transferurile de stat și capacitatea administrativă insuficientă a unor autorități locale. Prin urmare, formularea „între principii europene, reforme administrative și provocări practice” surprinde exact realitatea actuală a autonomiei locale în Republica Moldova: un domeniu în care standardele europene sunt deja asumate, reformele sunt în curs, dar aplicarea lor deplină continuă să fie influențată de dificultăți structurale și instituționale.[2]

Carta europeană a autonomiei locale consacră un set de principii și standarde europene prin care sunt definite și protejate drepturile colectivităților locale în cadrul sistemului administrativ. Ea urmărește să asigure participarea efectivă a comunităților la procesul de luare a deciziilor care le afectează în mod direct existența cotidiană și impune statelor semnatare respectarea unor reguli fundamentale menite să garanteze independența administrativă și financiară a autorităților locale. În acest sens, Carta reflectă voința politică existentă la nivel european de a susține valorile democratice și buna guvernare, pornind de la ideea că autonomia locală reprezintă una dintre pietrele de temelie ale unei democrații veritabile.[3]

În acest cadru, Carta europeană a autonomiei locale nu are doar o valoare declarativă, reprezintă un reper concret pentru organizarea democratică a administrației publice locale. Așa cum arată autorii Sergiu Cornea și Valentina Cornea, Carta consacră autonomia locală ca element important al democrației și pornește de la ideea că existența unor colectivități locale investite cu responsabilități efective face posibilă o administrație eficientă și apropiată de cetățean.[4]

La nivel național, aceste principii europene își găsesc expresia în cadrul normativ care reglementează organizarea și funcționarea administrației publice locale din Republica Moldova. Astfel, Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală stabilește modul de constituire și exercitare a atribuțiilor autorităților locale[5], iar Legea nr. 435/2006 privind descentralizarea administrativă conturează regulile generale ale repartizării competențelor

---

[1] Guvernul Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului nr. 126 din 15 februarie 2023 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023–2030 [On-line]. 2023. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/document_in_limba_romana_126.pdf

[2] Consiliul Europei, Congresul Autorităților Locale și Regionale. Monitoring of the application of the European Charter of Local Self-Government in the Republic of Moldova. Raport, CG(2025)49-16prov, 10 October 2025 [On-line]. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://rm.coe.int/cg-2025-49-16prov-en-monitoring-of-the-application-of-the-european-cha/488028d4b8

[3] Sîmboteanu, A. Administrația publică: teorie, istorie, actualitate (Monografie) [On-line].- Chișinău: CEP USM, 2023. p.220. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://aapir.usm.md/files/original/963ddc91979f3d6b64066f72aede289b118fe3d6.pdf

[4] Cornea, S.; Cornea, V. Autoadministrarea colectivităților locale: aspecte teoretico-practice.- Cahul: US „B. P. Hasdeu”, 2010, p.31.

[5] Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 32-35, art. 116 din 09.03.2007 [On-line]. [citat 31.03.2026]. Accesibil: <https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150726&lang=ro.>

între autoritățile centrale și cele locale.[1] Totodată, Legea nr. 397/2003 privind finanțele publice locale oferă baza juridică pentru formarea, gestionarea și utilizarea resurselor financiare la nivel local.[2] Privite împreună, aceste acte normative conturează fundamentul juridic intern al autonomiei locale. Cu toate acestea, valoarea lor nu se rezumă la existența unor reglementări formale, dar depinde în mod direct de aplicarea lor efectivă și de măsura în care autoritățile publice locale dispun, în realitate, de resursele și capacitățile necesare pentru a-și exercita atribuțiile în interesul comunității.

Autonomia locală se numără printre reperele esențiale ale unei democrații moderne, deoarece oferă comunităților locale posibilitatea de a participa în mod real la administrarea treburilor care le privesc direct. Ea apropie actul de guvernare de cetățean și transformă administrația locală într-un spațiu al responsabilității, dialogului și implicării publice. Din acest motiv, întărirea autonomiei locale trebuie să ocupe un loc central în procesul de transformare și modernizare a societății moldovenești.[3]

Autonomia locală devine cu adevărat valoroasă atunci când cetățenii nu rămân simpli spectatori, dar se implică și participă activ la viața comunității. O democrație reală nu înseamnă doar alegeri, dar implică și dialog permanent între autorități și populație. De aceea, transparența decizională și consultarea publică dau conținut concret autonomiei locale. În Republica Moldova, Legea nr. 239/2008 obligă autoritățile, inclusiv pe cele locale, să informeze și să consulte cetățenii. Astfel, deciziile devin mai legitime, iar administrația locală mai deschisă și mai responsabilă față de comunitate.[4]

Cu toate acestea, autonomia locală nu poate fi considerată deplină atât timp cât autoritățile publice locale nu dispun de resurse financiare suficiente pentru exercitarea atribuțiilor care le revin. În practică, una dintre cele mai mari dificultăți ale administrației publice locale din Republica Moldova rămâne dependența ridicată față de transferurile de la bugetul de stat, fapt ce reduce marja reală de decizie a autorităților locale. În asemenea condiții, autonomia locală riscă să rămână mai mult un principiu declarat decât o realitate administrativă efectivă. De aceea, autonomia financiară trebuie privită ca o componentă indispensabilă a autonomiei locale în ansamblu.[5]

În același timp, eficiența autonomiei locale depinde și de capacitatea instituțională a autorităților publice locale. Existența unor competențe stabilite prin lege nu este suficientă dacă autoritățile locale nu dispun de personal calificat, de mecanisme administrative funcționale și de posibilitatea reală de a răspunde nevoilor comunității. În multe localități din Republica Moldova, în special în cele mici, se resimte lipsa specialiștilor, insuficiența resurselor administrative și dificultatea de a implementa politici publice eficiente. Aceste realități arată că dezvoltarea democrației locale depinde nu doar de existența unui cadru

[1] Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 29-31 din 02.03.2007.

[2] Legea privind finanțele publice locale nr. 397 din 16.10.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 248-253, art. 996 din 19.12.2003 [On-line]. [citat 31.03.2026]. Accesibil: <https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135159&lang=ro.>

[3] Cornea, S.; Cornea, V. Autoadministrarea colectivităților locale: aspecte teoretico-practice.- Cahul: US „B. P. Hasdeu”, 2010, p.144.

[4] Legea nr. LP239/2008 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 215-217, art. 798 din 05.12.2008 [On-line]. [citat 31.03.2026]. Accesibil: <https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142655&lang=ro.>

[5] Consiliul Europei, Congresul Autorităților Locale și Regionale. Monitoring of the application of the European Charter of Local Self-Government in the Republic of Moldova. Raport, CG(2025)49-16prov, 10 October 2025 [On-line]. p.42. [citat 31.03.2026]. Accesibil: <https://rm.coe.int/cg-2025-49-16prov-en-monitoring-of-the-application-of-the-european-cha/488028d4b8>

juridic favorabil, dar și de consolidarea practică a administrației locale.[1]

În concluzie: pentru ca autonomia locală să devină un factor real de consolidare a democrației în Republica Moldova, este necesară nu doar respectarea principiilor europene și continuarea reformelor administrative, dar și crearea unor condiții concrete pentru aplicarea lor. Aceasta presupune clarificarea competențelor dintre nivelul central și cel local, întărirea autonomiei financiare, dezvoltarea capacității instituționale a autorităților locale și stimularea participării active a cetățenilor la viața comunității. Numai în aceste condiții autonomia locală poate funcționa ca un instrument autentic al bunei guvernări și al dezvoltării democratice.[2]

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova [On-line]. Adoptată la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1, art. 109. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17055&lang=ro.
2. Consiliul Europei, Congresul Autorităților Locale și Regionale. *Monitoring of the application of the European Charter of Local Self-Government in the Republic of Moldova*. Raport, CG(2025)49-16prov, 10 October 2025 [On-line]. [citat 01.04.2026]. Accesibil: https://rm.coe.int/cg-2025-49-16prov-en-monitoring-of-the-application-of-the-european-cha/488028d4b8.
3. Cornea, S.; Cornea, V. *Autoadministrarea colectivităților locale: aspecte teoretico-practice*. Cahul: US „B. P. Hasdeu”, 2010.
4. Guvernul Republicii Moldova. *Hotărârea Guvernului nr. 126 din 15 februarie 2023 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023–2030* [On-line]. 2023. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/document_in_limba_romana_126.pdf.
5. Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional [On-line]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 215–217, art. 798 din 05.12.2008. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142655&lang=ro.
6. Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006 [On-line]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 32–35, art. 116 din 09.03.2007. [citat 31.03.2026].Accesibil:https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150726&lang=ro.
7. Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28.12.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 29–31 din 02.03.2007.
8. Legea privind finanțele publice locale nr. 397 din 16.10.2003 [On-line]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 248–253, art. 996 din 19.12.2003. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135159&lang=ro.

[1] Guvernul Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului nr. 126 din 15 februarie 2023 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023–2030 [On-line]. 2023. [citat 31.03.2026]. Accesibil: <https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/document_in_limba_romana_126.pdf>

[2] Consiliul Europei, Congresul Autorităților Locale și Regionale. Monitoring of the application of the European Charter of Local Self-Government in the Republic of Moldova. Raport, CG(2025)49-16prov, 10 October 2025 [On-line]. [citat 01.04.2026]. Accesibil: <https://rm.coe.int/cg-2025-49-16prov-en-monitoring-of-the-application-of-the-european-cha/488028d4b8>

9. Sîmboteanu, A. *Administrația publică: teorie, istorie, actualitate*. Monografie [On-line]. Chișinău: CEP USM, 2023. [citat 31.03.2026]. Accesibil: https://aapir.usm.md/files/original/963ddc91979f3d6b64066f72aede289b118fe3d6.pdf.

EAVALUAREA PRELIMINARĂ A PROCESULUI DE AMALGARE VOLUNTARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

PRELIMINARY EVALUATION OF THE VOLUNTARY AMALGAMATION PROCESS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Mirela COSEV,
specialitatea Administrație publică, gr. AP 2202,
Coordonator științific: **Sergiu CORNEA**, dr., hab., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Articolul abordează importanța procesului de amalgamare voluntară a unităților administrativ-teritoriale din Republica Moldova, ca parte a reformei administrației publice locale, având ca obiectiv consolidarea capacității administrative și financiare și eficientizarea utilizării resurselor bugetare. Evaluarea procesului se bazează pe analiza mecanismului decizional, incluzând etapele de inițiere, planificare, adoptare și monitorizare a deciziilor. Abordarea este realizată din perspective managerială, politică și juridică, oferind o viziune complexă asupra reformei. Studiul analizează atât actorii implicați, cât și gradul de participare al comunității, utilizând indicatori precum resursele disponibile, nivelul de cooperare intercomunitară și calitatea serviciilor publice. Metodologia cercetării include analiza documentară, metoda analitică, comparativă și sinteza. Datele statistice evidențiază existența unei structuri administrativ-teritoriale fragmentate, ceea ce justifică necesitatea reformei. Rezultatele arată că procesul de amalgamare prezintă atât avantaje, cât și dificultăți, precum resursele limitate și rezistența la schimbare. Cu toate acestea, există oportunități reale de îmbunătățire a eficienței administrative și a calității serviciilor publice. În acest context, amalgamarea voluntară poate contribui semnificativ la modernizarea administrației publice locale, dacă este implementată într-un mod coerent și sustenabil*.

Cuvinte-cheie: *amalgamare voluntară, administrație publică locală, capacitate administrativă, reformă teritorială, Republica Moldova*

Abstract: *The article addresses the importance of the voluntary amalgamation process of administrative-territorial units in the Republic of Moldova, as part of the public administration reform, aiming to strengthen administrative and financial capacity and improve the efficiency of budgetary resource use. The evaluation of this process is based on the analysis of the decision-making mechanism, including the stages of initiation, planning, adoption, and monitoring of decisions. The approach is carried out from managerial, political, and legal perspectives, providing a comprehensive view of the reform. The study examines both the actors involved and the level of community participation, using indicators such as available resources, the level of inter-municipal cooperation, and the quality of public services. The research methodology includes document analysis, analytical and comparative methods, as well as synthesis. Statistical data highlight the existence of a*

fragmented administrative-territorial structure, which justifies the need for reform. The results show that the amalgamation process presents both advantages and challenges, such as limited resources and resistance to change. Nevertheless, there are real opportunities to improve administrative efficiency and the quality of public services. In this context, voluntary amalgamation can significantly contribute to the modernization of local public administration if implemented coherently and sustainably.

Keywords: *voluntary amalgamation, local public administration, administrative capacity, territorial reform, Republic of Moldova*

Introducere

Evaluarea preliminară a procesului de amalgamare voluntară a colectivităților teritoriale locale din Republica Moldova presupune utilizarea unui ansamblu coerent de metode și tehnici de cercetare specifice domeniului administrației publice. Metodologia evaluării reprezintă totalitatea instrumentelor utilizate pentru colectarea, analiza și interpretarea datelor referitoare la fenomenul studiat, asigurând astfel caracterul științific și obiectiv al analizei.

Abordarea metodologică aplicată urmărește întregul parcurs al procesului decizional administrativ, de la inițierea deciziei și definirea obiectivelor, până la documentarea și selectarea informațiilor relevante, identificarea alternativelor, adoptarea deciziei și monitorizarea implementării acesteia, inclusiv evaluarea rezultatelor. O astfel de abordare permite nu doar înțelegerea mecanismelor decizionale, ci și identificarea punctelor forte și a eventualelor disfuncționalități în procesul de amalgamare.

Evaluarea implică, totodată, analiza actorilor participanți, făcând distincția între decidenții direcți – funcționarii publici cu atribuții de conducere și execuție – și participanții indirecți, precum experți, consultanți sau cetățeni. Această delimitare permite evidențierea gradului de implicare comunitară și a nivelului de participare instituțională, elemente esențiale pentru succesul și legitimitatea procesului.

Prin această abordare sistematică, metodologia oferă o evaluare comprehensivă a procesului de amalgamare voluntară, constituind o bază solidă pentru formularea unor recomandări practice orientate spre creșterea eficienței și sustenabilității administrației publice locale.

Evaluarea preliminară este realizată prin analiza cadrului normativ existent, a documentelor de politici publice și a datelor statistice privind organizarea administrației publice locale. În acest context, amalgamarea voluntară se conturează ca una dintre direcțiile strategice ale reformei administrației publice, având ca obiectiv consolidarea capacității administrative și financiare a unităților administrativ-teritoriale.

În procesul de cercetare au fost utilizate metode fundamentale, precum analiza documentară, metoda analitică, metoda comparativă și metoda sintezei. Analiza documentară a permis examinarea cadrului legislativ și a documentelor strategice relevante, metoda analitică a facilitat identificarea factorilor care influențează procesul, metoda comparativă a oferit perspective asupra practicilor internaționale, iar sinteza a contribuit la formularea concluziilor generale. Aplicarea combinată a acestor metode asigură o abordare riguroasă și obiectivă a fenomenului studiat.

Un alt aspect important al evaluării îl constituie analiza percepțiilor actorilor instituționali implicați, inclusiv autoritățile publice centrale și locale, organizațiile societății civile și partenerii de dezvoltare. Examinarea acestor perspective permite identificarea oportunităților și dificultăților întâlnite în implementarea reformei teritoriale și contribuie la conturarea unei imagini realiste asupra modului în care procesul este perceput și aplicat la nivel local.

În acest context, amalgamarea voluntară se evidențiază ca o măsură strategică menită să reducă fragmentarea administrativă și să consolideze autonomia locală. Prin crearea unor unități administrativ-teritoriale mai mari și mai viabile, procesul permite o gestionare mai eficientă a resurselor și facilitează atragerea de investiții și finanțări pentru dezvoltare. Implicarea activă a autorităților locale și a comunităților, respectarea cadrului legal și implementarea etapizată a reformei sunt condiții esențiale pentru asigurarea legitimității și sustenabilității acestui demers.

Amalgamarea voluntară reprezintă, astfel, un proces de unificare inițiat la nivel local și realizat cu acordul comunităților implicate. Acesta se desfășoară etapizat, începând cu inițierea și evaluarea oportunității, continuând cu consultarea populației și adoptarea deciziilor, și finalizând cu implementarea noilor structuri administrative. Întregul proces este susținut de mecanisme juridice, financiare și instituționale, care au rolul de a asigura funcționarea eficientă și durabilă a noilor entități create.

Scopul principal al reformei este reducerea fragmentării administrative și crearea unor unități administrativ-teritoriale mai puternice, capabile să gestioneze eficient resursele și să ofere servicii publice de calitate. Totuși, procesul se confruntă cu o serie de obstacole semnificative. Printre acestea se numără lipsa consensului politic, rezistența autorităților locale și a populației, temerile privind pierderea identității comunitare, precum și capacitatea administrativă limitată a unor unități teritoriale. De asemenea, complexitatea cadrului legal și nivelul redus de informare a cetățenilor pot îngreuna implementarea reformei.

Analiza capacității administrative a unităților de nivelul întâi relevă faptul că multe localități mici dispun de resurse insuficiente pentru a-și exercita eficient atribuțiile. Dependența financiară de nivelul central și deficitul de personal specializat limitează autonomia locală și capacitatea de dezvoltare. În acest context, amalgamarea voluntară apare ca o soluție strategică pentru consolidarea capacităților administrative și financiare.

Etapele amalgamării voluntare includ inițierea, evaluarea oportunității, consultarea cetățenilor, adoptarea deciziilor și implementarea. Procesul este voluntar, participativ și susținut prin mecanisme juridice, financiare și instituționale. Scopul principal este reducerea fragmentării teritoriale și crearea unor unități administrative mai eficiente.

Obstacolele principale sunt:

- fragmentarea administrativă și resursele limitate;
- lipsa consensului politic și social;
- rezistența autorităților locale și teama de pierdere a identității;
- capacitatea administrativă redusă;
- complexitatea cadrului legal și procedural;
- nivelul scăzut de informare și implicare a cetățenilor.

Capacitatea administrativă a UAT-urilor este adesea insuficientă, mai ales în localitățile mici, din cauza resurselor financiare limitate și a deficitului de personal calificat. Sistemul actual de finanțare reduce autonomia locală, ceea ce afectează dezvoltarea.

În concluzie, amalgamarea voluntară nu reprezintă doar o reorganizare teritorială, ci un instrument esențial pentru modernizarea administrației publice locale. Succesul acestei reforme depinde de implicarea activă a autorităților locale, de acceptarea socială și de existența unui cadru coerent de implementare, capabil să transforme unitățile administrativ-teritoriale în structuri eficiente și orientate spre dezvoltare.

Bibliografie:

1. Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM), *Amalgamarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale: ghid pentru autoritățile locale*, Chișinău, 2023.

2. Cornea, Sergiu; Cornea, Valentina, *Ghid pentru elaborarea tezelor de licență la specialitatea Administrație Publică*, Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu”, 2007.
3. Guvernul Republicii Moldova, *Strategia de reformă a administrației publice 2023–2030*, Chișinău, 2023.
4. OECD, *Evaluation of Public Policies*, Paris, 2020.
5. Tofan, Tatiana, „Noile tendințe în fundamentarea deciziilor administrative în managementul public”, în *Teoria și practica administrării publice*, Academia de Administrare Publică, 2019, pp. 10–14.
6. UNDP, *Local Government Reform and Territorial Consolidation*, 2022.
7. World Bank, *Territorial Administrative Reform in Moldova: Policy Note*, Washington, 2021.

DIRECȚIILE PRINCIPALE DE ACTIVITATE A CONSILIULUI RAIONUL CAHUL ÎN PERIOADA 2019-2023

MAIN DIRECTIONS OF ACTIVITY OF THE CAHUL DISTRICT COUNCIL IN THE PERIOD 2019-2023

Teodor MARACINEANU,
specialitatea Administrație Publică, gr. AP 2202,
Coordonator științific: **Sergiu CORNEA**, dr. hab., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Activitatea Consiliului raional Cahul în perioada 2019–2023 a evidențiat rolul acestuia în procesul de planificare și implementare a politicilor publice la nivel local.*

Activitatea acestuia a vizat în principal organizarea și coordonarea serviciilor publice, aprobarea bugetului raional, implementarea programelor de dezvoltare și asigurarea funcționării instituțiilor din subordine. Pe parcursul mandatului analizat, direcțiile principale de activitate ale consiliului au fost orientate spre domenii prioritare, precum educația, protecția socială, dezvoltarea economică, infrastructura și serviciile publice. Educația a reprezentat unul dintre cele mai importante domenii, beneficiind de alocări semnificative. Totodată, protecția socială a cunoscut o creștere constantă, reflectând preocuparea autorităților pentru susținerea grupurilor vulnerabile. Din punct de vedere financiar, analiza bugetului raional evidențiază o gestionare relativ echilibrată a resurselor, în condițiile unor constrângeri economice și sociale.

Strategiei de dezvoltare socio-economică a raionului Cahul pentru perioada 2023–2030 a fost un alt element definitoriu a acestui mandat. Aceasta a fost concepută ca un document strategic fundamental, menit să orienteze dezvoltarea raionului pe termen mediu și lung. Strategia este fundamentată pe o analiză socio-economică detaliată și stabilește principalele direcții de dezvoltare, printre care modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare, îmbunătățirea calității serviciilor publice, creșterea competitivității economice, dezvoltarea turismului și protecția mediului.

Prin aplicarea cadrului normativ, stabilirea unor direcții clare de acțiune, gestionarea resurselor financiare și elaborarea unui document strategic de dezvoltare, Consiliul Raional Cahul își consolidează rolul în promovarea interesului public și în

asigurarea progresului socio-economic al raionului Cahul.

Cuvinte-cheie: *Consiliul raional, direcții de activitate, guvernanță locală, politici publice, dezvoltare socio-economică*

Abstract: *The activity of the Cahul District Council during the period 2019–2023 highlights its role in the process of planning and implementing public policies at the local level.*

This framework establishes the role of the district council as a representative authority of the territorial community, responsible for approving local public policies, managing public assets, and administering financial resources. Based on these legal provisions, the Cahul District Council exercised its responsibilities by adopting decisions in essential areas for the development of the district.

Its activity mainly focused on organizing and coordinating public services, approving the district budget, implementing development programs, and ensuring the functioning of subordinate institutions. Throughout the analyzed mandate, the main directions of activity of the council were oriented toward priority areas such as education, social protection, economic development, infrastructure, and public services.

By applying the legal framework, establishing clear directions of action, managing financial resources, and developing a strategic document for development, the Cahul District Council strengthens its role in promoting the public interest and ensuring the socio-economic progress of the Cahul district.

Keywords: *District council, activity directions, local governance, public policies*

Bibliografie:

1. CHIVRIGA, Andrian., FURDUI, Viorel. *Organizarea și funcționarea APL în Republica Moldova: competențe, structură și resurse*. Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2009.
2. CORNEA, Sergiu., FILIPOV, Ina. *Politica de personal în administrația publică.* Cahul: Universitatea de Stat „B.P.Hasdeu”, 2009.
3. SÎMBOTEANU, Aurel. *Administrația publică: teorie, istorie, actualitate.* Chișinău: CEP USM, 2023.

ELABORAREA ȘI IMPLEMENTAREA POLITICILOR PUBLICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF PUBLIC POLICIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Mihaela FRUNZA,
specialitatea Administrație Publică, gr. AP 2202,
Coordonator științific: **Oleg BERCU**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Politicile publice reprezintă un instrument fundamental prin care autoritățile statului răspund nevoilor societății. În Republica Moldova, procesul de elaborare și implementare a politicilor publice a cunoscut transformări semnificative în contextul reformelor administrative și al integrării europene. Lucrarea analizează etapele*

principale ale procesului de politici publice, evidențiind rolul actorilor implicați, importanța transparenței decizionale și necesitatea evaluării politicilor. De asemenea, sunt examinate provocările existente, precum capacitatea instituțională limitată și resursele insuficiente. Concluziile subliniază necesitatea consolidării mecanismelor de elaborare și implementare pentru a asigura eficiența și sustenabilitatea politicilor publice.

Cuvinte-cheie: *politici publice; proces decizional; implementare; administrație publică; transparență; participare publică; evaluare; Republica Moldova*

Abstract: *Public policies are a fundamental tool through which state authorities respond to the needs of society. In the Republic of Moldova, the process of developing and implementing public policies has undergone significant transformations in the context of administrative reforms and European integration. The paper analyzes the main stages of the public policy process, highlighting the role of the actors involved, the importance of decision-making transparency and the need for policy evaluation. It also examines existing challenges, such as limited institutional capacity and insufficient resources. The conclusions emphasize the need to strengthen the mechanisms for developing and implementing public policies to ensure the efficiency and sustainability of public policies.*

Keywords: *public policies; decision-making process; implementation; public administration; transparency; public participation; evaluation; Republic of Moldova*

În orice stat modern, politicile publice reprezintă principalul instrument prin care autoritățile intervin pentru a răspunde nevoilor societății și pentru a soluționa problemele de interes general. În Republica Moldova, procesul de elaborare și implementare a politicilor publice capătă o importanță deosebită, fiind strâns legat de reformele administrative, de consolidarea democrației și de aspirațiile de integrare europeană.[1] Modul în care sunt concepute și aplicate aceste politici reflectă nivelul de dezvoltare instituțională și capacitatea statului de a asigura bunăstarea cetățenilor.

Elaborarea politicilor publice este un proces complex, care începe cu identificarea problemelor ce necesită intervenția autorităților publice. Aceste probleme pot varia de la dificultăți economice și sociale până la provocări legate de educație, sănătate sau infrastructură. În Republica Moldova, identificarea problemelor se realizează atât prin analiza datelor statistice, cât și prin interacțiunea cu cetățenii și societatea civilă. Această etapă este esențială, deoarece o definire corectă a problemei determină calitatea soluțiilor propuse ulterior.

Odată cu identificarea problemei, urmează formularea alternativelor de soluționarea a acesteia inclusiv prin adoptarea unor politici publice.[2] În acest context, autoritățile publice, analizează diferite opțiuni, ținând cont de impactul economic, social și administrativ. Alegerea celei mai potrivite soluții presupune un echilibru între eficiență și resursele disponibile. În acest context, consultarea publică joacă un rol important, contribuind la creșterea transparenței și la implicarea cetățenilor în procesul decizional. Participarea activă a societății civile poate îmbunătăți calitatea deciziilor și poate spori legitimitatea acestora.

Adoptarea politicilor publice marchează trecerea de la etapa de analiză la cea de acțiune. În Republica Moldova, această etapă este realizată de instituțiile competente, precum Guvernul și Parlamentul, care aprobă strategii, programe și acte normative, la nivel central, cât și autoritățile publice locale în domeniul ce ține de competența lor. Totuși,

[1] Profiroiu, M., *Politici publice în Uniunea Europeană*, Editura Economică, București, 2009, p. 42.
[2] Howlett, M., Ramesh, M., *Studying Public Policy*, Oxford University Press, Oxford, 2003, p. 27.

adoptarea unei politici nu garantează automat succesul acesteia. Eficiența depinde în mare măsură de modul în care politica este implementată.[1]

Implementarea politicilor publice presupune punerea în aplicare a deciziilor adoptate, prin intermediul instituțiilor publice. Aceasta implică alocarea resurselor, organizarea activităților și coordonarea actorilor implicați. În Republica Moldova, implementarea este adesea influențată de capacitatea administrativă a instituțiilor și de disponibilitatea resurselor financiare. De asemenea, colaborarea între nivelul central și cel local este esențială pentru asigurarea unei aplicări eficiente a politicilor.

Un element indispensabil al procesului de politici publice îl constituie monitorizarea și evaluarea. Acestea permit verificarea modului în care politicile sunt implementate și măsurarea impactului lor asupra societății. În lipsa unei evaluări riguroase, există riscul ca politicile să nu producă rezultatele dorite sau să genereze efecte negative neprevăzute. În Republica Moldova, dezvoltarea mecanismelor de evaluare reprezintă încă o provocare, dar și o oportunitate de îmbunătățire a guvernării.

Procesul de elaborare și implementare a politicilor publice în Republica Moldova se confruntă cu multiple dificultăți. Printre acestea se numără resursele limitate, nivelul inegal de dezvoltare instituțională și influențele politice asupra deciziilor administrative. Cu toate acestea, există și progrese semnificative, în special în ceea ce privește transparența și alinierea la standardele europene.[2] Reformele inițiate în ultimii ani demonstrează o tendință de modernizare a administrației publice și de consolidare a procesului decizional.

În concluzie, elaborarea și implementarea politicilor publice reprezintă un proces esențial pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Calitatea acestui proces depinde de capacitatea autorităților de a identifica corect problemele, de a formula soluții eficiente și de a le implementa în mod coerent. Îmbunătățirea continuă a politicilor publice, prin creșterea transparenței, implicarea cetățenilor și consolidarea instituțiilor, este o condiție fundamentală pentru asigurarea unei guvernări eficiente și pentru dezvoltarea durabilă a societății.[3]

Bibliografie:

1. Howlett, M., Ramesh, M., Studying Public Policy, Oxford University Press, Oxford, 2003, p. 27.
2. Legea privind transparența în procesul decizional nr. 239-XVI din 13.11.2008, Republica Moldova.
3. Matei, L., Management public, Editura Economică, București, 2006, p. 118.
4. Miroiu, A., Introducere în analiza politicilor publice, Editura Polirom, Iași, 2001, p. 15.
5. Profiroiu, M., Politici publice în Uniunea Europeană, Editura Economică, București, 2009, p. 42.
6. Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova 2023–2030.

[1] Matei, L.*, Management public*, Editura Economică, București, 2006, p. 118.
[2] Legea privind transparența în procesul decizional nr. 239-XVI din 13.11.2008, Republica Moldova.
[3] Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova 2023–2030.

STATUTUL JURIDIC AL FUNCȚIONARULUI PUBLIC DIN REPUBLICA MOLDOVA

LEGAL STATUS OF THE CIVIL SERVANT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Diana CARASENI,
specialitatea Administrație Publică, gr. AP 2202,
Coordonator științific: **Natalia SAITARLÎ**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Funcția publică și statutul funcționarului public reprezintă instituții fundamentale ale dreptului administrativ și ale organizării administrației publice, având un rol esențial în realizarea interesului general și în aplicarea legii. Funcționarul public constituie veriga principală între autoritatea publică și cetățean, fiind chemat să exercite atribuțiile de putere publică în condiții de legalitate, imparțialitate și profesionalism. Scopul studiului este de a analiza reglementări privind statutul juridic al funcționarului public, evidențiind ajustarea lor la standardele europene.*

Cuvinte-cheie: *serviciul public, învestirea, competența, responsabilitatea, răspunderea juridică*

Abstract: *The civil service and the status of the civil servant represent fundamental institutions of administrative law and the organization of public administration, having an essential role in achieving the general interest and in enforcing the law. The civil servant constitutes the main link between the public authority and the citizen, being called upon to exercise the attributions of public power under conditions of legality, impartiality and professionalism. The purpose of the study is to analyze regulations regarding the legal status of civil servants, highlighting their adjustment to European standards.*

Keywords: *public service, investiture, competence, responsibility, legal liability*

Funcționarul public reprezintă o componentă centrală a aparatului administrativ al statului, având rol determinant în implementarea politicilor publice, asigurarea continuității administrației și garantarea interesului public. În Republica Moldova, reglementarea statutului și a regimului juridic al funcției publice a cunoscut transformări semnificative în arhitectura legislativă post-comunistă, reflectate în principal prin Legea nr. 158/2008 privind funcţia publică şi statutul funcţionarului public.

Actualitatea temei abordate este determinată de necesitatea modernizării administrației publice din Republica Moldova și de alinierea acesteia la standardele europene în domeniul funcției publice. Procesele de reformă administrativă, precum și eforturile de consolidare a statului de drept, impun o analiză aprofundată a reglementărilor juridice privind definirea, clasificarea, învestirea în funcția publică și statutul juridic al funcționarului public din Republica Moldova. În acest context, studiul instituției funcției publice capătă o importanță deosebită atât din punct de vedere teoretic, cât și practic.

Scopul studiului este de a analiza reglementări privind statutul juridic al funcționarului public, evidențiind ajustarea lor la standardele europene.

Astfel, funcția publică în antichitate era strâns legată de organizarea politică a statului și de nevoia de administrare a teritoriului, a resurselor și a populației. Aceasta se manifesta diferit în funcție de forma de guvernare – monarhie, aristocrație sau democrație – și de

nivelul de dezvoltare al societății respective[1].

În prezent, funcția publică din Republica Moldova se află într-un proces continuu de reformă, influențat de angajamentele europene, de necesitatea combaterii corupției și de modernizarea administrației publice.

Noțiunea de funcționar public constituie un concept fundamental al dreptului administrativ, fiind strâns legată de ideea de autoritate publică, funcția publică și de realizare a interesului general. De definirea funcționarului public a preocupat doctrina juridică atât la nivel național, cât și internațional, generând o diversitate de abordări teoretice, în dependență de sistemele juridice și de evoluția statului de drept.

Doctrina de drept administrativ definește **funcţionarul public** ca *persoana fizică numită/învestită într-o funcţie publică, care exercită atribuţii de interes public, în baza unui raport juridic de serviciu reglementat legislativ.* Esenţial în această definiţie sunt elementele:

a) raportul formal de numire;

b) exercitarea atribuțiilor publice;

c) condițiile legale pentru ocupare.

Doctrina a influențat direct definirea legală a funcționarului public în legislația națională. Conceptul de funcţie publică şi funcţionar public îşi găseşte fundamentare juridică în Constituţia Republicii Moldova, art. 39 alin. (1), alin. (2) din Constituţie: „*cetăţenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice, adică dreptul de a ocupa funcţii (posturi, ranguri) în autorităţile publice, în cadrul cărora se desfăşoară activităţi de interes general (public)*”; „*accesul la o funcţie publică este asigurat pentru orice cetăţean în condiţiile legii*”, și în Legea nr. 158/2008, *funcționarul public este persoana fizică care este numită într-o funcție publică*[2].

Din perspectivă juridică, funcționarul public este subiect activ al raporturilor juridice administrative. El participă la realizarea actelor administrative, la executarea legii și la aplicarea politicilor publice. Prin activitatea sa, funcționarul public contribuie direct la funcționarea statului de drept. Caracterul său juridic este unul mixt: pe de o parte este beneficiar al drepturilor garantate de lege, iar pe de altă parte este purtător al obligațiilor stricte și al răspunderii juridice pentru nerespectarea acestora.

Statutul juridic al funcționarului public poate fi definit ca ansamblul normelor de drept public, care reglementează nașterea, modificarea și încetarea raporturilor de serviciu, precum și drepturile, obligațiile, incompatibilitățile și formele de răspundere ale funcționarului public. Spre deosebire de raporturile de muncă din sectorul privat, raporturile de serviciu ale funcționarilor publici au un caracter juridic special, fiind întemeiate pe exercitarea prerogativelor de putere publică[3].

Elemente definitorii ale statutului juridic al funcționarului public le constituie **învestirea în funcție** adică modalitățile de ocupare a ei de către funcționarul public; **drepturile funcționarului public**, care au rolul de a garanta independența, stabilitatea și protecția acestuia în exercitarea atribuțiilor, un serviciu public profesionist și eficient, în concordanță cu standardele administrației moderne[4]; **set riguros de obligații ale funcționarului public**, care reflectă responsabilitatea acestuia față de interesul public; **regimul incompatibilităților și al restricțiilor**, care are drept scop prevenirea conflictelor

[1] VIDA, I. *Drept administrativ*, București: Ed. Universul Juridic, 2019, p. 30.

[2] Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public: nr. 158 din 04.07.2008, art. 3-5. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 23.12.2008, nr. 230-232 art. 840.

[3] GUCEAC, I. *Tratat de drept administrativ*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 210.

[4] ȚURCAN, L. Statutul funcționarului public în Republica Moldova. În: *Revista de Drept Public*, nr. 2, 2021, p. 98.

de interese și asigurarea integrității funcției publice; **răspunderea juridică**, care constituie o garanție a respectării legalității și disciplinei în serviciul public.

În doctrina de specialitate se subliniază că statutul juridic al funcționarului public reprezintă expresia echilibrului dintre autoritatea de care acesta dispune și responsabilitatea corespunzătoare exercitării acesteia. Astfel, funcționarul public este considerat un reprezentant al statului, investit cu competențe de putere publică, dar supus unor exigențe sporite de legalitate, transparență și integritate[1]. Această poziție juridică particulară justifică existența unui regim juridic distinct, diferit de cel aplicabil altor categorii de salariați.

Reglementarea statutului juridic al funcționarului public în Republica Moldova este realizată printr-un ansamblu coerent de acte normative, care stabilesc cadrul juridic al organizării și funcționării serviciului public. Aceste reglementări reflectă atât tradiția juridică națională, cât și influențele standardelor europene în domeniul administrației publice.

Actul normativ fundamental în această materie este ***Legea nr. 158 din 4 iulie 2008 privind funcția publică și statutul funcționarului public***, care reglementează în mod detaliat condițiile de acces în funcția publică, drepturile și obligațiile funcționarilor publici, precum și regimul disciplinar aplicabil acestora[2]. Această lege constituie cadrul general al raporturilor de serviciu și stabilește principiile de bază care guvernează activitatea funcționarilor publici, inclusiv legalitatea, imparțialitatea, profesionalismul și transparența.

Un rol important în configurarea statutului juridic al funcționarului public îl are și **Codul administrativ al Republicii Moldova**, care reglementează procedurile administrative și stabilește principiile generale aplicabile activității autorităților publice[3]. Acest act normativ completează cadrul juridic al funcției publice prin consacrarea unor principii precum proporționalitatea, securitatea raporturilor juridice și protecția drepturilor persoanelor în raport cu administrația publică.

De asemenea, un element esențial al reglementării statutului funcționarului public îl constituie legislația privind integritatea și prevenirea corupției. În acest sens, ***Legea integrității*** nr. 82 din 25.05.2017, instituie obligații stricte pentru funcționarii publici, inclusiv declararea averii și intereselor personale, evitarea conflictelor de interese și respectarea regimului incompatibilităților[4]. Aceste prevederi sunt menite să asigure transparența și responsabilitatea în exercitarea funcției publice.

În completarea acestor reglementări, ***Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale*** stabilește mecanismele de control al integrității funcționarilor publici, contribuind la prevenirea corupției și la consolidarea încrederii cetățenilor în administrația publică[5]. Totodată, Autoritatea Națională de Integritate are competența de a verifica respectarea acestor obligații, fiind un actor instituțional important în aplicarea legislației în domeniu.

Statutul juridic al funcționarului public este influențat și de ***Codul muncii al Republicii Moldova***, care, deși reglementează în principal raporturile de muncă din sectorul privat, conține dispoziții aplicabile în mod subsidiar și funcționarilor publici, în măsura în

[1] GUCEAC, I. *Tratat de drept administrativ*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 220.
[2] Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public: nr. 158 din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 23.12.2008, nr. 230-232 art. 840.
[3] Codul administrativ al Republicii Moldova: nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 17.08.2018, nr. 309-320 art. 466.
[4] Legea integrității: nr. 82 din 25.05.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 07.07.2017, nr. 229-243 art. 360.
[5] Legea privind declararea averii și a intereselor personale: nr. 133 din 17.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 30.07.2016, nr. 245-246 art. 513.

care acestea nu contravin legislației speciale[1]. Această interdependență evidențiază caracterul mixt al raporturilor de serviciu, situate la intersecția dreptului public cu cel al muncii.

Un alt act normativ relevant este ***Legea nr. 25/2008 privind Codul de conduită a funcționarului public***, care stabilește normele etice și de comportament profesional aplicabile funcționarilor publici.[2] Aceasta reglementează aspecte precum imparțialitatea, integritatea, transparența și responsabilitatea, contribuind la consolidarea unei culturi administrative bazate pe valori democratice.

În contextul globalizării și al consolidării statului de drept, statutul funcționarului public nu mai este reglementat exclusiv la nivel național, ci este influențat semnificativ de standarde și recomandări internaționale. Organizațiile internaționale și instituțiile europene au elaborat principii, convenții și bune practici care urmăresc profesionalizarea administrației publice, promovarea integrității, transparenței și eficienței serviciului public.

În plan internațional, statutul funcționarului public este analizat în raport cu standardele promovate de Uniunea Europeană și de organizații precum SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) și OECD. Aceste instituții subliniază importanța existenței unui corp al funcționarilor publici bazat pe merit, stabilitate și integritate[3]. De asemenea, se pune accent pe depolitizarea administrației publice și pe crearea unor mecanisme eficiente de recrutare și evaluare a funcționarilor[4].

Republica Moldova, ca stat membru al unor organizații internaționale și parte a proceselor de integrare europeană, a preluat o parte importantă din aceste standarde în legislația sa internă. Comparativ cu statele membre ale Uniunii Europene, Republica Moldova a realizat progrese semnificative în alinierea cadrului său normativ la standardele europene. De exemplu, introducerea concursului ca metodă principală de recrutare și consolidarea mecanismelor de evaluare a performanței reflectă adoptarea principiilor meritocratice specifice administrațiilor publice moderne[5]. Alt exemplu concret îl constituie implementarea strategiilor de reformă a administrației publice, care au vizat modernizarea statutului funcționarului public și creșterea eficienței instituțiilor publice. Reformele administrative implementate în ultimii ani au vizat consolidarea statutului funcționarului public, prin introducerea unor mecanisme moderne de recrutare, evaluare și promovare, precum și prin întărirea regimului de integritate[6]. Aceste reforme au fost susținute de parteneri internaționali și au contribuit la consolidarea unui cadru juridic mai stabil și mai predictibil[7].

Reglementările europene și standardele internaționale privind administraţia publică (de exemplu, bune practici promovate de Comisia Europeană sau reţelele de profil) servesc ca referinţă pentru armonizarea naţională. Republica Moldova, în contextul Acordului de Asociere și al cooperării cu instituţii internaţionale, a integrat recomandări care privesc profesionalizarea, recrutarea transparentă şi promovarea integrității în serviciul public. Cu

[1] Codul muncii al Republicii Moldova: nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 29.07.2003, nr. 159-162 art. 648.

[2] Legea privind Codul de conduită a funcționarului public: nr. 25 din 22.02.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 11.04.2008, nr. 74-75 art. 243.

[3] OECD/SIGMA, Principles of Public Administration, Paris, 2017, p. 30.

[4] OECD, Public Administration Reform in Eastern Europe, Paris, 2020, p. 12.

[5] OECD/SIGMA, Principles of Public Administration, Paris, 2017, p. 52

[6] ȚURCAN, L. Statutul funcționarului public în Republica Moldova. În: *Revista de Drept Public*, nr. 2, 2021, p. 101.

[7] Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru perioada 2023-2030, Chișinău, 2023, p. 51. Disponibil: https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/92-cs.pdf (vizitat 05.02.2026).

toate acestea, literatura de specialitate evidențiază necesitatea continuării reformelor, în special în domeniul depolitizării și al creșterii capacității instituționale.

În concluzie, evoluția cadrului normativ din Republica Moldova privind statutul juridic al funcționarului public evidențiază tendința de aliniere la standardele europene în domeniul funcției publice, în special în ceea ce privește recrutarea, profesionalizarea funcționarilor publici pentru creșterea eficienței în domeniul administrației publice.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova.
2. Codul administrativ al Republicii Moldova: nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 17.08.2018, nr. 309-320 art. 466.
3. Codul muncii al Republicii Moldova: nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 29.07.2003, nr. 159-162 art. 648.
4. GUCEAC, I. *Tratat de drept administrativ*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2019.
5. Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public: nr. 158 din 04.07.2008, art. 3-5. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 23.12.2008, nr. 230-232 art. 840.
6. Legea integrității: nr. 82 din 25.05.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 07.07.2017, nr. 229-243 art. 360.
7. Legea privind declararea averii și a intereselor personale: nr. 133 din 17.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 30.07.2016, nr. 245-246 art. 513.
8. Legea privind Codul de conduită a funcționarului public: nr. 25 din 22.02.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 11.04.2008, nr. 74-75 art. 243.
9. OECD/SIGMA, Principles of Public Administration, Paris, 2017, p. 30.
10. Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru perioada 2023-2030, Chișinău, 2023, p. 51. Disponibil: https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/92-cs.pdf
11. ȚURCAN, L. Statutul funcționarului public în Republica Moldova. În: *Revista de Drept Public*, nr. 2, 2021.
12. VIDA, I. *Drept administrativ*, București: Ed. Universul Juridic, 2019.

RĂSPUNDEREA ADMINISTRATIVĂ: NOȚIUNE, PARTICULARITĂȚI, SPECIFICUL ȘI FORMELE DE MANIFESTARE PRIN PRISMA CODULUI ADMINISTRATIV AL REPUBLICII MOLDOVA

ADMINISTRATIVE LIABILITY: CONCEPT, PARTICULARITIES, SPECIFIC FEATURES, AND FORMS OF MANIFESTATION IN THE CONTEXT OF THE ADMINISTRATIVE CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Adelina ȚÎU,
specialitatea Administrație Publică, gr. AP 2202,
Coordonator științific: **Natalia SAITARLÎ**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Răpunderea administrativă este un mecanism juridic prin care statul sancționează încălcările în raport cu administrația publică. Aceasta asigură atât legalitatea*

activității administrative, cât și protecția drepturilor cetățenilor. Codul administrativ a introdus principii moderne precum legalitatea, proporționalitatea și transparența. Reformele din perioada 2019–2025 au consolidat rolul acestuia și au uniformizat practicile autorităților.

Răspunderea administrativă are un caracter autonom, vizând restabilirea legalității, chiar fără existența unei contravenții. Principiile generale (legalitate, imparțialitate, bună-credință etc.) ghidează evaluarea acțiunilor autorităților. Răspunderea disciplinară a funcționarilor publici asigură respectarea normelor și menținerea standardelor profesionale. Aceasta are funcții preventive, corective și educative, fiind aplicată prin sancțiuni proporționale. Răspunderea patrimonială obligă autoritățile să repare prejudiciile cauzate prin acte administrative ilegale. Contenciosul administrativ permite cetățenilor să-și apere drepturile și să obțină repararea prejudiciilor aduse lor de autoritățile publice.

Scopul studiului este de a analiza reglementări privind formele răspunderii administrative, evidențiind semne specifice ale fiecărei forme.

Cuvinte-cheie: *răspundere administrativ-disciplinară, răspundere administrativ-patrimonială, funcționar public, actul administrativ, contencios administrativ*

Abstract: *Administrative liability is a legal mechanism through which the state sanctions violations in relation to public administration. It ensures both the legality of administrative activity and the protection of citizens' rights. The Administrative Code has introduced modern principles such as legality, proportionality, and transparency. Reforms carried out during the period 2019–2025 have strengthened its role and standardized the practices of authorities.*

Administrative liability has an autonomous character, aiming at restoring legality even in the absence of a contravention. General principles (legality, impartiality, good faith, etc.) guide the assessment of the actions of authorities. Disciplinary liability of public officials ensures compliance with rules and the maintenance of professional standards. It has preventive, corrective, and educational functions, being applied through proportional sanctions. Patrimonial liability obliges authorities to compensate for damages caused by unlawful administrative acts. Administrative litigation allows citizens to defend their rights and obtain compensation for damages.

The purpose of the study is to analyze regulations regarding the forms of administrative liability, highlighting specific signs of each form.

Keywords: *administrative-disciplinary liability, administrative-property liability, civil servant, administrative act, administrative litigation*

Răspunderea administrativă reprezintă unul dintre pilonii esențiali ai dreptului administrativ, constituind mecanismul juridic prin care statul sancționează conduitele ilicite ale persoanelor fizice și juridice în raporturile cu administrația publică. Importanța acesteia rezidă în rolul său dublu: pe de o parte, asigurarea disciplinei și legalității în activitatea administrației, iar pe de altă parte, protejarea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor. Codul administrativ [1] a introdus principii moderne precum legalitatea, proporționalitatea, participarea, motivarea și transparența, fundamentând astfel premisele pentru o răspundere administrativă clară și eficientă. În același timp, a uniformizat practicile

[1] Codul administrativ al Republicii Moldova, Nr. 116 din 19 iulie 2018. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 309–320 din 17.08.2018.

autorităților publice, eliminând diferențele majore între modul de lucru al instituțiilor centrale și locale.

Transformările din perioada 2019–2025 au consolidat și mai mult rolul Codului administrativ în arhitectura statului. Administratorii publici au fost obligați să aplice reguli procedurale uniforme, iar cetățenii au dobândit instrumente juridice mai eficiente pentru protecția drepturilor lor. Această schimbare a dus la reducerea abuzului de putere, la creșterea transparenței decizionale și la responsabilizarea mai accentuată a administrației publice.

Astfel, răspunderea administrativă intervine în cazul încălcării normelor administrative propriu-zise, care reglementează activitatea autorităților publice, modul de exercitare a atribuțiilor administrative și limitele competenței funcționarilor. Aceasta formă de răspundere apare în situațiile în care autoritatea sau agentul public se abate de la cadrul legal ce reglementează activitatea administrativă, fără ca fapta să constituie neapărat o contravenție sau o abatere disciplinară.

Prin urmare, răspunderea administrativă are un caracter autonom, orientat spre restabilirea legalității administrative.

În sfera dreptului administrativ din Republica Moldova, principiile generale consacrate de Codul administrativ reprezintă fundația pe care se sprijină nu doar acțiunea autorităților, ci și mecanismul răspunderii administrative. Ele conturează limite, stabilesc standarde de evaluare a conduitei autorităților și oferă criterii de apreciere pentru organele de control, și instanțele de contencios administrativ. Astfel, legalitatea, imparţialitatea, bună-credința, proporționalitatea și securitatea raporturilor juridice funcționează ca repere esențiale în stabilirea răspunderii, în special atunci când se analizează corectitudinea procesului decizional și efectele actului administrativ asupra particularilor.

Răspunderea administrativă este o formă a răspunderii juridice, alături de răspunderea civilă şi de cea penală. Această răspundere intervine în cazul săvârşirii unei abateri de natură administrativă şi se aplică sub trei forme: răspunderea disciplinară pentru o abatere disciplinară şi răspunderea patrimonială pentru daune materiale şi morale.

Răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarilor publici ocupă un loc central în arhitectura modernă a administrației publice, deoarece eficiența și credibilitatea exercitării puterii administrative depind de conduita, profesionalismul și respectarea procedurilor de către persoanele împuternicite cu anumite atribuții. Codul administrativ, în corelație cu Legea nr. 158/2008 privind funcția publică și statutul funcționarului public[1], configurează un regim juridic coerent al răspunderii funcționarului, plasând accent pe legalitate, loialitate față de interesul public și obligația de a respecta standarde procedurale riguroase.

Răspunderea administrativ-disciplinară se află într-o strânsă relație cu statutul funcționarului public. Răspunderea administrativ-disciplinară funcționează ca un mecanism de protecție a acestui statut, menținând standarde ridicate de performanță administrativă. Statutul funcționarului public este strâns legat de obligațiile sale, care includ loialitatea față de interesul public, responsabilitatea în exercitarea atribuțiilor și comportamentul profesional adecvat.

În raport cu statutul funcționarului, răspunderea administrativ-disciplinară are câteva funcții esențiale:

[1] Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, Nr. 158 din 04 iulie 2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 230–232 din 05.12.2008.

- funcția preventivă, descurajând comportamentele care ar putea afecta integritatea activității administrative;
- funcția corectivă, prin sancționarea abaterilor și restabilirea ordinii instituționale;
- funcția educativă, prin impunerea respectării stricte a normelor procedurale și etice.

Răspunderea administrativ-disciplinară rezultă din raporturile de muncă dintre funcţionarii publici şi autorităţile în care ei activează. Fiind învestiţi în funcţie printr-un act administrativ, funcţionarii publici intră în raporturi juridice de natură administrativă, în astfel de cazuri aceştia devin subordonaţi autorităţii publice care i-a numit, iar în absenţa unui astfel de act raportul juridic respectiv nu va fi de natură administrativă, dar vom fi în prezenţa unui raport de drept al muncii, fundamentat pe existenţa contractului individual de muncă. Pentru anumite categorii de funcţionari publici nr. 158/2008 prevede că raporturile de muncă ce se stabilesc între funcţionarii publici şi serviciile în care ei activează se perfectează prin încheierea unor acorduri individuale de muncă. În aceste cazuri, raporturile juridice de serviciu au o dublă semnificaţie, care cuprinde natura juridică a dreptului administrativ şi natura juridică a dreptului muncii. Totodată, credem că în astfel de cazuri poziţia dominantă în determinarea regimului juridic al răspunderii disciplinare pentru abateri disciplinare îi revine dreptului administrativ.

Răspunderea disciplinară apare ca o formă a răspunderii administrative aplicată ca sancţiune pentru o abatere disciplinară. Deoarece abaterea disciplinară poate fi comisă doar de persoane fizice angajate în câmpul muncii, este necesar de a face distincţie între abaterea disciplinară cuprinsă în dreptul muncii şi abaterea disciplinară cuprinsă în dreptul administrativ. Distincţia dintre abaterea disciplinară se face pentru funcţionarii publici, aceasta devenind specifică drept rezultat al regimului de drept administrativ de care sunt călăuziţi în activitatea lor funcţionarii publici. Abaterea disciplinară are caracter administrativ ca urmare a actului individual administrativ de numire a funcţionarului public, iar în celelalte cazuri o astfel de abatere are un sens larg şi răspunderea disciplinară în acest caz devine un raport juridic al dreptului muncii.

Vom observa existenţa următoarelor trei ***elemente*** care caracterizează răspunderea disciplinară a funcţionarilor administraţiei publice:

- în primul rând, este nevoie ca funcţionarul să fi săvârşit o greşeală de serviciu sau în afara serviciului care să prejudicieze realizării funcţiei încredinţate funcţionarului respectiv. Este deci necesară o faptă concretă. Pentru ineficienţa profesională generală funcţionarul nu poate fi sancţionat disciplinar. În acest caz se dovedeşte a fi incompatibil cu exercitarea funcţiei pe care o deţine;
- în al doilea rând, acţiunea disciplinară presupune cu necesitate o anumită sancţiune disciplinară care să fie prevăzută în normele juridice care reglementează statutul funcţionarului în cauză;
- în al treilea rând, pentru a exista sancţiuni disciplinare trebuie să existe intenţia de a pedepsi pe funcţionarul vinovat de săvârşirea unei abateri disciplinare. Prin acest element se face legătura între comiterea abaterii disciplinare şi aplicarea sancţiunii prescrise în normele juridice.

În felul acesta vom deosebi situaţiile în care intervin anumite măsuri care dezavantajează pe funcţionari în evoluţia carierei sale, dar care nu au caracterul unor sancţiuni disciplinare. Astfel, în cazul unei reorganizări a serviciului trecerea funcţionarului dintr-o funcţie superioară într-una inferioară nu poate fi considerată ca sancţiune disciplinară, deşi formal s-ar putea interpreta în acest fel schimbarea situaţiei juridice a funcţionarului. Acest lucru este posibil atunci când retrogradarea constituie o sancţiune disciplinară.

Reglementarea juridică a răspunderii disciplinare a funcţionarilor organelor administraţiei publice constituie o garanţie pentru apărarea acestora în cazul unui eventual abuz din partea funcţionarilor publici ai autorităţilor ierarhic superioare.

Pentru abaterea disciplinară se aplică o sancţiune disciplinară, care este determinată de lege, de regulamentele serviciilor publice sau de statutele disciplinare ale acestora. Sancţiunile disciplinare pentru fiecare caz concret se aplică ţinându-se cont de: gravitatea faptei, împrejurările în care a fost săvârşită abaterea disciplinară, gradul de vinovăţie şi urmările abaterii disciplinare.

Sancţiunile disciplinare în aceste cazuri pot fi:

- avertismentul;
- mustrarea;
- mustrarea aspră;
- destituire din funcţie.

Avertismentul este o prevenire aplicată în scris funcţionarului public, prin care este atenţionat, în mod expres, asupra faptului că, în cazul săvârşirii de noi abateri, i se vor aplica sancţiuni mai severe, inclusiv destituirea din funcţie. Astfel de sancţiune se aplică funcţionarilor publici aflaţi în stare de incompatibilitate. În cazul când această stare nu este înlăturată în termen de o lună după avertizare funcţionarul public este destituit din funcţie.

Mustrarea constă în notificarea scrisă, prin care funcţionarul public care a săvârşit o abatere disciplinară este atenţionat asupra faptului că nu şi-a îndeplinit în mod corespunzător una sau mai multe atribuţii de serviciu sau a încălcat o anumită regulă de comportare în unitate, atrăgându-i-se atenţia să se corijeze în viitor. De regulă, astfel de sancţiuni se aplică faţă de funcţionarii publici care au comis abateri disciplinare neînsemnate şi pentru prima dată.

Mustrarea aspră este o notificare scrisă, prin care funcţionarul public ce a comis abaterea disciplinară este atenţionat asupra faptei ce constituie o abatere disciplinară serioasă şi i se cere corectarea urgentă a comportamentului său. În caz contrar sau în caz de repetare a încălcărilor, va fi aplicată destituirea din funcţie. Astfel de sancţiuni se aplică funcţionarilor publici care au comis în repetate rânduri abateri disciplinare sau aceste abateri au fost comise pentru prima dată, dar sunt destul de grave sau cauzează în prejudiciu imaginii autorităţii respective.

Destituirea din funcţie este încetarea forţată a raporturilor de serviciu ale funcţionarului public, aplicată din iniţiativa administraţiei. O astfel de măsură este una de excepţie şi se aplică atunci când nici o altă măsură nu mai poate influenţa funcţionarul public.

Prin urmare, în cazul răspunderii administrativ-disciplinare, trebuie să fie constatat faptul săvârșirii abaterii disciplinare, conform procedurii prevăzute de actul normativ. Sancțiunile disciplinare, care urmează să fie aplicate, sunt gradate în funcție de gravitatea abaterii și de istoricul profesional al funcționarului public.

Răspunderea administrativ-patrimonială a autorităților publice În procesul exercitării funcţiilor în cadrul organelor administraţiei publice se pot produce daune materiale şi morale persoanelor fizice sau juridice în raport cu care intervine activitatea acestor organe. Aceste prejudiciu se pot produce atât în cazul exercitării în condiţii legale a funcţiei publice, cât şi atunci când funcţia publică a fost îndeplinită defectuos sau nu a fost îndeplinită.

În primul caz producerea unor pagube terţelor prin exercitarea funcţiilor publice dă dreptul acestora la despăgubiri în condiţiile stabilite de lege, despăgubirea fiind suportată de administraţia publică. Funcţionarilor administraţiei care exercită respectiv de funcţii nu li se pot imputa prejudiciile produse deoarece ei au îndeplinit funcţii în modul prescris de lege.

În cel de al doilea caz însă, când funcţia este realizată în mod defectuos sau nu este deloc realizată şi prin aceasta se aduc pagube materiale, sau morale terţelor, responsabilitatea civilă trebuie să revină funcţionarilor administraţiei publice, dar şi organelor din care ei fac parte şi pentru care lucrează.

Organele administraţiei publice răspund solidar cu funcţionarii lor pentru realizarea defectuoasă sau nerealizarea funcţiei publice atunci când prin aceasta se cauzează prejudiciu terţelor.

Temeiul răspunderii organelor administraţiei publice pentru pagubele cauzate de funcţionarea lor stă în culpa acestor organe de a nu fi ales pe cele mai bune persoane să exercite funcţia publică şi în culpa de a nu fi supravegheat îndeajuns activitatea acestora, astfel încât realizarea funcţiei publice să se fi desfăşurat normal, fără să se producă pagube terţelor.

Terţii păgubiţi au posibilitatea de a cere despăgubiri fie de la funcţionarii vinovaţi de producerea pagubei, fie de la organele administraţiei publice pentru care lucrează respectivii funcţionari.

Desigur este convenabilă acţiunea de despăgubire împotriva organelor administraţiei publice care dispun de mijloacele necesare pentru despăgubirea terţelor, urmând ca aceste organe să se despăgubească de la funcţionarii vinovaţi pe calea regresului.

Răspunderea funcţionarilor administrării publice pentru pagubele cauzate terţelor prin executarea defectuoasă a funcţiei este integrală, urmând să suporte întreaga valoare a pagubelor plătite terţilor păgubiţi de organele pentru care ei lucrează.

Răspunderea organelor administraţiei publice pentru pagubele cauzate de funcţionarii acestor organe este limitată la acele cazuri în care pagubele produse sunt legate de greşelile serviciului respectiv, deci să aibă legătură cu exercitarea funcţiilor respective.

Ca atare pagubele cauzate de funcţionarii administraţiei publice datorită unor greşeli detaşabile de serviciu, vor putea fi imputate numai funcţionarilor nu şi administraţiei publice. Astfel, pagubele pe care funcţionarii administraţiei publice le cauzează terţelor în afara fucţiei pe care o deţin sunt imputabile în exclusivitate funcţionarilor publici.

În acest sens, Constituţia Republicii Moldova în vigoare (art. 53) declară dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică de a-şi obţine recunoaşterea dreptului pretins, anularea actului şi repararea pagubei. Acest drept a fost doar o declaraţie atât timp cât nu exista instituţia contenciosului administrativ ca una dintre formele răspunderii administrative. În prezent este adoptat Codul administrativ, care completează această lacună în legislaţia ţării noastre.

Răspunderea administrativ-patrimonială a autorităților publice reprezintă una dintre cele mai complexe instituții ale dreptului public, întrucât implică analiza raportului dintre exercitarea puterii administrative și protecția drepturilor persoanelor vătămate prin acte sau fapte ale administrației. Această formă de răspundere se distinge prin natura subiectului tras la răspundere – autoritatea publică însăși – și prin faptul că izvorul obligației de reparare se află într-o activitate administrativă realizată în regim de putere publică. Răspunderea administrativ-patrimonială nu se confundă cu răspunderea administrativ-disciplinară sau contravențională prevăzută de Codul contravențional[1], ci se circumscrie domeniului reparării patrimoniale a prejudiciilor cauzate prin exercitarea prerogativelor de putere.

Astfel, pentru angajarea răspunderii administrative-patrimoniale trebuie întrunite cumulativ trei condiții: existența unui prejudiciu, existența unui act sau fapt administrativ

[1] Codul contravențional al Republicii Moldova, Nr. 218 din 24 octombrie 2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 3–6 din 16.01.2009.

ilegal și legătura de cauzalitate dintre acestea. Vinovăția autorității nu este o condiție necesară, întrucât răspunderea funcționează pe un model obiectiv, apropiat de regimul riscului administrativ.

Contenciosul administrativ, reglementat de Codul administrativ al RM reprezintă mecanismul central prin care răspunderea autorităților publice devine efectivă, oferind persoanei vătămate posibilitatea reală de a obține anularea actelor nelegale, recunoașterea dreptului încălcat, repararea prejudiciului sau executarea obligațiilor pe care autoritatea le-a ignorat ori refuzat. În arhitectura juridică a Republicii Moldova, după intrarea în vigoare a Codului administrativ, contenciosul administrativ s-a conturat ca un sistem coerent, inspirat atât din tradiția continentală, cât și din experiențele moderne ale dreptului public european, iar această structurare se observă în reglementări precum cele referitoare la acțiuni, competențe și modalitățile de executare silită.

Un element definitoriu al acestui sistem îl constituie acțiunea în anulare, instrument fundamental pentru protejarea legalității administrative. Persoana vătămată poate solicita instanței declararea nelegalității actului și eliminarea lui din circuitul juridic, în condițiile în care actul produce efecte contrare legii sau depășește limitele competenței organului emitent. În doctrină se menționează că anularea actului ilegal reprezintă forma de control jurisdicțional cel mai direct legată de principiul legalității, întrucât readuce situația la starea juridică anterioară, eliminând efectele vătămătoare.

Acțiunea are un impact major, pentru că exercită și o funcție preventivă: autoritățile devin mai prudente în elaborarea actelor, fiind conștiente că orice abatere poate fi examinată de judecător. Alături de anulare, acțiunea prin care se solicită obligarea autorității publice să emită un act administrativ capătă o importanță specială în contextul practicilor administrative din RM, unde tăcerea administrației a generat adesea blocaje sau incertitudine juridică. Codul administrativ stabilește termene clare pentru soluționarea cererilor, iar depășirea acestor termene deschide calea contenciosului.

În concluzie, Codul administrativ al Republicii Moldova reprezintă un mecanism esențial de responsabilizare juridică a autorităților publice, deoarece fixează reguli clare privind modul în care acestea primesc, examinează și soluționează cererile persoanelor fizice și juridice, procedura administrativă. Caracterul obligatoriu pentru toate autoritățile și instituțiile publice rezultă explicit din art. 4 al Codului administrativ, care stabilește aplicabilitatea generală a normelor procedurale la întreaga activitate de emitere a actelor administrative și de adoptare a măsurilor cu caracter individual sau normativ.

Bibliografie:

1. Constituţia Republicii Moldova.
2. Codul administrativ al Republicii Moldova, Nr. 116 din 19 iulie 2018. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 309–320 din 17.08.2018.
3. Codul contravențional al Republicii Moldova, Nr. 218 din 24 octombrie 2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 3–6 din 16.01.2009.
4. Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, Nr. 158 din 04 iulie 2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 230–232 din 05.12.2008.

SECȚIUNEA II: DREPT

LIBERA CIRCULAȚIE A PERSOANELOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

FREE MOVEMENT IN THE EUROPEAN UNION

Ionela ANTOHI,
specialitatea Drept, gr. D 2301
Coordonator științific: **Olesea BLAȘCU**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Libera circulație a persoanelor reprezintă una dintre cele mai importante libertăți fundamentale ale Uniunii Europene, alături de libera circulație a bunurilor, serviciilor și capitalului. Aceasta permite cetățenilor UE să se deplaseze, să locuiască, să muncească sau să studieze în orice stat membru fără restricții majore. Dreptul a fost consolidat prin introducerea cetățeniei europene prin Tratatul de la Maastricht (1992) și reglementat ulterior prin legislația europeană, în special Directiva 2004/38/CE.*

În practică, cetățenii UE pot sta până la 3 luni într-un alt stat doar cu un act de identitate, iar pentru șederi mai lungi trebuie să îndeplinească anumite condiții (angajat, student sau autosusținut). După 5 ani, aceștia obțin drept de ședere permanentă. Există totuși și limitări, legate de ordine publică, securitate sau sănătate, precum și restricții temporare aplicate după extinderile UE. Din punct de vedere socio-economic, libera circulație contribuie la creșterea oportunităților de muncă, la dezvoltarea economică și la reducerea diferențelor dintre state.

Totuși, mobilitatea rămâne relativ redusă din cauza barierelor lingvistice și culturale. În ansamblu, acest principiu rămâne esențial pentru integrarea europeană, dar necesită politici suplimentare pentru a funcționa eficient.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană; cetățenia europeană; Tratatul de la Maastricht; integrare europeană*

Abstract: *The free movement of persons is one of the most important fundamental freedoms of the European Union, alongside the free movement of goods, services, and capital. It allows EU citizens to travel, reside, work, or study in any Member State without major restrictions. This right was strengthened with the introduction of European citizenship through the Maastricht Treaty and was later regulated through European legislation, particularly the Directive 2004/38/EC.*

In practice, EU citizens may stay in another Member State for up to three months with only a valid identity document, while longer stays require meeting certain conditions (such as being employed, a student, or self-sufficient). After five years, they acquire the right of permanent residence. However, there are also limitations related to public order, security, or health, as well as temporary restrictions applied following EU enlargements. From a socio-economic perspective, free movement contributes to increased employment opportunities, economic development, and the reduction of disparities between states.

Nevertheless, mobility remains relatively low due to linguistic and cultural barriers. Overall, this principle remains essential for European integration, but it requires additional policies to function effectively.

Keywords: *European Union; European citizenship; Maastricht Treaty; European integration*

Libera circulație a persoanelor permite cetățenilor Uniunii Europene să se deplaseze, să muncească și să locuiască în orice stat membru fără restricții majore. Aceasta este una dintre cele patru libertăți fundamentale ale pieței interne europene. Dreptul la liberă circulație a fost introdus prin Tratatul de la Maastricht (1992), care a creat și noțiunea de cetățenie europeană. În practica actuală, un cetățean UE poate munci sau studia în alt stat al UE fără acte adiționale (în afară de cartea de identitate) și beneficiază de condiții similare cu ale cetățenilor statului gazdă.

Această libertate este însoțită de reguli comune (directiva 2004/38/CE, regulamente de coordonare socială) care asigură protecția drepturilor lucrătorilor mobili. Vom prezenta mai jos evoluția acestei libertăți și principalele măsuri legislative care o definesc, apoi vom detalia mecanismele de aplicare și excepțiile permise.

Înainte de integrarea europeană, statele europene aveau diverse regimuri de circulaţie între ele, dar acestea erau limitate. După formarea Comunității Europene, Tratatul de la Roma (1957) a prevăzut circulaţia forţei de muncă, dar aplicarea deplină a venit mai târziu. Un pas cheie a fost cetățenia europeană din Maastricht, care extinde dreptul de circulație tuturor cetățenilor UE, nu doar lucrătorilor.

În prezent, art.45 TFUE garantează dreptul lucrătorilor de a munci liber în alt stat membru, iar art.21 TEU prevede dreptul general de a circula și se deplasa liber în UE.

Directiva 2004/38/CE detaliază aceste principii: orice cetățean UE poate locui până la 3 luni într-un alt stat UE având doar buletinul valid. Pentru șederi mai lungi de 3 luni, se cer anumite condiții (de exemplu, statut de lucrător, student sau autosusținere financiară), iar după 5 ani de rezidență continuă în acel stat, persoana obține dreptul permanent de ședere. Regulamentul (UE) 492/2011 codifică în continuare drepturi ale lucrătorilor mobili (de ex. coordonarea asigurărilor sociale și recunoașterea diplomei în anumite profesii). În plus, există mecanisme de corelare a pensiilor și prestațiilor sociale între state, pentru a proteja persoanele care se mută în UE.

La extinderile UE (2004, 2007 etc.), vechile state membre au putut aplica restricții tranzitorii. Astfel, timp de maximum 7 ani de la aderare, un stat membru poate limita accesul cetățenilor noilor membri pe piața muncii. De exemplu, la aderarea României în 2007, mai multe state vestice au menținut restricții pentru lucrătorii români pentru perioade determinate. După 7 ani, aceste limite trebuie ridicate automat. Jurisprudența Curții de Justiție a UE a confirmat în diverse cazuri că cetățenii UE trebuie să fie tratați în mod egal cu naționali, cu excepția motivelor justificate prevăzute de tratate. În ansamblu, acest cadru legal european definește liberalitatea circulaţiei și condițiile legale de exercitare a ei.

În practică, libera circulaţie se manifestă prin mai multe drepturi concrete. Orice cetățean UE are dreptul să caute și să ocupe un loc de muncă într-un alt stat membru fără să fie nevoie de permis de muncă. El poate astfel să își înscrie CV-ul în state straine și să răspundă la oferte de angajare, iar când lucrează beneficiază de același pachet de drepturi (salariu minim, ore de lucru, condiții de muncă) și de acces egal la prestațiile sociale ca un lucrător local.

Cetățenii UE pot, de asemenea, să își transfere drepturile de securitate socială: de exemplu, perioadele de contribuții la pensie acumulate într-un stat pot fi luate în considerare

dacă se mută în alt stat şi cer o pensie acolo, conform regulilor de coordonare a sistemelor de asigurări sociale.

În ce privește șederea temporară, un cetățean UE poate sta până la 3 luni într-o altă țară UE doar cu cartea de identitate sau pașaportul valabil.

După 3 luni, pentru a continua șederea trebuie să fie lucrător (salariat sau independent), să își întrețină familia prin venituri proprii sau să fie student (cu înscriere la o instituție și asigurare medicală). După 5 ani de reședință legală continuă într-un stat, cetățeanul dobândește automat drept de ședere permanent. Membrii familiei (soț/soție, copii sub 21 ani, dependenți) au dreptul să îl însoțească și ei și primesc condiții similare de ședere. În concluzie, regimul liberei circulații acordă servicii și protecție, astfel încât cetățenii UE să își poată exercita drepturile de muncă și ședere în orice stat membru fără discriminare.

Libera circulație nu este absolută. Tratatul UE prevede cazuri de restricții: de exemplu, dacă se produc tulburări grave de ordine publică sau amenințări la siguranță, un stat poate limita accesul unui cetățean UE pe teritoriul său. De asemenea, într-o situație de epidemie/seară gravă de sănătate publică, autoritățile pot impune măsuri (de ex. carantină) și pot refuza intrarea temporar. În ce privește piața muncii, unele slujbe din sectorul public (poliție, armată, sistem judiciar, diplomație etc.) pot fi rezervate prin lege pentru cetățenii naționali, pe motiv că implică responsabilități suverane

Un alt set de excepții este legat de măsuri tranzitorii după aderare. Potrivit Tratatului de Aderare, statele pot restricționa angajarea cetățenilor noilor membri pe piața muncii pentru maxim 7 ani de la aderare De o pildă, la aderarea României în 2007, mai multe țări UE au menținut aceste restricții pentru cetățenii români până în 2014. După 7 ani, însă, toate condiţiile trebuie egalizate. În ansamblu, orice restricție trebuie să fie proporțională și justificată legal. Comisia Europeană monitorizează aplicarea acestor reguli și publică ghiduri pentru autoritățile naționale. Dacă un cetățean consideră că i se încalcă drepturile de liberă circulaţie, el poate apela la justiția națională și la rețelele de suport UE.

Libera circulație a muncitorilor produce efecte economice semnificative. Mobilitatea permite corelarea cererii şi ofertei de muncă la nivel european: muncitorii se pot angaja acolo unde salariile și oportunitățile sunt cele mai bune, iar companiile câștigă acces la o piață mai mare de specialiști. Un raport al Parlamentului European arată că libera circulație conduce, în general, la creșterea ocupării, a productivității și a veniturilor și aduce un plus de taxe și contribuții sociale în țările-gazdă.

Prin migrație, salariile din țările de origine tind să crească (din cauza lipsei de forță de muncă), iar din țările de destinație există efecte mixte: competiția crescândă poate plafona salariile scăzute, în timp ce calificările suplimentare stimulează productivitatea generală. Beneficiul net este considerat de regulă pozitiv, deși există destule dezbateri politice despre impactul local (ex. îngrijorări privind șomajul local).

Date statistice recente arată însă că mobilitatea totală a cetățenilor UE rămâne moderată. Eurostat raportează că 1,5 milioane de persoane s-au mutat între statele UE în 2024.

La 1 ianuarie 2025, doar 4,0% dintre rezidenții UE erau născuți în alt stat membru (circa 18,0 milioane de oameni). Aceste procente mici comparativ cu SUA (unde ~2% dintre americani trăiesc în alt stat anual) se explică prin bariere lingvistice, culturale și administrative. Un alt exemplu relevant: Luxemburg avea în 2024 85,5% dintre imigranți din alte state UE, iar România 56,0%, arătând modul diferit în care țările mici sau mari au de- și re-surse provenite din UE.

În ansamblu, libera circulație întărește coeziunea socială europeană: cetățenii care trăiesc în străinătate contribuie la integrarea economică și schimbul de bune practici. Cu toate acestea, fluxurile pot crea și provocări (de ex. exodul creierelor în regiunile sărace sau

presiuni pe serviciile sociale locale). De aceea, politicile sociale naționale şi programele de asistenţă europeană au rolul de a susține integrarea migranților și de a reduce impactul negativ în zonele de plecare.

Libera circulație a persoanelor este piatra de temelie a unui spațiu european integrat. Am arătat că drepturile clar definite ale cetățenilor UE (dreptul de muncă, ședere și egalitatea de tratament) sunt consfințite de tratate și acte legislative. Statistica recentă indică o creștere moderată a mobilității intra-UE (deși relativ mică ca procent), iar studiile europene arată rezultate economice în general pozitive. Reziduurile probleme (bariera lingvistică, recunoașterea diplomației, integrarea culturală) nu ar trebui însă subestimate.

În acest sens, menținerea și îmbunătățirea funcționării liberei circulații (prin monitorizare și armonizare legislativă) este esențială pentru coeziunea și competitivitatea Europei.

Bibliografie:

1. Comisia Europeană (Direcţia Generală Ocupare a Forţei de Muncă, Afaceri Sociale şi Incluziune) – Libera circulație a lucrătorilor. [online] [accesat la 18.04.2026]. Disponibil: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/moving-working-europe/working-another-eu-country/free-movement-eu-nationals_ro
2. Eurostat – EU population diversity by citizenship and country of birth (Statistics Explained, 2025). [online] [accesat la 18.04.2026]. Disponibil: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_population_diversity_by_citizenship_and_country_of_birth
3. EUR-Lex (legislația UE) – Directiva 2004/38/CE. [online] [accesat la 18.04.2026]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32004L0038
4. Fișe tehnice. Libera circulație a persoanelor . [online] [accesat la 18.04.2026]. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/020103/04A_FT(2013)020103_RO.pdf
5. OECD – Migration and free movement in Europe. [online] [accesat la 18.04.2026]. Disponibil: https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/migration.html
6. THATHAM Allan, OSMOCHESCU Eugen. Dreptul Uniunii Europene. Editura ARC, 2003 Tipografia Centrală . ISBN 9975-61-286-5

APLICAREA PEDEPSEI IN CAZUL UNUI CUMUL DE SENTINȚE

APPLICATION OF PENALTIES IN THE CASE OF MULTIPLE SENTENCES

Maria ARMANU,
Specialitatea Drept, grupa D 2401,
Coordonator științific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează instituția aplicării pedepsei în cazul unui cumulu de sentințe în dreptul penal al Republicii Moldova, reglementată de art. 85 din Codul penal, evidențiind rolul acesteia în sancționarea persoanelor care persistă în comportamentul*

infracțional după o condamnare definitivă. Articolul pornește de la delimitarea conceptuală a cumulului de sentințe ca formă distinctă a pluralității de infracțiuni, subliniind diferențele esențiale față de concursul de infracțiuni, în special sub aspectul momentului săvârșirii faptelor și al regimului sancționator aplicabil. Sunt analizate condițiile de incidență ale instituției, inclusiv existența unei hotărâri definitive, neexecutarea integrală a pedepsei și comiterea unei noi infracțiuni, precum și competența instanței de judecată în stabilirea pedepsei definitive.

Se evidențiază regulile de individualizare a pedepsei, mecanismul cumulului total sau parțial și limitele legale aplicabile, inclusiv plafonul maxim al pedepsei privative de libertate. De asemenea, sunt examinate problemele practice generate de cumularea pedepselor de naturi diferite și situațiile în care intervine implicit principiul absorbției. În final, se subliniază importanța acestei instituții în prevenirea recidivei și în asigurarea unui echilibru între necesitatea sancționării și respectarea principiilor legalității și proporționalității pedepsei.

Cuvinte-cheie: *cumulul de sentințe, individualizarea pedepsei, instanță, proporționalitate, sentință*

Abstract: *The paper analyzes the institution of applying punishment in the case of a cumulation of sentences in the criminal law of the Republic of Moldova, regulated by art. 85 of the Criminal Code, highlighting its role in sanctioning persons who persist in criminal behavior after a final conviction. The article starts from the conceptual delimitation of the cumulation of sentences as a distinct form of the plurality of offenses, emphasizing the essential differences from the concurrence of offenses, especially in terms of the time of commission of the acts and the applicable sanctioning regime. The conditions of incidence of the institution are analyzed, including the existence of a final judgment, the non-execution of the full sentence and the commission of a new offense, as well as the jurisdiction of the court in establishing the final sentence.*

The rules for individualizing the sentence, the mechanism of total or partial cumulation and the applicable legal limits are highlighted, including the maximum ceiling of the custodial sentence. It also examines the practical problems generated by the cumulation of penalties of different natures and the situations in which the principle of absorption implicitly intervenes. Finally, the importance of this institution in preventing recidivism and in ensuring a balance between the need for sanctioning and compliance with the principles of legality and proportionality of punishment is emphasized.

Keywords: *cumulation of sentences, individualization of punishment, court, proportionality, sentence*

Aplicarea pedepsei în cazul cumulului de sentințe se realizează în situațiile în care persoana condamnată, după pronunțarea unei hotărâri, într-o cauză penală și până la executarea integrală a pedepsei stabilite prin aceasta, săvârșește o nouă infracțiune. Această ipoteză dată, relevă un grad sporit de periculozitate a persoanei vinovate, întrucât denotă o perseverență în conduita infracțională și faptul că sancțiunea aplicată pentru prima faptă nu și-a realizat pe deplin scopul preventiv. În doctrină, o asemenea situație poate fi asociată cu recidiva de infracțiuni, în măsura în care faptele sunt comise cu intenție. Totuși, spre deosebire de recidivă, care nu include infracțiunile săvârșite din imprudență, cumulul de sentințe are o sferă de aplicare mai largă, cuprinzând și ipoteza comiterii unor infracțiuni din imprudență. În aceste condiții, particularitățile instituției justifică necesitatea unei abordări sancționatorii mai riguroase la stabilirea pedepsei pentru noua infracțiune, în comparație cu regulile aplicabile în cazul concursului de infracțiuni.

Din perspectiva naturii juridice, cumulul de sentințe presupune existența a cel puțin două hotărâri judecătorești: una anterioară, definitivă, prin care s-a stabilit o pedeapsă, și una ulterioară, care intervine ca urmare a săvârșirii unei noi infracțiuni. Această succesiune temporală determină un regim diferit față de alte forme de pluralitate infracțională, în special față de concursul de infracțiuni. Astfel, în cazul concursului, infracțiunile sunt săvârșite anterior pronunțării unei hotărâri definitive și sunt judecate, de regulă, în același proces penal, ceea ce permite instanței să aplice o pedeapsă unică, potrivit regulilor unui concurs de infracțiuni. În schimb, cumulul de sentințe intervine atunci când prima condamnare nu a avut efectul de a descuraja comportamentul infracțional, ceea ce justifică o reacție penală mai severă.

O problemă, care apare frecvent în aplicarea cumulului de sentințe, este legată de situațiile în care infracțiunile sunt diferite ca natură sau ca gravitate. În asemenea cazuri, instanța nu se limitează la o simplă aplicare mecanică a regulilor legale, ci este nevoită să realizeze o individualizare mai complexă a pedepsei. Aceasta presupune luarea în considerare nu doar a caracteristicilor noii infracțiuni, ci și a pedepsei anterioare, a modului în care aceasta a fost executată, precum și a conduitei generale a inculpatului. Diversitatea faptelor poate crea dificultăți în stabilirea unei sancțiuni echitabile, mai ales atunci când pedepsele sunt de naturi diferite. În aceste condiții, instanța trebuie să găsească un echilibru între necesitatea unei reacții ferme față de conduita infracțională și respectarea principiului individualizării pedepsei.

În cadrul acestui mecanism, legiuitorul instituie limite maxime ale pedepsei definitive, menite să asigure respectarea principiului proporționalității și să prevină aplicarea unor sancțiuni excesive ca urmare a cumulării. În cazul pedepsei închisorii, aceasta nu poate depăși 30 de ani, iar în privința persoanelor cu vârsta cuprinsă între 18 și 21 de ani limita este de 20 de ani, respectiv de 15 ani în cazul minorilor. Pentru celelalte categorii de pedepse, limitele sunt stabilite distinct, astfel încât pedeapsa definitivă nu poate depăși 40.000 de unități convenționale în cazul amenzii, 480 de ore de muncă neremunerată în folosul comunității, 20 de ani în cazul privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, 10 ani în cazul privării de dreptul de a conduce mijloace de transport, iar în cazul persoanelor juridice, privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate poate fi dispusă pe un termen nelimitat.

Totodată, determinarea pedepsei definitive în cazul cumulării diferitelor pedepse principale presupune aplicarea unor reguli de echivalare și de executare distinctă. Astfel, atunci când se cumulează pedepse precum închisoarea și munca neremunerată în folosul comunității, legea stabilește un raport de conversie, în sensul că unei zile de închisoare îi corespund 4 ore de muncă neremunerată, ceea ce permite instanței să unifice aceste sancțiuni într-o pedeapsă finală coerentă. În schimb, celelalte pedepse principale, cum ar fi amenda sau privarea de anumite drepturi, nu sunt supuse acestui mecanism de echivalare, ci se execută de sine stătător, păstrându-și natura juridică proprie.

În același timp, pedeapsa definitivă stabilită în cazul cumulului de sentințe trebuie să fie mai mare atât decât pedeapsa aplicată pentru noua infracțiune, cât și decât partea neexecutată a pedepsei anterioare, ceea ce reflectă caracterul agravant al săvârșirii unei noi infracțiuni înainte de executarea completă a celei precedente. De asemenea, în situația în care prin una dintre sentințe a fost aplicată pedeapsa detențiunii pe viață, pedeapsa definitivă va fi detențiunea pe viață

În materia cumulului de sentințe, determinarea competenței instanțelor judecătorești se realizează în conformitate cu normele dreptului procesual penal, potrivit cărora justiția în cauzele penale se înfăptuiește de către instanțele judecătorești ierarhizate – Judecătorii, Curți de Apel și Curtea Supremă de Justiție – în limitele atribuțiilor stabilite de lege.

Astfel, Judecătoria, ca instanță de fond, este învestită, de regulă, cu examinarea în primă instanță a cauzelor penale, inclusiv a celor în care intervine instituția cumulului de sentințe. Instanța competentă să soluționeze cauza privind noua infracțiune are, totodată, obligația de a determina pedeapsa definitivă, prin raportare la sancțiunea stabilită anterior și la partea neexecutată a acesteia.

În sistemul căilor de atac, Curțile de Apel exercită controlul judiciar asupra hotărârilor pronunțate de judecătorii, reexaminând cauza atât sub aspectul situației de fapt, cât și al aplicării legii.

La rândul său, Curtea Supremă de Justiție, în calitate de instanță supremă, soluționează recursurile împotriva hotărârilor instanțelor de apel și asigură interpretarea și aplicarea uniformă a legislației penale și procesual penale.

Cu referire la regimul căilor de atac în procesul penal se caracterizează printr-un sistem etapizat, care permite supunerea hotărârilor judecătorești unui control judiciar atât sub aspectul legalității, cât și al temeiniciei, inclusiv în contextul aplicării pedepsei în cazul cumulului de sentințe. În acest sens, sentințele pronunțate în primă instanță pot fi atacate cu apel, ca regulă generală, în vederea unei noi judecări în fapt și în drept a cauzei, termenul de exercitare a acestei căi de atac fiind de 15 zile de la data pronunțării sentinței integrale, dacă legea nu prevede altfel. Dreptul de a declara apel aparține nu doar inculpatului și procurorului, ci și altor participanți la proces, în limitele interesului procesual, iar efectul exercitării apelului este, de principiu, suspensiv de executare, ceea ce înseamnă că hotărârea nu devine executorie până la soluționarea acestei căi de atac. Totodată, cadrul normativ permite și remedierea situațiilor în care termenul de apel a fost depășit, fie prin instituția repunerii în termen, fie prin posibilitatea declarării apelului peste termen în condiții strict determinate, în special atunci când partea nu a avut cunoștință despre pronunțarea hotărârii.

În ceea ce privește recursul, acesta intervine, în principal, împotriva deciziilor pronunțate de instanțele de apel, având ca obiect verificarea conformității acestora cu normele de drept aplicabile. Termenul general de declarare a recursului este de două luni de la comunicarea deciziei motivate, iar exercitarea sa este condiționată de invocarea unor temeiuri expres prevăzute de lege, precum interpretarea eronată a normelor juridice, aplicarea unei pedepse în afara limitelor legale sau existența unor vicii esențiale de procedură . Spre deosebire de apel, recursul nu presupune o rejudecare completă a cauzei, ci un control limitat la aspecte de legalitate, în cadrul căruia instanța de recurs verifică hotărârea atacată în limitele motivelor invocate.

În mod particular, legea reglementează și situațiile în care anumite hotărâri nu sunt supuse apelului, însă pot fi atacate direct cu recurs. Astfel, sentințele pronunțate pentru infracțiuni pentru care legea prevede exclusiv pedepse neprivative de libertate, cele adoptate în cadrul unor proceduri speciale sau alte hotărâri expres prevăzute de lege pot fi supuse recursului în termen de 15 zile de la pronunțare, aplicându-se în mod corespunzător regulile privind exercitarea și efectele acestei căi de atac . Această reglementare asigură accesul la controlul judiciar chiar și în ipotezele în care apelul nu este disponibil, evitând astfel existența unor hotărâri complet sustrase verificării.

Chiar și după epuizarea căilor ordinare de atac și dobândirea caracterului definitiv și irevocabil al hotărârii, controlul judiciar poate fi reluat prin intermediul căilor extraordinare, în special al revizuirii. Aceasta poate fi exercitată în cazuri excepționale, cum ar fi descoperirea unor împrejurări noi, existența unor hotărâri contradictorii sau constatarea unor încălcări ale drepturilor fundamentale, inclusiv prin hotărâri ale instanțelor internaționale . Termenele de exercitare a revizuirii diferă în funcție de temeiul invocat, existând situații în care revizuirea în favoarea condamnatului nu este limitată în timp

Așa cum s-a arătat anterior, diferența dintre cumulul de sentințe și concursul de infracțiuni rezidă, în esență, în momentul intervenirii condamnării definitive și în succesiunea faptelor infracționale. Distincția dintre cumulul de sentințe și concursul de infracțiuni are o importanță esențială în determinarea regimului juridic al sancționării, întrucât cele două instituții reflectă momente diferite ale răspunderii penale și implică mecanisme distincte de individualizare a pedepsei. Concursul de infracțiuni se caracterizează prin faptul că o persoană săvârșește două sau mai multe infracțiuni înainte de a fi condamnată definitiv pentru vreuna dintre ele, ceea ce înseamnă că pluralitatea de fapte există la momentul judecății inițiale, iar instanța este chemată să stabilească o pedeapsă unică pentru toate aceste infracțiuni, în cadrul aceluiași proces sau prin mecanisme ulterioare de contopire . În acest context, pluralitatea infracțională este anterioară intervenției unei hotărâri definitive, iar sancționarea urmărește o evaluare globală a conduitei infracționale.

Prin contrast, cumulul de sentințe presupune o succesiune temporală diferită, întrucât intervine după existența unei condamnări definitive, dar înainte de executarea integrală a pedepsei stabilite prin aceasta. Astfel, noua infracțiune nu mai este integrată într-un ansamblu unic de fapte analizate simultan, ci se situează ulterior unei reacții penale deja pronunțate, ceea ce imprimă instituției un caracter distinct, apropiat de ideea de perseverență infracțională. Din această perspectivă, cumulul de sentințe nu mai reflectă o simplă pluralitate de fapte, ci relevă ineficiența parțială a sancțiunii anterioare și necesitatea unei reacții penale mai ferme.

Deosebirea fundamentală se regăsește și în mecanismul de stabilire a pedepsei. În cazul concursului de infracțiuni, legea permite aplicarea unor sisteme variate de individualizare, inclusiv absorbția sau contopirea pedepselor, în funcție de criteriile stabilite de normele penale. În schimb, în cazul cumulului de sentințe, regula este aceea a cumulării totale sau parțiale, instanța fiind obligată să adauge la pedeapsa stabilită pentru noua infracțiune partea neexecutată a pedepsei anterioare. Această diferență evidențiază faptul că, în ipoteza cumulului, nu mai este posibilă o evaluare globală inițială, ci se operează o corecție a reacției penale anterioare, prin agravarea sancțiunii.

Totodată, natura juridică a celor două instituții se distinge și prin raportare la momentul intervenirii condamnării definitive. În concursul de infracțiuni, lipsa unei condamnări definitive pentru vreuna dintre fapte constituie o condiție esențială de existență, pe când în cazul cumulului de sentințe această condamnare reprezintă premisa aplicării regulilor specifice. În consecință, dacă în concursul de infracțiuni instanța stabilește o pedeapsă rezultantă pentru un ansamblu de fapte analizate unitar, în cumulul de sentințe instanța intervine asupra unei situații juridice deja stabilite, integrând pedeapsa anterioară în noul cadru sancționator.

Privit în ansamblu, cumulul de sentințe se conturează ca o instituție care reflectă continuitatea răspunderii penale în timp, intervenind acolo unde prima sancțiune nu a reușit să producă efectul preventiv. El nu se reduce la o simplă operațiune de adăugare a pedepselor, ci presupune o reașezare a reacției penale în funcție de conduita ulterioară a persoanei condamnate, evidențiind o perseverență infracțională care reclamă o intervenție mai fermă din partea instanței. În același timp, mecanismele legale de stabilire a pedepsei definitive, precum și limitele impuse de lege, demonstrează preocuparea pentru menținerea proporționalității și pentru evitarea excesului sancționator.

Astfel, cumulul de sentințe devine expresia unei abordări dinamice a sancționării, în care pedeapsa nu este concepută ca un element izolat, ci ca parte a unui proces evolutiv de individualizare, adaptat fiecărei situații concrete. Prin aceasta, instituția contribuie la realizarea unui echilibru între necesitatea unei reacții penale ferme și exigența respectării

principiilor fundamentale ale dreptului penal, confirmând rolul instanței de a aprecia nu doar fapta în sine, ci și conduita infractorului.

Bibliografie:

1. Borodac A. ”Manual de drept penal. Partea generală” Chișinău 2005
2. BOTNARU S., ȘAVGA A., GROSU V., GRAMA M.,, Drept penal. Partea generală”Editura Cartier, Chișinău, 2012.
3. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 (republicat în Monitorul Oficial nr. 104-108/447 din 7 iunie 2013, cu modificările ulterioare). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152640&lang=ro# (accesat la 13 aprilie 2026).
4. CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA COMENTARIU, Alexei Barbăneagră Disponibil la: https://www.academia.edu/10166863/CODUL_PENAL_AL_REPUBLICII_MOLDOVA_COMENTARIU?sm=a&rhid=39329550807 (accesat la 17 aprilie 2026)
5. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 (republicat în Monitorul Oficial nr. 72-74/195 din 14 aprilie 2009, cu modificările și completările ulterioare până în 2025). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150640&lang=ro# (accesat la 13 aprilie 2026).
6. Курс уголовного права. Том 2. Общая часть "Учение о наказании" Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. М.: Зерцало, 2002. Disponibil la : https://studfile.net/preview/5834343/ (accesat la 20 martie 2026)

TRĂSĂTURILE ESENȚIALE ALE INFRACȚIUNII

ESSENTIAL ELEMENTS OF A CRIME

Elena BRATU,
Specialitatea Drept, gr. D 2501,
Coordonator științific: **Dumitru CALENDARI** , dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Trăsăturile esențiale ale infracțiunii reprezintă pilonii fundamentali ai dreptului penal, definind criteriile cumulative prin care o faptă este calificată ca ilicit penal. Conform legislației și doctrinei, o infracțiune presupune existența unei fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, săvârșite cu vinovăție și pasibile de pedeapsă. Lucrarea analizează distincția dintre aceste trăsături generale și elementele constitutive ale infracțiunii, subliniind importanța lor în delimitarea răspunderii penale de alte forme de răspundere juridică. Studiul acestor elemente este crucial pentru garantarea securității juridice și protejarea valorilor sociale fundamentale.*

Cuvinte-cheie: *infracțiune, vinovăție, faptă prejudiciabilă, legalitate, pedeapsă penală*

Abstract: *The essential elements of a crime represent the fundamental pillars of criminal law, defining the cumulative criteria through which an act is qualified as a criminal offense. According to legislation and doctrine, a crime requires the existence of a harmful*

act, provided for by criminal law, committed with guilt, and liable to criminal punishment. The paper analyzes the distinction between these general characteristics and the constitutive elements of the offense, highlighting their importance in delimiting criminal liability from other forms of legal liability. The study of these elements is crucial for ensuring legal certainty and protecting fundamental social values.

Keywords: *crime, guilt, harmful act, legality, criminal punish*

1.1 Definiția infracțiunii în dreptul penal

Potrivit Codului Penal al Republicii Moldova infracțiunea este definită ca fiind o faptă prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală. Această definiție legală evidențiază principalele trăsături care trebuie să fie întrunite cumulativ pentru ca o faptă să poată fi calificată drept infracțiune. În lipsa uneia dintre aceste trăsături, fapta nu poate fi considerată infracțiune și, în consecință, nu poate atrage răspunderea penală.

În primul rând, infracțiunea reprezintă o faptă, adică o manifestare exterioară a conduitei umane. Aceasta se poate manifesta sub forma unei acțiuni sau a unei inacțiuni. Acțiunea reprezintă o manifestare pozitivă a comportamentului uman, cum ar fi furtul sau omorul, în timp ce inacțiunea constă în neîndeplinirea unei obligații impuse de lege, de exemplu neacordarea de ajutor unei persoane aflate în pericol.

1.2 Deosebirea dintre trăsăturile infracțiunii și elementele constitutive ale infracțiunii

În teoria dreptului penal este important să se facă distincția între trăsăturile esențiale ale infracțiunii și elementele constitutive ale acesteia. Deși cele două concepte sunt strâns legate, ele nu trebuie confundate. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii reprezintă acele caracteristici generale care definesc infracțiunea în ansamblu și care trebuie să fie prezente în cazul oricărei infracțiuni. Conform legislației penale, aceste trăsături sunt: caracterul prejudiciabil al faptei, prevederea acesteia de legea penală, săvârșirea cu vinovăție și pasibilitatea de pedeapsă penală. Aceste trăsături sunt comune tuturor infracțiunilor și permit stabilirea caracterului penal al unei fapte.

Pe de altă parte, elementele constitutive ale infracțiunii reprezintă componentele care alcătuiesc structura juridică a unei infracțiuni concrete. Acestea sunt: obiectul infracțiunii, latura obiectivă, subiectul infracțiunii și latura subiectivă. Fiecare infracțiune prevăzută de legea penală are o structură specifică, determinată de aceste elemente constitutive. Diferența dintre cele două concepte constă în faptul că trăsăturile esențiale caracterizează infracțiunea în general, în timp ce elementele constitutive descriu structura fiecărei infracțiuni în parte. Cu alte cuvinte, trăsăturile esențiale stabilesc dacă o faptă poate fi considerată infracțiune, iar elementele constitutive permit identificarea și încadrarea juridică a infracțiunii concrete.

2.1 Fapta prejudiciabilă

Prima trăsătură esențială a infracțiunii este caracterul prejudiciabil al faptei. Conform legii penale, infracțiunea reprezintă o faptă care aduce atingere valorilor sociale ocrotite de lege, cum ar fi viața, integritatea fizică, libertatea persoanei, proprietatea sau ordinea publică. Prin faptă se înțelege o manifestare exterioară a comportamentului uman, care poate avea forma unei acțiuni sau a unei inacțiuni. Acțiunea reprezintă o manifestare pozitivă a conduitei umane, de exemplu furtul sau omorul. În schimb, inacțiunea constă în neîndeplinirea unei obligații impuse de lege, cum ar fi neacordarea de ajutor unei persoane aflate în pericol.

2.2 Fapta prevăzută de legea penală

O altă trăsătură esențială a infracțiunii este faptul că aceasta trebuie să fie prevăzută de legea penală. Această cerință exprimă principiul legalității incriminării, potrivit căruia o faptă poate fi considerată infracțiune doar dacă este prevăzută în mod expres de lege. Acest principiu este cunoscut în dreptul penal sub formula latină „nullum crimen sine lege”, care înseamnă că nu există infracțiune fără lege. Prin urmare, numai legea penală poate stabili care fapte sunt considerate infracțiuni și ce pedepse se aplică pentru acestea

2.3 Fapta săvârșită cu vinovăție

Pentru existența unei infracțiuni nu este suficient ca o persoană să săvârșească o faptă prejudiciabilă prevăzută de legea penală. Este necesar ca aceasta să fie săvârșită cu vinovăție. Vinovăția reprezintă atitudinea psihică a persoanei față de fapta săvârșită și față de urmările acesteia. Ea exprimă legătura dintre conștiința și voința făptuitorului și comportamentul său ilicit.

2.4 Fapta pasibilă de pedeapsă penală

Fapta este considerată infracțiune atunci când legea o prevede și o sancționează cu o pedeapsă. Aplicarea unei pedepse arată că fapta respectivă are un caracter prejudiciabil pentru societate și că este necesară combaterea ei prin mijloace penale. Din acest motiv, în dispoziția alin. (1) al art. 14 din Codul penal al Republicii Moldova este prevăzută ca trăsătură esențială a infracțiunii pasibilitatea de pedeapsă penală.

3. Rolul trăsăturilor infracțiunii în stabilirea răspunderii penale

Trăsăturile esențiale ale infracțiunii (fapta prejudiciabilă, prevăzută de lege, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă) joacă un rol esențial în aplicarea legii penale și în funcționarea sistemului de justiție penală. Acestea constituie criteriile prin care se stabilește dacă o faptă poate fi considerată infracțiune și, implicit, dacă persoana care a săvârșit-o poate fi atrasă la răspundere penală. Fără îndeplinirea cumulativă a acestor trăsături, răspunderea penală nu poate fi aplicată, iar fapta nu poate fi sancționată, ceea ce subliniază importanța lor în asigurarea legalității și echității în dreptul penal.

Trăsăturile esențiale sunt, de asemenea, fundamentale pentru încadrarea juridică corectă a faptei. Prin analiza acestora, se determină natura faptei, gradul ei de pericol social și forma de vinovăție care o însoțește, fie intenție directă sau indirectă, fie imprudență. Această evaluare permite autorităților să stabilească responsabilitatea precisă a făptuitorului, să individualizeze pedeapsa și să asigure proporționalitatea sancțiunii în raport cu gravitatea faptei și impactul acesteia asupra valorilor sociale. Astfel, trăsăturile esențiale nu sunt doar criterii teoretice, ci instrumente practice de aplicare corectă a legii penale.

Bibliografie:

1. MANUAL DE DREPT PENAL. Partea generală. Alexandru Borodac, Marin Gherman, Nicuşor Maldea, Corina Titiana Aldea, Mona Mirela Costa, Vivîana Stiuj. p.87
2. DREPT PENAL GENERAL.PROFESOR UNIVERSITAR DR.GHEORGHE ALECU. p. 56
3. Drept penal. Partea generală. Alexandru Boroi p. 134
4. Drept penal. Partea generală. Conf.univ.dr. Teodor Dascal p. 40
5. DREPT PENAL. PARTEA GENERALĂ. Volumul I. Stela BOTNARU Alina ȘAVGA Vladimir GROSU Mariana GRAMA p. 104
6. CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

CAPACITATEA DE EXERCIȚIU A PERSOANEI FIZICE

LEGAL CAPACITY OF A NATURAL PERSON

Arina CĂLIN,
Specialitatea Drept, gr. D 2502
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, asist. univ., drd.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice reprezintă aptitudinea juridică a individului de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații prin acte proprii, în mod conștient și responsabil. Aceasta se dobândește, de regulă, la majorat și este condiționată de existența discernământului. În cazul minorilor sau al persoanelor lipsite de capacitate deplină, legea prevede măsuri de protecție, precum reprezentarea sau încuviințarea actelor juridice de către reprezentanți legali. Importanța capacității de exercițiu constă în asigurarea participării active a persoanei la viața juridică, garantând totodată protecția celor vulnerabili.*

Cuvinte-cheie: *capacitate de exercițiu, persoană fizică, discernământ, acte juridice, protecție juridică*

Abstract: *The legal capacity of a natural person represents the individual’s legal ability to exercise their rights and assume obligations through their own acts, in a conscious and responsible manner. It is generally acquired upon reaching the age of majority and is conditioned by the existence of discernment. In the case of minors or persons lacking full capacity, the law provides protective measures, such as representation or approval of legal acts by legal representatives. The importance of legal capacity lies in ensuring the individual’s active participation in legal life, while also safeguarding vulnerable persons.*

Keywords: *legal capacity, natural person, discernment, legal acts, legal protection*

1. Noțiunea și caracterele ale capacității de exercițiu

Capacitatea de drept civil a persoanei fizice cuprinde două elemente esențiale: capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu. Dacă prima se referă la aptitudinea generală a oricărei persoane de a avea drepturi și obligații, cea de-a doua vizează posibilitatea concretă de a le exercita și de a-și asuma obligații prin acte juridice proprii. Simpla existență a persoanei este suficientă pentru a-i conferi capacitate de folosință, însă nu este de ajuns pentru a putea participa în mod activ și independent la raporturile juridice.

Pentru a încheia în mod valabil acte juridice civile, persoana trebuie să dispună de discernământ, adică de acea maturitate psihică necesară înțelegerii efectelor juridice ale propriilor acțiuni. Această maturitate nu apare automat odată cu existența individului, ci se formează treptat, motiv pentru care legea stabilește anumite limite de vârstă și condiții în funcție de care recunoaște capacitatea de exercițiu. Astfel, deși orice persoană are capacitate de folosință, doar acelea care au atins nivelul de maturitate cerut de lege pot exercita în mod deplin drepturile și obligațiile civile.

Reglementarea capacității de exercițiu se regăsește în Codul civil, care o definește ca fiind aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa. Această definiție este preluată și dezvoltată în doctrina juridică, unde se subliniază caracterul activ al acestei capacități, în

sensul că persoana acționează în nume propriu, fără a depinde de intervenția altor subiecți de drept.

Un aspect esențial al capacității de exercițiu îl reprezintă faptul că nu toate persoanele fizice se bucură de ea în aceeași măsură. Minorii, de exemplu, au o capacitate de exercițiu limitată, care variază în funcție de vârstă, iar actele juridice pe care le încheie necesită, de regulă, încuviințarea sau reprezentarea de către părinți ori tutori. De asemenea, există situații în care și persoanele majore pot avea capacitatea restrânsă, în cazul în care nu au discernământul necesar, legea instituind măsuri de ocrotire pentru protejarea intereselor acestora.

Din punct de vedere juridic, capacitatea de exercițiu prezintă mai multe trăsături caracteristice. În primul rând, are un caracter legal, fiind stabilită exclusiv prin lege, fără ca voința individuală să poată influența existența sau întinderea sa. În al doilea rând, are caracter general, în sensul că permite persoanei să încheie orice acte juridice civile, cu excepția celor interzise de lege. De asemenea, este inalienabilă, ceea ce înseamnă că nu poate fi cedată, limitată sau abandonată prin voința persoanei. În fine, capacitatea de exercițiu este intangibilă, deoarece nu poate fi restrânsă decât în cazurile și în condițiile expres prevăzute de lege.

Prin urmare, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice reprezintă un element fundamental al personalității juridice, întrucât permite individului să participe activ și responsabil la circuitul civil. Ea reflectă echilibrul dintre libertatea de acțiune a persoanei și necesitatea protejării celor care nu au încă sau nu mai au discernământul necesar pentru a acționa în mod conștient și autonom.

2. Categoriile capacității de exercițiu

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice reprezintă aptitudinea recunoscută de lege persoanei de a dobândi și exercita prin propriile acțiuni drepturi civile, de a-și asuma obligații civile, precum și de a le executa în mod valabil. Aceasta constituie un element esențial al statutului juridic al persoanei fizice, întrucât determină măsura în care titularul poate participa nemijlocit la circuitul civil. Reglementarea capacității de exercițiu are la bază criterii obiective, precum vârsta, gradul de maturitate și discernământul persoanei, precum și necesitatea protejării intereselor acesteia.

În conformitate cu prevederile Codului civil, categoriile capacității de exercițiu sunt următoarele:

1. Capacitatea deplină de exercițiu

Capacitatea deplină de exercițiu reprezintă forma completă a aptitudinii juridice a persoanei de a încheia singură orice act juridic permis de lege, fără a fi necesară încuviințarea unei alte persoane. Aceasta se dobândește, de regulă, la atingerea majoratului, adică la împlinirea vârstei de 18 ani. Din acel moment, persoana poate dobândi drepturi, înstrăina bunuri, contracta obligații și răspunde integral pentru faptele sale juridice.

Totodată, legea prevede situații speciale în care capacitatea deplină poate fi dobândită înainte de majorat, și anume prin căsătoria minorului sau prin emancipare, dacă minorul a împlinit 16 ani și desfășoară activitate de muncă ori activitate de întreprinzător în condițiile legii.

2. Capacitatea de exercițiu restrânsă a minorului între 14 și 18 ani

Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, dar nu a atins majoratul, beneficiază de o capacitate de exercițiu restrânsă. Aceasta presupune posibilitatea de a încheia anumite acte juridice personal, însă pentru actele juridice cu consecințe patrimoniale mai importante este necesară încuviințarea părinților, curatorului sau a reprezentantului legal.

Legea recunoaște minorului dreptul de a dispune singur de salariu, bursă sau alte venituri rezultate din activități proprii, de a exercita drepturile de autor asupra creațiilor intelectuale și de a efectua depuneri bancare. Regimul juridic al acestei categorii urmărește realizarea unui echilibru între autonomia progresivă a minorului și necesitatea ocrotirii intereselor sale patrimoniale.

3. Capacitatea de exercițiu redusă a minorului între 7 și 14 ani

Minorul care a împlinit vârsta de 7 ani, dar nu a împlinit 14 ani, dispune de o capacitate de exercițiu redusă. În această etapă, legea permite încheierea de sine stătător doar a unor acte juridice simple, curente și lipsite de risc semnificativ.

Astfel, minorul poate încheia acte juridice curente de mică valoare, acte prin care obține gratuit beneficii ce nu necesită autentificare notarială sau înregistrare de stat, precum și acte de conservare. Pentru orice alte acte juridice, reprezentarea aparține părinților sau tutorelui legal.

4. Lipsa capacității de exercițiu a minorului sub 7 ani

Copilul care nu a împlinit vârsta de 7 ani este considerat lipsit de capacitate de exercițiu. Din punct de vedere juridic, acesta nu poate încheia personal acte juridice valabile, întrucât legea prezumă lipsa discernământului necesar participării la raporturile juridice civile.

În consecință, toate actele juridice necesare administrării intereselor sale sunt încheiate exclusiv de către părinți, tutore sau alt reprezentant legal, în condițiile prevăzute de lege.

5. Capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare

Codul civil reglementează și situația persoanelor adulte care, din cauza unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu pot conștientiza pe deplin semnificația faptelor lor sau nu își pot exprima voința în mod adecvat. În aceste cazuri, instanța de judecată poate institui măsuri de ocrotire judiciară, precum curatela, ocrotirea provizorie sau tutela.

Scopul acestor măsuri nu este lipsirea persoanei de drepturi, ci protejarea intereselor sale și asistarea acesteia în exercitarea drepturilor civile, proporțional cu gradul de vulnerabilitate existent.

Prin urmare, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice este reglementată gradual și diferențiat, în funcție de vârsta, maturitatea și discernământul titularului. Această reglementare reflectă principiul protecției persoanei și al securității raporturilor juridice civile, oferind fiecărei categorii de persoane un nivel de autonomie juridică corespunzător situației sale legale.

3. Capacitatea de exercițiu deplină

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, capacitatea deplină de exercițiu reprezintă una dintre instituțiile fundamentale ale dreptului civil, fiind expresia posibilității persoanei fizice de a participa în mod independent la raporturile juridice civile. Conform art. 25 din Codul civil, capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa. Prin urmare, capacitatea deplină de exercițiu constituie forma completă a acestei aptitudini juridice, în temeiul căreia persoana poate acționa singură, fără încuviințarea altei persoane.

Regula generală privind dobândirea capacității depline de exercițiu este prevăzută la art. 26 alin. (1) din Codul civil, potrivit căruia aceasta începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani. Din acest moment, persoana este considerată aptă să participe pe deplin la circuitul civil, având posibilitatea de a încheia orice

act juridic permis de lege. Astfel, majorul poate încheia contracte de vânzare-cumpărare, donație, locațiune, împrumut, poate dobândi și înstrăina bunuri, poate administra patrimoniul propriu și poate exercita toate drepturile civile recunoscute de lege.

Dobândirea capacității depline de exercițiu la majorat are la bază prezumția legală că persoana a atins un nivel suficient de maturitate intelectuală și socială pentru a înțelege semnificația actelor sale și consecințele juridice ale acestora. În același timp, persoana majoră răspunde integral pentru obligațiile asumate și pentru eventualele prejudicii cauzate prin faptele sale. Această răspundere juridică este corolarul libertății de a acționa în nume propriu.

Codul civil prevede și situații excepționale în care capacitatea deplină de exercițiu poate fi dobândită înainte de împlinirea vârstei de 18 ani. Potrivit art. 26 alin. (2), minorul dobândește prin căsătorie capacitate deplină de exercițiu. Desfacerea căsătoriei nu afectează această capacitate, ceea ce înseamnă că persoana păstrează statutul juridic dobândit. Totuși, în cazul declarării nulității căsătoriei, instanța de judecată poate lipsi soțul minor de capacitatea deplină de exercițiu din momentul stabilit de aceasta.

De asemenea, art. 26 alin. (3) reglementează instituția emancipării. Astfel, minorul care a atins vârsta de 16 ani poate fi recunoscut ca având capacitate deplină de exercițiu dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, cu încuviințarea părinților ori a reprezentantului legal, practică activitate de întreprinzător. Emanciparea se realizează prin hotărârea autorității tutelare, cu acordul ambilor părinți sau al reprezentantului legal, iar în lipsa acestui acord, prin hotărâre judecătorească. Această instituție reflectă voința legiuitorului de a recunoaște maturitatea practică și independența economică a minorului.

Importanța capacității depline de exercițiu constă în faptul că aceasta garantează autonomia de voință a persoanei și participarea liberă la viața juridică. Totodată, conform art. 31 alin. (3) din Codul civil, nimeni nu poate fi limitat în capacitatea de exercițiu decât în cazurile și în modul prevăzut de lege, ceea ce reprezintă o garanție legală a respectării drepturilor persoanei.

În concluzie, capacitatea deplină de exercițiu reprezintă condiția juridică esențială pentru manifestarea deplină a personalității civile a individului. Reglementarea acesteia prin art. 25 și art. 26 din Codul civil demonstrează preocuparea legiuitorului de a asigura echilibrul dintre libertatea persoanei, responsabilitatea juridică și securitatea raporturilor civile.

4. Capacitatea de exercițiu restrânsă a minorului între 14 și 18 ani

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, dar nu a atins majoratul, beneficiază de o capacitate de exercițiu restrânsă, reglementată de art. 27 din Codul civil. Această formă a capacității de exercițiu reprezintă o etapă intermediară între incapacitatea specifică copilăriei și capacitatea deplină dobândită la majorat, având scopul de a permite minorului participarea treptată și controlată la raporturile juridice civile.

Capacitatea de exercițiu restrânsă presupune că minorul poate încheia anumite acte juridice personal, însă pentru actele juridice cu consecințe patrimoniale mai importante este necesară încuviințarea părinților sau a reprezentantului legal. Potrivit art. 27 alin. (1), minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie acte juridice cu încuviințarea părintelui sau a reprezentantului legal, iar în cazurile prevăzute de lege și cu încuviințarea autorității tutelare. Această condiție are rolul de a proteja patrimoniul minorului și de a preveni asumarea unor obligații disproporționate față de gradul său de maturitate.

Totodată, legea recunoaște minorului o anumită autonomie juridică, conferindu-i posibilitatea de a încheia singur anumite acte juridice expres prevăzute de lege. Conform art.

27 alin. (2) lit. a), minorul poate dispune de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii. Această dispoziție legală are o importanță practică deosebită, întrucât stimulează responsabilitatea financiară și recunoaște dreptul minorului de a beneficia de rezultatul muncii sale.

De asemenea, potrivit art. 27 alin. (2) lit. b), minorul are dreptul să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții ori asupra altui rezultat al activității intelectuale protejate de lege. Prin această normă, legiuitorul încurajează creativitatea, inițiativa intelectuală și participarea tinerilor la viața culturală și economică.

În conformitate cu art. 27 alin. (2) lit. c), minorul poate face depuneri în instituțiile financiare și poate dispune de aceste depuneri în condițiile legii. Această prevedere contribuie la formarea unei conduite prudente în gestionarea resurselor financiare și permite educarea economică a minorului.

Totuși, autonomia minorului nu este absolută. Potrivit art. 27 alin. (3), din motive întemeiate, instanța de judecată poate limita minorul, la cererea părinților, a reprezentantului legal ori a autorității tutelare, în drepturile prevăzute la alin. (2) lit. a) și b). Această măsură poate fi dispusă atunci când comportamentul minorului demonstrează lipsă de discernământ în administrarea veniturilor sau exercitarea drepturilor sale patrimoniale.

Mai mult, art. 27 alin. (4) prevede că, dacă interesele minorului o cer, instanța de judecată poate institui o măsură de ocrotire judiciară asupra minorului care a împlinit vârsta de 14 ani, desemnând un ocrotitor provizoriu, curator sau tutore. Această măsură nu poate depăși data majoratului și urmărește protejarea suplimentară a persoanei minorului.

În concluzie, capacitatea de exercițiu restrânsă a minorului între 14 și 18 ani reflectă preocuparea legiuitorului de a realiza un echilibru între autonomia progresivă a minorului și necesitatea ocrotirii intereselor sale patrimoniale și personale. Prin dispozițiile art. 27 din Codul civil, minorului i se oferă posibilitatea de a participa la circuitul civil într-o manieră adaptată vârstei și gradului său de maturitate, pregătindu-l pentru exercitarea deplină a drepturilor la atingerea majoratului.

5. Capacitatea de exercițiu redusă a minorului între 7 și 14 ani

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, minorul care a împlinit vârsta de 7 ani, dar nu a împlinit vârsta de 14 ani, beneficiază de o capacitate de exercițiu redusă, reglementată de art. 28 din Codul civil. Această categorie juridică reprezintă o etapă intermediară în dezvoltarea capacității civile a persoanei fizice, fiind întemeiată pe ideea că minorul posedă un discernământ limitat, suficient doar pentru efectuarea unor acte juridice simple și lipsite de riscuri importante.

Capacitatea de exercițiu redusă presupune posibilitatea minorului de a participa personal la anumite raporturi juridice civile, însă numai în limite strict determinate de lege. Legiuitorul pornește de la necesitatea protejării intereselor patrimoniale și personale ale copilului, admițând doar acele acte juridice pe care minorul le poate înțelege și realiza fără a-și prejudicia interesele.

Conform art. 28 alin. (1), toate actele juridice pentru și în numele minorului până la împlinirea vârstei de 14 ani pot fi încheiate doar de părinte sau de reprezentantul legal, în condițiile prevăzute de lege. Aceasta constituie regula generală aplicabilă minorului din această categorie de vârstă, părinții sau tutorele având obligația de a administra patrimoniul copilului și de a-i apăra interesele juridice.

Cu toate acestea, art. 28 alin. (2) instituie anumite excepții, oferind minorului cu vârsta între 7 și 14 ani dreptul de a încheia de sine stătător unele acte juridice. În primul rând, acesta poate încheia acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii

lor. În această categorie intră, spre exemplu, cumpărarea unor rechizite școlare, a unui bilet de transport sau a unor produse alimentare de valoare redusă. Aceste acte sunt permise deoarece corespund nevoilor cotidiene ale minorului și nu implică riscuri patrimoniale considerabile.

În al doilea rând, minorul poate încheia acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor. Este vorba, de exemplu, despre primirea unui cadou sau a unui bun de mică valoare oferit fără contraprestație. Prin această dispoziție, legea permite minorului să accepte avantaje juridice evidente, fără a fi necesară intervenția reprezentantului legal.

În al treilea rând, minorul poate încheia acte de conservare. Acestea sunt acte juridice sau materiale prin care se urmărește păstrarea unui drept ori prevenirea pierderii unui bun, cum ar fi întreruperea prescripției, notificarea unei pretenții sau luarea unor măsuri urgente pentru protejarea patrimoniului. Legea recunoaște importanța acestor acte și permite minorului să acționeze atunci când este necesară protejarea imediată a intereselor sale.

Pentru orice alte acte juridice care depășesc limitele prevăzute de art. 28 alin. (2), reprezentarea legală aparține părinților sau tutorelui. Aceștia acționează în numele minorului și în interesul acestuia, având obligația de a administra bunurile cu bună-credință și diligență.

Reglementarea capacității de exercițiu redusе urmărește realizarea unui echilibru între dezvoltarea progresivă a autonomiei minorului și necesitatea ocrotirii sale juridice. Pe de o parte, copilului i se oferă posibilitatea de a dobândi experiență practică în relațiile sociale și economice. Pe de altă parte, sunt prevenite consecințele negative ale unor acte juridice pe care minorul nu le-ar putea aprecia în mod corespunzător.

În concluzie, capacitatea de exercițiu redusă a minorului între 7 și 14 ani reprezintă o instituție juridică menită să adapteze participarea copilului la circuitul civil în funcție de nivelul său de maturitate. Prin dispozițiile art. 28 din Codul civil, legiuitorul asigură atât protecția intereselor minorului, cât și formarea treptată a acestuia ca viitor titular deplin de drepturi și obligații civile.

6. Lipsa capacității de exercițiu a minorului sub 7 ani

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, copilul care nu a împlinit vârsta de 7 ani este considerat lipsit de capacitate de exercițiu. Această situație juridică rezultă din interpretarea dispozițiilor art. 28 din Codul civil, care reglementează capacitatea de exercițiu a minorului ce nu a împlinit vârsta de 14 ani și acordă dreptul de a încheia personal anumite acte juridice doar minorului cu vârsta între 7 și 14 ani. Prin urmare, copilul sub 7 ani nu beneficiază de posibilitatea legală de a participa personal la circuitul civil, întrucât legea prezumă lipsa discernământului necesar pentru a înțelege natura și consecințele actelor juridice.

Lipsa capacității de exercițiu reprezintă starea juridică în care persoana nu poate dobândi prin propriile acțiuni drepturi civile și nu își poate asuma obligații valabile în mod direct. În cazul copilului de vârstă fragedă, această reglementare are un caracter eminamente protector, fiind justificată de nivelul insuficient de dezvoltare intelectuală și psihologică specific acestei etape de vârstă. Legiuitorul urmărește să prevină încheierea unor acte juridice care ar putea prejudicia interesele patrimoniale sau personale ale minorului.

În consecință, toate actele juridice necesare administrării intereselor copilului sunt încheiate exclusiv de către părinți, tutore sau alt reprezentant legal, în condițiile prevăzute de lege. Conform art. 28 alin. (1), actele juridice pentru și în numele minorului până la împlinirea vârstei de 14 ani pot fi încheiate doar de părinte sau de reprezentantul legal. În cazul copilului sub 7 ani, această regulă se aplică integral, fără excepțiile recunoscute minorului între 7 și 14 ani.

Reprezentanții legali exercită drepturile și îndeplinesc obligațiile în interesul exclusiv al minorului. Ei pot administra bunurile copilului, pot încheia acte juridice privind întreținerea, educația, sănătatea și protecția acestuia, precum și orice alte acte necesare conservării patrimoniului minorului. În exercitarea acestor atribuții, părinții sau tutorele sunt obligați să acționeze cu bună-credință, diligență și cu respectarea interesului superior al copilului.

Totodată, lipsa capacității de exercițiu nu înseamnă lipsa capacității de folosință. Conform art. 24 alin. (1) și (2) din Codul civil, capacitatea de a avea drepturi și obligații civile se recunoaște în egală măsură tuturor persoanelor fizice și apare din momentul nașterii. Astfel, copilul sub 7 ani poate fi titular de drepturi patrimoniale și nepatrimoniale, poate moșteni bunuri, poate dobândi proprietăți sau beneficia de protecția drepturilor sale, însă exercitarea acestor drepturi se realizează prin intermediul reprezentanților legali.

Rațiunea juridică a acestei reglementări constă în necesitatea asigurării unei protecții sporite a minorului aflat la o vârstă la care nu poate aprecia consecințele propriilor acțiuni. În același timp, sistemul legal urmărește menținerea securității raporturilor juridice civile, prin excluderea riscului încheierii unor acte lipsite de voință conștientă și valabil exprimată.

În concluzie, lipsa capacității de exercițiu a minorului sub 7 ani reprezintă o măsură legală de protecție adaptată nivelului de dezvoltare al copilului. Prin dispozițiile art. 24 și art. 28 din Codul civil, legiuitorul asigură recunoașterea drepturilor copilului încă de la naștere, concomitent cu exercitarea acestora prin reprezentanți legali, până la atingerea gradului necesar de maturitate juridică

7. Capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, Codul civil reglementează în mod distinct situația persoanelor adulte care, din cauza unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu pot conștientiza pe deplin semnificația faptelor lor sau nu își pot exprima voința în mod adecvat. În asemenea cazuri, legea instituie mecanisme speciale de protecție juridică, denumite măsuri de ocrotire judiciară, menite să asigure exercitarea drepturilor civile ale persoanei în condiții de siguranță și respect pentru demnitatea umană.

Temeiul juridic al acestor măsuri se regăsește în art. 32 alin. (1) din Codul civil, potrivit căruia, în privința persoanei fizice care, în urma unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate, în mod deplin, conștientiza acțiunile sale ori exprima voința, poate fi instituită prin hotărâre judecătorească măsura de ocrotire judiciară sub forma curatelei, a ocrotirii provizorii sau a tutelei. Rezultă astfel că aplicarea unei asemenea măsuri nu operează automat, ci exclusiv în baza unei hotărâri a instanței de judecată, după examinarea circumstanțelor concrete ale cauzei.

Capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare nu este suprimată în mod absolut, ci adaptată în funcție de gradul de vulnerabilitate al persoanei și de necesitatea protecției acesteia. Legislația modernă renunță la concepția tradițională a lipsirii totale de capacitate și promovează un model bazat pe sprijin, asistență și proporționalitate. Prin urmare, scopul principal al măsurilor de ocrotire nu este restrângerea drepturilor persoanei, ci garantarea exercitării efective a acestora.

Una dintre formele de protecție este „curatela”, aplicabilă persoanei care are nevoie de sprijin parțial în administrarea intereselor sale. În acest caz, curatorul asistă persoana în încheierea anumitor acte juridice sau în gestionarea patrimoniului, fără a o substitui complet. O altă formă este „ocrotirea provizorie”, instituită atunci când persoana necesită protecție urgentă sau temporară până la clarificarea situației sale juridice și medicale. Cea mai extinsă măsură este „tutela”, aplicată atunci când persoana nu își poate exercita în mod autonom drepturile și are nevoie de reprezentare juridică mai amplă.

Conform art. 32 alin. (2) din Codul civil, în toate situațiile, persoana în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară este în drept să încheie de sine stătător actele juridice prevăzute la art. 28 alin. (2). Aceasta înseamnă că persoana păstrează dreptul de a efectua acte juridice curente de mică valoare, acte gratuite care nu necesită autentificare sau înregistrare și acte de conservare. Această dispoziție confirmă faptul că măsurile de ocrotire sunt limitate la ceea ce este necesar și nu anulează personalitatea juridică a individului.

Instituirea măsurilor de ocrotire judiciară se bazează pe principiul respectării demnității umane, al interesului persoanei protejate și al proporționalității intervenției statului. Instanța de judecată urmează să aleagă măsura cea mai puțin restrictivă, suficientă pentru protejarea persoanei și a patrimoniului său.

În concluzie, capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare reprezintă o instituție juridică modernă, orientată spre protecție și incluziune, nu spre excludere. Prin dispozițiile art. 32 din Codul civil, legiuitorul Republicii Moldova urmărește să ofere sprijin persoanelor vulnerabile, asigurându-le exercitarea drepturilor civile în condiții compatibile cu situația lor individuală și cu respectarea drepturilor fundamentale.

8. Instituirea măsurilor de ocrotire judiciară

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova și Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (CPC RM), instituția declarării incapacității în forma clasică a fost înlocuită în dreptul contemporan cu un sistem modern de protecție juridică, denumit „măsuri de ocrotire judiciare”. Această reformă legislativă reflectă trecerea de la o abordare rigidă, de excludere a persoanei din circuitul civil, la una flexibilă, orientată spre protecția drepturilor fundamentale, demnitatea umană și sprijin individualizat.

Conform art. 32 alin. (1) din Codul civil, în cazul în care o persoană fizică, din cauza unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate conștientiza în mod deplin acțiunile sale sau nu își poate exprima voința în mod adecvat, instanța de judecată poate institui o măsură de ocrotire judiciară. Aceste măsuri sunt: „curatela, ocrotirea provizorie sau tutela”. Ele nu au rolul de a lipsi persoana de capacitate juridică, ci de a reglementa modul de exercitare a acesteia în funcție de starea concretă a individului.

Procedura de instituire a acestor măsuri este reglementată detaliat de „Capitolul XXVIII din Codul de procedură civilă (CPC RM)”, intitulat „Procedura privind măsurile de ocrotire”. Potrivit art. 302 alin. (1) CPC RM, instanțele judecătorești sunt competente să examineze cauzele privind instituirea, reînnoirea, modificarea sau revocarea măsurilor de ocrotire judiciare, precum și cauzele privind desemnarea sau revocarea curatorului, tutorelui sau altor persoane implicate în ocrotire.

Conform art. 302 alin. (2) CPC RM, cererea de instituire a măsurii de ocrotire se depune la instanța de la domiciliul sau reședința persoanei vizate ori a persoanei însărcinate cu ocrotirea. Instanța are obligația de a solicita dosarul personal de la autoritatea tutelară, ceea ce permite examinarea completă a situației medicale, familiale și patrimoniale a persoanei.

Un element central al procedurii este „expertiza psihiatrică”, prevăzută de art. 304 CPC RM. Potrivit alin. (1), instanța poate dispune efectuarea expertizei psihiatrice judiciare din oficiu sau la cererea participanților. În situația în care persoana se eschivează în mod nejustificat, alin. (2) permite instanței să dispună supunerea forțată la expertiză, prin încheiere judecătorească, cu participarea medicului psihiatru. Această etapă este esențială pentru stabilirea obiectivă a capacității de discernământ a persoanei.

În cadrul procesului, dreptul la apărare este garantat în mod expres. Conform art. 306 CPC RM, persoana vizată are dreptul de a fi asistată de un avocat ales sau de un avocat

desemnat din oficiu, beneficiind de asistență juridică garantată de stat. În cazul în care persoana nu este asistată, instanța este obligată să solicite desemnarea unui avocat, care va acționa în calitate de reprezentant legal în proces.

Un rol deosebit de important îl are „audierea persoanei fizice”, reglementată de art. 308 CPC RM. Instanța este obligată să audieze persoana vizată, aceasta putând fi însoțită de o persoană aleasă de ea, fără a avea calitatea de reprezentant. Audierea poate avea loc la sediul instanței, la domiciliu, în instituții medicale sau sociale, în funcție de starea persoanei. Potrivit alin. (5), instanța trebuie să depună toate eforturile pentru a identifica voința reală a persoanei, utilizând metode de comunicare adaptate capacității sale de înțelegere.

Pentru a asigura protecția vieții private, art. 308^{7} alin. (2) CPC RM prevede că examinarea cauzei se desfășoară în ședință secretă. Această regulă are rolul de a proteja demnitatea persoanei și de a preveni expunerea publică a unor informații sensibile privind starea sa de sănătate.

În final, instanța pronunță hotărârea prin care instituie măsura de ocrotire judiciară. Potrivit art. 308^{1} alin. (1) CPC RM, instanța nu este legată strict de solicitarea petiționarului, având posibilitatea de a dispune o altă măsură decât cea cerută, dacă aceasta corespunde mai bine interesului persoanei. Această regulă reflectă principiul protecției efective și al proporționalității intervenției judiciare.

De asemenea, conform art. 308^{11} alin. (2) CPC RM, instanța se pronunță și asupra unor aspecte importante, precum eventualele restrângeri ale unor drepturi, inclusiv în anumite condiții chiar privarea de dreptul la vot, însă doar în baza unor criterii stricte legate de capacitatea de înțelegere și decizie a persoanei.

În concluzie, instituția declarării incapacității a fost înlocuită în dreptul Republicii Moldova cu un mecanism modern, individualizat și flexibil de protecție juridică. Prin coroborarea Codului civil și a Codului de procedură civilă (CPC RM), legiuitorul asigură un echilibru între protecția persoanelor vulnerabile și respectarea drepturilor fundamentale ale acestora, garantând totodată că orice intervenție asupra capacității de exercițiu este strict necesară, proporțională și controlată judiciar.

Bibliografie:

1. Baieș S., Roșca N., *Drept civil*, ediția a III-a, Chișinău, 2007;
2. Beleiu G., *Drept civil român*, ediția a V-a, București, 1998;
3. Codul civil al Republicii Moldova, Legea nr. 113 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil,
4. publicată la 14.12.2018 în M.O. nr. 467–479, art. 784; republicat la 01.03.2019 în M.O. nr. 66–75, art.132;
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003, publicat la 03.08.2018 în M.O. nr. 285–294, art. 434;
6. V. Ungureanu O., *Manual de drept civil. Partea generală*, București, 1999.

APLICAREA PEDEPSEI PENTRU INFRACȚIUNEA NECONSUMATĂ

APPLICATION OF THE PENALTIES FOR UNCOMPLETED CRIME

Dragoș CAZAN,
specialitatea Drept, gr. D 2401,
Coordonator științific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Articolul analizează instituția aplicării pedepsei pentru infracțiunea neconsumată, astfel cum este reglementată de articolul 81 din Codul Penal al Republicii Moldova, cu accent special pe norma imperativă din alineatul (4), potrivit căreia detențiunea pe viață nu se aplică pentru pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune. Sunt examinate toate alineatele articolului 81, raportul dintre acestea, fundamentele principiale ale interdicției și implicațiile practice ale aplicării acestei norme în procesul de individualizare a pedepsei.*
Cuvinte-cheie: *infracțiune neconsumată, pregătire de infracțiune, tentativă de infracțiune, aplicarea pedepsei, detențiune pe viață*

Abstract: *The article analyzes the institution of applying punishment for the unconsummated crime, as regulated by Article 81 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, with special emphasis on the imperative norm in paragraph (4), according to which life imprisonment does not apply to the preparation for crime and the attempted crime. All paragraphs of Article 81 are examined, along with the relationship between them, the principled foundations of the prohibition, and the practical implications of applying this norm in the process of individualizing punishment.*
Keywords: *unconsummated crime, preparation of a crime, attempted crime, application of the sentence, life imprisonment*

Infracțiunea neconsumată cuprinde două forme distincte, reglementate separat de Codul Penal. Prima dintre acestea este pregătirea de infracțiune, definită de articolul 26 ca procurarea, fabricarea sau adaptarea mijloacelor ori instrumentelor, sau crearea intenționată, pe altă cale, de condiții pentru săvârșirea infracțiunii intenționate, dacă aceasta nu a fost dusă până la capăt din cauze independente de voința făptuitorului. Pregătirea se situează la un stadiu incipient al activității infracționale: făptuitorul nu a trecut încă la executarea nemijlocită a infracțiunii, ci doar a creat premisele materiale sau organizatorice necesare pentru aceasta.

Cea de-a doua formă este tentativa de infracțiune, reglementată de articolul 27, care constă în acțiunea sau inacțiunea intenționată îndreptată nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii, dacă aceasta nu a fost consumată din cauze independente de voința făptuitorului. Spre deosebire de pregătire, tentativa presupune că făptuitorul a trecut deja la executarea infracțiunii, însă aceasta a fost întreruptă sau nu și-a produs efectul. Din perspectiva pericolului social, tentativa este considerată mai gravă decât pregătirea, întrucât făptuitorul se aflase mai aproape de consumarea rezultatului infracțional.

Ambele forme presupun în mod obligatoriu existența intenției directe — făptuitorul urmărește producerea rezultatului infracțional, fără de care nu poate fi reținută nicio formă a infracțiunii neconsummate. Doctrina penală subliniază că imprudența sau intenția indirectă

nu sunt compatibile cu noțiunea de infracțiune neconsumată, întrucât acestea nu implică urmărirea unui rezultat determinat.

Articolul 81 alineatul (1) din Codul Penal stabilește regula generală de individualizare a pedepsei pentru infracțiunea neconsumată: la aplicarea pedepsei se ține cont de circumstanțele în virtutea cărora infracțiunea nu a fost dusă până la capăt. Această prevedere impune instanței de judecată o obligație specifică de analiză a situației concrete, distinctă de obligația generală de individualizare a pedepsei. Instanța trebuie să identifice și să evalueze motivele pentru care infracțiunea nu a ajuns la consumare: intervenția organelor de ordine publică, rezistența sau reacția victimei, eroarea făptuitorului cu privire la mijloacele folosite ori, în cazul tentativei voluntare, decizia proprie a acestuia de a abandona activitatea infracțională.

Aceste circumstanțe nu sunt enumerate exhaustiv de lege, lăsând instanței posibilitatea de a aprecia de la caz la caz. Totuși, importanța lor nu trebuie subestimată: circumstanța că fapta a fost întreruptă din cauze obiective, independente de voința făptuitorului, poate indica un pericol social mai mare al acestuia față de cel care s-a retras voluntar. Doctrina penală consideră că retragerea voluntară — atunci când este sinceră și completă — poate constitui o circumstanță atenuantă suplimentară față de reducerile obligatorii prevăzute de alineatele următoare.

Alineatul (2) al articolului 81 stabilește că mărimea pedepsei pentru pregătirea de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăși jumătate din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute de articolul corespunzător din Partea specială a Codului Penal pentru infracțiunea consumată. Alineatul (3) prevede că mărimea pedepsei pentru tentativă de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăși trei pătrimi din același maxim. Această gradare — ½ pentru pregătire, ¾ pentru tentativă — reflectă logic diferența de pericol social dintre cele două stadii: pregătirea, situată mai departe de consumare, atrage o reducere mai mare, în timp ce tentativa, mai apropiată de producerea rezultatului, beneficiază de o reducere mai mică.

Este esențial de subliniat că aceste limite sunt obligatorii și absolute în ceea ce privește maximul pedepsei: instanța nu poate aplica o pedeapsă care să depășească pragurile stabilite de alineatele (2) și (3), indiferent de gravitatea faptei sau de persoana infractorului. Limita minimă a pedepsei rămâne cea prevăzută de articolul corespunzător din Partea specială, cu excepția cazului în care circumstanțele atenuante impun coborârea sub aceasta.

Alineatul (4) al articolului 81 dispune în mod expres: pentru pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune detențiunea pe viață nu se aplică. Această normă reprezintă punctul culminant al regimului juridic al infracțiunii neconsummate și se distinge prin caracterul său absolut: nu comportă nicio excepție și nu lasă nicio marjă de apreciere instanței. Ea operează indiferent de natura sau gravitatea infracțiunii față de care s-a întreprins pregătirea sau tentativa, inclusiv în cazul infracțiunilor excepțional de grave — omor calificat, terorism, trădare de patrie — pentru care Codul Penal prevede detențiunea pe viață ca sancțiune alternativă.

Rațiunea acestei interdicții absolute rezidă în principiul proporționalității pedepsei cu gravitatea faptei comise. Detențiunea pe viață este sancțiunea supremă din ierarhia pedepselor prevăzute de Codul Penal al Republicii Moldova, iar aplicarea ei presupune că fapta a atins cel mai înalt grad de pericol social și că pericolul social s-a materializat în integralitate prin producerea rezultatului infracțional. Ori, prin definiție, infracțiunea neconsumată nu a produs rezultatul urmărit — fie că este vorba de pregătire, în care executarea nici nu a început, fie că este vorba de tentativă, în care executarea a început dar nu s-a finalizat. A aplica detențiunea pe viață în aceste condiții ar însemna a trata în mod

egal situații cu un grad de pericol social calitativ diferit, ceea ce ar contraveni principiului echității penale.

Din perspectiva principiului umanismului dreptului penal, interdicția aplicării detențiunii pe viață pentru infracțiunea neconsumată reflectă recunoașterea de către legiuitor a faptului că, indiferent de gravitatea intenției infracționale, absența rezultatului consumat justifică o sancțiune mai blândă. Această abordare este consecventă cu filosofia dreptului penal modern, care urmărește nu doar sancționarea faptelor comise, ci și prevenirea săvârșirii unor noi infracțiuni și corectarea comportamentului infractorului.

Practic, aplicarea normei din alineatul (4) în cauzele concrete presupune că, ori de câte ori o persoană este judecată pentru pregătire sau tentativă la o infracțiune pentru care legea prevede alternativ detențiunea pe viață sau închisoarea pe un termen determinat, instanța este obligată să aplice exclusiv pedeapsa închisorii, în limitele reduse impuse de alineatele (2) și (3). Spre exemplu, dacă pentru infracțiunea consumată legea prevede închisoare de la 20 la 25 de ani sau detențiune pe viață, în cazul tentativei instanța va putea aplica maximum ¾ din 25 de ani, adică maximum 18 ani și 9 luni închisoare, detențiunea pe viață fiind exclusă.

Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a confirmat prin hotărârile sale interpretarea și aplicarea corectă a normelor din articolul 81, subliniind obligativitatea instanțelor de a verifica în fiecare cauză stadiul de realizare a activității infracționale înainte de a proceda la individualizarea pedepsei. Instanțele de judecată sunt ținute, în primul rând, să stabilească dacă fapta reținută constituie o infracțiune consumată sau una neconsumată și, în al doilea rând, să aplice în mod strict limitele prevăzute de alineatele (1)-(4) ale articolului 81, fără posibilitatea de a le ignora sau de a le deroga.

Interdicția din alineatul (4) este, în acest context, una dintre cele mai clare și mai ferme obligații impuse instanțelor: dacă fapta a rămas la nivel de pregătire sau tentativă, detențiunea pe viață nu poate fi pronunțată, indiferent de orice alte împrejurări. Nerespectarea acestei norme constituie o eroare de drept de natură să atragă casarea hotărârii pronunțate.

Articolul 81 din Codul Penal al Republicii Moldova constituie un sistem coerent și echilibrat de individualizare legală a pedepsei pentru infracțiunea neconsumată. Alineatul (1) obligă instanța să analizeze circumstanțele concrete ale nefinalizării infracțiunii; alineatele (2) și (3) instituie limite maxime obligatorii, diferențiate după stadiul activității infracționale; iar alineatul (4) consacră interdicția absolută a detențiunii pe viață pentru pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune.

Norma din alineatul (4) reprezintă expresia cea mai clară a principiilor proporționalității, echității și umanismului în dreptul penal al Republicii Moldova. Prin această regulă, legiuitorul garantează că sancțiunea supremă rămâne rezervată exclusiv infracțiunilor consumate, în care pericolul social s-a materializat integral, asigurând astfel că sistemul de justiție penală tratează fiecare faptă în raport cu gravitatea sa reală, și nu cu simpla intenție a făptuitorului.

Bibliografie:

1. Barbăneagră A. et al. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005, p. 202.
2. Barbăneagră A. et al. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005, p. 204.
3. Botnaru S., Șavga A., Grama M., Grosu V. Drept penal. Partea generală. Chișinău: Cartier juridic, 2005, p. 286.
4. Codul Penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002, art. 26, publicat în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.

5. Codul Penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002, art. 27, publicat în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.
6. Codul Penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002, art. 81 alin. (1), publicat în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.
7. Codul Penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002, art. 81 alin. (2), publicat în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.
8. Codul Penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002, art. 81 alin. (3), publicat în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.
9. Codul Penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002, art. 81 alin. (4), publicat în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.
10. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind tentativa de infracțiune, pct. 18.
11. Ulianovschi Gh. Drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014, p. 313.
12. Ulianovschi Gh. Drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014, p. 316.

PRESCRIPȚIA PENTRU TRAGEREA LA RASPUNDEREA PENALĂ

LIMITATION FOR CRIMINAL LIABILITY

Maria-Milena CEBOTARI,
Specialitatea Drept, gr. D 2401,
Coordonator stiințific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lect. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea examinează instituția prescripției răspunderii penale în dreptul penal al Republicii Moldova, evidențiind rolul acesteia ca mecanism de echilibru între necesitatea sancționării faptelor ilicite și cerințele securității juridice. Analiza pornește de la fundamentul teoretic al prescripției, subliniind legătura acesteia cu eficiența represiunii penale și cu diminuarea în timp a utilității sociale a sancțiunii. Sunt abordate regulile privind determinarea momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție, inclusiv particularitățile aplicabile în cazul infracțiunilor continue, prelungite, al concursului de infracțiuni și al participației. De asemenea, lucrarea evidențiază diferențierea termenelor de prescripție în funcție de gravitatea infracțiunii și analizează modificările legislative recente, în special majorarea termenului pentru infracțiunile ușoare, ca expresie a adaptării cadrului normativ la realitățile practice ale sistemului de justiție. O atenție deosebită este acordată excepțiilor de la regula generală, precum amânarea începutului prescripției în cazul infracțiunilor comise asupra minorilor și imprescriptibilitatea unor infracțiuni grave, în acord cu standardele internaționale.*

În final, sunt analizate mecanismele de întrerupere și suspendare a cursului prescripției, evidențiindu-se impactul acestora asupra duratei răspunderii penale. Lucrarea demonstrează că prescripția nu reprezintă doar o limitare temporală a acțiunii penale, ci un instrument juridic complex, care reflectă interacțiunea dintre eficiența justiției, protecția drepturilor fundamentale și exigențele politicii penale moderne.

Cuvinte cheie: *prescriptia raspunderii penale; întrerupere; suspendare*

Abstract: *The paper examines the institution of the statute of limitations of criminal liability in the criminal law of the Republic of Moldova, highlighting its role as a mechanism for balancing the need to sanction illicit acts and the requirements of legal certainty. The analysis starts from the theoretical foundation of the statute of limitations, emphasizing its connection with the efficiency of criminal repression and the diminution of the social utility of the sanction over time. The rules for determining the moment from which the statute of limitations begins to run are addressed, including the particularities applicable in the case of continuous, prolonged offenses, of concurrent offenses and of participation. The paper also highlights the differentiation of statute of limitations depending on the gravity of the offense and analyzes recent legislative amendments, in particular the increase in the term for minor offenses, as an expression of the adaptation of the regulatory framework to the practical realities of the justice system. Particular attention is paid to exceptions to the general rule, such as the postponement of the start of the statute of limitations in the case of crimes committed against minors and the imprescriptibility of some serious crimes, in accordance with international standards.*

Finally, the mechanisms for interrupting and suspending the course of the statute of limitations are analyzed, highlighting their impact on the duration of criminal liability. The paper demonstrates that the statute of limitations is not only a temporal limitation of the criminal action, but a complex legal instrument, which reflects the interaction between the efficiency of justice, the protection of fundamental rights and the requirements of modern criminal policy.

Keywords: *statute of limitations of criminal liability; interruption; suspension*

Eficiența activității de combatere și prevenire a infracțiunilor este indisolubil legată de operativitatea cu care organele competente ale statului intervin și dispun atragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate de comiterea faptelor ilicite.

Cu cât intervalul de timp dintre momentul săvârșirii infracțiunii și cel al stabilirii răspunderii penale, respectiv al aplicării sancțiunii, este mai redus, cu atât finalitatea normei penale este realizată într-o măsură mai eficientă. Totuși, practica socială relevă existența unor situații în care antrenarea răspunderii penale nu poate avea loc cu celeritate, fie din cauza nedescoperirii faptei, fie ca urmare a sustragerii făptuitorului de la urmărirea penală, ceea ce determină scurgerea unui interval de timp, uneori considerabil, de la data comiterii infracțiunii.

Prescripția pentru tragerea la răspunderea penală reprezintă încetarea raportului juridic penal de conflict și, prin urmare, stingerea dreptului statului de a trage la răspundere penală persoana care săvârșește o infracțiune, după trecerea unui anumit interval de timp de la data comiterii acesteia, respectiv după scurgerea termenului de prescripție. În literatura juridică se subliniază că justificarea prescripției este strâns legată de rațiunea represiunii penale și, de aceea, după trecerea unui timp îndelungat de la săvârșirea infracțiunii, aplicarea devine ineficientă în raport cu scopul pedepsei penale. Prevenția generală nu se mai realizează, fiindcă rezonanța socială a faptei scade considerabil, iar infractorul se poate îndrepta. De asemenea, din cauza scurgerii timpului, în care organele de drept nu au acționat, probele de vinovăție ori de nevinovăție se pierd ori se denaturează. La constatarea intervenirii prescripției, organul competent dispune neînceperea urmăririi penale, încetarea urmăririi penale sau încetarea procesului penal. Verificarea termenului de prescripție precede analiza fondului cauzei, însă aceasta poate fi invocată în orice stadiu al procesului, instanța având obligația de a o constata din oficiu. Similar amnistiei, prescripția răspunderii

penale conferă învinuitului sau inculpatului dreptul de a solicita continuarea procesului pentru a-și demonstra nevinovăția, fără a pierde beneficiul prescripției în cazul stabilirii vinovăției (art. 286 alin. (4) Cod de procedură penală).

Pentru a putea stabili cu precizie prescripția pentru răspunderea penală, inițial trebuie să precizăm timpul săvârșirii faptei. Conform art. 9 din Codul penal al Republicii Moldova, „timpul săvârșirii faptei se consideră timpul când a fost săvârșită acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor.” În cazul infracțiunii continue, termenul de prescripție începe să curgă din momentul încetării activității infracționale sau din momentul survenirii unor evenimente care împiedică această activitate (spre exemplu, autodenunțarea, prinderea infractorului), iar în cazul infracțiunii prelungite, de la momentul săvârșirii ultimei acțiuni sau inacțiuni infracționale (art. 60 alin. (2) Cod penal). În cazul concursului real de infracțiuni, termenul de prescripție curge distinct pentru fiecare infracțiune, de la data comiterii acesteia, în timp ce, în cazul concursului ideal, prescripția curge de la momentul săvârșirii acțiunii sau inacțiunii unice care întrunește elementele mai multor infracțiuni. În situația participației, termenul de prescripție a răspunderii penale curge pentru toți participanții de la data consumării infracțiunii, determinată de acțiunea sau inacțiunea autorului.

În funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunilor, termenul de prescripție a răspunderii penale variază. Prin urmare, persoanele vor fi eliberate de răspunderea penală dacă din ziua săvârșirii infracțiunii au expirat următoarele termene: 3 ani de la săvârșirea unei infracțiuni ușoare; 5 ani de la săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave; 15 ani de la săvârșirea unei infracțiuni grave; 20 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave; 25 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni excepțional de grave. Art. 60 alin. (1), lit. a) a fost modificată prin LP nr. 136 din 06.06.2024 și a intrat în vigoare la 07.06.2024. Codul penal din 2023 prevedea la art. 60 alin. (1) alte termene: 2 ani de la săvârșirea unei infracțiuni ușoare; 5 ani de la săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave; 15 ani de la săvârșirea unei infracțiuni grave; 20 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave; 25 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni excepțional de grave.

Modificarea operată prin Legea nr. 136 din 06.06.2024 asupra art. 60 alin. (1) lit. a) din Codul penal, prin care termenul de prescripție a răspunderii penale pentru infracțiunile ușoare a fost majorat de la 2 la 3 ani, se înscrie într-o tendință de consolidare a eficienței reacției penale a statului. În reglementarea anterioară, termenul redus de 2 ani s-a dovedit, în numeroase situații, inadecvat pentru realizarea scopului legii penale, în condițiile în care intervalul de timp necesar descoperirii faptei, identificării făptuitorului și desfășurării urmăririi penale depășea adesea această limită. Astfel, intervenția legislativă urmărește, pe de o parte, prevenirea situațiilor de încetare a procesului penal ca urmare a intervenirii prescripției, iar pe de altă parte, asigurarea unui termen rezonabil care să permită organelor competente exercitarea efectivă a atribuțiilor lor. Majorarea termenului de prescripție reflectă, totodată, necesitatea adaptării cadrului normativ la realitățile practice ale sistemului de justiție penală, fără a afecta principiul proporționalității, întrucât modificarea vizează exclusiv infracțiunile cu un grad redus de pericol social. Această ajustare legislativă poate fi interpretată ca o măsură de echilibrare între exigențele eficienței represiunii penale și cele ale securității juridice, contribuind la reducerea riscului de impunitate în cazul infracțiunilor ușoare.

Conform art. 60 alin. (11), în cazul anumitor infracțiuni grave, precum cele contra libertății și integrității sexuale (traficul de minori; pornografia infantilă; violul; acțiuni cu caracter sexual neconsimțite etc.), atunci când acestea sunt săvârșite asupra minorilor, termenul de prescripție pentru răspunderea penală nu începe să curgă de la data comiterii faptei, ci de la momentul la care victima dobândește capacitate deplină de exercițiu, respectiv

împlinește vârsta de 18 ani; în cazul în care minorul decedează înainte de atingerea majoratului, cursul prescripției începe de la data decesului.

Această derogare de la regula generală a cursului prescripției este justificată prin particularitățile situației juridice și psihologice a minorului-victimă. În primul rând, minorii se află într-o poziție de vulnerabilitate accentuată, fiind adesea incapabili să conștientizeze pe deplin caracterul ilicit al faptei sau să sesizeze organele competente într-un termen rezonabil. În al doilea rând, în cazul infracțiunilor de natură sexuală sau de exploatare, există frecvent factori precum constrângerea, dependența sau teama, care împiedică divulgarea imediată a faptelor. Din această perspectivă, legiuitorul a instituit o soluție menită să asigure protecția efectivă a victimei, acordându-i acesteia posibilitatea reală de a sesiza organele judiciare după dobândirea maturității psihice și juridice necesare. Practic, termenul de prescripție este „suspendat de facto” până la momentul în care victima devine capabilă să își exercite drepturile în mod autonom. În cazul decesului minorului, momentul de la care începe să curgă prescripția este fixat la data decesului, întrucât acesta marchează momentul în care devine posibilă declanșarea procedurilor penale de către alte persoane sau autorități, în lipsa victimei.

Încă o excepție ce ține de minori este faptul că termenele de prescripție pentru tragerea la răspunderea penală se reduc în jumătate pentru persoanele care, în momentul săvârșirii faptei (acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile), erau minori (până la vârsta de 18 ani).

Alin. (8) al art. 60 din Codul penal al Republicii Moldova stabilește că prescripția răspunderii penale nu este aplicabilă persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, acte de tortură, tratamente inumane sau degradante, precum și alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de momentul comiterii acestora, consacrând astfel o veritabilă formă de retroactivitate autentică.

În redactarea inițială, dispoziția legală limita sfera infracțiunilor imprescriptibile la cele contra păcii și securității omenirii, infracțiunile de război și alte fapte prevăzute de tratatele internaționale. Ulterior, prin Legea nr. 252 din 08.11.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, alin. (8) al art. 60 a fost completat, incluzând în mod expres infracțiunile de tortură, tratament inuman sau degradant în categoria faptelor pentru care prescripția nu operează. Această intervenție legislativă a avut la bază recomandările formulate de Comitetul ONU împotriva Torturii, care a subliniat în mod constant că aplicarea prescripției în cazul infracțiunii de tortură este inadmisibilă, recomandând statelor părți să își armonizeze legislația internă în sensul asigurării posibilității de investigare, urmărire și sancționare a acestor fapte fără limitări temporale.

Prescripția pentru răspunderea penală se întrerupe în cazul în care cauza penală este deferită instanței de judecată pentru examinarea în fond înainte de expirarea termenelor prevăzute de lege. Din momentul în care în instanța de judecată se înregistrează cauza penală începe să curgă un nou termen de prescripție. Pe perioada suspendării urmăririi penale se suspendă și termenul prescripției. Suspendarea cursului prescripției produce efecte mai restrânse decât întreruperea, întrucât aceasta nu desființează termenul scurs, ci doar suspendă temporar curgerea acestuia, termenul fiind ulterior prelungit cu perioada în care a existat cauza de suspendare.

Art. 60 alin. (5) prevede că: „Curgerea prescripției se suspendă dacă persoana care a săvârșit infracțiunea se sustrage de la urmărirea penală. Curgerea prescripției se suspendă și în cazul în care se solicită eliberarea acordului privind pornirea urmăririi penale sau ridicarea imunității acordate prin lege. În aceste cazuri, curgerea prescripției se reia din momentul reținerii persoanei, din momentul autodenunțării, din momentul eliberării acordului privind pornirea urmăririi penale sau din momentul ridicării imunității.” În cazul admiterii cererii de

reluare a examinării unei cauze penale în lipsa persoanei condamnate, în conformitate cu art. 4656 Cod de procedură penală nr. 122/2003, începe curgerea unui nou termen de prescripție.

Astfel, prescripția tragerii la răspundere penală apare ca o recunoaștere juridică a faptului că timpul modifică relevanța socială a infracțiunii și capacitatea statului de a reacționa eficient. Ideea centrală care traversează analiza este că sancțiunea penală își pierde treptat funcția preventivă și educativă pe măsură ce se îndepărtează de momentul comiterii faptei, lucru ce justifică limitarea în timp a dreptului de a trage la răspundere penală. Din această perspectivă, instituția prescripției nu trebuie înțeleasă ca o concesie făcută infractorului, ci ca o consecință a logicii interne a dreptului penal. Ea reflectă atât dificultățile practice legate de administrarea probelor după un interval îndelungat, cât și necesitatea de a evita procese tardive, lipsite de utilitate socială reală. Totodată, analiza arată că determinarea momentului de început al prescripției nu este un simplu exercițiu tehnic, ci o problemă esențială pentru corecta aplicare a legii. Majorarea termenului pentru infracțiunile ușoare indică faptul că termenele prea scurte pot genera impunitate, ceea ce contravine scopului legii penale. În același timp, menținerea unor termene diferențiate confirmă preocuparea pentru proporționalitate.

În esență, mecanismele de întrerupere și suspendare arată că prescripția nu este un proces liniar, ci unul flexibil, adaptat comportamentului făptuitorului și evoluției procedurii penale.

Bibliografie:

1. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. Drept penal. Partea generala. Volumul 1. Ediția a II-a, septembrie 2005, 624 p. ISBN 9975-79-329-0
2. COD Nr. 122 din 14-03-2003 Codul de procedura penală al Republicii Moldova* Publicat : 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699 Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153916&lang=ro#. Accesat la 10.04.2026
3. COD Nr. 985 din 18-04-2002 Codul penal al Republicii Moldova* Publicat: 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195 Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153355&lang=ro#. Accesat la 10.04.2026
4. EȘANU, A., RENIȚĂ, Gh,. Expirarea termenului de prescripție de tragere la raspundere penală: Soluțiile instanței de judecată. Disponibil la: https://www.inj.md/sites/default/files/new/22/29-33_42.pdf Accesat la 14.04.2026
5. NEAGA, E. Prescripția tragerii la raspundere penală- aspecte de drept comparat. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/47-51_40.pdf. Accesat la 12.04.2026
6. Pântea, A., Pântea, S. Probleme actuale ale prescripției tragerii la răspundere în procesul penal. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/189-194_19.pdf. Accesat la 13.04.2026

APLICAREA REZILIERII CA SANCȚIUNE CIVILĂ PRIN PRISMA CODULUI CIVIL ÎN VIGOARE DIN 01.03.2019

APPLICATION OF TERMINATION AS A CIVIL SANCTION UNDER THE CIVIL CODE IN FORCE SINCE 01.03.2019

Lidiana CIOCLEA,
Specialitatea Drept, gr. D 2401,
Coordonator științific: **Oleg APĂRECE**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Regimul rezoluțiunii și rezilierii contractelor în dreptul civil contemporan reflectă o evoluție importantă a mecanismelor de protecție a creditorului în cazul neexecutării obligațiilor contractuale. Reforma Codului civil al Republicii Moldova din 2019 a consolidat un model monist de reglementare, în care rezilierea este subsumată noțiunii generale de rezoluțiune, aplicabilă inclusiv contractelor cu executare succesivă. Studiul evidențiază condițiile de incidență ale acestui mecanism, în special neexecutarea esențială, acordarea termenului suplimentar și excluderea neexecutării minore. Este analizat caracterul predominant extrajudiciar al rezoluțiunii, realizat prin declarație unilaterală de notificare, precum și controlul ulterior exercitat de instanțele judecătorești. Totodată, sunt prezentate efectele juridice ale rezilierii, marcate de aplicarea efectului ex nunc și de menținerea anumitor clauze contractuale. Lucrarea include și o analiză comparativă cu dreptul român, evidențiind diferențele de structură și implicațiile practice ale acestora.*

Cuvinte-cheie: *rezoluțiune, reziliere, neexecutare esențială, notificare, contracte*

Abstract: *The regime of contract rescission and termination in contemporary civil law reflects an important evolution in the mechanisms designed to protect the creditor in cases of non-performance of contractual obligations. The 2019 reform of the Civil Code of the Republic of Moldova consolidated a monist regulatory model, under which termination of continuing contracts is subsumed under the general concept of rescission. The study highlights the conditions for the application of this mechanism, in particular fundamental non-performance, the granting of an additional performance period, and the exclusion of minor breaches. The analysis focuses on the predominantly extrajudicial nature of rescission, carried out through a unilateral notice, as well as on the subsequent judicial control exercised by the courts. The legal effects of termination are also examined, being characterized by the ex nunc effect and the survival of certain contractual clauses even after termination. Finally, a comparative analysis with Romanian civil law is included, emphasizing structural differences between the monist Moldovan model and the dualist Romanian system, as well as their practical implications in legal application.*

Keywords: *rescission, termination, fundamental non-performance, notice, contract*

I. INTRODUCERE

Intrarea în vigoare a Legii nr. 133/2018 la data de 1 martie 2019 a marcat o schimbare importantă în dreptul privat al Republicii Moldova, orientând reglementarea către o viziune modernă asupra remediilor contractuale. Reforma nu a constat doar într-o actualizare legislativă, ci într-o armonizare cu tendințele europene, prin preluarea unor soluții inspirate

din dreptul german și din instrumentele de drept european al contractelor. În acest context, instituția rezilierii cunoaște o transformare semnificativă, fiind integrată în mecanismul general al rezoluțiunii, aplicabil contractelor cu executare succesivă.

Pilonul central al acestui mecanism de sancționare îl constituie noțiunea de neexecutare esențială. Așa cum subliniază doctrina de specialitate, inclusiv Octavian Cazac, nu orice abatere de la obligațiile contractuale justifică desființarea contractului. Întrucât rezoluțiunea reprezintă o excepție de la principiul forței obligatorii a contractului (pacta sunt servanda), aceasta poate interveni doar atunci când neexecutarea este suficient de gravă pentru a lipsi creditorul de beneficiul urmărit prin contract.

În doctrina tradițională, autori precum Sergiu Baieș și Nicolae Roșca au evidențiat distincția dintre rezoluțiune și reziliere, întemeiată pe efectele produse — retroactive sau pentru viitor. Cu toate acestea, actuala reglementare consacră o abordare unificată, potrivit căreia rezilierea reprezintă o formă particulară a rezoluțiunii, aplicabilă contractelor cu executare succesivă.

Lucrarea de față pornește de la premisa că această evoluție terminologică și funcțională contribuie la eficientizarea mecanismelor de sancționare a neexecutării contractuale, oferind creditorului un instrument mai flexibil și mai adaptat realităților raporturilor juridice contemporane.

II. DELIMITĂRI CONCEPTUALE: REZOLUȚIUNEA ȘI REZILIEREA ÎN NOUA VIZIUNE A LEGIUITORULUI

În noul sistem al Codului civil modernizat, se observă o extindere a sensului noțiunii de rezoluțiune. Așa cum se subliniază în literatura de specialitate recentă, rezoluțiunea a dobândit un sens larg, desemnând încetarea anticipată a raportului contractual, indiferent dacă prestațiile sunt instantanee sau succesive. Această viziune unitară contribuie la clarificarea unei confuzii frecvente în practică: rezilierea nu a dispărut, ci a fost recalibrată din punct de vedere funcțional.

Potrivit art. 915 alin. (2), legiuitorul a consacrat o corelare terminologică, în sensul că rezoluțiunea contractelor cu executare succesivă poartă denumirea de reziliere. Totuși, distincția nu este pur nominală, ci vizează efectele juridice produse. Dacă rezoluțiunea, în sens restrâns, tinde spre desființarea retroactivă a contractului, rezilierea operează pentru viitor, încetând raportul contractual doar pentru prestațiile neexecutate.

Un aspect inovator, evidențiat în literatura recentă, constă în schimbarea perspectivei asupra naturii juridice a rezilierii. Aceasta nu mai este privită exclusiv ca o sancțiune civilă în sens punitiv, ci ca un mecanism de protecție a intereselor creditorului. În contextul actual, accentul se deplasează de la vinovăția debitorului către neexecutarea obiectivă a obligațiilor, permițând creditorului să pună capăt contractului atunci când acesta nu mai corespunde scopului urmărit.

Prin adoptarea unui model monist, inspirat din DCFR (Draft Common Frame of Reference), Republica Moldova a depășit dualismul specific altor sisteme de drept. Spre deosebire de dreptul român, unde se menține distincția între rezoluțiune și reziliere, legislația moldovenească propune un regim juridic unitar, în care mecanismul de încetare rămâne același, diferența constând în efectele produse în timp.

III. CONDIȚIILE DE APLICARE A REZILIERII

Pentru ca rezilierea să intervină în mod legitim, cadrul normativ actual impune întrunirea unor condiții riguroase, menite să asigure un echilibru între interesele creditorului și principiul conservării contractului.

1. Neexecutarea esențială. Conform art. 916 alin. (1) din Codul civil al Republicii Moldova, „creditorul are dreptul la rezoluțiune (reziliere, în cazul contractelor cu executare succesivă) dacă neexecutarea de către debitor a obligației contractuale este esențială”. Această gravitate nu este lăsată la libera apreciere a părților, ci este circumscrisă unor criterii legale stricte. Astfel, neexecutarea este considerată esențială dacă „privează în mod substanțial creditorul de ceea ce se putea aștepta în baza contractului” sau dacă „dă creditorului motiv să creadă că nu poate conta pe executarea din partea debitorului în viitor”.

Această ipoteză prezintă o relevanță deosebită în contextul contractelor succesive, permițând creditorului să prevină extinderea prejudiciului prin încetarea raportului juridic. În doctrină se subliniază că noțiunea de neexecutare esențială constituie fundamentul mecanismului rezoluțiunii, justificând abaterea de la principiul forței obligatorii a contractelor doar în cazul unor încălcări grave.

2. Regula generală a acordării termenului suplimentar. În situațiile în care neexecutarea nu întrunește criteriile esențialității din start, rezilierea nu poate opera instantaneu, fiind necesară parcurgerea etapei prevăzute de art. 917 Cod civil. Astfel, creditorul poate rezilia contractul dacă „i-a acordat debitorului, prin notificare, un termen suplimentar rezonabil pentru executare, iar debitorul nu a executat în acest termen”.

Legiuitorul instituie însă o limită clară a acestui drept, precizând la alin. (3) că „dreptul la rezoluțiune pe temeiul dispozițiilor prezentului articol nu apare dacă neexecutarea este minoră”. Prin urmare, rezilierea se afirmă ca o sancțiune civilă proporțională, care intervine doar atunci când menținerea contractului nu mai este justificată, oferind totodată debitorului, prin mecanismul termenului suplimentar, o ultimă posibilitate de remediere a situației contractuale.

IV. PROCEDURA: DECLARAȚIA DE REZOLUȚIUNE CA MECANISM EXTRAJUDICIAR

Modernizarea dreptului civil a Republicii Moldova a consacrat un mecanism de rezoluțiune predominant extrajudiciar, bazat pe celeritate și autonomia de voință a creditorului. În actuala arhitectură normativă, rezoluțiunea (rezilierea în cazul contractelor cu executare succesivă) se realizează, ca regulă, prin notificare unilaterală, fără intervenția prealabilă a instanței.

1. Exercitarea dreptului prin declarație de rezoluțiune

Conform art. 921 alin. (1) din Codul civil al Republicii Moldova, dreptul la rezoluțiune se exercită prin declarație scrisă notificată celeilalte părți contractante. În cazul contractelor cu executare succesivă, acest mecanism este denumit reziliere (art. 915 alin. (2)), însă regimul juridic de exercitare rămâne unitar.

Declarația de rezoluțiune reprezintă un act juridic unilateral, supus teoriei recepției, producând efecte din momentul în care ajunge la destinatar. Pentru a fi valabilă, aceasta trebuie să fie clară, neechivocă și să exprime intenția fermă de desființare a contractului.

Acest model este în concordanță cu soluțiile consacrate în dreptul german și austriac, unde rezoluțiunea operează prin simpla notificare, fără necesitatea unei hotărâri judecătorești prealabile.

2. Controlul de legalitate și limitele mecanismului extrajudiciar

Deși sistemul este extrajudiciar, exercitarea dreptului la rezoluțiune este condiționată de existența reală și dovedibilă a neexecutării contractuale. Jurisprudența Curții Supreme de Justiție confirmă că notificarea produce efecte doar dacă sunt îndeplinite condițiile legale și contractuale ale rezoluțiunii.

Astfel, în speța nr. 2rac-317/21, instanța a reținut că declarația de reziliere este ineficientă în lipsa unei „neexecutări contractuale certe și relevante”, precum și în situația în

care sunt incidente limitări prevăzute de legislația specială, inclusiv în materia insolvabilității. Prin urmare, mecanismul rămâne supus unui control ulterior de legalitate exercitat de instanță, care verifică dacă dreptul a fost exercitat în limitele legii și ale contractului.

V. EFECTELE REZOLUȚIUNII (REZILIERII):

Analiza rezoluțiunii (rezilierii în cazul contractelor cu executare succesivă) prin prisma Codului civil modernizat relevă un regim al efectelor substanțial diferit de cel al rezoluțiunii în sens clasic. Dacă în cazul contractelor cu executare instantanee se urmărește restabilirea situației anterioare (restitutio in integrum), în cazul contractelor cu executare succesivă efectele sunt limitate pentru viitor (ex nunc), în considerarea naturii prestațiilor.

1. Stingerea obligațiilor

Potrivit art. 925 alin. (1) din Codul civil al Republicii Moldova, prin efectul rezoluțiunii se sting obligațiile nestinse rezultate din contract sau partea relevantă a acestora. În cazul rezilierii, acest efect extinctiv privește exclusiv prestațiile ce urmează a fi executate ulterior momentului producerii efectelor notificării.

Specificul acestor efecte este completat de art. 929 alin. (1), care limitează obligația de restituire în măsura în care prestațiile au fost executate reciproc și conform. Astfel, nu apare obligația de restituire atunci când prestația uneia dintre părți a fost deja compensată prin executarea corespunzătoare a celeilalte părți.

Această soluție este justificată de caracterul, adesea, ireversibil al prestațiilor succesive, cum sunt folosința bunului în cadrul contractului de locațiune sau serviciile deja prestate, care nu pot fi restituite în natură. În consecință, rezilierea determină încetarea executării obligațiilor viitoare, fără a afecta prestațiile deja executate în mod corespunzător.

2. Dreptul la despăgubiri.

Un aspect critic care confirmă natura rezilierii de sancțiune civilă este menținerea anumitor efecte chiar și după încetarea contractului. Potrivit art. 925 alin. (2), „rezoluțiunea nu afectează stipulațiile contractului privitoare la soluționarea litigiilor sau alte clauze care sînt destinate aplicării chiar și după rezoluțiune”.

Mai mult, legiuitorul protejează interesul creditorului prin art. 925 alin. (3), precizând că acesta „păstrează dreptul la despăgubirile sau penalitățile acumulate la data rezoluțiunii”.

În acest sens, doctrina subliniază că menținerea acestor efecte este esențială pentru eficiența mecanismului sancționator, întrucât, deși obligațiile principale încetează, consecințele juridice ale neexecutării persistă în vederea protejării interesului creditorului.

În concluzie, rezoluțiunea (rezilierea în cazul contractelor cu executare succesivă) nu reprezintă doar o modalitate de încetare a raportului contractual, ci un mecanism juridic complex care asigură atât încetarea executării obligațiilor viitoare, cât și angajarea răspunderii debitorului pentru neexecutarea obligațiilor contractuale.

VI. PROVOCĂRI PRACTICE ȘI COMPARAȚIA CU DREPTUL ROMÂN

Reforma din 2019 a poziționat legislația Republicii Moldova pe o traiectorie distinctă față de cea a României, optând pentru o simplificare conceptuală și procedurală care vizează eficientizarea circuitului civil. Această divergență de abordare poate fi observată prin analiza comparativă a celor două sisteme de drept.

În timp ce Codul civil al Republicii Moldova a unificat cele două noțiuni sub o singură instituție (art. 915 alin. 2), Codul civil al României menține un sistem dualist. Potrivit art. 1549 alin. (1) din Codul civil român, creditorul are dreptul la „rezoluţiunea sau, după caz, rezilierea contractului”, acestea fiind prezentate ca opțiuni distincte în funcție de natura prestațiilor. Deși legislația română precizează că „dispoziţiile referitoare la rezoluţiune se

aplică şi în cazul rezilierii” (art. 1549 alin. 3), Republica Moldova a mers un pas mai departe, eliminând distincția structurală și transformând rezilierea într-o simplă varietate terminologică a rezoluțiunii.

O altă deosebire majoră vizează modul de operare a acestor sancțiuni. În sistemul român, conform art. 1550 alin. (1), „rezoluţiunea poate fi dispusă de instanţă, la cerere, sau după caz, poate fi declarată unilateral de către partea îndreptăţită”. Astfel, în România, rezoluțiunea judiciară rămâne o componentă centrală a sistemului. În opoziție, Republica Moldova a consacrat prin art. 921 un mecanism predominant extrajudiciar, unde intervenția instanței este una de control subsecvent, nu de pronunțare a sancțiunii.

În pofida acestor avantaje normative, aplicarea rezilierii în Republica Moldova întâmpină provocări legate de persistența unor confuzii terminologice. Mulți practicieni tind să trateze rezilierea ca pe o instituție autonomă, fapt ce poate duce la o aplicare eronată a normelor. Așa cum s-a demonstrat în literatura de specialitate recentă, eficiența modelului moldovenesc depinde de depășirea acestor bariere tradiționaliste și de utilizarea corectă a procedurii notificării, evitându-se astfel ineficiența declarațiilor de reziliere, așa cum s-a constatat în practica recentă a Curții Supreme de Justiție.

CONCLUZII

Modernizarea Codului civil al Republicii Moldova a determinat o transformare esențială a mecanismelor de sancționare a neexecutării contractuale, prin consacrarea unui model monist, în care rezilierea reprezintă o formă particulară a rezoluțiunii aplicabilă contractelor cu executare succesivă. Această unificare nu are doar o valoare terminologică, ci reflectă o orientare către eficiență și coerență juridică.

Reglementarea actuală pune accent pe caracterul extrajudiciar al rezoluțiunii, exercitat prin notificare, conferind creditorului un instrument rapid și eficient de protecție, fără a exclude controlul ulterior al instanței. Totodată, limitarea efectelor pentru viitor și menținerea anumitor clauze contractuale confirmă preocuparea legiuitorului pentru echilibrul dintre stabilitatea raporturilor juridice și sancționarea neexecutării.

Comparativ cu sistemul dualist din dreptul român, soluția adoptată de legislația Republicii Moldova se evidențiază prin simplitate și funcționalitate sporită. Cu toate acestea, aplicarea corectă a noii reglementări presupune depășirea confuziilor terminologice și o utilizare riguroasă a mecanismului notificării.

Deci, actuala reglementare oferă un cadru juridic modern și eficient, adaptat exigențelor circuitului civil contemporan, a cărui eficiență depinde în mod esențial de practica judiciară și de consolidarea doctrinară.

Bibliografie:

1. Baieș, Sergiu; Roșca, Nicolae, *Drept civil. Dreptul obligațiilor*, Ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 2015
2. Cazac, Octavian, „Conceptul de neexecutare esențială a contractului — temei fundamental al rezoluțiunii și rezilierii contractelor civile”, în *Studii juridice In Honorem Prof. dr. Gheorghe Chibac*, Chișinău, 2013, pp. 94–110
3. Conea, Veronica, „Rezoluțiunea pentru neexecutare esențială”, în *Analele științifice ale USM. Seria «Lucrări studențești»*, 2023, pp. 166–168, Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/166-168_25.pdf(Accesat 15.04.2026)
4. Curtea Supremă de Justiție, „Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ din 09 februarie 2022, dosarul nr. 2rac-317/21”, Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=65447(Accesat 15.04.2026)

5. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66–75 din 01.03.2019, cu modificările și completările ulterioare.Disponibil:https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150498&lang=ro. (Accesat 15.04.2026)
6. Codul civil al României nr. 287 din 17 iulie 2009, republicat în Monitorul Oficial al României nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările și completările ulterioare, Disponibil: https://www.codulcivil.ro/ (Accesat 15.04.2026)

CLASELE DE MOȘTENITORI ÎN VECHEA ȘI NOUA REGLEMENTARE A CODULUI CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA. DREPT COMPARAT

CLASSES OF HEIRS IN THE OLD AND NEW REGULATION OF THE CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA. COMPARATIVE LAW

Iulian COLIBA,
Specialitatea Drept, gr. D 2301,
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, asist. univ., drd.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Moștenirea legală ca și instituție reușește să formeze unul dintre cei mai complecși stâlpi de bază a ramurii de drept civil, oferind o siguranță mai imensă în transmiterea patrimoniului defunctului către persoanele chemate de la moștenire prin lege, ori prin testament. Modalitatea prin care legiuitorul nostru reglementează clasele de moștenitori reușește să demonstreze întreaga concepție asupra familiei, asupra proximității legăturilor de rudenie, dar și asupra unui echilibru dintre interesele individuale și cele sociale.*

Astfel, dreptul succesoral continuă să-și construiască o alee către modelul European, și să se alinieze din ce în ce mai mult, în special prin reformele recente ale Codului civil. Intrarea în vigoare, la 1 aprilie 2026, a noilor dispoziții privind moștenirea legală reprezinntă un salt semnificativ în modernizarea devoluțiunii legale, prin introducerea unei structuri mai organizate, mai previzibile și mai apropiate de rigorile actuale ale practicii judiciare.

Prezentul articol își propune să analizeze comparativ reglementarea claselor de moștenitori în vechea și noua redactare a Codului civil al Republicii Moldova, cu evidențierea principalelor diferențe de structură, de conținut normativ și de efect juridic, sau rezultat urmărit. În același timp, analiza va urmări relevarea îmbunătățirilor aduse de noua reglementare, inclusiv prin raportare la diferite soluții consacrate în dreptul comparat.

Cuvinte-cheie: *devoluțiune legală, principiile devoluțiunii, clasă de moștenitori, soț supravețuitor, drept comparat*

Abstract: *Intestate succession, as a legal institution, serves as one of the most complex pillars of civil law, providing a robust framework for the devolution of a decedent's estate to those entitled to inherit by operation of law or through testamentary disposition. The manner in which the legislator regulates the classes of heirs reflects the overarching conception of the family unit, the proximity of kinship, and the delicate balance between*

individual interests and social policy.

Consequently, succession law continues to pave its way toward the European model, aligning itself more closely with international standards, particularly through recent reforms to the Civil Code. The entry into force, on April 1, 2026, of the new provisions governing intestate succession represents a significant leap in the modernization of legal devolution. This shift introduces a more organized, predictable structure that is better attuned to the current demands of judicial practice.

This article aims to provide a comparative analysis of the classes of heirs under the previous and the newly amended versions of the Civil Code of the Republic of Moldova. It highlights the primary differences in structure, normative content, and legal effect. Simultaneously, this analysis seeks to reveal the improvements brought about by the new regulations, referencing various solutions established in comparative law.

Keywords: *intestate succession, principles of intestate succession, class of heirs, surviving spouse, comparative law*

Clasele de moștenitori reușesc să reprezinte o latură importantă a dreptului succesoral și însăși a devoluțiunii legale, însemnând o transmitere a patrimoniului defunctului, adică a persoanei decedate, în lipsa unei manifestări de voință testamentară. Aceasta nu constituie doar o teorie asupra punerii în aplicare a distribuirii bunurilor persoanei, dar exprimă o adevărată concepție asupra ordinii familiale și priorității legăturilor de rudenie în cadrul unei societăți democratice. Prin intermediul unor asemenea clase, legiuitorul nostru stabilește o oarecare ierarhie a vocației succesorale, oferind membrilor familiei posibilitatea, cu ajutorul legii, de a veni la moștenire și de a culege bunurile pe care defunctul le-a lăsat în urma sa.

Ideea existenței claselor de moștenitori constă în necesitatea de a asigura o devoluțiune organizată, previzibilă, dar și echitabilă a patrimoniului succesoral. În lipsa unei astfel de structuri, distribuirea moștenirii ar fi lăsată fie unei împrejurări necunoscute, fie unor interpretări arbitrare, ceea ce ar fi dus la o incertitudine juridică. Prin instituirea claselor, legea oferă diferite modalități de selecție progresivă a moștenitorilor, în care prioritatea este acordată celor mai apropiate persoane de defunct, atât din punct de vedere biologic, cât și social.

Perspectiva juridică consacră anumite principii pe care se bazează clasele de moștenitori, pentru buna funcționare a împărțirii bunurilor defunctului, cum ar fi **excluderea reciprocă**. Astfel, existența unei clase de moștenitori mai apropiată de persoana decedată, înlătură chemarea la moștenire a claselor următoare, ceea ce conferă dreptului succesoral o logică mult mai clară și o aplicabilitate practică mai ușoară. Acest principiu formal nu este o soluție arbitrală, demonstrând clar ideea faptului că legătura mai apropiată cu defunctul justifică o vocație succesorală prioritară.

Totodată, pentru a înțelege logica devoluțiunii legale, ordinea chemării la moștenire, și criteriile de împărțire a masei succesorale, trebuie să stabilim și celelalte principii ce le îmbrățișează instituția claselor de moștenitori, și aici discutăm despre:

a) Principiul chemării la moștenire în ordinea claselor. Un prim principiu care stă la baza sistemului succesiunii legale este cel al chemării la moștenire în ordinea claselor. Conform reglementării Codului civil al Republicii Moldova, moștenitorii legali sunt grupați în cinci clase, fiecare dintre acestea având prioritate față de cele care urmează. Această structură stabilește o ierarhie bine definită între diferitele categorii de rude ale defunctului, astfel încât persoanele aflate într-o clasă superioară înlătură de la moștenire pe cele din clasele următoare. În fapt, dacă există moștenitori din prima clasă, adică descendenții defunctului, aceștia vor culege moștenirea în mod exclusiv, fără ca rudele din clasele următoare să poată pretinde drepturi succesorale. Ca și excepție, numai, or doar în lipsa

descendenților pot fi chemați la moștenire părinții, frații sau alte rude prevăzute de lege.

b) Principiul proximității gradului de rudenie. Un alt principiu consacrat în devoluțiunea legală este cel al proximității gradului de rudenie între moștenitorii de aceeași clasă. Acesta reușește să fie aplicat în interiorul aceleiași clase de moștenitori și stabilește că rudele aflate într-un grad mai apropiat de rudenie cu defunctul au prioritate față de cele aflate într-un grad mai îndepărtat. În mod concret, aceasta înseamnă că, de exemplu, copiii defunctului vor înlătura de la moștenire nepoții, deoarece se află într-un grad de rudenie mai apropiat. În mod asemănător, în cadrul clasei a doua, părinții defunctului au prioritate față de frații sau surorile acestuia. Acest principiu demonstrează ideea că intensitatea legăturii de rudenie este un criteriu indispensabil pentru exercitarea unui asemenea drept.

c) Principiul egalității între rudele de aceeași clasă chemate la moșteniri. Un alt principiu important este egalitatea între moștenitorii aflați în aceeași clasă și în același grad de rudenie, patrimoniul fiind împărțit în cote egale. Potrivit acestuia, atunci când mai multe persoane sunt chemate la moștenire în aceeași clasă și se află în același grad de rudenie față de defunct, patrimoniul succesoral se împarte între ele în mod egal. Această regulă consacră ideea de echitate în cadrul relațiilor de familie și împiedică apariția unor diferențe arbitrare între moștenitori aflați în situații juridice identice. Astfel, copiii defunctului vor moșteni în părți egale, la fel cum frații sau surorile vor primi cote egale atunci când sunt chemați împreună la succesiune.

În același timp, sistemul claselor de moștenitori nu este unul static, dar evolutiv, în funcție de transformările și concepțiile juridice, ceea ce înseamnă că, înțelegerea, dar și modul de aplicabilitate a acestor clase diferă de la un sistem de drept la altul și de la o perioadă la alta, în funcție de importanța acordată anumitor relații familiale, precum cele dintre soți, dintre părinți și copii sau dintre rudele apropiate.

Așadar, în **vechea reglementare a Codului Civil al Republicii Moldova, până la 1 martie 2019,** instituția moștenirii legale reflecta o viziune normativă caracterizată printr-un anumit echilibru între tradiție și necesitate practică, dar lipsită de o arhitectură teoretică suficient de clară. Deși dispozițiile *articolelor 1499-1504 din Codul Civil anterior* consacrau, în mod formal, principiul devoluțiunii legale, acestea nu reușeau să ofere o structură strictă și ușoară de pus în aplicare, al claselor de moștenitori, în sensul unei construcții logico-juridice complexe.

Astfel, clasa întâi pornește de la ideea firească a priorității descendenților, soțului supraviețuitor și ascendenților privilegiați, consacrată prin *articolul 1500, alineatul (1), litera a)*, și *articolul 1501 Cod civil anterior*, care presupunea ordinea la succesiunea legală, însă această prioritate nu era însoțită de o dezvoltare sistematică a raporturilor dintre diferitele categorii de moștenitori. Dacă în aparență se putea vorbi despre existența unor „clase”, în realitate acestea nu erau conceptualizate ca atare într-un mod explicit, ci rezultau dintr-o lectură coroborată a normelor dispersate, creând diferite dificultăți juriștilor.

În absența descendenților și a soțului supraviețuitor, vocația succesorală se extindea asupra părinților și colateralilor apropiați, potrivit *articolului 1500 Cod civil anterior*, iar mai apoi asupra rudelor mai îndepărtate, reglementate fragmentar în același capitol din Cod. Totuși, această succesiune nu era însoțită de o teorie normativă clară a excluderii între clase, ceea ce transforma aplicarea legii într-un exercițiu de interpretare mai degrabă decât într-o operațiune corectă din punct de vedere social și legal.

Această lipsă de sistematizare nu reprezenta doar o lacună legală, însă trăda o anumită concepție asupra dreptului succesoral, în care accentul era pus mai degrabă pe enumerarea categoriilor de moștenitori decât pe relațiile juridice dintre acestea. În acest sens, *articolul 1504* din vechiul Cod Civil al Republicii Moldova, deși presupunea ideea unei chemări succesive, nu reușea să materializeze complet principiul ordinii claselor într-o formă

suficient de evidentă și categorică.

Într-un mod asemănător, instituția reprezentării succesorale, stabilită în *articolele 1505–1507 din vechiul Cod Civil* era recunoscută la nivel legal, însă nu era asimilată într-un procedeu aplicabil tuturor claselor de moștenitori. Aplicarea sa era una selectivă și lipsa unor reguli detaliate pentru colaterali sau pentru rudele mai îndepărtate creau nu doar dificultăți practice, dar și o anumită lipsă de egalitate la nivel de structură, în măsura în care descendenții unor moștenitori predecedați nu beneficiau întotdeauna de o protecție corectă și egală, din punct de vedere juridic.

În ceea ce privește soțul supraviețuitor, deși acesta era recunoscut ca moștenitor legal prin intermediul *articolului 1501 din vechiul Cod Civil*, poziția sa rămânea, de fapt, una insuficient de consfințită. Legea nu demonstra în mod deplin importanța socială și juridică a statutului soților în viața unul celuilalt și nici contribuția acestora la constituirea proprietății în devălmășie, limitându-se la o participare formală la moștenire, fără oferirea unor drepturi suplimentare asupra bunurilor persoanei decedate.

Ar fi logic în urma interpretării acestor dispoziții să desprindem și enumerăm clasele de moștenitori din vechea reglementare a Codului Civil, asemeni unei subtile concluzii a acestui punct:

a) În **clasa întâi**, consacrată la *articolul 1500, alineatul (1), litera a)*, din Codul Civil anterior, se aflau descendenții defunctului (adică copiii, nepoții sau strănepoții), soțul supravețuitor și ascendenții privilegiați (adică părinții defunctului). Cum am menționat și anterior, această clasă avea prioritate față de celelalte două, fiindcă descendenții beneficiau de reprezentare succesorală în linie dreaptă până la infinit, toți moștenitorii din această clasă venind la moștenire și deținând, în cote egale, patrimoniul succesoral al defunctului, excluzându-i pe restul din clasele următoare.

b) În **clasa a doua**, consacrată la *articolul 1500, alineatul (1), litera b),* din Codul Civil anterior, se aflau colateralii privilegiați (adică frații și surorile defunctului, împreună cu descendenții acestora), și ascendenții ordinari (adică bunicii defunctului). Precizăm că această clasă era chemată la moștenire în lipsa succesorilor din clasa întâi. Totodată, colateralii privilegiați puteau veni la moștenire și prin reprezentare, însă doar până la gradul IV de rudenie. Ascendenții privilegiați, la rândul lor, culegeau moștenirea în funcție de proximitatea gradului de rudenie, bunicii având prioritate față de străbunici.

c) În **clasa a treia**, consacrată la *articolul 1500, alineatul (1), litera c)*, din Codul Civil anterior, se aflau colateralii ordinari (adică unchii și mătușile defunctului). Aceștia interveneau doar în absența succesorilor din primele două clase. Constatăm că și vocația succesorală era limitată rudelor mai îndepărtate, iar reprezentarea succesorală opera doar până la gradul IV de rudenie. Din acest considerent, această clasă de moștenitori era mai sumară, deținând o importanță cu mult mai redusă față de primele două.

Privită ca o totalitate de dispoziții în vederea stabilirii unei logice a devoluțiunii legale, vechea reglementare poate fi caracterizată printr-un anumit formalism normativ, în care regulile existau, dar nu comunicau între ele într-o ordine logică. Această fragmentare afecta previzibilitatea soluțiilor oferite de juriști și transforma dreptul succesoral într-un domeniu în care interpretarea judiciară devenea, inevitabil, o antiteză a clarității legislative.

Reforma adusă Codului civil, la 1 martie 2019, materializată începând de la articolul 2177, până la articolul 2190, dar și altele, marchează o schimbare a viziunii în materia moștenirii legale, trecând de la o reglementare descriptivă la una structurală, de la o logică fragmentară la una sistemică și pusă într-o ordine logică. Noua reglementare nu se limitează la a enumera moștenitorii legali, dar reușește să construiască și un indubitabil sistem rațional al devoluțiunii legale.

Astfel, *articolul 2177 din actualul Cod civil* stabilește nu doar ideea generală a lipsei

testamentului defunctului, însă în același timp și situația, mult mai frecventă în practică, a moștenirii parțiale, consacrând ipoteza coexistenței între devoluțiunea testamentară și cea legală. Această mențiune, care pare a fi doar tehnică, înseamnă o înțelegere mai aprofundată a realităților din ziua dea azi și conferă instituției moștenirii legale o anumită adaptabilitate.

Fundamentul întregii idei îl constituie principiul chemării la moștenire în ordinea claselor, stabilit deja la *articolul 2184, actualul Cod civil*, potrivit căruia moștenitorii sunt chemați succesiv, fiecare clasă excluzând-o pe cea următoare. Regula evocată și anterior, formulată într-o manieră destul de clară și imperativă, transformă devoluțiunea legală într-o procedură predictibilă, reducând drastic riscul unor interpretări contradictorii, regăsite în vechea reglementare.

Structura în cinci clase, reglementată prin *articolele 2178–2182 din actualul Cod civil,* reușește să reprezinte o sistematizare a devoluțiunii legale, și o materializare mai rigidă a ierarhiei din relațiile de rudenie. Astfel, este de menționat că până la data de 1 aprilie 2026, reforma Codului Civil a exclus soțul supravețuitor din prima clasă de moștenitori, rămânând doar descendenții, adică copiii defunctului în centrul procedurii, conform *articolului 2178, alineatul (1)*. Consider că această idee nu este una deloc rea, deoarece mișcarea a fost determinată de privilegiul rudeniei de sânge, ceea ce nu putem discuta despre soții dintr-un detriment al relației conjugale și al căsătoriei legale.

Totodată, prin implimentarea ultimei actualizări, începând cu prima zi din aprilie, a anului 2026, legiuitorul nostru a decis să reintroducă din nou soțul supravețuitor în clasa întâi de moștenitori, mișcarea reflectând ideea concepției moderne a unei familii, recunoscând importanța rolului soțului într-o societate și necesitatea protecției sale patrimoniale, or, a bunurilor dobândite în devălmășie.

În același timp, protecția soțului supraviețuitor atinge, în noua reglementare, de la 1 aprilie 2026, un nivel superior, manifestat prin instituirea preciputului, consacrat la *articolul 2186, alineatele (1) și (2)* din *actualul Cod civil*, care recunoaște nu doar un drept patrimonial, dar și o dimensiune funcțională a bunurilor necesare continuării vieții cotidiene. Acest drept îi permite soțului supraviețuitor să preia, în afara cotei succesorale, anumite bunuri destinate folosinței comune a soților, precum mobilierul și obiectele de uz casnic necesare menținerii gospodăriei.

Adăugător, *articolul 2187, alineatele (1) și (2) din actualul Cod*, introduce cazuri de decădere a dreptului de moștenire, în special în situațiile în care raporturile conjugale erau deja profund afectate la momentul deschiderii moștenirii, cum ar fi intentarea unei acțiuni de divorț sau existența unor temeiuri de nulitate a căsătoriei, ceea ce conferă procedurii devoluțiunii un echilibru necesar între protecția acordată soțului rămas în viață și descendenții defunctului.

Într-o altă ordine de idei, reglementarea anterioară datei de 1 aprilie 2026 stabilea drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor strict, prin *articolul 2185, alineatele (1)-(4)*, Cod civil, care îi conferea o cotă fixă din masa succesorală, variabilă în funcție de clasa de moștenitori cu care venea în concurs. Deci, în concurs cu descendenții, soțul avea dreptul la *1/4* din moștenire, iar în concurs cu moștenitorii din clasele următoare, cota sa creștea până la *1/2* sau chiar la întreaga moștenire, în lipsa altor moștenitori. Această reglementare evidenția o poziție juridică importantă a soțului, însă îl plasa într-un regim diferit față de ceilalți moștenitori, menținând o anumită inegalitate în distribuirea patrimoniului.

Începând cu 1 aprilie 2026, prin abrogarea *articolului 2185 din Codul civil* și modificarea *articolului 2178 alineatului (4)*, legiuitorul a optat pentru o soluție unitară și echitabilă, stabilind regula împărțirii în cote egale, în urma integrării soțului supravețuitor în clasa întâi de moștenitori. Această schimbare nu reprezintă doar o mișcare tehnică, dar și o opțiune axiologică în favoarea egalității între membrii familiei și a recunoașterii rolului

deținut de către soț în viața defunctului, într-o societate democratică.

De asemenea, reprezentarea succesorală, consacrată la *articolul 2178, alineatul (3)* și dezvoltată în *articolele 2179* și *2180 Cod civil*, dobândește un caracter universal și articulat, fiind aplicabilă în mod sistematic în cadrul diferitelor clase de moștenitori. Prin aceasta, legiuitorul dă naștere unei proceduri care are rolul de a corecta efectele decesului prematur al unor succesori, asigurând menținerea echilibrului între ramurile familiale și realizarea unei devoluțiuni legale corecte.

Extinderea moștenirii legale până la clasa a cincea, conform *articolelor 2178-2182*, reușește să denote preocuparea legiuitorului de a evita vacanța succesorală și de a menține patrimoniul în sfera relațiilor de rudenie, chiar și în formele lor mai îndepărtate. În sensul în care acest criteriu al gradului de rudenie devine determinant, conferind sistemului o logică mai înțeleasă și ușoară.

În mod concret, clasele de moștenitori în **noua reglementare a Codului Civil al Republicii Moldova, cu ultima actualizare la data de 1 aprilie 2026**, s-ar prezenta în felul următor:

a) Din **clasa întâi**, consacrată la *articolul 2178, alineatul (1)*, din actualul Cod Civil, fac parte descendenții persoanei decedate (adică copiii, nepoții și strănepoții), împreună cu soțul supravețuitor. Dânșii ocupă poziția centrală în cadrul devoluțiunii legale, fiind persoanele cele mai apropiate de defunct, atât din ideea rudeniei de sânge, cât și a legăturii matrimoniale. Atât copiii, cât și soțul supravețuitor participă la moștenire în cote-părți egale, legiuitorul astfel demonstrând egalitatea în drepturi în cadrul unei familii.

b) Din **clasa a doua**, consacrată la *articolul 2179, alineatul (1)*, din actualul Cod Civil, fac parte ascendenții privilegiați (adică părinții defunctului) și descendenții acestora. Dânșii intervin în cadrul moștenirii doar dacă lipsesc descendenții defunctului și soțul supravețuitor. Astfel, ascendenții privilegiați au prioritate și moștenesc în cote-părți egale, iar în cazul decesului unuia dintre ei, descendenții acestora vin la moștenire prin reprezentarea succesorală.

c) Din **clasa a treia**, consacrată la *articolul 2180, alineatul (1)*, din actualul Cod Civil, fac parte ascendenții ordinari (adică bunicii defunctului) și descendenții acestora. Dânșii reprezintă continuitatea patrimoniului în cadrul unei familii, în caz că celelalte două clase sunt inexistente. Ascendenții ordinari, adică bunicii, reușesc să moștenească în cote-părți egale, iar în lipsa acestora, cum am menționat și anterior pentru clasa a doua, vin descendenții acestora la moștenire prin reprezentarea succesorală. Mai nou, reglementarea actuală detaliază situațiile posibile, evitând apariția unor lacune de ordin legal și oferă soluții pentru a nu exista vacanța succesorală.

d) Din **clasa a patra**, consacrată la *articolul 2181, alineatul (1)*, din actualul Cod Civil, fac parte străbunicii defunctului și descendenții acestora. Dânșii au fost valorificați în această clasă cu ajutorul principiului proximității gradului de rudenie, în cadrul ascendenților mai îndepărtați. Astfel, străbunicii moștenesc în mod direct doar dacă sunt încă în viață, iar în lipsa lor, moștenirea revine descendenților aflați în cel mai apropiat grad de rudenie. Deci, este de menționat faptul că apropierea față de defunct este criteriul determinant în obținerea dreptului la moștenire legală.

e) Din **clasa a cincea**, consacrată la *articolul 2182, alineatul (1)*, din actualul Cod Civil, fac parte strămoșii mai îndepărtați ai defunctului, și descendenții acestora. Dânșii sunt parte a moștenirii legale, reprezentând ultima categorie, pentru a se evita vacanța succesorală, și a se menține patrimoniul în cadrul relațiilor de rudenie, chiar și în cele mai îndepărtate forme, aproape absurde. Această mișcare se aplică absolut similar cu cea din clasa a patra, adică anterioară.

Un factor de rafinament în materie de drept civil îl reprezintă introducerea rudeniei

concomitente pe linii diferite de rudenie, prin intermediul *articolului 2183*, din actualul Cod civil, cee ace în reglementările anterioare nu se regăsește. Această ipoteză permite unei persoane să cumuleze vocații succesorale diferite. Soluția dată reușește să depășească caracterul restrictiv al procedurii clasice de devoluțiune legală și oferă un răspuns pe măsura complexității relațiilor familiale.

Privită ca o totalitate, evoluția de la reglementarea veche a Codului Civil, la cea actuală reprezintă o o veritabilă reconstrucție conceptuală a dreptului succesoral. Dacă vechea instituție era caracterizată printr-o anumită dispersie normativă, noua reglementare se diferențiază prin unitate, coerență și finalitate.

În primul rând, diferența primordială constă în trecerea de la o reglementare implicită a claselor la una explicită și sistematică, consacrată în mai multe articole a codului nou, în opoziție cu caracterul fragmentar al codului vechi. Această transformare nu este doar una formală, dar reușește să afecteze și logica aplicării dreptului în domeniul dat.

În al doilea rând, instituția reprezentării succesorale, anterior limitată fiind, la baza *articolelor 1505–1507 Cod civil anterior*, este integrată într-un procedeu general, aplicabil în mod comun. Această perfectare arată o trecere de la o reglementare sofisticată, la una principială.

În al treilea rând, poziția soțului supraviețuitor este totalmente modificată, întrucât de la o simplă vocație succesorală, recunoscută prin *articolul 1501 din Codul civil anterior*, se ajunge la o protecție complexă, construită prin *articolele 2178, 2186 și 2187 din actualul Cod civil*, ceea ce demonstrează o schimbare de idee în percepția socio-juridică a familiei.

Nu în ultimul rând, noua reglementare se definește printr-o deducție evidentă către dreptul comparat, în special prin preluarea unor soluții consacrate în alte sisteme de drept. Această influență nu diminuează specificul național, dar, dimpotrivă, contribuie la integrarea acestuia într-un spațiu juridic mult mai valorificat, bazat pe aceleași interese.

Spre final, menționez faptul că diferențele dintre cele două reglementări nu pot fi reduse la simple ajustări normative, ele trebuind înțelese ca expresia unei reconstrucții civile în domeniul moștenirii, de la formalism la funcționalitate, de la fragmentare la logică, de la incertitudine la previzibilitate.

Bibliografie:

1. Codul Civil al Republicii Moldova, adoptat prin legea numărul 1107 din 06.06.2002, publicat în Monitorul Oficial nr. 82-86, articolul 661 din 22.06.2002, ultima actualizare fiind la data de 12.12.2018, link disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110277&lang=ro#
2. Legea numărul 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial nr. 467-479 din 07.12.2018, articolul 793, ultima actualizare fiind la data de 01.03.2019, link disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=34327&lang=ro
3. Codul Civil al Republicii Moldova, adoptat prin legea numărul 1107 din 06.06.2002, publicat în Monitorul Oficial nr. 66-75, articolul 132 din 01.03.2019, ultima actualizare fiind la data de 01.04.2026, link disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150561&lang=ro#
4. Bruma S., Chibac G., Chibac N., Robu O., „*Drept Civil. Contracte și Succesiuni*”, Curs universitar, ediția a II-a, aprobat de Consiliul Facultății de Drept a USM, catedra de Drept Civil, Chișinău, editura Tipografia Centrală, anul 2014, ISBN: 978-9975-53-356-0, p. 392
5. Cazac O., „*Drept Civil. Moștenirea*”, ediția I, Chișinău, recomandată de Consiliul științific al Facultății de Drept a USM, editura Bons Offices, seria Animus, anul 2022,

ISBN: 978-9975-87-989-7, p. 900
6. Chironachi V., *’’Clasele de moștenitori legali în noua reglementare a Codului Civil”*, la conferința Tradiție și inovare în cercetarea științifică, ediția a XII-a, Bălți, din 06.10.2023, ISBN: 978-9975-50-318-1 pp. 95-103
7. Chironachi V., Voicu A. V.,*”Instituția soțului supravețuitor în actuala reglementare a legislației civile a Republicii Moldova”*, la conferința Acta Universitas Cahulensis, volumul XII, Partea 1, Cahul, USC, din 06.06.2025, ISSN: 2587-3563, pp. 178-187
8. Robu O., „*Clasele de moștenitori în lumina legii de modernizare a Codului Civil din 01 martie 2019”*, la conferința științifică națională cu participare internațională *“Integrare prin cercetare și inovare”*, volumul II, Chișinău, USM, din 10.11.2020, ISBN 978-9975-152-48-8, pp. 262-266

GRAȚIEREA ÎN DREPTUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

PARDON IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Marius GHERȚA,
Specialitatea Drept, gr. D 2401,
Coordonator științific: **DUMITRU CALENDARI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Reumat: *Grațierea constituie un mecanism juridic prin care se poate dispune liberarea totală sau parțială de executarea pedepsei stabilite prin hotărâre judecătorească definitivă. Potrivit art. 108 Cod penal al Republicii Moldova, grațierea se acordă individual de către Președintele Republicii Moldova. Instituția nu produce efecte asupra măsurilor de siguranță și nici asupra drepturilor persoanei vătămate, fiind limitată exclusiv la executarea sancțiunii penale. Reglementarea grațierii reflectă principiile umanismului juridic și politica penală modernă orientată spre reintegrare socială.*

Cuvinte-cheie: *grațiere, mecanism de atenuare a executării pedepsei, executarea pedepsei, politică penală, reintegrare socială*

Abstract: *Pardon is a legal mechanism through which total or partial release from the execution of the punishment established by a final court decision can be ordered. According to art. 108 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, pardon is granted individually by the President of the Republic of Moldova. The institution does not produce effects on security measures or on the rights of the injured person, being limited exclusively to the execution of the criminal sanction. The regulation of pardon reflects the principles of legal humanism and modern criminal policy oriented towards social reintegration.*

Keywords: *pardon, criminal clemency, execution of punishment, criminal policy, social reintegration*

Grațierea se încadrează în cauzele care înlătură răspunderea penală sau consecințele condamnării. Aceasta reprezintă una dintre instituțiile de bază ale dreptului penal, fiind asociată conceptului de act de grație și de flexibilizare a executării sancțiunilor penale. În

sistemul juridic al Republicii Moldova, această instituție este reglementată de art. 108 din Codul penal, care stabilește condițiile generale de aplicare și efectele juridice ale grațierii. Potrivit prevederilor legale, grațierea constituie actul prin care persoana condamnată este liberată, total sau parțial, de pedeapsa stabilită prin hotărâre judecătorească definitivă sau prin care pedeapsa se transformă într-o sancțiune mai blândă. Având în vedere că, grațierea nu anulează condamnarea și nu afectează constatarea vinovăției persoanei, ci intervine exclusiv asupra modalității de executare a sancțiunii penale.

Scopul grațierii constă în asigurarea unei aplicări echilibrate și umaniste a sancțiunilor penale, prin posibilitatea adaptării executării pedepsei la circumstanțele concrete ale persoanei condamnate. Grațierea permite intervenția statului în situațiile în care executarea integrală a pedepsei nu mai corespunde scopurilor sancțiunii penale, precum prevenirea infracțiunilor, reeducarea condamnatului și protecția valorilor sociale fundamentale. Prin aceasta se urmărește realizarea unui echilibru între necesitatea sancționării faptelor infracționale și respectarea principiilor umanismului penal, contribuind totodată la facilitarea reintegrării sociale a persoanelor condamnate.

În literatura de specialitate se accentuează că, grațierea reprezintă un instrument de politică penală cu caracter excepțional, utilizat în situațiile în care executarea integrală a pedepsei nu mai corespunde scopurilor sociale sau umanitare ale sancțiunii penale. Doctrina penală contemporană evidențiază faptul că dreptul penal nu trebuie să urmărească exclusiv funcția represivă, ci și realizarea funcției preventive și educative.

„Conform art. 108 alin. (2) Cod penal, grațierea se acordă individual de către Președintele Republicii Moldova. Această prevedere juridică subliniază caracterul personalizat al instituției, care presupune analizarea circumstanțelor concrete ale fiecărei persoane condamnate”. În procesul de evaluare a cererilor de grațiere pot fi luate în considerare comportamentul condamnatului, starea de sănătate, durata pedepsei executate și perspectivele de reintegrare socială.

Un moment important al reglementării îl constituie restricțiile prevăzute de lege. Conform art. 108 alin. (5), grațierea nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni grave împotriva minorilor, prevăzute la art. 171-175[1], 201, 206, 208, 208[1] și 208[2] Cod penal. Această limitare legislativă reflectă politica penală de protecție specială a minorilor și accentuează severitatea reacției statului față de infracțiunile cu un impact social deosebit. Această limitare legislativă reflectă politica penală de protecție specială a minorilor și exprimă orientarea sistemului de drept penal către sancționarea severă a infracțiunilor care afectează dezvoltarea psihologică și morală a copiilor.

Analiza practicii recente privind aplicarea grațierii în Republica Moldova evidențiază faptul că, în perioada 25 octombrie 2021 – 4 februarie 2025, au fost emise 10 decrete prezidențiale de grațiere de către Președinta Republicii Moldova, Maia Sandu. Primul decret din această perioadă a fost emis la 25 octombrie 2021, iar cel mai recent la 4 februarie 2025. Prin aceste acte de grație au fost vizate în total 22 de persoane condamnate prin hotărâri judecătorești definitive. Examinarea tipologiei infracțiunilor pentru care au fost condamnate persoanele grațiate relevă o structură diversificată. Astfel, 8 persoane – reprezentând peste 36% din total – au fost condamnate pentru infracțiuni în domeniul drogurilor, inclusiv comercializare și utilizare de substanțe narcotice. Celelalte cazuri privesc infracțiuni contra vieții și integrității corporale, conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate, precum și infracțiuni de natură sexuală. Această statistică demonstrează că grațierea nu este aplicată exclusiv pentru infracțiuni minore, ci poate viza și fapte cu un anumit grad de gravitate, ceea ce confirmă caracterul individualizat al procedurii. Totodată, ponderea semnificativă a cazurilor din domeniul drogurilor sugerează o orientare a politicii către

situații în care factorii sociali și dependența pot avea un rol determinant în conduita infracțională.

În literatura juridică se arată că instituția grațierii reflectă principiile umanismului penal și ale proporționalității sancțiunii. Executarea pedepsei trebuie să fie orientată nu doar spre sancționarea comportamentului infracțional, ci și spre reintegrarea socială a persoanei condamnate. În acest sens, grațierea poate contribui la reducerea efectelor negative ale detenției de lungă durată. Un moment important al reglementării îl constituie limitările prevăzute de lege. Grațierea nu produce efecte asupra pedepselor complementare, cu excepția situațiilor în care actul de grațiere prevede altfel. De asemenea, grațierea nu afectează măsurile de siguranță și nici drepturile persoanei vătămate, ceea ce demonstrează respectarea principiului echității juridice.

În același timp, legiuitorul a stabilit restricții privind aplicarea grațierii pentru anumite categorii de infracțiuni, în special pentru infracțiunile grave comise împotriva minorilor. Această limitare reflectă politica penală de protecție specială a minorilor și severitatea reacției statului față de astfel de fapte. Din perspectivă practică, aplicarea grațierii presupune evaluarea mai multor factori, inclusiv gravitatea infracțiunii, conduita condamnatului în perioada de detenție, starea de sănătate și posibilitatea reintegrării sociale. Instituțiile penitenciare pot furniza informații relevante privind comportamentul persoanei condamnate.

În literatura criminologică se arată că utilizarea rațională a măsurilor de clemență poate contribui la reducerea suprapopulării penitenciare și la îmbunătățirea condițiilor de detenție. Totodată, acordarea grațierii trebuie realizată astfel încât să nu fie afectată funcția preventivă a dreptului penal. Iar din perspectiva drepturilor fundamentale ale omului, grațierea reprezintă un instrument juridic prin care statul poate interveni pentru umanizarea executării pedepsei. Respectarea demnității umane constituie un principiu esențial al politicii penale moderne.

Din perspectiva politicii penale contemporane, grațierea reprezintă un instrument juridic care permite adaptarea reacției statului la circumstanțele sociale și individuale ale condamnatului. Aceasta contribuie la echilibrarea funcției represive a dreptului penal cu cea preventiv-educativă, având un impact pozitiv asupra procesului de reintegrare socială și asupra eficienței sistemului penitenciar.

O îmbunătățire a mecanismului grațierii ar consta în stabilirea unor criterii clare, transparente și previzibile de analiză a cererilor de grațiere, astfel încât procesul decizional să fie fundamentat pe principii juridice obiective și pe evaluarea individualizată a situației condamnatului. În acest sens, ar fi utilă dezvoltarea cooperării dintre autoritățile judiciare, instituțiile penitenciare, serviciile sociale și structurile medicale, pentru a asigura o atenție complexă a circumstanțelor personale ale persoanei condamnate. Digitalizarea evidențelor penale și crearea unor baze de date integrate ar putea contribui la creșterea eficienței procesului de examinare a cererilor și la reducerea riscului de erori administrative, facilitând adoptarea unor decizii motivate juridic și social.

În concluzie, analizând cu aprofundare, înțelegem că, grațierea reprezintă un mecanism juridic important în dreptul penal al Republicii Moldova, având rolul de a umaniza executarea sancțiunilor penale și de a sprijini procesul de reintegrare socială a persoanelor condamnate. Reglementarea acestei instituții reflectă orientarea modernă a politicii penale, care nu se limitează la funcția represivă, ci urmărește și realizarea funcției preventive și educative a dreptului penal. Aplicarea grațierii trebuie realizată cu respectarea strictă a principiilor legalității, proporționalității și echității juridice, astfel încât să fie menținut echilibrul dintre interesul public privind siguranța socială și protecția drepturilor fundamentale ale persoanei condamnate, contribuind la consolidarea unui sistem de justiție penală eficient și umanist.

Bibliografie:

1. Borodac, Alexandru. Drept penal. Note de curs. Partea generală, Chișinău, anul publicării 2005. Disponibil: https://ru.scribd.com/document/430911230/Alexandru-Borodac-Manual-de-Drept-Penal-Partea-Generala
2. Boroi, Alexandru. Drept penal. Partea generală. București: C.H. Beck. Anul publicării octombrie 2017. Disponibil: https://ru.scribd.com/doc/284091499/Alexandru-Boroi-Drept-Penal-general-pdf
3. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17766&lang=ro
4. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 894 din 18.04.2023 pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de examinare a cererilor de grațiere, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023.
   Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136607&lang=ro

UTILIZAREA DRONELOR ARMATE ÎN CONFLICTUL DIN UCRAINA: IMPLICAȚII PENTRU PRINCIPIUL DISTINCȚIEI

THE USE OF ARMED DRONES IN THE UKRAINE CONFLICT: IMPLICATIONS FOR THE PRINCIPLE OF DISTINCTION

Iana GRĂSUN,
Specialitatea Drept, gr. D 24.01,
Coordonator științific: **Olesea BLAȘCU**, asist. univ., drd.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Conflictul armat din Ucraina a demonstrat cum schimbarea rapidă a mijloacelor și metodelor de luptă prin utilizarea masivă a dronelor armate generează provocări majore pentru prevederile dreptului internațional umanitar. Din punct de vedere legal, orice armă utilizată în război trebuie să îndeplinească criteriul fundamental al principiului distincției: să permită separarea clară și eficientă între combatanți și civili, respectiv între obiectivele militare și cele civile. Așadar, chiar dacă dronele armate nu sunt interzise în sine și nici nu fac obiectul unor tratate speciale de prohibiție, utilizarea lor trebuie să respecte strict normele Legii conflictelor armate în special art. 48 și 51 din Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva (1977).*

Prezentul studiu analizează utilizarea dronelor armate în conflictul din Ucraina (2022 - prezent) și implicațiile concrete asupra principiului distincției, evidențiind atât oportunitățile de precizie sporită oferite de tehnologie, cât și riscurile reale de încălcare generate de atacurile nediscriminate asupra infrastructurii civile și a zonelor urbane.

Cuvinte-cheie: *drone, principiul distincției, drept internațional umanitar, conflict Ucraina*

Abstract: *The armed conflict in Ukraine has shown how the rapid change in means and methods of warfare through the massive use of armed drones creates major challenges for the provisions of international humanitarian law. From a legal perspective, any weapon used in war must meet the fundamental criterion of the principle of distinction: to allow a*

clear and effective separation between combatants and civilians, and between military objectives and civilian ones. Thus, even though armed drones are not prohibited per se and are not subject to any specific prohibition treaties, their use must strictly comply with the norms of the Law of Armed Conflict, in particular Articles 48 and 51 of Additional Protocol I to the Geneva Conventions (1977).

This study analyzes the use of armed drones in the Ukraine conflict (2022 - present) and the concrete implications for the principle of distinction, highlighting both the opportunities for enhanced precision offered by the technology and the real risks of violation generated by indiscriminate attacks on civilian infrastructure and urban areas.

Keywords: *drones, principle of distinction, international humanitarian law, Ukraine conflict*

1. Considerații preliminare privind Dreptul internațional umanitar și principiul distincției în contextul utilizării dronelor armate

Dreptul internațional umanitar reprezintă o ramură a dreptului internațional public care reglementează conduita părților în conflictele armate, având ca obiectiv principal limitarea efectelor acestora și protejarea persoanelor care nu participă sau care au încetat să participe la ostilități.

Normarea sa s-a realizat prin instrumente juridice precum tratate, convenții și rezoluții ale organizațiilor internaționale, evoluând în timp din cutumele tradiționale ale războaielor.

Evoluția rapidă a tehnicilor de război a impus adoptarea de noi reguli pentru a reglementa conduita părților combatante, completând astfel regulile existente de *jus in bello (*dreptul în război).

Printre documentele esențiale se numără:

-*Convenția (III) de la Haga din 18 octombrie 1907 referitoare la începerea ostilităților;*

-*Convenția (IV) de la Haga din 18 octombrie 1907 privind legile și obiceiurile războiului pe uscat;*

-*Convenția de la Geneva din 12 august 1949 pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;*

-*Convenția de la Geneva din 12 august 1949 pentru îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;*

-*Convenția de la Geneva din 12 august 1949 cu privire la tratamentul prizonierilor de război;*

-*Protocolul adițional I din 8 iunie 1977 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale;*

Practic, normele înscrise în conținutul acestor documente sunt menite să ocrotească persoanele care nu mai pot lupta sau care sunt prinse în mijlocul conflictului, adică răniții, naufragiații, prizonierii și civilii.

În centrul acestor reglementări se află *principiul distincției*, care reprezintă un element fundamental al dreptului internațional umanitar. Principiul distincției presupune că persoanele care angajează forța trebuie să facă distincția între țintele militare legale (combatanți, echipamente sau instalații militare), persoane protejate (civili, personal medical, preoți), precum și bunuri și ținte ilegale.

Principiul distincției pune cel mai bine în evidență ideea de umanitarism. El își găsește consacrarea încă din preambulul Declarației de la Sankt Petersburg, unde se subliniază că

războiul este purtat împotriva forțelor armate ale inamicului și nu împotriva populației civile. Atacurile vor fi îndreptate împotriva țintelor militare și nu împotriva bunurilor civile. Ca o consecință a ducerii operațiunile militare împotriva forțelor armate inamice, apare necesitatea stringentă a realizării distincției clare dintre forțele armate și civili, dintre combatanți și necombatanți, dintre bunuri care pot fi atacate în mod legitim și bunuri protejate de atacuri.

O mai mare conștientizare a principiului distincției a coincis cu evoluțiile tehnologice care permit o direcționare din ce în ce mai precisă. Potrivit articolului 48 din Protocolul adițional I la Convenția de la Geneva, pentru a asigura respectarea și protecția populației civile, părțile la conflict vor face în orice moment distincția între populația civilă și combatanți, precum și între proprietăți civile și obiective militare și, în consecință, trebuie să-și îndrepte operațiunile numai împotriva armatei. Militarii trebuie să se asigure că atacurile sunt discriminatorii și că tehnologia le conferă posibilități de identificare a țintei legitime. Operatorii folosesc dovezi colectate de camerele de supraveghere instalate pe aeronavele fără pilot și din alte surse, cu privire la obiective militare pentru recunoașterea tactică a situației. Adoptarea dronelor echipate cu muniții ghidate de precizie este cea mai recentă îmbunătățire. Dronele echipate cu tehnologii moderne permit operatorilor, situați la mii de kilometri depărtare, să vizualizeze detalii ce fac distincția între civili și combatanți mult mai eficient decât alte sisteme de arme.

Tehnologia avansată conferă dronelor posibilitatea de a distinge între combatanți și necombatanți. Din punct de vedere istoric, distincția a fost destul de ușoară: combatanții purtau uniforme și necombatanții, nu. În vremurile actuale, a devenit mai greu să se facă distincția între civili și persoane combatante. Astfel situația a ridicat noi provocări pentru operatorii de drone în ceea ce privește distincția.

2. Aspecte de fapt privind utilizarea dronelor armate în conflictul din Ucraina

Evoluțiile tehnologice din ultimele decenii au determinat o transformare profundă a modului de desfășurare a conflictelor armate, iar conflictul din Ucraina reprezintă una dintre cele mai relevante manifestări ale acestei schimbări. Aparatele de zbor fără pilot la bord (UAV - Unmanned Aerial Vehicles), cunoscute sub denumirea de drone, reprezintă o inovație majoră care oferă avantaje incontestabile forțelor care le utilizează. Dronele sunt mai ușoare, mai mici și mai ieftine decât aeronavele convenționale, permițând survolarea zonelor riscante fără a expune viața piloților. E ușor de înțeles de ce sunt atât de căutate dronele - această rezidă în capacitatea acestora de a exercita forță letală asupra unor obiective la distanță, eliminând simultan expunerea personalului militar propriu. Inițial, dronele aveau un rol auxiliar, fiind utilizate preponderent pentru supraveghere.

În prezent, atât Ucraina, cât și Federația Rusă utilizează drone de diferite tipuri. Ucraina utilizează cu succes drone turcești Bayraktar TB2 pentru lovituri precise. Rusia folosește în schimb mii de drone kamikaze Shahed-136 (numite Geran-2), drone Lancet și drone FPV (First Person View) controlate în timp real de operatori de la distanță. Potrivit datelor Institutului pentru Studiul Războiului (ISW), în 2025 Rusia a cucerit 1.910 km² de teritoriu între mai și august, reducând pierderile umane de la 99 la 68 de victime per km² cucerit, tocmai datorită utilizării intensive a dronelor.

Din punct de vedere juridic, utilizarea dronelor nu este interzisă de Dreptul internațional umanitar. Acestea sunt considerate mijloace de război legitime, în măsura în care utilizarea lor respectă normele aplicabile conflictelor armate. Astfel, legalitatea operațiunilor cu drone trebuie analizată prin prisma regulilor generale ale DIU, în special a principiului distincției, care impune identificarea corectă a țintelor înainte de lansarea unui

atac. Carta ONU interzice utilizarea forței împotriva integrității teritoriale a unui stat (art. 2 alin. 4), cu excepțiile prevăzute de art. 51 (autoapărare individuală sau colectivă).

3. Implicații ale utilizării dronelor armate în conflictul din Ucraina pentru principiul distincției

Conflictul din Ucraina poate fi considerat un exemplu relevant al războiului modern, în care dronele au trecut de la un rol auxiliar la o componentă centrală a operațiunilor militare.

Această transformare are implicații directe asupra modului de aplicare a principiului distincției, un principiu fundamental al dreptului internațional umanitar.

Pe de o parte, dronele pot contribui la consolidarea respectării acestui principiu. Tehnologiile avansate de supraveghere, precum camerele de înaltă rezoluție, senzorii termici și sistemele de ghidare precisă, permit identificarea mai exactă a țintelor și reducerea riscului de erori. În anumite situații, utilizarea dronelor a permis executarea unor lovituri țintite asupra obiectivelor militare, limitând astfel daunele colaterale și protejând populația civilă.

Pe de altă parte, realitățile din teren evidențiază numeroase situații în care utilizarea dronelor a condus la încălcări grave ale principiului distincției. Au fost documentate atacuri în care drone de tip FPV au vizat în mod direct persoane civile și bunuri cu caracter civil, inclusiv bicicliști, autoturisme personale, autobuze sau chiar ambulanțe, inclusiv în zone aflate sub control ucrainean. Astfel de acțiuni contravin în mod direct obligației de a distinge între combatanți și civili și pot fi calificate drept încălcări ale interdicției de a teroriza populația civilă, consacrată de articolul 51 alin. (2) din Protocolul adițional I.

Un element suplimentar îl reprezintă proliferarea dronelor ieftine, adesea adaptate din modele comerciale. Această realitate face dificilă diferențierea între utilizările civile și cele militare ale acestor tehnologii, afectând capacitatea de identificare corectă a țintelor. Utilizarea pe scară largă a dronelor de tip Shahed-136 pentru atacuri asupra infrastructurii energetice, precum și apariția unor sisteme precum dronele FPV de tip „Joker”, capabile să rămână inactive perioade îndelungate și să devină operaționale în momentul oportun, amplifică riscurile unor atacuri imprevizibile și dificil de contracarat.

În paralel, Ucraina a dezvoltat capacități extinse în domeniul operării dronelor, inclusiv prin programe de instruire accelerată a operatorilor. Inițiative precum „Armata de drone” au permis formarea rapidă a mii de operatori, capabili să utilizeze aceste sisteme în condiții de bruiaj electronic și să execute misiuni complexe. Deși aceste evoluții sporesc eficiența militară, ele evidențiază totodată caracterul tot mai accesibil al acestor tehnologii și riscul extinderii utilizării lor în mod necontrolat.

În plus, atacurile repetate asupra infrastructurii civile - inclusiv rețele de apă, spitale sau drumuri - au avut un impact profund asupra populației, afectând condițiile de viață și generând un climat de insecuritate permanentă. În unele regiuni, civilii sunt constrânși să își adapteze viața cotidiană pentru a evita riscul atacurilor, ceea ce reflectă o utilizare a forței care depășește sfera strict militară și afectează în mod direct populația civilă.

Concluzie

Convențiile de la Haga și Geneva oferă cadrul juridic esențial pentru a evalua utilizarea dronelor armate în orice conflict, inclusiv în cel din Ucraina. Ca și în cazul oricărei alte arme, atacurile cu drone trebuie să respecte integral normele care reglementează recurgerea la forță și conduita ostilităților.

Deși convențiile internaționale nu reglementează explicit dronele, acestea nu constituie arme interzise. Utilizarea lor rămâne însă supusă normelor centrale ale dreptului internațional umanitar. Mai mult, tocmai precizia sporită pe care o oferă ar trebui să determine o aplicare cât mai riguroasă a standardelor de protecție a civililor. Tehnologiile moderne integrate în drone creează premise reale pentru un conflict mai discriminatoriu și pentru reducerea riscului de atacuri nediscriminate. Analiza conflictului din Ucraina confirmă că legea conflictelor armate oferă un cadru general suficient pentru operarea dronelor în lumina principiului distincției. Este însă necesară o adaptare continuă a acestui cadru la nivel internațional - prin clarificarea standardelor de interpretare, adoptarea celor mai bune practici și creșterea transparenței și a responsabilității statelor. Doar astfel precizia tehnologică va servi respectării principiului distincției și nu va deveni pretext pentru încălcări.

Bibliografie:

1. Boșneagu, Romeo. 2024. „Războiul dronelor ruso-ucrainean - impact strategic, tactici și implicații…”. În Conferința Internațională Gândirea Militară Românească, pp. 508–525, disponibil la: https://doi.org/10.55535/GMR.2024.4.32
2. Convenția de la Geneva din 12 august 1949 pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
3. Convenția de la Geneva din 12 august 1949 pentru îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
4. Convenția de la Geneva din 12 august 1949 cu privire la tratamentul prizonierilor de război;
5. Convenția (III) de la Haga din 18 octombrie 1907 referitoare la începerea ostilităților;
6. Convenția (IV) de la Haga din 18 octombrie 1907 privind legile și obiceiurile războiului pe uscat;
7. Convenția de la Geneva din 12 august 1949 referitoare la protecția persoanelor civile în timp de război;
8. Institute for the Study of War. Russian Offensive Campaign Assessment, September 9, 2025. disponibil la:https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-9-2025 , (accesat la data de 13.04.2026).
9. Jitariuc, Vitalie; Blașcu, Olesea. *Drept internațional umanitar*: Note de curs. Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Facultatea de Drept și Administrație Publică, Catedra Drept, 2024.
10. Minculete, Gheorghe. 2023. „Abordări esențiale privind utilizarea dronelor de luptă. Elemente specifice conflictului armat din Ucraina”. Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 12(4): 91–108. Disponibil la: https://doi.org/10.53477/2065-8281-23-48.
11. Organizatia Natiunilor Unite, Carta Organizației Națiunilor Unite din 26 iunie 1945;
12. Protocolul adițional I din 8 iunie 1977 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale.

APLICAREA MĂSURILOR DE CONSTRÂNGERE CU CARACTER MEDICAL FAȚĂ DE PERSOANELE CARE SUFERĂ DE ALCOOLISM SAU NARCOMANIE ȘI INSTITUIREA MĂSURII DE OCROTIRE JUDICIARĂ

APPLICATION OF MEDICAL COERCIVE MEASURES TO PERSONS SUFFERING FROM ALCOHOL OR DRUG ADDICTION AND THE ESTABLISHMENT OF A JUDICIAL PROTECTION MEASURE

Igor LEFTER,
Specialitatea Drept, gr. D 2401,
Coordonatortor științific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lector univ.,
Centru Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Măsurile de constrângere cu caracter medical reprezintă un mecanism important în cadrul sistemului de drept penal al Republicii Moldova, având rolul de a preveni recidiva și de a contribui la reabilitarea persoanelor care suferă de alcoolism cronic sau narcomanie. Reglementarea prevăzută în art. 103 din Codul penal al Republicii Moldova permite instanței de judecată să dispună tratamentul medical obligatoriu atunci când sunt îndeplinite condițiile legale și existența dependenței este confirmată prin expertiză medico-legală. Măsurile date nu au caracter represiv, ci preventiv și tratamental, fiind orientate spre protecția societății și restabilirea persoanei. Aplicarea acestora trebuie realizată cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului, în special a dreptului la libertate și viață privată.*
Cuvinte-cheie: *măsuri de constrângere medicale; alcoolism; narcomanie; reabilitare; prevenție; drepturi fundamentale*

Abstract: *Medical coercive measures are an important mechanism within the criminal law system of the Republic of Moldova, with the role of preventing relapse and contributing to the rehabilitation of persons suffering from chronic alcoholism or drug addiction. The regulation provided for in art. 103 of the Criminal Code of the Republic of Moldova allows the court to order compulsory medical treatment when the legal conditions are met and the existence of addiction is confirmed by forensic medical expertise. These measures are not repressive, but preventive and therapeutic in nature, being aimed at protecting society and restoring the person. Their application must be carried out with respect for fundamental human rights, in particular the right to freedom and private life.*
Keywords: *medical coercive measures; alcoholism; drug addiction; rehabilitation; prevention; fundamental rights*

Măsurile de siguranță reprezintă instrumentele juridice care stau la bază, prin care autoritatea competentă intervine pentru a preveni un pericol și pentru a proteja ordinea socială. Potrivit art. 98 din Codul Penal al Republicii Moldova, „Măsurile de siguranță au drept scop înlăturarea unui pericol și preîntîmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală”. Caracterul său este unul preventiv și protector, fiind orientată spre siguranța societății. Aplicarea măsurii de siguranță are loc atunci când există un risc real care necesită intervenția statului, când se sesizează o stare de pericol concretă, actuală sau iminentă, care poate afecta atât ordinea publică, cât și drepturile persoanelor sau siguranța societății și care necesită intervenția statului pentru prevenirea unor consecințe negative.

Măsurile de siguranță sunt: măsurile de constrângere cu caracter medical; măsurile de constrângere cu caracter educative; expulzarea; confiscarea special; confiscarea extinsă.

În cazul persoanelor care suferă de alcoolism sau narcomanie, intervine de regulă, măsurile de constrângere cu caracter medical, care fac parte din categoria măsurilor de siguranță. Ele nu au caracter represiv, ci preventiv și tratamental. Spre deosebire de pedeapsă, care este aplicată ca răspuns la săvârșirea unei infracțiuni și are un caracter sancționator, măsura de constrângere medicală urmărește înlăturarea stării de pericol produsă de dependența persoanei. Ulterior putem deduce scopul acestei măsuri, care este dublu: protecția societății și tratamentul persoanei dependente.

Rolul măsurii de constrângere cu caracter medical constă în intervenția juridică orientată spre corectarea factorilor care au favorizat comportamentul infracțional. Aceasta contribuie la reducerea riscului de recidivă prin stabilizarea stării de sănătate a persoanei dependente. Totodată, măsura facilitează reintegrarea socială a acesteia, oferindu-i posibilitatea de a-și recăpăta capacitatea de a respecta normele de drept. Prin acest mod, statul asigură un echilibru între necesitatea apărării ordinii publice și protecția demnității umane.

Condițiile de bază a aplicării acestei măsuri sunt: săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de legea penală; existența alcoolismului cronic sau a narcomaniei, confirmată prin expertiză medico-legală sau psihiatrică; existența unei legături între starea de dependență și fapta comisă; constatarea necesității tratamentului pentru prevenirea săvârșirii unor noi infracțiuni. Aceste condiții trebuie îndeplinite și constatate de instanța de judecată în baza probelor în cauză. Doar în prezența tuturor acestor elemente se poate justifica aplicarea măsurii de constrângere cu caracter medical, cu respectarea principiului legalității și a drepturilor fundamentale ale persoanei.

Aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical începe, în practică, odată cu constatarea stării de dependență a persoanei care a săvârșit o infracțiune. Procesul se bazează în special pe existența unor probe care confirmă comportamentul infracțional și pe concluziile expertizei medico-legale sau psihiatrice care atestă necesitatea intervenției terapeutice. Instanța de judecată are rolul de a examina circumstanțele cauzei, gradul de pericol social, starea de sănătate a persoanei și impactul dependenței asupra comportamentului infracțional.

În contextul actual al dezvoltării societății, fenomenul consumului excesiv de alcool și al dependenței de droguri reprezintă o problemă importantă. Numeroase infracțiuni sunt comise datorită faptului consumului de alcool sau al utilizării substanțelor narcotice, iar în aceste situații se pune accent pe problema nu doar a aplicării unei pedepse, ci și a tratării cauzei care a determinat comportamentul infracțional.

Literatura de specialitate pune accentul pe caracterul umanist al reglementării, orientarea modernă a dreptului penal fiind centrată nu doar pe sancționarea comportamentului infracțional, ci și pe reabilitarea și reintegrarea socială a persoanei aflate în stare de dependență.

Legiuitorul Republicii Moldova a prevăzut în art. 103 din Codul penal al Republicii Moldova posibilitatea aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical față de persoanele care suferă de alcoolism cronic sau narcomanie. „În caz de săvîrşire a infracţiunii de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanţa de judecată, din oficiu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătăţii, concomitent cu pedeapsa pentru infracţiunea săvîrşită, poate să aplice acestei persoane tratamentul medical forţat”. Această reglementare reflectă orientarea dreptului penal, care nu se limitează direct la sancționarea faptei, ci urmărește prevenirea și schimbarea stării persoanei in cauză.

Potrivit art. 103 Cod penal, instanța de judecată poate dispune obligarea la tratament medical a persoanei care a săvârșit o infracțiune și care suferă de alcoolism cronic sau narcomanie, dacă expertiza medico-legală confirmă necesitatea tratamentului. Aplicarea acestei măsuri presupune existența a mai multor condiții. În primul rând, trebuie să fie comisă o faptă prevăzută de legea penală. În al doilea rând, persoana trebuie să sufere de o formă cronică de dependență, stabilită prin expertiză de specialitate. În al treilea rând, trebuie să existe o legătură între starea de dependență și comportamentul infracțional, precum și riscul săvârșirii unor noi fapte.

Expertiza medico-legală sau psihiatrică joacă un rol major în procesul de aplicare a măsurii. Instanța nu poate dispune tratamentul obligatoriu în lipsa unei concluzii medicale clare care să ateste dependența și necesitatea intervenției terapeutice. Persoana cu tulburări psihice poate fi spitalizată fără consimțământ atunci când examinarea sau tratamentul este posibil doar în condiții de staționar, iar tulburarea este gravă și generează pericol social direct sau risc de prejudiciu grav pentru sănătate. Astfel, se asigură respectarea principiului legalității și evitarea abuzurilor. Tratamentul poate fi realizat prin urmarea tratamentul medical fără ca persoana să fie internată în spital. Alegerea formei date depinde de gravitatea dependenței, de comportamentul persoanei și de recomandările medicilor specialiști. Durata măsurii nu este una fixă, dar o determină evoluția stării de sănătate. Încetarea tratamentului obligatoriu se face prin hotărâre judecătorească, în baza unei noi evaluări medicale.

Este important de precizat faptul că, dependența de alcool sau substanțe narcotice nu exclude răspunderea penală a persoanei care a săvârșit o infracțiune. Chiar și după parcurgerea unui proces de restabilire sau tratament medical, persoana poate fi trasă la răspundere penală pentru fapta comisă, deoarece tratamentul nu înlătură caracterul ilicit al infracțiunii. Totuși, starea de dependență poate fi luată în considerare de instanța de judecată la individualizarea pedepsei, în special în situațiile în care aceasta a influențat discernământul persoanei sau comportamentul infracțional.

În principiu, aceste măsuri trebuie analizate și prin prisma drepturilor fundamentale ale omului, garantate de Constituția Republicii Moldova. Obligația la tratament medical reprezintă o intervenție în dreptul la libertate și la viață privată, motiv pentru care aceasta trebuie să fie justificată și dispusă numai în condițiile strict prevăzute de lege.

În anumite situații, dependența severă de alcool sau droguri poate afecta capacitatea persoanei de a-și administra bunurile sau de a lua decizii în mod conștient și responsabil. În asemenea cazuri, poate apărea necesitatea instituirii unei măsuri de ocrotire judiciară, destinată protejării intereselor persoanei aflate într-o stare de dependență. Spre deosebire de măsura prevăzută din Codul penal al Republicii Moldova, care are un caracter preventiv și tratamental și este dispusă în cadrul procesului penal în vederea protecției societății și tratării persoanei dependente, ocrotirea judiciară are un caracter protector, fiind orientată spre sprijinirea persoanei în exercitarea drepturilor sale.

Un exemplu de practică judiciară constă în situațiile în care instanțele de judecată din Republica Moldova au dispus tratamentul medical obligatoriu pentru persoanele care au săvârșit infracțiuni sub influența dependenței de alcool, în baza concluziei expertizei medico-legale. De regulă, măsura a fost aplicată concomitent cu pedeapsa penală, în special în cazurile în care s-a constatat că dependența a contribuit la comportamentul infracțional și exista riscul repetării faptei. Eficiența acestor măsuri depinde de cooperarea dintre organele de urmărire penală, instanțele de judecată și instituțiile medicale specializate.

O eventuală direcție de îmbunătățire a mecanismului juridic ar consta în dezvoltarea unor programe complexe de tratament și recuperare, care să includă atât intervenția medicală, cât și suportul psihologic și social necesar persoanelor dependente. Totodată, ar fi utilă implementarea unor mecanisme eficiente de monitorizare și evaluare periodică a stării

de sănătate, precum și consolidarea cooperării dintre sistemul judiciar, instituțiile medicale și serviciile sociale. Aceste măsuri ar contribui la creșterea eficienței tratamentului, la prevenirea recidivei și la facilitarea reintegrării sociale a persoanei.

În rezultatul cercetării, se constată că măsurile de constrângere cu caracter medical constituie un mecanism juridic important în cadrul sistemului de drept penal al Republicii Moldova, având un rol semnificativ în realizarea funcției preventive a dreptului penal contemporan. Orientarea actuală a legislației penale este una umanistă, fiind pus accentul nu doar pe sancționarea comportamentului infracțional, ci și pe tratamentul, restabilirea și reintegrarea socială a persoanei.

În concluzie, se poate afirma că, măsurile de constrângere cu caracter medical împreună cu instituția ocrotirii judiciare contribuie la asigurarea unui echilibru între interesul public privind siguranța socială și protecția drepturilor fundamentale ale persoanei. Aplicarea acestor mecanisme juridice reflectă tendințele contemporane ale dreptului penal, orientate spre prevenție, tratament și respectarea demnității umane, în conformitate cu standardele statului de drept.

Bibliografie:

1. BOTNARU, Stela; ȘAVGA, Alina; GROSU, Vladimir; GRAMA, Mariana. Drept penal. Partea generală, vol. I, Ediţia a II-a, Chișinău, anul publicării 2005. Disponibil la adresa de Internet: https://www.academia.edu/31532780/DREPT_PENAL_PARTEA_GENERAL%C4%82
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009, art. 103. Disponibil la adresa de Internet: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129474&lang=ro
3. Legea nr. 1402 din 16.12.1997 privind sănătatea mentală, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 44-46 din 21.05.1998. Disponibil la adresa de Internet: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143581&lang=ro
4. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994. Disponibil la adresa de Internet: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17055&lang=ro
5. BOROI, Alexandru. Drept penal. Partea generală, Editura C.H. Beck, București, anul publicării 2010. Disponibil la adresa de Internet: https://ru.scribd.com/document/233464222/221561342-a-Boroi-Drept-Penal-Partea-Generala-Cf-NCP
6. BORODAC, Alexandru. Drept penal. Partea generală, Chișinău, anul publicării 2005. Disponibil la adresa de Internet: https://ru.scribd.com/document/430911230/Alexandru-Borodac-Manual-de-Drept-Penal-Partea-Generala

DECLARAREA JUDECĂTOREASCĂ A DISPARIȚIEI ȘI A DECESULUI PERSOANEI FIZICE

JUDICIAL DECLARATION OF MISSING STATUS AND DEATH OF A NATURAL PERSON

Ion MALAIRĂU,
Specialitatea Drept, gr. D 2502,
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, drd., asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Instituția declarării dispariției și decesului persoanei fizice reprezintă un mecanism juridic esențial pentru asigurarea securității raporturilor civile în situațiile în care existența unei persoane nu mai poate fi confirmată. Cercetarea analizează condițiile, procedura și efectele juridice ale declarării dispariției, precum și transformarea acesteia în declararea decesului prin hotărâre judecătorească. Sunt examinate termenele legale, rolul instanței de judecată și probele necesare pentru a stabili probabilitatea decesului. De asemenea, lucrarea evidențiază consecințele asupra patrimoniului persoanei, relațiilor de familie și statutului juridic al moștenitorilor. Se acordă o atenție deosebită situațiilor în care persoana reapare, analizând impactul asupra actelor juridice încheiate în perioada absenței. Printr-o abordare doctrinară și practică, studiul subliniază importanța echilibrului între protecția intereselor persoanei dispărute și necesitatea stabilității circuitului civil.*

Cuvinte-cheie: *dispariție, declararea decesului, persoană fizică, hotărâre judecătorească, efecte juridice*

Abstract: *The institution of declaring a person missing and legally deceased constitutes a fundamental legal mechanism for ensuring certainty in civil relationships when an individual’s existence can no longer be confirmed. This research examines the legal conditions, procedures, and consequences of declaring a person missing, as well as the transition to the declaration of death by court decision. It analyzes statutory time limits, the role of the judiciary, and the evidentiary standards required to establish the presumption of death. The study also highlights the legal effects on the individual’s property, family relations, and the status of heirs. Special attention is given to cases where the missing person reappears, assessing the implications for legal acts concluded during their absence. Through both doctrinal and practical perspectives, the paper emphasizes the need to balance the protection of the missing person’s rights with the stability of civil legal transactions.*

Keywords: *missing person, declaration of death, natural person, court decision, legal effects*

INTRODUCERE

Actualitatea temei în dreptul civil este determinată de creșterea numărului de cazuri de persoane dispărute, fenomen influențat de migrația intensă, accidentele, dar și de conflictele armate din regiune. În acest context, Republica Moldova, fiind un stat vecin cu Ucraina, unde se desfășoară războiul declanșat prin invazia Rusiei în Ucraina, resimte indirect efectele acestuia, inclusiv prin fluxuri de persoane și situații de dispariție sau lipsă de informații despre anumite persoane.

Aceste împrejurări generează dificultăți în stabilirea existenței persoanei fizice, afectând direct raporturile juridice civile. Importanța temei rezidă în necesitatea protecției raporturilor juridice civile, în special în materia succesiunii, relațiilor de familie și administrării patrimoniului.

Scopul prezentei cercetări îl constituie analiza instituției juridice a dispariției și a declarării judecătorești a morții în dreptul civil, prin evidențierea condițiilor, procedurii și efectelor juridice ale acestor instituții, cu accent pe reglementările Codului civil al Republicii Moldova.

Declararea judecătorească a dispariției persoanei fizice

Absența îndelungată a unei persoane fizice de la domiciliu, în situația în care locul aflării acesteia nu este cunoscut, generează dificultăți atât pentru persoanele fizice, cât și pentru persoanele juridice cu care aceasta se află în raporturi juridice. Spre exemplu, dacă persoana dispărută are calitatea de debitor, creditorii nu își pot valorifica dreptul de a solicita executarea obligațiilor. Totodată, persoanele aflate în întreținerea acesteia sunt lipsite de mijloacele necesare traiului și nu pot beneficia de pensie, întrucât, din punct de vedere juridic, se consideră că întreținătorul există.

În același timp, lipsa îndelungată poate duce la deteriorarea sau pierderea bunurilor persoanei dispărute, acestea rămânând fără administrare și supraveghere. Pentru a preveni asemenea consecințe negative și pentru a asigura stabilitatea raporturilor juridice, legea instituie un regim juridic special, constând în posibilitatea declarării persoanei ca fiind dispărută fără veste.

Declararea persoanei dispărute fără veste este o instituție a dreptului civil prin care, prin hotărâre judecătorească, se constată situația de fapt a absenței îndelungate a persoanei fizice de la domiciliul său statornic, în condițiile în care nu poate fi stabilit locul aflării acesteia, având la bază împrejurările care justifică prezumția dispariției.

Condițiile în baza cărora o persoană fizică poate fi declarată dispărută fără veste sunt reglementate în Codului civil art. 165 alin. (1) *„Persoana fizică poate fi declarată dispărută fără veste dacă lipseşte de la domiciliu şi a trecut cel puţin un an din ziua primirii ultimelor ştiri despre locul aflării ei. Dispariţia se declară de instanţa de judecată la cererea persoanei interesate.”*

Nu orice absență de la domiciliu poate justifica declararea dispariției unei persoane. Pentru ca instanța de judecată să pronunțe o hotărâre în acest sens, este necesară întrunirea cumulativă a următoarelor condiții:

- lipsa oricăror informații privind locul aflării persoanei la domiciliu,
- absența acestor informații pentru o perioadă de cel puțin un an,
- imposibilitatea de a determina locul aflării acesteia pe baza ultimelor știri disponibile.

Îndeplinirea acestor condiții are un caracter esențial, iar conform prevederilor capitolului XXVII din Codul de procedură civilă, Cererea privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată depusă pînă la expirarea termenului stabilit de Codul civil se restituie petiționarului fără examinare.

Determinarea momentului primirii ultimelor știri despre persoana dispărută prezintă o importanță esențială, întrucât permite verificarea îndeplinirii termenului de un an prevăzut de lege pentru declararea dispariției. Stabilirea acestui moment poate fi realizată prin diverse mijloace de probă, precum comunicări directe provenite de la persoana dispărută, declarații ale martorilor, informații în format digital, iar Potrivit Codului civil, art. 165 alin. (2) *„În cazul imposibilităţii de a se determina ziua primirii ultimelor informaţii despre dispărut, termenul pentru declararea dispariţiei fără veste va începe să curgă din prima zi a lunii*

următoare celei în care au fost primite ultimele informaţii despre dispărut, iar în cazul imposibilităţii de a determina această lună, de la întîi ianuarie al următorului an.”

Hotărârea prin care se declară dispariția produce efecte juridice restrânse. Acestea se aplică în principal la ultimul domiciliu al persoanei și nu afectează capacitatea juridică a acesteia în eventualul loc unde s-ar afla. În același timp, actele juridice încheiate de persoana declarată dispărută își păstrează valabilitatea, atât timp cât sunt conforme cu legea, hotărârea instanței neavând impact asupra acestora.

Unele efecte juridice ale declarării dispariției sunt prevăzute în Codul civil art. 166 *„(1) Dacă este necesară administrarea permanentă a patrimoniului persoanei declarate dispărută fără veste, instanţa de judecată numeşte un administrator, cu care autoritatea tutelară încheie un contract de administrare fiduciară. La cererea persoanei interesate, instanţa de judecată poate numi un administrator şi înainte de expirarea unui an din ziua primirii ultimilor ştiri despre locul aflării persoanei dispărute.*

(2) Declararea dispariţiei persoanei nu atrage modificarea sau stingerea drepturilor şi obligaţiilor acesteia.”

și nu trebuie ignorată importanța acestei instituții, mai ales în situațiile în care persoana dispărută era întreținătorul unei persoane inapta de muncă. Într-un asemenea caz, persoana aflată în întreținere dobândește dreptul la pensie de întreținere ca urmare a pierderii întreținătorului.

De asemenea, declararea dispariției are un rol semnificativ în sfera relațiilor de familie. Dacă unul dintre soți este declarat dispărut, procedura de desfacere a căsătoriei devine mai simplă, conform art. 36 alin. (2) din Codul familiei *„La cererea unuia dintre soţi, căsătoria poate fi desfăcută la organul stare civilă dacă celălalt soţ:*

b) a fost declarat dispărut”

În situația în care soțul sau soția reapare, căsătoria este considerată ca nefiind întreruptă, însă bunurile dobândite în perioada de absenţă a unuia dintre soţi aparţin soţului care le-a dobândit, art. 40 din Codul familiei

„(1) În cazul apariţiei soţului declarat, în modul stabilit de lege, decedat sau dispărut şi anulării hotărîrii respective a instanţei judecătoreşti, organul stare civilă poate restabili căsătoria respectivă, la cererea comună a soţilor, dacă celălalt soţ nu a încheiat o nouă căsătorie.

(2) În cazul restabilirii căsătoriei, se consideră că aceasta nu a fost întreruptă. Bunurile dobîndite în perioada de absenţă a unuia dintre soţi aparţin soţului care le-a dobîndit.”

Reapariția persoanei declarate dispărute produce, la rândul său, anumite efecte juridice, principalele dintre acestea fiind reglementate de Codul civil, art. 167*„(1) Dacă persoana declarată dispărută fără veste apare sau dacă sînt ştiri despre locul aflării ei, instanţa de judecată, la cererea persoanei interesate, anulează hotărîrea de declarare a dispariţiei şi desfiinţează, după caz, administrarea fiduciară a patrimoniului acesteia.*

(2) Cel declarat dispărut poate cere administratorului fiduciar repararea prejudiciului cauzat prin administrarea necorespunzătoare a patrimoniului său.”

Declararea judecătorească a decesului persoanei fizice

Dacă în cazul declarării judecătorești a dispariției fără veste a persoanei fizice, capacitatea de exercițiu și capacitatea de folosință nu sunt afectate, persoana fiind considerată în continuare titulară de drepturi și obligații. În schimb, în situația declarării judecătorești a decesului, aceste capacități încetează.

Această concluzie rezultă din dispozițiile Codului civil, art. 168 alin. (4) „*Declararea decesului produce aceleaşi efecte juridice ca şi decesul fizic constatat.”* . Totodată, conform art. 24 alin (2) din Codul civil, „*Capacitatea de folosinţă a persoanei fizice*

(2) Capacitatea de folosinţă a persoanei fizice apare în momentul naşterii şi încetează o dată cu moartea.”

De asemenea, Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nu condiționează declararea persoanei decedate de declararea prealabilă a acesteia ca dispărută fără veste.

Potrivit art. 168 din Codul civil, *„(1) Persoana poate fi declarată decedată prin hotărîre a instanţei de judecată dacă timp de 3 ani la domiciliul său lipsesc ştiri despre locul unde se află sau după 6 luni dacă a dispărut în împrejurări ce prezentau o primejdie de moarte sau care dau temei a presupune că a decedat în urma unui anumit accident.*

(2) Un militar sau o altă persoană dispărută fără veste în legătură cu acţiuni militare poate fi declarată decedată numai după expirarea a 2 ani de la încetarea acţiunilor militare.”

Procedura declarării decesului este, în esență, similară celei privind declararea dispariției fără veste, fiind reglementată de Codul de procedură civilă, capitolul XXVII.

În ceea ce privește stabilirea datei morții, în cazul persoanei declarate decedate, se consideră, de regulă, ca fiind data decesului ziua în care hotărârea judecătorească de declarare a decesului a rămas definitivă. Totuși, dacă persoana a dispărut în împrejurări ce prezentau o primejdie de moarte sau care justifică presupunerea că aceasta a decedat în urma unui accident, instanța de judecată poate stabili ca dată a decesului ziua presupusei morți. *art 168 alin. (3).*

Ca efect al declarării judecătorești a decesului, se deschide moștenirea, cu toate consecințele juridice aferente. Astfel, hotărârea judecătorească de declarare a decesului prezintă o importanță deosebită în materia deschiderii succesiunii.

Aceste aspecte sunt reglementate de dispozițiile Codului civil, art. 169 *„(1) În cazul apariţiei sau descoperirii locului de aflare a persoanei declarate decedată, instanţa de judecată anulează hotărîrea privind declararea decesului ei.*

(2) Independent de momentul apariţiei sale, persoana declarată decedată poate cere de la oricare altă persoană să-i restituie bunurile care s-au păstrat şi care au trecut cu titlu gratuit la aceasta după declararea decesului său.

(3) Dobînditorul cu titlu oneros nu este obligat să restituie bunurile dacă nu se dovedeşte că la data dobîndirii lor ştia sau trebuia să știe că cel declarat decedat este în viaţă. Dacă bunurile nu s-au păstrat, dobînditorul de rea-credinţă este obligat să restituie valoarea lor.

(4) Dacă bunurile persoanei declarate decedată au trecut pe baza dreptului de succesiune la stat şi au fost vîndute, după anularea hotărîrii de declarare a decesului persoanei i se restituie suma realizată din vînzarea bunurilor.”

CONCLUZIE

Instituțiile declarării dispariției fără veste și ale declarării judecătorești a decesului persoanei fizice reprezintă mecanisme juridice esențiale pentru asigurarea stabilității raporturilor de drept civil în situațiile în care existența persoanei nu mai poate fi confirmată. Aceste instituții răspund necesității de a proteja atât interesele persoanei dispărute, cât și pe cele ale terților aflați în raporturi juridice cu aceasta.

Analiza realizată evidențiază faptul că, deși declararea dispariției nu afectează capacitatea juridică a persoanei, aceasta produce anumite efecte limitate, în special în ceea ce privește administrarea patrimoniului și protecția persoanelor aflate în întreținere. În schimb, declararea judecătorească a decesului generează efecte juridice profunde,

echivalente cu moartea fizică, determinând încetarea capacității de folosință și de exercițiu, precum și deschiderea succesiunii.

Totodată, legislația Republicii Moldova instituie garanții importante în cazul reapariției persoanei declarate dispărute sau decedate, permițând anularea hotărârilor judecătorești și restabilirea situației juridice anterioare, în măsura posibilului.

Prin urmare, aceste instituții juridice reflectă un echilibru între necesitatea asigurării securității circuitului civil și protecția drepturilor persoanei fizice, având un rol deosebit de important în contextul social actual, marcat de mobilitate crescută și situații de incertitudine privind existența persoanelor.

RECOMANDARI

Totodată, se impune formularea unor recomandări cu privire la reglementarea efectelor declarării judecătorești a decesului asupra capacității de folosință și de exercițiu. În mod normal, declararea decesului atrage încetarea acestor capacități, însă în situația în care persoana declarată decedată este în realitate în viață, pot fi afectate grav drepturile și libertățile sale fundamentale.

Din acest motiv, se consideră necesară perfecționarea mecanismelor procedurale și a gradului de informare și verificare în cadrul procesului de declarare a decesului, pentru a preveni situațiile în care o persoană vie este declarată în mod eronat decedată și este pusă într-o situație juridică extrem de dificilă.

De asemenea, ar fi oportună consolidarea garanțiilor procesuale și a mijloacelor de verificare a informațiilor prezentate instanței, astfel încât să se asigure un echilibru între securitatea raporturilor juridice și protecția drepturilor persoanei fizice

În practică, sunt întâlnite numeroase situații în care persoane declarate decedate reapar, constatându-se că acestea sunt în viață. În asemenea cazuri, persoana respectivă este pusă în situația de a solicita anularea hotărârii judecătorești de declarare a decesului pentru a-și redobândi recunoașterea juridică deplină.

Totuși, procedura de anulare a hotărârii judecătorești poate fi percepută ca fiind complexă și de durată, ceea ce impune necesitatea simplificării și eficientizării mecanismelor procedurale existente.

Din acest motiv, se consideră oportună perfecționarea cadrului normativ, astfel încât restabilirea statutului juridic al persoanei reapărute să se realizeze într-un mod mai rapid și mai accesibil, evitându-se îngreunarea nejustificată a exercitării drepturilor sale fundamentale.

Bibliografie:

1. ALEXANDRESCU Carla; BOROI Gabriel, Curs de drept civil. Partea generală, București: Editura Hamangiu, 2021.
2. BAIAȘ Sergiu; ROȘCA Nicolae, Drept civil. Partea generală. Persoana fizică și persoana juridică, Chișinău, 2007.
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002, Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 art.132 din 01.03.2019
4. Codul familiei al Republicii Moldova nr 1316 din 26.10.2000, Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 47-48 art.210 din 26.04.2001
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003, Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 285-294 art.436 din 03.08.2018
6. GRECU Ion, Note de curs la drept civil, Facultatea de Drept și Administrație Publică din Cahul, 2026.

CEREREA DE CHEMARE ÎN JUDECATĂ CA ACT PROCESUAL CARE DECLANȘEAZĂ PROCESUL CIVIL

THE COMPLAINT AS A PROCEDURAL ACT THAT INITIATES CIVIL PROCEEDINGS

Elena MÎȚABLÎNDA,
Specialitatea Drept, gr. D 2301,
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI** , dr., asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Cererea de chemare în judecată reprezintă actul procesual prin care se declanșează procesul civil și se realizează dreptul de acces la justiție în cadrul procedurii civile din Republica Moldova. Instanța este sesizată exclusiv printr-o asemenea cerere, formulată de persoana interesată, ceea ce reflectă principiul disponibilității procesului civil. Aceasta constituie atât un act de sesizare a instanței, cât și un act de dispoziție al reclamantului, prin care se stabilesc obiectul, temeiul și limitele procesului. Cererea de chemare în judecată este actul procedural scris, întocmit în conformitate cu legislația procesual civilă, prin care reclamantul învesteşte instanţa de judecată cu o pretenţie civilă. Adică, cererea de chemare în judecată constituie primul act dintr-o serie întreagă de acte şi forme procesuale prin intermediul căreia acţiunea civilă este pusă în mişcare şi susţinută pînă la completa ei epuizare. Reglementarea este realizată prin dispozițiile art. 166–171 CPC RM, care stabilesc atât condițiile de formă și conținut, cât și regimul juridic al primirii, restituirii sau refuzului acesteia.*

Cuvinte-cheie: *cerere, proces, sesizare, act, reglementare*

Abstract: *The complaint is the procedural document that initiates civil proceedings and gives effect to the right of access to justice within the civil procedure of the Republic of Moldova. The court is seized exclusively through such a complaint, filed by the interested party, which reflects the principle of the availability of civil proceedings. It constitutes both an act of bringing the matter before the court and a dispositive act of the plaintiff, establishing the subject matter, basis, and scope of the proceedings. The complaint is a written procedural document, drafted in accordance with civil procedural law, through which the plaintiff brings a civil claim before the court. In other words, the complaint constitutes the first document in a series of procedural documents and forms through which the civil action is initiated and pursued until its complete conclusion. The regulation is established by the provisions of Articles 166–170 of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova, which set forth both the formal and substantive requirements, as well as the legal regime governing its acceptance, return, or rejection.*

Keywords: *complaint, lawsuit, filing, document, regulation*

Pentru a declanşa un proces civil în vederea apărării drepturilor civile încălcate sau contestate este necesar ca persoanele interesate să sesizeze instanţa de judecată competentă, acest fapt prezumînd că activitatea instanţelor judecătoreşti se caracterizează prin faptul că ele nu pot începe activitatea lor decît pe baza unor cereri, înaintate de cei interesaţi în vederea apărării drepturilor încălcate sau contestate, aşa după cum prevede art. 7 alin. (1) CPC, conform căruia instanţa judecătorească intentează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, libertăţi ori a unui interes legitim.

Cererea de chemare în judecată constituie actul procesual fundamental prin intermediul căruia se declanșează procesul civil, reprezentând forma juridică de exercitare a dreptului la acțiune în justiție. În cadrul dreptului procesual civil al Republicii Moldova, acest act nu se limitează la o simplă sesizare a instanței, ci îndeplinește o funcție complexă, configurând întregul cadru procesual și determinând coordonatele esențiale ale activității jurisdicționale.

În materie civilă, ca regulă generală, activitatea judecătorească se declanșează prin învestirea instanței ca urmare a sesizării de către persoana interesată prin intermediul cererii de chemare în judecată. Partea care sesizează instanța de judecată afirmă, de regulă, că este titularul dreptului subiectiv și solicită protecția judiciară în vederea exercitării acțiunii civile.

Potrivit art. 166 alin. (1) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, instanța judecătorească este sesizată numai prin cererea de chemare în judecată. Această dispoziție reflectă principiul disponibilității procesului civil, analizat în doctrina națională ca o manifestare a autonomiei de voință a părților. Așa cum titularul dreptului subiectiv material are prerogativa exclusivă de exercitare a dreptului său, și în plan procesual, prerogativa exclusivă de exercitare a dreptului subiectiv procesual se manifestă, ea reprezentînd conținutul principiului disponibilității.Astfel, după cum subliniază, inițiativa procesuală aparține exclusiv persoanei interesate, iar instanța nu poate interveni din oficiu în lipsa unei cereri, ceea ce conferă acesteia un rol indispensabil în declanșarea procesului civil.

Reclamantul, prin cererea de chemare în judecată, fixează cadrul procesual și în ceea ce privește persoanele care participă la judecată. Reclamantul poate chema în judecată persoana care crede el că i-a încălcat sau nu i-a recunoscut un drept al său, conferindu-i astfel calitatea de pîrît. Instanța de judecată în această privință nu poate aduce modificări cadrului procesual stabilit de reclamant prin cererea sa, neputînd introduce în proces, din inițiativă proprie, o altă persoană. Judecătorul poate doar să pună în discuția contradictorie a părților necesitatea introducerii în proces a altor persoane, însă numai părțile hotărăsc sub acest aspect

Din punct de vedere doctrinar, cererea de chemare în judecată este analizată ca o manifestare a dreptului la acțiune, fiind considerată forma procedurală prin care se valorifică un drept subiectiv sau un interes legitim. În acest sens, autorii moldoveni precum Olga Pisarenco subliniază că dreptul la acțiune nu se confundă cu cererea de chemare în judecată, însă aceasta reprezintă instrumentul juridic prin care dreptul la acțiune devine efectiv. Prin urmare, cererea constituie o punte între dreptul material și dreptul procesual, facilitând trecerea litigiului din sfera raporturilor juridice substanțiale în cea a raporturilor juridice procesuale.

Natura juridică a cererii de chemare în judecată este una complexă, fiind calificată în doctrină drept un act mixt. Pe de o parte, aceasta reprezintă un act de sesizare a instanței, generând obligația acesteia de a examina cauza în limitele învestirii. Pe de altă parte, constituie un act de dispoziție al reclamantului, prin care acesta stabilește obiectul litigiului, temeiul acțiunii și cadrul subiectiv al procesului. În acest sens, O. Ciobanu evidențiază că prin cererea introductivă reclamantul „fixează limitele procesului civil”, instanța fiind ținută să respecte aceste limite, fără a putea depăși voința exprimată de parte.

Reglementarea conținutului cererii este prevăzută de art. 166 și 167 CPC RM, care instituie elementele obligatorii ale acesteia. Doctrina subliniază că aceste cerințe au un caracter funcțional, fiind menite să asigure claritatea și eficiența procesului civil. Astfel, indicarea obiectului și a temeiului acțiunii permite delimitarea cadrului litigiului, iar menționarea probelor contribuie la organizarea activității probatorii. În literatura de specialitate se arată că cererea de chemare în judecată reprezintă „scheletul procesului civil”, în jurul căruia se construiește întreaga activitate jurisdicțională.

Cererea de chemare în judecată, potrivit art. 168 alin. (1) din Codul de procedură civilă, odată depusă în instanță, este repartizată, în termen de 24 de ore, unui judecător sau, după caz, unui complet de judecată, în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. Această modalitate de repartizare constituie o garanție a imparțialității și transparenței actului de justiție, eliminând orice posibilitate de influențare a desemnării judecătorului competent.

Cu toate acestea, simpla depunere a cererii de chemare în judecată nu determină în mod automat declanșarea procesului civil. Pentru a se da curs examinării cauzei, este necesar ca instanța să se pronunțe asupra primirii cererii, verificând dacă aceasta întrunește toate condițiile de formă și de fond prevăzute de lege. Astfel, chiar dacă persoana interesată beneficiază de dreptul de a sesiza instanța, exercitarea acestui drept este supusă respectării exigențelor procedurale stabilite de legislația procesual civilă.În acest sens, judecătorul căruia i-a fost repartizată cererea este obligat să efectueze un ansamblu de verificări privind conținutul cererii, actele anexate și respectarea cerințelor legale incidente. În cazul în care se constată neconformități, vor fi aplicate dispozițiile legale corespunzătoare, menite fie să permită remedierea acestora, fie să conducă la sancționarea cererii. Importanța acestei etape preliminare este deosebită, întrucât corectitudinea și ordinea desfășurării acțiunilor procedurale la momentul intentării procesului civil influențează în mod direct eficiența examinării cauzei și asigurarea unei protecții judiciare efective a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei. Dacă cererea este conformă, aceasta este acceptată prin încheiere în termen de pînă la 5 zile de la repartizare, moment care marchează trecerea efectivă la examinarea cauzei.

Refuzul de a primi cererea de chemare în judecată intervine în cazurile prevăzute de art. 169 CPC RM. Un prim temei îl constituie situația în care cererea nu este de competența instanțelor judecătorești în procedură civilă, fiind atribuită altor organe jurisdicționale, cum ar fi Curtea Constituțională sau organele de urmărire penală. Totuși, în aplicarea acestui temei trebuie respectat dreptul la un recurs efectiv, consacrat de art. 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și principiul prevăzut de art. 5 CPC, potrivit căruia nimănui nu i se poate refuza accesul la justiție din cauza lacunelor sau imperfecțiunilor legislației.Un alt temei de refuz îl constituie existența unei hotărâri judecătorești irevocabile sau a unei încheieri privind același litigiu, între aceleași părți, având același obiect și aceleași temeiuri. Acest principiu reflectă autoritatea lucrului judecat, menită să asigure stabilitatea raporturilor juridice și să evite judecarea repetată a aceleiași cauze.De asemenea, cererea va fi refuzată dacă este depusă de o persoană sau organizație care nu are dreptul legal de a acționa în numele altei persoane, precum și în cazul existenței unei hotărâri arbitrale obligatorii pentru părți privind același litigiu. În fine, refuzul intervine și atunci când una dintre părți nu are capacitate de folosință, condiție esențială pentru participarea în procesul civil.

Doctrina evidențiază rolul cererii de chemare în judecată în nașterea raportului juridic procesual civil. Astfel, odată cu primirea cererii și intentarea procesului, se creează un raport juridic între instanță și părți, caracterizat prin drepturi și obligații procesuale reciproce. Autorii moldoveni subliniază că acest moment marchează transformarea conflictului juridic dintr-un litigiu extrajudiciar într-un litigiu supus controlului jurisdicțional.

Potrivit art. 170 alin. (1) CPC RM, judecătorul restituie cererea de chemare în judecată în anumite situații expres prevăzute de lege. Un prim temei îl constituie nerespectarea procedurii prealabile de soluționare extrajudiciară a litigiului, atunci când aceasta este obligatorie potrivit legii sau contractului. Lipsa dovezilor privind parcurgerea acestei etape atrage restituirea cererii, întrucât reprezintă o condiție de exercitare a dreptului la acțiune.De asemenea, cererea va fi restituită dacă instanța sesizată nu este competentă să examineze

cauza, judecătorul fiind obligat să indice instanța competentă. Un alt temei îl constituie depunerea cererii de către o persoană incapabilă, în lipsa unei reprezentări legale valabile.Restituirea intervine și în situații speciale, cum ar fi introducerea acțiunii de divorț fără consimțământul soției în perioada protejată de lege, precum și în cazul în care cererea nu este semnată sau este semnată de o persoană neîmputernicită. În același sens, cererea va fi restituită dacă este depusă în numele unei persoane de către un reprezentant fără împuterniciri legale.Totodată, restituirea este dispusă dacă există deja un litigiu pendinte între aceleași părți, având același obiect și aceleași temeiuri. În fine, reclamantul are dreptul de a-și retrage cererea înainte de intentarea procesului, caz în care aceasta va fi restituită, în temeiul principiului disponibilității.

Potrivit art. 171 CPC RM, în cazul în care cererea de chemare în judecată nu întrunește cerințele prevăzute de lege, judecătorul nu o respinge direct, ci acordă reclamantului posibilitatea de a înlătura neajunsurile. În acest sens, instanța emite o încheiere prin care stabilește termenul în care cererea urmează a fi completată sau corectată.Dacă reclamantul remediază deficiențele în termenul acordat, cererea se consideră depusă la data inițială. În caz contrar, dacă neajunsurile nu sunt înlăturate, cererea va fi restituită.Această instituție procedurală reflectă principiul accesului liber la justiție, oferind părții posibilitatea de a corecta erorile formale și de a evita sancțiuni disproporționate, asigurând astfel un echilibru între rigorile procedurale și dreptul la apărare.

Cererea de chemare în judecată are, de asemenea, un rol determinant în stabilirea competenței instanței. Datele cuprinse în cerere permit determinarea competenței materiale și teritoriale, iar eventualele erori în formularea acesteia pot conduce la sancțiuni procesuale. În același timp, cererea influențează desfășurarea procesului, întrucât probele indicate de reclamant orientează activitatea probatorie a instanței.

În doctrina comparată, inclusiv cea română, cererea de chemare în judecată este analizată în mod similar, fiind considerată actul introductiv al procesului civil. Această convergență doctrinară confirmă caracterul universal al instituției și relevanța sa în sistemele de drept de inspirație romano-germanică. Totodată, doctrina moldovenească dezvoltă aceste concepte în funcție de particularitățile legislației naționale, oferind o interpretare adaptată contextului juridic intern.

În concluzie, cererea de chemare în judecată reprezintă actul procesual central al procesului civil, având o funcție determinantă în declanșarea și desfășurarea acestuia. Reglementarea sa în art. 166–171 CPC RM, coroborată cu analiza doctrinară, evidențiază rolul său esențial în realizarea accesului la justiție, în stabilirea cadrului procesual și în garantarea unui proces echitabil. Prin intermediul acestui act se creează premisele necesare pentru soluționarea eficientă a litigiilor civile și pentru protecția efectivă a drepturilor subiective.

Bibliografie:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 111-115/451 din 12.06.2003.
2. Ciobanu, Olga, *„Cadrul procesual în procesul civil*”, în *Studii Juridice Universitare*, disponibil online
3. Link: https://csei.ase.md/wp/files/issue4/Ciobanu.pdf?utm_source – accesat la 20.04.2026
4. Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova, *„Hotărâri explicative cu privire la actele judecătorului în faza intentării procesului civil și pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare”*, disponibil online
5. Link: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=189 - accesat 22.04.2026

6. Dumitrașcu, Dumitru, „Mijloace de apărare a pârâtului în procesul civil”, teză de doctorat, Universitatea de Stat din Moldova, disponibil online
7. Link: http://www.cnaa.md/files/theses/2022/58631/dumitru_dumitrascu_thesis.pdf - accesat la 20.04.2026
8. Pisarenco, Olga, *Drept procesual civil*, Chișinău, Tehnica-Info, 2012, ISBN 978-9975-45-180-2
9. Stamati, Mihaela, „Aspecte teoretice ale mijloacelor de apărare în procesul civil”, în *Lucrările Conferinței Tehnico-Științifice a Studenților, Masteranzilor și Doctoranzilor*, Universitatea Tehnică a Moldovei, 2021, disponibil online Link:https://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/16327/Conf_TehStiint_UTM_StudMastDoct_2021_V_2_p115_118.pdf?utm_source - accesat 22.04.2026.

ANALIZA REPREZENTARII SUCCESORALE IN VECHEA ȘI NOUA REGLEMENTARE A CODULUI CIVIL

ANALYSIS OF SUCCESSION REPRESENTATION UNDER THE OLD AND NEW PROVISIONS OF THE CIVIL CODE

Jorj-Juan MORARU,
specialitatea Drept, gr. D 2301,
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Reprezentarea succesorală, ca excepție de la principiul proximității gradului de rudenie poate fi menționată reprezentarea succesorală. Potrivit alin. (3) art. 2178 CC RM, locul descendentului decedat la momentul deschiderii moștenirii îl ocupă descendenții acestuia. În doctrină, reprezentarea succesorală a fost definită ca fiind un beneficiu instituit de lege în virtutea căruia unul sau mai mulți moștenitori legali de un grad mai îndepărtat numit reprezentant urcă în gradul, locul şi în drepturile ascendentului său numit reprezentat care este decedat la momentul deschiderii moştenirii, pentru a culege partea ce i s-ar fi cuvenit acestuia din moştenire, dacă s-ar mai fi aflat în viaţă. Utilitatea instituției reprezentării succesorale rezidă în evitarea unor posibile consecințe inechitabile ale principiului proximității gradului de rudenie. Astfel, spre exemplu, un nepot al defunctului (rudă de gradul II) poate culege o parte a moştenirii de rând cu copiii în viaţă ai defunctului (rude de gradul I), dacă ascendentul său (copil al defunctului) nu este în viaţă la data deschiderii succesiunii.*

Cuvinte-cheie: *reprezentare succesorală, descendenți, ascendenți, moștenire legală, vocație succesorală*

Abstract: *Representation in succession, as an exception to the principle of proximity of kinship, may be cited. According to paragraph (3) of Article 2178 of the Civil Code of the Republic of Moldova, the place of a descendant who has died at the time of the opening of the succession is taken by that descendant's descendants. In legal doctrine, succession by representation has been defined as a benefit established by law whereby one or more legal heirs of a more distant degree, designated as representatives, ascend to the degree, place, and rights of their ascendant, designated as the represented party, who is deceased at the*

time of the opening of the succession, in order to receive the share of the inheritance that would have been due to the represented person had they still been alive. The utility of the institution of succession representation lies in avoiding possible inequitable consequences of the principle of proximity of kinship. Thus, for example, a grandchild of the deceased (a second-degree relative) may receive a share of the estate alongside the deceased's living children (first-degree relatives), if their ascendant (the deceased's child) is not alive at the time of the opening of the succession.

Keywords: *succession representation, descendants, ascendants, legal inheritance, succession vocation*

Reglementarea veche a moștenirii legale stabilea un sistem structurat al claselor de moștenitori, în cadrul căruia reprezentarea succesorală ocupa un loc important, fiind concepută ca un mecanism de asigurare a echității între ramurile familiale. Potrivit normelor juridice aplicabile, moștenitorii legali erau împărțiți în trei clase distincte, fiecare având vocație succesorală în ordinea stabilită de lege.

Astfel, în prima clasă erau incluși descendenții defunctului, soțul supraviețuitor și ascendenții privilegiați, respectiv părinții sau înfietorii acestuia. Această structură reflecta o concepție mai largă asupra familiei apropiate, în care atât linia descendentă, cât și cea ascendentă beneficiau de protecție juridică simultană. În cadrul acestei clase, moștenitorii aveau dreptul la cote egale din masa succesorală, fără a se face distincție în funcție de sex sau origine.

Cea de-a doua clasă de moștenitori era formată din colateralii privilegiați, adică frații și surorile defunctului, precum și din ascendenții ordinari, cum sunt bunicii. Aceștia veneau la moștenire doar în lipsa moștenitorilor din prima clasă. În cele din urmă, a treia clasă era alcătuită din colateralii ordinari, respectiv unchii și mătușile defunctului, care aveau vocație succesorală subsidiară.

În ceea ce privește reprezentarea succesorală, reglementarea veche prevedea aplicarea acesteia atât în cazul descendenților, cât și al colateralilor. Astfel, descendenții beneficiau de reprezentare fără limită de grad, ceea ce înseamnă că acest mecanism putea opera la infinit pe linie descendentă. În schimb, în cazul colateralilor, reprezentarea era limitată până la gradul al IV-lea de rudenie inclusiv, cuprinzând, spre exemplu, nepoții și strănepoții de frate sau soră, precum și verii primari.

Conform normelor legale, reprezentarea succesorală intervenea în situația în care un moștenitor cu vocație legală deceda înaintea deschiderii moștenirii. Într-o asemenea ipoteză, descendenții acestuia erau chemați să culeagă partea din moștenire care i s-ar fi cuvenit autorului lor. Efectul juridic al reprezentării consta în substituirea reprezentanților în locul și în drepturile reprezentatului, aceștia dobândind exact cota succesorală care ar fi revenit celui decedat.

Totodată, reglementarea stabilea și anumite limite ale reprezentării succesorale. Astfel, nu era admisă reprezentarea în cazul persoanelor care au renunțat la moștenire, al celor care au fost declarați nedemni sau în situația în care s-a renunțat la moștenirea persoanei reprezentate. Aceste restricții aveau rolul de a preveni abuzurile și de a asigura respectarea principiilor fundamentale ale dreptului succesoral. Un alt aspect important al reglementării vechi îl reprezenta modul de determinare a cotelor succesorale în cazul reprezentării. Descendenții care veneau prin reprezentare împărțeau în mod egal cota care i s-ar fi cuvenit ascendentului lor, ceea ce reflecta principiul egalității între moștenitori din aceeași ramură familială.

Potrivit noilor dispoziții legale, clasa întâi de moștenitori legali este formată exclusiv din descendenții defunctului și soțul supraviețuitor. Spre deosebire de reglementarea veche,

ascendenții privilegiați, respectiv părinții sau înfietorii, nu mai sunt incluși în această clasă, ceea ce reprezintă o modificare esențială. Această schimbare reflectă o orientare clară a legiuitorului către prioritatea liniei descendente și a relației conjugale în cadrul succesiunii legale.

Un alt aspect important al noii reglementări îl constituie consacrarea expresă a principiului excluderii pe linie descendentă. Astfel, descendentul aflat în viață la momentul deschiderii moștenirii îi exclude de la moștenire pe ceilalți descendenți care se află în relații de rudenie cu defunctul prin intermediul său. Această regulă simplifică determinarea moștenitorilor și elimină eventualele confuzii privind ordinea de chemare la moștenire.

Spre exemplu la momentul decesului lui TD, fiul său FD era decedat, iar fiul său FV era în viață. FD a lasat doi copii CF și SF. Astfel, vocație succesorală dupa decesul lui TD îl au fiul său în viață FV in proporție de 1/2 și nepoții săi CF şi SF care il reprezintă pe tatăl lor decedat anterior deschiderii moştenirii. CF şi SF vor moşteni împreună 1/2 din masa succesorală (cotă ce ar fi fost moştenită de ascendentul lor dacă acesta ar fi fost în viaţă la data deschiderii moştenirii), fiecăruia revenindu-i in final câte 1/4 cotă parte.

Reprezentarea succesorală poate opera doar cu respectarea a trei condiții:

cel reprezentat să fie decedat la data deschiderii moştenirii. În acest sens, ne referim la descendentul decedat la data deschiderii moştenirii". Prin urmare, o persoană care este în viață la data deschiderii moștenirii nu poate fi reprezentată, chiar dacă aceasta renunță la moștenire sau decade în alt mod din dreptul de a moșteni. De asemenca, nu poate fi reprezentat cel absent, până la rămânerea definitivă a hotărârii declarative de moarte, cu condiția ca data morții să fie anterioară deschiderii moștenirii. Este important de menționat şi faptul că reprezentarea operează în ordinea gradelor de rudenie. Astfel, reprezentant poate fi doar ruda cea mai apropiată în grad, în detrimentul rudelor mai îndepărtate.

locul celui reprezentat să fie util. Reprezentarea se admite doar dacă cel reprezentat, dacă ar fi fost în viaţă la data deschiderii moştenirii, ar fi avut vocație succesorală concretă. Deci unicul motiv pentru care reprezentatul nu poate moşteni este faptul că nu mai este în viaţă la data deschiderii moştenirii;

reprezentantul să îndeplinească toate condițiile necesare pentru a culege moştenirea lăsată de defunct. Această condiție se impune pentru că reprezentantul urmează să-l moştenească pe defunct, şi nu pe cel reprezentat. În doctrină se menționează că reprezentantul „împrumută" de la cel reprezentat doar locul şi gradul mai apropiat al ascendentului său.

Reprezentarea succesorală poate opera în raport cu toate clasele de moștenitori legali. Chiar si în cazul celei de a cincea clase succesorale, alin.(1) art. 2182 CC RM se referă la „strămoșii mai indepărtați ai defunctului și descendenții acestora. Reprezentarea se aplică de plin drept, fără a fi necesar vreun act constatator (judiciar sau extrajudiciar) sau vreo manifestare de voință în acest sens.

O primă diferență majoră vizează structura claselor de moștenitori legali. În reglementarea veche, clasa întâi includea nu doar descendenții și soțul supraviețuitor, ci și ascendenții privilegiați, ceea ce conferea acestei clase un caracter extins. În schimb, în noua reglementare, clasa întâi este restrânsă exclusiv la descendenți și soțul supraviețuitor, ascendenții fiind excluși din această categorie. Această modificare reflectă o prioritizare clară a descendenților și a relației conjugale în cadrul devoluțiunii succesorale.

O a doua diferență importantă privește sfera de aplicare a reprezentării succesorale. Reglementarea veche prevedea aplicarea reprezentării atât în cazul descendenților, cât și al colateralilor, până la un anumit grad de rudenie. Această extindere genera o complexitate sporită în determinarea moștenitorilor. În noua reglementare, reprezentarea este concentrată

în principal asupra descendenților, fiind formulată într-o manieră mai simplă și mai directă, ceea ce contribuie la reducerea dificultăților de interpretare.

De asemenea, se observă diferențe în modul de formulare a regulilor juridice. În reglementarea veche, normele erau mai detaliate și dispersate, necesitând corelarea mai multor articole pentru a înțelege pe deplin mecanismul reprezentării succesorale. În schimb, noua reglementare utilizează o formulare mai clară și mai accesibilă, stabilind explicit atât condițiile de aplicare a reprezentării, cât și efectele acesteia.

Un alt aspect relevant îl constituie determinarea cotelor succesorale. În ambele reglementări se păstrează principiul egalității între moștenitori din aceeași clasă, însă noua reglementare îl exprimă într-o manieră mai explicită. Astfel, se precizează în mod clar că descendenții și soțul supraviețuitor moștenesc în cote egale, iar în cazul reprezentării, descendenții împart cota care i s-ar fi cuvenit autorului lor. Această clarificare contribuie la evitarea interpretărilor divergente.

În ceea ce privește condițiile de aplicare a reprezentării, reglementarea veche prevedea în mod expres anumite situații în care aceasta nu este admisă, cum ar fi cazul renunțării la moștenire sau al nedemnității. Deși aceste principii rămân valabile și în noua reglementare, ele sunt integrate într-un cadru normativ mai simplificat, fără a fi detaliate în același mod în cadrul articolului analizat

Reprezentarea succesorală se confirmă ca fiind una dintre instituțiile fundamentale ale dreptului civil în materia succesiunii, având un rol esențial în realizarea unei distribuiri echitabile a patrimoniului succesoral. Prin intermediul acestui mecanism juridic, legea asigură continuitatea drepturilor succesorale în cadrul aceleiași ramuri familiale, evitând situațiile inechitabile în care descendenții unui moștenitor predecedat ar fi excluși de la moștenire. Astfel, reprezentarea succesorală nu reprezintă doar o excepție de la principiul proximității gradului de rudenie, ci și o expresie a echității și solidarității familiale.

În vederea asigurării unei reglementări clare, coerente și sistematizate a reprezentării succesorale, se impune formularea unei propuneri de lege ferenda privind introducerea unui articol distinct în Codul civil al Republicii Moldova. În prezent, deși această instituție este recunoscută și aplicată în cadrul moștenirii legale, normele existente nu oferă o definiție explicită și nici o delimitare suficient de precisă a condițiilor și limitelor sale de aplicare, ceea ce poate genera dificultăți de interpretare și aplicare practică.

Astfel, se propune consacrarea expresă a reprezentării succesorale ca instituție juridică autonomă, definită ca mecanismul prin care descendenții unei persoane predecedate sunt chemați la moștenire în locul acesteia, dobândind drepturile succesorale care i s-ar fi cuvenit dacă ar fi fost în viață sau ar fi avut capacitate succesorală. O asemenea reglementare ar contribui la consolidarea securității juridice și la uniformizarea practicii judiciare, este necesară precizarea domeniului de aplicare al reprezentării succesorale, aceasta urmând să opereze exclusiv în cadrul moștenirii legale și doar în linie descendentă, fără limită de grad, în favoarea descendenților direcți ai celui reprezentat. În acest context, trebuie reafirmat principiul împărțirii moștenirii pe tulpini, potrivit căruia cota ce ar fi revenit celui reprezentat se împarte între descendenții săi.

În ceea ce privește condițiile de incidență, reprezentarea succesorala ar trebui să fie admisă în mod expres în ipotezele în care persoana reprezentată este predecedată autorului succesiunii sau este înlăturată de la moștenire ca urmare a nedemnității succesorale. În același timp, pentru a evita interpretările extensiv abuzive, se impune stabilirea limitelor acestei instituții. Astfel, reprezentarea nu ar trebui să opereze în cazul moștenirii testamentare, decât dacă testatorul dispune expres contrariul, și nici în situația în care persoana reprezentată este în viață la data deschiderii succesiunii.

De asemenea, se propune excluderea de la beneficiul reprezentării succesorale a persoanelor care au renunțat la moștenire sau care nu au vocație succesorală proprie, precum și limitarea aplicării acesteia la descendenți, excluzând ascendenții și colateralii. O asemenea delimitare este necesară pentru a păstra caracterul excepțional și bine determinat al reprezentării succesorale.

Prin urmare, se impune sublinierea faptului că efectul principal al reprezentării succesorale constă în substituirea reprezentantului în drepturile celui reprezentat, fără a crea o vocație succesorală proprie distinctă, ci doar una derivată. Prin urmare, introducerea unui articol distinct care să reglementeze în mod expres noțiunea, condițiile de aplicare și limitele reprezentării succesorale ar constitui un pas important în direcția perfecționării cadrului normativ.

Bibliografie:

1. Chibac Gh.,Băieșu A., Rotari A., Efrim O., Drept Civil Contracte și succesiuni. Volumul III. Ed.Cartier, Chișinău, 2010
2. Chibac Gh., Brumă S., Robu Ox., Chibac N., Drept Civil Contracte și Succesiuni. Ediția IV-a ,Tipografia Centrala, Chisinau, 2019.
3. Eliescu M. *Moştenirea şi devoluţiunea ei în dreptul R.S.R*. Bucureşti: Editura Academiei R.S.R.,1966.
4. Deak Fr. *Tratat de drept succesoral*. Ed. A-II-a. Bucureşti: niversul Juridic, 2002.
5. CHIRONACHI Vladimir. Reprezentarea succesorală ca instituție de drept civil în noua reglementare a Codului civil al Republicii Moldova. In: Dialogi juridici, Iași: 2023, pp. 71-81. ISBN 978-606-714-816-9.
6. COD Nr. 1107 din 06-06-2002 **CODUL CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA** Publicat : 01-03-2019 în Monitorul Oficial Nr. 66-75 art. 132, [online], [accesat 27.04.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150561&lang=ro#
7. COD Nr. 1107 din 06-06-2002 **CODUL CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA** Publicat : 22-06-2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661, [online], [accesat 27.04.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110277&lang=ro#

FAPTA SĂVÂRȘITĂ FĂRĂ VINOVĂȚIE (CAZUL FORTUIT)

AN ACT COMMITTED WITHOUT FAULT (FORTUITOUS EVENT)

Alexandrina NASTAS,
Specialitatea Drept, gr. D 2501,
Coordonator științific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezentul articol analizează conceptul de faptă săvârșită fără vinovăție, cu un accent deosebit pe cazul fortuit, așa cum este reglementat de legislația penală a Republicii Moldova, în articolul 20 din Codul Penal. Studiul explorează condițiile necesare pentru incidența cazului fortuit, deosebirea fundamentală față de neglijența penală și impactul acestuia asupra răspunderii penale. Prin excluderea incriminării obiective, cazul*

fortuit devine un pilon esențial în respectarea principiului vinovăției și al caracterului personal al răspunderii penale.

Cuvinte-cheie: *vinovăție, caz fortuit, neglijență, răspundere penală, Codul Penal, imprevizibilitate*

Abstract: *This article analyzes the concept of an act committed without fault, with particular emphasis on the fortuitous event, as regulated by the criminal legislation of the Republic of Moldova, specifically Article 20 of the Criminal Code. The study explores the conditions required for the occurrence of a fortuitous event, the fundamental distinction from criminal negligence, and its impact on criminal liability. By excluding objective liability, the fortuitous event becomes a key pillar in upholding the principle of fault and the personal nature of criminal liability*.

Keywords: *fault, fortuitous event, negligence, criminal liability, Criminal Code, unpredictability*

Conform prevederilor art. 20 din Codul Penal al Republicii Moldova, ,,fapta se consideră săvârşită fără vinovăţie dacă persoana care a comis-o nu îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile şi, conform circumstanţelor cauzei, nici nu trebuia sau nu putea să le prevadă”. Această instituție juridică, identificată în doctrină drept caz fortuit, intervine atunci când peste o activitate umană se suprapune o forță străină imprevizibilă (evenimente naturale, defecțiuni tehnice subite sau comportamentul imprevizibil al victimei), care deviază cursul evenimentelor către un rezultat prejudiciabil. Mai mult, pentru a fi în prezența lipsei de vinovăție, circumstanțele cauzei trebuie să demonstreze că persoana nici nu trebuia și nici nu putea să prevadă aceste urmări.

Această distincție este esențială pentru a delimita cazul fortuit de neglijența penală. În timp ce neglijența presupune că făptuitorul avea atât obligația (criteriul obiectiv), cât și posibilitatea concretă (criteriul subiectiv) de a prevedea rezultatul, fapta săvârșită fără vinovăție se caracterizează prin absența totală a acestor criterii. Imprevizibilitatea în cazul fortuit are un caracter obiectiv și general, ceea ce înseamnă că nici o persoană, oricât de diligentă, nu ar fi putut anticipa evenimentul în condiții similare.

Această normă juridică este fundamentală deoarece exclude incriminarea obiectivă în sistemul de drept penal, stipulând clar că nicio faptă, indiferent de gravitatea urmărilor sale, nu poate fi recunoscută drept infracțiune dacă a fost săvârșită fără vinovăție. În consecință, cazul fortuit înlătură răspunderea penală, asigurând respectarea principiului caracterului personal al răspunderii penale, stabilit de art. 6 CP RM - ,, (1) Persoana este supusă răspunderii penale şi pedepsei penale numai pentru fapte săvârşite cu vinovăţie. (2) Răspunderii penale şi pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârşit cu intenţie sau din imprudenţă o faptă prevăzută de legea penală.”

În plan juridic, această situație apare atunci când peste o activitate umană, adesea social-utilă, se suprapune o împrejurare neașteptată ce deviază cursul firesc al evenimentelor, realizând astfel elementele materiale ale unei infracțiuni. Sursele acestei forțe străine sunt diverse, incluzând fenomene ale naturii (cutremure, furtuni), defecțiuni tehnice (explozia unui cazan), stări medicale subite (atac de cord) sau chiar comportamentul imprevizibil al unor animale ori al victimei.

Esența cazului fortuit constă în lipsa laturii subiective. Deși între activitatea făptuitorului și urmarea produsă există o legătură de cauzalitate, intervenția forței străine și rezultatul final rămân în afara posibilității de reprezentare și prevedere a persoanei. Spre

deosebire de neglijența penală, unde făptuitorul avea obligația și posibilitatea de a prevedea urmările, cazul fortuit este definit prin absența acestor criterii.

Pentru ca o faptă să fie calificată drept săvârșită fără vinovăție, în sensul art. 20 din Codul penal al Republicii Moldova, și să producă efectul juridic al înlăturării caracterului penal, doctrina și practica judiciară subliniază necesitatea întrunirii cumulative a unor condiții strict determinate. Aceste cerințe reflectă, în esență, ideea că răspunderea penală nu poate interveni în lipsa imputabilității subiective a rezultatului prejudiciabil.

În primul rând, este necesar ca fapta care a generat rezultatul prejudiciabil să fie, în mod obișnuit, prevăzută de legea penală. Cu alte cuvinte, acțiunea sau inacțiunea făptuitorului trebuie să corespundă tipicității unei infracțiuni, dacă ar fi analizată în condiții normale. În lipsa acestei cerințe, nu se poate discuta despre excluderea vinovăției, deoarece fapta nu ar intra, oricum, în sfera ilicitului penal. Astfel, doctrina subliniază că instituția cazului fortuit operează doar în raport cu fapte incriminate, având rolul de a înlătura caracterul penal al acestora în situații excepționale.

În al doilea rând, producerea rezultatului prejudiciabil trebuie să fie determinată de intervenția unor împrejurări obiective, imprevizibile, independente de voința și conștiința făptuitorului. Aceste împrejurări pot îmbrăca forme variate, precum fenomene naturale (cutremure, furtuni, trăsnete), defecțiuni tehnice apărute brusc, stări fiziologice neanticipate (leșin, infarct) sau comportamente imprevizibile ale victimelor ori ale unor animale. Esențial este faptul că aceste forțe externe intervin în mod neașteptat și deturnează cursul normal al acțiunii umane, generând un rezultat care nu poate fi imputat autorului sub aspect subiectiv. Literatura de specialitate evidențiază că această intervenție a unei „energii străine” constituie elementul central al cazului fortuit.

În al treilea rând, trebuie să existe o imposibilitate obiectivă de prevedere a împrejurării care a determinat rezultatul prejudiciabil. Nu este suficient ca făptuitorul să nu fi prevăzut efectul; este necesar ca, în condițiile concrete ale cauzei, nicio persoană aflată într-o situație similară să nu fi putut anticipa producerea acestuia. Această imprevizibilitate are un caracter general și obiectiv, depășind particularitățile individuale ale făptuitorului. În doctrină se subliniază că tocmai acest element diferențiază cazul fortuit de neglijență: în timp ce în cazul neglijenței rezultatul putea și trebuia prevăzut, în cazul fortuit el este, prin natura sa, imposibil de anticipat.

Prin urmare, doar întrunirea cumulativă a acestor condiții permite calificarea unei fapte drept săvârșită fără vinovăție. În absența oricăreia dintre ele, se poate ajunge la concluzia existenței unei forme de vinovăție, în special a neglijenței, ceea ce atrage răspunderea penală. Instituția cazului fortuit apare astfel ca un mecanism juridic esențial pentru garantarea principiului vinovăției și pentru prevenirea sancționării unor persoane pentru rezultate care nu le pot fi imputate.

Din analiza prevederilor legale și a explicațiilor doctrinare rezultă că instituția cazului fortuit reprezintă un criteriu decisiv pentru stabilirea limitelor răspunderii penale, punând accentul pe imposibilitatea imputării subiective a rezultatului. Chiar dacă fapta întrunește, în mod formal, elementele unei infracțiuni, intervenția unei împrejurări externe, imprevizibile și inevitabile rupe legătura dintre conduita persoanei și vinovăția acesteia.

Astfel, cazul fortuit nu neagă existența unui rezultat prejudiciabil și nici a raportului de cauzalitate, ci evidențiază faptul că producerea acestuia a depășit complet sfera de control și de anticipare a făptuitorului. Prin această perspectivă, dreptul penal se îndepărtează de o abordare rigidă, bazată exclusiv pe rezultat, și se orientează spre o evaluare echitabilă, centrată pe capacitatea reală a individului de a prevedea și evita consecințele acțiunilor sale.

În esență, cazul fortuit consolidează principiul vinovăției ca fundament al răspunderii penale, demonstrând că sancțiunea penală este legitimă doar atunci când rezultatul prejudiciabil poate fi atribuit, în mod real și justificat, conștiinței și voinței persoanei.

Bibliografie:

1. Basarab M. - „ *Drept penal. Partea generală”*, vol. II, p. 146
2. Boroi A.- „ *Drept penal. Partea generală”*, București 2019, Editura C.H. Beck
3. Botnaru S.; Șavga A.; Grosu V.; Grama M. - „*Drept Penal. Partea Generală. Volumul I”*;Cartier Juridic 2005; p.216
4. Buguța E., doctor în drept , avocat; articol științific - *„ Noțiunea, Condițiile și Efectele Cazului Fortuit în Dreptul Penal”*, link accesat la 15.04.2026
5. Bulai C.- „*Manual de drept penal. Partea generală”*, p. 253
6. Codul Penal al Republicii Moldova, articolul 20
7. Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova, p. 71
8. Zolyneak. M. - „*Drept penal. Partea generală”*, Iași 2005, Editura Fundației „Chemarea”

CATEGORII DE NORME JURIDICE ÎN DREPTUL PENAL

CATEGORIES OF LEGAL NORMS IN CRIMINAL LAW

Victoria NICULIȚĂ,
Specialitatea Drept, gr. D 2502,
Coordonator științific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar„Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Normele juridico-penale au un rol esențial în cadrul dreptului penal, contribuind la protejarea valorilor fundamentale ale societății, precum viața, libertatea și proprietatea. Prin intermediul acestora sunt stabilite limitele comportamentului uman și consecințele juridice ale încălcării legii, asigurându-se astfel ordinea de drept. Norma juridico-penală este analizată ca o regulă de conduită cu caracter general și obligatoriu, strâns legată de principiul legalității, potrivit căruia nicio faptă nu poate fi sancționată în lipsa unei prevederi legale. În cadrul lucrării este examinată structura normei juridico-penale, fiind evidențiate elementele sale principale, precum și modul în care acestea funcționează în dreptul penal. De asemenea, sunt prezentate principalele categorii de norme juridico-penale, precum normele generale și speciale, complete și incomplete, imperative și permisive, dar și normele de incriminare și cele privind răspunderea penală. Analiza scoate în evidență importanța practică a acestor clasificări, în special pentru aplicarea corectă a legii și stabilirea unei sancțiuni echitabile. În final, se demonstrează că normele juridico-penale formează un sistem coerent, indispensabil pentru funcționarea justiției și pentru respectarea principiilor statului de drept.*

Cuvinte-cheie: *drept penal, normă juridico-penală, legalitate, norme generale, norme speciale, sancțiune penală, răspundere penală.*

Abstract: *Criminal law norms play an essential role in criminal law, contributing to the protection of the fundamental values of society, such as life, freedom and property. They*

establish the limits of human behavior and the legal consequences of violating the law, thus ensuring the rule of law. The criminal law norm is analyzed as a general and mandatory rule of conduct, closely linked to the principle of legality, according to which no act can be sanctioned in the absence of legal provision. The article examines the structure of the criminal law norm, highlighting its main elements, as well as the way in which they function in criminal law. The main categories of criminal law norms are also presented, such as general and special norms, complete and incomplete, imperative and permissive, as well as the norms of incrimination and those regarding criminal liability. The analysis highlights the practical importance of these classifications, especially for the correct application of the law and the establishment of a fair sanction. Finally, it is demonstrated that the legal and criminal norms form a coherent system, indispensable for the functioning of justice and for respecting the principles of the rule of law.

Keywords: *criminal law, criminal law norm, legality, general norms, special norms, criminal sanction, criminal liability*

Introducere

Dreptul penal are menirea de a proteja cele mai importante valori sociale, cum sunt viața, libertatea, proprietatea și ordinea de drept. Acest lucru se realizează prin intermediul normelor juridico-penale, care stabilesc limitele comportamentului uman și prevăd sancțiunile aplicabile în cazul încălcării acestora. Scopul legii penale este expres prevăzut de legiuitor, care arată că aceasta apără persoana, drepturile și libertățile ei, proprietatea, ordinea publică și alte valori fundamentale. În acest context, norma juridico-penală nu este doar o simplă regulă de conduită, ci un instrument de garantare a securității juridice și a echilibrului social.Importanța studierii categoriilor de norme juridico-penale rezultă din faptul că aplicarea corectă a legii depinde de înțelegerea conținutului și a tipurilor de norme existente. Fără această analiză, procesul de încadrare juridică a faptei ar deveni dificil și ar putea duce la erori.

Noțiunea și trăsăturile normei juridico-penale

Norma juridico-penală este acea regulă de conduită, stabilită prin lege, care califică o faptă drept infracțiune și prevede pedeapsa aplicabilă în cazul încălcării acesteia. Ea are caracter general și obligatoriu, fiind destinată tuturor membrilor societății.

O trăsătură esențială a normei penale este legătura sa directă cu principiul legalității. Potrivit legii, nimeni nu poate fi declarat vinovat și supus unei pedepse decât în temeiul legii penale. Acest principiu este cunoscut în doctrină prin formula nullum crimen, Nulla poena sine lege și constituie o garanție fundamentală a drepturilor persoanei. Principiul legalității se înscrie în cadrul mai larg al statului de drept, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile sale reprezintă valori supreme și sunt garantate de lege. De asemenea, legea penală stabilește că infracțiunea este fapta prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penal. Din această definiție rezultă că norma penală trebuie să fie clară și previzibilă, astfel încât fiecare persoană să își poată adapta conduita.

Structura normei juridico-penale

În teoria generală a dreptului se arată că orice normă juridică este alcătuită din ipoteză, dispoziție și sancțiune. În dreptul penal, aceste elemente prezintă anumite particularități determinate de specificul reglementării relațiilor sociale prin intermediul constrângerii statale.

Ipoteza reprezintă acea parte a normei care indică împrejurările în care aceasta devine aplicabilă. În materia dreptului penal, ipoteza nu este întotdeauna formulată expres în cadrul

fiecărei norme din Partea specială, ci se regăsește, de regulă, în normele din Partea generală a Codului penal. Ea cuprinde condițiile generale ale răspunderii penale, precum existența unei fapte prejudiciabile prevăzute de lege, săvârșirea acesteia cu, capacitatea persoanei de a răspunde penal, inclusiv atingerea vârstei minime de răspundere penală și existența discernământului. Tot în sfera ipotezei se includ și situațiile care exclud caracterul penal al faptei sau răspunderea penală, cum sunt legitima apărare, starea de extremă necesitate, constrângerea fizică sau morală ori iresponsabilitatea.

Dispoziția constituie elementul central al normei juridico-penale, întrucât descrie conduita interzisă sau impusă de lege. În normele penale, dispoziția are, de regulă, caracter prohibitiv, indicând fapta care nu trebuie să fie săvârșită. De exemplu, în cazul infracțiunii de omor, dispoziția constă în interzicerea privării intenționate de viață a unei persoane, iar în cazul furtului, în interzicerea sustragerii pe ascuns a bunului altei persoane. Dispoziția poate fi formulată în mod simplu, atunci când descrierea faptei este concisă, sau în mod complex, atunci când sunt prevăzute mai multe modalități de realizare a conduitei infracționale.

Sancțiunea reprezintă consecința juridică a încălcării dispoziției normei penale și constă în aplicarea unei pedepse sau a unei măsuri de drept penal. În dreptul penal, sancțiunea are un caracter determinat sau relativ determinat, legea stabilind limitele între care aceasta poate fi aplicată. Sistemul sancțiunilor cuprinde pedepse principale, precum închisoarea sau amenda, precum și pedepse complementare sau accesorii. Aplicarea concretă a sancțiunii se realizează prin procesul de individualizare judiciară, în cadrul căruia instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii, de pericolul social al faptei, de persoana infractorului și de circumstanțele concrete ale cauzei.

Clasificarea normelor juridico-penale

Clasificarea normelor juridico-penale prezintă o importanță deosebită pentru înțelegerea mecanismului de aplicare a legii penale, deoarece permite delimitarea rolului fiecărei categorii de norme în procesul de stabilire a răspunderii penale. Din punct de vedere teoretic, această clasificare contribuie la explicarea structurii dreptului penal, iar din punct de vedere practic facilitează încadrarea juridică corectă a faptelor și individualizarea sancțiunii.

Norme generale și norme speciale

Normele generale sunt cuprinse în Partea generală a Codului penal și stabilesc cadrul juridic în care intervine răspunderea penală. Ele nu descriu infracțiuni concrete, ci reglementează instituții fundamentale precum noțiunea de infracțiune, formele vinovăției, tentativa, participația penală, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei și sistemul pedepselor. De exemplu, norma care definește infracțiunea ca fiind o faptă prejudiciabilă, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală are caracter general și se aplică tuturor infracțiunilor. Tot în această categorie se încadrează și normele privind vârsta răspunderii penal sau cele referitoare la individualizarea pedepsei.

Normele speciale sunt cele care incriminează faptele concrete și stabilesc limitele de pedeapsă pentru fiecare infracțiune în parte. Acestea se regăsesc în Partea specială a Codului penal și protejează valori sociale determinate. Spre exemplu, norma care incriminează omorul intenționat ca privarea intenționată de viață a unei persoane, este o normă specială, la fel ca și norma care reglementează furtul, definit ca sustragerea pe ascuns a bunului altei persoane.

Aplicarea corectă a normelor speciale nu este posibilă fără raportarea la normele generale, deoarece acestea stabilesc condițiile existenței infracțiunii și ale răspunderii

penale, oferind criteriile necesare pentru interpretarea și individualizarea sancțiunii în fiecare caz concret.

Norme complete și norme incomplete

Normele complete sunt acelea care conțin toate elementele necesare pentru aplicarea lor directă, fără a fi nevoie de completări din alte acte normative. Un exemplu relevant este norma care incriminează furtul, unde sunt descrise atât fapta, cât și sancțiunea aplicabilă .

Normele incomplete sunt acele norme care nu pot fi aplicate în mod autonom, deoarece pentru stabilirea conținutului lor este necesară consultarea altor acte normative. Din această categorie fac parte normele de trimitere și normele în alb. Un exemplu îl constituie norma care sancționează încălcarea regulilor de securitate și sănătate în muncă, unde conținutul concret al obligațiilor este prevăzut de legislația specială din domeniul muncii. Acest tip de reglementare permite adaptarea dreptului penal la domenii tehnice sau aflate într-o continuă evoluție.

Norme imperative și norme permisive

Normele imperative constituie categoria dominantă în cadrul dreptului penal, fiind acele norme care impun sau interzic anumite conduite, sub sancțiunea aplicării unei pedepse. Caracterul lor constrângător derivă din necesitatea protejării valorilor sociale fundamentale împotriva faptelor periculoase. În cadrul acestei categorii se disting două subtipuri principale. Pe de o parte, normele prohibitive (de interdicție), care interzic în mod expres săvârșirea unor fapte considerate infracțiuni, precum omorul, furtul sau tâlhăria. Pe de altă parte, normele onerative (de obligație), care impun adoptarea unei conduite pozitive, obligând persoana să acționeze într-un anumit mod, de exemplu în situațiile în care legea prevede obligația de a interveni pentru salvarea unei persoane aflate în pericol. Prin urmare, normele imperative stabilesc atât limitele comportamentului permis, cât și obligațiile necesare menținerii ordinii de drept.

Normele permisive au rolul de a atenua caracterul rigid al normelor imperative, reglementând situațiile în care o faptă ce întrunește elementele unei infracțiuni nu atrage răspunderea penală. Aceste norme reflectă necesitatea adaptării aplicării legii la circumstanțele concrete ale fiecărui caz. În cadrul normelor permisive se disting normele justificative, care înlătură caracterul penal al faptei, cum sunt legitima apărare și starea de extremă necesitate; normele de neimputabilitate, care exclud vinovăția autorului, precum în cazul constrângerii fizice sau morale, al iresponsabilității sau al minorității în anumite condiții; precum și normele care înlătură răspunderea penală sau consecințele acesteia, cum sunt amnistia sau prescripția.

Norme de incriminare și norme privind răspunderea penală

Normele de incriminare sunt acelea care stabilesc faptele ce constituie infracțiuni și sancțiunile corespunzătoare. Un exemplu este norma care reglementează escrocheria, definită ca dobândirea ilicită a bunurilor prin înșelăciune sau abuz de încredere.

Normele privind răspunderea penală stabilesc condițiile în care aceasta intervine, formele participației, fazele infracțiunii și cauzele care o înlătură. Astfel, normele care reglementează formele vinovăției: intenția și imprudența, determină existența răspunderii penale, iar cele referitoare la vârsta răspunderii penale stabilesc dacă o persoană poate fi subiect al infracțiunii .

Din analiza acestor categorii rezultă că normele juridico-penale formează un sistem unitar, în care fiecare tip de normă îndeplinește o funcție bine determinată. Normele de incriminare stabilesc limitele comportamentului interzis, normele generale creează cadrul juridic al răspunderii penale, iar normele permisive asigură aplicarea echitabilă a legii. Înțelegerea corectă a acestor categorii este esențială pentru interpretarea și aplicarea corectă a dispozițiilor legii penale.

Importanța practică a clasificării normelor penale

Clasificarea normelor juridico-penale depășește sfera unei simple ordonări teoretice, având o utilitate practică evidentă în activitatea organelor judiciare. În realitatea aplicării dreptului, această clasificare funcționează ca un instrument de orientare, care permite o înțelegere coerentă a normelor și o aplicare corectă a acestora la situațiile concrete.

În primul rând, rolul său se manifestă în procesul de stabilire a temeiului răspunderii penale. Organele de urmărire penală și instanțele de judecată sunt chemate să aprecieze dacă o anumită faptă întrunește elementele prevăzute de lege pentru a fi calificată drept infracțiune. În acest context, delimitarea normelor de incriminare de cele explicative sau de trimitere permite o analiză mai riguroasă a conținutului juridic al faptei. Astfel, clasificarea normelor contribuie la evitarea confuziilor și la asigurarea unei calificări juridice corecte.

În al doilea rând, importanța practică a clasificării normelor se reflectă în identificarea normei aplicabile. În practică, nu sunt rare situațiile în care mai multe dispoziții legale par incidente asupra aceleiași fapte. În asemenea cazuri, judecătorul trebuie să determine norma care urmează a fi aplicată, ținând cont de raportul dintre acestea. Distincția dintre normele generale și cele speciale, precum și dintre normele complete și cele de trimitere, facilitează aplicarea corectă a regulilor de drept și previne apariția unor soluții contradictorii.

Un alt aspect esențial privește individualizarea pedepsei. Stabilirea sancțiunii nu este un proces mecanic, ci presupune o analiză complexă a faptei și a persoanei infractorului. Normele din Partea generală oferă criteriile de individualizare, cum ar fi gradul de prejudiciabilitate, circumstanțele concrete sau particularitățile persoanei, în timp ce normele din Partea specială fixează limitele legale ale pedepsei. Corelarea acestor categorii de norme este posibilă doar printr-o înțelegere clară a clasificării lor, ceea ce evidențiază rolul practic al acesteia în realizarea unei sancțiuni echitabile. Totodată, clasificarea normelor penale este strâns legată de procesul de interpretare a legii. Specificul dreptului penal impune o interpretare strictă, în conformitate cu principiul legalității, care exclude aplicarea prin analogie în defavoarea persoanei. În acest cadru, delimitarea clară a tipurilor de norme contribuie la respectarea limitelor stabilite de legiuitor și la prevenirea extinderii nejustificate a incriminării.

Deci, clasificarea normelor evidențiază relația de interdependență dintre normele din Partea generală și cele din Partea specială. Normele generale oferă cadrul conceptual necesar aplicării celor speciale, reglementând instituții fundamentale precum infracțiunea, vinovăția și răspunderea penală. În absența acestora, aplicarea normelor de incriminare ar fi lipsită de suport juridic, ceea ce subliniază caracterul lor indispensabil în mecanismul dreptului penal.

Concluzii

Normele juridico-penale reprezintă mecanismul prin care statul organizează reacția juridică față de faptele ce aduc atingere valorilor fundamentale ale societății, asigurând atât ordinea de drept, cât și protecția persoanei. . Partea generală a Codului penal oferă cadrul necesar pentru aplicarea corectă a legii, stabilind principiile, condițiile răspunderii penale și sistemul pedepselor. Respectarea acestor norme asigură echilibrul dintre necesitatea sancționării infractorilor și protecția drepturilor fundamentale ale persoanei, principiu care derivă din caracterul statului de drept consacrat de Constituție.

Analiza evidențiază caracterul unitar și interdependent al normelor juridico-penale, care funcționează în mod complementar în cadrul sistemului de drept. Prin intermediul acestora sunt determinate atât limitele conduitei licite, cât și condițiile în care intervine răspunderea penală, precum și cadrul legal al exercitării constrângerii de către stat. Această reglementare permite adaptarea aplicării legii la particularitățile fiecărei situații concrete, contribuind la realizarea unei justiții penale echitabile.

În același timp, structura normei juridico-penale oferă suportul tehnico-juridic necesar aplicării dreptului penal, realizând corelația dintre situația de fapt, conduita reglementată și consecința juridică. Prin această organizare se asigură coerența și previzibilitatea intervenției juridice, elemente esențiale pentru respectarea principiului legalității.

Rolul normelor juridico-penale depășește astfel simpla funcție de sancționare, acestea contribuind la menținerea echilibrului dintre interesul general al societății și drepturile individului, în cadrul unui sistem juridic modern.

Bibliografie:

1. Alecu Gh., Drept penal. Partea generală, Ediția a II-a revizuită şi adăugită, Ed. Europolis, Constanța, 2007.
2. Borodac A. Manual de Drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005.
3. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea generală. Volumul I. ediția a II-a. Chișinău: Cartier juridic, 2005.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009
5. Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 466/635 din 13.11.2024.

ROLUL AVANSULUI ȘI AL ARVUNEI ÎN GARANTAREA OBLIGAȚIILOR CONTRACTUALE

THE ROLE OF ADVANCE PAYMENT AND EARNEST MONEY IN GUARANTEEING CONTRACTUAL OBLIGATIONS

Laura RĂGUȘ,
specialitatea Drept, gr. D 2401,
Coordonator științific: **Oleg APĂRECE** , asist. univ.,
Centru Universitar„Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Executarea obligațiilor contractuale reprezintă unul dintre elementele esențiale ale raporturilor juridice civile, iar părțile contractante recurg frecvent la diverse mecanisme juridice menite să asigure respectarea prestațiilor asumate. În acest context, avansul și arvuna constituie două instituții juridice distincte, utilizate în practică pentru consolidarea securității raporturilor obligaționale. Deși ambele presupun remiterea anticipată a unei sume de bani, efectele juridice ale acestora diferă în mod semnificativ.*

Avansul are caracterul unei plăți parțiale efectuate înainte de executarea integrală a contractului, fără a produce efecte sancționatorii în caz de neexecutare. În schimb, arvuna are o funcție dublă: confirmă încheierea contractului și garantează executarea obligațiilor asumate de părți. Codul civil al Republicii Moldova reglementează expres arvuna ca mijloc de garantare a executării obligațiilor, stabilind consecințele juridice ale neexecutării contractului. Studiul analizează particularitățile juridice ale avansului și arvunei, delimitarea dintre aceste instituții și importanța lor practică în circuitul civil, evidențiind rolul acestora în prevenirea litigiilor și în asigurarea stabilității contractuale.

Cuvinte-cheie: *avans, arvună, obligații contractuale, garanții, contract civil*

Abstract: *The performance of contractual obligations represents one of the fundamental elements of civil legal relations, and contracting parties often use various legal mechanisms designed to ensure compliance with assumed obligations. In this context, advance payment and earnest money are two distinct legal institutions used in practice to strengthen the security of contractual relationships. Although both involve the prior transfer of a sum of money, their legal effects differ significantly. Advance payment constitutes a partial payment made before the full execution of the contract, without generating sanctioning effects in the event of non-performance.*

By contrast, earnest money performs a dual function: it confirms the conclusion of the contract and guarantees the performance of the obligations undertaken by the parties. The Civil Code of the Republic of Moldova expressly regulates earnest money as a means of securing contractual performance, establishing the legal consequences of contractual non-performance. This study analyzes the legal particularities of advance payment and earnest money, the distinction between these institutions, and their practical importance in civil circulation, highlighting their role in preventing disputes and ensuring contractual stability.

Keywords: *advance payment, earnest money, contractual obligations, guarantees, civil contract*

I. Introducere

În raporturile juridice civile, executarea obligațiilor contractuale reprezintă scopul principal urmărit de părțile contractante. Stabilitatea circuitului civil depinde de respectarea obligațiilor asumate, iar pentru reducerea riscului de neexecutare legislația civilă prevede anumite mijloace juridice de protecție. Printre acestea, avansul și arvuna ocupă un loc important, fiind frecvent utilizate în contractele de vânzare, prestări servicii sau locațiune.

Deși în practică cele două noțiuni sunt uneori confundate, ele au natură juridică diferită și produc efecte distincte. Înțelegerea rolului acestora este esențială pentru aplicarea corectă a normelor dreptului civil.

II. Noțiunea juridică a avansului

Avansul reprezintă o sumă de bani plătită anticipat de una dintre părți în contul obligației ce urmează a fi executată. El constituie o plată parțială a prețului sau a contraprestației și are în principal o funcție economică.

Caracteristica esențială a avansului constă în faptul că acesta nu reprezintă un mijloc de garantare propriu-zis. În cazul în care contractul nu este executat, suma plătită cu titlu de avans se restituie conform regulilor generale privind restituirea prestațiilor.

În lipsa unei stipulații exprese, orice sumă plătită înainte de executarea contractului este prezumată a fi avans, iar nu arvună. Din acest motiv, redactarea clară a clauzelor contractuale are o importanță deosebită.

III. Arvuna ca mijloc de garantare a obligațiilor

Arvuna reprezintă o sumă de bani sau un bun remis de una dintre părți celeilalte la momentul încheierii contractului, pentru confirmarea convenției și garantarea executării acesteia. Spre deosebire de avans, arvuna are o funcție juridică complexă.

În primul rând, ea confirmă existența contractului. În al doilea rând, arvuna constituie un instrument de garantare a obligațiilor asumate de părți. Codul civil al Republicii Moldova stabilește că partea care a oferit arvuna o pierde dacă nu își execută obligația, iar partea care a primit-o trebuie să restituie dublul dacă neexecutarea îi este imputabilă.

Prin acest mecanism, arvuna contribuie la disciplinarea comportamentului contractual și la prevenirea litigiilor.

IV. Delimitarea dintre avans și arvună

Diferența principală dintre avans și arvună constă în efectele juridice ale acestora. Avansul are doar funcție de plată anticipată, în timp ce arvuna are atât funcție confirmatorie, cât și funcție de garanție.

În practică, delimitarea este importantă deoarece calificarea greșită a sumei remise poate genera conflicte între părți. Instanțele judecătorești examinează voința reală a părților și conținutul contractului pentru a determina natura juridică a plății efectuate.

Astfel, pentru evitarea neînțelegerilor, părțile trebuie să indice expres în contract dacă suma remisă reprezintă avans sau arvună.

V. Diferențe față de reglementarea din alte state

Reglementarea avansului și a arvunei în Republica Moldova prezintă anumite particularități în comparație cu legislația altor state europene. În dreptul civil moldovenesc, arvuna este reglementată expres de Codul civil ca mijloc de garantare a executării obligațiilor, fiind prevăzute efectele juridice ale neexecutării contractului de către una dintre părți. Astfel, partea care a dat arvuna o pierde, iar partea care a primit-o restituie dublul sumei atunci când neexecutarea îi este imputabilă.

În dreptul român, instituția arvunei a fost cunoscută în vechiul Cod civil, însă în actualul Codul civil al României aceasta nu mai este reglementată distinct în aceeași manieră, fiind înlocuită în practică prin clauze penale sau prin plata unui avans contractual. În consecință, părțile trebuie să prevadă expres în contract sancțiunile aplicabile în caz de neexecutare.

În Franța, Code civil distinge între arrhes și acompte. Termenul arrhes corespunde într-o anumită măsură arvunei, oferind părților posibilitatea de a renunța la contract prin pierderea sau restituirea dublă a sumei plătite, în timp ce acompte reprezintă un avans care obligă definitiv părțile la executarea contractului. Această distincție este mai clar formulată decât în unele sisteme juridice din Europa de Est.

În Germania, Bürgerliches Gesetzbuch nu reglementează arvuna ca instituție autonomă. Dreptul german preferă utilizarea garanțiilor contractuale generale, precum clauza penală (Vertragsstrafe) sau garanțiile bancare, ceea ce reflectă o orientare mai modernă spre mecanisme flexibile de protecție contractuală.

Comparativ cu aceste sisteme de drept, legislația Republicii Moldova păstrează o reglementare tradițională a arvunei, oferind o protecție directă și ușor de aplicat pentru participanții la circuitul civil. Această abordare contribuie la claritatea raporturilor juridice și la reducerea litigiilor privind executarea contractelor.

VI. Concluzii și propuneri

Analiza efectuată asupra avansului și arvunei în contextul garantării obligațiilor contractuale evidențiază faptul că aceste două instituții juridice, deși aparent similare prin forma lor de manifestare, au natură juridică și efecte diferite. Avansul reprezintă o plată anticipată a prestației viitoare, având exclusiv o funcție economică, fără a produce consecințe sancționatorii în caz de neexecutare a contractului. În schimb, arvuna constituie un veritabil mijloc de garantare a executării obligațiilor contractuale, având atât rol confirmatoriu, cât și rol sancționator.

Reglementarea arvunei în Codul civil al Republicii Moldova contribuie la consolidarea disciplinei contractuale, întrucât stabilește consecințe juridice clare în cazul

neexecutării obligațiilor de către una dintre părți. Prin efectul său coercitiv moderat, arvuna determină părțile să manifeste seriozitate și bună-credință în executarea contractelor, reducând riscul de litigii.

În același timp, practica juridică demonstrează că delimitarea dintre avans și arvună nu este întotdeauna clar realizată, ceea ce poate genera conflicte între părțile contractante. Din acest motiv, interpretarea corectă a voinței părților și redactarea precisă a clauzelor contractuale sunt esențiale pentru evitarea neînțelegerilor.

Propuneri:

În urma analizei realizate, se formulează următoarele propuneri:

În primul rând, se consideră necesară o clarificare mai riguroasă în legislația Republicii Moldova a diferenței dintre avans și arvună, pentru a elimina ambiguitățile de interpretare și aplicare în practică.

În al doilea rând, se recomandă elaborarea unor modele standardizate de contracte civile, în care să fie precizată expres natura juridică a sumelor plătite anticipat, fie ca avans, fie ca arvună, pentru a preveni litigiile.

În al treilea rând, se impune consolidarea unei practici judiciare unitare în materia calificării juridice a plăților anticipate, astfel încât soluțiile instanțelor să fie previzibile și coerente.

În al patrulea rând, este necesară creșterea nivelului de informare juridică a participanților la circuitul civil, în vederea înțelegerii corecte a efectelor juridice ale avansului și arvunei.

Nu în ultimul rând, se recomandă valorificarea experienței altor sisteme de drept, în special a celor europene, în vederea modernizării și eficientizării mecanismelor de garantare a executării obligațiilor contractuale.

În concluzie, perfecționarea cadrului normativ și aplicarea corectă a instituțiilor avansului și arvunei ar contribui semnificativ la consolidarea securității raporturilor juridice civile, la reducerea litigiilor și la creșterea încrederii în executarea obligațiilor contractuale.

Bibliografie:

1. Baieș, Sergiu; Roșca, Nicolae. Drept civil. Partea generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2020, 302 p..
2. Baias, Flavius Antoniu (coord.). Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Ediția a III-a. București: Editura C.H. Beck, 2021, 3151 p.. Disponibil la: https://www.beckshop.ro/lp/ncc/resurse/extras-Codul%20civil-Comentariu-pe-articole-Ed3-CHBeck-2021.pdf
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06 iunie 2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 82–86/661 din 22 iunie 2002.
4. Cojuhari, Alexandru. Executarea obligațiilor civile. Chișinău: CEP USM, 2019.
5. Efrim, Oleg. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Chișinău: Lexon-Prim, 2021.
6. Malaurie, Philippe; Aynès, Laurent. Droit des obligations. Paris: LGDJ, 2020, 896 p. Disponibil la: https://www.furet.com/media/pdf/feuilletage/9/7/8/2/2/7/5/0/9782275074078.pdf?srsltid=AfmBOoqjpe4fNc_OYtLe5DSrBscUK_1pU_r3bwouVn5aKg-vvX2-mmRV.
7. Zimmermann, Reinhard. The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition. Oxford: Oxford University Press, 2019, 1241 p. Disponibil la: https://www.trans-lex.org/109600/_/zimmermann-reinhard-the-law-of-obligations-roman-foundations-of-the-civilian-tradition-munich-cape-town-1990/

SOȚUL SUPRAVIEȚUITOR

SURVIVING SPOUSE

Ștefan SAMOILĂ,
Specialitatea Drept, gr. D 2301,
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, asist. univ.
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Rezumatul analizează statutul juridic al soțului supraviețuitor în dreptul succesoral prevăzut de legislația Republicii Moldova, evidențiind condițiile necesare pentru dobândirea vocației succesorale și evoluția istorică a acestei instituții. Calitatea de soț la momentul deschiderii succesiunii constituie premisa esențială pentru chemarea la moștenire, fiind exclusă în lipsa unei căsătorii valabile sau în cazul desfacerii ori nulității acesteia. Concubinajul nu produce efecte succesorale, întrucât nu este recunoscut juridic. Lucrarea subliniază că dobândirea calității de moștenitor presupune întrunirea cumulativă a capacității succesorale, a vocației succesorale și absența nedemnității. Totodată, este analizată evoluția istorică a poziției soțului supraviețuitor, de la o situație incertă în dreptul cutumiar, la o reglementare modernă, clară și protectivă. În reglementarea actuală, soțul supraviețuitor beneficiază de drepturi succesorale atât generale, cât și speciale, inclusiv dreptul de a moșteni masa succesorală aflându-se în clasa întâi de moștenitori, lângă descendenții defunctului, precum și drepturi asupra bunurilor gospodăriei casnice și asupra locuinței. Aceste reglementări reflectă necesitatea protejării intereselor patrimoniale și sociale ale soțului supraviețuitor, asigurându-i o poziție juridică distinctă și echilibrată în cadrul devoluțiunii succesorale.*

Cuvinte-cheie: *soț supraviețuitor, moștenirea legală, drepturi succesorale*

Abstract: *This summary analyzes the legal status of the surviving spouse under the inheritance law of the Republic of Moldova, highlighting the conditions necessary for acquiring the right to inherit and the historical evolution of this institution. The status of spouse at the time of the opening of the succession is the essential prerequisite for inheritance, being excluded in the absence of a valid marriage or in the event of its dissolution or nullity. Cohabitation does not produce succession effects, as it is not legally recognized. The paper emphasizes that acquiring the status of heir requires the cumulative fulfillment of the capacity to inherit, the right to inherit, and the absence of disqualification. At the same time, it analyzes the historical evolution of the surviving spouse's position, from an uncertain status under customary law to a modern, clear, and protective legal framework. Under current law, the surviving spouse enjoys both general and special inheritance rights, including the right to inherit the estate as a first-class heir alongside the deceased's descendants, as well as rights to household goods and the family home. These regulations reflect the need to protect the surviving spouse's financial and social interests, ensuring a distinct and balanced legal position within the succession process.*

Keywords: *surviving spouse, legal inheritance, succession rights*

Relația de căsătorie constituie condiția esențială pentru chemarea soțului supraviețuitor la moștenirea legală, fiind necesar ca aceasta să existe în mod valabil la momentul deschiderii succesiunii. Astfel, numai persoana care avea calitatea de soț al defunctului la data decesului poate dobândi vocație succesorală. În situația în care căsătoria a fost desfăcută prin divorț înainte de deschiderea moștenirii sau a fost ulterior desființată prin anulare, fostul soț nu mai poate avea calitatea de moștenitor legal, conform articolului 2176 Cod Civil al Republicii Moldova. De asemenea, căsătoria produce efecte juridice doar din momentul înregistrării acesteia la organele de stare civilă, înregistrarea având caracter constitutiv. În același timp, concubinajul, indiferent de durata sau stabilitatea relației, nu este recunoscut de sistemul juridic național ca echivalent al căsătoriei și, prin urmare, nu conferă drepturi succesorale. Această soluție legislativă se justifică prin faptul că uniunea de fapt nu implică aceleași drepturi și obligații juridice ca și căsătoria, în special în ceea ce privește regimul patrimonial și obligațiile de întreținere. O abordare similară se regăsește și în alte sisteme de drept europene, ceea ce confirmă caracterul tradițional al acestei reglementări.

Încetarea căsătoriei poate interveni fie prin decesul unuia dintre soți, fie prin divorț. În cazul divorțului judecătoresc prevăzut la articolul 2187 alin. 1 lit. b, acesta produce efecte din momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești, chiar dacă nu a fost înregistrat ulterior, în timp ce divorțul administrativ sau notarial produce efecte doar din momentul înregistrării sale. Totodată, nulitatea căsătoriei are efect retroactiv, ceea ce determină desființarea acesteia ab initio și, implicit, pierderea dreptului la moștenire al pretinsului soț supraviețuitor. În practică, pot apărea situații complexe, precum existența mai multor persoane care pretind că sunt soțul supraviețuitor al defunctului, în special în contextul unor căsătorii încheiate în state diferite. În asemenea cazuri, se recunoaște doar căsătoria valabil încheiată prima, fiind exclusă recunoașterea altor raporturi contrare ordinii publice. Prin urmare, existența unei căsătorii legale și valabile reprezintă fundamentul indispensabil al drepturilor succesorale ale soțului supraviețuitor.

Evoluția statutului juridic al soțului supraviețuitor în dreptul succesoral al Republicii Moldova reflectă transformările profunde ale societății și ale sistemului juridic de-a lungul timpului. În vechiul drept al Moldovei, reglementat în principal prin „Obiceiul pământului”, moștenirea se baza pe criteriul rudeniei, descendenții fiind primii chemați la succesiune, urmați de ascendenți și colaterali. În acest sistem, soțul supraviețuitor nu făcea parte dintr-o clasă succesorală bine determinată, fiind considerat un succesor neregulat, chemat la moștenire în funcție de circumstanțe și, de regulă, în concurs cu alte rude ale defunctului. Deși nu beneficia de o cotă succesorală clar stabilită, dreptul vechi recunoștea necesitatea protejării soțului supraviețuitor, întemeiată pe relația de afecțiune și pe contribuția acestuia în cadrul familiei. Astfel, acesta putea dobândi o parte din patrimoniul defunctului, mai ales în lipsa unor rude apropiate sau în cazul în care situația sa materială o justifica. Determinarea concretă a acestei părți era însă lipsită de uniformitate, fiind influențată de natura bunurilor, respectiv dacă acestea erau de baștină sau dobândite în timpul căsătoriei, ceea ce genera dificultăți în aplicarea practică. Ulterior, evoluția dreptului succesoral a fost influențată de dreptul romano-bizantin, de legislația Imperiului Rus, precum și de Codul civil român din 1864, care au contribuit la modernizarea reglementărilor și la consolidarea instituțiilor privind moștenirea legală și testamentară. În prezent, actualul Cod civil al României, adoptat prin Legea nr. 287/2009 și intrat în vigoare în anul 2011, reglementează detaliat materia succesorală, acordând o protecție juridică sporită soțului supraviețuitor și stabilind clar drepturile acestuia în concurs cu ceilalți moștenitori legali. Codificările succesive și schimbările politice au condus la redefinirea instituției moștenirii, inclusiv la consolidarea poziției soțului supraviețuitor. În perioada sovietică, dreptul la moștenire a fost limitat considerabil, fiind chiar suprimat temporar, ca parte a politicii de abolire a proprietății

private, ceea ce a afectat profund structura raporturilor succesorale. În dreptul contemporan, aceste influențe istorice au fost depășite, iar statutul soțului supraviețuitor a fost consolidat prin includerea sa în prima clasă de moștenitori legali. Astfel, de la o poziție incertă și secundară în dreptul cutumiar, soțul supraviețuitor a ajuns să beneficieze de o protecție juridică clară și de drepturi succesorale bine determinate, în concordanță cu principiile moderne ale dreptului civil.

Dobândirea calității de moștenitor în dreptul succesoral al Republicii Moldova este condiționată de întrunirea cumulativă a trei elemente esențiale: capacitatea succesorală, vocația succesorală și absența nedemnității. Aceste cerințe stabilesc cadrul juridic în care o persoană poate participa la devoluțiunea succesiunii și pot beneficia de patrimoniul defunctului. Capacitatea succesorală de la articolul 2167 Cod Civil, constă în aptitudinea unei persoane de a dobândi drepturi și obligații succesorale și presupune, în mod esențial, existența acesteia la momentul deschiderii moștenirii. Astfel, pot avea această capacitate persoanele fizice aflate în viață la data decesului, precum și cele concepute anterior, cu condiția să se nască vii. De asemenea, capacitatea succesorală este recunoscută și persoanelor juridice, în special în cazul moștenirii testamentare. Această condiție are un caracter obiectiv și nu depinde de voința persoanei.

Vocația succesorală reprezintă chemarea concretă la moștenire și poate avea temei legal sau testamentar. În cazul moștenirii legale, aceasta este determinată de raporturile de rudenie sau de familie cu defunctul, iar în cazul soțului supraviețuitor, ea derivă din existența unei căsătorii valabil încheiate. Vocația stabilește, așadar, dacă o persoană face parte din categoria celor îndreptățiți să moștenească.

Nedemnitatea succesorală constituie o sancțiune civilă care exclude de la moștenire persoanele ce au săvârșit fapte grave împotriva defunctului sau a voinței acestuia. Astfel, persoanele care au atentat la viața celui care lasă moștenirea sau au acționat fraudulos pentru a influența dispozițiile succesorale pot fi declarate nedemne și, în consecință, pierd dreptul de a moșteni. Prin urmare, numai persoanele care întrunesc cumulativ aceste trei condiții pot dobândi calitatea de moștenitor, ceea ce asigură atât respectarea legalității, cât și protejarea valorilor morale în cadrul raporturilor succesorale.

În dreptul succesoral al Republicii Moldova, drepturile soțului supraviețuitor sunt întemeiate pe calitatea sa de soț existentă la momentul deschiderii succesiunii, aceasta reprezentând o condiție esențială pentru dobândirea vocației succesorale. Spre deosebire de ceilalți moștenitori legali, ale căror drepturi derivă din legătura de rudenie cu defunctul, drepturile soțului izvorăsc exclusiv din raportul juridic al căsătoriei. Astfel, concubinajul nu produce efecte succesorale, iar lipsa unei căsătorii legal încheiate exclude orice vocație la moștenire. Existența calității de soț se apreciază la data decesului. Nu prezintă relevanță durata căsătoriei, starea materială, existența copiilor sau separarea în fapt a soților. În cazul în care divorțul nu a devenit definitiv până la momentul decesului, căsătoria se consideră încetată prin moarte, iar soțul supraviețuitor va fi chemat la succesiune. În schimb, dacă divorțul a fost definitiv sau căsătoria a fost anulată, vocația succesorală dispare, întrucât efectele juridice ale căsătoriei sunt înlăturate. Totuși, în cazul căsătoriei putative, soțul de bună-credință își păstrează drepturile succesorale până la momentul rămânerii definitive a hotărârii de nulitate. Un aspect important îl constituie delimitarea masei succesorale în contextul regimului matrimonial. La decesul unuia dintre soți, comunitatea de bunuri încetează, fiind necesară determinarea cotei ce revine soțului supraviețuitor în calitate de coproprietar. Numai partea care a aparținut defunctului intră în masa succesorală, asupra căreia se aplică regulile devoluțiunii succesorale. Prin urmare, drepturile soțului supraviețuitor derivă atât din calitatea sa de moștenitor, cât și din cea de titular al bunurilor comune, ceea ce îi conferă o poziție juridică distinctă și protejată în cadrul succesiunii.

Potrivit legislației Republicii Moldova, soțul supraviețuitor beneficiază de o poziție juridică distinctă în cadrul moștenirii. Cota succesorală a soțului supraviețuitor se stabilește potrivit noii reglementări din data de 1 aprilie 2026, prevăzute de articolul 2178 Cod Civil al Republicii Moldova, care include soțul supraviețuitor în clasa întâi de moștenitori legali, alături de descendenții defunctului. Astfel, soțul supraviețuitor nu mai beneficiază de o cotă succesorală fixă, distinctă de cea a descendenților, ci moștenește în cote egale cu copiii defunctului. În cazul în care unul dintre copii este decedat la momentul deschiderii moștenirii, locul acestuia este ocupat de propriii săi descendenți prin mecanismul reprezentării succesorale, aceștia moștenind, în cote egale, partea care i-ar fi revenit părintelui lor. Prin urmare, dacă defunctul lasă în urma sa soțul supraviețuitor și doi copii, masa succesorală va fi împărțită în trei cote egale, fiecare dintre aceștia primind câte o treime. Dacă există un singur copil, moștenirea se va împărți în două părți egale, una revenind copilului și cealaltă soțului supraviețuitor. În lipsa descendenților, devin aplicabile regulile privind chemarea claselor următoare de moștenitori legali, însă poziția juridică a soțului supraviețuitor rămâne una privilegiată în cadrul devoluțiunii succesorale. Această reglementare reflectă o concepție modernă asupra familiei și a raporturilor patrimoniale dintre soți, punând accent pe egalitatea dintre membrii familiei și pe protecția efectivă a soțului rămas în viață. Stabilirea cotei succesorale în acest mod contribuie la asigurarea unui echilibru între interesele descendenților și necesitatea menținerii securității materiale a soțului supraviețuitor.

Pe lângă dreptul de a participa la moștenire, soțul supraviețuitor beneficiază și de dreptul de preciput, reglementat de articolul 2186 Cod Civil. Acesta constă în dreptul de a primi, în afara cotei succesorale, mobilierul și obiectele de uz casnic care au fost afectate folosinței comune a soților. În cazul în care vine la moștenirea legală alături de moștenitorii de clasa a doua sau cu bunicii, acest drept operează în mod direct, iar atunci când vine în concurs cu moștenitorii de clasa întâi, preciputul poate fi acordat în măsura în care aceste bunuri sunt necesare pentru menținerea gospodăriei. Acest drept are un caracter special și urmărește protejarea continuității vieții domestice a soțului rămas în viață, evitând dezorganizarea imediată a condițiilor sale de trai. În cazul preciputului se aplică regulile privind legatele, ceea ce îi conferă un regim juridic distinct față de drepturile succesorale obișnuite. Dreptul de preciput are caracter autonom față de cota succesorală și se exercită suplimentar acesteia, ceea ce reflectă preocuparea legiuitorului pentru protejarea intereselor familiale și patrimoniale ale soțului supraviețuitor. El nu reprezintă o simplă liberalitate, ci un mecanism legal de protecție socială, justificat de contribuția comună a soților la organizarea gospodăriei și la viața familială. În ansamblu, aceste reglementări reflectă preocuparea legiuitorului de a proteja poziția juridică și interesele materiale ale soțului supraviețuitor, asigurându-i atât o participare echitabilă la moștenire, cât și condițiile necesare pentru continuarea unei vieți decente după decesul partenerului.

Din punct de vedere juridic, soțul supraviețuitor are calitatea de moștenitor rezervatar, însă nu este moștenitor sezinar, fiind necesară obținerea certificatului de moștenitor pentru a intra în posesia bunurilor succesorale. De asemenea, acesta poate moșteni doar în nume propriu, fără a putea beneficia de reprezentare, iar în cazul în care există dispoziții testamentare contrare, acestea trebuie analizate în raport cu rezerva succesorală garantată de lege. Prin urmare, reglementarea actuală conferă soțului supraviețuitor un regim juridic complex, care îmbină protecția acestuia cu necesitatea echilibrării intereselor celorlalți moștenitori.

Concluzionând, statutul juridic al soțului supraviețuitor în dreptul succesoral al Republicii Moldova evidențiază o protecție juridică complexă și echilibrată, fundamentată atât pe legătura matrimonială, cât și pe necesitatea asigurării continuității vieții acestuia. Prin

recunoașterea dreptului de a veni la moștenire cu descendenții defunctului, precum și prin acordarea unor drepturi speciale — în special dreptul de preciput asupra bunurilor gospodăriei casnice — legiuitorul urmărește garantarea unui minim de stabilitate materială și socială. Astfel, soțul supraviețuitor nu este doar un simplu moștenitor, ci un subiect privilegiat al devoluțiunii succesorale, beneficiind de un regim juridic adaptat particularităților relației de familie.

În opinia noastră, reglementarea actuală este adecvată, întrucât asigură un echilibru între interesele soțului supraviețuitor și cele ale celorlalți moștenitori. Totuși, o reglementare și mai detaliată a aplicării practice a dreptului de preciput, în special în privința delimitării bunurilor ce pot face obiectul acestuia, ar putea contribui la evitarea unor dificultăți practice și la uniformizarea practicii succesorale.

Bibliografie:

1. Codul civil al Republicii Moldova Nr. 1107-XV din 06.06.2002, în vigoare din 12.06.2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
2. Codul Civil al României din 17 iulie 2009, (Legea nr. 287/2009), Publicat în Monitorul oficial nr. 505 din 15 iulie 2011.
3. Codul civil român din 1864. Text republicat în Monitorul Oficial, Partea I din 01 decembrie 1924.
4. G. Chibac, S. Brumă, O. Robu, N. Chibac. Drept civil. Contracte și succesiuni. Curs universitar, ediția a IV-a, Chișinău, 2019.
5. O. Cazac. Drept civil. Succesiuni. Chișinău, Editura Bons Offices, 2022.
6. O. Robu. Drept succesoral al soţului supravieţuitor // Revista naţională de drept, 2002, nr. 10.

EVOLUȚIA REGLEMENTĂRII AUDIERII MINORILOR ÎN CAUZELE PENALE: ÎNTRE NECESITATEA AFLĂRII ADEVĂRULUI ȘI PROTECȚIA PSIHOLOGICĂ A COPILULUI

EVOLUTION OF THE REGULATION OF HEARING MINORS IN CRIMINAL CASES: BETWEEN THE NECESSITY OF FINDING THE TRUTH AND THE PSYCHOLOGICAL PROTECTION OF THE CHILD

Stas BUIUC,
Specialitatea Drept, gr. D 2401,
Coordonator științific: **BRIA Iulia**, dr., lector univ., avocat,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Audierea minorilor în procedurile penale reprezintă una dintre cele mai sensibile activități procedurale, situată la intersecția dintre necesitatea stabilirii adevărului și obligația de a proteja integritatea psihologică a copilului. Acest studiu analizează evoluția cadrului legal din Republica Moldova privind audierea minorilor, evidențiind atât standardele naționale, cât și cele internaționale. Lucrarea examinează garanțiile procedurale introduse pentru a preveni victimizarea secundară, precum și deficiențele*

legislative și practice existente. O atenție deosebită este acordată echilibrului dintre eficiența procedurilor penale și interesul superior al copilului.

Cuvinte-cheie: *minor, audiere, procedură penală, protecția copilului, protecție psihologică*

Abstract: *The hearing of minors in criminal proceedings represents one of the most sensitive procedural activities, situated at the intersection between the need to establish the truth and the obligation to protect the psychological integrity of the child. This study analyzes the evolution of the legal framework in the Republic of Moldova regarding the hearing of minors, highlighting both national and international standards. The paper examines the procedural guarantees introduced in order to prevent secondary victimization, as well as the existing legislative and practical deficiencies. Particular attention is given to the balance between the efficiency of criminal proceedings and the best interests of the child.*

Keywords: *minor, hearing, criminal procedure, child protection, psychological protection*

Fenomenul asigurării și garantării drepturilor minorilor, precum și al îmbunătățirii acestora, constituie o temă de o importanță deosebită pentru asigurarea unei evoluții armonioase a societății. Astfel, majoritatea statelor urmăresc implementarea unor politici și mecanisme menite să orienteze dezvoltarea minorilor într-o direcție benefică, din punct de vedere social și moral. Printre statele care promovează în mod activ aceste obiective se numără și Republica Moldova, care contribuie la ameliorarea condițiilor de viață ale copilului prin diverse măsuri. Una dintre acestea o constituie integrarea standardelor și normelor internaționale în cadrul normativ național.

Evoluția reglementării audierii minorilor în procesul penal al Republicii Moldova trebuie înțeleasă în contextul transformărilor generale ale dreptului procesual penal, determinate de necesitatea armonizării legislației naționale cu standardele internaționale în materia protecției copilului.

Într-o primă etapă, normele procesuale nu distingeau în mod clar între participanții minori și cei majori, ceea ce conducea la aplicarea unor proceduri uniforme, insuficient adaptate nevoilor copilului. Practica judiciară și studiile de specialitate au demonstrat însă că o asemenea abordare poate genera efecte negative semnificative, atât asupra stării psihologice a minorului, cât și asupra veridicității declarațiilor obținute. În acest context, protecția internațională a drepturilor copilului s-a conturat ca un ansamblu de mecanisme și acțiuni realizate de state, în conformitate cu prevederile instrumentelor juridice internaționale și în cooperare cu organizații internaționale și neguvernamentale, având ca finalitate garantarea și promovarea drepturilor copilului, precum și asigurarea dezvoltării sale armonioase și formarea unei personalități autonome, capabile să exercite pe deplin drepturile și libertățile fundamentale. În acest sens, au fost adoptate o serie de acte internaționale menite să stabilească standarde în abordarea problematicii drepturilor copilului, printre care se numără: Declarația Drepturilor Copilului, proclamată prin Rezoluția nr. 1386 (XIV) a Adunării Generale a ONU din 20 noiembrie 1959; Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată la Geneva la 20 noiembrie 1989; Regulile standard minime ale ONU pentru administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing), adoptate prin Rezoluția nr. 40/33 din 29 noiembrie 1985; Principiile ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riad), adoptate prin Rezoluția nr. 45/112 din 14 decembrie 1990; precum și Principiile de acțiune privind copiii în sistemul penal, adoptate în anul 1997 de Consiliul Economic și Social al ONU.

Analiza raportului dintre necesitatea aflării adevărului și protecția psihologică a copilului evidențiază existența unei tensiuni structurale, generată de natura însăși a procesului penal. Pe de o parte, organele judiciare sunt obligate să stabilească adevărul obiectiv, să administreze probe complete și să asigure tragerea la răspundere a persoanelor vinovate, ceea ce presupune obținerea unor declarații clare, coerente și detaliate. Pe de altă parte, expunerea minorului la proceduri repetitive, întrebări insistente sau situații tensionate poate afecta echilibrul său emoțional și poate conduce la apariția fenomenului de victimizare secundară, recunoscut în doctrină ca fiind una dintre cele mai grave consecințe ale interacțiunii copilului cu sistemul de justiție. Eficiența procesului penal nu poate fi realizată prin intensificarea presiunii asupra minorului, ci prin adaptarea procedurii la particularitățile acestuia, astfel încât să fie asigurată atât protecția copilului, cât și credibilitatea declarațiilor. Această abordare presupune o reconceptualizare a audierii, nu ca un simplu act de extragere a informației, ci ca un proces de comunicare asistată, în care tehnicile utilizate trebuie să țină cont de nivelul de dezvoltare al minorului și de capacitatea sa de înțelegere. Dificultățile frecvente a organului de urmarire penala apare în cadrul audierii persoanelor ce nu au atins pragul necesar de ani, adica majoratul. Necesitatea de a purcede înainte de audiere la anumite acțiuni: studierea persoanei atît din punctul de vedere psihologic, cât și al mediului social în care acesta trăiește și care îl formează ca personalitate, constitue o dificultate.

În acest context, în conformitate cu prevederile actelor internaționale și, în mod special, ale Liniilor directoare pentru acțiune privind copiii în sistemul de justiție penală, adoptate de Consiliul Economic și Social al ONU la 21 iulie 1997, se conturează o serie de principii fundamentale care dezvoltă și concretizează dispozițiile Convenției ONU privind drepturile copilului. Aceste instrumente internaționale recomandă statelor să reevalueze și să îmbunătățească în mod constant mecanismele de protecție a copiilor implicați în proceduri penale, în special în calitate de victime sau martori, astfel încât să fie asigurată protecția deplină a drepturilor acestora. Totodată, se subliniază necesitatea evitării contactului direct dintre copil și persoana acuzată, atât în faza de urmărire penală, cât și în cadrul procedurilor de audiere, în vederea prevenirii unor efecte negative asupra integrității psihologice a minorului. Garanțiile procesuale moderne instituite în legislația națională urmăresc tocmai realizarea acestui echilibru, prin crearea unor condiții adecvate desfășurării audierii și prin implicarea unor specialiști capabili să faciliteze comunicarea cu minorul. Utilizarea camerelor de audiere și a camerelor de vizualizare, precum și înregistrarea audio-video a declarațiilor contribuie la reducerea necesității audierilor repetate și la protejarea copilului împotriva contactului direct cu persoanele implicate în cauză. În același timp, participarea intervievatorilor specializați permite formularea întrebărilor într-un limbaj accesibil și evitarea sugestibilității, aspect esențial pentru obținerea unor declarații veridice.

Evoluția reglementării audierii minorilor în procesul penal al Republicii Moldova reflectă, în mod evident, tranziția de la o concepție formalistă, caracterizată prin aplicarea uniformă a normelor procesuale tuturor participanților, la o abordare diferențiată, fundamentată pe recunoașterea vulnerabilității specifice a copilului și pe necesitatea protejării integrității sale psihologice. Într-o etapă incipientă a dezvoltării cadrului procesual penal, minorul era tratat, din punct de vedere procedural, în mod similar adultului, fiind supus acelorași reguli de audiere, fără a se ține cont de particularitățile sale de dezvoltare cognitivă și emoțională. O asemenea abordare s-a dovedit, în timp, insuficientă și chiar prejudiciabilă, întrucât practica judiciară și cercetările de specialitate au evidențiat faptul că expunerea copilului la proceduri rigide și adesea intruzive poate genera efecte negative asupra stării sale psihice, afectând totodată și calitatea declarațiilor obținute. Reformarea cadrului normativ a fost determinată de conștientizarea fenomenului de victimizare secundară, înțeles ca proces de retraumatizare a minorului prin interacțiunea repetată cu

organele judiciare, precum și de riscul producerii unor erori probatorii generate de sugestibilitatea și vulnerabilitatea copilului. Astfel, declarațiile obținute în condiții neadaptate pot fi influențate de factori externi, de modul de formulare a întrebărilor sau de presiunea exercitată asupra minorului, ceea ce conduce la diminuarea credibilității acestora și, implicit, la afectarea scopului procesului penal.

Ca răspuns la aceste realități, cadrul normativ a cunoscut o evoluție semnificativă, concretizată prin introducerea treptată a unor mecanisme speciale destinate audierii minorilor, menite să asigure un echilibru între necesitatea aflării adevărului și protecția copilului. Un prim element esențial îl constituie reglementarea audierii în condiții speciale, care presupune adaptarea mediului și a procedurii la particularitățile minorului, în vederea reducerii impactului emoțional și facilitării comunicării. Această formă de audiere are rolul de a preveni expunerea copilului la situații stresante și de a crea un cadru în care acesta să poată relata faptele într-un mod liber și neconstrâns, contribuind astfel atât la protecția sa, cât și la obținerea unor declarații autentice. Instituirea camerelor de audiere și a camerelor de vizualizare reprezintă o altă etapă importantă în acest proces evolutiv, aceste spații fiind concepute astfel încât să elimine caracterul formal și intimidant al mediului judiciar tradițional. Prin separarea fizică a minorului de ceilalți participanți la proces, în special de persoana bănuită/învinuită, se reduce semnificativ presiunea psihologică exercitată asupra copilului, prevenindu-se astfel inhibarea sau distorsionarea declarațiilor. Camerele de vizualizare permit organelor judiciare și celorlalte părți să urmărească audierea fără a interacționa direct cu minorul, ceea ce contribuie la menținerea unui echilibru între dreptul la apărare și protecția copilului. Înregistrarea integrală a audierii asigură transparența procedurii și permite verificarea ulterioară a modului în care aceasta s-a desfășurat, contribuind la creșterea încrederii în actul de justiție. În mod complementar, introducerea instituției intervievatorului specializat reprezintă una dintre cele mai relevante inovații în materia audierii minorilor, întrucât aceasta răspunde necesității adaptării comunicării la nivelul de dezvoltare al copilului. Intervievatorul, având pregătire în domeniul psihologiei sau al tehnicilor de audiere, are rolul de a formula întrebările într-un mod accesibil, de a evita sugestibilitatea și de a crea un climat de încredere, esențial pentru obținerea unor declarații veridice. Prin intermediul acestui mecanism, se diminuează riscul influențării minorului și se asigură o mai bună corelare între protecția acestuia și necesitatea aflării adevărului.

Mecanismele introduse nu au doar rolul de a proteja minorul, ci și de a spori eficiența procesului penal, prin crearea condițiilor necesare obținerii unor probe fiabile și relevante, demonstrând astfel că protecția copilului și aflarea adevărului nu sunt obiective antagonice, ci complementare.

Examinarea dispozițiilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova relevă faptul că reglementarea audierii minorilor nu se limitează la instituirea unor mecanisme tehnice, ci este construită pe un fundament normativ complex, în care principiile procesuale generale sunt concretizate prin norme speciale, adaptate statutului particular al copilului în cadrul procesului penal. În această ordine de idei, obligația organelor judiciare de a stabili circumstanțele reale ale cauzei nu operează în mod abstract, ci este condiționată de respectarea unor exigențe procedurale care interzic utilizarea unor metode susceptibile să afecteze libertatea de exprimare a minorului sau să altereze autenticitatea declarațiilor sale.

Din această perspectivă, principiul aflării adevărului capătă o dimensiune calitativă distinctă în ipoteza audierii minorilor, în sensul că nu orice declarație obținută poate fi considerată utilă procesului penal, ci doar acea declarație care este rezultatul unei exprimări libere, neinfluențate și adecvate nivelului de înțelegere al copilului. Astfel, normele procesuale impun ca întrebările adresate minorului să fie formulate într-un limbaj accesibil,

să evite caracterul sugestiv și să nu inducă răspunsuri prestabilite, întrucât nerespectarea acestor cerințe poate conduce la denaturarea conținutului probator și la compromiterea finalității procesului penal.

Respectarea demnității persoanei se reflectă, în materia audierii minorilor, prin interdicția expunerii acestora la situații care pot genera teamă, intimidare sau disconfort psihic accentuat. Codul de procedură penală instituie, în mod implicit, obligația organelor de urmărire penală de a adapta conduita procesuală la particularitățile minorului, evitând formalismul excesiv și adoptând o abordare orientată spre protecția acestuia. Această obligație se traduce, în practică, prin limitarea duratei audierii, evitarea confruntărilor directe cu persoanele implicate în cauză și asigurarea unui climat de siguranță, care să permită copilului să relateze faptele fără presiuni externe. Reglementarea audierii minorului în calitate de victimă sau martor evidențiază, de asemenea, o serie de cerințe procedurale specifice, menite să garanteze atât protecția acestuia, cât și eficiența procesului probator. Astfel, legea prevede că audierea trebuie realizată cu participarea reprezentantului legal, iar, după caz, cu implicarea unui specialist în domeniul psihologiei sau al asistenței sociale, în scopul asigurării unei comunicări adecvate și al prevenirii oricăror influențe negative asupra minorului. Prezența acestor participanți nu are un caracter formal, ci reprezintă o garanție efectivă a respectării drepturilor copilului, contribuind la echilibrarea raportului dintre autoritatea organelor judiciare și vulnerabilitatea persoanei audiate. Prin urmare, norma procedurală nu operează exclusiv în interesul minorului, ci servește și scopului general al procesului penal, acela de a stabili adevărul pe baza unor probe fiabile. Particular, rolul reprezentantului legal și al specialistului implicat în audiere trebuie analizat din perspectiva funcției lor de garant al echilibrului procesual. Reprezentantul legal veghează la respectarea drepturilor minorului, intervenind atunci când procedura riscă să devină excesiv de intruzivă, în timp ce specialistul facilitează interacțiunea dintre organul judiciar și copil, traducând exigențele juridice într-un limbaj și într-o formă accesibilă acestuia. Această dublă intervenție permite evitarea situațiilor în care minorul ar putea fi influențat sau constrâns, asigurând astfel autenticitatea declarațiilor și consolidând valoarea probatorie a acestora. Analiza normelor Codului de procedură penală evidențiază faptul că acestea instituie un mecanism juridic complex, în cadrul căruia principiile fundamentale ale procesului penal sunt adaptate la specificul audierii minorilor. Importanța acestor dispoziții rezidă nu doar în protecția conferită copilului, ci și în contribuția lor directă la realizarea scopului procesului penal, demonstrând că respectarea drepturilor persoanei vulnerabile reprezintă o condiție esențială pentru obținerea unor probe credibile și pentru asigurarea unei justiții eficiente.

Aprofundarea raportului dintre exigența aflării adevărului și necesitatea protejării minorului relevă faptul că această relație nu se reduce la o simplă opoziție între două valori, ci implică o interdependență complexă, în care modalitatea de obținere a informației determină în mod direct calitatea acesteia. Doctrina subliniază că intensificarea presiunii exercitate asupra persoanei audiate poate conduce, într-o primă fază, la o creștere a volumului de informații furnizate, însă, concomitent, generează un risc semnificativ de diminuare a exactității și autenticității declarațiilor. În cazul minorilor, această realitate capătă o relevanță sporită, având în vedere particularitățile psihologice ale acestora, caracterizate printr-un grad ridicat de sugestibilitate și o capacitate limitată de a rezista influențelor externe. Din perspectiva validității probei, această situație ridică probleme esențiale privind fiabilitatea declarațiilor obținute în condiții neadaptate. Astfel, copilul poate fi influențat nu doar de modul de formulare a întrebărilor, ci și de atitudinea interlocutorului, de mediul în care are loc audierea sau de dorința de a răspunde conform așteptărilor percepute. Aceste elemente pot conduce la apariția unor declarații aparent coerente, dar care nu reflectă în mod fidel realitatea faptică, afectând în mod direct valoarea

probatorie a acestora. În consecință, problema nu se limitează la protecția psihologică a minorului, ci vizează însăși corectitudinea procesului de stabilire a adevărului, întrucât o probă obținută în condiții inadecvate riscă să fie compromisă din punct de vedere juridic.

Un alt aspect relevant îl constituie fenomenul internalizării sugestiilor, prin care minorul ajunge să integreze informații externe în propriul discurs, percepându-le ulterior ca fiind experiențe personale. Repetarea întrebărilor sau utilizarea unor formulări sugestive poate modifica memoria copilului, conducând la distorsionarea progresivă a declarațiilor. Această dinamică afectează nu doar conținutul declarației, ci și consistența acesteia în timp, ceea ce poate genera contradicții și poate diminua credibilitatea minorului în fața instanței.

În același timp, trebuie subliniat faptul că vulnerabilitatea minorului nu implică automat lipsa de fiabilitate a declarațiilor sale, ci dimpotrivă, impune adoptarea unor metode adecvate de audiere, capabile să valorifice capacitatea acestuia de a relata faptele într-un mod autentic. Astfel, calitatea probei nu depinde exclusiv de conținutul declarației, ci și de condițiile în care aceasta a fost obținută, ceea ce justifică necesitatea unei abordări procesuale diferențiate. În absența unor astfel de garanții, există riscul ca declarațiile minorului să fie fie supraevaluate, fie subevaluate, în funcție de percepția subiectivă a organelor judiciare, ceea ce afectează echilibrul procesual. Relația dintre aflarea adevărului și protecția minorului trebuie analizată prin prisma unui criteriu comun, și anume credibilitatea probei. Orice ingerință excesivă în procesul de audiere, chiar dacă este motivată de dorința de a obține informații suplimentare, poate compromite acest criteriu, transformând declarația într-un element probator incert. În schimb, o procedură adaptată particularităților minorului, care respectă ritmul și capacitatea sa de înțelegere, favorizează obținerea unor informații mai precise și mai stabile în timp, consolidând astfel valoarea juridică a probei. Tensiunea analizată nu trebuie interpretată ca o opoziție ireconciliabilă între două obiective distincte, ci ca o relație de condiționare reciprocă, în care protecția minorului devine o premisă indispensabilă pentru realizarea efectivă a scopului procesului penal. În acest cadru, eficiența actului de justiție nu se măsoară prin cantitatea informațiilor obținute, ci prin calitatea și credibilitatea acestora, aspecte care pot fi garantate doar prin respectarea rigorilor procedurale adaptate statutului particular al copilului.

Cadrul normativ al Republicii Moldova reflectă o orientare coerentă spre integrarea standardelor internaționale în materia protecției copilului, în vederea asigurării unei participări adecvate a minorilor în procesul penal. Evoluția reglementării audierii minorilor a condus la instituirea unor mecanisme procedurale menite să reducă impactul psihologic asupra acestora, inclusiv limitarea audierilor repetate și adaptarea condițiilor de desfășurare a acestora. Prin urmare, se poate constata că dezvoltarea acestor mecanisme permite realizarea concomitentă a scopului procesului penal și a protecției integrității psihologice a copilului.

Bibliografie:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003. Chișinău: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 248–251, art. 699. Disponibil la : https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153183&lang=ro#
2. Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989. Disponibil la: https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf
3. Declarația Drepturilor Copilului, proclamată prin Rezoluția nr. 1386 (XIV) a Adunării Generale a ONU din 20 noiembrie 1959. Disponibilă la:

https://www.salvaticopiii.ro/sites/ro/files/2023-11/327ef3da-c4d0-4fff-9f76-8cbcd20fa8c1.pdf
4. PILAT, Sofia; ARMANU, Igor. Aspecte procesuale privind audierea minorilor în cadrul procesului penal. În: Materialele Conferinței științifice cu participare internațională, ediția a III-a, 07 decembrie 2023, Chișinău, 2023, p. 323–326. Disponibil la: https://dspace.academy.police.md/wp-content/uploads/2025/07/2024-aspecte-procesuale-privind-audierea-minorilor-in-cadrul-procesului-penal.pdf
5. POPA, Alina. Etica efectuării actului de audiere în cauzele penale cu infractori minori. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/655-664.pdf
6. Principiile de acțiune privind copiii în sistemul de justiție penală, adoptate de Consiliul Economic și Social al ONU în anul 1997. Disponibil la: https://digitallibrary.un.org/record/271316/files/A_52_3_Rev-1-EN.pdf
7. Principiile Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riad), adoptate prin Rezoluția nr. 45/112 din 14 decembrie 1990. Disponibil la: https://digitallibrary.un.org/record/105349/files/A_RES_45_112-EN.pdf
8. Regulile standard minime ale Organizației Națiunilor Unite pentru administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing), adoptate prin Rezoluția nr. 40/33 din 29 noiembrie 1985. Disponibil la: https://probatiune.gov.md/files/getfile/156
9. ROTARU, Sergiu. Studiu privind cadrul legal și practicile de audiere în condiții speciale a copiilor victime sau martori ai infracțiunilor în Republica Moldova. Chișinău, 2020. Disponibil la : https://justice.gov.md/public/files/dir_elab_acte_norm/Studiu_audierea_copii.pdf

INFRACȚIUNEA UNICĂ. MODALITĂȚI

SINGLE OFFENSE. METHODS

Alina SUSLICOV,
Specialitatea Drept, gr. D 2501,
Coordonator științific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Infracțiunea, ca fundament al răspunderii penale, este definită drept o faptă prejudiciabilă, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală, prevăzută de legea penală. Infracțiunile sunt clasificate, în funcție de gravitate, în ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave.*

Infracțiune unică nu este alt ceva decât o acțiune sau un sistem de acțiuni care se încadrează într-o singură normă penală. Aceasta poate exista chiar și atunci când sunt realizate mai multe acte materiale, dacă acestea formează o unitate juridică. Se face distincția între unitatea naturală și unitatea legală a infracțiunii. Sunt analizate formele infracțiunii unice: infracțiunea simplă, caracterizată printr-un singur act; infracțiunea continuă, desfășurată neîntrerupt în timp; infracțiunea prelungită, formată din mai multe acte identice unite printr-o intenție unică; infracțiunea complexă, care înglobează mai multe fapte distincte; și infracțiunea de obicei, bazată pe repetarea faptelor. De asemenea, se tratează pluralitatea de infracțiuni, care presupune comiterea mai multor infracțiuni

distincte, în lipsa unei legături care să le unească într-o singură faptă. Formele principale sunt concursul de infracțiuni și recidiva.

În final, se subliniază importanța delimitării corecte între infracțiunea unică și pluralitate, deoarece aceasta influențează încadrarea juridică și individualizarea pedepsei. O aplicare corectă a acestor instituții asigură echitatea, proporționalitatea și eficiența sancțiunii penale.

Cuvinte-cheie: *infracțiune, infracțiune unică, pluralitatea de infracțiuni, vinovăție, individualizarea pedepsei*

Abstract: *A criminal offense, as the basis of criminal liability, is defined as a harmful act committed with guilt and punishable by a criminal penalty, as provided for by criminal law. Crimes are classified, based on their severity, as minor, less serious, serious, particularly serious, and exceptionally serious.*

A single offense is an act or a series of acts that fall under a single criminal provision. It can exist even when multiple material acts are committed, provided they constitute a single legal unit. A distinction is made between the natural unity and the legal unity of the offense. The forms of the single offense are analyzed: the simple offense, characterized by a single act; the continuous offense, carried out uninterruptedly over time; the prolonged offense, consisting of several identical acts united by a single intent; the complex offense, encompassing several distinct acts; and the habitual offense, based on the repetition of acts. It also addresses the plurality of offenses, which involves the commission of multiple distinct offenses in the absence of a link that would unite them into a single act. The main forms are concurrent offenses and recidivism.

Finally, the importance of correctly distinguishing between a single offense and multiple offenses is emphasized, as this distinction influences the legal classification and the individualization of the punishment. A correct application of these concepts ensures the fairness, proportionality, and effectiveness of the criminal sanction.

Keyword: *crime, single offense, multiple offenses, guilt, individualization of punishment*

În dreptul penal, stabilirea caracterului unitar sau plural al faptelor săvârșite de o persoană reprezintă o operațiune esențială, cu consecințe majore asupra încadrării juridice și a sancțiunii aplicate. Deși la prima vedere noțiunea de „infracțiune unică” pare a desemna o faptă săvârșită printr-o singură acțiune, realitatea infracțională este adesea mai complexă. O persoană poate realiza o singură infracțiune printr-un sistem de acte sau prin desfășurarea unei activități în timp. Problema centrală pe care o vom aborda este: când mai multe acte materiale sunt considerate ca formând o singură infracțiune și când ele constituie o pluralitate de infracțiuni? Răspunsul la această întrebare este fundamental pentru aplicarea principiului *non bis in idem* și pentru evitarea unei duble sancționări sau, dimpotrivă, a unei sancționări prea blânde.

1. Conceptul de infracțiune și pluralitatea acestora

În conformitate cu art. 14 din Codul penal al Republicii Moldova, infracțiunea este o faptă prejudiciabilă, săvârșită cu vinovăție, pasibilă de pedeapsă penală. Din această definiție se desprind patru trăsături esențiale: prejudiciabilitatea (pericolul social), vinovăția, ilegalitatea penală și pasibilitatea de pedeapsă. Clasificarea infracțiunilor în ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave, prevăzută de art. 16 din Codul penal, reflectă gradul diferit de pericol social al acestora.

Pe de altă parte, pluralitatea de infracțiuni intervine atunci când aceeași persoană

săvârșește două sau mai multe fapte care întrunesc, fiecare în parte, elementele constitutive ale unor infracțiuni, iar consecințele juridice pentru acestea nu sunt stinse (de exemplu, prin prescripție sau amnistie). După cum subliniază autorul rus I. Galperin, pluralitatea apare atunci când între fapte nu există o legătură internă care să permită considerarea lor drept o singură infracțiune. Codul penal al Republicii Moldova recunoaște două forme principale ale pluralității: concursul de infracțiuni și recidiva. Este important de menționat că, deși în mod tradițional repetarea infracțiunii era considerată o formă a pluralității, legiuitorul moldovean a încadrat-o astăzi în categoria unității infracționale, ceea ce demonstrează complexitatea acestei delimitări.

Spre deosebire de pluralitate, la infracțiunea unică, chiar dacă există mai multe acte materiale, acestea se subsumează unei singure norme de incriminare, așa cum prevede art. 28 din Codul penal. Această unitate poate fi determinată fie de natura faptică a activității infracționale (unitate naturală), fie de voința expresă a legiuitorului (unitate legală).

2. Formele infracțiunii unice. Analiză comparativă

Prima mare categorie este cea a unității naturale, care se bazează pe existența unei singure acțiuni sau inacțiuni și a unei singure forme de vinovăție. Aceasta se manifestă, în principal, prin două forme. Infracțiunea simplă presupune realizarea laturii obiective printr-o singură acțiune sau inacțiune, sau printr-o activitate unică formată din mai multe acte de executare succesive, dar care se integrează într-un tot unitar (de exemplu, uciderea prin mai multe împușcături succesive). Deși există mai multe acte materiale, unitatea obiectului infracțiunii, a subiectului pasiv și a rezoluției făptuitorului justifică tratarea lor ca o singură infracțiune.

Cea de-a doua formă a unității naturale este infracțiunea continuă, reglementată de art. 29 din Codul penal. Aceasta se caracterizează prin desfășurarea neîntreruptă, pe o perioadă nedeterminată, a unei activități infracționale. Consumarea infracțiunii are loc nu la momentul primei acțiuni, ci la momentul încetării activității infracționale sau când intervin împrejurări care fac imposibilă continuarea acesteia. Exemple clasice sunt evadarea din locurile de detenție, purtarea ilegală a armelor sau dezertarea. În doctrină se face distincția între infracțiunea continuă permanentă, care se realizează fără intervenții repetate ale făptuitorului (de exemplu, utilizarea ilegală a gazelor naturale), și infracțiunea continuă succesivă, care presupune intervenții repetate pentru menținerea situației ilegale.

Cea de-a doua mare categorie este unitatea legală, care se bazează pe voința legiuitorului de a reuni într-o singură infracțiune mai multe acte care, în mod obișnuit, ar constitui infracțiuni distincte. Prima formă aici este infracțiunea prelungită (sau continuată), reglementată de art. 30 din Codul penal. Aceasta este definită ca fapta săvârșită cu intenție unică, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni infracționale identice, comise cu același scop, care, privite în ansamblu, formează o singură infracțiune. Se distinge de infracțiunea continuă prin faptul că actele sunt separate în timp, nu se desfășoară neîntrerupt. De exemplu, dacă un angajat intenționează să sustragă un computer de la locul de muncă și îl scoate pe componente în zile diferite, toate aceste acțiuni, unite prin aceeași intenție, vor constitui o singură infracțiune prelungită. Consumarea are loc în momentul săvârșirii ultimei acțiuni.

A doua formă a unității legale este infracțiunea complexă, în care legiuitorul combină două sau mai multe acte care, luate separat, ar constitui infracțiuni distincte. Prin această includere, faptele absorbite își pierd autonomia. Exemplul clasic este tâlhăria (art. 188 CP RM), care reunește elementele furtului și ale vătămării integrității corporale sau amenințării. Infracțiunea complexă poate apărea ca infracțiune-tip (când o altă infracțiune este inclusă ca element constitutiv) sau în variantă agravată (când o altă infracțiune intră ca semn calificativ al faptei principale, cum este cazul avortului ilegal soldat cu deces din imprudență).

Ultima formă a unității legale este infracțiunea de obicei, caracterizată prin repetarea unei fapte de mai multe ori, astfel încât să se evidențieze obișnuința sau îndeletnicirea făptuitorului. Ceea ce se repetă nu este infracțiunea în sine, ci seria de fapte care demonstrează obiceiul. Dacă săvârșirea singulară a faptei nu relevă obișnuința, aceasta nu constituie infracțiune. Exemple includ exercitarea medicinei ca profesie fără drept (art. 214 CP RM) sau pescuitul fără autorizație ca activitate sistematică (art. 234 CP RM).

3. Disfuncționalități legislative și propuneri de îmbunătățire

Analiza cadrului normativ și a doctrinei relevă că există o confuzie terminologică potențială: spre deosebire de alte legislații (România, Croația) care utilizează termenul „infracțiune continuată”, Codul penal al Republicii Moldova folosește în mod inspirat termenul „infracțiune prelungită”, ceea ce evită confuzia cu infracțiunea continuă. Cu toate acestea, legea ar putea fi mai explicită în privința elementului temporal, introducând sintagma „la intervale diferite de timp”, așa cum propune doctrina.

4. Importanța modalităților infracțiunii unice. Individualizarea pedepsei

Corecta identificare a unei fapte ca infracțiune unică (și nu ca pluralitate) are un impact decisiv asupra individualizării pedepsei. În cazul infracțiunii unice, judecătorul va aplica o singură pedeapsă în limitele prevăzute de lege pentru acea infracțiune. El poate utiliza, însă, modalitățile de individualizare cum ar fi circumstanțele atenuante sau agravante, suspendarea executării pedepsei sau liberarea condiționată pentru a adapta sancțiunea la gravitatea concretă a faptei și la persoana infractorului.

În cazul pluralității de infracțiuni (concurs sau recidivă), se va aplica un sistem de cumul sau de spor al pedepselor, ducând, de regulă, la o sancțiune mai severă. Astfel, caracterizarea corectă a faptei drept infracțiune unică nu înseamnă o sancționare mai blândă pe nedrept, ci reflectă voința legiuitorului de a trata o conduită unitară drept ceea ce este: o singură faptă penală, cu un singur cadru de pedeapsă. Modalitățile de individualizare asigură, în acest context, echitatea și proporționalitatea sancțiunii, permițând judecătorului să evalueze pericolul social concret al faptei.

Delimitarea riguroasă de pluralitatea de infracțiuni reprezintă o garanție a respectării principiilor legalității, proporționalității și echității.

Bibliografie:

1. Codul Penal al Republicii Moldova, COD Nr. 985 din 18-04-2002;
2. Note de curs „Drept penal. Partea generală” Volumul I, Ediția a II-a, *Stela BOTNARU Alina ȘAVGA Vladimir GROSU Mariana GRAMA;*
3. Ministerul Justiției al Republicii Moldova;
4. Modalităţi ale Calificării Unității și Pluralității de Infracțiunii, *Prisacari Vadim* https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/213-221_0.pdf ;
5. FORMELE UNITĂȚII INFRACȚIONALE ÎN DOCTRINA PENALĂ NAȚIONALĂ ȘI STRĂINĂ, *Cristina PAPANAGA,* doctorand, USM https://www.inj.md/sites/default/files/new/22/36-40_46.pdf ;
6. NOȚIUNEA ȘI NATURA JURIDICĂ A INFRACȚIUNII UNICE CONTINUATE (PRELUNGITE) ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ȘI A ROMÂNIEI, *Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Anca-Iulia STOIAN, doctorandă;*
7. Советское уголовное право. Общая часть, Москва, Изд-во МГУ, 1974, с. 251.

ANALIZA REZERVEI SUCCESORALE ÎN VECHEA ȘI NOUA REGLEMENTARE A CODULUI CIVIL. ASPECTE DE DREPT COMPARAT CU LEGISLAȚIA ROMÂNĂ

ANALYSIS OF THE FORCED HEIRSHIP (SUCCESSION RESERVE) IN THE OLD AND THE NEW REGULATION OF THE CIVIL CODE. COMPARATIVE LAW ASPECTS WITH ROMANIAN LEGISLATION

Victoria TICHIȘAN,
Specialitatea Drept, gr. D 2301,
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, asist. univ.,
Centrul universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Succesiunea reprezintă o modalitate distinctă de transmitere a patrimoniului unei persoane către alte persoane. Moștenitorii defunctului pot dobândi masa succesorală pe două căi: fie în baza legii, fie în temeiul voinței celui decedat, exprimată prin testament. În acest context, rezerva succesorală constituie acea parte a moștenirii care este protejată prin norme juridice speciale, diferite de regulile generale ale devoluțiunii succesorale. Moștenitorii rezervatari au dreptul la bunurile moștenirii în virtutea legii, chiar dacă defunctul nu i-a dorit în calitate de moștenitori. Rezerva succesorală poate fi determinată ca fiind acea parte din moştenire care se cuvine moştenitorilor rezervatari în temeiul legii şi de care cel care lasă moştenirea nu poate dispune prin dispoziţii testamentare pentru cauză de moarte. O argumentare a instituției rezervei succesorale are în vedere necesitatea menținerii patrimoniului în cadrul familiei, din rațiuni de ordin social. Se susține că această măsură ar preveni degradarea nivelului de trai al moștenitorilor rezervatari, evitând astfel situațiile în care aceștia, confruntați cu dificultăți materiale, ar putea fi tentați să recurgă la comportamente antisociale.*

Cuvinte-cheie: *succesiune, rezervă succesorală, testament, vocație succesorală, capacitate succesorală, moștenitor*

Abstract: *Succession represents a distinct method of transferring a person’s estate to other individuals. The heirs of the deceased may acquire the estate in two ways: either on the basis of the law or according to the will of the deceased, expressed through a testament. In this context, the forced heirship (reserved portion) constitutes that part of the inheritance which is protected by special legal norms, different from the general rules of succession. Forced heirs are entitled to a share of the inheritance by virtue of the law, even if the deceased did not wish them to be heirs. The reserved portion can be defined as that part of the estate which is due to forced heirs by law and over which the deceased cannot dispose through testamentary provisions upon death. An argument in favor of the institution of forced heirship is based on the need to preserve the estate within the family, for social reasons. It is argued that this measure prevents the decline of the standard of living of forced heirs, thus avoiding situations in which they, faced with material difficulties, might be tempted to engage in antisocial behavior.*

Keywords: *succession, reserved share, testament, succession rights, legal capacity to inherit, heir*

Succesiunea reprezintă acea instituție a dreptului civil care indică un mod de transmitere a patrimoniului unei persoane către alți subiecți după decesul acesteia. Această modalitate de transmitere se deosebește de celelalte forme de transmitere patrimonială prin faptul că intervine exclusiv ca urmare a decesului persoanei, moment care determină deschiderea succesiunii. În dreptul civil al Republicii Moldova, succesiunea poate fi realizată fie în temeiul legii, fie pe baza voinței defunctului exprimată prin testament.

În sistemul nostru de drept proprietarul poate dispune de bunurile sale în mod liber și absolut atât prin acte între vii, cât și prin acte pentru cauză de moarte. Însă această libertate a proprietarului este recunoscută într-un mod limitat. Pentru a proteja pe anumiți moștenitori legali, considerați de legiuitor ca fiind cei mai apropiați defunctului, numiți moștenitori rezervatari, împotriva liberalităților excesive ale celui ce lasă moștenirea, legiuitorul a stabilit că o parte din moștenire, numită rezervă succesorală, li se cuvine acestora în mod liber, chiar împotriva voinței liberale a defunctului. Rezerva succesorală îi protejează pe moștenitori atunci când aceștia sunt exheredați în mod direct din testament și atunci când există donații excesive din partea persoanei ce lasă moștenire. Oprirea liberalităților care încalcă rezerva succesorală reprezintă cea mai importantă limită a dreptului de a dispune prin acte juridice de masa succesorală.

Rezerva succesorală este definită ca partea din moștenire care revine, prin lege, anumitor moștenitori, indiferent de voința defunctului. Aceasta are rolul de a proteja moștenitorii cei mai apropiați ai defunctului, în special descendenții și soțul supraviețuitor, împotriva eventualelor înstrăinări excesive ale patrimoniului prin testament sau alte acte de dispoziție.

În literatura de specialitate se evidenţiază mai multe caractere juridice ale rezervei succesorale:

1.Rezerva succesorală este o parte a moştenirii (pars hereditatis) care se atribuie moştenitorilor rezervatari în natură.

2.Rezerva are o funcţie familială ce presupune evitarea situaţiei în care familia apropiată defunctului să ie deposedată de bunuri în favoarea străinilor, dar şi o funcţie individuală ce presupune asigurarea unei egalităţi minimale între moştenitori, precum şi de a evita ca unii dintre ei să fie avantajaţi dincolo de o anumită cotitate în raport cu comoştenitorii lor.

3.Rezerva are un caracter colectiv atât în privinţa bunurilor, cât şi a persoanelor.

4.Caracterul imperativ al rezervei decurge din normele imperative care o reglementează. Aceasta presupune că nici de cujus şi nici potenţialii săi moştenitori rezervatari nu pot modifica regulile stabilite.

5.Caracterul propriu al dreptului de rezervă presupune că acest drept se naşte în persoana moştenitorilor rezervatari, la data deschiderii succesiunii, în conformitate cu dispoziţiile legii şi nu cu voinţa defunctului.

6.Rezerva succesorală se acordă în natură, ceea ce presupune ca moştenitorul rezervatar să primească rezerva din bunurile care se găsesc sau ar i trebuit să se găsească în patrimoniul defunctului la momentul morţii acestuia (dacă defunctul nu ar fi făcut donaţii).

Prin instituția rezervei succesorale, dreptul civil asigură un echilibru între libertatea testamentară și protecția membrilor familiei, permițând totodată o organizare predictibilă a succesiunii. În acest context, moștenitorii rezervatari dobândesc un drept absolut asupra părții rezervate, care nu poate fi redusă decât în condiții expres prevăzute de lege.

Caracterul legal al rezervei succesorale reiese nemijlocit din articolele Codului Civil al Republicii Moldova care o reglementează. Caracterul legal al rezervei succesorale este prevăzut de o normă imperativă de drept, ceea ce înseamnă că întinderea ei nu poate fi modificată sau stinsă prin voința defunctului sau a succesorilor. Moștenitorii rezervatari pot

renunța la rezerva succesorală, deoarece acesta este un drept și nu o obligație. Un alt caracter al rezervei succesorale este cel al partității.

În vechea reglementare a Codului civil al Republicii Moldova, instituția rezervei succesorale era consacrată în art. 1505, care stabilea în mod expres dreptul anumitor categorii de moștenitori de a beneficia de o parte minimă din patrimoniul defunctului, independent de voința exprimată de acesta prin testament. Astfel, succesorii de clasa I inapți de muncă aveau dreptul la cel puțin o doime din cota ce li s-ar fi cuvenit în cazul succesiunii legale, această parte fiind denumită rezervă succesorală.

Rezerva succesorală era definită ca acea fracțiune din patrimoniu care, în temeiul legii, revenea moștenitorilor rezervatari și de care testatorul nu putea dispune prin acte cu titlu gratuit. Aceasta limita dreptul de dispoziție al defunctului exclusiv în ceea ce privește liberalitățile, respectiv donațiile și legatele, fără a afecta actele cu titlu oneros sau alte acte dezinteresate care nu diminuau patrimoniul succesoral în mod direct.

Analiza coroborată a dispozițiilor art. 1500, art. 1505 și art. 1506 din vechiul Cod civil al Republicii Moldova permite formularea unei analize privind sfera persoanelor îndreptățite la rezerva succesorală, în special în ceea ce privește includerea soțului supraviețuitor în categoria moștenitorilor rezervatari.

Astfel, potrivit art. 1505, legiuitorul stabilea că beneficiază de rezervă succesorală succesorii de clasa I inapți de muncă, aceștia având dreptul de a moșteni cel puțin o doime din cota ce li s-ar fi cuvenit în cazul succesiunii legale.

Conform art. 1500 alin. (1) lit. a) *„în categoria moștenitorilor de clasa I sunt incluși descendenții (copiii și urmașii acestora), soțul supraviețuitor și ascendenții privilegiați (părinții sau înfietorii defunctului) .”* Această enumerare este importantă, deoarece stabilește cadrul general al persoanelor care pot veni la moștenire în temei legal și, implicit, al celor care ar putea beneficia de rezerva succesorală, în condițiile prevăzute de art. 1505.

Prin urmare, dacă raportăm condiția impusă de art. 1505, și anume aceea ca moștenitorii de clasa I să fie inapți de muncă, la categoria persoanelor enumerate în art. 1500, rezultă că nu doar descendenții, ci și soțul supraviețuitor și ascendenții privilegiați puteau dobândi calitatea de moștenitori rezervatari, cu condiția îndeplinirii cerinței privind incapacitatea de muncă.

În consecință, se poate deduce că, în vechea reglementare aplicabilă până la 1 martie 2019, soțul supraviețuitor avea vocație la rezerva succesorală, fiind inclus în categoria moștenitorilor rezervatari, cu condiția să fie inapt de muncă la momentul deschiderii succesiunii.

Nu toți moștenitorii de clasa I au drept la rezervă succesorală; potrivit vechii reglementări, acest drept era condiționat de incapacitatea de muncă. Noțiunea de „inapt de muncă” nu era definită clar în legislație, ceea ce a creat dificultăți în practică.

Conform Hotărârii Plenului CSJ nr. 13/2005, sunt considerați inapți de muncă: persoanele ajunse la vârsta de pensionare, cele cu grad de invaliditate (I–III) și minorii sub 18 ani. Dovada se face prin acte precum carnetul de pensionar, certificatul de invaliditate sau certificatul de naștere.

În noua reglementare a Codului civil, instituția rezervei succesorale cunoaște o reconfigurare, atât sub aspect conceptual, cât și sub aspect tehnic. Dispozițiile art. 2530–2531 Cod Civil reflectă în mod clar această evoluție.

În primul rând, art. 2530 alin. (1) consacră regula potrivit căreia moștenitorii rezervatari au dreptul la cel puțin jumătate din cota succesorală ce li s-ar fi cuvenit în cazul moștenirii legale, independent de voința testatorului. Această normă menține limita tradițională a rezervei succesorale, însă îi conferă o funcție mai clară de protecție juridică împotriva liberalităților excesive.

Elementul de noutate esențial se regăsește însă în alin. (2) al aceluiași articol, care redefinește categoria moștenitorilor rezervatari. În prezent, sunt incluși în mod expres: moștenitorii legali de clasa întâi, părinții defunctului, soțul supraviețuitor (dacă, la data deschiderii moștenirii, defunctul avea nemijlocit față de respectivul moștenitor o obligație de întreținere conform Codului familiei).

Obligația de întreținere între soți e reglementată de art. 82 din Codul Familiei. Conform acestuia*:„(1) Soţii îşi datorează întreţinerea materială reciprocă .”*

Privită în ansamblu, noua reglementare a rezervei succesorale se caracterizează printr-o abordare sistemică, în care accentul nu mai cade exclusiv pe protecția persoanelor vulnerabile, ci pe garantarea unui minim patrimonial pentru membrii apropiați ai familiei.

Masa succesorală reprezintă totalitatea activelor și pasivelor, adică a drepturilor și obligațiilor, a datoriilor defunctului, care îi aparțineau la momentul decesului, cu excepția celor strâns legate de persoana acestuia și care au un caracter personal.

Calculul rezervei se face în doi pași:

1.Identificarea clasei de moștenitori legali – Se stabilește care dintre clasele de moștenitori ar fi fost chemată la moștenire dacă nu exista testamentul.

2.Determinarea cotei succesorale legale – Se calculează cât ar fi primit fiecare moștenitor legal (inclusiv rezervatarii), dacă ar fi moștenit pe cale legală, adică fără existența unui testament. Această cotă se calculează inclusiv pentru moștenitorii care au fost excluși prin testament**,** dar nu și pentru cei care au decăzut din dreptul de a moșteni din alte motive (de exemplu, sunt nedemni).

Moștenitorii rezervatari care au renunțat la moștenire se includ totuși în calcul**,** pentru a nu mări cota celorlalți rezervatari rămași, deoarece legea vrea ca doar moștenitorii desemnați prin testament să beneficieze de pe urma renunțării unui rezervatar.

În dreptul civil român, instituția rezervei succesorale este reglementată în cadrul Capitolului IV al Codului civil, fiind consacrată ca un mecanism juridic de protecție a anumitor moștenitori împotriva voinței excesive a defunctului. Astfel, conform art. 1086 Cod civil, „*rezerva succesorală reprezintă partea din bunurile moștenirii la care moștenitorii rezervatari au dreptul în virtutea legii, chiar și împotriva voinței defunctului, exprimată prin liberalități sau dezmoșteniri.”* Această dispoziție evidențiază caracterul imperativ al rezervei, care limitează libertatea de a dispune a testatorului.

Potrivit art. 1087 Cod civil, categoria moștenitorilor rezervatari este determinată în mod expres de lege și include soțul supraviețuitor, descendenții și ascendenții privilegiați ai defunctului. Acești moștenitori beneficiază de o protecție specială, întrucât legiuitorul consideră că legătura de familie justifică garantarea unei părți minime din patrimoniul defunctului.

Analiza comparativă a reglementării rezervei succesorale în legislația Republicii Moldova și a României evidențiază atât existența unor elemente comune fundamentale, cât și diferențe semnificative, care reflectă opțiuni legislative distincte și evoluții diferite ale dreptului civil în cele două state.

Un prim element comun între cele două sisteme de drept îl constituie însăși noțiunea de rezervă succesorală. Atât în dreptul român, conform art. 1086 Cod civil, cât și în dreptul Republicii Moldova, potrivit art. 2530 Cod civil, rezerva succesorală este definită ca acea parte din bunurile moștenirii care este garantată prin lege anumitor moștenitori, chiar împotriva voinței defunctului, exprimată prin liberalități sau dezmoșteniri. Această definiție relevă caracterul imperativ al instituției în ambele sisteme juridice, rezerva constituind o limită legală a libertății testamentare, menită să protejeze interesele familiale.

În ceea ce privește categoria moștenitorilor rezervatari, există atât similitudini, cât și diferențe. În dreptul român, art. 1087 Cod civil stabilește în mod expres că sunt moștenitori

rezervatari soțul supraviețuitor, descendenții și ascendenții privilegiați ai defunctului. Această reglementare este una clară și cuprinzătoare, incluzând principalele categorii de rude apropiate. În dreptul Republicii Moldova, potrivit noilor dispoziții ale Codului civil (art. 2532 și următoarele), categoria moștenitorilor rezervatari este, de asemenea, extinsă, incluzând descendenții, părinții defunctului și, în anumite condiții, soțul supraviețuitor. Diferența esențială constă în faptul că, în legislația moldovenească, dreptul soțului supraviețuitor la rezervă poate fi condiționat de existența unei obligații de întreținere la data deschiderii moștenirii, ceea ce nu se regăsește în dreptul român, unde acesta beneficiază de rezervă în mod necondiționat.

Referitor la întinderea rezervei succesorale, se remarcă o convergență importantă între cele două reglementări. Astfel, conform art. 1088 Cod civil român, rezerva succesorală este de jumătate din cota succesorală legală, iar în dreptul Republicii Moldova, art. 2533 Cod civil consacră aceeași regulă, stabilind că rezerva reprezintă cel puțin jumătate din cota succesorală ce i-ar fi revenit moștenitorului în absența liberalităților. Această similitudine reflectă o concepție comună privind necesitatea menținerii unui echilibru între libertatea de dispoziție a defunctului și protecția moștenitorilor rezervatari.

O altă diferență ce se evidențiază între sistemul de drept românesc și sistemul de drept moldovenesc este din perspectiva condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească rezervatarul. Respectiv, sistemul românesc acordă dreptul la rezervă independent de situația rezervatarului, în special, indiferent de starea de nevoie a acestuia. Sistemul moldav acordă dreptul la rezervă succesorală cu condiția aflării rezervatarului într-o anumită stare de nevoie.

Atât legislația Republicii Moldova, cât și cea a României consacră rezerva succesorală ca o instituție esențială de protecție a familiei, bazată pe aceleași principii fundamentale: limitarea libertății testamentare și garantarea unei părți minime din moștenire pentru anumite categorii de moștenitori.

Instituția rezervei succesorale, abordată în această lucrare, se evidențiază ca fiind un element important ale dreptului succesoral. Ea nu reprezintă doar o normă juridică, ci și un principiu care încearcă să echilibreze libertatea individuală a testatorului cu obligațiile familiale și drepturile moștenitorilor.

Tema este extrem de actuală, mai ales în contextul reformei Codului civil din martie 2019, care a adus schimbări privind regimul rezervei succesorale. Noile prevederi oferă o abordare mai clară și mai echilibrată, contribuind la eliminarea ambiguităților doctrinare și practice, și modernizează o instituție cu tradiție.

Bibliografie:

1. Cazac O., Drept civil, Moștenirea, Chișinău, 2022, Editura Bons Offices, 900 pag., ISBN 978-9975-87-989-7.
2. Chironachi V., Unele aspecte privind rezerva succesorală, în Analele Științifice a Universității de Stat „B.P.Hasdeu” din Cahul, 2007, ISSN 1875-2170
3. Codul Civil al Republicii Moldova Nr.1107 din 06.06.2002, publicat la 22.06.2002 in Monitorul Oficial Nr.82-86 art. Nr.661. [online] [citat 19.04.26].Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112573&lang=ro#
4. Codul Familiei Nr. 1316 din 26.10.2000, publicat la 26.04.2001 în Monitorul Oficial Nr. 47-48 art. 210. [online] [citat 19.04.26].Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

5. Codul Civil al României din 2009, republicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011. [online] [citat 19.04.26].Disponibil: https://lege5.ro/Gratuit/gi2tsmbqhe/codul-civil-din-2009
6. Comentariul Codul civil al Republicii Moldova N 1107-XV din 6.06.2002 Monitorul Oficial al R. Moldova N 82-86 din 22.06.2002, [online] [citat 19.04.26].Disponibil: https://eresursedrept.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/07/codul-civil-comentariu.pdf
7. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr. 13 din 03.10.2005, „Cu privire la practica aplicării de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei la examinarea cauzelor despre succesiune” // Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr. 5/4, 2006 [online] [citat 19.04.26]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=68
8. Perederco V., Aspectul legal și doctrinar al statutului juridic al descendenților rezervatari din Republica Moldova, în Seria Științe Sociale a USM, 2015, ISSN 1814-3199.
9. Popescu R., Dreptul de moștenire, Limitele dreptului de a dispune prin acte juridice de bunurile moștenirii, București, Universul Juridic, 2004.

ATRIBUTELE DE INDENTIFICARE A PERSOANEI FIZICE ÎN CADRUL RAPORTULUI JURIDIC CIVIL

ATTRIBUTES OF IDENTIFICATION OF THE NATURAL PERSON WITHIN THE CIVIL LEGAL RELATIONSHIP

Carmen VELICU,
Specialitatea Drept, gr. D 2502,
Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a moldovei

Rezumat: *Prezenta lucrare analizează atributele de identificare ale persoanei fizice în cadrul raporturilor juridice civile, cu scopul de a evidenția importanța acestor elemente în determinarea identității și a capacității juridice a individului. Persoana fizică desemnează omul, privit ca titular de drepturi subiective și obligații civile. Atributele de identificare ale persoanei fizice sunt elemente esențiale pentru identificarea acesteia atunci când participă la raporturile juridice civile. Prin individualizarea persoanei fizice se înțelege stabilirea identității acesteia prin mijloace care să permită identificarea sa în raporturile juridice civile. Aceasta este necesară deoarece societatea are interesul ca fiecare componentă a sa să poată fi identificată în multiplele raporturi la care participă. A identifica o persoană înseamnă a stabili identitatea acesteia, fiind astfel necesare anumite atribute. În dreptul privat, principalele mijloace de identificare a persoanei fizice sunt: numele, domiciliul și starea civilă. Numele permite recunoașterea și desemnarea persoanei fizice, domiciliul indică locul unde aceasta poate fi găsită, iar starea civilă stabilește identitatea juridică a persoanei respective. Atributele de identificare ale persoanei fizice sunt drepturi nepatrimoniale și prezintă caracteristici specifice acestora, fiind imprescriptibile, insesizabile, inalienabile, opozabile erga omnes, aparținând oricărei persoane fizice și fiind nesusceptibile de exercitare prin reprezentare.*

Cuvinte-cheie: *persoana fizică, atribute de identificare, nume, domiciliu, stare civilă*

Abstract: *This paper analyzes the identification attributes of the natural person within civil legal relationships, with the aim of highlighting the importance of these elements in determining the identity and legal capacity of the individual. The natural person designates the human being, regarded as a holder of subjective rights and civil obligations. The identification attributes of the natural person are essential elements for identifying an individual when participating in civil legal relationships. The individualization of the natural person refers to establishing their identity through means that allow their identification within civil legal relationships. This is necessary because society has an interest in ensuring that each of its members can be identified in the multiple legal relationships in which they participate. To identify a person means to establish their identity; therefore, certain attributes are required. In private law, the main means of identifying a natural person are: name, domicile, and civil status. The name allows the recognition and designation of the natural person, the domicile indicates the place where they can be found, and the civil status establishes the legal identity of that person. The identification attributes of the natural person are non-patrimonial rights and present specific characteristics, being imprescriptible, non-seizable, inalienable, enforceable erga omnes, belonging to every natural person, and not susceptible to exercise through representation*.

Keywords: *natural person, identification attributes, name, domicile, civil status, legal capacity*

Persoana fizică reprezintă unul dintre subiectele fundamentale ale dreptului civil, fiind titular de drepturi și obligații în cadrul raporturilor juridice. Pentru ca aceste raporturi să se desfășoare în mod corect și sigur, este necesară identificarea clară a fiecărei persoane implicate. În acest sens, dreptul civil reglementează o serie de atribute de identificare care permit individualizarea persoanei fizice în societate și în circuitul juridic. Atributele de identificare, precum numele, domiciliul și starea civilă, au un rol esențial în stabilirea identității juridice a individului, contribuind la protecția drepturilor sale și la asigurarea securității raporturilor juridice. Aceste elemente nu sunt doar simple date de identificare, ci adevărate instituții juridice, reglementate de lege și protejate împotriva oricăror atingeri nelegitime. În cadrul prezentei lucrări vor fi analizate principalele atribute de identificare ale persoanei fizice, rolul și importanța acestora în raporturile juridice civile, precum și modalitățile de protecție juridică de care beneficiază.

Articolul 23 din Codul Civil al Republicii Moldova definește persoana fizică. Acesta stipulează că persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi şi de obligaţii civile. Orice ființă umană dobândește calitatea de persoană fizică de la momentul nașterii și o pierde odată cu decesul, având astfel capacitatea de a participa la raporturi juridice. Un element esențial al persoanei fizice îl constituie capacitatea juridică, care se împarte în capacitate de folosință și capacitate de exercițiu. Capacitatea de folosinţă a persoanei fizice este acea parte componentă a capacităţii civile care constă în aptitudinea generală de a dobândi drepturi şi obligaţii civile. Conţinutul capacităţii de folosinţă îmbină două laturi: latura activă, care exprimă aptitudinea individului de a avea drepturi subiective civile și latura pasivă, care exprimă aptitudinea persoanei fizice de a avea obligaţii civile. Persoana fizică ocupă un loc important în cadrul raporturilor juridice civile, întrucât toate drepturile și obligațiile se raportează, în mod direct sau indirect, la aceasta. Astfel, este necesară o identificare precisă a persoanei, realizată prin intermediul atributelor de identificare reglementate de lege, pentru a asigura siguranța și stabilitatea raporturilor juridice.

Atributele de identificare ale persoanei fizice au o importanță deosebită în cadrul raporturilor juridice civile, deoarece asigură individualizarea corectă a subiectelor de drept.

Fără aceste elemente, ar fi dificilă stabilirea exactă a părților implicate în raporturile juridice și, implicit, a drepturilor și obligațiilor acestora. Numele permite identificarea persoanei în societate și în actele juridice, domiciliul stabilește locul unde aceasta poate fi contactată sau unde se desfășoară anumite efecte juridice, iar starea civilă determină statutul juridic și familial al persoanei. Astfel, aceste atribute contribuie la siguranța circuitului civil, la evitarea confuziilor între persoane și la buna desfășurare a raporturilor juridice. Ele reprezintă elemente esențiale pentru funcționarea corectă a dreptului civil.

Numele reprezintă principalul atribut de identificare al persoanei fizice. Conform art. 36 din Codul Civil al Republicii Moldova, numele cuprinde numele de familie și prenumele, iar in cazul prevazut de lege, și patronimicul. Acesta are rolul de a individualiza persoana în societate și în raporturile juridice. Numele este un drept personal nepatrimonial, fiind inalienabil, imprescriptibil și ocrotit de lege. De asemenea, legea prevede condițiile în care numele poate fi schimbat sau modificat, cum ar fi în cazul când numele este format din expresii indecente, ridicole ori transformat prin traducere.

Numele de familie este acea componentă a numelui care indică legătura persoanei fizice cu o anumită familie și deci o individualizează în primul rând în societate, deosebind-o, de regulă, de membri altei familii. Prenumele servește la individualizarea unei persoane fizice mai ales în raporturile cu ceilalţi membri ai familiei din care face parte, dar şi în raporturile cu alte persoane care au acelaşi nume de familie.

Numele, ca drept personal nepatrimonial, are următoarele caractere în raporturile juridice:

- legalitatea: numele este recunoscut, ca aptitudine, de lege, iar condiţiile de dobândire, modificare ori schimbare sunt stabilite prin lege;

-egalitatea: regimul juridic al persoanei fizice este același, egal pentru toți oamenii, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică. religie, sex sau alte asemenea criterii;

-inalienabilitatea: persoana fizică nu poate renunța la nume şi nu îl poate înstrăina.

Domiciliul este locul unde persoana fizică își are reședința obișnuită. art. 38, alin. 1, C. civ. Persoana își păstrează domiciliul atât timp cât nu și-a stabilit un altul. Acesta are o importanță deosebită, deoarece servește la localizarea în spațiu a persoanei. Reședința reprezintă locuința secundară a persoanei, având un caracter temporar, spre deosebire de domiciliu.

Dreptul la domiciliu prezintă caracterele juridice ale oricărui drept nepatrimonial, la care se adaugă următoarele caractere specifice:

- unicitatea: la un anumit moment, o persoană fizică are un singur domiciliu, dacă o persoană fizică are mai multe locuințe, domiciiul este reprezentat de cea principală;

- obligativitatea: ca mijloc de individualizare a persoanei fizice, domiciliul reprezintă nu numai un drept, ci și o obligaţie, reşedința va fi considerată domiciliu când acesta nu este cunoscut în lipsă de

reședință, persoana fizică este considerată că domiciliază la locul ultimului domiciliu, iar dacă acesta nu se cunoaște, la locul unde acea persoană se găsește.

- inviolabilitatea: interdicția pătrunderii în domiciliul unei persoane fizice fără încuviințarea acesteia, sub sancţiunea penală pentru infracțiunea de violare de domiciliu; prin inviolabilitatea domiciliului se protejează viața privată a persoanei fizice;

- libertatea alegerii cetățenii au dreptul să își stabilească sau să își schimbe în mod liber domiciliul, stabilirea sau schimbarea domiciliului nu operează decât atunci când cel care ocupă sau se mută într-un anumit loc a făcut-o cu intenția de a avea acolo locuința principală, dovada intenției rezultă din declarațile persoanei făcute la organele administrative competente să opereze stabilirea sau schimbarea domiciliului, iar în lipsa acestor declarații, din orice alte împrejurări de fapt.

Starea civilă se consideră ca fiind mijlocul juridic de individualizare a persoanei fizice pentru indicarea calităţilor personale având această semnificaţie, potrivit legii. Pentru ca, în mod concret, o persoană să capete o anumită stare civilă este necesar să intervină anumite împrejurări, ca fapte juridice sau acte juridice, cum sunt, de exemplu, naşterea, căsătoria, decesul, de care legea leagă diferite efecte,

interesând statutul juridic al persoanei. Aceste elemente sunt înregistrate în actele de stare civilă și au un rol esențial în determinarea drepturilor și obligațiilor persoanei în cadrul raporturilor juridice.

Referitor la caracterele juridice ce sunt comune tuturor atributelor de identificare a persoanei fizice (legalitate, universalitate, personalitate, inalienabilitate, imprescriptibilitate), alături de acestea, la starea civilă se adaugă si un caracter juridic specific, respectiv indivizibilitatea, prin care o persoană nu poate avea decât singură stare civilă, aceeași in toate raporturile juridice la care participă. De exemplu, o persoană nu poate fi căsătorită doar față de sot/sotie si de restul persoanelor să fie necăsătorită.

Ca sumă a calităților personale ale persoanei fizice, starea civilă conține următoarele elemente:

- calități privind filiația persoanei fizice (copil cu filiația stabilită/nestabilită, copil din căsătorie/din afara căsătoriei, copil rezultat din reproducerea umană asistată medical cu tert donator, copil adoptat);
- calități privind starea conjugală a persoanei fizice (persoană căsătorită, necăsătorită);
- sexul;
- cetățenia;
-vârsta.

Atributele de identificare ale persoanei fizice beneficiază de protecție juridică, deoarece acestea au o importanță esențială în individualizarea persoanei în cadrul raporturilor juridice civile. Legea ocrotește aceste atribute împotriva oricăror atingeri nelegitime, asigurând respectarea drepturilor personale nepatrimoniale. Dreptul la nume este protejat prin posibilitatea persoanei de a se apăra împotriva utilizării neautorizate sau a atingerilor aduse acestuia. De asemenea, domiciliul și reședința sunt protejate prin norme juridice care garantează inviolabilitatea locuinței, iar starea civilă este protejată prin reglementarea strictă a actelor de stare civilă și a modului de înregistrare a acestora. În cazul încălcării acestor drepturi, persoana fizică are posibilitatea de a solicita repararea prejudiciului și restabilirea dreptului încălcat, inclusiv pe cale judiciară. Astfel, protecția juridică a atributelor de identificare contribuie la asigurarea stabilității și securității raporturilor juridice civile.

În concluzie, atributele de identificare ale persoanei fizice: numele, domiciliul și starea civilă, reprezintă elemente fundamentale pentru individualizarea acesteia în cadrul raporturilor juridice civile. Acestea nu au doar o funcție formală de identificare, ci constituie adevărate instituții juridice, reglementate și protejate de lege, care contribuie la asigurarea ordinii și securității în circuitul civil. Prin intermediul acestor atribute se stabilește cu exactitate identitatea persoanei, se determină drepturile și obligațiile sale și se facilitează desfășurarea corectă a raporturilor juridice.

Importanța lor este evidențiată atât prin rolul pe care îl au în prevenirea confuziilor între subiectele de drept, cât și prin mecanismele juridice de protecție instituite pentru apărarea lor. Astfel, orice atingere adusă acestor atribute poate fi sancționată, persoana având posibilitatea de a solicita restabilirea drepturilor încălcate. În ansamblu, atributele de identificare ale persoanei fizice contribuie esențial la funcționarea eficientă a dreptului civil, garantând stabilitatea, siguranța și legalitatea raporturilor juridice în societate.

Bibliografie:

1. Boroi Gabriel, Drept civil. Partea generală, Editura Hamangiu, București, 2021.
2. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107 din 06.06.2002.
3. Lupulescu Dumitru; Lupulescu Ana-Maria. Atributele de identificare ale persoanei fizice, disponibil online. Link: https://ro.scribd.com/document/380866576/Rasfoire-Atributele-de-identificare-ale-persoanei-fizice-pdf
4. Toader Alexandru-Ionuț; Ungureanu Carmen-Tamara, Drept civil. Partea generală. Persoanele, ediția a VI-a.
5. Trușcă Petrică, Drept civil. Partea generală. Persoanele – suport de curs, disponibil online. Link: D_1_N14_Drept_civil_Partea_generala_Persoanele_Trusca_Petrica.pdf

ROLUL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN MENȚINEREA PĂCII ȘI SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN MAINTAINING INTERNATIONAL PEACE AND SECURITY

Maria RUSU,
Specialitatea Drept, gr. D 2202,
Coordonator științific: **Olesea BLASCU**, drd., asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezenta lucrare examinează rolul organizațiilor internaționale în menținerea păcii și securității internaționale, pornind de la fundamentele juridice și instituționale ale cooperării dintre state și de la transformările mediului contemporan de securitate. Tema este deosebit de actuală, deoarece multiplicarea conflictelor armate, a crizelor regionale, a amenințărilor hibride și a riscurilor transnaționale a demonstrat că statele nu mai pot gestiona izolat provocările de securitate. Organizațiile internaționale constituie cadrul prin care statele își coordonează eforturile, adoptă norme comune, instituie mecanisme de prevenire a conflictelor și organizează răspunsuri colective la amenințările la adresa păcii. Lucrarea analizează, într-o primă parte, noțiunea de organizație internațională, personalitatea sa juridică, competențele și funcțiile sale în dreptul internațional public. În partea a doua sunt evidențiate mecanismele prin care ONU, Consiliul de Securitate, NATO și Uniunea Europeană contribuie la menținerea păcii, la gestionarea crizelor și la consolidarea securității colective. Analiza relevă că eficiența acestor organizații depinde atât de baza juridică a competențelor lor, cât și de voința politică a statelor membre, de nivelul de cooperare internațională și de capacitatea lor de adaptare la noile riscuri globale. În concluzie, organizațiile internaționale rămân actori indispensabili ai ordinii juridice internaționale contemporane, chiar dacă acțiunea lor este uneori limitată de suveranitatea statelor, de divergențele geopolitice și de caracterul dinamic al amenințărilor actuale.*

Cuvinte-cheie: *organizații internaționale; pace; securitate internațională; ONU; securitate colectivă*

Abstract: *This paper examines the role of international organizations in maintaining international peace and security, starting from the legal and institutional foundations of*

cooperation among states and from the transformations affecting the contemporary security environment. The topic is particularly relevant because the multiplication of armed conflicts, regional crises, hybrid threats, and transnational risks has shown that states can no longer manage security challenges in isolation. International organizations provide the framework through which states coordinate their efforts, adopt common norms, establish conflict-prevention mechanisms, and organize collective responses to threats against peace. The paper first analyzes the notion of the international organization, its legal personality, as well as its competences and functions in public international law. The second part highlights the mechanisms through which the United Nations, the Security Council, NATO, and the European Union contribute to peacekeeping, crisis management, and the consolidation of collective security. The analysis demonstrates that the effectiveness of these organizations depends both on the legal basis of their powers and on the political will of member states, the level of international cooperation, and their capacity to adapt to new global risks. In conclusion, international organizations remain indispensable actors of the contemporary international legal order, even though their action is sometimes limited by state sovereignty, geopolitical divergences, and the changing nature of current threats.

Keywords: *international organizations, peace, international security, United Nations, collective security*

Organizațiile internaționale reprezintă una dintre cele mai importante creații instituționale ale dreptului internațional contemporan, fiind concepute pentru a oferi un cadru permanent de cooperare între state în vederea realizării unor obiective comune. Evoluția lor a fost determinată de amplificarea interdependențelor politice, economice și sociale, precum și de necesitatea identificării unor mecanisme colective de prevenire și gestionare a conflictelor. Dacă în fazele inițiale ele aveau structuri simple și competențe restrânse, în perioada postbelică organizațiile internaționale au cunoscut o dezvoltare rapidă atât sub aspect numeric, cât și sub aspect funcțional, devenind actori indispensabili ai ordinii internaționale.

Din punct de vedere juridic, organizațiile internaționale sunt create prin tratate multilaterale și dispun de un act constitutiv care stabilește scopurile, structura, organele, competențele și procedurile lor de funcționare. Ele au o personalitate juridică derivată, limitată și funcțională, distinctă de cea a statelor membre, ceea ce le permite să dobândească drepturi, să își asume obligații, să încheie acte juridice internaționale și, în anumite condiții, să beneficieze de privilegii și imunități. Această personalitate juridică este esențială pentru realizarea scopurilor organizației, întrucât fără o asemenea autonomie funcțională exercitarea atribuțiilor internaționale ar fi imposibilă.

În materia păcii și securității internaționale, rolul organizațiilor internaționale derivă din funcțiile lor deliberative, normative, operaționale și de control. Prin funcția deliberativă, statele membre dezbat probleme de interes comun și încearcă identificarea unor soluții colective; prin funcția normativă, organizațiile contribuie la elaborarea standardelor juridice internaționale; prin funcția operațională, ele pot furniza asistență tehnică, financiară, politică sau chiar militară; iar prin funcția de control și sancționare, pot monitoriza respectarea obligațiilor asumate de statele membre. Acest ansamblu de funcții demonstrează că organizațiile internaționale nu sunt simple forumuri de discuție, ci mecanisme juridico-instituționale active ale guvernanței internaționale.

Organizația Națiunilor Unite ocupă locul central în arhitectura securității colective, deoarece Carta ONU consacră ca obiectiv principal menținerea păcii și securității internaționale. În cadrul ONU, Consiliul de Securitate dispune de responsabilitatea principală pentru gestionarea situațiilor care constituie amenințări la adresa păcii, încălcări

ale păcii sau acte de agresiune, putând recomanda măsuri pașnice, adopta sancțiuni economice și, în anumite condiții, autoriza folosirea forței colective. Totodată, ONU a dezvoltat de-a lungul timpului operațiuni de menținere a păcii, misiuni de observare, mediere diplomatică și instrumente de reconstrucție post-conflict, contribuind la stabilizarea unor regiuni afectate de violență.

Consiliul de Securitate rămâne organul cu cea mai mare autoritate în domeniul securității internaționale, însă eficiența sa este influențată de interesele divergente ale membrilor permanenți și de utilizarea dreptului de veto. În consecință, deși acest organ poate adopta măsuri obligatorii pentru statele membre, capacitatea sa de reacție este uneori diminuată de blocajele politice, ceea ce afectează operativitatea răspunsului internațional în fața crizelor. Chiar și în aceste condiții, Consiliul de Securitate își păstrează poziția de principal mecanism instituțional cu vocație universală pentru apărarea păcii și securității globale.

Pe lângă ONU, NATO are o contribuție esențială în menținerea securității colective, în special în spațiul euro-atlantic, prin promovarea apărării colective, a interoperabilității militare și a gestionării crizelor. Alianța Nord-Atlantică a dezvoltat mecanisme de reacție la noile amenințări, inclusiv la riscuri hibride, terorism, instabilitate regională și vulnerabilități climatice, consolidând parteneriate și capacități defensive comune. În același timp, NATO ilustrează modul în care o organizație regională poate completa arhitectura universală a ONU prin instrumente operative mai rapide și printr-o coeziune politico-militară mai accentuată.

Uniunea Europeană contribuie, la rândul său, la menținerea păcii și securității internaționale prin instrumentele politicii externe și de securitate comune, prin misiuni civile și militare, prin managementul crizelor și prin promovarea valorilor democratice. Spre deosebire de organizațiile strict politico-militare, Uniunea Europeană asociază securitatea cu dezvoltarea economică, statul de drept și protecția drepturilor fundamentale, promovând ideea că stabilitatea durabilă se construiește prin instituții democratice și cooperare regională. Cooperarea dintre ONU și Uniunea Europeană în domeniul managementului crizelor confirmă tendința contemporană de interdependență instituțională în materie de securitate internațională.

Analiza rolului organizațiilor internaționale evidențiază și anumite limite structurale ale acestora. În primul rând, competențele lor sunt derivate din voința statelor membre și nu pot depăși cadrul tratatelor constitutive decât în limite foarte restrânse; în al doilea rând, aplicarea deciziilor depinde adesea de cooperarea efectivă a statelor; în al treilea rând, rivalitățile geopolitice și reconfigurările ordinii mondiale reduc coerența acțiunii colective. În plus, noile amenințări, precum atacurile cibernetice, terorismul transnațional, dezinformarea sau efectele schimbărilor climatice asupra securității, solicită o adaptare continuă a mecanismelor internaționale existente.

În pofida acestor dificultăți, organizațiile internaționale rămân indispensabile pentru funcționarea ordinii juridice internaționale și pentru promovarea păcii prin mijloace colective. Ele oferă legitimitate acțiunii comune, creează spații de dialog, dezvoltă norme și proceduri și permit agregarea resurselor politice, juridice și instituționale ale statelor în fața unor riscuri care depășesc capacitatea de reacție individuală. Din această perspectivă, viitorul păcii și securității internaționale depinde nu de substituirea statelor, ci de consolidarea cooperării dintre acestea în cadrul organizațiilor internaționale și de perfecționarea instrumentelor juridice și instituționale aflate la dispoziția comunității internaționale.

Bibliografie:

1. BONTEA, O., „Apariția și evoluția istorică a organizațiilor internaționale”

2. BURIAN, A., *Drept diplomatic și consular*, Chișinău: Cuant, 2003.
3. Carta Națiunilor Unite, semnată la San Francisco la 26 iunie 1945, în vigoare pentru Republica Moldova din 2.03.1992. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*, Chișinău: Moldpres, vol.26, 2001.
4. MOCA, Gh., Dreptul organizațiilor internaționale, București: Editura ERA, 2001.
5. NICIU, M.I., Organizații internaționale, Iași: Editura, 1994.

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A CONTROLULUI FISCAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

LEGAL REGULATION OF TAX CONTROL IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Arina CAPRARU,
Specialitatea Drept, gr. D 2202,
Coordonator științific: **Olesea BLASCU**, drd., asist. univ.
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea examinează reglementarea juridică a controlului fiscal în Republica Moldova, pornind de la rolul esențial al acestei instituții în asigurarea legalității fiscale, protejarea intereselor patrimoniale ale statului și consolidarea disciplinei fiscale. Actualitatea temei este determinată de dinamica permanentă a legislației fiscale, de necesitatea armonizării cadrului normativ național cu standardele europene și de intensificarea exigențelor privind echilibrul dintre interesul public fiscal și protecția drepturilor contribuabilului. În plan conceptual, controlul fiscal apare ca o formă de verificare a modului în care contribuabilul execută obligațiile fiscale și alte obligații prevăzute de legislația fiscală, fiind realizat prin forme, metode și operațiuni expres prevăzute de Codul fiscal. Lucrarea analizează noțiunea, obiectul, scopul, principiile și funcțiile controlului fiscal, precum și relația juridică dintre contribuabil și administrația fiscală în cadrul procedurilor de verificare. O atenție specială este acordată formelor de efectuare a controlului fiscal, respectiv controlului cameral și controlului la fața locului, precum și metodelor utilizate de organul fiscal, inclusiv verificarea documentară, verificarea faptică, verificarea tematică, verificarea operativă și verificarea prin contrapunere. Analiza evidențiază că actuala reglementare, deși funcțională, prezintă anumite lacune și incoerențe normative, în special sub aspectul consacrării principiilor controlului fiscal, al delimitării dintre vizita fiscală și controlul fiscal, precum și al garanțiilor procedurale oferite contribuabilului. În concluzie, perfecționarea cadrului juridic al controlului fiscal impune o abordare orientată simultan spre eficiența administrării fiscale, prevenirea evaziunii și respectarea exigențelor statului de drept.*

Cuvinte-cheie: *control fiscal; contribuabil; administrație fiscală; Cod fiscal; Republica Moldova*

Abstract: *This paper examines the legal regulation of tax control in the Republic of Moldova, starting from the essential role of this institution in ensuring tax legality, protecting the patrimonial interests of the state, and strengthening fiscal discipline. The relevance of the topic is determined by the permanent dynamics of tax legislation, the need to harmonize the national legal framework with European standards, and the growing importance of*

balancing the public fiscal interest with the protection of taxpayers’ rights. From a conceptual perspective, tax control appears as a form of verification of the way in which the taxpayer fulfills fiscal obligations and other duties established by tax legislation, being carried out through forms, methods, and operations expressly provided by the Tax Code. The paper analyzes the notion, object, purpose, principles, and functions of tax control, as well as the legal relationship between the taxpayer and the tax administration during verification procedures. Particular attention is given to the forms of tax control, namely desk tax control and on-site tax control, as well as to the methods used by the tax authority, including documentary verification, factual verification, thematic verification, operative verification, and cross-checking. The analysis shows that the current regulation, although functional, still contains certain gaps and normative inconsistencies, especially regarding the explicit recognition of tax control principles, the delimitation between the fiscal visit and tax control, and the procedural guarantees granted to the taxpayer. In conclusion, improving the legal framework of tax control requires an approach simultaneously oriented toward the efficiency of tax administration, the prevention of tax evasion, and compliance with the requirements of the rule of law.

Keywords: *tax control, taxpayer, tax administration, Tax Code, Republic of Moldova*

Controlul fiscal constituie o instituție juridică fundamentală a dreptului fiscal, indispensabilă pentru funcționarea eficientă a sistemului financiar public și pentru realizarea obligației constituționale a cetățenilor de a contribui prin impozite și taxe la cheltuielile publice. În Republica Moldova, reglementarea juridică a controlului fiscal se întemeiază în principal pe Constituție, pe Codul fiscal și pe actele normative subsecvente care stabilesc competențele Serviciului Fiscal de Stat, procedurile de verificare și garanțiile aplicabile contribuabililor. Importanța controlului fiscal derivă din dubla sa finalitate: pe de o parte, protejarea intereselor bugetare ale statului, iar pe de altă parte, promovarea conformării voluntare și asigurarea unui tratament fiscal echitabil în raport cu toți contribuabilii.

Din punct de vedere conceptual, Codul fiscal definește controlul fiscal ca verificarea corectitudinii cu care contribuabilul execută obligația fiscală și alte obligații prevăzute de legislația fiscală, inclusiv prin verificarea altor persoane în măsura legăturii lor cu activitatea contribuabilului. Această definiție relevă caracterul complex al controlului fiscal, care depășește simpla verificare contabilă și include un ansamblu de proceduri juridico-administrative desfășurate în vederea constatării conformității fiscale. În același timp, lucrarea evidențiază necesitatea delimitării clare dintre controlul fiscal și vizita fiscală, deoarece aceasta din urmă are un caracter preponderent consultativ, orientat spre prevenție și conformare voluntară, fără aplicarea sancțiunilor fiscale.

Sub aspect funcțional, controlul fiscal urmărește verificarea legalității și exactității îndeplinirii obligațiilor fiscale, prevenirea și constatarea încălcărilor fiscale, recuperarea prejudiciilor și susținerea securității economice a statului. Totodată, el exercită și o funcție educativă și preventivă, întrucât contribuie la formarea unui comportament fiscal responsabil și la dezvoltarea unei relații de cooperare între contribuabil și administrația fiscală. În acest sens, raportul juridic dintre organul fiscal și contribuabil trebuie analizat nu exclusiv din perspectiva puterii de constrângere a statului, ci și din perspectiva unui dialog administrativ bazat pe legalitate, proporționalitate, transparență și respect reciproc.

Un aspect important relevat de cercetare este că principiile controlului fiscal nu sunt consacrate expres într-un text distinct al Codului fiscal, ceea ce obligă interpretul să recurgă la principiile generale ale controlului de stat și la principiile etice și funcționale aplicabile activității organelor fiscale. Dintre acestea se detașează legalitatea, imparțialitatea, transparența, proporționalitatea, prezumția respectării legislației de către persoana supusă

controlului și orientarea spre prevenirea încălcărilor. Lipsa unei consacrări exprese a acestor principii în materia controlului fiscal afectează previzibilitatea normei și poate genera dificultăți de aplicare uniformă în practică.

În ceea ce privește formele controlului fiscal, legislația Republicii Moldova distinge între controlul fiscal cameral și controlul fiscal la fața locului. Controlul fiscal cameral se efectuează la oficiul organului fiscal și constă, în principal, în verificarea corectitudinii întocmirii dărilor de seamă fiscale și a altor documente prezentate de contribuabil, precum și a altor circumstanțe relevante pentru respectarea legislației fiscale. Acest tip de control se caracterizează printr-o intervenție mai puțin intruzivă, fiind realizat, de regulă, fără emiterea unei decizii scrise distincte și fără prezența contribuabilului la desfășurarea procedurii.

Controlul fiscal la fața locului are o natură mai complexă și mai intruzivă, fiind efectuat la locurile aflării contribuabilului sau ale altor persoane supuse controlului, în baza unei decizii scrise emise de conducerea organului fiscal. Scopul său constă în verificarea efectivă a modului în care contribuabilul respectă legislația fiscală, inclusiv prin examinarea documentelor, observarea directă a activităților economice și verificarea unor elemente de fapt care nu pot fi surprinse exclusiv din actele contabile. Reglementarea controlului la fața locului include cerințe privind durata, conținutul deciziei de control, dreptul contribuabilului de a participa la procedură și obligația întocmirii actului de control fiscal la finalizarea verificării.

Metodele de efectuare a controlului fiscal completează aceste forme și conferă organului fiscal instrumentele tehnice necesare pentru constatarea situației fiscale reale. Între acestea, verificarea documentară presupune confruntarea dărilor de seamă și a documentelor de evidență cu alte informații aflate la dispoziția organului fiscal; verificarea faptică se bazează pe observarea directă a obiectelor, activităților și fenomenelor economice; verificarea tematică vizează anumite obligații fiscale; iar verificarea prin contrapunere permite examinarea concomitentă a raporturilor dintre contribuabil și partenerii săi contractuali. Deosebit de relevantă este și verificarea operativă, aplicată în mod inopinat, pentru depistarea rapidă a unor încălcări ale legislației fiscale.

Lucrarea acordă o atenție aparte instituției postului fiscal, considerată o modalitate specială de realizare a controlului fiscal la fața locului. Postul fiscal poate fi staționar, mobil sau electronic și se instituie atunci când alte măsuri de administrare și conformare au fost epuizate, având ca scop prevenirea și depistarea încălcărilor fiscale, stoparea activităților frauduloase și asigurarea calculării și achitării integrale a obligațiilor fiscale. Deși această instituție poate spori eficiența administrării fiscale, utilizarea sa necesită garanții suplimentare privind durata, temeiurile de instituire și posibilitatea de contestare, pentru a evita ingerințele excesive în activitatea contribuabilului.

Un alt rezultat important al cercetării privește raportul dintre eficiența controlului fiscal și protecția drepturilor contribuabilului. Deși organul fiscal dispune de competențe extinse de verificare, solicitare de documente, acces la spații utilizate în activitatea economică, ridicare de documente și aplicare a sancțiunilor, exercitarea acestor prerogative trebuie să se realizeze în limitele legalității și proporționalității. Contribuabilul are, la rândul său, dreptul la informare, la reprezentare, la contestarea actelor administrativ-fiscale și la un tratament echitabil, însă eficiența reală a acestor garanții depinde de claritatea normelor și de practica administrativă efectivă.

În concluzie, reglementarea juridică a controlului fiscal în Republica Moldova este relativ dezvoltată și oferă un cadru normativ funcțional pentru administrarea obligațiilor fiscale, însă prezintă și unele lacune care impun perfecționări legislative. Consacrarea expresă a principiilor controlului fiscal, clarificarea delimitării dintre vizita fiscală și controlul fiscal, transparentizarea criteriilor de selectare a contribuabililor pentru control și

consolidarea garanțiilor procedurale ale persoanei verificate sunt direcții necesare de modernizare. Numai printr-un asemenea echilibru între eficiența controlului și protecția drepturilor contribuabilului poate fi consolidat un sistem fiscal compatibil cu exigențele statului de drept și cu standardele europene de bună administrare.

Bibliografie:

1. Codul Fiscal al Republicii Moldova Nr. 1163 din 24.04.1997, Publicat : 18-09-1997 în Monitorul Oficial Nr. 62 art. 522, Republicat Monitorul Oficial al Republicii Moldova Ediţie Specială, 08 februarie 2007, pag.4
2. Constituția Republicii Moldova, nr.1 din 29.07.1994, Publicat : 13-11-2024 în Monitorul Oficial Nr. 466 art. 635
3. ȘAGUNA, Dan Drosu, Tratat de drept financiar şi fiscal, Ed.All Beck,Bucureşti 2001
4. Serviciul Fiscal de Stat, Programul de conformare a contribuabililor 2025, disponibil : https://sfs.md/uploads/files/Docs/planuri-programe/programe-conformare/Programul%20de%20conformare%20al%20contribuabililor%202025.pdf
5. SFAX, De la nécessité du contrôle fiscal, http://www.fdsf.rnu.tn/useruploads/files/6-_controle_fiscal.pdf
6. VLAICU, Vlad, Aureliu Rotaru, Viorica Boaghi, Daniela Vidaicu, Drept fiscal: suport de curs, Chișinău, CEP USM, 2014

IZVOARELE PRINCIPALE ALE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC: TRATATUL INTERNAȚIONAL ȘI CUTUMA INTERNAȚIONALĂ

THE MAIN SOURCES OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW: INTERNATIONAL TREATY AND INTERNATIONAL CUSTOM

Mădălina CAMENSCHI,
Specialitatea Drept, gr. D 2202,
Coordonator științific: **Olesea BLAȘCU**, drd., asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezenta lucrare analizează tratatul internațional și cutuma internațională în calitatea lor de izvoare principale ale dreptului internațional public, evidențiind rolul determinant al acestora în formarea, dezvoltarea și aplicarea normelor juridice internaționale. Actualitatea temei este determinată de dinamica relațiilor internaționale contemporane, de intensificarea cooperării dintre state și de necesitatea asigurării unui cadru juridic stabil, previzibil și adaptabil. Tratatul internațional se afirmă ca principal instrument juridic de reglementare, oferind claritate normativă, securitate juridică și un grad ridicat de formalizare a obligațiilor asumate de state. În același timp, cutuma internațională continuă să joace un rol esențial, datorită flexibilității sale și capacității de a răspunde rapid noilor realități ale societății internaționale. Lucrarea examinează noțiunea și clasificarea izvoarelor dreptului internațional public, regimul juridic al tratatului internațional, elementele constitutive ale cutumei internaționale, precum și raportul dintre aceste două izvoare fundamentale. O atenție specială este acordată relevanței practice a tratatelor și a normelor cutumiare pentru ordinea juridică a Republicii Moldova. Analiza demonstrează că tratatul și cutuma nu se află într-un raport de opoziție, ci de*

complementaritate, contribuind împreună la coerența și eficiența ordinii juridice internaționale.

Cuvinte-cheie: *drept internațional public, tratat internațional, cutumă internațională, izvoare de drept, Republica Moldova*

Abstract: *This paper examines the international treaty and international custom as the main sources of public international law, highlighting their decisive role in the formation, development, and application of international legal norms. The relevance of the topic is determined by the dynamics of contemporary international relations, the intensification of cooperation among states, and the need to ensure a stable, predictable, and adaptable legal framework. The international treaty stands out as the principal legal instrument of regulation, offering normative clarity, legal certainty, and a high degree of formalization of the obligations assumed by states. At the same time, international custom continues to play an essential role due to its flexibility and its capacity to respond rapidly to the new realities of international society. The paper examines the concept and classification of the sources of public international law, the legal regime of the international treaty, the constitutive elements of international custom, as well as the relationship between these two fundamental sources. Special attention is given to the practical relevance of treaties and customary norms for the legal order of the Republic of Moldova. The analysis demonstrates that treaty and custom are not in a relationship of opposition, but of complementarity, jointly contributing to the coherence and efficiency of the international legal order.*

Keywords: *public international law; international treaty; international custom; sources of law; Republic of Moldova*

Dreptul internațional public reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile dintre state și celelalte subiecte ale comunității internaționale. În cadrul acestui sistem normativ, problema izvoarelor ocupă un loc central, întrucât prin intermediul acestora iau naștere, se consolidează și se aplică normele juridice internaționale. Dintre toate izvoarele recunoscute în doctrină și în practica jurisdicțională internațională, tratatul internațional și cutuma internațională se disting ca izvoare principale, consacrate și de articolul 38 al Statutului Curții Internaționale de Justiție.

Tratatul internațional constituie forma juridică cea mai clară și mai sigură de exprimare a voinței statelor de a crea obligații juridice internaționale. El prezintă avantajul preciziei normative, al formalismului juridic și al previzibilității raporturilor dintre părți. În dreptul internațional contemporan, tratatul a devenit principalul instrument de reglementare a cooperării dintre state, în domenii dintre cele mai variate, de la securitate și comerț internațional până la protecția mediului și garantarea drepturilor omului. Importanța tratatului este cu atât mai mare cu cât dezvoltarea relațiilor internaționale impune reguli scrise, clare și susceptibile de aplicare uniformă.

Din punct de vedere juridic, tratatul internațional este definit ca un acord încheiat în scris între state și guvernat de dreptul internațional, indiferent de denumirea sa particulară. Esențiale pentru existența tratatului sunt acordul de voință al părților, caracterul său juridic obligatoriu, obiectul licit și supunerea sa normelor dreptului internațional. În funcție de numărul părților, tratatele pot fi bilaterale sau multilaterale; după obiect, ele pot fi politice, economice, culturale, militare sau în domeniul drepturilor omului; iar după procedura de încheiere, pot îmbrăca forma tratatelor solemne sau a tratatelor în formă simplificată.

Procesul de încheiere a tratatelor internaționale evidențiază caracterul riguros și formal al acestui izvor de drept. Negocierea, adoptarea textului, autentificarea și exprimarea

consimțământului de a fi legat constituie etape distincte ale formării obligației convenționale. Aplicarea tratatelor este guvernată de principiul pacta sunt servanda, potrivit căruia orice tratat în vigoare este obligatoriu pentru părți și trebuie executat cu bună-credință. Totodată, tratatele produc efecte juridice în limitele principiului relativității, fără a crea, în principiu, obligații pentru statele terțe. În ceea ce privește încetarea lor, aceasta poate interveni prin acordul părților, prin denunțare, prin imposibilitate de executare, prin schimbarea fundamentală a împrejurărilor sau ca urmare a apariției unei norme imperative de drept internațional general.

Dacă tratatul exprimă forma cea mai elaborată a consimțământului statelor, cutuma internațională reflectă dimensiunea spontană și evolutivă a dreptului internațional public. Ea reprezintă un izvor tradițional, dar și profund dinamic, care continuă să joace un rol esențial chiar în contextul expansiunii dreptului convențional. Cutuma este definită ca o practică generală, relativ uniformă și constantă a statelor, acceptată de acestea ca drept. Prin urmare, existența unei norme cutumiare presupune întrunirea a două elemente indispensabile: elementul material, reprezentat de practica statelor, și elementul psihologic, exprimat prin opinio juris sive necessitatis.

Caracterul specific al cutumei internaționale constă în faptul că aceasta nu se formează printr-un act juridic unic și formal, ci printr-un proces gradual de cristalizare normativă. Practica statelor se poate manifesta prin acte legislative, declarații oficiale, corespondență diplomatică, conduita autorităților publice sau pozițiile adoptate în cadrul organizațiilor internaționale. Totuși, simpla repetare a unei conduite nu este suficientă pentru formarea cutumei. Este necesar ca statele să considere acea conduită ca fiind juridic obligatorie. Tocmai această convingere juridică transformă uzanța sau practica politică într-o normă de drept internațional.

Cutuma internațională are o importanță deosebită în acele domenii în care dreptul convențional este insuficient dezvoltat sau unde evoluțiile internaționale sunt prea rapide pentru a permite codificarea imediată prin tratate. Ea completează, interpretează și uneori chiar anticipează normele convenționale. În multe cazuri, tratatele codifică reguli cutumiare preexistente sau contribuie la formarea unor noi norme cutumiare. Prin urmare, raportul dintre tratat și cutumă este unul de interacțiune și complementaritate. Tratatul oferă siguranță și claritate, în timp ce cutuma asigură flexibilitate și capacitate de adaptare.

În plan teoretic și practic, raportul dintre aceste două izvoare principale demonstrează că ordinea juridică internațională nu se întemeiază exclusiv pe reguli scrise, ci și pe comportamente juridice consolidate în timp. În lipsa unei ierarhii formale între sursele dreptului internațional, tratatul și cutuma coexistă și se completează reciproc. Totuși, ambele se subordonează normelor imperative ale dreptului internațional general, cunoscute sub denumirea de jus cogens. Aceste norme, precum interzicerea agresiunii, a genocidului, a sclaviei sau a torturii, se impun tuturor statelor și limitează atât libertatea convențională, cât și efectele eventualelor practici contrare.

Pentru Republica Moldova, relevanța practică a tratatelor internaționale și a normelor cutumiare este deosebită. În calitate de stat suveran și subiect de drept internațional, Republica Moldova este parte la numeroase tratate internaționale și se află sub incidența unor norme cutumiare esențiale pentru desfășurarea relațiilor sale externe și pentru funcționarea ordinii juridice interne. Constituția Republicii Moldova consacră deschiderea față de dreptul internațional și impune respectarea obligațiilor asumate prin tratate. În același timp, normele cutumiare contribuie la interpretarea și completarea cadrului juridic aplicabil în domenii precum relațiile diplomatice, drepturile omului sau principiile fundamentale ale dreptului internațional.

Analiza realizată confirmă faptul că tratatul internațional și cutuma internațională rămân pilonii esențiali ai dreptului internațional public. Tratatul oferă certitudine, structură și formalizare, în timp ce cutuma asigură continuitate, dinamism și capacitate de adaptare. Împreună, aceste izvoare permit ordinii juridice internaționale să răspundă atât exigențelor stabilității, cât și nevoii de evoluție. În acest sens, studierea lor nu are doar valoare teoretică, ci și o utilitate practică majoră pentru înțelegerea și aplicarea dreptului internațional public în contextul contemporan.

Bibliografie:

1. BURIAN, Al. et al., Drept internațional public. Manual, Ediția a 5-a, Combinatul poligrafic, Chișinău, 2021.
2. BURIAN, C., Note de curs dreptul tratatelor, Universitatea de Studii Europene din Moldova, Chișinău, 2021.
3. CIUCĂ, I., Drept internațional public, București, Universul Juridic, 2020
4. Constituția Republicii Moldova, nr.1 din 29.07.1994, Publicat : 13-11-2024 în Monitorul Oficial Nr. 466 art. 635.
5. Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor, adoptată la 23 mai 1969, intrată în vigoare la 27 ianuarie 1980.
6. Legea R.M. privind tratatele internaţionale ale Republicii Moldova Nr.595-XIV din 24.09.1999, Monitorul Oficial al R.M.nr.24-26 din 02.03.2000.

SECȚIUNEA III: ECONOMIE, INGINERIE ȘI ȘTIINȚE APLICATE

ROLUL RESURSELOR DIGITALE ȘI INTERACTIVE ÎN OPTIMIZAREA PREDĂRII GRAMATICII LIMBII ENGLEZE

THE ROLE OF DIGITAL AND INTERACTIVE RESOURCES IN ENHANCING ENGLISH GRAMMAR TEACHING

Liliana ROȘULSCHI,
Programul de Master Tehnologii Informaționale în Instruire, gr. MTII 2401,
Coordonator științific: **Svetlana BÎRLEA,** dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea examinează rolul resurselor digitale și interactive în optimizarea predării gramaticii limbii engleze în contextul educației contemporane, marcată de digitalizare și schimbări în profilul elevilor. Pornind de la dificultățile tradiționale asociate învățării gramaticii, percepută adesea ca abstractă și rigidă, studiul analizează modul în care instrumentele vizuale și interactive pot facilita înțelegerea și aplicarea conceptelor gramaticale. Cercetarea își propune să identifice impactul acestor resurse asupra motivației, implicării și performanței elevilor, precum și să evidențieze modalități eficiente de integrare a acestora în procesul didactic. Metodologia utilizată îmbină analiza teoretică a literaturii de specialitate cu observația directă și aplicarea practică în context educațional. Rezultatele indică faptul că utilizarea resurselor digitale contribuie semnificativ la creșterea interesului pentru învățare, la îmbunătățirea înțelegerii noțiunilor gramaticale și la dezvoltarea competenței comunicative. Lucrarea oferă, de asemenea, recomandări practice pentru cadrele didactice, în vederea valorificării eficiente a tehnologiei în predarea gramaticii limbii engleze.*

Cuvinte-cheie: *predarea gramaticii, limba engleză, învățare interactivă, motivația elevilor, tehnologii educaționale, competență comunicativă*

Abstract: *This paper explores the role of digital and interactive resources in optimizing the teaching of English grammar within the context of contemporary education shaped by rapid digitalization and evolving learner profiles. Considering the traditional perception of grammar as abstract and rigid, the study investigates how visual and interactive tools can enhance the understanding and application of grammatical concepts. The research aims to identify the impact of these resources on students' motivation, engagement, and performance, as well as to highlight effective ways of integrating them into the teaching process. The methodology combines a theoretical review of relevant literature with practical classroom application and observation. The findings suggest that the use of digital resources significantly increases learners' interest, facilitates comprehension of grammatical structures, and supports the development of communicative competence. The paper also provides practical recommendations for teachers seeking to effectively integrate technology into English grammar instruction.*

Keywords: *digital resources, grammar teaching, English language, interactive*

learning, student motivation, educational technology, communicative competence

În contextul digitalizării accelerate, educația contemporană se confruntă cu necesitatea adaptării strategiilor didactice la noile realități tehnologice și la profilul generațiilor actuale de elevi. Accesul rapid la informație și utilizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale (TIC) au transformat procesul de învățare, determinând o reconfigurare a rolului resurselor didactice. În acest cadru, resursele digitale, vizuale și interactive devin elemente esențiale în eficientizarea procesului educațional.

Predarea gramaticii limbii engleze reprezintă un domeniu în care aceste transformări sunt deosebit de relevante. Tradițional, gramatica a fost percepută ca un ansamblu rigid de reguli, dificil de înțeles și de aplicat în contexte reale de comunicare, fapt ce a condus frecvent la scăderea motivației elevilor. În același timp, generația actuală, caracterizată printr-un contact timpuriu cu tehnologia, manifestă preferințe pentru învățarea interactivă, vizuală și contextualizată. Astfel, apare o discrepanță între metodele tradiționale și nevoile reale ale elevilor.

Problema cercetării constă în identificarea modalităților prin care resursele digitale și interactive pot contribui la optimizarea predării gramaticii limbii engleze, făcând-o mai accesibilă, atractivă și eficientă. Actualitatea temei este susținută de procesul de digitalizare a educației, accelerat în perioada post-pandemică, care a evidențiat importanța utilizării platformelor educaționale, a aplicațiilor și a materialelor multimedia atât în predarea la distanță, cât și în cea tradițională.

Scopul lucrării este de a analiza rolul resurselor digitale și interactive în îmbunătățirea procesului de predare a gramaticii limbii engleze. În vederea atingerii acestui scop, au fost stabilite următoarele obiective: analiza literaturii de specialitate privind predarea gramaticii și utilizarea tehnologiilor educaționale; identificarea principalelor tipuri de resurse vizuale și interactive; evaluarea impactului acestora asupra motivației și performanței elevilor; precum și formularea unor recomandări metodologice pentru integrarea eficientă a acestor instrumente în activitatea didactică.

Din perspectivă teoretică, cercetarea se bazează pe evoluția abordărilor în predarea gramaticii, de la metodele tradiționale la cele comunicative și constructiviste, care pun accent pe utilizarea limbii în contexte autentice. În acest sens, gramatica nu mai este privită ca un scop în sine, ci ca un instrument necesar dezvoltării competenței comunicative. Integrarea resurselor digitale facilitează trecerea către un model de învățare centrat pe elev, bazat pe interactivitate, colaborare și personalizare.

Resursele vizuale - imagini, grafice, tabele, infografice, materiale video - au devenit esențiale. Ele aduc claritate acolo unde explicația verbală sau textul nu reușesc. Un desen, o linie a timpului sau un tabel comparativ face diferența între confuzie și înțelegere, în special pentru copiii cu gândire vizuală sau pentru cei care se pierd în concepte abstracte. Infograficele, de exemplu, reduc rata de erori gramaticale și ajută memorării regulilor, pentru că ordonează vizual informația. Studiile confirmă că predarea vizuală crește motivația și implicarea elevilor, activând mai multe canale senzoriale și facilitând conexiuni durabile [3].

Instrumentele interactive duc lucrurile și mai departe. Platformele digitale, aplicațiile, jocurile educaționale sau exercițiile online transformă gramatica dintr-o activitate pasivă într-una dinamică și plăcută. Aplicații precum Kahoot! sau Quizizz creează competiție, atmosferă pozitivă și implicare chiar și din partea celor mai puțin interesați de obicei. Elevii primesc feedback instant, pot reîncerca exercițiile și învață să vadă greșeala ca pe o etapă firească, nu ca pe un eșec. Varietatea exercițiilor online permite personalizarea muncii și sprijinirea fiecărui elev în ritmul său, iar colaborarea este încurajată prin proiecte de grup

sau forumuri [4]. Un alt cuvânt care caracterizează aceste instrumente este: adaptabilitatea. Profesorul reușește să adapteze exercițiile după necesitate, în Learning apps, spre exemplu.

Un alt avantaj al resurselor digitale este flexibilitatea lor. Acestea se pot integra în orice etapă a lecției: Evocare, Realizarea sensului, Reflecție și apoi Extindere. Cadrul didactic poate alterna între video-uri, infografice, jocuri sau postere digitale, pentru a susține interesul și a stimula creativitatea. De exemplu, o lecție despre condiționale poate începe cu un video, continua cu un infografic și un joc. În final, elevii pot crea o poveste ilustrată folosind informația gramaticală învățată. Feedback-ul este imediat, iar stresul scade.

Resursele vizuale și interactive sunt în multe ori gratuite sau cu posibilitate de a le crea, ceea ce le face accesibile și școlilor fără mari dotări. Un simplu set de imagini sau o prezentare digitală poate schimba radical atmosfera la clasă și poate face învățarea limbii străine atractivă pentru orice elev. Totuși, există și provocări: nu toți elevii au același acces la tehnologie și nu toate activitățile ludice sunt eficiente dacă nu sunt calibrate corect. Cheia stă în echilibru - resursele moderne trebuie însoțite de explicația clară completată cu exercițiul clasic.

Tipurile de resurse vizuale sunt variate și complementare. Ilustrațiile fac legătura între abstract și concret. O imagine simplă poate explica un concept gramatical mult mai ușor decât o pagină întreagă de teorie. De exemplu, o familie la picnic poate fi pretext pentru discuții despre subiect, predicat sau acord. „Imaginea deschide calea spre sens acolo unde cuvântul se dovedește insuficient” [8, p. 352]. Ilustrațiile stimulează imaginația și pot fi create chiar de elevi, ceea ce crește implicarea și personalizarea învățării. În plus, creează o atmosferă caldă, relaxată, favorizând apropierea dintre profesor și elevi. Diagramele sunt „arhitectura logicii gramaticale”. Ele aduc structură și claritate. O diagramă cu săgeți, ramificații sau o axă cronologică ajută elevii să vizualizeze relațiile dintre părțile unei propoziții sau timpurile verbale. Platforme precum Genialy facilitează crearea acestor diagrame, făcând procesul de învățare mai atractiv și mai eficient. Diagramele pot fi folosite atât pentru explicații, cât și pentru autoevaluare, stimulând autonomia elevilor. Infograficele reprezintă sinteza vizuală ideală. Ele combină text, imagini, culori și simboluri pentru a rezuma reguli sau capitole. Pot fi realizate digital sau manual, individual sau în echipă. Un infografic bine realizat transformă o lecție abstractă într-un material clar, ușor de revizuit. „Materialele vizuale, precum infograficele, stimulează învățarea activă și ajută la sedimentarea cunoștințelor” [1, p. 56]. Aceste instrumente dezvoltă și gândirea critică, deoarece elevii trebuie să selecteze informația esențială și să o prezinte sugestiv. Sunt recomandate inclusiv pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, deoarece cresc motivația și autonomia. Materialele video aduc gramatica la viață. Un scurt filmuleț poate ilustra dialoguri, situații de comunicare, pronunție sau nuanțe de limbaj. Video-urile permit învățarea experiențială, elevii observă gesturi, tonuri și reacții, nu doar cuvinte scrise. Ele pot fi urmărite individual sau în grup, reluate, analizate pe fragmente. Platforme precum YouTube sau Duolingo oferă resurse gratuite și variate. „Resursele multimedia, precum video-urile, facilitează învățarea experiențială și dezvoltă abilitățile de comunicare autentică” [9, p. 41]. Elevii pot chiar crea propriile materiale video, dezvoltând competențe tehnice, artistice și de lucru în echipă. Un plus de culoare și poveste la lecție pot fi aduse cu ajutorul animațiilor. Prin ele, concepte rigide devin accesibile și atractive. O regulă explicată printr-o animație scurtă este mult mai ușor de reținut decât o definiție teoretică. Animațiile dezvoltă creativitatea, imaginația și oferă o atmosferă pozitivă la clasă. Platforme precum Blender, Adobe Animate sau Powtoon sunt foarte folosite pentru crearea de animații educaționale. „Animațiile oferă experiențe vizuale dinamice care facilitează înțelegerea conceptelor abstracte” [7, p. 119].

Integrarea platformelor digitale a schimbat radical modul de lucru. Google Classroom, Microsoft Teams, Padlet, Jamboard sau Kahoot! fac posibilă organizarea, colaborarea dar și evaluarea rapidă și eficientă. Profesorii pot distribui teme, oferi feedback, organiza proiecte de grup sau crea quiz-uri interactive. Elevii se implică mai mult, comunică mai ușor, iar profesorul poate observa nivelul de înțelegere și poate ajusta strategia de predare. Platformele digitale susțin personalizarea conținutului, adaptarea sarcinilor la nivelul fiecărui elev și învățarea colaborativă. Aplicațiile educaționale, cum sunt Duolingo, Learn&Play, Wordwall sau LearningApps, permit exersarea gramaticală repetată, ori de câte ori le este necesar, adaptată nivelului fiecăruia. Ele sunt interactive, accesibile și motivante. Feedback-ul rapid și recompensele digitale cresc dorința de a exersa. Acest tip de resurse este util și pentru elevii cu nevoi speciale, deoarece permit ajustarea sarcinilor și a ritmului de lucru. Jocurile educaționale, fie digitale, fie clasice, aduc un context relaxat și plăcut pentru învățare. Ele stimulează motivația, reduc anxietatea și transformă greșeala într-o oportunitate de învățare. Jocurile sprijină dezvoltarea gândirii critice, a abilităților sociale și emoționale. Platforme ca Hot Potatoes, Kahoot!, Quizizz sau LearningApps oferă o diversitate de activități interactive care pot fi adaptate la orice nivel sau temă.

Un beneficiu major al resurselor digitale este evaluarea formativă constantă. Profesorul poate monitoriza în timp real progresul elevilor, poate identifica rapid dificultățile și poate interveni imediat cu explicații suplimentare. Evaluarea devine astfel un instrument de învățare continuă, nu doar un moment de stres. „Evaluarea digitală învață elevul să privească eroarea ca o etapă necesară în progresul făcut” [6, p. 86].

Resursele vizuale, precum imaginile, diagramele, infograficele și materialele video, contribuie la clarificarea conceptelor abstracte și la organizarea informației, în timp ce instrumentele interactive, precum platformele digitale și aplicațiile educaționale, stimulează implicarea activă a elevilor și oferă feedback imediat. Acestea permit adaptarea conținutului la nivelul fiecărui elev și susțin învățarea autonomă.

Cercetarea evidențiază faptul că utilizarea resurselor digitale conduce la creșterea motivației și a interesului pentru învățare, facilitează înțelegerea și aplicarea noțiunilor gramaticale și contribuie la dezvoltarea competenței comunicative. Totodată, sunt identificate și anumite provocări, precum accesul inegal la tehnologie sau necesitatea dezvoltării competențelor digitale ale cadrelor didactice.

În concluzie, integrarea resurselor digitale și interactive în predarea gramaticii limbii engleze reprezintă o necesitate a educației moderne. Utilizate în mod echilibrat, acestea pot transforma procesul de învățare într-unul mai eficient, accesibil și adaptat nevoilor elevilor, contribuind la formarea unor competențe lingvistice funcționale.

Bibliografie:

1. Bradea, Adriana. Strategii moderne de predare-învățare. București: Didactica Publishing House, 2018. 192 p.
2. Dudeney, Gavin; Hockly, Nicky; Pegrum, Mark. Digital Literacies. London: Routledge, 2022. 272 p.
3. Harmer, Jeremy. The Practice of English Language Teaching. 4th ed. Harlow: Pearson Longman, 2007. 446 p.
4. Hattie, John; Timperley, Helen. The Power of Feedback. In: Review of Educational Research, vol. 77, nr. 1, 2007, p. 81–112.
5. Mureșan, Elena. Animații educaționale: Teorie și practică. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2020. 200 p.
6. Pânișoară, Ion-Ovidiu; Pânișoară, Georgeta. Metodologia predării – învățării. Suport pentru formarea cadrelor didactice. Iași: Polirom, 2015. 352 p.

7. Petre, Bogdan. Resurse multimedia pentru educație. București: Editura Universitară, 2015. 174 p.
8. Richards, Jack C.; Rodgers, Theodore S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. 419 p.

RENTABILITATEA POLIȚEI DE ASIGURARE MEDICALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

THE PROFITABILITY OF THE HEALTH INSURANCE POLICY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Cristian CUBREACOV,
Specialitatea Medicină Generală, gr. M 2309
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie
„Nicolae Testemițeanu” din Republica Moldova,
Coordonator științific: **Iulia VICOL**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Polița medicală obligatorie reprezintă principalul mecanism de finanțare a sistemului public de sănătate din Republica Moldova. Aceasta asigură accesul populației la serviciile medicale esențiale, indiferent de nivelul veniturilor individuale, fiind un element central al protecției sociale.*

Analiza rentabilității poliței medicale nu trebuie înțeleasă în sensul unui profit direct, ci prin prisma raportului dintre contribuția anuală achitată și valoarea serviciilor medicale acoperite în caz de necesitate. În practică, această evaluare depinde de riscul individual de îmbolnăvire, de frecvența utilizării serviciilor medicale și de costurile potențiale ale intervențiilor medicale neprevăzute.

Sistemul de asigurări medicale obligatorii este administrat de CNAM (Compania Națională de Asigurări în Medicină) și funcționează pe baza principiului solidarității sociale, în care contribuțiile tuturor asiguraților sunt centralizate și redistribuite în funcție de necesitățile medicale ale populației.

Finanțarea sistemului este realizată prin intermediul FAOAM (Fondul Asigurărilor Obligatorii de Asistență Medicală), care reprezintă bugetul principal destinat acoperirii serviciilor medicale publice.

Cuvinte-cheie: *poliță medicală, asigurare obligatorie de asistență medicală, persoană asigurată*

Abstract: *The mandatory health insurance policy represents the main financing mechanism of the public healthcare system in the Republic of Moldova. It ensures the population's access to essential medical services, regardless of individual income levels, being a central element of social protection.*

The analysis of the health insurance policy's profitability should not be understood in the sense of a direct financial profit, but rather through the prism of the ratio between the paid annual contribution and the value of the medical services covered in case of need. In practice, this evaluation depends on the individual risk of illness, the frequency of using medical services, and the potential costs of unforeseen medical interventions.

The mandatory health insurance system is administered by CNAM (National Health Insurance Company) and operates on the basis of the principle of social solidarity, in which the contributions of all insured individuals are centralized and redistributed according to the medical needs of the population.

The financing of the system is carried out through FAOAM (Mandatory Health Insurance Fund), which represents the main budget destined for covering public medical services.

Keywords: *health insurance policy, mandatory health insurance, insured person*

Costul integral al poliței de asigurare medicală obligatorie pentru anul 2026 a rămas la nivelul anului 2025, deci la valoarea de 12636 lei. Dar, pentru unele categorii de persoane, costul poliței achiziționate cu reducere, până la 31 martie inclusiv, va fi mai mare decât în anii precedenți. Totuși trebuie de menționat că potrivit autorităților, prețul integral al poliței medicale conform *formulei de calcul* ar fi trebuit să ajungă până la 18700 de lei. Președintele Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, Ion Dodon, a declarat că Guvernul a propus Parlamentului păstrarea valorii actuale pentru a evita o presiune suplimentară asupra populației [3, 5].

Contribuția la asigurarea medicală, calculată procentual din salariu și din alte venituri, rămâne la nivelul de 9%. Astfel, 9% din salariul brut lunar al unui angajat sunt direcționați către asigurarea medicală obligatorie: 4,5% sunt reținuți din salariul angajatului, iar alți 4,5% sunt achitați de angajator [7].

Persoanele care se asigură în mod individual pot beneficia de reduceri dacă achită polița în primele trei luni ale anului și respectiv, reducerile în anul 2026 sunt mai mici față de cele aplicate în anii precedenți. De aceea, orice cetățean al Republicii Moldova care nu este angajat și nu este asigurat de stat va putea benevol cumpăra polița cu 2527 lei. Sumă respectivă va fi achitată și de proprietarii de terenuri agricole, fondatorii de întreprinderi individuale, persoanele fizice care dau în arendă bunuri sau desfășoară activități independente, precum și de străinii cu drept de ședere permanentă.

Din anul 2024 a fost introdusă o modificare importantă, care se referă la persoanele asigurate de stat şi anume: pensionari, studenți, mame cu copii mici în întreținere și persoane cu dizabilități, nu mai sunt obligați să achite polița medicală dacă dețin teren agricol, așa cum a fost anterior.

Totuşi, pentru unele categorii profesionale, chiar și polița achiziționată cu reducere va costa mai mult. Mediatorii, notarii, avocații, executorii judecătorești, experții judiciari, interpreții, traducătorii, administratorii autorizați și persoanele neangajate care exercită independent profesia de medic de familie vor achita 5686 lei. Suma este mai mare față de anul trecut cu 600 lei [5].

Astfel, sistemul de finanțare este construit pe baza a trei surse principale: contribuțiile salariale ale persoanelor angajate, plata individuală a poliței medicale de către persoanele neasigurate prin muncă și transferurile de la bugetul de stat pentru categoriile social protejate, precum copiii, studenții și pensionarii.

Mijloacele financiare acumulate se utilizează pentru acoperirea cheltuielilor privind serviciile spitalicești și intervențiile chirurgicale, asistența medicală ambulatorie, medicamentele compensate și investigațiile medicale de laborator și imagistică. Aceasta permite funcționarea unui sistem centralizat, în care resursele sunt utilizate în funcție de necesitățile medicale ale populației și nu în funcție de contribuția individuală directă [1].

În acest context, rentabilitatea poliței medicale depinde de frecvența utilizării serviciilor medicale. Pentru persoanele sănătoase, care utilizează rar sistemul medical, polița poate părea mai puțin rentabilă pe termen scurt. Totuși, în cazul apariției unei singure

intervenții chirurgicale sau spitalizări, aceasta devine extrem de avantajoasă din punct de vedere financiar. Deci, sistemul funcționează pe principiul protecției personale, în care costurile mari sunt acoperite colectiv, reducând impactul financiar asupra individului. Mult contează vârsta, starea generală de sănătate, stilul de viață și nivelul de activitate fizică. Persoanele tinere și sănătoase au, în general, o utilizare mai redusă a serviciilor medicale, în timp ce persoanele cu afecțiuni cronice sau cu activități riscante au o utilizare mai frecventă.

În cazul persoanelor cu venituri reduse, polița medicală reprezintă principala și, de cele mai multe ori, singura modalitate de acces la serviciile medicale. Aceștia utilizează în mod predominant sistemul public pentru consultații, analize, tratamente și spitalizări. În multe cazuri, contribuția este acoperită de stat, iar cheltuielile suplimentare sunt minime, limitându-se la medicamente sau alte costuri indirecte, care pot ajunge la aproximativ 300-1500 lei anual [6, 7]. Pentru această categorie, polița este foarte rentabilă, deoarece oferă acces aproape complet la serviciile medicale fără costuri semnificative.

Persoanele cu venituri medii adoptă, de regulă, un model mixt de utilizare a serviciilor medicale. Deși contribuie anual cu aproximativ 12636 lei la sistemul public, aceștia aleg frecvent servicii private pentru consultații sau investigații, în special pentru a evita timpul de așteptare. Astfel, pe lângă contribuția obligatorie, aceștia mai cheltuie între 2000 și 8000 lei anual pentru servicii suplimentare. În total, cheltuielile anuale pot ajunge la 15000-20000 lei [6, 7]. În acest caz, rentabilitatea poliței este moderată, deoarece aceasta este utilizată mai ales pentru situații medicale mai serioase, în timp ce serviciile de rutină sunt achitate separat.

În cazul persoanelor cu venituri ridicate, utilizarea poliței medicale publice este mai redusă în practică, deoarece aceștea preferă în mare măsură serviciile private, care oferă acces rapid, confort și tehnologii moderne. Există fonduri de asigurare privată, care oferă rapiditate și asigurare la clinici private, însă nu acoperă nelimitat costurile, ci până la o anumită sumă anuală stabilită prin contract. De asemenea, pot exista excluderi, cum ar fi bolile preexistente sau anumite intervenții costisitoare. Deși contribuția anuală la sistemul public rămâne aceeași, cheltuielile suplimentare pot varia între 10000 și 30000 lei [6, 7] sau chiar mai mult, în funcție de frecvența utilizării serviciilor private și de complexitatea acestora. În aceste condiții, polița publică este percepută ca având o rentabilitate scăzută în utilizarea curentă, dar rămâne importantă ca mecanism de protecție în cazul unor situații medicale grave.

Indiferent de clasa socială, în cazul apariției unui eveniment medical major, cum ar fi o intervenție chirurgicală sau o spitalizare complexă, costurile pot depăși cu ușurință 15000-30000 lei [6, 7]. În astfel de situații, polița medicală devine extrem de rentabilă, deoarece acoperă cea mai mare parte a acestor cheltuieli în sistemul public.

Trebuie de înțeles că polița asigură doar cheltuielile necesare din punct de vedere medical, orice comoditate ca procedurile neobligatorii, de exemplu operațiile plastice sau controalele ce nu sunt necesare nu sunt asigurate. Dorința de a economisi timp tot nu e asigurată, de exemplu așteptarea la RMN asigurat și necesar poate fi de la două săptămâni, dar la dorință persoana poate face procedura într-o zi contra plată. Dacă procedura plastică este necesară, de exemplu după arsuri refacere plastică ea poate fi acoperită ca fiind necesară. Rinoplastica, schimbarea formei nasului din dorință estetică nu este acoperită de asigurare.

În concluzie, prezint prețul anumitor operații care sunt făcute gratis persoanelor asigurate [6,7]:

- Apendicită
  - cost real estimat: 10000 – 20000 lei (în funcție de caz și spitalizare)
  - în sistem public: cost decontat de stat

  → cu poliță: 0 lei (aproape complet acoperit)
- Hernie (inghinală/ombilicală)

- cost real:
  - standard: 12000 – 18000 lei
  - tehnici moderne (la paroscopic): poate ajunge până la 30000 lei

→ cu poliță: 0 – 2000 lei (uneori plătești materialele)

- Spitalizare + intervenție generală
  - cost per caz tratat (2026):
    - 6900 – 19700 lei, în funcție de spital și complexitate

  → cu poliță: acoperit integral
- Operații ortopedice (ex. proteză șold)
  - cost real: 20000 – 25000 lei

  → cu poliță: acoperit în mare parte, uneori plătești implantul.
- Chemarea unei ambulanțe tot este asigurată, dar în medie o chemare costă 1885 de lei [7].

Din păcate unele operații nu pot fi făcute în Moldova, iar prețurile în străinătate ajung la zeci de mii de euro. Tratamentul ultramodern, practici experimentale tot nu sunt acoperite. Unele operații pot avea un timp de așteptare prea mare și persoana alege să o facă contra plată mai rapid. În cazul afecțiunilor grave și complexe, tratamentul poate implica mai multe intervenții, perioade îndelungate de spitalizare și recuperare, ceea ce duce la acumularea unor costuri indirecte asociate tratamentului foarte ridicate, de aceea PĂSTRAȚI SĂNĂTATEA.

Bibliografie:

1. Hotărârea Guvernului nr. 594 din 14.05.2002 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de constituire şi administrare a fondurilor asigurării obligatorii de asistenţă medicală. În Monitorul Oficial Nr. 66-68 art. 691 din 23.05.2002, cu modificările şi completările ulterioare. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134196&lang=ro
2. Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind acordarea/suspendarea statutului de persoană asigurată în sistemul asigurării obligatorii de asistenţă medicală. În Monitorul Oficial Nr. 512 art. 1342 din 27.12.2018, cu modificările şi completările ulterioare. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128808&lang=ro
3. Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2026, nr. 321 din 29.12.2025. În Monitorul Oficial nr. 659-661 art. 798 din 31.12.2025. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152322&lang=ro
4. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistenţă medicală, nr. 1585 din 27.02.1998. În Monitorul Oficial nr. 38//39 art.280 din 30.04.1998, cu modificările şi completările ulterioare. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140329&lang=ro
5. Prețul integral al poliței medicale rămâne neschimbat în 2026, dar sumele cu reducere cresc. https://emedicina.md/pretul-integral-al-politei-medicale-ramane-neschimbat-in-2026-dar-sumele-cu-reducere-cresc/
6. Prețuri noi la spitalele din Moldova. https://monitorul.fisc.md/en/editorial/preturi-noi-la-spitalele-din-moldova.html
7. https://cnam.md

INFLUENȚA TRATAMENTULUI TERMIC ASUPRA CONȚINUTULUI DE VITAMINA C ÎN MATERIE PRIMĂ VEGETALĂ

INFLUENCE OF HEAT TREATMENT ON VITAMIN C CONTENT IN VEGETABLE RAW MATERIAL

Denise KERCI,
Specialitatea Ingineria și Management în Industria Aimentară, gr. IMIA 2301,
Coordonator științific: **Alexandra CICANCI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petricescu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează vitamina C (acidul ascorbic) ca nutrient esențial pentru corpul uman, evidențiind rolurile sale antioxidante, imunostimulatoare și contribuția la sinteza colagenului. Fiind o vitamină termolabilă, aceasta se degradează ușor sub influența temperaturii, oxigenului și luminii. Deficiența sa determină apariția scorbutului, boală caracterizată prin hemoragii gingivale, pierderea dinților, anemie și imunitate scăzută. Scopul cercetării constă în determinarea conținutului de vitamina C din produse vegetale (pătrunjel, mărar, lămâie) și evaluarea degradării acesteia sub influența tratamentului termic. Metodologia se bazează pe analiza literaturii de specialitate, determinarea cantitativă a vitaminei C prin metoda titrimetrică cu 2,6-diclorfenolindofenol (DCPIP), evaluarea influenței tratamentului termic la 60, 80 și 90°C, precum și corelarea rezultatelor cu datele din literatura științifică.*

Principiul metodei DCPIP constă în faptul că forma oxidată a colorantului este de culoare albastră intensă, iar în prezența acidului ascorbic, acesta se reduce, devenind incolor. Rezultatele experimentale au arătat că tratamentul termic duce la degradarea semnificativă a vitaminei C, în funcție de temperatura aplicată și de tipul produsului vegetal analizat.

Cuvinte-cheie: *vitamina C, acid ascorbic, tratament termic, metodă titrimetrică DCPIP, scorbut, produse vegetale*

Abstract: *The paper analyzes vitamin C (ascorbic acid) as an essential nutrient for the human body, highlighting its antioxidant, immunostimulatory roles and contribution to collagen synthesis. Being a thermolabile vitamin, it is easily degraded under the influence of temperature, oxygen and light. Its deficiency causes scurvy, a disease characterized by gingival bleeding, tooth loss, anemia and low immunity. The purpose of the research is to determine the vitamin C content in plant products (parsley, dill, lemon) and evaluate its degradation under the influence of heat treatment. The methodology is based on the analysis of the specialized literature, the quantitative determination of vitamin C by the titrimetric method with 2,6-dichlorophenolindophenol (DCPIP), the evaluation of the influence of heat treatment at 60, 80 and 90°C, as well as the correlation of the results with data from the scientific literature.*

The principle of the DCPIP method is that the oxidized form of the dye is intensely blue, and in the presence of ascorbic acid, it is reduced, becoming colorless. Experimental results have shown that heat treatment leads to significant degradation of vitamin C, depending on the temperature applied and the type of plant product analyzed.

Keywords: *vitamin C, ascorbic acid, heat treatment, DCPIP titrimetric method, scurvy, plant products*

Vitamina C (acidul ascorbic) reprezintă un element vital pentru corpul uman, având funcții antioxidante, stimulând imunitatea și contribuind la formarea colagenului. Această este o vitamină termolabilă, care se distruge ușor din cauza temperaturii, oxigenului și luminii; în lipsa acestei vitaminii apare boala „scorbut” o boală caracterizată prin: hemoragii gingiilor, pierderea dinților, anemie și o imunitate scăzută [2].

Pentru omul, doza zilnică de această vitamina este de 50-100 mg. Vitamina C stimulează metabolismul glucidelor, lipidelor și unor aminoacizi și compuși aromatici [2].

Scopul acestei lucrării a fost de a determina conținutului de vitamina C din produse vegetale care au fost alese pentru cercetare (pătrunjel, mărar, lâmâie) și evaluarea degradării acesteia sub influența tratamentului termic. Obiectivele cercetării a fost: analiza literaturii de specialitate privind stabilitatea vitaminei C și factorii de degradare în produse vegetale, determinarea cantitativă a vitaminei C prin metoda titrimetrică cu 2,6-diclorfenolindofenol, evaluarea influenței tratamentului termic asupra conținutului de vitamina C și spre urmarea corelarea rezultatelor experimentale cu datele din literatura științifică.

Principiul metodei cu 2,6-diclorfenolindofenol (DCPIP) fiind de culoare albastru intens la forma oxidată la care la forma redusă prin adaugarea a acidul ascorbic reduce colorantul în forma redusă (incoloră) [1].

Pentru determinarea conținutul de Vitamina C din materiale prime au fost utilizate materie prime vegetale (pătrunjel, mărar, lămâie), 2,6-diclorfenolindofenol (0,0005 M) și HCL 2% și printre metode au fost folosite titrarea cu DCPIP și încălzirea la baie de apă.

Ca mod de lucru a fost următorul: au fost mărunțite și cântăriten 5g de fiecare produs ales, în care apoi a fost adaugat 45 ml de soluție HCL 2%. Peste 10 minute conținutul mojarului a fost filtrat pentru obținerea sucului care apoi va fi pus la titrarea cu DCPIP [2]; Spre sfîrșit sucur rămas a fost pus la baie de apă la temperaturi de 60, 80, 90°C pentru 10 minute pentru fiecare proba analizată (tabelul 1) [2].

A fost calculat concentrația de vitamina C din produse pin următoarea formulă de calcol:

$$\text{Concentrația vit. C (mg/100 g)} = \frac{V \times f \times 100}{m},$$

unde:

V – volumul 2,6 – diclorindofenol 0.0005 M care a mers la titrare;

f – factorul soluției 2,6-diclorfenolidofenol;

m – masa probei de analiză.

Tabelul 1. Rezultate obținute după încălzire și pierderile

Produs	C inițial, mg vit. C/100 g produs	C după încălzire, mg vit. C/100 g produs			Pierderile, %		
		60°C	80°C	90°C	60°C	80°C	90°C
Pătrunjel	36,9	17,6	7,04	3,52	52	81	**90**
Mărar	28,16	26,4	22	13,2	6,25	21,9	**53,1**
Lămâie	44	31,7	26	20,2	27,95	40,9	**54,09**

***Sursa**: elaborat de autor*

În urma cercetării s-a observat că rezultatele obținute sunt în concordanța cu literaturile de specialitate [1, 2] și a evidențiat o scădere proporțională a vitaminei C pe măsură ce temperatura a crescut, pierderile devenind severe peste 80°C, din cauza degradării termice și oxidative (Figura 1). S-a mai observat o pierdere semnificativa de vitamina C la pătrunjel cu 90% fața de mărar și lămâie că este peste 50%.

În concluzie, acidul ascorbic scade direct proporțional cu creșterea temperaturii și pierderile devenind critice la valori de peste 80°C din cauza proceselor de degradare termică și oxidativă s-a mai constatat o sensibilitate directă în funcție de structura probei; pătrunjelul a înregistrat cele mai mari pierderi (90%), fiind urmat de lămâie (54%) și mărar (53%) la temperatura de 90°C (Fig.2) și că metoda titrimetrică s-a dovedit să fie cea mai rapidă și precisa pentru monitorizarea dinamicii acidului ascorbic în produsele vegetale. De acea, se recomandat ca pentru asigurarea dozei zilnice de vitamina C necesară pentru organismului (50-100 mg), se recomandă adăugarea verdețurilor (mărar, pătrunjel) la finalul preparării termice pentru evitarea distrugerii totale și consumul citricelor la temperatura camerei.

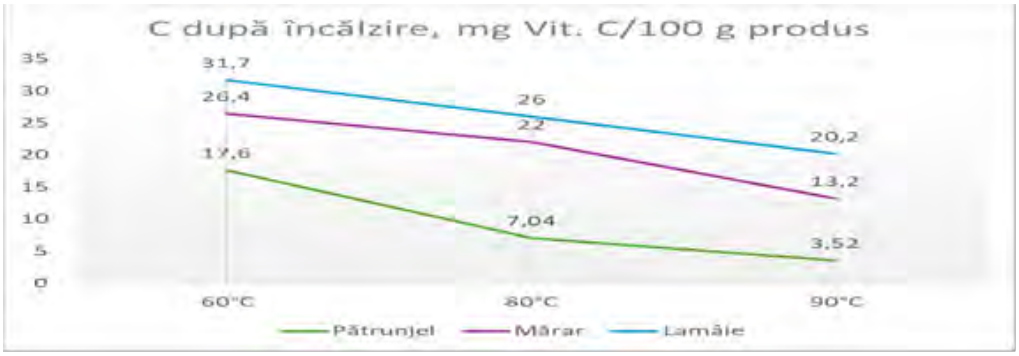

Figura 1. Concentrația de Vitamina C după încălzire la diverse temperaturi
***Sursa**: elaborat de autor*

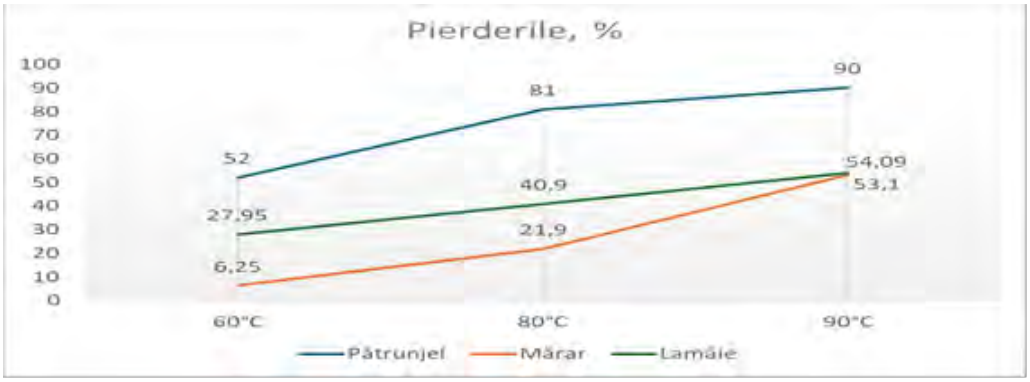

Figura 2. Pierderile de Vitamina C după încălzire la diverse temperaturi
***Sursa:** elaborat de autor*

Bibliografie:

1. Tatarov P. *Chimia produselor alimentare*. Chișinău: S.n., 2017. ISBN 978-9975-4264-2-8.
2. Dan Zgardan, Liudmila Palamarciuc, Aliona Sclifos, Iulia Sandu. *Biochimie. Ghid pentru lucrările de laborator.* UTM, 2011, Chișinău, 101 p.

COMUNICAREA CA INSTRUMENT DE INFLUENȚĂ ÎN LEADERSHIP

COMMUNICATION AS A TOOL OF INFLUENCE IN LEADERSHIP

Arina CARAPASCAL,
Specialitatea Contabilitate, gr. C 2401,
Coordonator științific: **Iulia VICOL**, asist. univ.
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Comunicarea reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente ale leadershipului, având un rol esențial în influențarea comportamentului și atitudinilor membrilor unei organizații. În contextul actual, caracterizat prin schimbări rapide și competiție intensă, capacitatea liderilor de a comunica eficient devine un factor determinant al succesului organizațional. Prin intermediul comunicării, liderii transmit viziunea, obiectivele și valorile organizației, contribuind la crearea unui mediu de lucru coerent și motivant.*

Lucrarea evidențiază rolul comunicării în procesul de conducere, subliniind importanța acesteia în luarea deciziilor, coordonarea activităților și dezvoltarea culturii organizaționale. Sunt analizate principalele tipuri de comunicare utilizate de lideri: verbală, nonverbală, paraverbală și emoțională, precum și impactul acestora asupra performanței echipei.

De asemenea, sunt prezentate barierele care pot afecta procesul de comunicare, precum lipsa clarității mesajului, diferențele de percepție sau lipsa ascultării active. În acest context, lucrarea propune tehnici eficiente de comunicare, menite să îmbunătățească influența liderului asupra echipei. Concluziile subliniază faptul că o comunicare eficientă contribuie direct la succesul leadershipului și la dezvoltarea durabilă a organizațiilor.

Cuvinte-cheie: *comunicare, leadership, influență, eficiență, management*

Abstract: *Communication represents one of the most important tools of leadership, playing an essential role in influencing the behavior and attitudes of organizational members. In today’s context, characterized by rapid changes and intense competition, the ability of leaders to communicate effectively becomes a key factor of organizational success. Through communication, leaders transmit the vision, objectives, and values of the organization, contributing to the creation of a coherent and motivating work environment.*

This paper highlights the role of communication in the leadership process, emphasizing its importance in decision-making, activity coordination, and organizational culture development. The main types of communication used by leaders: verbal, nonverbal, paraverbal, and emotional, are analyzed, along with their impact on team performance.

The study also presents the barriers that can affect communication, such as lack of message clarity, perceptual differences, or lack of active listening. In this context, effective communication techniques are proposed to improve the leader’s influence on the team. The conclusions underline that effective communication directly contributes to leadership success and sustainable organizational development.

Keywords: *communication, leadership, influence, efficiency, management*

Comunicarea reprezintă un element fundamental al procesului de leadership, fiind principalul instrument prin care liderii influențează și coordonează activitatea echipei [6]. În

lipsa unei comunicări eficiente, obiectivele organizației nu pot fi înțelese și realizate corespunzător, ceea ce afectează performanța generală și eficiența activității.

Un lider eficient utilizează comunicarea pentru a transmite clar viziunea și direcția organizației. Printr-un mesaj coerent și bine structurat, acesta reușește să motiveze angajații și să îi implice activ în realizarea obiectivelor. Comunicarea contribuie, de asemenea, la dezvoltarea relațiilor interpersonale, bazate pe încredere, respect și colaborare, elemente esențiale pentru crearea unui climat organizațional pozitiv.

Comunicarea are un rol esențial în luarea deciziilor, deoarece permite colectarea și analizarea informațiilor din diverse surse. Totodată, aceasta contribuie la coordonarea activităților și la organizarea eficientă a sarcinilor, facilitând colaborarea între membrii echipei. Printr-o comunicare clară și constantă, liderul reduce incertitudinea și oferă siguranță angajaților, diminuând stresul și riscul apariției conflictelor.

Importanța comunicării în leadership se reflectă și în creșterea eficienței și productivității echipei. O comunicare eficientă asigură transmiterea corectă a obiectivelor, reduce neînțelegerile și contribuie la consolidarea relațiilor interpersonale. În același timp, aceasta facilitează dezvoltarea culturii organizaționale, prin transmiterea valorilor și normelor organizației.

În cadrul procesului de leadership, sunt utilizate mai multe tipuri de comunicare. Comunicarea verbală presupune transmiterea informațiilor prin cuvinte, fiind esențială pentru claritate și corectitudine. Comunicarea nonverbală, prin limbajul corpului și expresiile faciale, completează mesajul și transmite emoții. Comunicarea paraverbală influențează percepția mesajului prin tonul și ritmul vocii, iar comunicarea emoțională presupune empatie și inteligență emoțională, contribuind la crearea unor relații eficiente și durabile [3].

Procesul de comunicare poate fi afectat de diverse bariere, precum lipsa clarității mesajului, diferențele culturale, emoțiile negative sau lipsa ascultării active. De asemenea, zgomotul informațional și interpretările subiective pot duce la distorsionarea mesajului și la apariția unor neînțelegeri. Pentru a depăși aceste obstacole, liderii trebuie să comunice clar, să asculte activ și să fie atenți la contextul în care transmit informațiile.

Pentru a influența eficient, liderii utilizează diferite tehnici de comunicare, precum claritatea și simplitatea mesajului, repetiția ideilor importante și utilizarea exemplelor. De asemenea, feedback-ul constructiv, limbajul pozitiv și adaptarea mesajului la public contribuie la creșterea eficienței comunicării. Elemente precum contactul vizual, limbajul corporal deschis și controlul emoțiilor sporesc credibilitatea liderului și încrederea echipei.

În contextul actual, marcat de digitalizare și dezvoltarea tehnologiilor informaționale, comunicarea în leadership capătă noi valențe. Liderii utilizează tot mai frecvent instrumente digitale pentru a transmite informații și pentru a coordona activitatea echipelor, în special în situațiile de muncă la distanță. În acest sens, capacitatea de a comunica eficient prin intermediul platformelor online devine o competență esențială. Adaptarea stilului de comunicare la mediul virtual și menținerea clarității mesajului contribuie la menținerea performanței și a coeziunii echipei.

Exemplele liderilor din Republica Moldova demonstrează importanța comunicării în succesul organizațional. Lideri precum Valeriu Cojocaru, Boris Efimov sau Vladimir Jardan au reușit să dezvolte companii performante prin transmiterea clară a obiectivelor și prin menținerea unei comunicări eficiente în cadrul organizațiilor.

Totodată, comunicarea eficientă contribuie la dezvoltarea competențelor individuale ale angajaților, prin oferirea de feedback constant și prin încurajarea implicării active. Un lider care comunică deschis și transparent creează un mediu în care membrii echipei se simt valorizați și motivați să contribuie la atingerea obiectivelor comune. Astfel, comunicarea nu

este doar un instrument de transmitere a informațiilor, ci și un mijloc de dezvoltare organizațională și personală.

În concluzie, comunicarea reprezintă un instrument esențial de influență în leadership, având un impact direct asupra performanței și succesului organizației. Dezvoltarea abilităților de comunicare este indispensabilă pentru orice lider care dorește să obțină rezultate durabile și să creeze un mediu organizațional eficient.

Bibliografie:

1. Articole din domeniul comunicării și leadershipului, publicate în revista *Economica*, Chișinău, 2020–2023.
2. Balan Sergiu, *Management și comunicare organizațională*, Editura ASEM,Chișinău,2016, 250 p.
3. Goleman Daniel, *Inteligența emoțională*, Editura Curtea Veche, 2018, 400 p.
4. Goleman Daniel, *Leadership That Gets Results*, publicat în Harvard Business Review, 2000.
5. Maxwell John C., *Dezvoltă liderul din tine*, Editura Amaltea, 2018, 320 p.
6. Pânișoară Ion-Ovidiu, *Comunicarea eficientă*, Editura Polirom, 2015, 336 p.
7. Robbins,Stephen P.; Judge,Timothy A., *Comportament organizațional*,Editura Pearson, 2017, 740 p.
8. Țurcan Veronica, *Comunicare managerială*, Editura UTM, Chișinău, 2018, 210 p.

ROLUL POLITICILOR ȘI STRATEGIILOR DE PLANIFICARE FINANCIARĂ ÎN CADRUL ÎNTREPRINDERII

THE ROLE OF FINANCIAL PLANNING POLICIES AND STRATEGIES WITHIN THE ENTERPRISE

Sorina GOROPCEANU,
Programul de Master Gestiunea Financiar-Contabilă a Afacerii, gr. MGFCA 2501,
Coordonator științific**: Irina ŞCHIOPU**, dr. conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: Într-o economie marcată de schimbări rapide și incertitudine, întreprinderile trebuie să adopte politici financiare eficiente și o planificare financiară riguroasă. Deciziile strategice bazate pe analize și prognoze financiare solide fac din planificarea financiară un instrument esențial pentru stabilitate și dezvoltare durabilă

Scopul principal al cercetării constă în analiza rolului politicilor și strategiilor de planificare financiară în asigurarea stabilității și performanței întreprinderii. Prin această cercetare se urmărește identificarea modului în care o planificare financiară riguroasă și adoptarea unor politici eficiente influențează stabilitatea și performanța întreprinderii, precum și evidențierea beneficiilor unei abordări strategice a resurselor financiare.

Potrivit lui Leonard J. Gitman și Chad J. Joehnk, autori recunoscuți internațional în domeniul finanțelor, planificarea financiară presupune evaluarea resurselor și stabilirea obiectivelor economice, iar politica financiară include deciziile privind finanțarea, investițiile și utilizarea resurselor pentru atingerea acestor obiective, asigurând astfel stabilitatea și performanța întreprinderii [1].

Planificarea financiară în cadrul întreprinderii poate fi clasificată în planificare pe termen scurt, mediu și lung, fiecare având roluri distincte în asigurarea echilibrului financiar. Planificarea pe termen scurt vizează gestionarea lichidităților, cea pe termen mediu urmărește optimizarea resurselor, iar planificarea pe termen lung este orientată către investiții și dezvoltare strategică.

Politicile financiare ale întreprinderii reprezintă un ansamblu de decizii strategice privind utilizarea resurselor financiare, structura capitalului și repartizarea profitului. Principalele obiective ale politicilor financiare constau în maximizarea valorii întreprinderii, asigurarea lichidității, menținerea echilibrului financiar și reducerea riscurilor financiare

În acest context, figura 1 de mai jos ilustrează principalele tipuri de politici financiare ale întreprinderii.

Politica de investiții

- vizează alocarea banilor în proiecte pentru dezvoltare.

Politica de finanțare

- stabilește sursele de capital (proprii sau împrumutate).

Politica de dividend

- determină cât din profit se distribuie acționarilor și cât se reinvestește.

Figura 1. Principalele politici financiare ale întreprinderii

***Sursa**: elaborată de autor în baza sursei* [2]

Împreună, aceste politici asigură echilibrul financiar și contribuie la creșterea valorii întreprinderii pe termen lung.

De asemenea, politicile financiare ale întreprinderii sunt influențate de o serie de factori interni și externi, care determină modul de adoptare a deciziilor privind investițiile, finanțarea și distribuirea profitului.

Factorii interni includ structura capitalului, nivelul de profitabilitate, lichiditatea întreprinderii și capacitatea de autofinanțare. O întreprindere cu o profitabilitate ridicată și o structură financiară echilibrată are o flexibilitate mai mare în adoptarea politicilor financiare, în timp ce o întreprindere cu resurse limitate este constrânsă în deciziile sale strategice.

Factorii externi sunt reprezentați de mediul economic, nivelul inflației, rata dobânzilor, politica fiscală și nivelul concurenței pe piață. De asemenea, instabilitatea economică determină adoptarea unor politici financiare mai prudente, orientate spre reducerea riscurilor.

În ansamblu, acțiunea combinată a acestor factori influențează eficiența politicilor financiare, iar implementarea coerentă a acestora contribuie semnificativ la asigurarea echilibrului financiar și la creșterea valorii întreprinderii pe termen lung, evidențiind rolul esențial al planificării financiare în cadrul managementului financiar.

În această ordine de idei, **impactul acestor factori nu rămâne doar la nivel teoretic, ci se materializează în rezultate concrete la nivelul organizației.** Aceste efecte se reflectă, la nivel organizațional, fiind evidențiate prin multiple beneficii prezentate în figura 2:

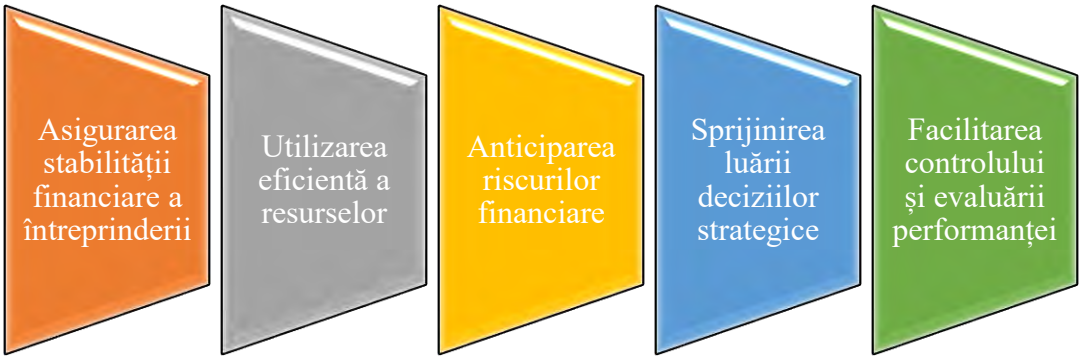

Figura 2: Beneficiile planificării și politicilor financiare pentru performanța întreprinderii

Sursa: *elaborată de autor*

Astfel, planificarea și politicile financiare depășesc simpla organizare a resurselor și deciziilor financiare, contribuind la consolidarea stabilității și la îmbunătățirea capacității de adaptare a întreprinderii în mediul economic actual.

O dificultate frecvent întâlnită în cadrul întreprinderilor o reprezintă absența unei planificări financiare riguroase și a unor politici financiare bine fundamentate. În multe cazuri, deciziile financiare sunt adoptate reactiv, pe termen scurt, fără o abordare strategică integrată, ceea ce limitează capacitatea de anticipare a riscurilor și de utilizare eficientă a resurselor. Această lipsă de coerență poate genera vulnerabilități în gestionarea fluxurilor financiare, tensiuni de lichiditate și o reducere a performanței economico-financiare, afectând în mod direct sustenabilitatea activității întreprinderii.

Totuși, la nivel internațional, datele arată o tendință de modernizare a procesului de planificare financiară în întreprinderi, tocmai ca răspuns la problemele menționate anterior.

Conform studiilor McKinsey & Company privind transformarea funcției financiare, companiile care utilizează planificare financiară integrată și analiză de scenarii înregistrează [1]:

- creșterea acurateței prognozelor financiare cu **20–40%**,
- reducerea timpului de bugetare cu **30–50%**,
- îmbunătățirea eficienței costurilor cu aproximativ **15–25%**.

Un alt studiu efectuat de The Hackett Group, arată că întreprinderile cu sisteme avansate de FP&A (Financial Planning & Analysis) obțin: [2]

- costuri ale funcției financiare mai mici cu **aprox. 20%** față de media pieței,
- o îmbunătățire a productivității proceselor financiare cu **20–30%**,
- o reducere semnificativă a ciclului de raportare financiară (până la **40% mai rapid**).

Aceste tendințe confirmă faptul că politicile financiare nu mai au un caracter rigid, ci unul flexibil, adaptabil și orientat spre anticiparea schimbărilor din mediul economic.

În concluzie, planificarea financiară și politicile aferente nu se limitează la organizarea resurselor, ci definesc direcția de dezvoltare a întreprinderii. O abordare strategică și bine fundamentată permite nu doar reacția la schimbările mediului economic, ci și anticiparea acestora, transformând riscurile în oportunități.

În același timp, rezultatele evidențiază că întreprinderile care tratează planificarea financiară ca pe un proces continuu și integrat obțin un control mai bun asupra performanței și o capacitate sporită de adaptare. Prin urmare, succesul pe termen lung depinde tot mai mult de calitatea deciziilor financiare și de modul în care acestea sunt corelate cu obiectivele strategice ale întreprinderii.

Cuvinte-cheie: *planificare financiară, politici financiare, stabilitate economică*

Abstract: In today’s rapidly evolving and highly uncertain economic environment, enterprises are increasingly required to adopt efficient financial policies and implement rigorous financial planning systems. These elements are no longer optional, but essential instruments for ensuring financial stability, improving performance, and supporting sustainable long-term development. Strategic financial decisions based on accurate analysis and forecasting allow companies to better allocate resources, anticipate risks, and maintain competitiveness in the market.

The main objective of the research is to examine the role of financial planning and financial policy strategies in ensuring the stability and performance of enterprises. The study emphasizes how structured financial planning, combined with coherent financial policies, directly influences financial equilibrium, enhances decision-making efficiency, and contributes to the overall development of the organization. It also highlights the benefits of a strategic approach to financial resource management, especially in conditions of economic uncertainty.

According to internationally recognized authors Leonard J. Gitman and Chad J. Joehnk, financial planning represents the process of evaluating available financial resources and establishing economic objectives. Financial policy, on the other hand, refers to the set of decisions related to financing, investment, and the allocation of resources aimed at achieving these objectives. Together, these two components form the foundation of financial management and ensure both stability and performance within the enterprise.

Financial planning is generally divided into three levels: short-term, medium-term, and long-term planning. Short-term planning focuses primarily on liquidity management and ensuring that the enterprise can meet its immediate financial obligations. Medium-term planning is oriented toward optimizing resources and improving operational efficiency. Long-term planning, meanwhile, is focused on strategic investments, growth, and the overall development of the enterprise. Each of these levels plays a distinct but interconnected role in maintaining financial balance and supporting organizational objectives.

Financial policies represent a set of strategic decisions regarding the use of financial resources, capital structure, investment choices, and profit distribution. The main objectives of these policies include maximizing the value of the enterprise, ensuring adequate liquidity, maintaining financial equilibrium, and minimizing financial risks. These objectives are crucial for sustaining long-term competitiveness and financial stability.

The effectiveness of financial policies is influenced by both internal and external factors. Internal factors include capital structure, profitability levels, liquidity position, and the firm’s ability to generate internal financing. Enterprises with strong profitability and a balanced financial structure have greater flexibility in decision-making, while those with limited resources face more constraints.

External factors include macroeconomic conditions, inflation rates, interest rates, fiscal policies, and market competition. Economic instability often forces enterprises to adopt more cautious and risk-averse financial strategies.

The combined influence of these factors significantly shapes the quality and effectiveness of financial decision-making. When properly implemented, financial policies contribute to maintaining equilibrium within the enterprise and increasing its long-term value. Thus, financial planning becomes a central element of modern financial management.

In addition, the impact of these factors is not only theoretical but also observable in practice through concrete organizational outcomes. The absence of structured financial planning is a common challenge in many enterprises. In such cases, financial decisions are often made reactively, focused on short-term needs rather than long-term strategy. This approach limits the ability to anticipate risks, weakens resource efficiency, and can lead to

liquidity problems and reduced financial performance, ultimately affecting organizational sustainability.

However, international research shows a clear trend toward the modernization of financial planning processes. According to McKinsey & Company studies on the transformation of financial functions, enterprises that use integrated financial planning and scenario analysis achieve a 20–40% improvement in forecasting accuracy, a 30–50% reduction in budgeting time, and approximately 15–25% improvement in cost efficiency.

Similarly, research conducted by The Hackett Group shows that organizations with advanced Financial Planning & Analysis (FP&A) systems benefit from up to 20% lower financial function costs, 20–30% higher productivity in financial processes, and up to 40% faster financial reporting cycles.

These findings demonstrate that financial policies and planning are evolving from rigid and static systems into flexible, adaptive, and forward-looking mechanisms. Modern financial management increasingly focuses on anticipating economic changes and responding proactively rather than reactively.

In conclusion, financial planning and financial policies play a far broader role than simple resource organization. They represent fundamental mechanisms that define the strategic direction of enterprise development. A well-structured and consistent financial planning process enables organizations not only to react to changes in the economic environment but also to anticipate them and transform potential risks into opportunities.

At the same time, enterprises that treat financial planning as a continuous and integrated process achieve better control over performance, improved efficiency in resource allocation, and greater adaptability to market changes. Therefore, long-term organizational success increasingly depends on the quality of financial decisions and their alignment with the strategic objectives of the enterprise.

Keywords: *financial planning, financial policies, economic stability*

Bibliografie:

1. Gitman, L. J., & Zutter, C. J. Principles of Managerial Finance (15th ed.). Pearson Education., ISBN-13: 9780357438480, Cengage Learning., 2021.
2. Brealey, R. A., Myers, S. C., Allen, F., & Edmans, A. (2022). Principles of Corporate Finance (14th ed.). McGraw-Hill Education.
3. McKinsey & Company. (2022). Putting the ‘A’ back in FP&A. Disponibil pe: https://www.mckinsey.com/.
4. The Hackett Group. (2022). AI in Financial Planning & Analysis: From Reporting Burden to Decision Advantage. Disponibil pe: https://www.thehackettgroup.com/

ROLUL CONTABILITĂŢII FINANCIARE ÎN LUAREA DECIZIILOR ECONOMICE

THE ROLE OF FINANCIAL ACCOUNTING IN MAKING ECONOMIC DECISIONS

Maria SCHERLET,
Specialitatea Contabilitate, gr. C 2501,
Coordonator științific: **Iulia VICOL**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Contabilitatea financiară reprezintă un sistem informațional complex care transformă datele brute despre active, datorii și capital în informații structurate, esențiale pentru gestionarea eficientă a afacerilor. Informația contabilă fundamentează deciziile strategice, tactice și operaționale, fiind utilă atât managerilor pentru planificare și control, cât și investitorilor sau creditorilor pentru evaluarea stabilității și rentabilității. Prin intermediul situațiilor financiare, precum Bilanțul și Situația de profit și pierdere, sunt furnizate date relevante și comparabile care reflectă realitatea financiară a entității conform Standardelor Naționale de Contabilitate. Deși procesul contabil asigură corectitudinea datelor prin etape riguroase de înregistrare și verificare, acesta prezintă limite legate de natura retrospectivă a informațiilor și omiterea factorilor externi de piață. În contextul digitalizării, utilizarea sistemelor informatice devine indispensabilă pentru prelucrarea rapidă a datelor, asigurând transparența și suportul necesar dezvoltării durabile a entităților economice.*

Cuvinte-cheie: c*ontabilitate financiară, decizii economice, informație contabilă, situații financiare, utilizatori*

Abstract: *Financial accounting is a complex information system that transforms raw data on assets, liabilities, and equity into structured information, essential for effective business management. Accounting information supports strategic, tactical, and operational decisions, being useful both for managers in planning and control, and for investors or creditors in evaluating stability and profitability. Through financial statements, such as the balance sheet and the profit and loss statement, relevant and comparable data is provided, reflecting the entity's financial reality according to National Accounting Standards. Although the accounting process ensures data accuracy through rigorous stages of recording and verification, it has limitations related to the retrospective nature of information and the omission of external market factors. In the context of digitalization, the use of information systems becomes indispensable for rapid data processing, ensuring transparency and the necessary support for the sustainable development of economic entities.*

Keywords: *financial accounting, economic decisions, accounting information, financial statements, users*

Contabilitatea financiara este știința și arta gestionării afacerilor, care reprezintă un sistem complex ce are scopul de a colecta, identifica, grupa, prelucra, înregistra, generaliza și prezenta informațiile privind elementele contabile pentru Situaţiile financiare. Aceasta are în vizor activitatea de întreprinzător a persoanelor fizice și juridice și poate oferi informații relevante cu privire la poziția financiară, performanța financiară, modificările capitalului

propriu și fluxurile de numerar. Informațiile furnizate de contabilitate sunt utile atât pentru cerințele interne ale acestora, cât și pentru relațiile cu investitorii existenți, fondatorii, creditorii, organele de control, clienții, instituțiile publice și alți utilizatori ai informațiilor economice.

Informația contabilă reprezintă rezultatul prelucrării datelor activității economice şi financiare a activelor, datoriilor, capitalului propriu, veniturilor şi cheltuielilor, înregistrate în Situaţii financiare, care constituie baza procesului decizional în cadrul unei entități. De asemenea, aceasta include informații suplimentare prezentate şi în notele explicative, care contribuie la o înțelegere mai clară a situației economico-financiare. Prin intermediul acestor informații, utilizatorii pot evalua stabilitatea, rentabilitatea și capacitatea de dezvoltare a entităţii. Informația contabilă este esențială în procesul decizional, fiind o sursă relevantă, fidelă și operativă, care reflectă realitatea financiară a unei entități. Utilizarea acesteia contribuie la fundamentarea unor decizii optime, în vederea asigurării și desfășurării eficiente a activității economice în condițiile actuale ale mediului de afaceri [1, 2].

Ciclul procesului contabil cuprinde şase etape interdependente, iar fiecare etapă produce intrări și controale care asigură corectitudinea situațiilor financiare și utilitatea lor pentru luarea deciziilor:

1. Documentarea faptelor economice prin utilizarea documentelor primare.
2. Reflectarea informaţiilor în conturile contabile şi trecerea ei în jurnale contabile, respectând principiile contabile.
3. Prelucrarea și verificarea informaţiei înregistrate și efectuarea controalelor interne.
4. Ajustări și închideri de provizioane, amortizări, regularizări contabile la închiderea perioadei.
5. Întocmirea situațiilor financiare: Bilanț, Situația de profit și pierdere, Situaţia modificării capitalului propriu, Situaţia fluxurilor de numerar şi note explicative în conformitate cu reglementările naționale.
6. Analiză și luarea deciziilor manageriale și recomandări pentru decizii operative și strategice.

Informatia contabila fundamenteaza diverse tipuri de decizii, clasificate dupa mai multe criterii, pe care le reflectăm în tabelul 1.

Tabelul 1. Clasificarea tipurilor de decizii conform informaţiei contabile

Criteriu	Tipul deciziei	Descriere/Exemple
Termen	Strategice	Termen lung: investiții majore, extinderea sau diversificarea activității.
	Tactice	Termen mediu: lansarea de produse noi, modificarea prețurilor, promovare.
Domeniu	Financiare	Obținerea și utilizarea resurselor: creditare, distribuirea profitului.
	Investiţii	Alocarea resurselor în active (utilaje, tehnologii) pentru obținerea avantajelor economice viitoare.
Funcţie	Control şi evaluare	Monitorizarea rezultatelor, analiza abaterilor și controlul costurilor.
	Operaţionale	Desfășurarea activităților curente: gestionarea stocurilor, plata furnizorilor.

Sursa*: *elaborat de autor

Principalele instrumente prin care contabilitatea financiară furnizează informații sunt situațiile financiare, care cuprind: Bilanțul; Situația de profit și pierdere; Situația modificării capitalului propriu; Situația fluxurilor de numerar; notele la situațiile financiare. Acestea se întocmesc anual cu regularitate. Conform Standardului Național de Contabilitate „Prezentarea situațiilor financiare” [2], informațiile prezentate în situațiile financiare trebuie să respecte anumite caracteristici calitative esențiale, precum inteligibilitatea, relevanța, credibilitatea și comparabilitatea. Aceste caracteristici contribuie la furnizarea unor informații clare și utile pentru utilizatorii situațiilor financiare, facilitând analiza performanței și poziției financiare a entității. Relevanța informației contabile permite evaluarea evenimentelor economice trecute și viitoare, iar comparabilitatea oferă posibilitatea analizării rezultatelor financiare în diferite perioade de gestiune. Astfel, respectarea principiilor prevăzute de Standardele Naționale de Contabilitate contribuie la fundamentarea unor decizii economice eficiente și obiective.

Informația contabilă este utilizata pe larg de mai multe categorii de persoane, fiind încadrate în trei categorii: interni (managerii entității); externi cu interes direct față de entitate (investitorii, băncile, furnizorii, clientii, salariatii); externi cu interes indirect faţă de entitate (serviciul fiscal, biroul de statistica). Managerii utilizează datele pentru planificare, control și evaluarea performanței reale. De exemplu, o scădere a lichidității observată în rapoarte îi poate determina să reducă cheltuielile sau să caute finanțare externă. Investitorii analizează rentabilitatea pentru a decide plasarea capitalului, în timp ce băncile evaluează solvabilitatea înainte de acordarea creditelor. Furnizorii și clienții urmăresc stabilitatea pe termen lung a partenerului de afaceri. Serviciul Fiscal și Biroul de Statistică utilizează situațiile financiare pentru stabilirea obligațiilor fiscale și pentru analize macroeconomice. Dacă situațiile financiare indică o scădere a lichidității, managerii pot decide reducerea cheltuielilor sau atragerea unor surse suplimentare de finanțare. Astfel, contabilitatea financiară are un rol esențial atât pentru utilizatorii interni, cât și pentru cei externi.

Contabilitatea financiară contribuie în mod direct la luarea deciziilor economice. De exemplu, pe baza informațiilor privind Situația de profit si pierdere, care caracterizează performanța financiară a entității pentru perioada de gestiune și conține indicatori despre: venituri, cheltuieli și determinarea rezultatul financiar (profit/pierdere calculat ca diferență dintre veniturile și cheltuielile perioadei de gestiune), entitatea poate decide extinderea activității sau reducerea costurilor [2]. De asemenea, Situația fluxurilor de numerar caracterizează soldurile și fluxurile de numerar pentru perioada de gestiune și conține informații privind numerarul, numerarul in expediție și documente bănești, care permite evaluarea capacității de plată și evitarea riscurilor financiare. Astfel, deciziile privind investițiile, finanțarea și gestionarea resurselor sunt influențate semnificativ de informația contabilă.

Dar, contabilitatea financiară prezintă și anumite limite. Aceasta reflectă în principal informații care au avut loc deja, prin urmare nu poate anticipa cu exactitate evoluțiile viitoare. De asemenea, nu include în totalitate factorii externi, precum schimbările de pe piață, concurența, fluctuaţiile cererii consumatorilor sau în perioade de inflație, valorile contabile pot să nu reflecte puterea reală de cumpărare. Acest fenomen poate duce la o subevaluare sau supraevaluare a patrimoniului în rapoartele oficiale. Din acest motive, analiza financiară trebuie completată cu informații prospectiv-strategice.

Contabilitatea financiară rămâne un pilon esențial în managementul oricărei entităţi. Prin transformarea datelor brute în informații structurate și relevante, aceasta permite managerilor să evalueze performanța reală și să adopte decizii eficiente pentru gestionarea resurselor și dezvoltarea afacerii. Contabilitatea financiară reprezintă un instrument indispensabil pentru fundamentarea deciziilor economice, contribuind la transparență,

control financiar și dezvoltarea durabilă a entităților. În contextul digitalizării economiei, contabilitatea financiară utilizează tot mai frecvent programe și sisteme informatice, care permit prelucrarea rapidă și exactă a informațiilor necesare procesului decizional.

Bibliografie:

1. Legea contabilității și raportării financiare, nr. 287 din 15.12.2017. În: Monitorul Oficial nr. 1-6, nr. 22, din 05.01.2018, cu modificări și completări ulterioare. Disponibil: https://legis.md
2. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.118 din 06.08.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013 nr. 233-237, art. 1533, cu ultimele modificări prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.73 din 10.06.2022, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.187-193 din 24.06.2022. https://www.legis.md
3. https://mf.gov.md/ro/contabilitate-%C8%99i-audit/contabilitate-%C8%99i-raportare-financiar%C4%83?language=en

DETERMINAREA CONȚINUTULUI DE CLORURĂ DE SODIU ÎN DIFERITE TIPURI DE MEZELURI AUTOHTONE

DETERMINATION OF SODIUM CHLORIDE CONTENT IN DIFFERENT TYPES OF LOCAL MEAT PRODUCTS

Iurie HIORA, Valeria CEBOTARU,
Specialitatea Ingineria și Management în Industria Alimentară, gr. IMIA 2301,
Coordonator științific: **Alexandra CICANCI,** dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petricescu Hașdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea prezintă importanța clorurii de sodiu (NaCl) în industria produselor din carne, evidențiind rolul acesteia în conservarea microbiologică, îmbunătățirea gustului și modificarea texturii produselor. Consumul excesiv de sare este asociat cu hipertensiune arterială, boli cardiovasculare și afecțiuni renale, ceea ce impune monitorizarea atentă a conținutului de NaCl în produsele alimentare. Scopul cercetării constă în determinarea cantit a conținutului de clorură de sodiu în diferite tipuri de mezeluri autohtone prin metoda argentometrică Mohr și evaluarea conformității acestora cu legislația în vigoare. Rezultatele experimentale au demonstrat că produsele crud-uscate și crud-afumate prezintă un conținut mai ridicat de sare comparativ cu produsele fierte, iar toate valorile determinate se încadrează în limita maximă admisă de 3% NaCl.*

Cuvinte-cheie: *clorură de sodiu, NaCl, mezeluri, metoda Mohr, titrare argentometrică, controlul calității*

Abstract: *The paper presents the importance of sodium chloride (NaCl) in the meat processing industry, highlighting its role in microbiological preservation, taste enhancement, and texture modification of products. Excessive salt consumption is associated with hypertension, cardiovascular diseases, and kidney disorders, which requires careful monitoring of NaCl content in food products. The purpose of the research is the quantitative determination of sodium chloride content in different types of local meat*

products using the Mohr argentometric method and the evaluation of their compliance with current legislation. Experimental results showed that dry-cured and smoked sausages have a higher salt content compared to boiled products, and all determined values fall within the maximum permitted limit of 3% NaCl.

Keywords: *sodium chloride, NaCl, meat products, Mohr method, argentometric titration, quality control*

Clorura de sodiu (NaCl) reprezintă unul dintre cei mai utilizați aditivi în industria produselor din carne, având un rol esențial în conservarea microbiologică, intensificarea gustului și influențarea texturii produselor. Sarea contribuie la reducerea activității apei și inhibarea dezvoltării microorganismelor, ceea ce permite prelungirea termenului de valabilitate al produselor din carne. Consumul excesiv de sare este asociat cu hipertensiune arterială, boli cardiovasculare, afecțiuni renale și alte probleme de sănătate, de aceea determinarea conținutului de NaCl reprezintă un factor important pentru siguranța alimentară și protecția consumatorului.

Scopul cercetării a fost determinarea cantitativă a conținutului de clorură de sodiu în diferite tipuri de mezeluri autohtone utilizând metoda argentometrică Mohr și evaluarea conformității acestora cu legislația în vigoare.

Principiul metodei Mohr se bazează pe titrarea ionilor de clor cu soluție standard de azotat de argint în prezența cromatului de potasiu ca indicator.

Reacția principală: $\mathbf{Ag^+ + Cl^- \rightarrow AgCl\downarrow}$

Reacția indicatorului: $\mathbf{2Ag^+ + CrO_4^{2-} \rightarrow Ag_2CrO_4\downarrow}$

Punctul final al titrării este marcat de apariția culorii roșu-cărămizii, care indică formarea cromatului de argint.

Pentru cercetare au fost analizate următoarele produse: salam crud-uscat, salam crud-afumat, salam fiert, salam semi-afumat și crenvurști (salam fiert). Ca reactivi au fost utilizați azotat de argint ($AgNO_3$) 0,1 N, cromat de potasiu (K_2CrO_4) și apă distilată.

Modul de lucru a inclus omogenizarea probei, extracția NaCl cu apă distilată la 60–70°C, filtrarea soluției, adăugarea indicatorului și titrarea până la apariția culorii roșu-cărămizii.

Conținutul de NaCl a fost calculat după formula:

$$\mathbf{NaCl\ (\%) = (V \times C \times 5{,}85) / m}$$

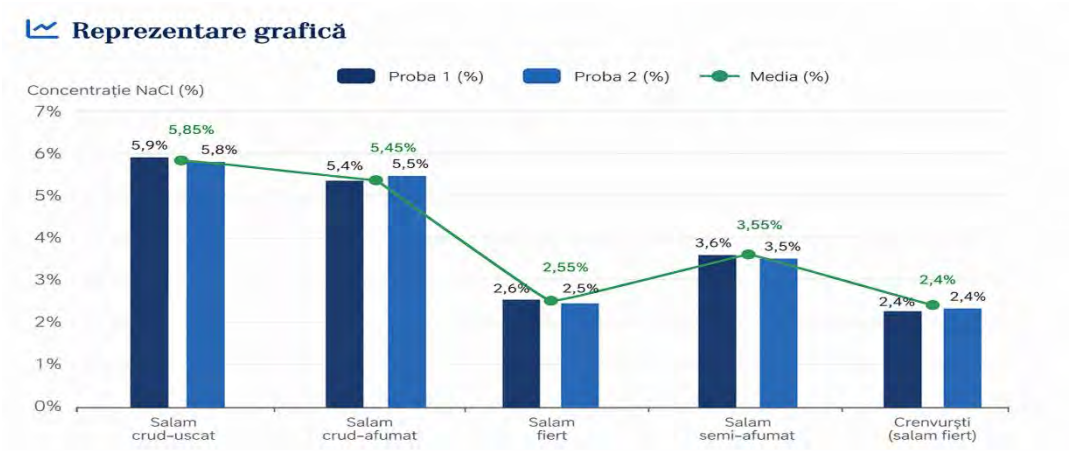
unde:

- V – volumul soluției de $AgNO_3$ consumat la titrare (mL);
- C – concentrația soluției de $AgNO_3$ (mol/L);
- m – masa probei analizate (g).

Tabelul 1. Rezultatele experimentale obținute

Produs	Proba 1 (%)	Proba 2 (%)	Media (%)
Salam crud-uscat	5,9	5,8	5,85
Salam crud-afumat	5,4	5,5	5,45
Salam fiert	2,6	2,5	2,55
Salam semi-afumat	3,6	3,5	3,55
Crenvurști (salam fiert)	2,4	2,4	2,40

Sursa: *elaborat de autori*

Rezultatele obținute demonstrează că cele mai mari valori ale conținutului de clorură de sodiu au fost înregistrate la salamul crud-uscat (5,85%) și salamul crud-afumat (5,45%), ceea ce este justificat prin necesitatea unei conservări mai intense și prin tehnologia specifică de fabricație.

Produsele tratate termic, precum salamul fiert și crenvurștii, au prezentat cele mai mici valori ale conținutului de NaCl, respectiv 2,55% și 2,40%, datorită procesului tehnologic diferit și conținutului redus de sare utilizat.

Salamul semi-afumat a prezentat valori intermediare (3,55%), situându-se între produsele crud-afumate și cele fierte.

Diferențele dintre probele paralele au fost foarte mici (0,1–0,2%), ceea ce confirmă reproductibilitatea metodei Mohr și precizia determinărilor efectuate.

Se observă că produsele crud-uscate și crud-afumate depășesc frecvent nivelul produselor fierte, datorită necesității de conservare microbiologică sporită. Totodată, rezultatele confirmă importanța monitorizării conținutului de sare pentru protejarea sănătății consumatorilor.

În concluzie, metoda argentometrică Mohr s-a dovedit a fi eficientă, precisă și ușor de aplicat pentru determinarea conținutului de NaCl în mezeluri. Aceasta poate fi utilizată cu succes în controlul calității produselor din carne și în verificarea respectării standardelor de siguranță alimentară.

Bibliografie:

1. GOST 9957-73 – Produse din carne. Metode de determinare a conținutului de clorură de sodiu.
2. Hotărârea Guvernului nr. 624/2020 din 19.09.2020, Anexa 2.

RELAȚIA DINTRE NIVELUL DE AUTOCUNOAȘTERE ȘI EFICIENȚA LEADERSHIPULUI ÎN CADRUL ORGANIZAȚIILOR

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE LEVEL OF SELF-AWARENESS AND LEADERSHIP EFFECTIVENESS WITHIN ORGANIZATIONS

Olga LOZIȚCAIA,
Specialitatea Contabilitate, gr. C 2401,
Coordonator științific: **Iulia VICOL**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Autocunoașterea este reflectată în literatura de specialitate drept o dimensiune fundamentală a leadershipului eficient, având implicații semnificative asupra proceselor decizionale, dinamicii relațiilor interpersonale și performanței organizaționale. În contextul unui mediu organizațional caracterizat prin complexitate și schimbare continuă, relația dintre nivelul de autocunoaștere și eficiența leadershipului capătă o relevanță teoretică și practică deosebită. Liderii care manifestă un nivel înalt de autocunoaștere, demonstrează capacitatea de analiză reflexivă a propriilor structuri cognitive și emoționale, ceea ce contribuie la dezvoltarea adaptabilității și a unei orientări strategice coerente. Totodată, aceștia facilitează consolidarea încrederii organizaționale și promovarea unui climat favorabil performanței și inovării. În contextul Republicii Moldova, dezvoltarea competențelor de leadership este susținută prin inițiative educaționale și programe de formare care pun accent pe inteligența emoțională și autocunoaștere, considerate factori esențiali ai eficienței organizaționale.*

Cuvinte-cheie: *autocunoaștere, leadership eficient, inteligență emoțională, performanță organizațională, leadership adaptativ, procese decizionale*

Abstract: *Self-awareness is reflected in the specialized literature as a fundamental dimension of effective leadership, having significant implications for decision-making processes, the dynamics of interpersonal relationships, and organizational performance. In the context of an organizational environment characterized by complexity and continuous change, the relationship between the level of self-awareness and leadership effectiveness gains particular theoretical and practical relevance. Leaders who demonstrate a high level of self-awareness exhibit the ability to engage in reflective analysis of their own cognitive and emotional structures, which contributes to the development of adaptability and a coherent strategic orientation. At the same time, they facilitate the consolidation of organizational trust and the promotion of a climate conducive to performance and innovation. In the context of the Republic of Moldova, the development of leadership competencies is supported through educational initiatives and training programs that emphasize emotional intelligence and self-awareness, considered essential factors of organizational effectiveness.*

Keywords: *self-knowledge, effective leadership, emotional intelligence, organizational performance, adaptive leadership, decision-making processes*

În contextul transformărilor economice și sociale din Republica Moldova, leadershipul eficient devine un factor determinant al performanței organizaționale, iar autocunoașterea se afirmă ca o competență esențială în dezvoltarea liderilor contemporani

[5]. Literatura de specialitate evidențiază faptul că relația dintre nivelul de autocunoaștere și eficiența leadershipului este una direct proporțională, influențând semnificativ procesele decizionale, relațiile interpersonale și climatul organizațional [4]. Autocunoașterea reprezintă un proces complex de reflecție și evaluare internă prin care individul își conștientizează propriile emoții, valori și comportamente, contribuind la dezvoltarea inteligenței emoționale și la îmbunătățirea capacității de autoreglare [4]. Această dimensiune este esențială pentru lideri, deoarece permite o mai bună gestionare a relațiilor profesionale și o adaptare eficientă la cerințele mediului organizațional [2]. Leadershipul eficient presupune capacitatea de a influența și motiva membrii organizației în vederea atingerii obiectivelor comune, fiind strâns corelat cu nivelul de dezvoltare personală al liderului [5]. Liderii care posedă un nivel ridicat de autocunoaștere manifestă flexibilitate comportamentală, capacitate de adaptare la schimbare și o conștientizare profundă a impactului deciziilor asupra organizației [4]. Un element definitoriu al acestei relații îl constituie dezvoltarea leadershipului autentic, caracterizat prin integritate, transparență și coerență între valori și acțiuni, care contribuie la consolidarea încrederii și la crearea unui climat organizațional pozitiv [2]. În acest sens, autocunoașterea devine un factor determinant în creșterea eficienței leadershipului și a performanței organizaționale.

În Republica Moldova, inițiativele recente în domeniul dezvoltării leadershipului evidențiază importanța formării competențelor de autocunoaștere prin programe educaționale, traininguri și proiecte instituționale orientate spre dezvoltarea capitalului uman [1]. De asemenea, implementarea practicilor moderne de leadership, inclusiv a celor digitale, contribuie la creșterea productivității și la îmbunătățirea climatului organizațional [6]. Aplicarea instrumentelor de dezvoltare a autocunoașterii, precum feedback-ul 360 de grade, coachingul și formarea continuă, permite identificarea punctelor forte și a ariilor de îmbunătățire ale liderilor, contribuind la creșterea performanței organizaționale [5].

În acest context, organizațiile din Republica Moldova sunt încurajate să adopte strategii moderne de dezvoltare a leadershipului, orientate spre autoreflecție și învățare continuă. Prin urmare, relația dintre autocunoaștere și eficiența leadershipului reprezintă un element esențial al managementului contemporan, contribuind la optimizarea proceselor organizaționale și la creșterea competitivității instituțiilor [4]. Investiția în dezvoltarea personală a liderilor constituie o direcție strategică pentru asigurarea unei dezvoltări sustenabile și pentru consolidarea rezilienței economice în Republica Moldova [3].

Bibliografie:

1. Academia de Leadership INSPIRE, Universitatea de Studii Europene din Moldova
2. Boyatzis R., *Resonant Leadership*, Harvard Business School Press
3. Fundația Konrad Adenauer Moldova, Programe de dezvoltare a leadershipului
4. Goleman D., *Inteligența emoțională*, București, Editura Curtea Veche
5. Northouse P. G., *Leadership: Theory and Practice*, Sage Publications
6. Studii privind leadershipul digital în Republica Moldova, platforme analitice naționale.

PROIECTAREA ȘI REALIZAREA SURSEI LINIARE DE CURENT CONTINUU PENTRU CIRCUITUL DE COMUTARE LA TENSIUNE ZERO

DESIGN AND IMPLEMENTATION OF A LINEAR DIRECT CURRENT POWER SUPPLY FOR A ZERO VOLTAGE SWITCHING CIRCUIT

Cosmin PĂDURE,
Specialitatea Inginerie și Management în Construcții de Mașini, gr. IMCM 2201,
Coordonator științific: **Nicolae BALCĂNUȚĂ**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea prezintă proiectarea, realizarea și validarea experimentală a unei surse liniare de curent continuu destinate alimentării unui circuit de comutare la tensiune zero (Zero Voltage Switching, ZVS). Tema pornește de la necesitatea asigurării unei alimentări stabile pentru montajele ZVS, în care regimul de oscilație și eficiența depind direct de calitatea tensiunii furnizate. Soluția propusă include un transformator de coborâre cu trei trepte de tensiune pe secundar, de 12 V, 24 V și 36 V, un comutator manual de selecție, o punte redresoare și un filtru capacitiv. Un element distinctiv al lucrării îl constituie utilizarea diodelor Schottky în puntea redresoare, alegere justificată prin reducerea căderii de tensiune, a pierderilor energetice și a solicitărilor termice. Cercetarea a fost finalizată prin realizarea practică a blocului complet de alimentare, echipat cu instrumente analogice de măsură, ceea ce a permis verificarea funcționării în condiții de laborator. Rezultatele obținute confirmă că soluția propusă este simplă, robustă și adecvată pentru aplicații experimentale și didactice, contribuind totodată la dezvoltarea competențelor de proiectare și cercetare ale studentului.*

Cuvinte-cheie: *sursă liniară, circuit ZVS, diode Schottky, redresare, alimentare experimentală*

Abstract: *This paper presents the design, construction, and experimental validation of a linear direct current power supply intended for a zero voltage switching circuit. The research is based on the need to ensure a stable power source for ZVS systems, where the oscillation regime and overall efficiency depend directly on the quality of the supplied voltage. The proposed solution includes a step-down transformer with three secondary voltage levels, 12 V, 24 V, and 36 V, a manual selector switch, a bridge rectifier, and a capacitive filter. A distinctive feature of the work is the use of Schottky diodes in the rectifier bridge, selected because of their reduced voltage drop, lower power losses, and improved thermal behavior. The study was completed through the practical implementation of the full power supply block, equipped with analog measuring instruments, which made it possible to verify its operation under laboratory conditions. The obtained results confirm that the proposed solution is simple, robust, and suitable for experimental and educational applications, while also supporting the development of the student’s design and research skills.*

Keywords: *linear power supply, ZVS circuit, Schottky diodes, rectification, experimental power block*

Electronica de putere modernă urmărește, în mod constant, reducerea pierderilor energetice și creșterea randamentului sistemelor de conversie, (Zero Voltage Switching ZVS). În acest context, tehnicile de comutație rezonantă au devenit deosebit de

importante, deoarece permit diminuarea solicitărilor electrice și termice asupra componentelor active. Literatura de specialitate arată că performanța convertoarelor depinde nu doar de topologia adoptată, ci și de modul în care energia este transferată și controlată în regim dinamic [2, 7]. În cazul circuitelor de comutare la tensiune zero, interesul este cu atât mai mare, deoarece aceste montaje reduc pierderile de comutație prin comandarea tranzistoarelor în momentele în care tensiunea la bornele lor este nulă sau foarte mică.

Importanța practică a unei astfel de soluții este strâns legată de comportarea dispozitivelor semiconductoare de putere. MOSFET-urile utilizate în convertoarele de frecvență înaltă sunt influențate de parametri precum pierderile la comutație, disiparea termică și regimul de tensiune suportat în stare blocată. Din acest motiv, alegerea unei topologii de tip ZVS contribuie la protejarea dispozitivelor și la creșterea eficienței globale a instalației [3]. În practică, una dintre cele mai cunoscute și accesibile soluții este convertorul ZVS de tip Mazzilli, utilizat frecvent în montaje experimentale și aplicații de înaltă tensiune [6]. Schema sa de principiu este bine cunoscută în literatura tehnică aplicativă și a constituit punctul de plecare pentru numeroase realizări practice [5].

Pe baza acestor considerente, în lucrarea de față s-a urmărit proiectarea și realizarea unei surse liniare de curent continuu, destinată alimentării unui circuit de comutare la tensiune zero. Alegerea unei surse liniare a fost motivată de necesitatea unei soluții simple, robuste și ușor de analizat în condiții de laborator. Spre deosebire de o sursă în comutație, care ar introduce un nivel suplimentar de complexitate, o sursă liniară permite observarea clară a etapelor de transformare a energiei: coborârea tensiunii, redresarea și filtrarea. În plus, aceasta este potrivită pentru scopuri didactice și experimentale, deoarece evidențiază într-o manieră directă rolul fiecărui bloc funcțional din instalație.

Sursa realizată este alcătuită dintr-un transformator de coborâre, un comutator de putere pentru selectarea tensiunii de ieșire, o punte redresoare și o baterie de condensatoare pentru filtraj. Transformatorul a fost prevăzut cu trei trepte de tensiune pe secundar, de 12 V, 24 V și 36 V, ceea ce permite adaptarea regimului de alimentare în funcție de condițiile experimentale. Această soluție oferă flexibilitate în exploatare și asigură posibilitatea testării circuitului ZVS la niveluri diferite de tensiune, fără modificări structurale ale montajului.

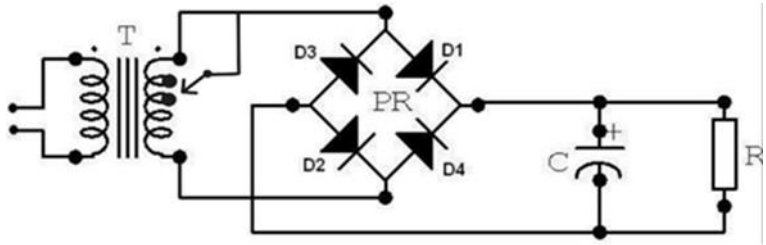

Figura 1. Schema generală a sursei liniare de alimentare pentru circuitul ZVS
Sursa: *preluată din sursa [8]*

Schema generală evidențiază traseul energetic al sursei. Tensiunea alternativă furnizată de transformator este aplicată unei punți redresoare, iar după redresare semnalul este filtrat prin condensatoare electrolitice. Rolul filtrului este de a reduce ondulațiile și de a furniza o tensiune continuă suficient de stabilă pentru alimentarea etajului ZVS. Într-un circuit rezonant, această stabilitate este importantă, deoarece variațiile mari ale tensiunii de alimentare influențează regimul de oscilație, frecvența de lucru și solicitarea tranzistoarelor.

Un element de originalitate al lucrării îl reprezintă utilizarea diodelor Schottky în puntea redresoare. În locul unei punți clasice compacte, s-a ales realizarea redresorului din patru diode Schottky, implementate practic sub forma a două capsule duale cu catod comun.

Această interpretare constructivă permite montarea ușoară pe radiator și conduce la îmbunătățirea regimului termic al sursei. Avantajul fundamental al diodelor Schottky constă în căderea redusă de tensiune în conducție, ceea ce înseamnă pierderi mai mici și o disipare termică mai redusă în comparație cu diodele redresoare convenționale.

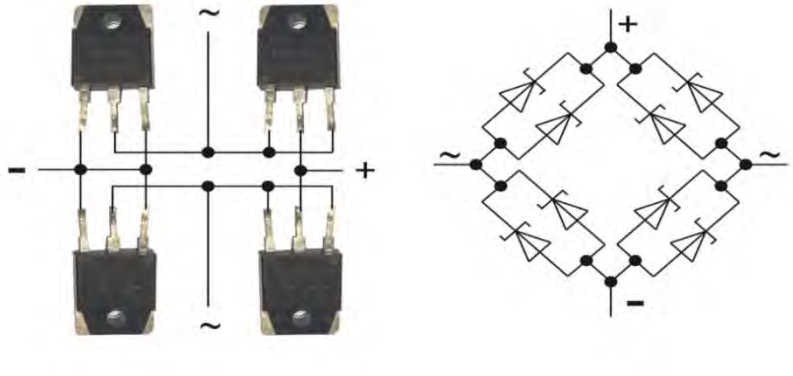

Figura 2. Configurația punții redresoare realizate cu diode Schottky
Sursa: *preluată din sursa [3]*

Din punct de vedere energetic, folosirea diodelor Schottky conduce la o soluție mai eficientă, deoarece puterea disipată pe elementele redresoare scade semnificativ. În raport cu punțile redresoare utilizate în mod tradițional, cum este KBP5010, soluția adoptată în acest proiect permite un regim termic mai favorabil și o încălzire mai redusă a radiatorului. Acest aspect este deosebit de important în instalațiile de laborator, unde funcționarea repetată și testarea în diferite regimuri pot genera solicitări termice considerabile.

Dincolo de structura teoretică, proiectul a fost materializat într-un bloc complet de alimentare. Acesta include transformatorul de putere, puntea redresoare montată pe radiator, condensatoarele de filtrare, aparatele analogice de măsură pentru tensiune și curent și comutatorul manual de selecție a tensiunii. Realizarea practică a confirmat faptul că schema proiectată poate fi implementată cu succes într-o instalație experimentală funcțională.

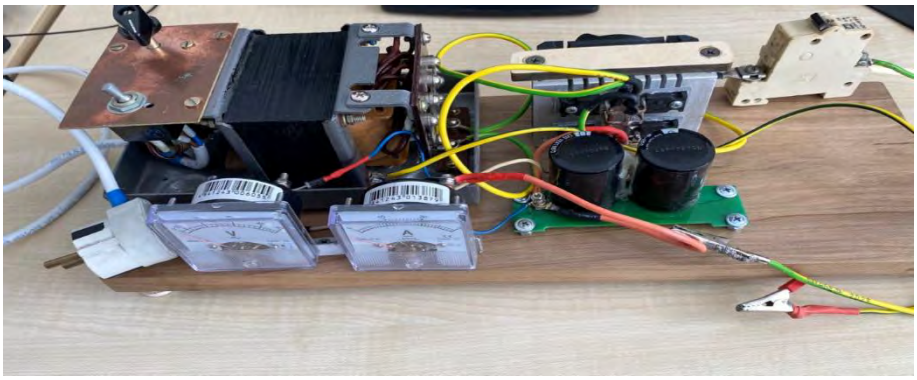

Figura 3. Blocul complet de alimentare realizat
Sursa: *elaborat de autor conform experimentului*

Fotografia blocului de alimentare evidențiază corespondentul fizic al schemei teoretice și demonstrează modul în care au fost integrate componentele într-un ansamblu coerent. Se observă transformatorul, elementele de redresare și filtraj, precum și

instrumentele de măsură, care permit monitorizarea parametrilor electrici în timpul funcționării. Din perspectivă didactică, această realizare este valoroasă deoarece transformă noțiunile teoretice în obiect de studiu concret, ușor de analizat și verificat experimental.
Integrarea sursei în instalația ZVS oferă și o justificare aplicativă importantă. Convertorul ZVS de tip Mazzilli este utilizat în numeroase aplicații de înaltă tensiune, inclusiv în surse experimentale destinate electrospinning-ului fără ac sau altor procese care necesită tensiuni mari și comandă rezonantă [4]. În acest sens, blocul de alimentare realizat nu reprezintă doar un exercițiu tehnic izolat, ci o etapă fundamentală în construcția unei instalații funcționale capabile să susțină cercetări aplicative.

În raport cu schema driverului flyback ZVS de tip Mazzilli, sursa liniară de curent continuu realizată în cadrul lucrării îndeplinește funcția de bloc energetic primar, având rolul de a furniza o tensiune stabilă și suficient de bine filtrată pentru menținerea regimului autooscilant al convertorului. Deși performanța topologiei ZVS este legată în mod direct de configurația rezonantă a etajului de comutație, funcționarea practică a montajului depinde în aceeași măsură de calitatea sursei de alimentare, deoarece variațiile de tensiune, ondulațiile excesive sau instabilitatea în sarcină pot influența atât frecvența de lucru, cât și solicitarea termică a tranzistoarelor și a elementelor reactive [2, 7]. Din această perspectivă, sursa proiectată nu trebuie privită ca un subsistem auxiliar, ci ca o parte integrantă a instalației ZVS, responsabilă pentru condițiile inițiale și permanente de funcționare ale convertorului. Alegerea unei surse liniare cu transformator de coborâre, redresare și filtraj capacitiv a fost justificată prin robustețe, simplitate constructivă și posibilitatea de a obține mai multe trepte de tensiune utile în regim experimental. Totodată, utilizarea acesteia permite evaluarea comportării circuitului ZVS la diferite valori de alimentare, respectiv 12 V, 24 V și 36 V, ceea ce oferă un cadru adecvat pentru observații comparative și validări practice. În acest mod, legătura dintre sursa liniară și etajul de comutare la tensiune zero devine una funcțională și metodologică, deoarece blocul de alimentare susține nu doar regimul electric al instalației, ci și analiza experimentală a topologiei Mazzilli în condiții controlate [3, 5].

În consecință, pentru a asigura alimentarea controlată a convertorului ZVS și pentru a crea condiții stabile de experimentare, a fost proiectată și realizată o sursă liniară de curent continuu, a cărei structură funcțională este prezentată în figura următoare.

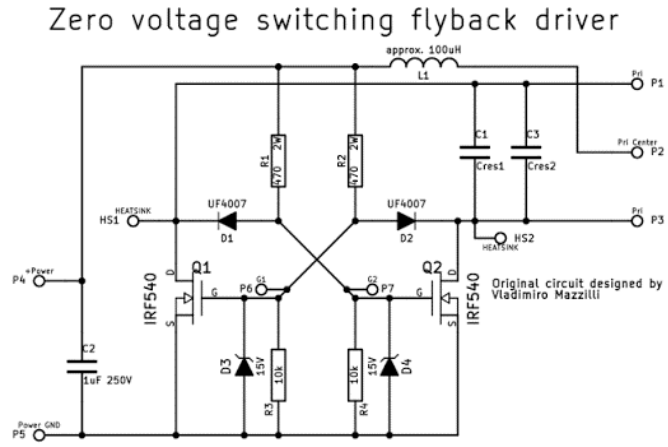

Figura 4. Schema generală a sursei liniare de alimentare pentru circuitul ZVS
Sursa*: preluată din sursa [9]*

Așa cum se observă în Fig. 4, funcționarea montajului se bazează pe alternanța controlată a celor două ramuri simetrice, ceea ce permite excitarea eficientă a înfășurării primare și menținerea regimului rezonant necesar comutării la tensiune zero.

Concluzii: Proiectarea și realizarea sursei liniare de curent continuu pentru alimentarea unui circuit de comutare la tensiune zero au demonstrat importanța blocului de alimentare în funcționarea stabilă a unui sistem rezonant. Soluția adoptată, bazată pe transformator cu trepte multiple de tensiune, redresare cu diode Schottky și filtraj capacitiv, s-a dovedit adecvată pentru utilizare experimentală și didactică. Utilizarea diodelor Schottky a permis reducerea pierderilor și a solicitărilor termice, iar realizarea practică a blocului de alimentare a confirmat viabilitatea soluției propuse. În același timp, lucrarea evidențiază faptul că activitatea de proiectare și construcție a unei surse aparent simple poate deveni un demers științific relevant atunci când este fundamentată, argumentată și verificată experimental. Prin această perspectivă, proiectul contribuie atât la dezvoltarea unei instalații funcționale, cât și la formarea competențelor de cercetare ale studentului.

Bibliografie:

1. Baliga B. J. *Power Semiconductor Devices*. 3rd ed. PWS Publishing, 2008.
2. Erickson R. W., Maksimovic, D. *Fundamentals of Power Electronics*. 2nd ed. Springer, 2001.
3. Erbis A. Diodnîi most Șottki [video online]. În: YouTube, 13 septembrie 2024 [citat 18.04.2026]. Disponibil: https://youtube.com/watch?v=-I5BG0YhKds
4. Gomez M. A. et al. „Design and Development of a Series-configuration Mazzilli Zero Voltage Switching Flyback Converter as a High-voltage Power Supply for Needleless Electrospinning". În: Journal of Electrostatics, 2017, vol. 85, pp. 1–8.
5. Mazzilli V. *Mazzilli ZVS Flyback Converter Circuit* [online]. ResearchGate [citat 18.04.2026]. Disponibil pe ResearchGate.
6. Mazzilli V. *ZVS Flyback Driver* [online]. Tefa's Electronics [citat 18.04.2026]. Disponibil pe site-ul Tefa's Electronics.
7. Rashid M. H. Power Electronics Handbook. 4th ed. Academic Press, 2018.
8. Rusu C. Aplicații ale diodelor redresoare [online]. Bistrița: Electronică Teorie și practică, 2012 [citat 18.04.2026]. Disponibil: https://eprofu.ro/docs/electronica/carte/diode-redresoare-aplicatii.pdf
9. *Расчёт резистора затвора полевика* [discuție online]. În: cxem.net Forum [citat 18.04.2026].Disponibil: https://forum.cxem.net/topic/280033расчет-резистора-затвора-полевика/

IMPACTUL IMPOZITELOR INDIRECTE ASUPRA PROCESELOR FINANCIARE ȘI SOCIALE

THE IMPACT OF INDIRECT TAXES ON FINANCIAL AND SOCIAL PROCESSES

Romica ROTARU,
Specialitatea Contabilitate, gr. C 2401,
Coordonator științific: **Sofia DONEA**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Aspectele fiscale au un rol esențial în politicile economice și financiare a unui stat, deoarece contribuie la încasarea veniturilor fiscale în buget și este o pârghie importantă cu impact asupra mediului social-economic. Impozitele indirecte ocupă un loc important în resursele fiscale datorită specificului de colectare și ponderii predominante în totalul resurselor fiscale colectate. Impozitele indirecte contribuie ca elemente esențiale în formarea prețului, astfel având o influență majoră asupra proceselor social-economice. Fiecare stat are dreptul la stabilirea și implementarea legilor ce reglementează comportamentul contribuabililor și au un caracter obligatoriu. Impozitele indirecte au efecte pozitive când se referă la sporirea veniturilor bugetare și negative întrucât cresc prețurile la bunuri pe care le suportă și cetățenii cu venituri modeste, descurajând astfel consumul.*

Cuvinte-cheie*:impozite directe, venit bugetar, efecte negative, proces social și financiar, etc.*

Abstract: *Fiscal aspects play an essential role in the economic and financial policies of a state, as they contribute to the collection of tax revenues into the budget and serve as an important lever with an impact on the socio-economic environment. Indirect taxes occupy a significant place in fiscal resources due to their specific collection mechanism and their predominant share in total collected fiscal resources. Indirect taxes act as essential elements in price formation, thereby exerting a major influence on socio-economic processes. Every state has the right to establish and implement laws that regulate taxpayer behavior, which are mandatory. Indirect taxes have positive effects when it comes to increasing budget revenues, and negative effects as they raise the prices of goods—a burden also borne by citizens with modest incomes, thus discouraging consumption.*

Keywords: *indirect taxes, budget revenue, negative effects, socio-financial process, etc.*

Impozitele indirecte reprezintă un instrument fundamental al politicii fiscale, având un rol determinant în constituirea veniturilor bugetare și în influențarea comportamentului economic al agenților economici și al populației. Acestea includ, în principal, taxa pe valoarea adăugată (TVA), accizele și taxele vamale, fiind aplicate asupra consumului de bunuri și servicii [2].

Impozitele indirecte ocupă un rol esențial în politicile financiare, economice și sociale ale țării. Funcția esențială pentru care acestea sunt instituite în sistemul impozitelor și taxelor este generarea de venituri în bugetul de stat. Însă acestea mai sunt utilizate ca instrumente esențiale de a influența comportamentul celor implicați în mediul economic, ca măsură pentru protecția mediului, descurajarea consumului de bunuri nocive sănătății.

În Republica Moldova, impozitele indirecte dețin o pondere semnificativă în totalul veniturilor fiscale, contribuind la finanțarea cheltuielilor publice și la menținerea stabilității macroeconomice. Reformele recente au vizat modernizarea sistemului fiscal, digitalizarea proceselor de colectare și armonizarea legislației cu standardele Uniunii Europene [4].

Spre deosebire de impozitele directe, care sunt aplicate asupra veniturilor și proprietății, impozitele indirecte sunt incluse în prețul bunurilor și serviciilor și sunt suportate de consumatori în mod indirect. Importanța acestora derivă din capacitatea lor de a genera venituri stabile și constante pentru bugetul public, în special în condițiile fluctuațiilor economice.

TVA-ul este unul dintre cele mai importante instrumente fiscale, datorită bazei sale largi de aplicare și a mecanismului eficient de colectare, perceput din valoarea adăugată a unui bun sau serviciu și eficient pentru orice economie indiferent de nivelul dezvoltării. Sub aspect financiar, TVA – generează venituri bugetare, iar sub aspect social – se aplică scutiri sau cote reduse , sporind accesibilitatea populației la produsele de primă necesitate.

Accizul este un impozit indirect , care reprezintă pentru guverne o oportunitate pentru a încasa venituri suplimentare impozitînd consumatorii în dependență de cererea economică. Astfel prin accize se reglementează consumul de produse nocive pentru sănătate și mediul natural. Accizul este un element esențial inclus în prețul bunului cu o pondere mare, care ulterior contribuie și la creșterea TVA – deasemenea inclus în preț. Esența extinderii de aplicare a accizelor asupra anumitor tipuri de bunuri rezultă din :

- necesitatea de acumulare a resurselor bugetare;
- limitarea consumului de produse nocive sănătății și mediului;
- redistribuirea veniturilor excesive de la articolele considerate de lux;
- reglementarea consumului reeșind din politicile de stat.

Astfel accizele au un rol social benefic prin descurajarea consumului de bunuri nocive, dar și financiar – colectând resurse suplimentare la bugetul de stat. Aplicarea accizelor la produsele petroliere pe lângă colectarea de resurse la buget are și un efect social negativ, întrucât sporește costurile la un șir de categorii de bunuri.

Taxa vamală este un impozit indirect perceput obligatoriu de autoritățile vamale la introducerea sau scoaterea mărfurilor de pe teritoriul vamal și se calculează din valoarea în vamă a mărfii. Taxa vamală și pentru proceduri vamale se include în costul mărfurilor importate. Esența taxei vamale este de protecție a producătorului autohton, de colectare a resurselor la buget și de limitare a excesului de mărfuri pe piața internă.

Impozitele indirecte generează venituri importante pentru bugetul de stat a Republicii Moldova. Dacă analizăm veniturile fiscale în bugetul de stat, se constată că impozitele indirecte dețin o pondere majoră de peste 51%- TVA, 15%- accize și în jur de 5%- taxele vamale, în total acestea constituie peste 70% din veniturile fiscale. Politicile fiscale recente au avut ca obiectiv îmbunătățirea colectării acestor impozite și reducerea evaziunii fiscale [5]. Printre cauzele creșterii pronunțate a ponderii impozitelor indirecte în totalul veniturilor bugetare se poate de evidențiat:

- contribuabilii acceptă mai bine creșterea impozitelor pe consum, decât micșorarea salariului prin impozite directe;
- cheltuieli mici pentru colectarea impozitelor indirecte și evaziunea fiscală este mai dificilă,
- se observă mai puține infracțiuni în cazul impozitelor indirecte comparativ cu cele directe [6].

Din perspectivă financiară, impozitele indirecte sunt apreciate pentru stabilitatea lor, deoarece consumul rămâne relativ constant chiar și în perioade de criză economică. Această caracteristică asigură o sursă predictibilă de venituri pentru stat. Totuși, modificările cotelor

de impozitare pot influența direct nivelul prețurilor, determinând creșterea acestora și afectând cererea agregată. Astfel, majorarea TVA sau a accizelor poate contribui la creșterea inflației și la diminuarea puterii de cumpărare a populației [1].

Din punct de vedere social, impozitele indirecte prezintă anumite limitări, fiind considerate regresive. Persoanele cu venituri reduse sunt afectate într-o măsură mai mare, deoarece cheltuiesc o proporție mai ridicată din venit pentru consum. Această situație poate duce la accentuarea inegalităților sociale, în lipsa unor politici compensatorii adecvate [7].

Cu toate acestea, impozitele indirecte pot avea și efecte benefice asupra societății. Accizele sunt utilizate frecvent pentru a descuraja consumul de produse nocive, contribuind astfel la îmbunătățirea sănătății publice și la reducerea costurilor sociale asociate consumului excesiv de alcool și tutun [3].

În țările dezvoltate ponderea în buget o dețin impozitele directe, iar în cele mai puțin dezvoltate precum și Republica Moldova se bazează pe impozitele indirecte, care sunt mai sensibile comparativ cu impozitele directe la scăderile economice.

În concluzie, impozitele indirecte exercită un impact complex asupra proceselor financiare și sociale, fiind necesară aplicarea echilibrată a acestora pentru a asigura atât eficiența economică, cât și echitatea socială.

Bibliografie:

1. BNM: https://www.bnm.md/ro/content/raport-asupra-inflatiei)
2. Codul Fiscal al Republicii Moldova, https://www.legis.md/cautare/getResults?docd=136130&lang=ro
3. Comisia Europeană: https://taxation-customs.ec.europa.eu),
4. https://mf.gov.md/ro/content/politica-bugetar-fiscal%C4%83
5. Ministerul Finanțelor: https://mf.gov.md)
6. Nîncu R., ș.a. Metode și tehnici fiscale, ISBN 9975-75-301-9.
7. World Bank: https://www.worldbank.org/en/topic/taxpolicy.

ANALIZA STATISTICĂ A CHELTUIELILOR PENTRU PROTECȚIE SOCIALĂ ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA RATEI SĂRĂCIEI ABSOLUTE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

STATISTICAL ANALYSIS OF SOCIAL PROTECTION EXPENDITURES AND THEIR IMPACT ON THE ABSOLUTE POVERTY RATE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Vladislav HANTEA,
Specialitatea Contabilitate, gr. C 2501,
Coordonator științific: **Ana NEDELCU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează relația dintre cheltuielile pentru protecția socială și rata sărăciei absolute în Republica Moldova, în perioada 2015–2024. Sunt definite conceptele de bază, precum sărăcia absolută și pragurile de sărăcie, iar analiza se bazează pe date statistice oficiale. Rezultatele arată o creștere continuă a pragurilor sărăciei, în special după anul 2022, pe fondul inflației și al crizelor economice recente. Rata sărăciei absolute a urmat o tendință general ascendentă, atingând niveluri ridicate în ultimii ani. În*

același timp, cheltuielile pentru protecția socială au crescut semnificativ, reflectând reacția statului la agravarea situației sociale. Analiza corelației indică o legătură puternică și directă între cei doi indicatori, sugerând că majorarea cheltuielilor este determinată de creșterea sărăciei. Totuși, această relație evidențiază caracterul reactiv al politicilor sociale, care vizează mai mult atenuarea efectelor decât reducerea cauzelor fenomenului. În concluzie, se subliniază necesitatea unor politici eficiente orientate spre diminuarea structurală a sărăciei.

Cuvinte-cheie: *sărăcie absolută, protecție socială, corelație, Republica Moldova*

Abstract: *This paper analyzes the relationship between social protection expenditures and the absolute poverty rate in the Republic of Moldova for the period 2015–2024. Basic concepts, such as absolute poverty and poverty thresholds, are defined, and the analysis is based on official statistical data. The results show a continuous rise in poverty thresholds, particularly after 2022, against the backdrop of inflation and recent economic crises. The absolute poverty rate has followed a generally upward trend, reaching high levels in recent years. At the same time, social protection spending has increased significantly, reflecting the state's response to the worsening social situation. The correlation analysis indicates a strong and direct link between the two indicators, suggesting that the increase in spending is driven by rising poverty. However, this relationship highlights the reactive nature of social policies, which aim more at mitigating the effects than at reducing the causes of the phenomenon. In conclusion, the need for effective policies aimed at the structural reduction of poverty is emphasized.*

Keywords: *absolute poverty, social protection, correlation, Republic of Moldova*

Pentru a înțelege tema abordată, definim conceptele de bază: conform dexonline [1], sărăcia este: „Lipsa mijloacelor materiale necesare existenței; starea, viața celui sărac.”, conform Biroului Național de Statistică (în continuare BNS) [2], „Sărăcia absolută reflectă proporția persoanelor care au sau nu capacitatea de a-și acoperi un nivel minim decent de consum (cheltuieli) considerat necesar pentru un trai decent.”, iar „ Rata sărăciei absolute - se bazează pe cheltuielile declarate de gospodării.

Dacă o persoană nu își permite un anumit nivel de cheltuieli care i-ar asigura un minim decent de viață (denumit ”pragul sărăciei absolute”), aceasta este considerată în sărăcie absolută”, conform metodologiei de calcul al pragului absolut al sărăciei elaborat de BNS [3]. Pragul absolut al sărăciei, denumit și pragul superior al sărăciei reprezintă „valoarea coşului alimentar şi nealimentar, calculat ca suma costului consumului alimentar şi a cheltuielilor pentru produse nealimentare şi servicii ale gospodăriilor care cheltuie pentru alimente o sumă egală cu costul necesarului de consum alimentar. O componentă de bază a pragului absolut de sărăcie este pragul sărăciei extreme, ce se definește în conformitate cu metodologia BNS din 2006 ca valoarea necesarului de consum alimentar estimat în baza structurii consumului populaţiei cel mai puţin asigurate. Conform metodologiei revizuite, pragul sărăciei extreme este echivalat cu pragul inferior al sărăciei absolute stabilit pentru anul 2006”. În același context, coșul alimentar reprezintă „cantităţile lunare de produse alimentare consumate în medie pe o persoană”, iar coșul nealimentar reprezintă „consumul lunar de bunuri nealimentare şi servicii în medie pe o persoană”.

Pe de o altă parte, prestațiile sociale, conform Legii nr. 547 din 25.12.2003 asistenței sociale, articolul 11 [4], se acordă sub formă de „compensaţii, alocaţii, indemnizaţii, de ajutor social, material şi de altă natură”.

După familiarizarea cu conceptele de bază, prezentăm subprogramele de cheltuieli din cadrul bugetelor naționale, conform clasificației bugetare, anexa nr. 5 [5], la

compartimentul protecție socială (punctul 10): protecție în caz de boală sau incapacitate de muncă, protecția persoanelor în etate, protecția în legătură cu pierderea întreținătorului, protecția a familiei și a copiilor, protecția în caz de șomaj, protecție în domeniul asigurării cu locuințe, protecția împotriva excluziunii sociale, cercetări științifice aplicate în domeniul protecției sociale și alte servicii în domeniul protecției sociale neatribuite la alte grupe.

Înainte de analiza impactului cheltuielilor pentru protecție socială asupra ratei sărăciei absolute, analizăm valorile pragurilor de sărăcie absolută și extremă, ratele sărăciei absolute și extreme prezentate de BNS în perioada 2015-2024 și volumul de cheltuieli pentru protecție socială în perioada 2016-2024.

Tabelul 1. Evoluția în dinamică a pragurilor sărăciei absolute și extreme în perioada 2015-2024, lei

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Pragul sărăciei absolute	1 709,8	1 819,2	1 939,3	1 998,4	2 095,1	2 174,1	2 285,2	2 942,0	3 336,8	3 493,3
Pragul sărăciei extreme	1 378,9	1 467,2	1 564,0	1 611,7	1 689,7	1 753,4	1 843,0	2 372,7	2 691,2	2 817,1

Sursa: *elaborat de autor în baza datelor din sursa [6]*

Datele tabelului 1 arată că, atât pragul sărăciei absolute, cât și pragul sărăciei extreme au înregistrat o creștere continuă în perioada analizată, însă se evidențiază un salt major în valoarea pragurilor analizate în anul 2022 față de anul 2021, astfel în anul 2022 valoarea pragului sărăciei absolute a crescut cu 656,8 (2942-2285,2) lei, iar pragul sărăciei extreme cu 529,7 (2372,7-1843) lei, și o majorare mai accentuată în următorii 2 ani, 2023 și 2024, în comparație cu perioada 2015-2021, unde majorarea medie a pragului sărăciei absolute a fost de 95,90 lei, iar a pragului sărăciei extreme de 77,35 lei, în timp ce majorarea medie în perioada 2021-2024, a fost de 402,70 lei și 324,70 lei respectiv.

Aceste rezultate atestă faptul că prețurile la toate tipurile de produse și servicii sunt în creștere, inclusiv din cauza inflației ridicate în perioada pandemiei și războiului în Ucraina, determinând majorarea costului minim de trai și accentuarea riscului de sărăcie în rândul populației.

Tabelul 2. Evoluția în dinamică a ratei sărăciei absolute în perioada 2015-2024, %

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rata sărăciei absolute	25,4	26,4	27,7	23	25,2	26,8	24,5	31,1	31,6	33,6

Sursa: *elaborat de autor în baza datelor din sursa [7]*

Evoluția ratei sărăciei absolute în perioada 2015–2024, prezentată în tabelul 2, evidențiază o tendință generală de creștere, având și fluctuații intermediare. După o majorare constantă în perioada 2015–2017, indicatorul a înregistrat o diminuare temporară în 2018, după ce rata a continuat să crească până în anul 2021, unde a scăzut, însă începând cu anul 2022, se observă o majorare accentuată și continuă, atingând nivelul maxim de 33,6% în 2024.

Luând în considerare evoluția pragului sărăciei absolute, subliniem că majorarea accentuată a ratei sărăciei în anul 2022 a fost influențată și de acest factor.

Tabelul 3. Evoluția în dinamică a ratei sărăciei extreme în perioada 2015-2024, %

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rata sărăciei extreme	10,5	10,4	11	8,7	10,7	10,8	9,5	13,5	13,8	15,4

Sursa: *elaborat de autor în baza datelor din sursa [8]*

Rata sărăciei extreme în anii 2015-2024 (tabelul 3) a urmat un scenariu similar de evoluție, caracterizat prin fluctuații moderate și creștere accentuată în anul 2022, una din cauze fiind majorarea semnificativă a pragului sărăciei extreme. În 2024 indicatorul a atins nivelul maxim de 15,4%.

Tabelul 4. Evoluția în dinamică a cheltuielilor pentru protecție socială în perioada 2016-2024, milioane lei

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Protecție socială	42 622,8	47 249,5	51 432,4	58 439,6	64 092,7	72 329,2	93 524,5	113 999,5	117 584

Sursa: *elaborat de autor în baza datelor din sursa [9]*

Pentru anul 2015 nu sunt date privind cheltuielile pentru protecție socială, ceea ce limitează analiza pe întreaga perioadă. Totuși, în intervalul 2016–2024 se observă o majorare continuă, cu o sporire semnificativă a cheltuielilor, după anul 2020 (tabelul 4).

Rezultatele analizei statistice a relației dintre cheltuielile privind protecția socială și rata sărăciei absolute (tabelul 5) evidențiază existența unei relații puternice și directe între rata sărăciei absolute și cheltuielile pentru protecție socială, astfel valoarea pozitivă a covariației (755,40), indică faptul că cei doi indicatori tind să evolueze în același sens, iar coeficientul de corelație înalt (0,84), confirmă o legătură strânsă între acestea. Astfel, pe măsură ce cheltuielile pentru protecția socială cresc, se observă și o majorare a ratei sărăciei absolute, ceea ce nu reflectă neapărat eficiența redusă a politicilor sociale, ci mai degrabă caracterul reactiv al acestora, întrucât majorarea cheltuielilor este determinată de necesitatea de a răspunde intensificării fenomenului sărăciei, în contextul unor factori economici și sociali nefavorabili.

Coeficientul de determinare (0,70) arată că aproximativ 70% din variația ratei sărăciei absolute poate fi explicată de modificările cheltuielilor pentru protecție socială, ceea ce subliniază importanța acestui indicator în fundamentarea politicilor sociale. Cu toate acestea, celelalte 30% sugerează că există și alți factori importanți care influențează nivelul cheltuielilor, precum politica bugetară, contextul economic general sau factori externi.

Tabelul 5. Analiza corelației între cheltuielilor pentru protecție socială și rata sărăciei absolute în perioada 2016-2024

Perioada	Ch. Protecție socială, mil. lei (X)	Rata sărăciei absolute, coeficient (Y)	(X-X̄)	(Y-Ȳ)	(X-X̄)* (Y-Ȳ)	(X − X̄)²	(Y − Ȳ)²
2016	42 622,80	0,264	-30 852,11	-0,01	421,646	951852760,01	0,00019
2017	47 249,50	0,277	-26 225,41	0,00	17,484	687772187,95	0,0000004
2018	51 432,40	0,23	-22 042,51	-0,05	1050,693	485872296,08	0,00227
2019	58 439,60	0,252	-15 035,31	-0,03	385,906	226060580,21	0,00066
2020	64 092,70	0,268	-9 382,21	-0,01	90,695	88025885,33	0,00009
2021	72 329,20	0,245	-1 145,71	-0,03	37,427	1312653,95	0,00107
2022	93 524,50	0,311	20 049,59	0,03	668,320	401986014,61	0,00111
2023	113 999,5	0,316	40 524,59	0,04	1553,443	1642242304,61	0,00147
2024	117 584,0	0,336	44 109,09	0,06	2573,030	1945611722,61	0,00340
Media	73 474,91	0,278	X	X	X	X	X
Suma					6798,64	6430736405,37	0,0103
	Covarianța		=	6798,64/9			755,40
	Coeficientul de corelație		=	6798,64/(6430736405,37*0,0103)^(1/2)			0,84
	Coeficientul de determinare		=	0,84^2			0,70

Sursa: *elaborat de autor în baza datelor din sursele [7] și [9]*

În concluzie, se poate afirma că între cei doi indicatori există o interdependență semnificativă, însă relația identificată este una de natură statistică, nefiind suficientă pentru a demonstra în mod direct o relație de cauzalitate.

Concluzie generală: sintetizând cele relatate, analiza realizată de autor evidențiază o realitate social-economică alarmantă pentru Republica Moldova în perioada 2015-2024, marcată de o degradare constantă a nivelului de trai. Rezultatele cercetării demonstrează că pragurile de sărăcie absolută și extremă au înregistrat un salt major începând cu anul 2022 , fenomen alimentat de inflația ridicată, crizele post-pandemice și instabilitatea regională cauzată de războiul din Ucraina. Această presiune economică a condus la atingerea unui nivel critic al ratei sărăciei absolute, care a urcat până la valoarea de 33,6% în anul 2024.

Corelația statistică directă și foarte puternică, confirmată de coeficientul de 0,84, indică faptul că majorarea ratei sărăciei absolute a determinat o creștere a cheltuielilor pentru protecție socială, reflectând reacția autorităților publice la intensificarea vulnerabilității populației. Deși bugetele alocate acestui sector au crescut semnificativ, depășind pragul de 117 miliarde de lei în ultimul an analizat, evoluția simultană a ambilor indicatori sugerează că măsurile statului au avut în principal un rol de atenuare a efectelor imediate ale crizelor.

Coeficientul de determinare de 0,70 confirmă că o proporție semnificativă a variațiilor cheltuielilor pentru protecție socială este explicată de dinamica sărăciei, însă eficiența acestor alocări rămâne limitată în absența unor politici orientate spre combaterea cauzelor structurale ale fenomenului, dincolo de simpla compensare a pierderii puterii de cumpărare.

Bibliografie:

1. Definiția termenului sărăciei conform dexonline. https://dexonline.ro/intrare/s%C4%83r%C4%83cie/50153
2. Cum înțelegem și măsurăm sărăcia în Moldova - întrebări și răspunsuri, Biroul Național de Statistică. https://statistica.gov.md/ro/cum-intelegem-si-masuram-saracia-in-moldova-intrebari-98_61813.html
3. Metodologia de calcul a pragului absolut al sărăciei, Biroul Național de Statistică. https://statistica.gov.md/files/files/Metadate/alte/Metodologie_saracie.pdf
4. Legea nr. 547 din 25.12.2003 asistenței sociale. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142238&lang=ro
5. Clasificația bugetară. https://mf.cloud.gov.md/index.php/s/BywmQ9b5c7Fiwsx?openfile=true
6. Pragul sărăciei absolute și extreme calculat și prezentat de BNS pentru perioada 2015-2024. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__04%20NIV__NIV070__NIV0710/NIV070050.px/table/tableViewLayout2/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
7. Rata sărăciei absolute calculată și prezentată de BNS pentru perioada 2015-2024. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__04%20NIV__NIV070__NIV0710/NIV070100.px/table/tableViewLayout2/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
8. Rata sărăciei extreme calculată și prezentată de BNS pentru perioada 2015-2024. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__04%20NIV__NIV070__NIV0710/NIV070200.px/table/tableViewLayout2/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
9. Cheltuieli pentru protecție socială executate în perioada 2016-2024, prezentate de BNS. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__25%20FIN/FIN010100.px/table/tableViewLayout2/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

ANALIZA RELAȚIEI DINTRE CHELTUIELILE PUBLICE ȘI CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PUBLIC SPENDING AND ECONOMIC GROWTH IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Maria BALAN,
Specialitatea Contabilitate, gr. C 2501,
Coordonator științific: **Ana NEDELCU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează relația dintre cheltuielile publice și creșterea economică în Republica Moldova în perioada 2016–2025. Studiul are la bază abordările teoretice ale Legii lui Wagner și ale ipotezei keynesiene, evidențiind interdependența dintre extinderea sectorului public și dinamica Produsului Intern Brut (PIB). Cercetarea examinează structura și evoluția cheltuielilor publice pe categorii funcționale, punând accent pe majorarea semnificativă a alocărilor pentru învățământ, servicii economice și gospodăria de locuințe și servicii comunale. Totodată, este analizată evoluția PIB-ului și corelația statistică dintre cei doi indicatori. Rezultatele evidențiază existența unei relații pozitive puternice între cheltuielile publice și creșterea economică, însă această corelație trebuie interpretată cu prudență, deoarece ambele variabile urmează o tendință ascendentă comună în timp. Concluziile sugerează că dezvoltarea economică contribuie la extinderea cheltuielilor publice prin creșterea veniturilor fiscale și a capacității de finanțare a statului. Totuși, o creștere economică sustenabilă nu garantează automat utilizarea eficientă a resurselor publice, fapt ce evidențiază importanța unor politici fiscale prudente și a unui management bugetar echilibrat.*

Cuvinte-cheie: *cheltuieli publice, creștere economică, PIB, buget public, politică fiscală, Republica Moldova, analiză de corelație*

Abstract: *This paper analyzes the relationship between public expenditures and economic growth in the Republic of Moldova during the period 2016–2025. The study is based on the theoretical approaches of Wagner's Law and the Keynesian hypothesis, highlighting the interaction between the expansion of the public sector and the dynamics of Gross Domestic Product (GDP). The research examines the structure and evolution of public expenditures by functional classification, emphasizing the significant increase in allocations for education, economic services, and housing and communal services. At the same time, the paper analyzes the evolution of GDP and the statistical correlation between the two indicators. The results indicate a strong positive relationship between public spending and economic growth, although this correlation should be interpreted cautiously because both variables follow a common upward trend over time. The findings suggest that economic growth contributes to the expansion of public expenditures by increasing fiscal revenues and the financing capacity of the state. However, sustainable economic development does not automatically guarantee efficient use of public resources, which underlines the importance of prudent fiscal policies and balanced budgetary management.*

Keywords: *public expenditures, economic growth, GDP, public budget, fiscal policy, Republic of Moldova, correlation analysis*

În legislația Republicii Moldova, conceptul de cheltuieli publice este definit și reglementat în principal prin Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25.07.2014 [1]: cheltuielile bugetare reprezintă totalitatea plăților nerambursabile (alocațiilor) prevăzute în bugetele componente ale bugetului public național (BPN), destinate pentru: 1. Funcționarea autorităților și instituțiilor publice; 2. Implementarea programelor și strategiilor guvernamentale; 3. Prestarea serviciilor publice către cetățeni; 4.Efectuarea transferurilor către populație (pensii, alocații) sau alte bugete. De asemenea legea prevede o clasificare strictă (Clasificația Bugetară): 1. Cheltuieli curente: Salarii, bunuri și servicii, dobânzi la datoria de stat, subvenții și transferuri. 2. Cheltuieli de capital: Investiții capitale (construcții, achiziții de utilaje), care au un impact direct asupra creșterii economice pe termen lung.

În literatura economică, relația de cauzalitate dintre intervenția statului și dinamica economică este guvernată de două abordări clasice, cu perspective opuse asupra sensului influenței: 1. Legea lui Wagner [2] (Teoria creșterii activităților statului): „Pe măsură ce națiunile progresează, activitățile guvernamentale tind să crească atât extensiv, cât și intensiv.” Această teorie susține că există o relație pozitivă pe termen lung între dezvoltarea economică și dimensiunea sectorului public. Pe măsură ce o societate se modernizează și venitul pe cap de locuitor crește (creșterea PIB), cererea cetățenilor pentru servicii publice, infrastructură și securitate socială crește și mai mult, determinând statul să cheltuiască o pondere tot mai mare din venitul național. 2. Ipoteza Keynesiană (Efectul Multiplicator): Spre deosebire de Wagner, John Maynard Keynes a privit cheltuielile publice ca pe o variabilă independentă, capabilă să acționeze ca un motor de creștere. Keynes argumentează prin celebrul său exemplu al „sticlelor cu bancnote” că injecțiile de capital public în economie, indiferent de destinația lor imediată, generează un efect multiplicator ce stimulează venitul național și ocuparea forței de muncă. Conform acestei viziuni, în perioade de stagnare, statul trebuie să crească cheltuielile pentru a stimula cererea agregată, ceea ce, prin „efectul de multiplicare”, va genera o creștere mai mare a PIB-ului. Deci, un leu investit de stat în infrastructură sau consum generează venituri suplimentare pentru firme și cetățeni, relansând economia.

Înainte de analiza corelației dintre cheltuielile publice și creșterea economica în Republica Moldova, analizam cheltuielile publice și structura lor.

Tabelul 1: Structura cheltuielilor publice pe perioada 2016-2025

milioane lei

Categorii de cheltuieli publice	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**Ritm mediu de modificare, %, +,-**
Servicii de stat cu destinatie generala	1191,3	1310,3	1353,9	1488,1	1621,1	1643,4	1905,4	2129,3	2577,8	2879,8	10,30
Aparare nationala	8,7	10,9	11,6	1,3	12,8	1,4	15,5	18,2	20,3	20,3	9,92
Ordine publica si securitate nationala	9,9	19,4	17,0	16,5	19,1	23,7	28,0	28,4	29,5	38,5	16,25

Servicii in domeniul economiei	838,7	1353,5	1523,6	1779,9	2094,6	2693,6	2855,4	3352,4	3588,8	3947,9	18,78
Protectia mediului	30,3	54,5	35,6	37,6	28,8	47,3	45,7	3,7	129,0	104,9	14,79
Gospodaria de locuinte si gospodaria serviciilor comunale	1003,9	1121,7	1348,5	1466,0	1668,0	2088,6	2711,5	3521,0	2807,9	3748,7	15,76
Ocrotirea sanatatii	74,8	139,5	165,5	170,4	15,6	157,5	149,8	108,1	85,3	8,4	-21,52
Cultura, sport, tineret, culte si odihna	698,8	830,9	98,6	1235,5	1120,1	1287,3	1546,3	2035,7	2106,7	2406,1	14,73
Invatamint	6570,8	7460,4	8083,0	9562,0	9921,4	10840,2	13060,2	15512,0	15894,8	18050,0	11,88
Protectie sociala	891,8	976,7	1029,6	1178,5	1292,4	1550,9	1843,8	2304,5	897,9	77,8	-23,74
Total cheltuieli	11321,1	13279,7	13668,9	16937,8	17795,6	20335,8	24163,5	29015,4	28140,0	31284,4	11,96

Sursa: *elaborat de autor în baza sursei [4]*

Datele din tabelul de mai sus evidențiază o tendință de creștere susținută, dar inegală, a alocărilor bugetare. În perioada analizată (2016–2025), cheltuielile publice totale (cheltuieli și active nefinanciare) au înregistrat o traiectorie ascendentă remarcabilă, crescând de la aproximativ 11,3 miliarde lei în 2016 la un nivel estimat/executat semnificativ mai mare în ultimii ani. Ritmul mediu de creștere de aproximativ 12,05% demonstrează o expansiune constantă a bugetului public, alimentată atât de necesitățile de modernizare, cât și de presiunile inflaționiste și crizele regionale recente. Se observă că cel mai mare salt procentual a avut loc în perioada 2022-2023, cu o creștere de peste 20%, fapt ce reflectă măsurile de suport implementate în contextul crizelor energetice și economice.

Creșterea totalului cheltuielilor a fost determinată, în mod prioritar, de sectorul Învățământ (cod 09), care rămâne cea mai mare pondere din buget. Alocările pentru educație aproape s-au triplat în decursul celor 10 ani, evoluând de la 6,5 miliarde lei (2016) la peste 18 miliarde lei (2025). Un alt pilon critic care a susținut creșterea totalului sunt Serviciile în domeniul economiei (cod 04) și Gospodăria de locuințe și serviciile comunale (cod 06). Acestea din urmă au înregistrat ritmuri medii de creștere de peste 15-18%, sugerând o orientare a statului către proiecte de infrastructură și dezvoltare regională în a doua jumătate a deceniului analizat.

Interesantă este evoluția sectorului Cultură, sport și tineret (cod 08), care a cunoscut o creștere explozivă în perioada 2018-2019, stabilizându-se ulterior la peste 2 miliarde de lei. Aceasta indică o schimbare de viziune în finanțarea activităților de odihnă și culte la nivel național. Totodată, Serviciile de stat cu destinație generală (cod 01) au păstrat un ritm de creștere constant, de circa 10,3%, reflectând costurile administrative ale funcționării aparatului de stat în procesul de adaptare la noile cerințe de guvernare.

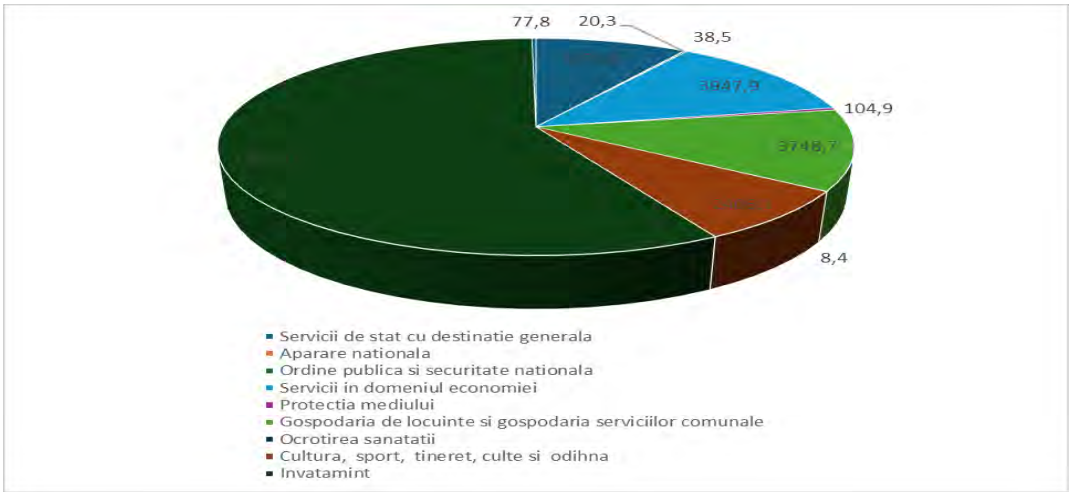

Figura 1: Structura cheltuielilor publice pentru anul 2025
Sursa: *elaborat de autor în baza sursei [4]*

La polul opus, anumite categorii au exercitat o presiune de reducere sau au manifestat o volatilitate extremă. Protecția socială (cod 10) în cadrul acestei clasificații specifice (active nefinanciare/investiții) prezintă un ritm mediu negativ de -23,7%, ceea ce poate sugera o reorientare a fondurilor dinspre investiții capitale în asistență socială către plăți directe de consum (care nu apar neapărat în acest tabel de active). De asemenea, Ocrotirea sănătății (cod 07) arată o scădere drastică în ultimul an analizat față de vârful din 2021 (contextul pandemiei), indicând o contractare a investițiilor majore în infrastructura spitalicească după depășirea urgenței sanitare globale.

Analiza structurii cheltuielilor publice pentru anul 2025, prezentată în diagrama, evidențiază o concentrare masivă a resurselor financiare către sectorul educațional, care domină bugetul cu o pondere de aproximativ 64%. Această prioritate clară pentru domeniul „Învățământ” reflectă un angajament strategic pe termen lung în dezvoltarea capitalului uman, însă, în același timp, creează un contrast izbitor cu restul categoriilor funcționale. Sectoare precum „Serviciile în domeniul economiei” (14%) și „Gospodăria de locuințe și serviciile comunale” (13%) ocupă poziții secundare, dar importante, indicând un efort de susținere a infrastructurii și a activității economice. În schimb, domeniile vitale pentru reziliența socială și securitatea statului, cum ar fi „Protecția mediului”, „Apărarea națională” sau „Ocrotirea sănătății”, apar cu ponderi marginale în această clasificație a activelor și cheltuielilor, sugerând o structură bugetară puternic polarizată ce necesită o monitorizare atentă a echilibrului dintre investițiile sociale și cele de dezvoltare durabilă.

Tabelul 2: Evoluția PIB-ului pentru perioada 2016- 2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Produsul intern brut	153557,8	165650,1	183180,6	195778,7	189186,5	227556,6	230827,2	277749	304375,7	353500

Sursa: *elaborat de autor in baza sursei [5]*

Evoluția Produsului Intern Brut al Republicii Moldova în perioada 2016–2025 din tabelul 2 evidențiază o traiectorie ascendentă susținută, valoarea nominală a acestuia

crescând de peste două ori, de la 153.557,8 milioane lei în 2016 la o valoare prognozată de 353.500 milioane lei în 2025. Această dinamică pozitivă a fost marcată de o accelerare vizibilă după anul 2021, când economia a depășit pragul de 200 de miliarde de lei, atingând 227.556,6 milioane lei. Singura excepție de la acest trend de creștere a fost înregistrată în anul 2020 (189.186,5 milioane lei), când s-a resimțit o ușoară contracție față de nivelul anului precedent, fiind un punct de inflexiune cauzat de șocurile economice externe.

Tabelul 3: Analiza corelației dintre cheltuielile publice și nivelul PIB-ului pentru perioada 2016-2025

Perioada	Cheltuieli X	PIB y	xi- x med	yi-ymed	(xi-x med)(yi-ymed)	(xi-x med)²	(yi-ymed)²
2016	11321,1	153557,8	-9273,2	-74578,4	691577203,6	85991392,5	5561940729,7
2017	13279,7	165650,1	-7314,5	-62486,1	457056374,4	53502296,5	3904515192,7
2018	13668,9	183180,6	-6925,3	-44955,6	311331937,4	47960021,1	2021007769,6
2019	16937,8	195778,7	-3656,4	-32357,5	118313569,9	13369607,6	1047009100,6
2020	17795,6	189186,5	-2798,6	-38949,7	109004624,1	7832153,0	1517080688,1
2021	20335,8	227556,6	-258,4	-579,6	149775,7787	66772,3	335959,3
2022	24163,5	230827,2	3569,3	2691,0	9604833,108	12739685,5	7241373,4
2023	29015,4	277749,0	8421,2	49612,8	417797733,9	70916131,1	2461427939,3
2024	28140,0	304375,7	7545,8	76239,5	575289133,8	56939348,2	5812458310,7
2025	31284,4	353500,0	10690,2	125363,8	1340162577	114280153,7	15716077335,9
Media	20594,2	228136,2					
Suma					691577203,6	85991392,53	5561940730
Covarianța = 69157720,36							
Coeficientul de corelație = 1							
Coeficientul de determinare = 1							

Sursa: *elaborat de autor in baza sursei [4] și [5]*

Analiza datelor privind corelația dintre cheltuielile publice și Produsul Intern Brut (PIB) pentru perioada 2016–2025 sugerează existența unei relații pozitive între acești doi indicatori. Valorile calculate ale coeficientului de corelație indică o asociere puternică, însă aceasta trebuie interpretată cu prudență, având în vedere faptul că ambele variabile prezintă o tendință ascendentă în timp. Prin urmare, relația observată reflectă în mare măsură evoluția comună a indicatorilor macroeconomici și nu implică neapărat o legătură de cauzalitate directă. În acest context, creșterea PIB-ului este însoțită de o majorare a cheltuielilor publice, însă amploarea și natura acestei relații necesită o analiză econometrică mai aprofundată pentru a determina sensul și intensitatea influenței dintre variabile.

Pe parcursul celor zece ani analizați, dinamica ambelor variabile a fost una ascendentă, cu un punct de referință major în anul 2025, când PIB-ul a atins valoarea de 353.500,0 mil. Lei, susținând un nivel al cheltuielilor de 31.284,4 mil. lei. Deși în anul 2020 s-a observat o ușoară scădere a PIB-ului la 189.186,5 mil. Lei, cheltuielile au continuat să crească, sugerând o politică fiscală de susținere a economiei în momente de criză. În

ansamblu, valorile ridicate ale covarianței confirmă faptul că evoluția sectorului public este alimentată constant de expansiunea economică națională.

Analiza integrată a indicatorilor macroeconomici în perioada 2016–2025 evidențiază o legătură strânsă între dinamica de creștere economică a țării și capacitatea de finanțare a sectorului public, ambele variabile dublându-și valoarea nominală în acest deceniu. Dependența bugetului de veniturile fiscale, care susțin peste 88% din cheltuieli, demonstrează că stabilitatea financiară a statului rămâne legată de performanța generală a economiei naționale. Această relație statistică observată în datele istorice confirmă faptul că o economie în expansiune oferă spațiul necesar pentru creșterea progresivă a cheltuielilor, asigurând resursele esențiale pentru funcționarea și modernizarea serviciilor publice.

Concluzie generală: datele analizate pentru ultimul deceniu indică existența unei relații pozitive între evoluția economică și volumul cheltuielilor publice, însă această corelație trebuie interpretată cu prudență. Caracterul ascendent al ambelor variabile poate genera o asociere statistică puternică, fără a implica neapărat o relație de cauzalitate directă. Deși Produsul Intern Brut reprezintă un factor important în determinarea capacității de finanțare a sectorului public, dinamica viitoare a acestor indicatori poate fi influențată de factori externi, precum șocurile economice, schimbările structurale sau politicile fiscale adoptate. În acest context, o creștere economică susținută nu garantează automat o utilizare eficientă a resurselor publice sau o evoluție proporțională a veniturilor bugetare, fiind necesară o abordare prudentă și fundamentată în procesul decizional.

Bibliografie:

1. Legea finanţelor publice şi responsabilităţii bugetar-fiscale Nr. 181 din 25-07-2014
2. WAGNER, Adolph. Grundlegung der politischen Oekonomie. Leipzig: C.F. Winter, 1893.
3. KEYNES, John Maynard. The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Palgrave Macmillan, 1936. 428 p. ISBN 978-0230004764.
4. http://buget.mf.gov.md
5. https://statistica.gov.md/ro

RELEVANŢA PRINCIPIILOR LUI FAYOL ÎN MANAGEMENTUL CONTEMPORAN

THE RELEVANCE OF FAYOL'S PRINCIPLES IN CONTEMPORARY MANAGEMENT

Elena MINCOVSCAIA,
Specialitatea Business și Administrare, gr. BA 2501,
Coordonator științific: **Liudmila ROȘCA-SADURSCHI**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Articolul analizează relevanța celor „14 principii de management” formulate de Henri Fayol în contextul managementului contemporan caracterizat prin dinamism, tehnologizare și globalizare intensă. Principiile lui Fayol sunt considerate fundamentale în dezvoltarea gândirii manageriale și asigurarea unei activități organizaționale eficiente în cadrul întreprinderii și au un rol esențial în teoria și practica*

managementului, structurarea proceselor organizaționale și asigurarea atingerii obiectivelor propuse de întreprindere. În lucrare se examinează opiniile din literatura de specialitate împărțite în 2 grupe distincte - cei care susțin relevanța ideilor lui Fayol (teoriticienii Archer, Fells, Hales) și cei care contestă actualitatea acesotra (autorii Kotter și Mintzberg) în mediul managerial contemporan cu trăsături specifice situației socio-economice diferite decât aspectele și necesitățile în care au apărut „principiile”. Analiza demonstrează că opiniile contradictorii ale teoriticienilor sunt cauzate de modul de interpretare a teoriilor lui Fayol și atestă că principiile lui Fayol rămân relevante în managementul contemporan, adaptându-se la mediul intern și extern al organizațiilor.

Cuvinte-cheie: *Fayol, 14 principii, management contemporan*

Abstract: *The article analyzes the relevance of the "14 principles of management" formulated by Henri Fayol in the context of contemporary management characterized by dynamism, technologization and intense globalization. Fayol's principles are considered fundamental in the development of managerial thinking and ensuring efficient organizational activity within the enterprise and have an essential role in the theory and practice of management, structuring organizational processes and ensuring the achievement of the objectives proposed by the enterprise. The paper examines the opinions in the specialized literature divided into 2 distinct groups - those who support the relevance of Fayol's ideas (theorists Archer, Fells, Hales) and those who dispute their relevance (authors Kotter and Mintzberg) in the contemporary managerial environment with specific features of the socio-economic situation different from the aspects and needs in which the "principles" appeared. The analysis demonstrates that the contradictory opinions of theorists are caused by the way Fayol's theories are interpreted and attests that Fayol's principles remain relevant in contemporary management, adapting to the internal and external environment of organizations.*

Keywords: *Fayol, 14 principles, contemporary management*

Henri Fayol, considerat „Părintele teoriei moderne a managementului” a formulat la începutul secolului XX, în lucrarea sa *„Administration industrielle et générale”* cele 14 principii fundamentale concepute pentru a spori eficiența, eficacitatea managementului organizațional și pentru a ghida managerul de succes în contextul industrializării masive și lipsei unui sistem structurat de coordonare în cadrul organizațiilor, care ar permite conlucrarea productivă între aparatul administrativ și executiv în scopul atingerii obiectivelor comune [1]. Astăzi, aceste principii sunt cunoscute drept cele care au revoluționat gândirea administrativă și au pus bazele dezvoltării teoriei managementului, generând curente noi de gândire ca răspuns la ideile lui Fayol.

Fiind un inginer minier, Henri Fayol s-a bazat pe experiența de conducere a unei mari companii miniere și metalurgice în redactarea acelui set de reguli practice și universale pentru oricare tip de organizație, cunoscut sub denumirea de „Cele 14 principii de management”. Analiza relevanței acestor principii în managementul contemporan este influențată de dinamicitatea mediului socio-economic și tehnologic în care activează întreprinderea modernă [2]. Principiile lui Fayol privind diviziunea muncii, unitatea de comandă și unitatea de direcție rămân fundamentale și în circumstanțele organizațioanle moderne, companiile continuând să le integreze pentru a asigura eficiența operațională și facilitarea practicilor manageriale. Alte principii, care actualmente sunt categorizate în leadership și dezvoltarea resurselor umane, formulate de Fayol precum autoritatea și responsabilitatea, echitatea și spiritul de echipă (esprit de corps) demonstrează relevanța prin programele existente de formare în leadership pentru a crește coeziunea și motivarea în

cadrul echipei în interesele întreprinderii. De asemenea, astfel de principii precum ordinea și stabilitatea personalului își păstrează actualitatea în contextul managementului contemporan în permanentă mișcare, asigurând astfel reducerea efectelor perturbatoare și menținerea stabilității care reprezintă un obiectiv strategic pentru dezvoltarea organizației. Pe măsura globalizării întreprinderilor, principiile lui Fayol rămân acea legătură dintre un element și sistem, garantând durabilitatea companiei [3, 4].

Perspectivele teoriei lui Fayol în managementul contemporan rămân un subiect de dezbatere, deși Fayol a fundamentat primele etape ale managementului modern și a dovedit viabilitatea teoriei sale în timp. Susținătorii relevanței, autorii precum Archer, Fells, Hales argumentează că „principiile rămân semnificative și utile pentru toate generațiile”, iar criticii precum Kotter și Mintzberg contestă relevanța princiilor lui Fayol în managementul actual argumentând că realitățile manageriale contemporane diferă semnificativ de cele în care au fost concepute principiile lui Fayol. Totuși, analiza mai detaliată sugerează, că teoriile lui Fayol necesită o interpretare contextuală în organizațiile contemporane, din cauza perspectivelor diferite asupra aceluiași fenomen din cadrul întreprinderii și a culturii schimbătoare sub presiunea mediului exterior. Astfel, datorită caracterului complex al organizațiilor de astăzi, unele dintre principii necesită o abordare modernă în sensul de adaptare conform noilor cerințe ale organizațiilor [5, 6].

În concluzie, principiile lui Fayol de la planificarea strategică până la leadership continuă să rămână contribuții valoroase și relevante în managementul contemporan oferind claritate și eficacitate în activitatea organizațiilor complexe în scopul atingerii obiectivelor propuse.

Bibliografie:

1. FAYOL, H. Administration industrielle et generale, 1916.
2. Francis Mbah Takwi, CONTEMPORARY BUSINESS MANAGEMENT, 2014. Available: https://www.researchgate.net/publication/344750927_CONTEMPORARY_MANAGEMENT
3. PolSci.Insitute „Fayol’s 14 Principles of Management: A Framework for Organizational Success”, 21 iulie 2025. Available: https://polsci.institute/perspectives-public-administration/fayol-14-principles-of-management/
4. PolSci.Institute „The Relevance of Fayol’s Principles in Modern Management Practices”, 24 iulie 2025. Available: https://polsci.institute/perspectives-public-administration/relevance-fayols-principles-modern-management/#modern-management-practices-influenced-by-fayols-principles
5. Journal of Management History „Henri Fayol, practitioner and theoretician – revered and reviled”, 2010. Available: https://www.researchgate.net/publication/225083631_Henri_Fayol_practitioner_and_theoretician_-_revered_and_reviled
6. IIMT Journal of Management Vol.1, Issue 1.„Relevance of Classical Management Concepts in the Contemporary Era – A Case Study of Fayol’s Principles”, 2024.

ESENȚA EVIDENȚEI CONTABILE ASUPRA GESTIUNII EFICIENTE A PATRIMONIULUI ÎNTREPRINDERII

THE ESSENCE OF ACCOUNTING RECORDS ON THE EFFICIENT MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE'S ASSETS

Arina CARAPASCAL,
Specialitatea Contabilitate, gr. C 2401,
Coordonator științific: **Sofia DONEA**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Evidența contabilă reprezintă un element fundamental al sistemului informațional economic al entităților economice, având un rol esențial în gestionarea eficientă a patrimoniului. Prin intermediul metodelor specifice de înregistrare, prelucrare și analiză a datelor economico-financiare, contabilitatea asigură reflectarea fidelă a situației patrimoniale și a rezultatelor activității desfășurate.*

În contextul economiei de piață, caracterizată prin concurență și instabilitate, evidența contabilă devine un instrument indispensabil pentru fundamentarea deciziilor manageriale. Aceasta contribuie la utilizarea eficientă a resurselor, la reducerea riscurilor și la creșterea performanței economice a entității, asigurând totodată transparența activității economice și respectarea cadrului legislativ în vigoare.

Prin funcțiile sale principale – de informare, control, analiză și corectitudine juridică – evidența contabilă oferă suport atât managementului intern, cât și utilizatorilor externi. Astfel, o organizare corectă a sistemului contabil contribuie la dezvoltarea durabilă a entității și la consolidarea poziției acesteia pe piață.

Cuvinte-cheie: *evidență contabilă, patrimoniu, gestiune, eficiență, performanță*

Abstract: *Accounting records represent a fundamental element of the economic informational system of economic entities, having an essential role in the efficient management of patrimony. Through specific methods of recording, processing, and analyzing economic and financial data, accounting ensures the faithful representation of the patrimonial situation and the results of the performed activity.*

In the context of a market economy, characterized by competition and instability, accounting records become an indispensable tool for supporting managerial decisions. They contribute to the efficient use of resources, risk reduction, and the increase of the entity's economic performance, while also ensuring the transparency of economic activity and compliance with the legal framework in force.

Through its main functions – information, control, analysis, and legal correctness – accounting records provide support both to internal management and external users. Thus, a proper organization of the accounting system contributes to the sustainable development of the entity and to strengthening its position on the market.

Keywords: *accounting records, patrimony, management, efficiency, performance*

Activele entităților au un rol esențial în activitatea economică de la utilizarea cărora se așteaptă beneficii pentru entitate. Prin utilizarea activelor entitățile își realizează scopul principal al afacerii. Utilizarea eficientă a activelor generează profitabilitate entității. Structura activelor permite să determinăm activele ce asigură activitatea și dinamica acestora în creștere sau descreștere. Entitățile își plasează resursele financiare în procurarea diferitor

elemente de activ care totalizează în esență patrimoniul de activ. Structura patrimoniului de active din cadrul entității include: a) Active imobilizate, b) Active circulante.

Pentru a spori eficiența economică și financiară din exploatarea acestor active este necesar de o gestiune financiară permanentă cu o bază de date care să permită luarea deciziilor corecte, privind utilizarea eficientă a activelor, structura optima a activelor și capacități de acțiune în caz de situații negative. Gestiunea patrimoniului de active presupune examinarea activelor controlate de către entitate, indiferent de sursele de finanțare a acestora. Gestiunea activelor necesită luarea unor decizii complexe pe tot parcursul ciclului de viață a entității, iar pentru aceasta ar trebui să dispunem de o bază de date corect reflectate, grupate și totalizate [7].

Drept surse informaționale pentru selectatea datelor necesare proceselor decizionale servește informația din contabilitate, generalizată în *Situațiile financiare*. Informația din contabilitate este bine analizată, documentată și grupată pe categorii de active cu modificări de mișcare ordonate în timp. Astfel evidența contabilă reprezintă baza organizării și conducerii activității economice în cadrul unei entități, având rolul de a reflecta în mod sistematic și cronologic toate operațiunile economico-financiare. Într-un mediu economic dinamic, caracterizat prin schimbări frecvente și competiție intensă, informația contabilă devine factor esențial în procesul decizional.

Analiza situației patrimoniului de active oferă decidenților de a aprecia următoarele aspect:

a) mărimea valorică totală a activelor controlată de entitate;
b) dinamica patrimoniului de active pe perioade de gestiune;
c) componența elementelor de active și destinația;
d) gradul de lichiditate a activelor controlate de entitate;
e) venitul generat de activele controlate de entitate [7].

Contabilitatea poate fi definită ca un sistem de colectare, prelucrare și prezentare a informațiilor privind patrimoniul și rezultatele activității unei entități. Prin intermediul acesteia, se asigură cunoașterea exactă a resurselor economice, a surselor de finanțare și a modului de utilizare a acestora, contribuind astfel la menținerea echilibrului financiar.

Funcțiile evidenței contabile evidențiază importanța acesteia în cadrul entității și anume:

- *funcția* de informare permite furnizarea datelor necesare utilizatorilor interni și externi,
- *funcția* de control contribuie la verificarea corectitudinii operațiunilor economice,
- *funcția* de analiză facilitează evaluarea performanței economice,
- *funcția* juridică conferă valoare probatorie documentelor contabile.

În cadrul entității se disting două forme principale de contabilitate*: contabilitatea financiară și contabilitatea de gestiune*. Contabilitatea financiară are rolul de a reflecta situația patrimonială și rezultatele financiare pentru utilizatorii externi, fiind reglementată prin acte normative. Contabilitatea de gestiune este orientată spre necesitățile interne ale managementului, contribuind la planificare, control și optimizare a activității economice.

Gestionarea eficientă a patrimoniului este posibilă doar în condițiile unei evidențe contabile corecte și complete. Prin înregistrarea exactă a operațiunilor economice, contabilitatea permite monitorizarea permanentă a resurselor și identificarea eventualelor abateri.

Impactul evidenței contabile asupra eficienței economice este semnificativ. O contabilitate bine organizată contribuie la utilizarea rațională a resurselor, reducerea cheltuielilor și creșterea profitabilității. În plus, aceasta oferă suport pentru luarea deciziilor strategice și pentru dezvoltarea pe termen lung a entității.

În practică, evidența contabilă permite elaborarea bugetelor, analiza costurilor și veniturilor, evaluarea performanțelor, respectarea legislației fiscale și contabile din Republica Moldova. Astfel, contabilitatea devine un instrument indispensabil pentru asigurarea unei gestiuni eficiente și pentru atingerea obiectivelor economice.

Concluzii. Evidența contabilă constituie fundamentul gestiunii eficiente a patrimoniului întreprinderii, având un rol esențial în asigurarea stabilității și performanței economice. Prin furnizarea unor informații corecte și relevante, aceasta contribuie la controlul resurselor și la fundamentarea deciziilor manageriale.

Deci, o entitate nu poate funcționa eficient și nu își poate asigura dezvoltarea durabilă fără un sistem contabil bine organizat și adaptat cerințelor legislative și mediului economic actual.

Bibliografie:

1. Legea contabilității nr. 113/2007 – Republica Moldova- https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110665&lang=ro
2. Standarde Naționale de Contabilitate (SNC)- https://mf.gov.md/ro/content/standarde-na%C8%9Bionale-de-contabilitate
3. Portal contabilitate RM- https://contabilitate.md/
4. Monitorul Fiscal- https://monitorul.fisc.md
5. Articol despre evidența contabilă- https://meta-sistem.md/ro/company/news/de-ce-este-necesara-implementarea-sistemului-de-evidenta-contabila-intr-o-intreprindere
6. Grigoroi L. și alții Contabilitatea întreprinderii, ed.Cartier, ISBN 978-9975-86-456-5.
7. Burlea E., Management financiar, ed. Economica, 2019, ISBN 978-973-709-891-7-336.

ANALIZA STRUCTURII FINANCIARE CA INSTRUMENT DE APRECIERE A POTENȚIALULUI INVESTIȚIONAL AL ÎNTREPRINDERII S.R.L. „GRANDLEON”

FINANCIAL STRUCTURE ANALYSIS AS A TOOL FOR ASSESSING THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE ENTERPRISE S.R.L. “GRANDLEON”

Ana MARIN-MUSTEAȚĂ,
Programul de Master Gestiunea Financiar Contabilă a Afacerii, gr. MGFCA 2501,
Coordonator științific: **Irina ȘCHIOPU**, dr., conf.univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *În economia actuală, marcată de concurență intensă și schimbări tehnologice rapide, investițiile reprezintă un factor determinant pentru dezvoltarea și menținerea competitivității întreprinderilor. Deciziile investiționale implică alocarea unor resurse financiare importante și sunt asociate cu un anumit grad de risc, ceea ce impune necesitatea unei fundamentări riguroase. În acest context, analiza structurii financiare constituie un instrument esențial în evaluarea potențialului investițional, deoarece permite aprecierea modului de constituire și utilizare a resurselor financiare, a gradului de autonomie financiară, a nivelului de îndatorare și a capacității de generare a profitului.*

Prin utilizarea indicatorilor economico-financiari relevanți, analiza structurii financiare oferă informații importante privind stabilitatea și performanța întreprinderii,

contribuind la identificarea oportunităților de dezvoltare și la reducerea riscurilor investiționale. Astfel, aceasta facilitează adoptarea unor decizii eficiente și sustenabile în procesul investițional.

Cercetarea este completată prin realizarea unui studiu practic în baza unei întreprinderi reale, care permite reflectarea aplicativă a conceptelor teoretice și evidențierea modului de determinare a potențialului investițional în practică și are ca scop evaluarea potențialului investițional al S.R.L. „Grandleon” în baza analizei structurii financiare pentru perioada anilor 2023–2024.

Cuvinte-cheie: *analiză financiară, autonomie financiară, structură financiară, potențial investițional, rentabilitate, etc*

Abstract: *In today’s economy, characterized by intense competition and rapid technological changes, investments represent a key factor for the development and maintenance of enterprise competitiveness. Investment decisions involve the allocation of significant financial resources and are associated with a certain level of risk, which requires a rigorous foundation. In this context, financial structure analysis constitutes an essential tool for assessing investment potential, as it enables the evaluation of how financial resources are formed and used, the degree of financial autonomy, the level of indebtedness, and the capacity to generate profit.*

By using relevant financial indicators, financial structure analysis provides important information regarding the stability and performance of an enterprise, contributing to the identification of development opportunities and the reduction of investment risks. Thus, it facilitates the adoption of efficient and sustainable decisions within the investment process.

The research is complemented by a practical study based on a real enterprise, which allows the applied reflection of theoretical concepts and highlights how investment potential is determined in practice. The study aims to assess the investment potential of S.R.L. “Grandleon” based on financial structure analysis for the period 2023–2024.

Keywords: *financial analysis, financial independence, financial structure, investment potential, profitability*

În condițiile economiei contemporane, caracterizată prin concurență intensă și schimbări tehnologice rapide, investițiile reprezintă un factor esențial pentru dezvoltarea și menținerea competitivității întreprinderilor. Deciziile investiționale implică alocarea unor resurse financiare semnificative și sunt asociate cu un anumit grad de risc, motiv pentru care fundamentarea acestora trebuie realizată pe baza unor analize riguroase. În acest context, analiza structurii financiare capătă o importanță deosebită, deoarece permite evaluarea stabilității financiare, a gradului de îndatorare și a capacității întreprinderii de a genera profit și de autofinanțare. Prin urmare, utilizarea acesteia ca instrument de apreciere a potențialului investițional prin prisma surselor de finanțare, devine necesară pentru adoptarea unor decizii eficiente și sustenabile.

Prezenta cercetare are la bază analiza realizată în baza situațiilor financiare ale S.R.L. „Grandleon” aferente perioadei anilor 2023–2024, întocmite conform raportărilor contabile oficiale . Aceste date oferă o imagine fidelă asupra poziției financiare și performanței întreprinderii, constituind suportul pentru evaluarea potențialului investițional.

Din punct de vedere teoretic, structura activelor reflectă modul de alocare a resurselor economice ale întreprinderii și influențează direct potențialul investițional, întrucât un echilibru între activele circulante și cele imobilizate asigură atât lichiditatea necesară desfășurării activității curente, cât și capacitatea de realizare a investițiilor pe termen lung [2, p. 67]. În cazul S.R.L. „Grandleon”, activele circulante dețin o pondere majoritară,

respectiv 91,9% în anul 2023 și 88% în anul 2024, ceea ce indică o bună capacitate de a susține activitatea curentă și de a face față obligațiilor pe termen scurt. Totodată, creșterea activelor imobilizate evidențiază preocuparea pentru consolidarea bazei tehnico-materiale și pentru modernizarea activității, ceea ce contribuie la creșterea eficienței operaționale.

În ceea ce privește structura pasivului, teoria financiară susține că un nivel ridicat al capitalului propriu asigură independență financiară și reduce riscul asociat îndatorării [2, p. 123]. În cazul întreprinderii analizate, capitalul propriu depășește 90% din totalul surselor de finanțare, ceea ce demonstrează o autonomie financiară ridicată și o dependență redusă față de creditori. Nivelul scăzut al datoriilor confirmă stabilitatea financiară și capacitatea întreprinderii de a-și susține activitatea în mod independent.

Din perspectiva performanței economice, creșterea veniturilor și a profitului reprezintă indicatori esențiali ai eficienței activității întreprinderii. În cazul S.R.L. „Grandleon”, veniturile din vânzări au crescut de la 5 071 008 lei în anul 2023 la 5 596 926 lei în anul 2024, iar profitul brut s-a majorat de la 1 530 842 lei la 1 847 233 lei, ceea ce reflectă o gestionare eficientă a costurilor și o utilizare judicioasă a resurselor.

Totodată, rentabilitatea vânzărilor, determinată prin raportarea profitului brut la veniturile din vânzări, a înregistrat o creștere de la 30,18% în anul 2023 la 33,01% în anul 2024, evidențiind capacitatea întreprinderii de a genera profit din activitatea desfășurată și indicând o îmbunătățire a eficienței economice pe piață. Indicatorii de rentabilitate confirmați prin analiza financiară demonstrează capacitatea întreprinderii de a genera profit și de a valorifica eficient capitalul disponibil.

De asemenea, indicatorii de stabilitate financiară, precum solvabilitatea generală ridicată- 94,7% din totalul pasivelor în anul 2023, și 90,9% în anul 2024, și rata redusă a îndatorării înregistrând valori de 5,3% în anul 2023 și 9,1% în anul 2024, confirmă capacitatea întreprinderii de a-și onora obligațiile financiare. Din punct de vedere teoretic, aceste elemente sunt esențiale în aprecierea potențialului investițional și finanțarea acesteia, deoarece reflectă un risc financiar scăzut. În cazul analizat, aceste caracteristici consolidează imaginea unei întreprinderi stabile și credibile. În ceea ce privește lichiditatea, teoria sugerează că menținerea unui nivel optim al disponibilităților bănești este necesară pentru desfășurarea normală a activității [2, p. 98]. În cazul S.R.L. „Grandleon”, reducerea numerarului nu indică o deteriorare a situației financiare, de la 17,33 % în anul 2023 la 9,69 % în anul 2024, ci reflectă utilizarea resurselor pentru susținerea activității și dezvoltarea operațională, ceea ce demonstrează o abordare strategică în gestionarea capitalului.

În concluzie, analiza structurii financiare a S.R.L. „Grandleon” a permis determinarea într-o măsură semnificativă a potențialului investițional și al posibilităților de finanțare la întreprindere. Indicatorii analizați evidențiază o autonomie financiară ridicată, un nivel redus al îndatorării și o rentabilitate în creștere, ceea ce confirmă existența unor premise favorabile pentru dezvoltare. Se poate afirma că metoda analizei structurii financiare este oportună și eficientă în evaluarea potențialului investițional și aprecierii surselor de finanțare, oferind o bază solidă pentru fundamentarea deciziilor economico-financiare. Astfel, obiectivul lucrării a fost atins, demonstrând relevanța acestei analize în aprecierea capacității întreprinderii de a atrage și utiliza eficient resurse financiare pentru dezvoltare.

Bibliografie:

1. Biroul Național de Statistică. (2024). *Statistica întreprinderilor*. Disponibil: blob:https://depozitar.statistica.md/d61d5acc-bc8b-4194-99ba-fdc0163029b3
2. Gitman, L. J., Zutter, C. J. – *Principles of Managerial Finance*, disponibil online: https://opac.uma.ac.id/repository/30459588-Principles-of-Managerial-Finance-by-Gitman.pdf

SECȚIUNEA IV: DEZVOLTAREA STEAM A AFACERILOR LOCALE

MANAGEMENTUL CALITĂȚII ȘI SUSTENABILITATEA: PERSPECTIVE PRIVIND INTEGRAREA CRITERIILOR ESG (MEDIU, SOCIAL ȘI DE GUVERNANȚĂ)

QUALITY MANAGEMENT AND SUSTAINABILITY: PERSPECTIVES ON THE INTEGRATION OF ESG CRITERIA (ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND GOVERNANCE)

Cristina ICHIM,
Specilaitatea Business și Administrare, gr. BA 2301,
Coordonator științific: **Todos Irina**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Cercetarea analizează interdependența dintre managementul calității și integrarea criteriilor ESG (mediu, social și de guvernanță) în cadrul industriei alimentare, utilizând ca studiu de caz întreprinderea S.A. „CahulPan” din Republica Moldova. Studiul evidențiază faptul că performanța economică stabilă a companiei, confirmată de creșterea veniturilor cu 60,70% și a profitului cu 92,50% între 2019-2023, constituie un fundament solid pentru tranziția către sustenabilitate. Deși „CahulPan” aplică eficient standardul ISO 9001 pentru controlul proceselor și reducerea pierderilor, se constată lipsa unui sistem ESG formalizat, a indicatorilor de monitorizare și a raportării sustenabilității. Managementul calității sprijină direct dimensiunea ecologică prin eficientizarea resurselor, dimensiunea socială prin siguranța produselor și stabilitatea locurilor de muncă, și guvernanța prin trasabilitate și transparență decizională. Totuși, integrarea parțială actuală limitează capacitatea de adaptare la cerințele moderne ale pieței și transparența în fața partenerilor. Se recomandă implementarea unui sistem ESG integrat în strategia organizațională, definirea unor obiective clare pentru fiecare pilon și adoptarea standardului ISO 14001 pentru o gestionare riguroasă a impactului de mediu. De asemenea, sunt esențiale monitorizarea consumului de energie, raportarea periodică a performanței și instruirea continuă a personalului pentru a asigura o dezvoltare sustenabilă și competitivă pe termen lung.*

Cuvinte-cheie: *managementul calității, ESG, sustenabilitate, S.A. „CahulPan”, siguranță alimentară, performanță economică, ISO 9001, ISO 14001*

Abstract: *The research analyzes the interdependence between quality management and the integration of ESG (Environmental, Social, and Governance) criteria within the food industry, using S.A. "CahulPan" from the Republic of Moldova as a case study. The study highlights that the company's stable economic performance confirmed by a 60.70% increase in revenue and a 92.50% increase in profit between 2019 and 2023 provides a solid foundation for the transition toward sustainability. Although "CahulPan" effectively applies the ISO 9001 standard for process control and waste reduction, the findings reveal the absence of a formalized ESG system, monitoring indicators, and sustainability reporting.*

Quality management directly supports the environmental dimension through resource efficiency, the social dimension through product safety and job stability, and governance through traceability and decision-making transparency. However, the current partial integration limits the capacity to adapt to modern market demands and reduces transparency toward partners. Recommends implementing an integrated ESG system within the organizational strategy, defining clear objectives for each pillar, and adopting the ISO 14001 standard for rigorous environmental impact management. Furthermore, monitoring energy consumption, periodic performance reporting, and continuous staff training are essential to ensure sustainable and competitive development in the long term.

Keywords: *quality management, ESG, sustainability, S.A. "CahulPan", food safety, economic performance, ISO 9001, ISO 14001*

Cercetarea analizează rolul managementului calității în integrarea cerințelor ESG în cadrul întreprinderilor din industria alimentară. În contextul actual, performanța unei companii nu se mai măsoară doar prin indicatori financiari, ci şi prin impactul asupra mediului, societății şi modului de guvernanță.

Studiul se bazează pe analiza întreprinderii S.A. „CahulPan”, un actor important pe piața panificației din sudul Republicii Moldova. Alegerea companiei se justifică prin poziția sa de lider regional şi prin evoluția economică stabilă în perioada analizată.

Întreprinderile aplică sisteme de management al calității pentru a controla procesele și a asigura conformitatea produselor. Totuși, integrarea acestor sisteme cu cerințele ESG rămâne limitată. Lipsa unei corelări între calitate și sustenabilitate afectează eficiența operațională și reduce capacitatea de adaptare la cerințele pieței. În practică, procesele funcționează separat, iar impactul asupra mediului și societății nu este monitorizat prin indicatori clari.

În cazul S.A. „CahulPan”, compania aplică proceduri de control al calității și investește în modernizarea producției. Aceste acțiuni susțin performanța economică și stabilitatea activității. Totuși, nu există un sistem ESG integrat care să includă obiective, indicatori și raportare. Această lipsă limitează dezvoltarea sustenabilă și reduce transparența în fața partenerilor și consumatorilor. Obiectivul principal constă în evaluarea modului în care managementul calității contribuie la adaptarea proceselor organizaționale la cerințele de mediu, sociale şi de guvernanță. Obiective secundare:

-analiza performanței economico-financiare

-identificarea elementelor ESG existente

-evidențierea lacunelor şi a riscurilor

-formularea de recomandări practice

Cercetarea se bazează pe metoda studiului de caz. Au fost analizate datele economicofinanciare ale întreprinderii pentru perioada 2019–2023. Metode utilizate:

-analiza indicatorilor financiari

-analiza structurii organizaționale

-interpretarea datelor statistice

-comparație evolutivă

Din punct de vedere al criteriilor ESG, întreprinderea S.A. CahulPan prezintă următoarele caracteristici:

- dimensiunea ecologică este susținută prin modernizare şi eficiență energetică

-dimensiunea socială este reflectată prin crearea a peste 180 locuri de muncă

-dimensiunea de guvernanță respectă cerințele legale şi structurale

Analiza datelor economico-financiare pentru perioada 2019–2023 a relevat un nivel al venitului de 60,70%, un nivel al profitului de 92,50% şi o productivitate a muncii de 65,80%, indicatori ce reflectă o performanță economică stabilă a întreprinderii.

ISO 9001 şi ESG sunt conectate prin modul în care o întreprindere îşi organizează procesele. Sistemul de calitate creează baza pentru performanță sustenabilă.

ISO 9001 controlează:

-calitatea materiilor prime
-procesele de producție
-satisfacția clientului
-reducerea erorilor

Aceste elemente influențează direct performanța ESG. Managementul calității nu funcționează separat de ESG. El reduce pierderile, creşte eficiența şi creează condițiile pentru implementarea standardelor de mediu şi sustenabilitate.

Legătura cu dimensiunea de mediu (E)

Controlul calității reduce pierderile în producție. Prin verificarea corectă a materiilor prime, reducerea produselor respinse şi diminuarea deşeurilor alimentare, întreprinderea obține un consum mai mic de resurse, reduce impactul asupra mediului şi îmbunătățeşte eficiența energetică.

ISO 9001 sprijină indirect tranziția către ISO 14001.

Legătura cu dimensiunea socială (S)

Un sistem de calitate bine aplicat duce la produse sigure pentru consum, protecția sănătății consumatorului şi condiții mai bune de muncă. Drept rezultat, creşte încrederea clienților şi se consolidează stabilitatea locurilor de muncă.

Legătura cu guvernanța (G)

Standardul ISO 9001 stabilește reguli clare pentru organizarea activităților și pentru controlul proceselor. El impune trasabilitate, documentare și responsabilități precise pentru fiecare etapă. Prin aceste cerințe, compania poate urmări deciziile și poate identifica rapid erorile. Acest mod de lucru crește controlul intern și reduce riscurile operaționale.

Aceste mecanisme susțin direct dimensiunea de guvernanță din cadrul ESG. Deciziile devin mai transparente, iar managementul acționează pe baza unor date concrete. În același timp, responsabilitățile bine definite îmbunătățesc disciplina organizațională și eficiența proceselor.

Astfel, compania își consolidează credibilitatea în fața partenerilor și a autorităților.

Probleme identificate

Cercetarea evidențiază mai multe limitări:

- lipsa unui sistem ESG formal
- lipsa indicatorilor de monitorizare
- lipsa raportării sustenabilității
- integrare parțială între calitate şi sustenabilitate

Aceste aspecte limitează capacitatea întreprinderii de a răspunde cerințelor moderne ale pieței.

S.A. „CahulPan” aplică un sistem funcțional de management al calității care susține desfășurarea eficientă a proceselor și menține stabilitatea economică. Indicatorii analizați pentru perioada 2019–2023 arată creșteri ale veniturilor, profitului și productivității muncii. Aceste rezultate confirmă capacitatea întreprinderii de a gestiona resursele și de a menține poziția pe piață.

Totuși, integrarea cerințelor ESG rămâne parțială. Compania nu utilizează un sistem structurat de monitorizare și raportare a performanței de mediu, sociale și de guvernanță. Această situație limitează transparența și capacitatea de adaptare la cerințele actuale ale pieței. Prin alinierea la standarde internaționale de sustenabilitate și prin integrarea ESG în procesele interne, întreprinderea poate crește eficiența și competitivitatea pe termen lung.

Pentru îmbunătățirea performanței, întreprinderea trebuie să implementeze un sistem ESG clar, integrat în strategia organizațională. Este necesară definirea unor obiective specifice pentru fiecare dimensiune, mediu, social și guvernanță. În același timp, trebuie stabilite responsabilități și mecanisme de monitorizare, care să permită evaluarea constantă a rezultatelor și luarea deciziilor pe baza datelor reale.

Introducerea indicatorilor de mediu și sociali reprezintă un pas esențial pentru măsurarea performanței. De exemplu, pot fi monitorizate consumul de energie, volumul de deșeuri și nivelul de satisfacție al angajaților. Acești indicatori oferă o imagine clară asupra impactului activității și permit identificarea rapidă a problemelor.

Aplicarea standardului ISO 14001 contribuie la gestionarea eficientă a impactului asupra mediului. Prin implementarea acestui standard, întreprinderea poate reduce consumul de resurse, poate controla riscurile de mediu și poate îmbunătăți procesele interne. Astfel, activitatea devine mai eficientă și mai responsabilă.

Dezvoltarea unui sistem de raportare a sustenabilității este necesară pentru asigurarea transparenței. Întreprinderea trebuie să colecteze și să prezinte periodic date relevante privind performanța ESG. Această practică consolidează încrederea partenerilor și a consumatorilor.

Instruirea personalului în domeniul ESG susține implementarea eficientă a acestor măsuri. Angajații trebuie să înțeleagă obiectivele și responsabilitățile asociate sustenabilității. Prin formare continuă, întreprinderea poate asigura implicarea activă a personalului și aplicarea corectă a noilor practici.

Bibliografia:

1. S.A. „CahulPan”, Raport de activitate şi prezentarea întreprinderii, disponibil la: http://cahulpan.md/
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Situațile financiare ale S.A. „CahulPan” pentru perioada 2019-2023, https://situatiifinanciare.md/
3. Organizația Internațională de Standardizare, ISO 14001:2015 - Sisteme de management de mediu, https://www.iso.org/standard/60857.html
4. Documentația internă şi Statutul S.A. „CahulPan”
5. Organizația Internațională de Standardizare (ISO). ISO 9001:2015 - Quality management systems, https://www.iso.org/standard/62085.html

DIGITALIZAREA EXPERIENȚEI TURISTICE ÎN CRAMELE VITICOLE: ANALIZA IMPACTULUI PLATFORMELOR ONLINE ASUPRA CONSUMULUI ȘI FIDELIZĂRII CLIENȚILOR

DIGITALIZATION OF THE TOURIST EXPERIENCE IN WINE CELLARS: ANALYSIS OF THE IMPACT OF ONLINE PLATFORMS ON CONSUMPTION AND CUSTOMER LOYALTY

Daniela ZMEU,
Specialitatea Business și Administrare, gr. BA 231,
Coordonator științific: **Rina ȚURCAN**, dr., conf. univ.,
FIEB, Universitatea Tehnică a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează rolul tot mai important al digitalizării în dezvoltarea turismului viticol și modul în care platformele online influențează comportamentul consumatorilor, consumul de servicii turistice și fidelizarea clienților. În contextul transformărilor digitale actuale, mediul online a devenit un element esențial în procesul decizional al turiștilor, de la informare până la experiența propriu-zisă. Scopul cercetării constă în evaluarea impactului instrumentelor digitale asupra promovării cramelor viticole și asupra relației dintre furnizorii de servicii turistice și consumatori. Metodologia include analiza literaturii de specialitate, studiul comparativ al nivelului de digitalizare al unor crame viticole din Republica Moldova și interpretarea datelor statistice relevante privind utilizarea platformelor online. Rezultatele evidențiază faptul că recenziile online, rețelele sociale și website-urile oficiale au o influență semnificativă asupra alegerii destinațiilor turistice. De asemenea, digitalizarea contribuie la creșterea vizibilității cramelor, la îmbunătățirea experienței turistice și la consolidarea fidelității clienților prin comunicare continuă și personalizarea ofertelor. În concluzie, utilizarea eficientă a tehnologiilor digitale reprezintă un factor esențial pentru dezvoltarea competitivă și sustenabilă a turismului viticol.*

Cuvinte-cheie: *Enoturism, digitalizare, comportamentul consumatorilor, loialitatea clienților*

Abstract: *The paper analyzes the increasingly important role of digitalization in the development of wine tourism and how online platforms influence consumer behavior, tourism service consumption, and customer loyalty. In the context of current digital transformations, the online environment has become an essential element in tourists' decision-making process, from information search to the actual experience. The aim of the research is to assess the impact of digital tools on the promotion of wine cellars and on the relationship between tourism service providers and consumers. The methodology includes a literature review, a comparative study of the digitalization level of selected wine cellars in the Republic of Moldova, and the interpretation of relevant statistical data regarding the use of online platforms. The results show that online reviews, social media, and official websites have a significant influence on the choice of tourist destinations. Furthermore, digitalization contributes to increasing the visibility of wineries, improving the tourist experience, and strengthening customer loyalty through continuous communication and personalized offers. In conclusion, the effective use of digital technologies represents a key factor for the competitive and sustainable development of wine tourism.*

Keywords: *Wine tourism, digitalization, consumer behavior, customer loyalty*

Introducere

În contextul digitalizării accelerate, industria turismului a fost profund influențată de integrarea platformelor online în promovarea și consumul serviciilor turistice, schimbând modul în care turiștii se informează și iau decizii. Mediul digital are un rol tot mai important în alegerea destinațiilor, fiind dominat de recenzii, conținut vizual și recomandări ale altor utilizatori. Tema este actuală deoarece procesul decizional al turiștilor începe, în mare parte, online și continuă prin experiența directă la destinație, ceea ce evidențiază importanța instrumentelor digitale în turismul viticol. Lucrarea de față își propune să analizeze influența platformelor online asupra comportamentului consumatorilor, consumului de servicii turistice și fidelizării clienților în cadrul cramelor viticole, evidențiind rolul digitalizării în creșterea vizibilității și dezvoltarea relației dintre crame și turiști.

Fundamente teoretice privind digitalizarea în turismul viticol

Turismul viticol reprezintă o formă de turism cultural și rural care are ca element central vizitarea cramelor, degustarea vinurilor și descoperirea procesului de producere a vinului. Acest tip de turism îmbină componente educaționale, recreative și gastronomice, oferind experiențe autentice (Alexeev et al., 2025).

Experiența turistică în cadrul cramelor viticole este influențată de factori interni și externi. Printre factorii interni se numără calitatea serviciilor oferite, profesionalismul personalului, varietatea experiențelor turistice și atmosfera generală a cramei. Factorii externi includ accesibilitatea locației, reputația online, recenziile altor vizitatori și condițiile economice generale (Gretzel et al., 2015). În prezent, un rol important îl au factorii digitali, precum prezența online și ușurința procesului de rezervare, care influențează decizia de vizitare.

Digitalizarea reprezintă procesul de integrare a tehnologiilor digitale în toate domeniile de activitate, inclusiv în domeniul turistic, având ca scop principal îmbunătățirea eficienței, accesibilității și calității serviciilor oferite. Această transformare a condus la schimbări semnificative în modul de consum și ofertare a produselor turistice.

Tendințele actuale în digitalizarea turismului includ:

- utilizarea platformelor online de rezervare și recenzii;
- promovarea prin rețele sociale;
- implementarea tururilor virtuale și a realității augmentate;
- automatizarea proceselor de rezervare și plată;
- personalizarea ofertelor pe baza datelor despre consumatori. (Festa et al., 2023)

Analiza impactului platformelor online asupra consumului și fidelizării clienților în cramele viticole

Tehnologiile digitale au transformat semnificativ industria turismului, facilitând accesul rapid la informații și servicii și contribuind la creșterea eficienței generale a sectorului. Acestea au un rol important în facilitarea procesului de informare și planificare a călătoriilor, în creșterea vizibilității destinațiilor turistice și în îmbunătățirea experienței turistului prin servicii interactive și personalizate, permițând adaptarea rapidă a ofertelor turistice la cerințele pieței. În ultimii ani, fenomenul de digitalizare a turismului a luat o amploare mai mare, îndeosebi în urma pandemiei de Covid-19, astfel, în prezent, nivelul digitalizării în turism este în creștere, conform datelor statistice mondiale la moment:

- 60% dintre companiile de turism au implementată o strategie de transformare digitală
- 92% dintre directorii din turism consideră digitalizarea o prioritate
- 72% dintre operatorii hotelieri consideră investițiile în tehnologie esențiale
- 45% dintre companii au crescut bugetele pentru analiza datelor

- Întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile) reprezintă 80% din sectorul turismului, dar doar 30% au o maturitate digitală ridicată

•50% dintre organizațiile turistice au crescut bugetele de marketing digital. (*Digital Transformation In The Tourism Industry*, 2026)

Astfel deși digitalizarea este prioritară, există diferențe mari între companii, sectoare și regiuni.

Fidelizarea clienților reprezintă ansamblul de strategii prin care o organizație urmărește menținerea unor relații pe termen lung cu consumatorii, cu scopul de a crește loialitatea acestora și valoarea generată în timp. În domeniul turismului, fidelizarea clienților are o importanță deosebită, turiștii fideli contribuie la promovarea destinațiilor prin recenzii pozitive și recomandări, influențând astfel imaginea și competitivitatea organizațiilor turistice (Martens, 2024). Platformele online au un rol esențial în promovarea cramelor viticole și influențează semnificativ decizia de vizitare a turiștilor. Website-urile oficiale reprezintă principalul canal de informare, oferind detalii despre servicii, degustări și posibilități de rezervare, ceea ce contribuie la creșterea încrederii în cramă. Rețelele sociale precum Instagram și Facebook sunt utilizate pentru promovarea experiențelor vizuale și pentru interacțiunea directă cu publicul, având un impact important asupra imaginii și atractivității cramelor. În același timp, platformele de recenzii precum Google Reviews și TripAdvisor influențează puternic percepția turiștilor(Burbulea & Memet, 2024).

În contextul digitalizării, strategiile de fidelizare s-au diversificat și includ:

- utilizarea sistemelor CRM;
- trimiterea de oferte personalizate prin email sau aplicații;
- programe de loialitate digitale;
- interacțiunea constantă prin rețele sociale;
- colectarea și analiza feedback-ului online;
- crearea de conținut atractiv și experiențe virtuale.(Festa et al., 2023)

În cazul cramelor viticole, fidelizarea este strâns legată de experiența oferită vizitatorilor, dar și de modul în care aceasta este comunicată și menținută în mediul online. În figura 1 este prezentat procesul decizional al turistului în turismul viticol influențat de platformele online.

Figura 1. Procesul decizional al turistului

Sursa: elaborat de autor pe baza [(Albina, f.a.)]

Studiile arată că tururile virtuale au un impact semnificativ asupra turismului viticol, aceste experiențe digitale funcționează ca o pre-vizualizare a destinației turistice, influențând pozitiv intenția de vizitare și decizia de consum. În ansamblu, ele nu înlocuiesc experiența directă, ci o completează, având rol de instrument de marketing digital care transformă interesul online în vizită reală (Parashchenko, f.a.).

Analiza indicatorilor statistici relevanți confirmă faptul că platformele digitale și rețelele sociale au devenit factori determinanți în modelarea comportamentului de consum al vizitatorilor. Majoritatea turiștilor se informează înainte de vizită prin recenzii, imagini și conținut video disponibil pe internet. Aceste tendințe sunt susținute și de date statistice recente, care evidențiază amploarea digitalizării în turism.

- 74% dintre turiști își planifică călătoriile folosind smartphone-ul;
- Peste 70% dintre tineri se inspiră din Instagram și TikTok;

- 52% își aleg destinația pe baza postărilor prietenilor;
- 65% folosesc hărți digitale în timpul călătoriei;
- 65% au încredere în recenziile online;
- Influencerii generează 15% din rezervările în turismul de lux;
- Programele de fidelizare digitale au o implicare de 3 ori mai mare;
- 39% dintre utilizatori recunosc că folosesc aplicații de turism mai mult decât înainte (*Digital Transformation In The Tourism Industry*, 2026).

Pe lângă decizia de călătorie platformele online influențează și decizia de consum. Tabelul de mai jos prezintă o analiză comparativă între mediul online și mediul tradițional în influențarea consumului de vinuri în turismul viticol, evidențiind diferențele dintre cele două forme de influență asupra comportamentului consumatorilor.

Tabelul 1

Compararea influenței mediului online vs. mediul tradițional asupra consumului de vinuri în turismul viticol

Dimensiune	**Mediul online (platforme digitale)**	**Mediul tradițional**
Surse de informare	Site-uri, rețele sociale, recenzii (Google Reviews, Instagram, Facebook)	Recomandări personale, ghizi turistici, pliante
Factor principal de influență	Recenzii și conținut vizual (foto/video)	Experiența directă și recomandările personale
Procesul de decizie	Rapid, bazat pe ratinguri și feedback online	Mai lent, bazat pe experiență sau informații limitate
Influența asupra alegerii vinului	Puternică (descrieri, influenceri, storytelling digital)	Moderată (degustare directă, recomandări la fața locului)
Încrederea consumatorului	Ridicată în recenzii (≈65% încredere în review-uri online)	Ridicată în experiența personală, dar limitată ca volum de informații
Impact asupra consumului	Crește intenția de consum și vizitare înainte de experiență	Consum influențat doar în momentul vizitei
Promovare	Globală, instantanee, targetată	Locală, limitată geografic
Fidelizare	Prin interacțiune online, recenzii și comunicare continuă	Prin experiența directă și relația cu personalul
Influență emoțională	Vizuală și anticipativă (imagini, video)	Senzorială (gust, miros, experiență directă)

Sursa: elaborat de autor pe baza [(Filieri, 2014)]

Datele evidențiază diferențe clare între mediul online și cel tradițional în influențarea consumului de vinuri în turismul viticol. Mediul online are un impact puternic în etapele de informare și decizie, datorită recenziilor, conținutului vizual și accesului rapid la informații, în timp ce mediul tradițional influențează mai ales experiența directă de consum. Platformele digitale extind procesul de consum înainte de vizită, modelând percepțiile și așteptările turiștilor, în timp ce mediul tradițional contribuie în principal la experiența senzorială și la consumul efectiv la fața locului.(Buhalis & Law)

Analiza utilizării instrumentelor digitale în crame viticole din Republica Moldova

În Republica Moldova, nivelul de digitalizare al cramelor este diferit în funcție de mărime și resurse. Unele crame dispun de website-uri moderne, sisteme de rezervare online și o prezență activă pe rețelele sociale, în timp ce altele au o prezență digitală limitată. Cramele cu digitalizare avansată sunt mai vizibile la nivel internațional și atrag un număr mai mare de turiști, e de menționat că tururile virtuale sunt implementate doar de un număr restrâns de crame, precum Cricova, Vinuri de Comrat, Purcari și KVINT, ceea ce evidențiază

un nivel încă redus de adoptare a acestor tehnologii la nivelul întregului sector. Pentru a ilustra aceste tendințe la nivel național, este analizat nivelul de digitalizare al cramelor viticole din Republica Moldova în tabelul 2.

Tabelul 2

Nivelul de digitalizare al cramelor viticole din Republica Moldova

Cramă	Website	Social media	Rezervare online	Tur virtual	Nivel digitalizare
Cricova	Da	Da	Da	Da	Avansat
Purcari	Da	Da	Da	Da	Avansat
Castel Mimi	Da	Da	Da	Nu	Avansat
Mileștii Mici	Da	Da	Da	Nu	Avansat
Cramă medie	Da	Parțial	Nu	Nu	Mediu
Cramă mică	Nu	Parțial	Nu	Nu	Scăzut

Sursa: elaborat de autor pe baza paginilor vinăriilor locale și [(*Tururi virtuale prin Moldova*, f.a.)]

După cum se observă în tabel, cramele mari dispun de un nivel ridicat de digitalizare, în timp ce cramele medii și mici prezintă un nivel limitat de integrare a tehnologiilor digitale.

Recomandări pentru dezvoltarea digitalizării în turismul viticol

Pentru dezvoltarea turismului viticol și creșterea competitivității cramelor, se recomandă:

- Dezvoltarea prezenței online prin crearea de website-uri moderne, optimizate pentru utilizatori și dispozitive mobile;
- Implementarea sistemelor de rezervare online;
- Utilizarea activă a rețelelor sociale pentru promovarea experiențelor oferite;
- Dezvoltarea tururilor virtuale, ca instrument de atragere a turiștilor și de creștere a intenției de vizitare;
- Monitorizarea și gestionarea recenziilor online, pentru îmbunătățirea imaginii și creșterea încrederii consumatorilor;
- Personalizarea ofertelor turistice, pe baza preferințelor și comportamentului consumatorilor;
- Investiții în digitalizare pentru cramele mici și medii, pentru reducerea decalajului față de cramele mari;
- Formarea personalului în competențe digitale, pentru utilizarea eficientă a instrumentelor moderne.

Concluzii

Analiza realizată evidențiază faptul că digitalizarea joacă un rol esențial în dezvoltarea turismului viticol, influențând semnificativ comportamentul consumatorilor, nivelul consumului și loialitatea acestora. Platformele online contribuie la creșterea vizibilității cramelor, la îmbunătățirea experienței turistice și la consolidarea loialității clienților. De asemenea, instrumente precum recenziile online, rețelele sociale și tururile virtuale joacă un rol important în procesul decizional al turiștilor. Cu toate acestea, nivelul de digitalizare rămâne neuniform, ceea ce evidențiază necesitatea investițiilor în tehnologie. Integrarea eficientă a soluțiilor digitale reprezintă o condiție esențială pentru creșterea competitivității și dezvoltarea sustenabilă a turismului viticol. Astfel, digitalizarea nu mai reprezintă o opțiune, ci o necesitate strategică pentru cramele viticole care doresc să rămână competitive pe piața turistică globală.

Bibliografie:

1. Albina, C. (f.a.). *CURS: TEHNICA OPERAȚIUNILOR ÎN TURISM*.

2. Alexeev, A., Turcan, R., & Gumeniuc, I. (2025). EXPLORING THE ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL IMPACT OF WINE TOURISM IN EMERGING AND DEVELOPED ECONOMIES. *JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES*, *8*(3), 60-73. https://doi.org/10.52326/jss.utm.2025.8(3).05
3. Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet—The state of eTourism research. *Tourism Management*, *29*(4), 609-623. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.01.005
4. Burbulea, R., & Memet, D. (2024). The impact of marketing strategies on the wine industry. *Competitiveness and sustainable development*, 342-347. https://doi.org/10.52326/csd2024.49
5. *Digital Transformation In The Tourism Industry: Data Reports 2026*. (2026, februarie 12). WifiTalents. https://wifitalents.com/digital-transformation-in-the-tourism-industry-statistics/
6. Festa, G., Cuomo, M. T., Genovino, C., Alam, G. M., & Rossi, M. (2023). Digitalization as a driver of transformation towards sustainable performance in wine tourism – the Italian case. *British Food Journal*, *125*(9), 3456-3467. https://doi.org/10.1108/BFJ-06-2022-0475
7. Filieri, R. (2014). What makes online reviews helpful? A diagnosticity-adoption framework to explain informational and normative influences in e-WOM. *Journal of Business Research*, *68*. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2014.11.006
8. Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z., & Koo, C. (2015). Smart tourism: Foundations and developments. *Electronic Markets*, *25*. https://doi.org/10.1007/s12525-015-0196-8
9. Martens, W. (2024). *Use of a Winery's website for wine tourism development: Niagara region*. https://doi.org/10.32388/Z8J4PJ.2
10. Parashchenko, N. (f.a.). *3D winery tours as a tool of wine tourism promotion: Their impact on consumer behaviour*.
11. *Tururi virtuale prin Moldova*. (f.a.). Visit.MD. Preluat în 15 aprilie 2026, din https://www.visit.md/ro/

TENDINȚE ALE DEZVOLTĂRII SECTORULUI AGRICOL DIN REPUBLICA MOLDOVA

DEVELOPMENT TRENDS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Mihaela-Dorina ODAINÂI,
Specialitatea Business și administrare, gr. BA-241,
Coordonator științific: **Alina STRATILA**, dr., conf. univ.,
Universitatea Tehnică a Moldovei

Rezumat: *Articolul analizează tendințele recente ale dezvoltării sectorului agricol din Republica Moldova în perioada 2021–2025, pe baza datelor oficiale ale Biroului Național de Statistică. Cercetarea utilizează metode statistice, comparative și structurale pentru examinarea a trei dimensiuni ale evoluției sectorului: dinamica sezonieră a producției agricole globale, modificările structurii dintre producția vegetală și cea animalieră, precum și performanța economico-financiară a întreprinderilor din domeniul*

agriculturii, silviculturii și pescuitului. Rezultatele evidențiază caracterul pronunțat sezonier al producției agricole, predominanța ramurii vegetale în structura sectorului și deteriorarea unor indicatori ai eficienței economice după anul 2021, în pofida creșterii numărului de întreprinderi și a veniturilor din vânzări. Analiza arată că dezvoltarea sectorului agricol rămâne vulnerabilă atât la dezechilibre structurale, cât și la constrângeri economico-financiare. În concluzie, studiul subliniază necesitatea modernizării tehnologice, a reducerii dependenței excesive de producția vegetală și a consolidării sustenabilității economice a întreprinderilor agricole.

Cuvinte-cheie: *producție agricolă, structură sectorială, eficiență economică, sustenabilitate economică*

Abstract: *This article examines recent development trends in the agricultural sector of the Republic of Moldova over the period 2021–2025, based on official data from the National Bureau of Statistics. The study employs statistical, comparative, and structural methods to explore three key dimensions of sectoral development: the seasonal dynamics of gross agricultural output, shifts in the balance between crop and livestock production, and the economic and financial performance of enterprises operating in agriculture, forestry, and fishing. The findings reveal a pronounced seasonal pattern in agricultural output, the dominance of crop production within the sectoral structure, and the deterioration of several economic efficiency indicators after 2021, despite growth in the number of enterprises and in sales revenues. The analysis shows that the development of the agricultural sector remains vulnerable to both structural imbalances and economic and financial constraints. In conclusion, the study highlights the need for technological modernization, a reduction in excessive dependence on crop production, and stronger economic sustainability of agricultural enterprises.*

Keywords: *agricultural production, sectoral structure, economic efficiency, economic sustainability*

Introducere

Sectorul agricol ocupă un loc important în economia Republicii Moldova, atât prin rolul său productiv, cât și prin impactul asupra securității alimentare și activității economice din mediul rural. Totodată, literatura recentă arată că evoluția acestui sector este influențată de un ansamblu complex de factori climatici, economici și tehnologici, care îi conferă un caracter dinamic și vulnerabil [7], [9].

În aceste condiții, dezvoltarea agriculturii nu poate fi apreciată exclusiv prin volumul total al producției. O analiză mai riguroasă presupune examinarea modului în care evoluează principalele componente ale sectorului și a felului în care acestea contribuie la formarea rezultatului agricol global. Din această perspectivă, cercetările de specialitate subliniază importanța abordării structurale a sectorului, precum și necesitatea raportării performanței sale la condițiile reale de funcționare ale întreprinderilor agricole [7], [10].

În același timp, literatura relevă că dezvoltarea sectorului agricol depinde nu doar de volumul activității desfășurate, ci și de capacitatea acestuia de a utiliza eficient resursele disponibile [8], de a susține procese de modernizare și de a răspunde unor cerințe externe tot mai complexe [4]. Pentru sectorul agricol, această dimensiune este cu atât mai importantă cu cât activitatea sa este influențată puternic de factori externi greu de controlat, iar perspectivele de dezvoltare sunt tot mai mult legate de investiții, adaptare structurală și consolidarea sustenabilității economice [5], [6].

Prin urmare, cercetarea tendințelor de dezvoltare ale sectorului agricol necesită o abordare integrată, care să îmbine analiza dinamicii producției, a modificărilor structurale și

a unor indicatori economico-financiari relevanți. În acest context, prezentul studiu își propune să evidențieze principalele tendințe recente ale dezvoltării sectorului agricol din Republica Moldova, prin examinarea sezonalității producției globale agricole, a structurii producției agricole și a unor indicatori economici care permit aprecierea sustenabilității sectorului.

Metodologie și date

Studiul se bazează pe metode statistice, comparative și structurale de analiză a dezvoltării sectorului agricol din Republica Moldova. Au fost utilizate datele oficiale ale Biroului Național de Statistică, disponibile în baza StatBank și în statisticile privind activitatea economico-financiară a întreprinderilor. Perioada analizată este 2021–2025 pentru producția agricolă și structura acesteia, respectiv 2021–2024 pentru indicatorii economico-financiari ai sectorului. În baza acestor date au fost examinate dinamica producției, modificările structurale și câțiva indicatori derivați ai eficienței economice.

Rezultate și discuții

Pentru a surprinde mai complet tendințele recente ale dezvoltării sectorului agricol din Republica Moldova, analiza rezultatelor este structurată pe trei paliere complementare. În prima etapă este examinată dinamica sezonieră a producției globale agricole (Tabelul 1), ceea ce permite evidențierea amplitudinii variațiilor trimestriale. În a doua etapă sunt analizate modificările structurale ale sectorului, prin raportarea evoluției producției vegetale și animaliere la rezultatul global. În a treia etapă este abordată dimensiunea economico-financiară a sectorului, prin examinarea unor indicatori relevanți privind întreprinderile din domeniul agriculturii, silviculturii și pescuitului. O asemenea abordare oferă o imagine mai clară atât asupra performanței cantitative a sectorului, cât și asupra transformărilor sale structurale și economice.

Tabelul 1. Producția globală agricolă în gospodăriile de toate categoriile din Republica Moldova, pe trimestre, mil. lei

Anul	Trimestrul I	Trimestrul II	Trimestrul III	Trimestrul IV
2021	1 757,1	3 756,2	22 291,6	20 628,6
2022	2 036,9	4 568,0	22 360,9	12 058,8
2023	2 208,4	4 412,1	22 644,2	12 535,7
2024	2 418,4	4 323,5	22 869,3	12 020,9
2025	2 141,0	4 970,9	27 991,1	11 582,0

Sursa: elaborat de autor în baza [1, 3].

Datele din Tabelul 1 evidențiază caracterul sezonier pronunțat al sectorului agricol din Republica Moldova: în toți anii analizați, cele mai reduse valori ale producției globale agricole se înregistrează în trimestrul I, iar cele mai înalte în trimestrul III, ceea ce confirmă dependența sectorului de ciclul agricol anual. Totodată, analiza relevă fluctuații între ani, întrucât în perioada 2021–2024 valorile trimestrului III s-au menținut relativ stabile, la circa 22–23 miliarde lei, în timp ce în 2025 acestea au crescut până la 27 991,1 mil. lei. Reducerea anuală a producției în trimestrul IV față de trimestrul III arată că vârful sezonier nu se menține până la sfârșitul anului, iar această evoluție confirmă atât sezonalitatea accentuată, cât și volatilitatea ridicată a sectorului agricol.

Dacă datele prezentate în Tabelul 1 au evidențiat, în principal, caracterul sezonier al producției globale agricole, atunci pentru o înțelegere mai profundă a tendințelor de dezvoltare ale sectorului agricol este necesară analiza structurii interne a acestei producții. În acest sens, Tabelul 2 permite nu doar urmărirea dinamicii producției agricole globale în raport cu anul precedent, ci și identificarea contribuției relative a producției vegetale și a celei animaliere la formarea rezultatului general al sectorului agricol.

Datele din Tabelul 2 arată că evoluția agriculturii din Republica Moldova în perioada 2021–2025 a depins în mare măsură de rezultatele producției vegetale. În anii în care aceasta a înregistrat creșteri importante, s-a majorat și producția globală agricolă, iar în anii în care producția vegetală s-a redus, sectorul agricol a cunoscut o dinamică negativă.

Tabelul 2. Evoluția producției agricole globale și structura acesteia în Republica Moldova

Anul	Producția globală agricolă, % față de anul precedent	Producția vegetală, %	Producția animalieră, %	Ponderea producției vegetale în total, %	Ponderea producției animaliere în total, %
2021	157,9	185,5	96,4	81,0	19,0
2022	70,8	64,1	96,8	69	31
2023	124,5	136,2	98,4	75,0	25,0
2024	85,4	77,1	105,7	64,0	36,0
2025	113,8	121,3	96,6	74,0	26,0

Sursa: elaborat de autor în baza [3].

În același timp, producția animalieră a avut o evoluție mai stabilă, însă influența sa asupra rezultatului general a fost mai redusă. Prin urmare, tendințele evidențiate confirmă faptul că structura internă a agriculturii moldovenești rămâne dezechilibrată, sectorul fiind dependent în principal de performanța ramurii vegetale.

Totuși, analiza producției nu este suficientă pentru a aprecia pe deplin starea sectorului agricol. În spatele acestor rezultate se află activitatea întreprinderilor care formează baza economică a ramurii. Din acest motiv, următorul pas al cercetării vizează examinarea unor indicatori economici ai mediului antreprenorial din agricultură, capabili să evidențieze cât de solidă este susținerea economică a dezvoltării sectorului (Tabelul 3).

Tabelul 3. Indicatori economico-financiari ai sectorului „Agricultură, silvicultură și pescuit” din Republica Moldova

Anul	Numărul întreprinderilor raportoare, unități	Întreprinderi profitabile, unități	Întreprinderi cu pierderi, unități	Venituri din vânzări, mil. lei	Profit (+) / pierderi (-) până la impozitare, mil. lei
2021	5 077	3 485	1 272	24 713,5	6 266,3
2022	5 454	3 219	1 908	27 900,1	4 251,8
2023	5 664	2 923	2 440	25 498,6	1 137,7
2024	5 990	3 211	2 466	27 483,0	1 449,8

Sursa: elaborat de autor în baza [2].

Datele din Tabelul 3 arată că, în perioada 2021–2024, sectorul „Agricultură, silvicultură și pescuit” și-a extins treptat baza antreprenorială, numărul întreprinderilor raportoare fiind în continuă creștere. Totodată, veniturile din vânzări au avut, în ansamblu, o evoluție favorabilă, chiar dacă în anul 2023 s-a înregistrat o anumită reducere comparativ cu anul precedent. În schimb, rezultatul financiar până la impozitare evidențiază o tendință mai puțin stabilă: după nivelul foarte înalt atins în anul 2021, în anii următori se observă o diminuare accentuată, urmată doar de o ușoară redresare în 2024. Prin urmare, datele confirmă că sporirea numărului de întreprinderi și a veniturilor nu a fost însoțită de o consolidare proporțională a performanței financiare a sectorului.

Indicatorii derivați din Tabelul 4 completează această imagine și permit o evaluare mai exactă a eficienței economice a sectorului.

Tabelul 4. Indicatori selectivi de eficiență economică ai sectorului „Agricultură, silvicultură și pescuit” din Republica Moldova

Anul	Venituri din vânzări pe o întreprindere, mil. lei	Marja profitului înainte de impozitare, %	Ponderea întreprinderilor profitabile, %
2021	4,87	25,36	68,6
2022	5,12	15,24	59,0
2023	4,50	4,46	51,6
2024	4,59	5,28	53,6

Sursa: elaborat de autor în baza [2].

Deși veniturile din vânzări pe o întreprindere s-au menținut la un nivel relativ înalt, marja profitului înainte de impozitare s-a redus semnificativ după anul 2021. În mod similar, ponderea întreprinderilor profitabile a înregistrat o tendință descendentă, cu o ușoară îmbunătățire în 2024. Aceste rezultate sugerează că, în pofida unei baze antreprenoriale în creștere, sectorul agricol continuă să se confrunte cu dificultăți în transformarea veniturilor în rezultate financiare stabile și durabile.

În ansamblu, analiza Tabelelor 3 și 4 completează concluziile formulate anterior și arată că dezvoltarea sectorului agricol din Republica Moldova nu trebuie apreciată doar prin volumul producției, ci și prin calitatea rezultatelor economico-financiare obținute de întreprinderi. Astfel, creșterea producției nu înseamnă automat și consolidarea sustenabilității economice a sectorului.

Concluzii

Pe baza rezultatelor obținute, se poate aprecia că dezvoltarea sectorului agricol necesită măsuri orientate spre modernizare tehnologică, reducerea vulnerabilității față de factorii climatici și consolidarea sustenabilității economico-financiare a întreprinderilor. O atenție deosebită trebuie acordată echilibrării structurii interne a sectorului, astfel încât dependența excesivă de producția vegetală să fie diminuată. În acest mod, agricultura Republicii Moldova își poate valorifica mai eficient potențialul productiv și competitiv.

Bibliografie:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Activitatea agricolă în anul 2025. Comunicate. Disponibil la: <https://statistica.gov.md/ro/activitatea-agricola-in-anul-2025-9515_62335.html> [Accesat la: 24.03.2026].
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. StatBank. Activitatea și poziția financiară a agenților economici. Disponibil la: <https://statbank.statistica.md:443/PxWeb/sq/2a6b5cfd-90bc-4a05-9e56-15681a7b2176> [Accesat la: 21.03.2026].
3. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. StatBank. Producția globală agricolă. Disponibil la: <https://statbank.statistica.md:443/PxWeb/sq/c946b05f-2f46-4861-aad4-c4bde6e11fe5> [Accesat la: 20.03.2026].
4. Council of the European Union. Moldova: EU takes steps towards the elimination of customs duties for seven agricultural products. Bruxelles: Council of the European Union, 18 septembrie 2025. Disponibil la: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/09/18/moldova-eu-takes-steps-towards-the-elimination-of-customs-duties-for-seven-agricultural-products/> [Accesat la: 18.03.2026].
5. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Republic of Moldova attracts partners to advance investment into its food and agriculture sectors. Roma: FAO, 6 martie 2026. Disponibil la: <https://www.fao.org/europe/news/detail/republic-of-

moldova-attracts-partners-to-advance-investment-into-its-food-and-agriculture-sectors/en> [Accesat la: 19.03.2026].
6. German Economic Team. EU harmonisation puts Moldovan agriculture at a crossroads. Berlin/Chișinău: German Federal Ministry of Food and Agriculture / Agricultural Policy Dialogue (APD), 2024. Disponibil la: <https://www.german-economic-team.com/en/newsletter/eu-harmonisation-puts-moldovan-agriculture-at-a-crossroads/> [Accesat la: 19.03.2026].
7. GHEORGHIȚA, M., STRATILA, A., GUMENIUC, I. Transformation of Moldova's agricultural sector: new challenges and investment opportunities, The 6th Economic International Conference „Competitiveness and Sustainable Development”, Technical University of Moldova, 7th - 8th November 2024, Conference proceedings, pp. 229-236, ISBN 978-9975-64-483-9 (PDF). Disponibil la: <https://doi.org/10.52326/csd2024.34> [Accesat la: 19.03.2026].
8. STRATILA, A., TURCAN, R., GHEORGHIȚA, M. Efficiency of personnel management and its impact on labour productivity: the experience of agricultural enterprises in the Republic of Moldova. In: 3rd International Conference on Engineering, Natural and Social Sciences ICENSOS 2024, on May 16- 17, 2024 in Konya, Turkey. Published by All Sciences Academy. pp. 1100-1107.
9. World Bank. Moldova Economic Update. Washington, DC: World Bank Group, 2024. Disponibil la: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/9a4979b9cb56380179fbe177ed17dc66-0080012024/original/Moldova-MEU-English.pdf> [Accesat la: 17.03.2026].
10. СТРАТИЛА, Алина, ЦУРКАН, Рина. Долгосрочное развитие аграрных предприятий Молдовы за счет эффективного использования основных средств. In: Perspectives and achievements within European Integration of Moldova, Ed. 1, 1-2 octombrie 2020, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: 2021, Vol.1, pp. 144-150.

EVALUAREA CALITĂȚII MIERII ŞI DETECTAREA FALSIFICĂRII ÎN INDUSTRIA APICOLĂ

HONEY QUALITY ASSESSMENT AND COUNTERFEIT DETECTION IN THE BEEKEEPING INDUSTRY

Daria STEPANOVA, Adrian ARNĂUTU,
Specialitatea Ing. și Manag. în Ind. Alim., gr. IMIA 2301,
Coordonator științific: **Alexandra CICANCI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Cercetarea a evaluat calitatea mierii prin metode fizico-chimice, în scopul determinării autenticității și siguranței produsului pentru consum. Studiul a analizat parametri esențiali precum conținutul de umiditate (metoda refractometrică), aciditatea titrabilă (titrare cu NaOH), conținutul de 5-hidroximetilfurfural (HMF), indicele diastazic și activitatea enzimatică. Rezultatele au arătat că toate probele de miere analizate (salcâm, tei, polifloră) se încadrează în limitele admise de standardele în vigoare: umiditate sub 20%, aciditate redusă (sub limita maximă), conținut scăzut de HMF și activitate enzimatică corespunzătoare. Valorile obținute confirmă prospețimea, lipsa fermentației și absența*

tratamentelor termice excesive. Metodele utilizate s-au dovedit eficiente pentru evaluarea rapidă a calității și depistarea eventualelor falsificări. Studiul subliniază importanța controlului calității mierii pentru protecția consumatorilor și menținerea standardelor alimentare.

Cuvinte-cheie: *miere, siguranța alimentară, metode fizico-chimice, calitate, autenticitate*

Abstract: *The research evaluated the quality of honey using physicochemical methods in order to determine its authenticity and safety for consumption. The study focused on key parameters such as moisture content (refractometric method), titratable acidity (NaOH titration), hydroxymethylfurfural (HMF) content, diastatic index, and enzymatic activity. The results showed that all analyzed honey samples (acacia, linden, polyfloral) comply with current quality standards: moisture below 20%, low acidity within permissible limits, low HMF content, and appropriate enzymatic activity. The obtained values confirm the freshness of the honey, absence of fermentation, and lack of excessive thermal processing. The applied methods proved effective for rapid quality assessment and detection of potential adulteration. The study highlights the importance of implementing quality control procedures to ensure consumer protection and maintain food safety standards.*

Keywords: *honey, food safety, physicochemical methods, quality, authenticity*

Introducere

Mierea reprezintă un produs natural complex, apreciat atât pentru valoarea sa nutritivă, cât și pentru proprietățile biologice și terapeutice. Compoziția sa include glucide ușor asimilabile, enzime, vitamine, acizi organici și compuși bioactive [1], care contribuie la menținerea sănătății organismului uman. Datorită acestor caracteristici, mierea este considerată un aliment funcțional și este utilizată pe scară largă atât în alimentație, cât și în medicina tradițională.

Actualitatea temei este determinată de creșterea semnificativă a consumului de miere și de extinderea pieței produselor apicole, care au favorizat, în paralel, intensificarea practicilor de falsificare. În acest context, asigurarea autenticității și siguranței mierii devine o problemă de interes major, atât pentru protecția consumatorilor, cât și pentru menținerea încrederii în produsele apicole.

Calitatea mierii poate fi influențată de numeroși factori, printre care originea botanică, condițiile de procesare și depozitare, dar și eventualele adulterări. În ultimii ani, falsificarea mierii prin adăugarea de siropuri zaharoase sau alte substanțe a devenit tot mai frecventă, afectând valoarea nutritivă a produsului și putând genera riscuri pentru sănătatea consumatorilor.

În acest context, evaluarea calității mierii reprezintă o etapă esențială pentru asigurarea conformității cu standardele în vigoare și pentru garantarea autenticității produsului. Determinarea parametrilor fizico-chimici constituie o metodă eficientă și accesibilă pentru aprecierea calității mierii, precum și pentru identificarea eventualelor procese de degradare sau falsificare.

Scopul acestei cercetări constă în determinarea parametrilor fizico-chimici ai mierii (umiditate, aciditate, conținut de 5-hidroximetilfurfural și indice diastazic) [2], în vederea evaluării calității, autenticității și siguranței produsului pentru consum.

Pentru atingerea acestuia scop au fost identificate următoarele obiective:

- analiza informațiilor științifice referitoare la metodele fizico-chimice de analiză și a legislației naționale și internaționale referitoare la standardele în domeniul analizat;

- efectuarea unei analize fizico-chimice a patru probe de miere alese (tei, sălcâm, poliflora 1 și 2) comercializate pe piața din municipiul Cahul la indicatori standard în controlul calității mierii (conținutul de umiditate, aciditate titrabilă, conținutului de 5-hidroximetilfurfural (HMF) și indicele diastazic);
- compararea rezultatelor obținute cu *Hotărâre Nr. HG 661/2007 din 13.06.2007 cu privire la aprobarea Reglementării Tehnice “Miere naturală”* [3] cu scopul asigurării calității și siguranței consumului uman.

Materiale și metode

În cadrul cercetării au fost analizate probe de miere de diferite sortimente: miere de salcâm, miere de tei și miere poliflоră. Determinările au fost realizate utilizând metode fizico-chimice standardizate.

Umiditatea mierii a fost determinată prin metoda refractometrică. Principiul metodei constă în măsurarea indicelui de refracție al mierii, care este corelat cu conținutul de substanță uscată. Valorile obținute sunt transformate în procente de umiditate cu ajutorul tabelelor standard, la temperatura de 20°C. Limita maximă admisă pentru umiditate este de 20%.

Aciditatea mierii a fost determinată prin titrare cu soluție de hidroxid de sodiu, care neutralizează acizii organici din miere. Rezultatele sunt exprimate în grade de aciditate și oferă informații despre prospețimea și eventualele procese de fermentație.

$$Aciditate = \frac{V*2*0,1}{40} * 100$$

unde V – volumul NaOH de 0.1 N mers la titrare.

Conținutul de 5-hidroximetilfurfural (HMF) a fost determinat pentru a evalua gradul de degradare termică a mierii. HMF este un indicator important al prospețimii, iar valoarea maximă admisă conform standardelor este de 40 mg/kg.

$$HMF(mg/kg) = \frac{Cc*5*10}{m}$$

Indicele diastazic a fost determinat prin metoda fotocolorimetrică cu amidon. Această metodă evidențiază activitatea enzimatică a mierii, care este un indicator al autenticității și calității produsului. Valoarea minimă admisă este de 8 unități Gothe.

$ID = \frac{300}{t}$,

t – timp de decolorare

Discutarea rezultatelor

Rezultatele obținute pentru parametri analizați au evidențiat faptul că toate probele analizate se încadrează în limitele standardelor de calitate.

Valorile umidității și acidității prezentate în Tabelul 1 sunt sub limita maximă admisă de 20% pentru umiditate și 4–5 grade aciditate/100 g produs pentru aciditate, respectiv [3], variind în funcție de sortimentul de miere. Acest fapt indică o bună stabilitate a produsului și un risc redus de fermentație. Acest aspect este esențial pentru păstrarea calității în timpul depozitării.

Tabelul 1. Conținutul de umiditate al probelor analizate

Tip miere	Conținut de umiditate, %	Conținut de aciditate, grade de aciditate
Miere de salcâm	**15,2**	**0,15**
Miere de tei	**16,4**	**0,37**
Miere poliflоră 1	**16,6**	**0,25**
Miere poliflоră 2	**19,0**	**0,32**

Sursa: elaborat de autor

Conținutul de HMF a fost sub valoarea maximă admisă de 40 mg/kg pentru toate probele analizate (Diagrama 1). Acest rezultat demonstrează că mierea nu a fost supusă unor tratamente termice excesive și nu a fost depozitată în condiții necorespunzătoare pentru perioade lungi de timp.

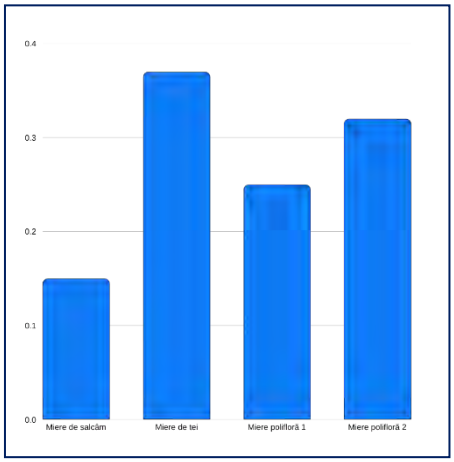

Diagrama 1. Conținutul de 5-HMF al probelor analizate.
Sursa: elaborat de autor

Valorile obținute sunt:
• Miere de salcâm (supermarket): 2,22 mg/kg
• Miere de tei (supermarket): 1,40 mg/kg
• Miere polifloră 1 (de casă): 1,63 mg/kg
• Miere polifloră 2 (de casă): 1,62 mg/kg

Indicele diastazic a evidențiat diferențe între sortimente:

Tabelul 2. Indicele diastazic al probelor analizate

Proba	Timpul, min	Indicele diastazic, unități Gothe
Miere de salcâm	65	4.62
Miere de tei	17	17.65
Polifloră 1	18	16.67
Polifloră 2	25	12.00

Sursa: elaborat de autor

- mierea de tei și cea polifloră au prezentat o activitate enzimatică ridicată
- mierea de salcâm a avut o activitate mai scăzută

Deși unele valori pentru mierea de salcâm au fost sub limita de 8 unități Gothe, acest fapt poate fi explicat prin particularitățile botanice ale acestui sortiment, fără a indica neapărat o calitate inferioară.

În ansamblu, rezultatele confirmă autenticitatea probelor analizate și demonstrează că acestea respectă cerințele de calitate în vigoare.

Concluzii

În urma analizelor efectuate, se poate concluziona că toate probele de miere analizate (salcâm, tei și polifloră) corespund standardelor de calitate.

Parametrii fizico-chimici determinați indică faptul că mierea este:

- autentică
- proaspătă
- sigură pentru consum

Umiditatea redusă confirmă stabilitatea produsului, aciditatea moderată indică absența fermentației, iar conținutul scăzut de HMF demonstrează că mierea nu a fost degradată termic. Activitatea enzimatică, exprimată prin indicele diastazic, susține calitatea și autenticitatea produsului, chiar dacă există variații în funcție de originea botanică.

Evaluarea calității mierii prin metode fizico-chimice reprezintă un instrument esențial pentru protejarea consumatorilor și prevenirea comercializării produselor falsificate.

Bibliografie:

1. Tatarov P. Chimia produselor alimentare. Chișinău: S.n., 2017. ISBN 978-9975-4264-2-8.
2. Nour V. Materii prime de origine animală pentru industria alimentară. – Craiova: Editura Universitaria, 2018 – 664 p. ISBN:978-606-14-1377-5
3. HG nr. 661/2007 cu privire la aprobarea Reglementării Tehnice „Miere naturală” https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147532&lang=ro

GESTIONAREA CICLULUI DE VIAȚĂ AL VEHICULELOR ÎN LOGICA ECONOMIEI CIRCULARE ȘI A REGLEMENTĂRILOR DE MEDIU

VEHICLE LIFE CYCLE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF CIRCULAR ECONOMY AND ENVIRONMENTAL REGULATIONS

Ana-Maria AJDER,
Specialitatea Ing. și Manag. în Constr. de Mașini (Automotive), gr. IMCM 2401,
Coordonatori științifici: **Liliana CECLU**, dr., conf. univ.,
Ina FILIPOV, cercet. în cadrul proiectului 24159 – InnoScEnCE – „AI – Empowered Innovation in Natural Science and Engineering for the Circular Economy”, EIT Higher Education Initiative, European Institute of Innovation and Technology, programul HORIZON EUROPE, Pillar 3 Innovative Europe,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Necesitatea protecției ecologicei persistă în Republica Moldova. În ciuda provocărilor care se mențin din cauza tendințelor promovate de trecut, studiile recente indică o tendință pozitivă de schimbare, și tot mai mulți cetățeni devin conștienți de importanța protejării mediului și adoptă comportamente mai responsabile.*

Conform unei cercetări ale Asociației Obștești Centrul de Instruire și Consultanță „E-CIRCULAR” 83% din cetățeni recunosc că poluarea îi afectează direct (E-CIRCULAR, 2026). Acest sudiu înfățișează faptul că consumatorii cât și producătorii sunt mai conștienți de efectele negative ale promovării unui mod de viață non-ecologic. Astfel, multe companii naționale și filiale inernaționale de pe teritoriul Republicii Moldova dețin o cultură organizațională care promovează practitci ecologice. Una din acestea metode este utilizarea economiei circulare, care este ,, un model de producție și consum, care implică folosirea în comun, închirierea, reutilizarea, repararea, renovarea și reciclarea

materialelor și produselor existente cât mai mult timp posibi’’(Parlamentul European, 2023).

Utilizând un asemenea proces ciclic, se prelungește durata de viață al produselor și se presupune reducerea la minimum a deșeurilor. La sfârșitul ciclului de viață al unui produs, materialele din care acesta este realizat sunt menținute în economie prin reciclare pe cât posibil, iar acestea pot fi reutilizate în procesul de producție de mai multe ori, generând astfel o valoare adăugată suplimentară (Parlamentul European, 2023).

Practicile ecologice sunt implimentate și în sferele industiale, cum ar fi cea automotivă. Scopul principal al acestora de a trece de la un tip de prducție linar, care constă din obținerea produsului datorită înșiruiriei: materie primă – producție - utilizare – sfărșitul vieții componentului auto, la unul circular, care după utilizare, materialul uzat poate fi transformat din nou în materie primă.

La nivel mondial există deja asemenea practici ecologice, care sporesc viața produsului auto și protejează mediu ambian. De exemplu, guvernul britanic până în 2030, vor încerca să reducă emisiile de CO_2 cu 68% pentru a combate schimbările climatice (Walker, 2021). Pentru a atinge acest obiectiv, se va micșora numărul de vânzări a noilor mașini pe benzină și motorină, iar aproape jumătate dintre vehiculele din Marea Britanie vor trebui să fie electrice până în același an și s-ar înlocui 16,1 milioane de mașini cu vehicule electrice (Walker, 2021).

O componetă importantă a fiecărei mașini este bateria. Bateriile vehiculelor electrice are scopul de a da energie pentru sistemele electrice și de propulsie. Conform companiei de piese auto ,, Master-Lux’’ gestionarea corectă a încărcării și descărcării prelungește viața bateriilor, care, în condiții optime, pot dura între 5 și 7 ani sau mai mult (Master-Lux, 2023). Astfel, la sfârșitul ciclului de viață ale bateriilor, reciclarea și predarea lor la centre specializate sunt esențiale pentru protecția mediului, iar în Moldova majoritatea service-lor auto colectează aceste piese.

Practicile ecologice, cum sunt prelungirea duratei de viață a produselor, reciclarea bateriilor și trecerea la vehicule electrice, permit reducerea emisiilor de CO_2, protecția mediului și creșterea eficienței economice. Astfel, atât consumatorii, cât și producătorii din Republica Moldova și la nivel mondial pot contribui la un mod de viață mai responsabil și sustenabil.

Cuvinte-cheie: *economia circulară, reciclare, producție, sustenabilitate, eficiență*

Abstract: *The need for environmental protection persists in the Republic of Moldova. Despite ongoing challenges stemming from past trends, recent studies indicate a positive shift, with more and more citizens becoming aware of the importance of protecting the environment and adopting more responsible behaviors.*

According to a study by the Non-Governmental Organization Training and Consultancy Center “E-CIRCULAR,” 83% of citizens acknowledge that pollution directly affects them (E-CIRCULAR, 2026). This study shows that both consumers and producers are increasingly aware of the negative effects of promoting a non-ecological lifestyle. Consequently, many national companies and international subsidiaries operating in the Republic of Moldova maintain an organizational culture that promotes ecological practices. One of these methods is the use of the circular economy, defined as “a model of production and consumption that involves sharing, leasing, reusing, repairing, refurbishing, and recycling existing materials and products as long as possible” (European Parliament, 2023).

By using such a cyclical process, the life of products is extended, and waste is miniized. At the end of a product's life cycle, the materials from which it is made are kept in the

economy through recycling as much as possible, and they can be reused in the production process multiple times, thereby generating additional added value (European Parliament, 2023).

Ecological practices are also implemented in industrial sectors, such as the automotive industry. Their main goal is to move from a linear production model—consisting of the sequence: raw material – production – use – end of life of automotive components—to a circular one, where, after use, the worn-out material can be transformed back into raw material.

Such ecological practices already exist worldwide, extending the lifespan of automotive products and protecting the environment. For example, the British government plans to reduce CO_2 emissions by 68% by 2030 to combat climate change (Walker, 2021). To achieve this goal, the sale of new gasoline and diesel cars will be restricted, and nearly half of all vehicles in the United Kingdom will need to be electric by the same year, replacing approximately 16.1 million cars with electric vehicles (Walker, 2021).

An important component of every car is the battery. Electric vehicle batteries provide energy for the electrical systems and propulsion. According to the auto parts company "Master-Lux," proper management of charging and discharging prolongs the battery's life, which, under optimal conditions, can last between 5 and 7 years or more (Master-Lux, 2023). Thus, at the end of the battery's life cycle, recycling and delivery to specialized centers are essential for environmental protection, and in Moldova, most auto service centers collect these components.

Ecological practices, such as extending product lifespan, recycling batteries, and switching to electric vehicles, allow for reduced CO_2 emissions, environmental protection, and increased economic efficiency. In this way, both consumers and producers in the Republic of Moldova and worldwide can contribute to a more responsible and sustainable way of life.

Keywords: *circular economy, recycling, production, sustainability, efficiency*

Bibliografie:

1. A.O. Centrul de Instruire și Consultanță E-Circular. (2026). *A fost lansat studiul privind evaluarea comunicării strategice privind gestionarea deșeurilor*. e-Circular. https://e-circular.org/en/abilitarea-cetatenilor-din-republica-moldova/a-fost-lansat-studiul-privind-evaluarea-comunicarii-strategice-privind-gestionarea-deseurilor/
2. EU4Environment. (2023, 15 octombrie). *Aligning to the EU Green Deal objectives: Programme on the promotion of green and circular economy in the Republic of Moldova for the period 2023–2027*. https://eu4moldova.eu/en/aligning-to-the-eu-green-deal-objectives-programme-on-the-promotion-of-green-and-circular-economy-in-the-republic-of-moldova-for-the-period-2023-2027/
3. Parlamentul European. (2023, 1 decembrie). *Economia circulară: definiție, importanță și beneficii*. https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/article/20151201STO05603/economia-circulara-definitie-importanta-si-beneficii
4. Walker, R. (2021, 8 aprilie). *Composites in automotive applications: Accelerating towards a greener future?* Mewburn. https://www.mewburn.com/forward/composites-in-automotive-applications-accelerating-towards-a-greener-future

MATERIALE DE FRECARE ECOLOGICE PENTRU SISTEME DE FRÂNARE AUTO SUSTENABILE

BIO-BASED BRAKE FRICTION MATERIALS FOR SUSTAINABLE AUTOMOTIVE SYSTEMS

Maxim GRIGORIU,
Specialitatea Ing. și Manag. în Constr. de Mașini (Automotive), gr. IMCM 2201,
Coordonator științific: **Marina BUNEA**, dr. șt. tehn., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează materialele de frecare utilizate pentru plăcuțele de frână, în contextul necesității reducerii impactului asupra mediului generat de transportul rutier. Materialele convenționale conțin metale grele, precum cuprul, antimoniul și plumbul, care, în urma uzurii, contribuie la emisiile de particule din surse non-exhaust și la poluarea mediului.*

Scopul lucrării constă în evaluarea materialelor de origine biologică, precum fibrele naturale și biopolimerii, ca alternative sustenabile pentru materialele tradiționale. Metodologia se bazează pe analiza literaturii de specialitate și pe studiul comparativ al proprietăților tribologice, în special a coeficientului de frecare, a rezistenței la uzură și a comportamentului termic.

Rezultatele analizei au arătat că materialele de origine biologică pot atinge performanțe apropiate de cele convenționale în condiții normale de funcționare și oferă avantaje importante din punct de vedere ecologic.

Cuvinte-cheie: *materiale de fricțiune, plăcuțe de frână, materiale de origine biologică, coeficient de frecare, uzură, sustenabilitate*

Abstract: *This work analyzes friction materials used in brake pads in the context of reducing the environmental impact generated by road transport. Conventional brake materials contain heavy metals such as copper, antimony, and lead, which, through wear processes, contribute to non-exhaust particle emissions and environmental pollution.*

The aim of this study is to evaluate de origine biologică materials, such as natural fibers and biopolymers, as sustainable alternatives to traditional friction materials. The methodology is based on a review of specialized literature and a comparative analysis of tribological properties, particularly the friction coefficient, wear resistance, and thermal behavior.

The analysis results have presented that the bio-based materials can achieve performance levels comparable to conventional materials under normal operating conditions, while offering significant environmental advantages.

Keywords: *friction materials, brake pads, bio-based materials, friction coefficient, wear, sustainability*

Industria automobilelor se află într-un proces continuu de transformare, determinat de necesitatea reducerii impactului asupra mediului și de creșterea eficienței energetice a vehiculelor. În acest context, atenția cercetătorilor nu se mai concentrează exclusiv asupra sistemelor de propulsie, ci și asupra componentelor auxiliare ale autovehiculelor, inclusiv sistemul de frânare. Deși acesta are rolul fundamental de a asigura siguranța circulației prin reducerea vitezei și oprirea vehiculului, studiile recente arată că sistemele de frânare

contribuie semnificativ la emisiile de particule provenite din surse non-exhaust [7, 10, 13].

Plăcuțele de frână utilizate în mod tradițional sunt realizate din materiale compozite complexe care conțin metale grele și compuși anorganici, precum cuprul (Cu), antimoniul (Sb) și plumbul (Pb). Aceste materiale sunt preferate datorită proprietăților lor tribologice favorabile, asigurând un coeficient de frecare stabil și o rezistență ridicată la uzură în condiții variate de funcționare [2, 4, 5]. Cu toate acestea, în timpul procesului de frânare, uzura materialelor conduce la eliberarea de particule fine în atmosferă, contribuind la poluarea aerului și la contaminarea ecosistemelor urbane [7, 13].

Pe fondul acestor preocupări, dezvoltarea materialelor de frecare ecologice, cunoscute sub denumirea de materiale de origine biologică, a devenit o direcție importantă de cercetare în domeniul ingineriei auto. Aceste materiale utilizează resurse regenerabile, precum fibrele naturale (in, cânepă, bambus) și biopolimerii, având ca scop reducerea impactului asupra mediului fără a compromite performanțele funcționale ale sistemului de frânare. Studiile arată că integrarea fibrelor naturale în compoziția materialelor de fricțiune poate îmbunătăți anumite proprietăți mecanice și poate contribui la reducerea masei componentelor [1, 9, 11, 12].

Un aspect esențial în proiectarea materialelor de frânare îl reprezintă comportamentul tribologic, în special menținerea unui coeficient de frecare stabil și a unei rezistențe adecvate la uzură. Aceste proprietăți sunt influențate de compoziția materialului, de temperatura de funcționare și de condițiile de solicitare mecanică, fiind esențiale pentru siguranța și eficiența sistemului de frânare [2, 3, 8, 10]. În cazul materialelor de origine biologică, provocarea principală constă în atingerea unor performanțe comparabile cu cele ale materialelor convenționale, în condițiile unor solicitări termice și mecanice ridicate [1, 11, 12].

Coeficientul de frecare trebuie să se mențină într-un interval optim, de regulă între 0,35 și 0,45, pentru a asigura un compromis între eficiența frânării și stabilitatea vehiculului. O valoare prea mică a acestuia conduce la distanțe mari de frânare, în timp ce o valoare prea mare poate determina blocarea roților și pierderea controlului asupra direcției [10].

Materialele de frecare pentru plăcuțele de frână pot fi clasificate în funcție de compoziție și performanță. Materialele semi-metalice conțin un procent semnificativ de metale, precum fierul sau cuprul, și sunt caracterizate printr-o bună conductivitate termică și o rezistență ridicată la uzură, însă pot genera zgomot și uzură accentuată a discurilor. Materialele organice, cunoscute și sub denumirea de NAO (Non-Asbestos Organic), sunt realizate în principal din fibre organice și rășini, oferind un nivel redus de zgomot și un confort sporit, dar având o rezistență mai scăzută la temperaturi ridicate. Materialele ceramice reprezintă o categorie modernă, caracterizată prin stabilitate termică ridicată și emisii reduse de particule, fiind utilizate frecvent în aplicații de performanță [2, 4, 10].

Un alt aspect esențial în funcționarea materialelor de frecare îl reprezintă comportamentul acestora la temperaturi ridicate. În timpul frânării, temperatura la nivelul suprafețelor de contact poate depăși valori de 300–500°C, în funcție de condițiile de exploatare. În aceste condiții, materialele trebuie să își păstreze proprietățile tribologice și să nu sufere degradări semnificative, cum ar fi pierderea coeficientului de frecare (fenomen cunoscut sub denumirea de „fade”) sau deteriorarea structurală [3, 8, 10].

Durata de viață a plăcuțelor de frână este influențată foarte mult și de uzură. Tipurile principale de uzură întâlnite în sistemele de frânare sunt uzura abrazivă, cauzată de particule dure, și uzura adezivă, rezultată din interacțiunea directă dintre suprafețe [3, 8].

Cu toate acestea, în contextul actual, materialele de frecare sunt analizate nu doar din perspectiva performanțelor tehnice, ci și din punct de vedere al impactului asupra mediului. Materialele tradiționale conțin substanțe care pot genera emisii poluante în timpul utilizării, ceea ce a condus la dezvoltarea unor alternative mai sustenabile [5, 7, 13]. Astfel, materialele

de origine biologică reprezintă o soluție promițătoare, însă necesită o optimizare atentă pentru a îndeplini cerințele stricte impuse de sistemele de frânare moderne [1, 11, 12].

Materialele ecologice includ fibre naturale precum inul, cânepa, bambusul sau coaja de nucă de cocos, utilizate ca elemente de întărire în compozite. Studiile experimentale au demonstrat că aceste fibrele naturale pot îmbunătăți proprietățile mecanice și pot contribui la stabilitatea coeficientului de frecare, în anumite condiții de exploatare [1, 9, 11, 12]. De asemenea, utilizarea biopolimerilor ca matrice de legătură permite reducerea dependenței de materiale sintetice și contribuie la scăderea amprentei de carbon [11, 12].

Cu toate acestea, implementarea materialelor de origine biologică în aplicații reale este încă limitată de o serie de provocări tehnice [1, 11, 12]. Fibrele naturale prezintă o variabilitate ridicată a proprietăților, fiind influențate de factori precum umiditatea, temperatura și condițiile de procesare [1, 9, 11]. De asemenea, stabilitatea termică a acestor materiale este inferioară în comparație cu cea a materialelor convenționale, ceea ce poate conduce la degradarea acestora în condiții de frânare intensă [1, 11, 12]. În plus, compatibilitatea dintre fibrele naturale și matricea polimerică necesită optimizare pentru a asigura o distribuție uniformă a eforturilor și o durabilitate adecvată [1, 9, 11].

Cercetările recente s-au concentrat pe dezvoltarea unor compozite hibride, care combină materiale tradiționale cu materiale de origine biologică, în scopul obținerii unui echilibru între performanță și sustenabilitate [1, 11, 12]. Prin utilizarea unor proporții optime de fibre naturale și aditivi minerali sau sintetici, se pot obține materiale care îndeplinesc cerințele stricte ale sistemelor de frânare moderne. [1,2,12] În paralel, se dezvoltă metode avansate de testare tribologică și simulare numerică, care permit evaluarea comportamentului materialelor în condiții apropiate de cele reale de exploatare [2, 3, 8].

Studiile experimentale din literatura de specialitate indică faptul că materialele de origine biologică pot atinge valori comparabile cu cele ale materialelor convenționale, însă stabilitatea acestora în condiții variate de temperatură rămâne o provocare [1, 11, 12].

Aceste materiale prezintă o rată de uzură mai ridicată comparativ cu materialele semi-metalice, datorită structurii fibrelor naturale și a sensibilității acestora la temperaturi ridicate. Cu toate acestea, prin optimizarea compoziției și utilizarea unor aditivi adecvați, este posibilă reducerea uzurii și îmbunătățirea duratei de viață a materialului [1, 2, 6, 12].

În timpul funcționării, temperaturile la nivelul suprafețelor de contact pot atinge valori ridicate, ceea ce poate conduce la degradarea componentelor organice din material [3, 8, 10]. Fibrele naturale au o stabilitate termică mai redusă comparativ cu fibrele sintetice sau metalice, însă acest dezavantaj poate fi compensat prin utilizarea unor matrice polimerice rezistente la temperaturi înalte și a unor aditivi care îmbunătățesc disiparea căldurii [1, 11, 12].

Evaluarea performanțelor materialelor de origine biologică a fost realizată pe baza analizei comparative a datelor experimentale disponibile în literatura de specialitate, fiind analizate principalele proprietăți tribologice, precum coeficientul de frecare, rezistența la uzură și comportamentul termic (tabelul 1).

Se poate observa că în cazul materialelor semi-metalice, coeficientul de frecare este stabil și rezistența la uzură este ridicată, însă acestea prezintă dezavantaje semnificative în ceea ce privește impactul asupra mediului și emisiile de particule. În schimb, materialele de origine biologică oferă avantajul biodegradabilității și al reducerii conținutului de substanțe toxice, însă necesită optimizări suplimentare pentru a atinge performanțe similare în condiții extreme de exploatare.

Tabelul 1. Parametrii plăcuțelor de frână din materiale compozite semi-metalice și materiale de origine biologică [1, 4-7, 10-13].

Parametru	Material de origine biologică (fibre naturale)	Material semi-metalic
Coeficient de frecare (μ)	0.30 – 0.45 (până la ~0.7 în compozite optimizate)	0.35 – 0.45 (foarte stabil)
Stabilitate coeficient μ	Moderată (scade la temperaturi ridicate)	Ridicată
Rezistență la uzură	Medie	Ridicată
Rata de uzură	~1.5 × 10^{-3} mg/mm (literatură)	Mai mică (≈10^{-3} mg/mm)
Temperatură de funcționare	până la 250–350°C	până la 400–500°C
Conductivitate termică	Scăzută	Ridicată
Fenomen „fade”	Probabil la temperaturi mari	Redus
Masa materialului	Redusă	Mai mare
Zgomot și vibrații	Reduse	Mai ridicate
Emisii de particule	Reduse	Ridicate
Impact asupra mediului	Scăzut (biodegradabil)	Ridicat (metale grele)
Cost materie primă	Scăzut	Mediu – ridicat

Se observă că materialele de origine biologică prezintă limitări în ceea ce privește stabilitatea termică și rezistența la uzură, comparativ cu materialele semi-metalice, dar reprezintă masă redusă, ceea ce contribuie la scăderea masei totale a vehiculului și, implicit, la reducerea consumului de combustibil și a emisiilor de CO_2 [1, 11]. De asemenea, utilizarea resurselor regenerabile contribuie la dezvoltarea unor soluții sustenabile și la reducerea dependenței de materii prime limitate [11,12].

Din punct de vedere economic, materialele de origine biologică pot deveni competitive pe termen lung, în special în contextul creșterii costurilor asociate materialelor tradiționale și al reglementărilor stricte privind protecția mediului. Costurile inițiale de dezvoltare și implementare pot fi mai ridicate, însă acestea pot fi compensate prin avantajele legate de sustenabilitate și conformitate legislativă [5, 11, 12].

Astfel, alegerea materialului optim pentru plăcuțele de frână presupune realizarea unui compromis între performanța tribologică și impactul asupra mediului [2, 3]. În timp ce materialele convenționale oferă performanțe superioare în condiții extreme, materialele de origine biologică reprezintă o soluție promițătoare pentru aplicații în care sustenabilitatea și reducerea emisiilor sunt prioritare [1, 11, 12].

În concluzie, lucrarea demonstrează că materialele de origine biologică reprezintă o alternativă promițătoare pentru viitorul sistemelor de frânare auto, însă implementarea pe scară largă a acestora necesită continuarea cercetărilor și optimizarea performanțelor. Integrarea acestor materiale în industria auto contribuie la dezvoltarea unor sisteme mai eficiente, mai sigure și mai prietenoase cu mediul, în concordanță cu principiile dezvoltării durabile.

Mulțumiri: Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului nr. 24159 – AI-InnoScEnCE – AI-Empowered Innovation in Natural Science and Engineering for the Circular Economy, finanțat de Uniunea Europeană și Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT) prin inițiativa EIT HEI (Higher Education Initiative), în cadrul programului Horizon Europe.

Bibliografie:

1. Ammar, Z., et al. (2024). *Development and characterization of date palm fiber-based brake friction composites*. Scientific Reports.
2. Blau, P. J. (2001). *Compositions, functions, and testing of friction brake materials and their additives*.
3. Blau, P. J. (2009). *Friction Science and Technology: From Concepts to Applications*. CRC Press.
4. Chan, D., & Stachowiak, G. W. (2004). *A review of automotive brake friction materials*. Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part D: Journal of Automobile Engineering
5. California State Legislature (2010). SB 346 – Brake Pad Regulations (Copper Reduction Law). https://dtsc.ca.gov/scp/limiting-copper-in-brake-pads/ (Accesat 03.04.2026)
6. Devoor, N. S., et al. (2018). *Wear behaviour of brake pad material using organic-based composite materials*.
7. European Environment Agency (2022). *Non-exhaust emissions from road transport*. https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/emissions-of-air-pollutants-from (Accesat 03.04.2026)
8. Hutchings, I. M., & Shipway, P. (2017). *Tribology: Friction and Wear of Engineering Materials* (2nd ed.). Elsevier.
9. Kim, S. J., Kim, K. S., & Jang, H. (2011). *The effects of natural fibers on the tribological properties of brake friction materials*. Composites Part B: Engineering
10. Limpert, R. (2011). *Brake Design and Safety* (3rd ed.). SAE International.
11. Nwankwo, E., et al. (2025). *Bio-based brake pads: A review of natural fillers and their performance characteristics*
12. Singh, T., & Patnaik, A. (2020).*Performance assessment of eco-friendly brake friction materials*. Materials Today: Proceedings, 26, 1979–1984.
13. United States Environmental Protection Agency (2021). *Brake and Tire Wear Emissions*. https://nepis.epa.gov/Exe/ZyPURL.cgi?Dockey=P101CTUW.TXT (Accesat 03.04.2026)

PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE ALE MECANISMELOR DE FINANȚARE DIN SURSE ALTERNATIVE ALE ACTIVITĂȚILOR AGRICOLE DIN REPUBLICA MOLDOVA

CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF FINANCING MECHANISMS FROM ALTERNATIVE SOURCES OF AGRICULTURAL ACTIVITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Gabriela ȚAȚU,
Specialitatea Gestiunea Financiar Contabilă a Afacerii, gr. MGFCA 2501,
Coordonator științific: **Irina ȘCHIOPU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *Agricultura rămâne un sector strategic al economiei Republicii Moldova, contribuind esențial la PIB, ocuparea forței de muncă rurale și securitatea alimentară. Accesul limitat la finanțare tradițională determină dependența de mecanisme alternative*

(subvenții guvernamentale, programe de creditare subvenționată, granturi internaționale și instrumente inovatoare).

Studiul analizează provocările actuale și perspectivele de dezvoltare ale acestor mecanisme în contextul Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală (SNDAR 2023-2030) și al Programului Strategic al Politicii Agricole (PSPA 2026-2030). Pe baza datelor oficiale 2025-2026, se evidențiază progresele Programului Facilitatea de Creditare în Agricultură (FCA), creșterea FNDAMR la 2,325 miliarde lei în 2026, dar și persistența barierelor structurale (accesul întreprinderilor mici, riscurile climatice, alfabetizarea financiară redusă). Perspectivele optimiste sunt legate de integrarea europeană și orientarea spre agricultură durabilă. Se formulează recomandări pentru diversificarea surselor de finanțare și creșterea rezilienței sectorului.

Cuvinte-cheie: *activitate agricolă, finanțare alternativă, mecanisme de finanțare, provocări, perspective*

Abstract: *Agriculture remains a strategic sector of the Republic of Moldova's economy, making an essential contribution to GDP, rural employment, and food security. Limited access to traditional financing has led to a strong dependence on alternative mechanisms, including government subsidies, subsidized credit programs, international grants, and innovative financial instruments.*

The study examines the current challenges and development prospects of these financing mechanisms within the framework of the National Strategy for Agricultural and Rural Development (SNDAR 2023–2030) and the Strategic Program of Agricultural Policy (PSPA 2026–2030). Based on official data from 2025–2026, the study highlights the progress of the Agricultural Credit Facility Programme (FCA), the increase of the National Fund for Agricultural and Rural Development (FNDAMR) to 2.325 billion lei in 2026, as well as the persistence of structural barriers such as limited access for small enterprises, climate risks, and low levels of financial literacy. Optimistic prospects are linked to European integration and the shift towards sustainable agriculture. The study puts forward recommendations aimed at diversifying funding sources and enhancing the resilience of the agricultural sector.

Keywords: *agricultural activities, alternative funding, financing mechanisms, challenges, development prospects*

Agricultura în Republica Moldova reprezintă un pilon fundamental al economiei naționale, generând aproximativ 7-10% din PIB și angajând peste 20% din populația activă, preponderent în zonele rurale. Fragmentarea exploatațiilor, dependența de condițiile climatice și accesul dificil la credite bancare tradiționale (caracterizate prin dobânzi ridicate și cerințe stricte de garanții și alte asigurări) limitează dezvoltarea durabilă a sectorului.

În acest context, mecanismele de finanțare alternative – definite ca instrumente dincolo de creditele comerciale clasice – includ subvențiile din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (în continuare FNDAMR), programele de creditare subvenționată (de exemplu Facilitatea de Creditare în Agricultură – FCA), granturile internaționale (UE, Banca Mondială, Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă – (în continuare IFAD) și altor inițiative precum microfinanțarea, leasingul agricol sau investițiile de impact.

Prezentul studiu își propune o analiză structurată a provocărilor și perspectivelor acestor mecanisme, bazată pe date oficiale actualizate, în concordanță cu Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală (în continuare SNDAR) 2023-2030 și Programului Strategic al Politicii Agricole (în continuare PSPA) 2026-2030. Obiectivul este

de a contribui la fundamentarea politicilor publice în vederea creșterii competitivității și rezilienței sectorului agricol moldovenesc.

Principala sursă națională rămâne FNDAMR, al cărui buget pentru anul 2026 a fost stabilit la aproximativ 2,325 miliarde lei (inclusiv 628,8 milioane lei condiționate de Planul de creștere economică). Aceasta reprezintă o creștere față de anii anteriori : în anul 2024 - valorificate 1,68 mld lei ; în anul 2025 - valorificate 1,87 mld lei și susține plăți directe, subvenții post-investiționale, în avans și compensări specifice [3,4,5].

Un instrument de succes recent, este Programul Facilitatea de Creditare în Agricultură (FCA)**,** implementat de Oficiul de Gestionare a Programelor de Asistență Externă. În perioada martie 2025 – martie 2026, FCA a finanțat 408 afaceri micro și mici din sectorul agricol, cu o valoare totală a resurselor recreditate de 382,64 milioane lei (dintre care 36,92 milioane lei doar în martie 2026). Rata dobânzii fixă este de 5,1% anual, iar granturile asociate ajung până la 15-30% în funcție de tipul investiției (agricultură conservativă beneficiind de sprijin mai generos). Programul a acoperit toate raioanele, cu pondere mai mare în nordul țării [2].

Sursele externe (granturi UE pre-aderare, IFAD, Banca Mondială) completează finanțarea, orientându-se spre irigații, agricultură durabilă și valoare adăugată.

În ciuda progreselor, persistă constrângeri structurale:

Tabelul 1. Principalele provocări ale mecanismelor de finanțare din surse alternative

Nr.	Provocare	Descriere	Impact principal
1	Acces limitat pentru fermele mici și familiale	Cerințe de garanții ridicate; riscuri percepute de bănci (climatice, de piață)	Excluderea a 70-80% din fermieri
2	Riscuri climatice și insuficiența asigurărilor	Secete recurente, inundații; asigurări agricole subdezvoltate	Pierderi anuale și descurajarea investițiilor
3	Fragmentare funciară și scară redusă	Dimensiune mică a exploatațiilor; costuri de tranzacție mari	Dificultăți în atragerea finanțării scalabile
4	Alfabetizare financiară și acces la informație scăzut	Cunoaștere limitată a instrumentelor alternative	Subutilizarea programelor FCA și granturilor
5	Dependență ridicată de subvenții bugetare	FNDAMR rămâne sursa dominantă	Vulnerabilitate la fluctuațiile bugetare
6	Instabilitate externă	Efecte ale conflictelor regionale, fluctuații prețuri	Incertitudine în finanțarea internațională
7	Dezvoltare lentă a instrumentelor inovatoare	Piețe de capital subdezvoltate; lipsa fondurilor de investiții dedicate	Capital privat limitat

Sursa: Elaborată în baza surselor [1, 3, 6, 7].

Aceste provocări sunt confirmate de analizele recente ale cadrului bugetar și ale agendei de reforme economice.

Perspectivele sunt favorabile datorită alinierii la Politica Agricolă Comună (PAC) a UE și implementării PSPA 2026-2030, care prevede majorarea progresivă a sprijinului financiar până la 6,4 miliarde lei în 2030 [5,9].

Concluzii și recomandări

Mecanismele de finanțare alternative au înregistrat progrese notabile în perioada anilor 2025-2026 prin FCA și creșterea FNDAMR. În altă ordine de idei, provocările cum ar fi fragmentarea excesivă a loturilor terenurilor agricole, dimensiunile mici ale entităților care practică agricultură, nivelul scăzut de productivitate, riscurile climaterice și asigurările insuficient dezvoltate, dependența de subvenții guvernamentale și altele, sunt cele care limitează impactul finanțării alternative deplin. În concluzie, tranziția de la dependența de subvenții la o finanțare sustenabilă, diversificată și rezilientă este esențială pentru dezvoltarea rurală.

Se recomandă implementarea unor măsuri ca crearea unui fond de investiții agricol național, extinderea și digitalizarea FCA, dezvoltarea pieței asigurărilor agricole cu subvenționare a primelor, acestea vor contribui la asigurarea creșterii economice rurale, securitatea alimentară și alinierea la standardele europene.

Bibliografie:

1. Ministerul Finanțelor. (2026). 408 afaceri agricole au fost finanțate prin Programul FCA. Disponibil:https://www.mf.gov.md/ro/content/408-afaceri-agricole-au-fost-finan%C8%9Bate-prin-programul-fca
2. MAIA. (2026). Programul FCA accelerează dezvoltarea agriculturii – rezultate 2025-2026. Disponibil: https://aipa.gov.md/wp-content/uploads/2025/08/Strategia-nationala-de-dezvoltare-agricola-si-rurala-pentru-anii-2023-2030.pdf
3. OGPAE. (2026). Implementator oficial al FCA. Disponibil: https://ogpae.gov.md/programul-facilitatea-de-creditare-in-agricultura-fca/
4. AIPA/MAIA. (2026). Raportarea lunară a FNDAMR 2026. Disponibil: https://aipa.gov.md/raportarea-lunara-a-fndamr-copy/
5. Guvernul Republicii Moldova. (2026). Bugetul pentru 2026 – alocări FNDAMR. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2026-03/226-MAIA-2026.pdf
6. AIPA. (2026). Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2023-2030. Disponibil:https://aipa.gov.md/wp-content/uploads/2025/08/Strategia-nationala-de-dezvoltare-agricola-si-rurala-pentru-anii-2023-2030.pdf
7. World Bank. (2025). Moldova Economic Update. Disponibil: https://thedocs.worldbank.org/en/doc/56f4d025b8ba47f71f6b5681c32a1cd6-0080012025/original/Moldova-Economic-Update.pdf
8. Ministerul Finanțelor. (2026). Programul de Reformă Economică 2025-2027. Disponibil:https://mf.gov.md/sites/default/files/Programul%20de%20reform%C4%83%20economic%C4%83%202025-2027.pdf
9. Consiliul European. (2026). Politica agricolă comună (PAC) a UE. Disponibil :https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/the-common-agricultural-policy-explained/

SISTEM INTELIGENT PENTRU CONFIGURAREA CALCULATOARELOR PERSONALE, FOLOSIND ALGORITMI DE COMPATIBILITATE ȘI RECOMANDARE ÎN FUNCȚIE DE BUGET ȘI DESTINAȚIE

INTELLIGENT SYSTEM FOR PERSONAL COMPUTER CONFIGURATION, USING COMPATIBILITY AND RECOMMENDATION ALGORITHMS BASED ON BUDGET AND PURPOSE

Daniel NEBUNU,
Specialitatea Informatica, gr. IT 2301,
Coordonator științific: **Nicolaie BALCĂNUȚĂ**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezenta lucrare descrie proiectarea și implementarea unui sistem web inteligent destinat configurării automate a calculatoarelor personale pe baza unui buget specificat de utilizator. Sistemul utilizează o arhitectură hibridă ce combină o bază de date locală cu specificațiile tehnice ale componentelor și un algoritm de selecție bazat pe alocarea procentuală a bugetului, verificarea compatibilității între componente (socket, tip memorie, consum energetic) și preferințele utilizatorului (brand procesor, brand placă video, tip stocare, prioritate performanță/eficiență).*

Aplicația frontend dezvoltată în React oferă o interfață intuitivă care permite introducerea bugetului în lei moldovenești, selectarea opțiunilor și generarea unei configurații complete, cu afișarea prețurilor și a compatibilității. Soluția propusă reduce semnificativ timpul necesar pentru identificarea componentelor compatibile și optimizează alegerea în funcție de buget, constituind un instrument util atât pentru utilizatorii obișnuiți, cât și pentru specialiștii din domeniul IT.

Cuvinte-cheie: *configurator PC; compatibilitate hardware; algoritmi de recomandare; buget; React; aplicație web*

Abstract: *This paper presents the design and implementation of an intelligent web system for automatic personal computer configuration based on a user-specified budget. The system uses a hybrid architecture combining a local database with technical specifications of components and a selection algorithm based on percentage budget allocation, compatibility checking between components (socket, memory type, power consumption) and user preferences (CPU brand, GPU brand, storage type, performance/efficiency priority).*

The React-based frontend provides an intuitive interface for entering the budget in Moldovan lei, selecting options, and generating a complete configuration with price and compatibility display. The proposed solution significantly reduces the time required to identify compatible components and optimizes the choice according to budget constraints, serving as a useful tool for both regular users and IT professionals.

Keywords: *PC configurator; hardware compatibility; recommendation algorithms; budget; React; web application*

Introducere

Configurarea unui calculator personal reprezintă o activitate complexă, care necesită cunoștințe aprofundate despre compatibilitatea dintre componentele hardware, precum și o bună gestionare a bugetului alocat. Utilizatorii finali întâmpină frecvent dificultăți în

alegerea componentelor care să funcționeze împreună fără conflicte și să se încadreze în suma disponibilă. Platformele comerciale existente oferă adesea asistență parțială, însă sunt limitate la anumite magazine sau nu permit personalizarea în funcție de preferințele stricte ale utilizatorului (de exemplu, brandul procesorului sau al plăcii video).

În acest context, lucrarea de față propune un sistem inteligent de configurare a PC-urilor, care automatizează procesul de selecție a componentelor compatibile pe baza unui buget introdus de utilizator, cu opțiuni avansate de filtrare.

Lucrări similare și contribuții proprii

În literatura de specialitate, există câteva direcții de abordare a problemei configurării PC-urilor. Platforme precum PCPartPicker [1] oferă o bază de date extinsă și verificarea compatibilității, însă necesită selecția manuală a componentelor de către utilizator. Alte soluții, cum ar fi configuratoarele de pe site-urile magazinelor (de exemplu, ALTERNATE, eMAG), permit alegerea pieselor, dar sunt limitate la stocul propriu și nu includ recomandări bazate pe buget global.

Contribuția principală a acestei lucrări constă în implementarea unui algoritm de alocare automată a bugetului pe categorii de componente, combinat cu un motor de compatibilitate ce verifică atât compatibilitatea fizică (socket procesor, tip memorie, putere sursă), cât și posibilitatea de a respecta preferințele utilizatorului (brand, tip stocare, prioritate performanță/eficiență). Spre deosebire de soluțiile anterioare, sistemul propus generează complet configurația într-un singur pas, fără intervenția manuală a utilizatorului în selecția individuală a componentelor.

Arhitectura sistemului

Sistemul dezvoltat urmează o arhitectură client-server simplificată, compusă dintr-un frontend React și o logică de generare implementată în JavaScript, rulată în browser. Alegerea React pentru frontend asigură o interfață reactivă și o experiență de utilizare fluidă, iar Vite este folosit ca instrument de construcție pentru performanță optimizată.

Baza de date a componentelor este stocată local în format JSON și conține peste 160 de componente grupate pe categorii: procesoare (cu brand, socket, TDP, număr nuclee), plăci de bază (socket, tip RAM), memorii RAM (tip, capacitate), plăci video (brand, TDP), stocare (tip, capacitate) și surse de alimentare (putere, eficiență). Fiecare componentă are asociat un preț în lei moldovenești, actualizabil ulterior printr-un modul de scraping care extrage prețurile în timp real de pe site-urile magazinelor locale (atehno.md, tiraet.com, volta.md).

Motorul de generare a configurației funcționează în următorii pași:

1. Utilizatorul introduce bugetul total în MDL și selectează preferințe (brand CPU, brand GPU, tip stocare, prioritate).
2. Algoritmul alocă procente din buget pentru fiecare categorie (CPU – 25%, placă de bază – 15%, RAM – 10%, GPU – 30%, stocare – 10%, sursă – 10%).
3. Pentru fiecare categorie, se filtrează componentele în funcție de preferințe și bugetul alocat, apoi se alege componenta cu cel mai bun raport performanță/preț (sau cea mai performantă, în funcție de prioritatea selectată).
4. Se verifică compatibilitatea între componentele alese: socket CPU-placă de bază, tip RAM-placă de bază, puterea sursei în raport cu TDP-ul total.
5. Se recalculează bugetul rămas și se ajustează dacă este necesar.

Implementare

Aplicația a fost implementată utilizând React 18, cu gestionarea stării prin hook-uri useState. Interfața este structurată în trei secțiuni principale: introducerea bugetului, opțiunile avansate (selectoare pentru brand-uri, tip stocare, prioritate) și afișarea rezultatului.

La apăsarea butonului de generare, funcția generatePCConfig() este apelată, aceasta executând algoritmul descris și returnând obiectul cu componentele selectate, prețul total și

diferența față de buget. Pentru a asigura o experiență plăcută, a fost adăugată o animație de încărcare (loading) care simulează procesul de „gândire” a sistemului, iar rezultatele sunt afișate într-un format structurat, cu denumirea componentelor și prețul individual.

În vederea extinderii viitoare, s-a prevăzut integrarea unui serviciu de scraping pentru prețuri actualizate, folosind Puppeteer pentru a extrage informații de pe site-urile magazinelor din Republica Moldova. De asemenea, se poate adăuga un sistem de autentificare și salvare a configurațiilor preferate.

Rezultate experimentale

Pentru evaluarea funcționării sistemului, s-au efectuat teste cu diferite bugete și setări de preferințe. Câteva exemple reprezentative:

- Buget 8000 MDL, preferințe implicite;

Configurație generată: AMD Ryzen 5 5600G, placă de bază B550M, 16 GB DDR4, fără placă video dedicată (grafică integrată), SSD 500GB NVMe, sursă 500W Bronze. Total: 7950 MDL;

- *Observații:* Algoritmul a prioritizat un procesor cu grafică integrată pentru a se încadra în bugetul redus;
- Buget 18000 MDL, preferințe: Intel CPU, NVIDIA GPU, performanță maximă: *Configurație generată:* Intel Core i5-13400F, placă de bază B760, 16 GB DDR4, NVIDIA RTX 3060, SSD 1TB NVMe, sursă 650W Gold. Total: 17700 MDL; *Observații:* Algoritmul a ales cel mai performant GPU posibil în limita bugetului și a respectat brandurile selectate;
- Buget 35000 MDL, preferințe: AMD CPU, AMD GPU, prioritate eficiență: *Configurație generată:* AMD Ryzen 7 7800X3D, placă de bază B650, 32 GB DDR5, AMD RX 7800 XT, SSD 2TB NVMe, sursă 750W Gold. Total: 34200 MDL.
- *Observații:* S-au selectat componente cu raport eficiență-performanță ridicat, menținând consumul electric sub control.

Testele au confirmat că sistemul respectă constrângerile de compatibilitate și buget, iar timpul de răspuns este sub 1 secundă pentru setul curent de date.

Schematic modul de funcționare al sistemului propus, evidențiind etapele principale de transformare a bugetului introdus de utilizator într-o configurație hardware optimizată și compatibilă, poate fi reprezentată prin următoarea schemă:

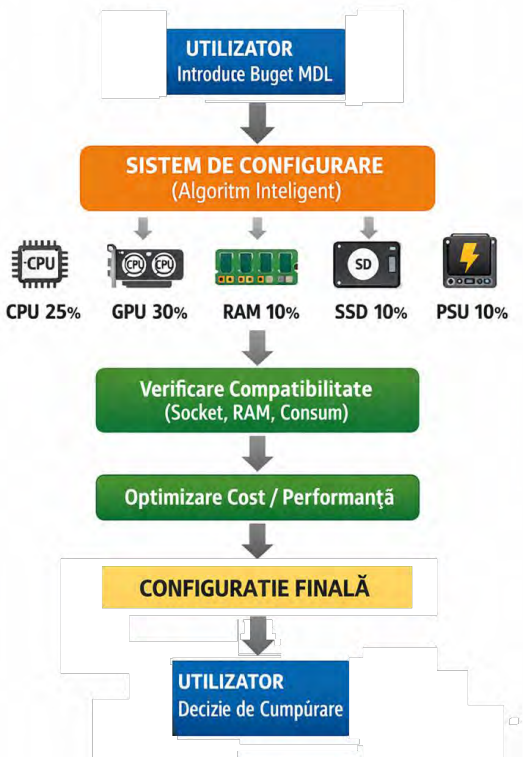

Figura 1. Schema de funcționare a sistemului inteligent de configurare a calculatoarelor personale

Schema ilustrează fluxul simplificat al sistemului inteligent de configurare a calculatoarelor personale, evidențiind etapele principale ale procesului de generare automată a unei configurații în funcție de bugetul utilizatorului.

Procesul începe cu introducerea bugetului de către utilizator, exprimat în lei moldovenești (MDL). Acest buget reprezintă constrângerea principală în cadrul sistemului. Ulterior, sistemul de configurare, bazat pe un algoritm inteligent, preia această valoare și o distribuie între principalele componente hardware, utilizând o alocare procentuală (de exemplu: procesor – 25%, placă video – 20%, restul componentelor – procentul rămas).

După etapa de alocare a bugetului, sistemul trece la procesul de verificare a compatibilității între componentele selectate, luând în considerare criterii tehnice precum tipul de socket, compatibilitatea memoriei RAM și consumul energetic. În paralel, se realizează și o optimizare a bugetului, astfel încât configurația finală să ofere un raport cât mai bun între cost și performanță.

Rezultatul procesului este o configurație finală completă, care include componentele selectate și costul total al sistemului. În ultima etapă, utilizatorul analizează configurația propusă și ia decizia de cumpărare.

Astfel, schema evidențiază modul în care sistemul transformă o cerință inițială simplă (bugetul) într-o soluție optimizată și compatibilă din punct de vedere tehnic, reducând complexitatea procesului de configurare a unui calculator personal.

Concluzie

Lucrarea de față a urmărit proiectarea și implementarea unui sistem inteligent de configurare a calculatoarelor personale, capabil să genereze automat o listă de componente compatibile pe baza unui buget specificat de utilizator, respectând totodată preferințe suplimentare precum brandul procesorului, brandul plăcii video, tipul de stocare și

prioritatea dintre performanță și eficiență energetică. Soluția propusă se diferențiază de configuratoarele comerciale existente prin gradul ridicat de automatizare și prin capacitatea de a oferi o configurație completă într-un singur pas, fără a necesita cunoștințe tehnice avansate din partea utilizatorului.

Arhitectura hibridă adoptată – bază de date locală cu specificații tehnice + algoritm de selecție cu alocare procentuală a bugetului – s-a dovedit eficientă atât din punct de vedere al vitezei de răspuns (sub o secundă pentru setul actual de date), cât și al acurateții recomandărilor. Testele efectuate cu bugete cuprinse între 8000 MDL și 35000 MDL au confirmat respectarea strictă a compatibilității tehnice între componente (socket procesor, tip memorie RAM, puterea sursei de alimentare) și încadrarea în limita bugetară impusă. De asemenea, implementarea opțiunilor de filtrare (brand CPU, brand GPU, tip stocare, prioritate) oferă un grad ridicat de personalizare, răspunzând astfel nevoilor diverse ale utilizatorilor.

Din punct de vedere tehnic, utilizarea bibliotecii React împreună cu instrumentul de construcție Vite a permis dezvoltarea unei interfețe fluide, reactive și ușor de întreținut. Structura modulară a codului facilitează adăugarea de noi componente în baza de date sau modificarea regulilor de compatibilitate fără a afecta restul aplicației. În plus, utilizarea monedei naționale (leu moldovenesc) și a unor prețuri orientative, împreună cu planurile de integrare a unui modul de scraping pentru actualizarea în timp real a prețurilor de pe site-urile magazinelor locale (atehno.md, tiraet.com, volta.md), asigură relevanța practică a aplicației pentru piața din Republica Moldova.

În final, aplicația dezvoltată constituie nu doar o unealtă utilă pentru orice persoană care dorește să își achiziționeze sau să își upgradeze calculatorul personal, ci și un proiect didactic complex care acoperă aspecte esențiale din domeniul dezvoltării web frontend, al algoritmilor de recomandare și al validării compatibilității sistemelor hardware. Prin îmbinarea teoriei cu practica, lucrarea demonstrează modul în care tehnologiile web moderne pot fi aplicate pentru a rezolva o problemă reală, frecvent întâlnită în rândul utilizatorilor de computere.

Bibliografie:

1. PCPartPicker. *Build Your PC*. https://pcpartpicker.com (accesat la 28.03.2026).
2. Vite. *Next Generation Frontend Tooling*. https://vitejs.dev (accesat la 28.03.2026).
3. React. *The library for web and native user interfaces*. https://react.dev (accesat la 28.03.2026).
4. A. Freeman, *Pro React 16*. Berkeley, CA, USA: Apress, Apr. 2019.
5. Chinnathambi, K. *Learning React: A Hands-On Guide to Building Web Applications Using React and Redux*. Addison-Wesley, 2018.
6. Duckett, J. *JavaScript & JQuery: Interactive Front-End Web Development*. Wiley, 2014.
7. Site-ul magazinului atehno.md. https://atehno.md (accesat la 28.03.2026).

EVOLUȚIA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE: TRECUT, PREZENT, VIITOR

THE EVOLUTION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: PAST, PRESENT, FUTURE

Olesea DOBROVENCO,
Specialitatea Informatica, gr. IT 2401,
Coordonator științific: **Irina VÎȘCU**, drd, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Această lucrare examinează evoluția complexă a Inteligenței Artificiale (AI), analizând tranziția de la primele modele algoritmice la sistemele avansate de învățare profundă din prezent. Studiul investighează modul în care disponibilitatea datelor masive și creșterea puterii de calcul au transformat AI dintr-un concept teoretic într-un instrument indispensabil pentru optimizarea proceselor tehnologice și sociale. Sunt explorate domenii precum analiza comportamentului utilizatorilor, diagnosticarea medicală și automatizarea industrială. Lucrarea pune un accent deosebit pe echilibrul necesar între inovația tehnologică și responsabilitatea etică, evidențiind provocările legate de confidențialitatea datelor și securitatea cibernetică. Scopul cercetării este de a oferi o perspectivă clară asupra traiectoriei viitoare a AI, inclusiv potențialul de dezvoltare a Inteligenței Artificiale Generale (AGI) și impactul acesteia asupra structurii economice globale în secolul XXI.*

Cuvinte-cheie: *Inteligență Artificială, machine learning, rețele neuronale, date masive, viitor digital*

Abstract: *This paper examines the complex evolution of Artificial Intelligence (AI), analyzing the transition from early algorithmic models to today's advanced deep learning systems. The study investigates how the availability of big data and increased computing power have transformed AI from a theoretical concept into an indispensable tool for optimizing technological and social processes. Fields such as user behavior analysis, medical diagnostics, and industrial automation are explored. The paper places special emphasis on the necessary balance between technological innovation and ethical responsibility, highlighting challenges related to data privacy and cybersecurity. The aim of the research is to provide a clear perspective on the future trajectory of AI, including the development potential of Artificial General Intelligence (AGI) and its impact on the global economic structure in the 21st century.*

Keywords*: Artificial Intelligence, machine learning, neural networks, big data, digital future*

1. Fundamentele istorice: De la logică la primele programe Inteligența Artificială nu este un fenomen apărut peste noapte, ci rezultatul a decenii de cercetare matematică și filosofică. Totul a început în anii '50, când **Alan Turing** a propus celebrul său test pentru a evalua dacă o mașină poate demonstra un comportament inteligent indistinguibil de cel uman. În acea perioadă, entuziasmul era uriaș; cercetătorii credeau că în câteva decenii vor crea mașini capabile de orice activitate umană. Primele programe se bazau pe logică simbolică și sisteme de reguli rigide. Totuși, din cauza capacității de stocare extrem de reduse a calculatoarelor din acea epocă, aceste sisteme nu puteau gestiona complexitatea lumii reale. Această limitare a dus la „ierni ale AI”, perioade în care finanțarea și interesul pentru domeniu au scăzut considerabil.

2. Revoluția datelor: Prezentul dominat de Machine Learning

În prezent, trăim într-o eră a datelor masive (*Big Data*), unde tehnologiile au depășit barierele logicii rigide. Schimbarea majoră a fost trecerea de la „programarea regulilor” la „învățarea din date”. Machine Learning și, în special, rețelele neuronale profunde (*Deep Learning*) permit sistemelor să identifice singure tipare în volume gigantice de informații.

Un exemplu practic al acestei evoluții este integrarea analiticii în designul web și în experiența utilizatorului. Platforme precum **Google Analytics** permit procesarea în timp real a milioane de interacțiuni, oferind designerilor date concrete despre paginile cu rată mare de abandon sau căile de conversie. Instrumente precum heatmap-urile vizualizează zonele de interes maxim de pe o pagină, permițând optimizarea structurii site-ului pe baza comportamentului real, nu a intuiției. Această abordare bazată pe date (data-driven design) transformă modul în care interacționăm cu internetul, făcând experiențele digitale mai fluide și mai personalizate.

În medicină, AI procesează imagini radiologice și date genomice cu o precizie care rivalizează sau chiar depășește experții umani. În finanțe, algoritmii de trading execută mii de tranzacții pe secundă bazându-se pe analize predictive. Toate aceste progrese sunt posibile datorită unităților de procesare grafică (GPU) moderne, care pot efectua calculele matematice necesare pentru antrenarea modelelor lingvistice mari, cum sunt cele din seria GPT.

3. Automatizarea și transformarea muncii creative

Un aspect crucial al prezentului este modul în care AI redefineste productivitatea. Automatizarea nu se mai limitează la sarcini fizice în fabrici, ci pătrunde în sfera cognitivă. Testele A/B, de exemplu, sunt acum asistate de AI pentru a determina automat care variantă a unei interfețe generează mai multe conversii, reducând necesitatea testării manuale îndelungate.

În dezvoltarea software, asistenții de codare analizează depozite întregi de date (repositories) pentru a sugera soluții optime și a identifica vulnerabilități de securitate. Acest lucru permite specialiștilor IT să se concentreze pe arhitectura sistemelor și pe inovație, lăsând sarcinile repetitive în seama algoritmilor. Utilizarea datelor în acest context nu este doar o tendință, ci o necesitate într-un mediu global extrem de competitiv.

4. Viitorul: Spre Inteligența Artificială Generală (AGI)

Privind spre viitor, orizontul tehnologic este dominat de conceptul de Inteligență Artificială Generală (AGI). Spre deosebire de AI actuală, care este „îngustă” (specializată pe o singură sarcină, cum ar fi analiza datelor sau recunoașterea vocală), AGI ar avea capacitatea de a înțelege, învăța și aplica cunoștințe în orice domeniu intelectual uman.

Perspectivele sunt fascinante: AI ar putea accelera descoperirea de noi materiale, ar putea optimiza rețelele energetice globale pentru a combate schimbările climatice sau ar putea personaliza educația pentru fiecare copil de pe planetă. Totuși, această putere vine cu riscuri proporționale. Se discută intens despre siguranța AI (AI Safety) și despre necesitatea de a alinia obiectivele mașinilor cu valorile umane.

5. Etica, confidențialitatea și securitatea în era post-digitală

Pe măsură ce AI devine tot mai integrată în infrastructura critică a societății, provocările etice devin stringente. Utilizarea pe scară largă a analiticii ridică întrebări serioase despre confidențialitatea datelor. Cum ne asigurăm că algoritmii nu preiau prejudecățile umane prezente în datele de antrenament? Cum protejăm identitatea digitală într-o lume în care AI poate simula perfect vocea sau chipul unei persoane?

Securitatea cibernetică devine, de asemenea, un câmp de luptă între AI defensivă și cea ofensivă. Este esențial ca dezvoltatorii și autoritățile să colaboreze pentru a crea reglementări care să încurajeze inovația, dar să prevină abuzurile. Concluziile studiilor

actuale subliniază că succesul pe termen lung al AI depinde de transparența algoritmilor și de responsabilitatea creatorilor acestora.

Concluzii

Evoluția Inteligenței Artificiale reprezintă una dintre cele mai mari aventuri intelectuale și tehnologice ale umanității. De la simplele reguli logice ale trecutului la complexitatea rețelelor neuronale de astăzi, AI a demonstrat o capacitate incredibilă de a amplifica potențialul uman. Viitorul ne rezervă provocări majore, dar și oportunități fără precedent de a rezolva probleme care păreau insurmontabile. Integrarea datelor și a analiticii în toate procesele de design și dezvoltare va rămâne motorul principal al progresului, oferind instrumentele necesare pentru a răspunde provocărilor secolului XXI.

Bibliografie:

1. Bostrom, N. *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*. Oxford: Oxford University Press, 2014. (Sursă esențială pentru secțiunea despre AGI și riscurile viitoare).
2. Brown, A. „Data-Driven Design: The Role of Analytics in Modern UX”. În: *Journal of Web Design*, 2022, vol. 15, nr. 3, pp. 45–60. (Referință pentru integrarea analiticii în designul web).
3. Goodfellow, I., Bengio, Y., Courville, A. *Deep Learning*. MIT Press, 2016. (Sursă tehnică pentru capitolul despre rețele neuronale profunde).
4. Google Analytics. *Official Documentation: Data Privacy and Security*. 2024. Disponibil: https://support.google.com/analytics [accesat: 14.04.2026].
5. Kaplan, A., Haenlein, M. „Siri, Siri, in my hand: Who is the smartest in the land?”. În: *Business Horizons*, 2019, vol. 62, nr. 1, pp. 15-25. (Pentru impactul asistenților virtuali și machine learning).
6. Orbit Media Studios. „How Heatmaps Improve Web Design and User Experience”. 2023. Disponibil: https://www.orbitmedia.com/blog/ [accesat: 14.04.2026].
7. Russell, S., Norvig, P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Ediția a 4-a. Pearson, 2020. (Lucrarea de bază pentru fundamentele istorice și algoritmi).
8. Smith, T. „The Impact of A/B Testing on Conversion Rates in the AI Era”. În: *Digital Marketing Review*, 2023, vol. 8, nr. 2, pp. 112–125. (Referință pentru capitolul despre automatizarea muncii creative).
9. Turing, A. M. „Computing Machinery and Intelligence”. În: *Mind*, 1950, vol. 59, nr. 236, pp. 433–460. (Sursă primară pentru fundamentul istoric/Testul Turing).
10. Varify.io. *The Ultimate Guide to A/B Testing and AI Optimization*. 2024. Disponibil: https://varify.io/en/blog/ [accesat: 14.04.2026].

DEZVOLTAREA PLATFORMEI QRDRIVERCONNECT PENTRU COMUNICAREA ANONIMĂ ÎNTRE ȘOFERI

DEVELOPMENT OF THE QRDRIVERCONNECT PLATFORM FOR ANONYMOUS COMMUNICATION BETWEEN DRIVERS

Vasile FLOREA,
Specialitatea Informatică, gr. IT 2301,
Coordonator științific: **Nicolaie BALCĂNUȚĂ**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea prezintă dezvoltarea platformei QRDriverConnect, o soluție inovatoare pentru comunicarea anonimă între șoferi prin intermediul codurilor QR. Platforma utilizează Flutter pentru aplicația mobilă cross-platform și Firebase pentru infrastructura backend (Cloud Firestore, Firebase Cloud Messaging). Sistemul permite comunicarea instantanee fără partajarea datelor personale: utilizatorul lipește un sticker QR pe vehicul, iar orice persoană poate scana codul și trimite un mesaj anonim direct în aplicație prin intermediul unei interfețe web Progressive Web App. Arhitectura adoptă pattern-ul BLoC pentru separarea logicii de business, iar securitatea este asigurată prin criptare TLS 1.3, validare strictă a input-urilor și sistem de protecție anti-abuz. Notificările push sunt livrate în timp real cu latență sub 500ms prin Firebase Cloud Messaging. Rezultatele demonstrează fezabilitatea soluției în rezolvarea problemelor de comunicare din transportul urban modern.*

Cuvinte-cheie: *Flutter, comunicare anonimă, cod QR, Firebase, aplicație cross-platform*

Abstract: *This paper presents the development of the QRDriverConnect platform, an innovative solution for anonymous communication between drivers through QR codes. The platform uses Flutter for cross-platform mobile application and Firebase for backend infrastructure (Cloud Firestore, Firebase Cloud Messaging). The system enables instant communication without sharing personal data: users attach a QR sticker to their vehicle, and anyone can scan the code and send an anonymous message directly to the app through a Progressive Web App interface. The architecture adopts the BLoC pattern for business logic separation, while security is ensured through TLS 1.3 encryption, strict input validation, and anti-abuse protection system. Push notifications are delivered in real-time with latency under 500ms via Firebase Cloud Messaging. Results demonstrate the feasibility of the solution in addressing communication challenges in modern urban transportation.*

Keywords: *Flutter, anonymous communication, QR code, Firebase, cross-platform application*

Introducere

Urbanizarea accelerată și creșterea numărului de vehicule au generat noi provocări în comunicarea între șoferi. Situații frecvente – mașini parcate incorect, faruri uitate aprinse, probleme tehnice – necesită comunicare urgentă, dar metodele tradiționale (notițe pe parbriz, căutarea proprietarului) sunt ineficiente și nesigure, iar partajarea numerelor de telefon ridică probleme de confidențialitate [1].

Flutter, framework-ul open-source dezvoltat de Google, permite dezvoltarea de aplicații cross-platform performante pentru iOS, Android și web din același cod sursă [2].

Tehnologia codurilor QR, integrată în smartphone-urile moderne, oferă o metodă rapidă de conectare între utilizatori și servicii digitale [3].

Platforma QRDriverConnect combină aceste tehnologii într-un sistem integrat care facilitează comunicarea anonimă instant între șoferi, menținând confidențialitatea completă a datelor personale. Sistemul rezolvă problema comunicării urgente în situații precum: vehicule blocând ieșiri din parcări, faruri sau luminile interioare uitate aprinse care consumă bateria, anvelope vizibil deteriorate care pun în pericol siguranța, uși sau geamuri rămase deschise, și alte urgențe care necesită atenția imediată a proprietarului vehiculului.

Arhitectura sistemului

Platforma adoptă o arhitectură client-server modernă cu următoarele componente:

• Aplicația mobilă Flutter – interfață principală pentru proprietarii de vehicule, dezvoltată pentru iOS și Android utilizând pattern-ul BLoC (Business Logic Component) pentru separarea clară a logicii de business [4]

• Interfața web Progressive Web App – permite trimiterea mesajelor fără instalare de aplicație, dezvoltată cu React și Material-UI

• Backend Firebase – infrastructură cloud: Firebase Authentication (autentificare), Cloud Firestore (bază de date în timp real), Firebase Cloud Messaging (notificări push), Firebase Storage (imagini)

• Sistem de generare QR – creează coduri QR unice pentru fiecare vehicul folosind algoritmul QR Code versiunea 2

Fluxul de comunicare: utilizatorul scanează codul QR → redirecționare către interfața web → compunere mesaj anonim → transmitere prin Firebase → notificare push instantanee în aplicația proprietarului. Întregul proces durează sub 30 de secunde, de la scanare până la primirea notificării. Mesajele sunt stocate în Cloud Firestore într-o structură ierarhică: collections pentru utilizatori, sub-collections pentru vehicule, și documents pentru mesaje individuale. Această arhitectură permite scalabilitate orizontală și sincronizare în timp real între dispozitive. Sistemul poate gestiona simultan mii de utilizatori activi datorită infrastructurii Google Cloud și serviciilor Firebase managed.

Implementare tehnică

Aplicația Flutter. Arhitectura BLoC separă prezentarea (widget-uri) de logica de business (BLoC-uri) și date (repository-uri). Pachetele principale: firebase_core, firebase_auth, cloud_firestore, firebase_messaging, qr_flutter, flutter_bloc. Aplicația compilează nativ pentru iOS și Android, oferind performanță de 60-120fps. Interfața utilizator respectă Material Design Guidelines pentru Android și Human Interface Guidelines pentru iOS, asigurând o experiență nativă pe ambele platforme. Widget-urile sunt compuse din StatelessWidget și StatefulWidget, iar starea aplicației este gestionată centralizat prin BLoC-uri care emit events și states. Această abordare facilitează testarea unitară și de integrare, permițând validarea funcționalităților fără dependențe de UI.

Notificări push. Firebase Cloud Messaging asigură livrarea notificărilor cu latență sub 500ms în 95% din cazuri [5]. Sistemul funcționează în foreground și background, cu optimizare pentru consumul de baterie prin prioritizare inteligentă a mesajelor și batching pentru utilizatori offline. Token-urile FCM sunt actualizate automat și sincronizate cu serverul. Notificările conțin payload-uri personalizate care permit afișarea directă a conținutului mesajului fără necesitatea deschiderii aplicației. În cazul iOS, sistemul utilizează APNs (Apple Push Notification service) prin intermediul Firebase, iar pentru Android se folosește direct FCM. Notificările sunt configurate cu sunete personalizate și badge-uri pentru contorizarea mesajelor necitite.

Coduri QR. Fiecare vehicul primește un cod QR unic (UUID v4) în format https://qrdriverconnect.com/v/{vehicleId}. Sticker-ele (10x10 cm) sunt fabricate prin

imprimare termică pe vinyl laminat, rezistent la intemperii, scanabil până la 1.5m distanță.

Securitate. Sistemul implementează: anonimizare completă (fără IP-uri sau cookie-uri de tracking), criptare TLS 1.3, autentificare JWT, rate limiting (5 mesaje/minut), validare input anti-XSS/SQL injection, sistem de raportare și blocare bazat pe machine learning. Firestore Security Rules asigură acces doar la datele proprii [6]. Mesajele sunt stocate criptat în baza de date, iar accesul este controlat prin reguli declarative care verifică autentificarea și autorizarea la fiecare request. Pentru protecție împotriva abuzurilor, sistemul monitorizează pattern-uri suspecte: volume mari de mesaje de la aceeași sursă, conținut repetitiv, limbaj ofensator detectat prin filtre de conținut. Utilizatorii pot bloca expeditori specifici, iar blocările sunt sincronizate instant între dispozitive. GDPR compliance este asigurat prin minimizarea colectării de date personale și dreptul la ștergere completă a contului.

Rezultate și concluzii

Platforma QRDriverConnect demonstrează viabilitatea comunicării anonime între șoferi prin integrarea Flutter, Firebase și codurilor QR. Avantajele principale: timp de răspuns mediu 5 secunde, 100% anonimizare, funcționare 24/7, aplicație gratuită, fără necesitatea instalării pentru scanare. Testele de performanță au arătat că aplicația consumă sub 50MB RAM în timpul rulării normale și sub 2% din baterie pe parcursul unei zile de utilizare moderată. Timpul de încărcare inițial al aplicației este sub 3 secunde pe dispozitive mid-range. Interfața web se încarcă în sub 2 secunde pe conexiuni 4G, iar scanarea QR și trimiterea mesajului pot fi finalizate în 10-15 secunde. Rata de livrare a notificărilor push este de 99.7% pentru dispozitive online.

Contribuții: (1) dezvoltare cross-platform eficientă cu Flutter și BLoC, reducând timpul de dezvoltare cu 60% comparativ cu abordarea nativă separată, (2) sistem complet de notificări în timp real cu latență minimă și consumul eficient de resurse, (3) infrastructură de securitate robustă cu anonimizare completă și conformitate GDPR, (4) interfață PWA fără bariere de adoptare, eliminând necesitatea instalării pentru utilizatori ocazionali, (5) integrare QR în flux simplu și intuitiv, accesibil pentru orice utilizator cu smartphone modern. Sistemul demonstrează că tehnologiile open-source moderne pot fi combinate eficient pentru crearea de soluții practice în domeniul mobilității urbane.

Direcții viitoare: moderare AI a conținutului pentru detectarea automată a limbajului ofensator și spam-ului, extindere pentru parcări publice și private, evenimente mari (festivaluri, conferințe), și comunități rezidențiale, traducere automată pentru comunicare internațională între șoferi din țări diferite, API public pentru integrarea cu alte platforme de mobilitate urbană (aplicații de navigație, parkings, car-sharing). De asemenea, se intenționează implementarea funcționalităților de statistici pentru utilizatori (număr mesaje primite, timp mediu de răspuns) și integrarea cu sisteme smart city pentru semnalizarea automată a problemelor către autorități (mașini abandonate, parkare ilegală pe locuri pentru persoane cu dizabilități).

Bibliografie:

1. Denso Wave. QR Code Features and Applications, 2024. https://www.qrcode.com/en/about/
2. Firebase. Cloud Firestore Security Rules. Google LLC, 2024. https://firebase.google.com/docs/firestore/security/get-started
3. Firebase. Firebase Cloud Messaging Documentation. Google LLC, 2024. https://firebase.google.com/docs/cloud-messaging
4. Google Developers. Flutter Documentation: Building Cross-Platform Applications, 2024. https://docs.flutter.dev/
5. ISO/IEC 18004:2015. Information technology — Automatic identification and data

capture techniques — QR Code bar code symbology specification. International Organization for Standardization.
6. Moroney, L. Firebase Cloud Messaging: Push Notifications at Scale. O'Reilly Media, 2020. ISBN: 978-1492058434
7. Smith, J., Anderson, M. Anonymous Communication Systems in Urban Mobility. Journal of Transportation Technology, Vol. 14, Nr. 2, 2023, p. 145-162.
8. Windmill, E. Flutter in Action. Manning Publications, 2019. ISBN: 978-1617296147

ACHIZIȚIA ȘI MONITORIZAREA ÎN TIMP REAL A PARAMETRILOR OPERAȚIONALI AI TURBINELOR EOLIENE PROTOTIP BAZATĂ PE ATMEGA328P ȘI ESP8266

ACQUISITION AND REAL-TIME MONITORING OF OPERATIONAL PARAMETERS OF PROTOTYPE WIND TURBINES BASED ON ATMEGA328P AND ESP8266

Pavel MUNTEANU,
Specialitatea Informatica, gr. IT 2301,
Coordonator științific: **Nicolaie BALCĂNUȚĂ**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „ Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezenta lucrare abordează proiectarea și implementarea unui sistem digital avansat pentru achiziția și transmiterea datelor în cazul prototipurilor de turbine eoliene realizate prin imprimare 3D, destinate cercetărilor riguroase de laborator. Obiectivul central constă în dezvoltarea unei arhitecturi hibride eficiente, bazată pe utilizarea microcontrolerului ATmega328P pentru colectarea semnalelor analogice de la senzori și a modulului Wi-Fi ESP8266 pentru comunicația wireless stabilă. Sistemul propus permite monitorizarea în timp real a parametrilor operaționali esențiali, precum turația și tensiunea generată, oferind cercetătorului trei niveluri distincte de accesibilitate a informației: vizualizarea locală prin Serial Monitor pentru depanare, afișarea interactivă într-un browser web prin rețeaua locală și monitorizarea globală securizată prin intermediul unui server cloud extern. Această ultimă facilitate reprezintă un avantaj major, permițând accesarea datelor experimentale din orice punct geografic prin internet. Metodologia pusă în practică pune accent pe reducerea esențială a costurilor de implementare și pe eliminarea cablurilor complexe, în timpul testelor. Rezultatele obținute demonstrează că integrarea tehnologiilor IoT, facilitează o analiză mult mai precisă a performanțelor energetice, oferind o soluție modernă, scalabilă și extrem de flexibilă.Metodologia utilizată nu presupune cheltuieli mari care nu tepășesc costul cablajelor care ar fi fost utilizate în tehnologiile tradiționale.*

Cuvinte-cheie: *ATmega328P, ESP8266, monitorizare IoT, turbină eoliană, server cloud*

Abstract: *This paper addresses the design and implementation of an advanced digital system for data acquisition and transmission in the case of 3D-printed wind turbine prototypes intended for rigorous laboratory research. The central objective is the development of an efficient hybrid architecture based on the use of the ATmega328P*

microcontroller for collecting analog signals from sensors and the ESP8266 Wi-Fi module for stable wireless communication. The proposed system enables real-time monitoring of essential operational parameters, such as rotational speed and generated voltage, providing the researcher with three distinct levels of information accessibility: local visualization via the Serial Monitor for debugging purposes, interactive display in a web browser through the local network, and secure global monitoring via an external cloud server. This latter feature represents a major advantage, allowing experimental data to be accessed from any geographical location via the Internet. The implemented methodology emphasizes a significant reduction in implementation costs and the elimination of complex cabling during testing. The obtained results demonstrate that the integration of IoT technologies facilitates a much more precise analysis of energy performance, offering a modern, scalable, and highly flexible solution. The methodology employed does not involve high expenses, as the costs do not exceed those of the cabling that would have been required in traditional technologies.

Keywords: *ATmega328P, ESP8266, IoT monitoring, wind turbine, cloud server*

ELABORAREA PROTOTIPULUI TURBINELOR EOLIENE PENTRU CERCETĂRI DE LABORATOR

DESIGN OF WIND TURBINE PROTOTYPE FOR LABORATORY RESEARCH

Sergiu BABAIANU,
Specialitatea Informatica, gr. IT 2301,
Coordonator științific: **Nicolaie BALCĂNUȚĂ**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „ Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea prezintă procesul de proiectare și realizare a unui prototip de turbină eoliană cu ax vertical, destinat cercetărilor experimentale în laborator. Prototipul utilizează un sistem hibrid format din două turbine montate pe același ax: o turbină cu palete multiple, care asigură un cuplu mare la turații reduse, și o turbină cu o singură paletă, destinată obținerii unor turații mai ridicate. Paletele au fost fabricate prin tehnologia de imprimare 3D, utilizând filament PLA de 2,85 mm, ceea ce permite o flexibilitate sporită în modificarea geometriei acestora. Generatorul este realizat dintr-un motor de hard disk (HDD), reconvertit pentru a funcționa în regim de generator. Sistemul de măsurare a parametrilor electrici este bazat pe microcontrolerul Atmega16/32, utilizând un divizor rezistiv pentru adaptarea tensiunii la intrarea convertorului analog-digital. Lucrarea evidențiază avantajele utilizării tehnologiilor aditive în cercetarea energiei eoliene și propune o soluție accesibilă și flexibilă pentru testarea experimentală a turbinelor de mici dimensiuni. Rezultatele obținute demonstrează fezabilitatea abordării propuse și deschid direcții pentru optimizări ulterioare în domeniul micro-generării eoliene.*

Cuvinte-cheie: *turbină eoliană, imprimare 3D, motor HDD, Atmega16, prototip laborator*

Abstract: *This paper presents the design and manufacturing process of a vertical axis wind turbine prototype intended for experimental laboratory research. The prototype uses a hybrid system consisting of two turbines mounted on the same shaft: a multi-blade turbine,*

which provides high torque at low speeds, and a single-blade turbine, designed to achieve higher rotational speeds. The blades were manufactured using 3D printing technology with 2.85 mm PLA filament, allowing increased flexibility in modifying their geometry. The generator is made from a hard disk drive (HDD) motor, reconverted to operate as a generator. The electrical parameter measurement system is based on the Atmega16/32 microcontroller, using a resistive voltage divider to adapt the voltage to the analog-to-digital converter input. The paper highlights the advantages of using additive technologies in wind energy research and proposes an accessible and flexible solution for experimental testing of small-scale wind turbines. The obtained results demonstrate the feasibility of the proposed approach and open directions for further optimization in the field of wind energy micro-generation.

Keywords: *wind turbine, 3D printing, HDD motor, Atmega16, laboratory prototype*

SECȚIUNEA V: PEDAGOGIE ȘI PSIHOLOGIE

IMPACTUL STILULUI PARENTAL ÎN EDUCAREA ELEVULUI DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ

THE IMPACT OF PARENTING STYLE ON THE EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Mihaela DRĂGUȚAN,
Specialitatea Pedagogie în Învățământul Primar şi Pedagogie Preşcolară, gr. PP 2201,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Articolul abordează impactul stilului parental asupra dezvoltării elevului de vârstă şcolară mică. Scopul cercetării constă în identificarea modului în care diferitele stiluri parentale influențează dezvoltarea cognitivă, emoțională și comportamentală a elevilor. Metodele utilizate au fost chestionarul și observația. Rezultatele evidențiază rolul esențial al stilului democratic în formarea armonioasă a copilului*
Cuvinte-cheie: *stil parental, elev şcolar mic, educație ,dezvoltare emoțională, familie*

Abstract: *The article addresses the impact of parenting styles on the development of primary school students. The aim of the research is to identify how different parenting styles influence the cognitive, emotional, and behavioral development of children. The methods used were the questionnaire and observation. The results highlight the essential role of the democratic parenting style in the harmonious development of the child.*
Keywords: *parenting style, primary school student, education, emotional development, family*

Educația copilului reprezintă un proces complex, influențat de o multitudine de factori, dintre care familia ocupă un loc central. În primii ani de viață, dar și pe parcursul școlarității mici, părinții sunt principalii agenți educaționali, iar stilul parental adoptat de aceștia își pune amprenta asupra dezvoltării armonioase a copilului. În contextul societății contemporane, caracterizată prin schimbări rapide și multiple provocări educaționale, problematica stilului parental devine din ce în ce mai relevantă.

Vârsta școlară mică reprezintă o etapă esențială în formarea personalității copilului, în care se dezvoltă procesele cognitive, afective și comportamentale. În această perioadă, elevul începe să-și formeze deprinderi de învățare, atitudini față de școală și relații sociale, iar sprijinul familiei este determinant pentru succesul său educațional. Modul în care părinții comunică, stabilesc reguli și oferă suport emoțional influențează direct adaptarea copilului la cerințele școlare.

Stilul parental, definit ca ansamblul de atitudini, comportamente și practici educative ale părinților, poate îmbrăca diferite forme, precum stilul autoritar, permisiv sau democratic. Numeroase cercetări evidențiază faptul că fiecare dintre aceste stiluri are efecte distincte asupra dezvoltării copilului, atât din punct de vedere cognitiv, cât și emoțional și social. În acest sens, identificarea stilului parental optim devine o necesitate pentru asigurarea unei

educații eficiente și echilibrate.

Perioada de vârstă școlară mică (aproximativ 6–10 ani) reprezintă o etapă importantă în dezvoltarea copilului, caracterizată prin formarea deprinderilor de învățare, dezvoltarea gândirii logice și consolidarea echilibrului emoțional. În această etapă, elevul de școală primară este puternic influențat de mediul familial, iar stilul parental adoptat de părinți poate facilita sau, dimpotrivă, poate îngreuna adaptarea la cerințele școlare.

De asemenea, conceptul de dezvoltare emoțională joacă un rol esențial în educația copilului, referindu-se la capacitatea acestuia de a-și recunoaște, exprima și gestiona emoțiile. Studiile arată că un stil parental echilibrat, în special cel democratic, favorizează dezvoltarea unei stime de sine pozitive și a unor relații sociale sănătoase.

În acest context, problematica stilului parental devine deosebit de actuală, având în vedere schimbările din societatea contemporană și diversitatea modelelor educaționale. Scopul prezentului articol constă în analiza impactului stilului parental asupra educării elevului de vârstă școlară mică, prin evidențierea modului în care diferitele stiluri parentale influențează dezvoltarea cognitivă, emoțională și comportamentală a acestuia.

Pentru realizarea cercetării au fost utilizate metode precum chestionarul și observația, care au permis colectarea și analiza datelor relevante. Importanța studiului rezidă în evidențierea rolului fundamental al familiei în procesul educațional și în formularea unor concluzii utile pentru optimizarea relației părinte–copil și a practicilor educaționale.

Un element esențial al mediului educațional familial îl constituie stilul parental, definit ca ansamblul de atitudini, comportamente și practici educative prin care părinții interacționează cu copilul. În literatura de specialitate sunt evidențiate trei stiluri parentale principale: stilul autoritar, stilul permisiv și stilul democratic.

- *Stilul autoritar* se caracterizează prin control strict, reguli rigide și cerințe ridicate, fără a acorda copilului posibilitatea de a-și exprima opiniile. Acest stil poate conduce la dezvoltarea unei obediențe excesive, dar și la apariția anxietății, a lipsei de inițiativă sau a comportamentelor de opoziție.
- *Stilul permisiv* presupune un nivel scăzut de control parental și o toleranță ridicată față de comportamentele copilului. Deși poate favoriza libertatea de exprimare, acest stil poate duce la dificultăți în dezvoltarea autocontrolului, a responsabilității și a respectării regulilor.
- *Stilul democratic,* considerat cel mai echilibrat, combină controlul adecvat cu suportul emoțional și comunicarea deschisă. Părinții care adoptă acest stil stabilesc reguli clare, dar explicate copilului, încurajând autonomia, responsabilitatea și încrederea în sine. Acest stil are efecte pozitive asupra dezvoltării cognitive, emoționale și sociale a copilului.

Perioada vârstei școlare mici este o etapă esențială în dezvoltarea copilului, caracterizată prin formarea deprinderilor de învățare, dezvoltarea gândirii logice și consolidarea relațiilor sociale. În acest context, stilul parental influențează direct adaptarea școlară, performanțele academice, nivelul de motivație și echilibrul emoțional al elevului.

Astfel, un climat familial bazat pe sprijin emoțional, comunicare eficientă și reguli clare contribuie la dezvoltarea armonioasă a copilului, în timp ce lipsa de structură sau control excesiv poate genera dificultăți de adaptare și instabilitate emoțională.

Actualitatea temei este determinată de importanța tot mai mare a rolului familiei în educația copilului și de necesitatea identificării unor practici parentale eficiente, adaptate nevoilor individuale ale acestuia. În acest sens, analiza impactului stilurilor parentale asupra educării elevului de vârstă școlară mică reprezintă o direcție relevantă de cercetare.

Scopul prezentului articol constă în evidențierea influenței stilului parental asupra

dezvoltării cognitive, emoționale și comportamentale a elevului de vârstă școlară mică, utilizând metode de cercetare precum chestionarul și observația, care au permis obținerea și interpretarea datelor relevante.

Importanța studiului rezidă în evidențierea rolului esențial al familiei în procesul educațional și în formularea unor concluzii utile pentru optimizarea relației părinte–copil și sprijinirea dezvoltării armonioase a elevului.

În continuare, pentru a evidenția aspectele teoretice prezentate, este realizată o abordare practică a problemei cercetate, prin analiza influenței stilului parental asupra elevului de vârstă școlară mică.

Identificarea stilurilor parentale predominante în familiile elevilor de vârstă școlară mică și analiza modului în care acestea influențează performanța.

Grupul pe care am realizat studiul este format din 25 de părinți ai unor elevi de vârstă școlară mică 6-10 ani. Aceștia provin din familii cu profiluri diferite, copiii lor fiind înscriși în învățământul primar, ceea ce ne oferă o imagine clară asupra modului în care educația de acasă se vede în rezultatele de la școală.

Metoda principală utilizată în procesul cercetării a fost chestionarul, care a fost aplicat unui grup de 25 de părinți ai unor elevi de vârstă școlară mică.

*Principiile de elaborare a chestionarului***:**

a) Claritatea și simplitatea întrebărilor.
b) Focalizarea pe obiectivele cercetării.
c) Protecția confidențialității și a anonimatului

Chestionarul a permis colectarea datelor despre modul în care părinții interacționează cu copiii lor, nivelul de control și de afecțiune pe care îl oferă, precum și viziunea lor asupra disciplinei. Aceste informații sunt esențiale pentru a înțelege cum stilul adoptat acasă influențează direct rezultatele școlare și comportamentul elevului la clasă.

Ancheta adresată părinților a avut drept scop identificarea **stilului parental predominant** și a impactului acestuia asupra educării elevului de vârstă școlară mică. În cadrul chestionării, părinții au evidențiat importanța adoptării unui stil parental echilibrat, bazat pe comunicare, sprijin emoțional și stabilirea unor reguli clare, conștientizând influența majoră pe care familia o are asupra dezvoltării copilului.

În continuare, ne-am propus să evidențiem diversitatea stilurilor parentale existente în rândul respondenților, precum și modul în care acestea se reflectă în comportamentul și adaptarea școlară a copiilor. Rezultatele obținute sunt prezentate în figura de mai jos, care ilustrează distribuția răspunsurilor în funcție de tipul de stil parental identificat.

Rezultatele sunt reprezentate în figura 1.

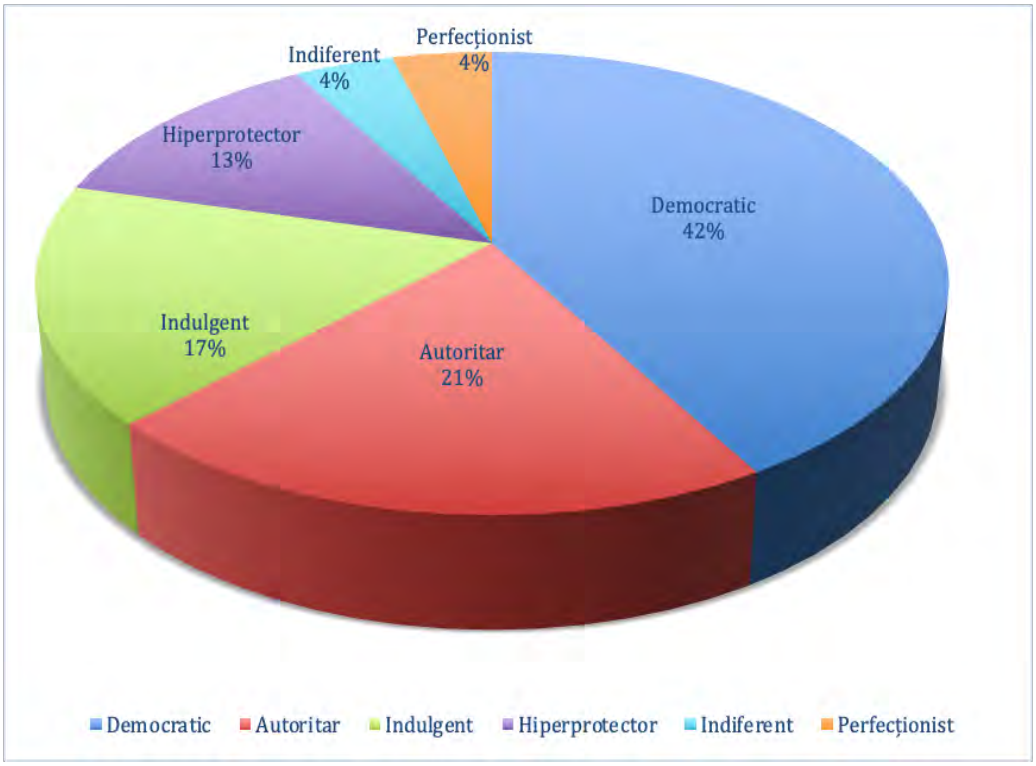

Figura 1. Tipologia stilurilor parentale identificate la părinții respondenți

Analizând datele prezentate în figura de mai sus, observăm că stilurile parentale sunt distribuite relativ divers în rândul părinților respondenți, evidențiind existența mai multor modalități de abordare a educației copilului de vârstă școlară mică.

Cel mai mare procent – 40% dintre respondenți – se încadrează în stilul parental democratic, ceea ce reflectă tendința părinților de a adopta un echilibru între autoritate și sprijin emoțional. De asemenea, 20% dintre părinți manifestă un stil autoritar, bazat pe control și disciplină strictă.

În același timp, stilurile indulgent (16%) și hiperprotector (12%) sunt prezente într-o proporție moderată, sugerând o implicare crescută a părinților, însă uneori lipsită de limite clare. Stilurile indiferent (8%) și perfecționist (4%) sunt mai puțin frecvente, indicând o incidență redusă a acestor tipuri de comportament parental.

Aceste rezultate evidențiază faptul că majoritatea părinților tind să adopte stiluri parentale echilibrate, însă există și abordări care pot influența diferit dezvoltarea și adaptarea școlară a elevului de vârstă școlară mică

De asemenea, am propus părinților să răspundă la o serie de itemi din chestionar care vizează modul în care aceștia abordează procesul educațional al copilului, alegând varianta care li se potrivește cel mai bine.

Scopul acestei întrebări a fost de a evidenția atitudinile parentale privind disciplina, comunicarea și implicarea în educația elevului de vârstă școlară mică, precum și tendințele de manifestare a diferitelor stiluri parentale.

Rezultatele obținute au fost sintetizate și prezentate grafic în figura 2, sub forma unei diagrame cu bare, care reflectă distribuția răspunsurilor în funcție de opțiunile exprimate de părinți.

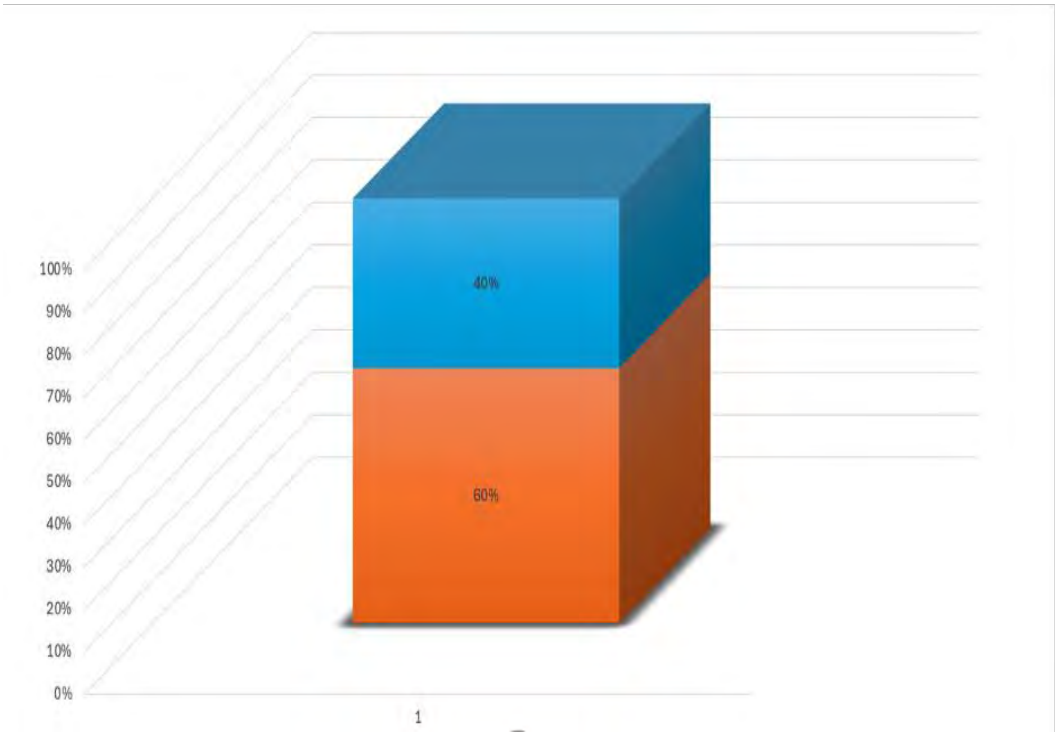

Figura 2. Opiniile părinților privind necesitatea ascultării necondiționate a copilului

Analizând răspunsurile părinților privind necesitatea ascultării necondiționate a copilului, se observă că majoritatea respondenților (60%) consideră că elevul trebuie să asculte întotdeauna de părinte, în timp ce 40% dintre părinți nu sunt de acord cu această afirmație.

Aceste rezultate evidențiază existența unor perspective diferite în ceea ce privește modul de exercitare a autorității parentale. Procentul majoritar sugerează prezența unor tendințe de tip autoritar, în care accentul este pus pe disciplină și conformare. Pe de altă parte, procentul semnificativ al celor care nu susțin această idee reflectă o orientare spre un stil parental mai echilibrat, bazat pe comunicare și înțelegere.

Rezultatele subliniază importanța promovării unui stil parental democratic, care îmbină autoritatea cu sprijinul emoțional și contribuie la dezvoltarea autonomiei și responsabilității elevului de vârstă școlară mică

În concluzie, studiul realizat evidențiază importanța majoră a stilului parental în procesul de educare și dezvoltare a elevului de vârstă școlară mică. Familia, ca prim mediu educațional, are un rol determinant în formarea personalității copilului, influențând în mod direct comportamentele, atitudinile, valorile și modul de relaționare al acestuia cu mediul școlar și social.

Analiza teoretică și aplicativă realizată permite evidențierea faptului că stilurile parentale au efecte diferite asupra dezvoltării copilului. Stilul autoritar, caracterizat prin control rigid și exigențe ridicate, poate conduce la conformism excesiv, lipsa inițiativei și apariția anxietății. Stilul permisiv, definit prin lipsa unor limite clare și un nivel scăzut de control, poate genera dificultăți în dezvoltarea autocontrolului, a responsabilității și a disciplinei. În schimb, stilul democratic, bazat pe echilibru între control și suport emoțional, comunicare deschisă și respect reciproc, favorizează dezvoltarea armonioasă a copilului, contribuind la formarea încrederii în sine, a autonomiei și a competențelor sociale.

Rezultatele cercetării confirmă faptul că elevii care beneficiază de un climat familial echilibrat și de un stil parental democratic manifestă o adaptare mai bună la cerințele școlare, performanțe academice mai bune și o stabilitate emoțională mai ridicată. În același timp, se constată că lipsa unei structuri educaționale clare sau aplicarea unor metode educative neechilibrate poate influența negativ dezvoltarea copilului.

Prin urmare, se poate afirma că implicarea conștientă și responsabilă a părinților în procesul educațional este esențială pentru dezvoltarea integrală a copilului. Familia trebuie să creeze un mediu sigur, stabil și afectiv, în care copilul să se simtă încurajat, înțeles și sprijinit.

În final, studiul subliniază necesitatea promovării unor practici parentale echilibrate, adaptate nevoilor individuale ale copilului, precum și importanța colaborării dintre familie și instituția școlară în vederea asigurării unei educații eficiente și armonioase pentru elevii de vârstă școlară mică.

Bibilografie:

1. ANTOCI, D., ISAC, O. Influența stilului parental asupra gândirii critice la preșcolari. În: *Conferința Republicană a Cadrelor Didactice: Învățământul preșcolar. Învățământul primar*, 26–27 februarie 2022. Chișinău: S. n., 2022.
2. BRUMA, A. Stilul educativ parental la copiii de vârsta preșcolară. În: *Integrare prin Cercetare și Inovare*, 7–8 noiembrie 2024. Chișinău, 2024.
3. CAȘU, D. Educația parentală: abordări, probleme și perspective. În: *Securitatea umană și socială în statul democratic*. Chișinău, 2023.
4. COJOCARU, Ș., COJOCARU, D. *Educația parentală în România*. Buzău: Alpha MDN, 2011.
5. COROBAN, C. *Ghid practic de educație parentală*. Chișinău: Camera Națională a Cărții din Republica Moldova, 2015.

ROLUL EDUCAȚIEI ECOLOGICE ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ

THE ROLE OF ECOLOGICAL EDUCATION IN BUILDING SKILLS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Cătălina MANICĂ,
Specialitatea Pedagogia Învățământului Primar și Preșcolar, gr. PP 2102,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Educația ecologică reprezintă un pilon fundamental în arhitectura educației pentru dezvoltare durabilă (EDD), având potențialul de a transforma atitudini, comportamente și practici sociale în direcția protejării mediului și promovării echilibrului ecologic. Prezenta lucrare analizează rolul strategic al educației ecologice în cadrul EDD, evidențiind modul în care aceasta contribuie la formarea competențelor cognitive, socio-emoționale și comportamentale necesare cetățenilor secolului XXI. Prin intermediul unei analize documentare și al studiilor empirice recente, lucrarea explorează mecanismele prin care educația ecologică influențează comportamentul sustenabil al studenților, evidențiind*

rolul medierii percepțiilor valorice economice, sociale și de sănătate. Se argumentează că integrarea educației ecologice în curricula universitară, coroborată cu activități practice și experimentale, generează efecte semnificative asupra adopției unui stil de viață responsabil din punct de vedere ecologic. De asemenea, se discută provocările actuale privind transformarea mediilor de învățare, construirea capacităților educatorilor și mobilizarea tinerilor în acțiuni locale pentru sustenabilitate, în conformitate cu Cadrul EDD pentru 2030 promovat de UNESCO. Concluziile evidențiază necesitatea unor politici educaționale coerente care să susțină tranziția către o societate sustenabilă prin intermediul educației ecologice de calitate.

Cuvinte-cheie: *educație ecologică, dezvoltare durabilă, competențe pentru sustenabilitate, comportament pro-environmental, Agenda 2030, transformare educațională*

Abstract: *Ecological education represents a fundamental pillar within the architecture of Education for Sustainable Development (ESD), possessing the potential to transform attitudes, behaviors, and social practices towards environmental protection and ecological balance promotion. This paper analyzes the strategic role of ecological education within ESD, highlighting how it contributes to developing the cognitive, socio-emotional, and behavioral competencies required by 21st-century citizens. Through documentary analysis and recent empirical studies, the work explores the mechanisms by which ecological education influences students' sustainable behavior, emphasizing the mediating role of economic, social, and health value perceptions. It is argued that integrating ecological education into university curricula, combined with practical and experimental activities, generates significant effects on adopting environmentally responsible lifestyles. Furthermore, current challenges regarding transforming learning environments, building educators' capacities, and mobilizing youth in local sustainability actions are discussed, in accordance with the ESD for 2030 Framework promoted by UNESCO. The conclusions highlight the need for coherent educational policies supporting the transition towards a sustainable society through quality ecological education.*

Keywords: *ecological education, sustainable development, sustainability competencies, pro-environmental behavior, Agenda 2030, educational transformation*

1. Introducere

Educația pentru dezvoltare durabilă (EDD) a devenit, în ultimele decenii, o prioritate strategică pe agenda internațională, fiind recunoscută ca factor cheie în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) adoptate prin Agenda 2030 a Națiunilor Unite . UNESCO, în calitate de agenție de conducere a ONU pentru EDD, a elaborat Cadrul EDD pentru 2030, care stabilește direcții concrete pentru transformarea educației în instrument de promovare a sustenabilității .

În acest context, educația ecologică se impune ca componentă esențială, având misiunea de a dezvolta competențele necesare înțelegerii complexității problemelor de mediu și adoptării unor comportamente responsabile.

Prezenta lucrare își propune să analizeze rolul educației ecologice în cadrul EDD, evidențiind contribuțiile sale la formarea competențelor pentru sustenabilitate și identificând provocările și oportunitățile integrării acesteia în sistemele educaționale contemporane.

2. Conceptualizarea educației ecologice în contextul dezvoltării durabile

Educația ecologică reprezintă un proces sistematic de achiziție a cunoștințelor, formare a atitudinilor și dezvoltare a comportamentelor favorabile protejării mediului înconjurător. În viziunea UNESCO, aceasta trebuie să vizeze trei dimensiuni fundamentale: cognitivă (îmbunătățirea modului de gândire și înțelegere a informației), socio-emoțională

(construirea abilităților sociale, empatiei și inteligenței emoționale) și comportamentală (încurajarea acțiunilor și comportamentelor pozitive)

Studiile recente demonstrează că educația ecologică nu se limitează la transmiterea de informații despre ecosisteme și poluare, ci vizează transformarea profundă a modului în care indivizii percep relația dintre om și natură. Nurova (2023) argumentează că educația ecologică constituie fundamentul dezvoltării durabile a societății, contribuind la formarea gândirii ecologice și identificarea vectorilor promițători pentru instituționalizarea educației de mediu

Cadrul de competențe pentru EDD elaborat de UNESCO în 2017 identifică opt competențe cheie necesare avansării dezvoltării durabile: gândirea critică; abilitatea de a anticipa viitorul; gândirea sistemică; colaborarea; gândirea integrată în rezolvarea problemelor; evaluarea critică; abilitatea de a gestiona incertitudinea și ambiguitatea; și competențele de auto-reflecție

Educația ecologică contribuie semnificativ la dezvoltarea acestor competențe, în special prin abordări pedagogice centrate pe learner, orientate spre acțiune și transformative.

Cercetările empirice recente confirmă impactul pozitiv al educației ecologice asupra comportamentului sustenabil al studenților. Un studiu realizat pe un eșantion de 1.622 de studenți universitari din China a demonstrat că educația ecologică exercită influență asupra intenției de protecție a mediului prin intermediul percepției valorice, activitățile practice de mediu având cel mai puternic efect (coeficient de impact de 7,1%). Aceste rezultate subliniază importanța combinației dintre cursuri teoretice, activități practice și experimente de mediu în curricula universitară.

Integrarea educației ecologice în sistemele educaționale

Transformarea educației ecologice în vector al dezvoltării durabile necesită abordări integrative la nivel curricular, instituțional și comunitar. Chavula et al. (2024) propun un model integrat care să faciliteze tranziția către o societate sustenabilă, evidențiind necesitatea interdisciplinarității și a învățării centrate pe competențe .

UNESCO promovează cinci domenii cheie de acțiune: avansarea politicilor educaționale; transformarea mediilor de învățare; construirea capacităților educatorilor; mobilizarea și împuternicirea tinerilor; și accelerarea acțiunii la nivel local.

Parteneriatul pentru Greening Education, lansat în 2022, reprezintă o inițiativă globală care vizează pregătirea tuturor elevilor pentru provocările climatice, abordând patru arii esențiale: ecologizarea școlilor, a curriculei, a formării profesorilor și a capacităților sistemului educațional

Deși progresele sunt semnificative, persistă provocări majore în implementarea educației ecologice. Cercetările recente identifică decalaje între conținutul teoretic și nevoile practice ale formatorilor, precum și inegalități în accesul la resurse educaționale de calitate .De asemenea, este necesară o mai bună cuantificare a beneficiilor ecologice ale educației la distanță și optimizarea alocării resurselor în contextul constrângerilor bugetare.

Perspectivele viitoare vizează integrarea inteligenței artificiale în modelarea sustenabilității educaționale, utilizarea evaluării ciclului de viață (LCA) pentru măsurarea eficienței resurselor și depășirea decalajului digital urban-rural prin tehnologii emergente .

Analiza rezultatelor obținute evidențiază mai multe aspecte relevante privind educația ecologică și dezvoltarea durabilă în învățământul primar.

Din punct de vedere **cantitativ**, majoritatea respondenților demonstrează:

- o înțelegere corectă a educației ecologice, asociind-o în principal cu protejarea naturii;
- o percepție pozitivă asupra importanței protejării mediului, majoritatea acordând scor maxim acestei idei;

- capacitatea de a identifica comportamente ecologice adecvate, precum reciclarea, economisirea resurselor și evitarea poluării;
- recunoașterea principalelor materiale reciclabile (hârtie, plastic, sticlă);
- identificarea activităților ecologice școlare, precum plantarea florilor și amenajarea spațiilor verzi.

În același timp, analiza evidențiază și existența unor:

- confuzii conceptuale, cum ar fi asocierea reciclării cu materiale neadecvate;
- percepții parțiale, în special în ceea ce privește dezvoltarea durabilă;
- comportamente neecologice izolate, precum risipa de resurse sau aruncarea deșeurilor.

Din punct de vedere calitativ, rezultatele indică:

- o orientare general pozitivă a elevilor față de protecția mediului;
- existența unei motivații atât interne, cât și externe (influența adulților);
- rolul esențial al școlii și familiei în formarea conștiinței ecologice;
- necesitatea trecerii de la cunoaștere la acțiune, prin consolidarea comportamentelor ecologice.

De asemenea, rezultatele arată că elevii percep contribuția la un viitor durabil prin acțiuni concrete, precum:

- reciclarea;
- economisirea energiei;
- colectarea selectivă;
- protejarea mediului înconjurător.

În concluzie, rezultatele cercetării confirmă faptul că educația ecologică, integrată în mod sistematic în învățământul primar, contribuie semnificativ la formarea unei generații responsabile, capabile să adopte comportamente sustenabile și să participe activ la protejarea mediului.

Prelucrarea datelor, realizată prin centralizarea răspunsurilor și reprezentarea lor grafică, a facilitat o vizualizare clară a rezultatelor și a permis identificarea tendințelor generale. În final, etapa de analiză și interpretare a valorificat atât dimensiunea cantitativă, cât și cea calitativă a datelor, conducând la formularea unor concluzii pertinente privind nivelul de cunoaștere și comportamentele ecologice ale elevilor.

Metodele utilizate în cadrul cercetării s-au dovedit adecvate scopului propus, permițând evidențierea atât a aspectelor pozitive – precum nivelul bun de conștientizare și atitudinile favorabile față de protecția mediului –, cât și a unor lacune sau comportamente necorespunzătoare care necesită intervenție educațională.

Prin urmare, cercetarea confirmă importanța utilizării unui demers metodologic bine structurat în investigarea fenomenelor educaționale și evidențiază rolul esențial al educației ecologice în formarea unor comportamente responsabile. Totodată, rezultatele obținute constituie un punct de plecare pentru îmbunătățirea strategiilor didactice și pentru dezvoltarea unor programe educaționale orientate spre formarea unei conduite ecologice durabile în rândul elevilor din învățământul primar.

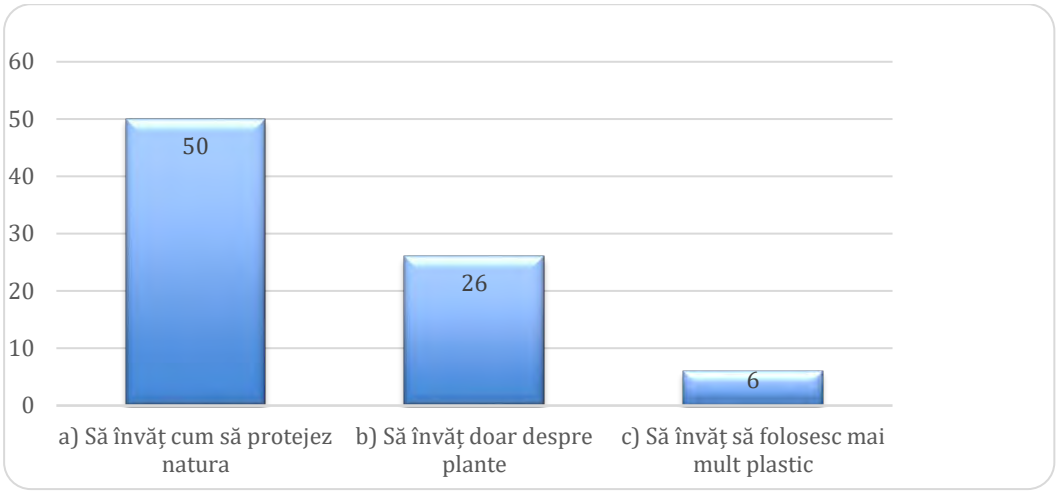

Figura1. Însemnătatea „educației ecologice”

Figura de mai sus, ilustrează percepțiile respondenților privind semnificația acestui concept, oferind o imagine relevantă asupra nivelului de înțelegere a educației ecologice în rândul subiecților investigați. Rezultatele sunt structurate pe trei variante de răspuns, fiecare reflectând un anumit grad de corectitudine conceptuală.

Analiza datelor evidențiază faptul că **50% dintre respondenți** au selectat varianta **„Să învăț cum să protejez natura”**, ceea ce reprezintă opțiunea majoritară. Acest rezultat indică o **înțelegere adecvată a esenței educației ecologice**, întrucât aceasta presupune formarea unor atitudini și comportamente responsabile față de mediul înconjurător. Alegerea acestei variante demonstrează că o parte semnificativă a respondenților asociază corect educația ecologică cu acțiuni concrete de protecție a mediului, ceea ce corespunde finalităților educaționale actuale, centrate pe dezvoltarea competențelor ecologice și a responsabilității civice.

Pe de altă parte, **36% dintre respondenți** au optat pentru varianta **„Să învăț doar despre plante”**, ceea ce relevă o **percepție limitată și parțial corectă** asupra conceptului analizat. Această categorie de răspunsuri sugerează o reducere a educației ecologice la o dimensiune strict informativă și biologică, fără a include aspectele comportamentale și atitudinale. Deși studiul plantelor face parte din educația ecologică, aceasta nu se rezumă la cunoașterea elementelor naturii, ci implică o abordare mult mai complexă, care vizează relația om–mediu și responsabilitatea față de resursele naturale. Prin urmare, acest procent relativ ridicat indică necesitatea consolidării dimensiunii aplicative și valorice a educației ecologice în procesul instructiv-educativ.

Un procent de **14% dintre respondenți** a ales varianta **„Să învăț să folosesc mai mult plastic”**, răspuns care reflectă o **înțelegere eronată** a conceptului. Această opțiune contravine principiilor fundamentale ale educației ecologice, care promovează reducerea consumului de materiale poluante și adoptarea unor practici sustenabile. Deși procentul este cel mai mic dintre cele trei, existența lui evidențiază persistența unor confuzii conceptuale și subliniază necesitatea unor intervenții educaționale mai eficiente, orientate spre clarificarea comportamentelor ecologice corecte.

Interpretarea globală a datelor relevă faptul că, deși majoritatea respondenților (50%) au o percepție corectă asupra educației ecologice, un procent semnificativ (50% cumulând răspunsurile parțial corecte și incorecte) nu înțelege pe deplin acest concept. Această situație

indică faptul că reprezentările despre educația ecologică sunt încă în curs de formare și necesită consolidare prin activități didactice sistematice și bine structurate.

Din perspectivă pedagogică, rezultatele obținute subliniază importanța integrării educației ecologice în mod coerent în curriculumul școlar, în special în învățământul primar. Este necesar ca elevii să fie implicați în activități practice, experiențiale și interdisciplinare, care să depășească nivelul teoretic și să conducă la formarea unor comportamente ecologice autentice. Metode precum învățarea prin descoperire, proiectele tematice, activitățile în natură sau campaniile de ecologizare pot contribui semnificativ la dezvoltarea unei înțelegeri corecte și durabile a conceptului.

În concluzie, analiza diagramei evidențiază existența unei **tendințe pozitive** în rândul respondenților, reflectată prin procentul majoritar de răspunsuri corecte, dar și a unor **lacune conceptuale** care necesită intervenții educaționale suplimentare. Aceste rezultate confirmă rolul esențial al educației ecologice în formarea unei generații responsabile față de mediu și susțin necesitatea dezvoltării unor strategii didactice adaptate nivelului de vârstă al elevilor din ciclul primar.

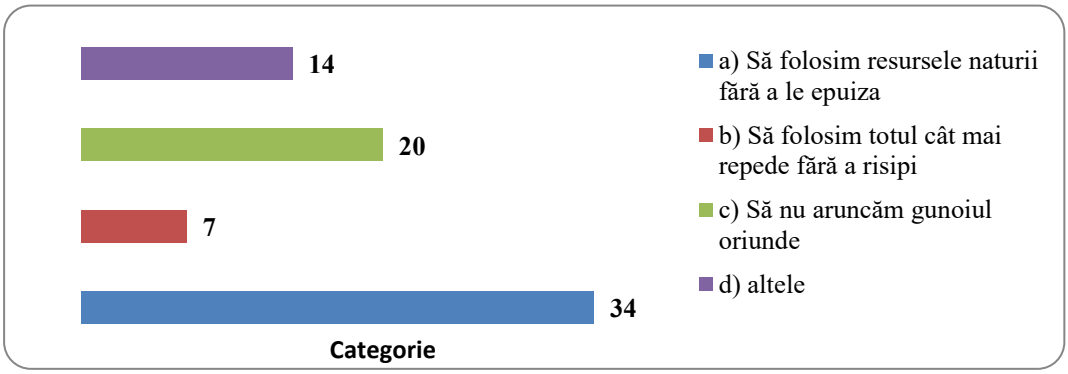

Figura 2. Definire dezvoltării durabile

Figura 2, evidențiază modul în care respondenții înțeleg acest concept, prin raportare la patru variante de răspuns. Valorile înregistrate sunt următoarele: 34 de respondenți au ales varianta „Să folosim resursele naturii fără a le epuiza”, 7 respondenți au selectat varianta „Să folosim totul cât mai repede fără a risipi”, 20 de respondenți au optat pentru varianta „Să nu aruncăm gunoiul oriunde”, iar 14 respondenți au indicat varianta „altele”. În total, diagrama reflectă 75 de răspunsuri.

Rezultatele obținute arată că varianta dominantă este „Să folosim resursele naturii fără a le epuiza”, aleasă de 34 de respondenți, ceea ce reprezintă aproximativ 45,3% din totalul răspunsurilor. Această opțiune exprimă, în esență, sensul corect al conceptului de dezvoltare durabilă, deoarece face referire directă la utilizarea responsabilă a resurselor naturale astfel încât acestea să poată fi păstrate și pentru generațiile viitoare. Alegerea majoritară a acestei variante indică faptul că aproape jumătate dintre respondenți dețin o reprezentare adecvată asupra dezvoltării durabile, înțelegând că aceasta presupune echilibru între consum, conservare și responsabilitate pe termen lung. Din perspectivă teoretică, acest rezultat este pozitiv, întrucât reflectă apropierea de definiția consacrată a dezvoltării durabile, bazată pe satisfacerea nevoilor prezentului fără compromiterea capacității generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

Pe locul al doilea se situează varianta „Să nu aruncăm gunoiul oriunde”, aleasă de 20 de respondenți, adică aproximativ 26,7%. Acest răspuns nu este complet greșit, dar reflectă

o înțelegere parțială și restrânsă a dezvoltării durabile. Respondenții care au ales această variantă asociază dezvoltarea durabilă în special cu un comportament ecologic concret, și anume menținerea curățeniei și evitarea poluării prin deșeuri. Deși această conduită face parte din comportamentele pro-ecologice promovate de educația pentru mediu și de educația pentru dezvoltare durabilă, ea nu acoperă întreaga complexitate a conceptului. Dezvoltarea durabilă implică nu doar protecția mediului, ci și utilizarea responsabilă a resurselor, echitate socială, responsabilitate economică și participare activă la viața comunității. Prin urmare, acest procent semnificativ indică faptul că un număr important de respondenți reduc dezvoltarea durabilă la aspecte de igienă ecologică sau la comportamente punctuale față de mediu.

Varianta „altele” a fost selectată de 14 respondenți, ceea ce reprezintă aproximativ 18,7% din total. Prezența acestui procent sugerează că o parte dintre respondenți fie au avut o altă reprezentare asupra dezvoltării durabile decât cele oferite în variantele prestabilite, fie nu au identificat în mod clar răspunsul pe care îl considerau potrivit. Din punct de vedere metodologic, această categorie poate indica existența unor perspective variate sau chiar a unor incertitudini conceptuale. În analiza pentru teza de licență, această categorie este importantă, deoarece poate semnala nevoia de aprofundare a investigației prin întrebări deschise sau interviuri, pentru a înțelege mai clar cum definesc respondenții dezvoltarea durabilă și ce elemente asociază ei acestui concept.

Cea mai mică valoare este înregistrată de varianta „Să folosim totul cât mai repede fără a risipi”, aleasă de 7 respondenți, respectiv aproximativ 9,3%. Această variantă reflectă o înțelegere eronată a dezvoltării durabile. Deși formularea poate crea aparent impresia de eficiență, esența ei contrazice ideea de sustenabilitate, întrucât folosirea rapidă a resurselor nu este compatibilă cu principiul conservării lor pe termen lung. Alegerea acestei opțiuni de către un număr redus de respondenți poate fi interpretată pozitiv, întrucât majoritatea nu confundă dezvoltarea durabilă cu exploatarea accelerată a resurselor. Totuși, existența acestui segment arată că anumite confuzii persistă și că este necesară clarificarea diferenței dintre consum eficient și consum excesiv.

Privită în ansamblu, diagrama indică faptul că nivelul de înțelegere a conceptului de dezvoltare durabilă este moderat. Deși varianta corectă a fost aleasă de cel mai mare număr de respondenți, aceasta nu depășește jumătate din totalul răspunsurilor. Astfel, se poate observa că 54,7% dintre respondenți fie au o percepție incompletă, fie una incertă sau eronată asupra conceptului. Această situație evidențiază faptul că noțiunea de dezvoltare durabilă nu este încă pe deplin consolidată în conștiința tuturor respondenților și că există o tendință de a o reduce fie la protecția mediului în sens restrâns, fie la acțiuni practice izolate.

Din perspectivă pedagogică, rezultatele acestei diagrame sunt relevante, deoarece arată că dezvoltarea durabilă este percepută mai ales prin prisma dimensiunii ecologice, în timp ce dimensiunile socială și economică sunt mai puțin conștientizate. În învățământul primar, acest fapt sugerează necesitatea unor activități didactice integrate, care să explice elevilor, într-un limbaj accesibil, că dezvoltarea durabilă nu înseamnă doar curățenie sau grijă față de natură, ci și folosirea chibzuită a resurselor, respectarea nevoilor celorlalți și responsabilitate pentru viitor. Cadrele didactice au rolul de a transforma acest concept abstract într-unul apropiat de experiența copiilor, prin exemple concrete, situații de viață, proiecte tematice și activități practice.

Rezultatele confirmă, de asemenea, importanța corelării educației ecologice cu educația pentru dezvoltare durabilă. Dacă educația ecologică formează sensibilitatea față de natură și comportamentele de protejare a mediului, educația pentru dezvoltare durabilă extinde această perspectivă și introduce ideea de echilibru între natură, societate și economie. Faptul că mulți respondenți au asociat dezvoltarea durabilă doar cu „a nu arunca gunoiul

oriunde” demonstrează că există încă tendința de a confunda sau suprapune parțial cele două concepte.

În concluzie, analiza diagramei evidențiază faptul că varianta corectă, referitoare la folosirea resurselor naturii fără a le epuiza, a fost selectată de cea mai mare parte a respondenților, ceea ce indică prezența unei baze conceptuale pozitive privind dezvoltarea durabilă. Cu toate acestea, procentul important al răspunsurilor parțiale, alternative sau greșite arată că înțelegerea acestui concept rămâne incompletă pentru o parte semnificativă a subiecților. Prin urmare, datele obținute susțin necesitatea intensificării demersurilor educaționale în domeniul dezvoltării durabile, mai ales în învățământul primar, unde formarea reprezentărilor corecte și a comportamentelor responsabile are un rol decisiv în dezvoltarea viitorilor cetățeni.

Concluzii

Educația ecologică reprezintă un instrument indispensabil în realizarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, contribuind esențial la formarea cetățenilor responsabili din punct de vedere ecologic. Pentru a-și atinge potențialul maxim, este necesară o abordare sistemică care să integreze dimensiunile cognitive, socio-emoționale și comportamentale, să valorifice parteneriatele multi-stakeholder și să utilizeze tehnologiile emergente în mod strategic. Viitorul educației pentru dezvoltare durabilă depinde de capacitatea sistemelor educaționale de a transforma cunoștințele despre mediu în acțiuni concrete de sustenabilitate.

Bibliografie:

1. Agenția de Mediu a Republicii Moldova. *Educația și conștientizarea ecologică.* Chișinău, 2016.
2. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom.2014.
3. CRISTEA, S. *Educaţie pentru sustenabilitate.* In: Revista Didactica Pro…, revistă de teorie şi practică educaţională. Nr. 1(125),Chișinău, 2021, p. 54-56, 2021.
4. JOIȚA, E. *Didactica aplicată*. București: Editura Didactică și Pedagogică.2006
5. UNESCO, *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris. 2017.

DEZVOLTAREA RELAȚIEI ÎNVĂȚĂTOR – ELEV PRIN EMPATIE RECIPROCĂ

DEVELOPING THE TEACHER – STUDENT RELATIONSHIP THROUGH MUTUAL EMPATHY

Viorica DRAGAN,
Specialitatea Pedagogie în Învățământ Primar și Pedagogie Preșcolară, gr. PP 2102,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *În contextul educațional actual, marcat de transformări continue și de accentul tot mai mare pus pe dimensiunea socio-emoțională, empatia devine un element esențial în relația dintre cadrul didactic și elev. O relație educațională bazată pe înțelegere, respect și comunicare contribuie semnificativ la crearea unui climat favorabil învățării și*

dezvoltării armonioase a elevilor.

În cadrul procesului instructiv-educativ, rolul cadrului didactic nu se limitează doar la transmiterea cunoștințelor, ci presupune și capacitatea de a înțelege nevoile emoționale ale elevilor și de a crea un mediu sigur și deschis. Empatia facilitează apropierea dintre învățător și elev, încurajează exprimarea liberă și sprijină implicarea activă în activitățile școlare.

În același timp, realitatea educațională evidențiază existența unor provocări, determinate de diversitatea elevilor și de cerințele tot mai complexe ale sistemului educațional. În acest context, devine necesară adaptarea strategiilor didactice și valorificarea competențelor socio-emoționale.

Prin urmare, empatia reciprocă reprezintă un factor esențial în consolidarea relației învățător–elev, contribuind la formarea unor elevi echilibrați, capabili să relaționeze și să se integreze eficient în mediul școlar și social.

Cuvinte-cheie: *empatie, relația învățător–elev, comunicare, climat educațional, învățământ primar*

Abstract: *In the current educational context, characterized by continuous changes and an increasing focus on the socio-emotional dimension, empathy becomes an essential element in the teacher–student relationship. An educational relationship based on understanding, respect, and communication significantly contributes to creating a favorable learning environment and to students' harmonious development.*

Within the instructional process, the teacher's role goes beyond the transmission of knowledge, involving the ability to understand students' emotional needs and to create a safe and open environment. Empathy facilitates the connection between teacher and student, encourages free expression, and supports active participation in school activities.

At the same time, the educational reality highlights various challenges arising from student diversity and the increasing complexity of the educational system. In this context, adapting teaching strategies and valuing socio-emotional competencies become essential.

Therefore, mutual empathy represents a key factor in strengthening the teacher–student relationship, contributing to the development of balanced students capable of effective school and social integration.

Keywords: *empathy, teacher–student relationship, communication, educational climate, primary education*

Relația dintre învățător și elev reprezintă un factor esențial în eficiența procesului instructiv-educativ, influențând atât rezultatele școlare, cât și dezvoltarea personală a elevilor. În acest context, empatia se evidențiază ca o competență fundamentală a cadrului didactic, contribuind la crearea unui mediu educațional sigur și favorabil învățării.

Empatia este definită ca fiind un proces psihic prin care individul înțelege și se raportează la stările emoționale ale celorlalți, facilitând comunicarea și relaționarea interpersonală.

Empatia poate fi analizată din mai multe perspective, fiind identificată în literatura de specialitate sub diferite forme. Astfel, se disting empatia cognitivă, care presupune capacitatea de a înțelege perspectiva celuilalt, empatia emoțională, ce implică trăirea sentimentelor celorlalți, și empatia comportamentală, manifestată prin acțiuni concrete de sprijin și ajutor. În activitatea didactică, aceste forme ale empatiei se completează reciproc, contribuind la dezvoltarea unei relații autentice între cadrul didactic și elev.

Empatia se manifestă în mod concret în activitatea didactică prin comportamente și atitudini ale cadrului didactic orientate spre înțelegerea elevului. În procesul educațional,

aceasta contribuie la crearea unui climat favorabil învățării, în care elevii se simt acceptați și sprijiniți.

În practica școlară, empatia poate fi observată în situații precum:

– oferirea de sprijin elevilor care întâmpină dificultăți de învățare;

– încurajarea exprimării emoțiilor și opiniilor;

– adaptarea stilului de predare în funcție de nevoile individuale ale elevilor;

– gestionarea situațiilor conflictuale prin comunicare și înțelegere.

Prin manifestarea empatiei, cadrul didactic contribuie la dezvoltarea încrederii în sine a elevilor, la creșterea motivației pentru învățare și la îmbunătățirea relațiilor interpersonale din clasă.

Prin aplicarea constantă a acestor comportamente, se creează un mediu educațional bazat pe respect și cooperare. Elevii nu doar că beneficiază de înțelegere, ci învață, la rândul lor, să manifeste empatie față de colegi, dezvoltând relații armonioase.

Empatia reciprocă poate fi dezvoltată prin activități didactice interactive, adaptate particularităților de vârstă ale elevilor din ciclul primar. Activitățile de grup reprezintă un cadru favorabil pentru exersarea empatiei, deoarece elevii sunt încurajați să colaboreze, să comunice și să respecte opiniile celorlalți.

De asemenea, jocurile de rol oferă elevilor posibilitatea de a se pune în locul altor persoane, înțelegând emoții și reacții diferite. Aceste activități contribuie la dezvoltarea capacității de a empatiza și de a reacționa adecvat în diverse situații sociale.

În practica educațională, empatia poate fi stimulată și prin discuții despre situații reale sau imaginate. De exemplu, în urma lecturii unei povești, elevii pot identifica emoțiile personajelor și pot propune soluții pentru rezolvarea conflictelor. Astfel, ei învață să analizeze comportamente și să dezvolte atitudini empatice.

Un alt exemplu este reprezentat de activitățile în perechi sau în grupuri mici, unde elevii trebuie să coopereze pentru realizarea unei sarcini. În aceste situații, aceștia învață să își asculte colegii, să ofere sprijin și să manifeste toleranță.

Totodată, cadrul didactic poate crea momente de reflecție în care elevii sunt încurajați să își exprime trăirile și să conștientizeze impactul comportamentelor lor asupra celor din jur.ÂRolul cadrului didactic este esențial în dezvoltarea empatiei reciproce, acesta reprezentând un model comportamental pentru elevi. Conform literaturii de specialitate, cadrul didactic nu mai este doar un transmițător de informații, ci un facilitator al dezvoltării elevului, implicat activ în formarea acestuia. Prin promovarea unei comunicări deschise și prin valorizarea opiniilor elevilor, cadrul didactic contribuie la consolidarea relațiilor interpersonale și la dezvoltarea unui climat educațional pozitiv.

Un climat bazat pe empatie contribuie la formarea unor elevi echilibrați, capabili să relaționeze și să se integreze în mediul social. Prin urmare, empatia nu reprezintă doar o competență individuală, ci un element esențial în dezvoltarea unei comunități educaționale sănătoase. În activitatea didactică, dezvoltarea empatiei reciproce poate fi susținută prin utilizarea unor strategii și activități care implică participarea activă a elevilor. Astfel, cadrul didactic poate organiza jocuri de rol, în cadrul cărora elevii sunt puși în situația de a interpreta diferite personaje sau situații din viața reală, ceea ce contribuie la înțelegerea emoțiilor și reacțiilor celorlalți.

Aceste metode didactice contribuie la dezvoltarea capacității elevilor de a coopera, de a comunica și de a respecta perspectivele celorlalți. În cadrul acestor activități, elevii învață să își asculte colegii, să accepte opinii diferite și să contribuie la realizarea unor obiective comune.

Un rol important îl au și discuțiile ghidate, prin care elevii sunt încurajați să își exprime emoțiile, să reflecteze asupra comportamentelor și să identifice modalități adecvate de

reacție în diferite situații.

Totodată, analiza unor situații reale sau a unor texte literare contribuie la dezvoltarea capacității de a înțelege perspectivele celorlalți.

În contextul activității didactice, dezvoltarea unei relații bazate pe empatie poate fi influențată de o serie de dificultăți. Printre acestea se numără dificultățile de comunicare, manifestate prin lipsa deschiderii din partea unor elevi, timiditate sau reticență în exprimare, aspecte care pot limita construirea unor relații autentice bazate pe încredere și înțelegere reciprocă.

De asemenea, timpul insuficient alocat interacțiunilor individuale, determinat de programul încărcat și de responsabilitățile multiple ale cadrului didactic, poate îngreuna cunoașterea în profunzime a elevilor. Diversitatea elevilor, diferențele de personalitate, ritm de învățare și comportament reprezintă, la rândul lor, provocări în adaptarea strategiilor didactice și în menținerea unui echilibru între empatie și autoritate.

Totodată, factori externi, precum mediul familial sau utilizarea excesivă a tehnologiei, pot influența negativ relațiile interpersonale din clasă. În acest context, dezvoltarea empatiei necesită o abordare conștientă și adaptată, care să răspundă nevoilor reale ale elevilor.

Prin aplicarea acestor metode, cadrul didactic sprijină nu doar dezvoltarea competențelor cognitive, ci și formarea unor abilități socio-emoționale esențiale pentru integrarea elevilor în mediul școlar și social. În baza acestor constatări, se impune formularea unor recomandări practice, menite să sprijine valorificarea empatiei în activitatea didactică. În acest sens, pot fi formulate următoarele recomandări pentru optimizarea relației învățător–elev prin valorificarea empatiei:

În ceea ce privește cadrele didactice, se impune manifestarea constantă a unei atitudini empatice, bazată pe ascultare activă și înțelegerea nevoilor emoționale ale elevilor. De asemenea, este esențială crearea unui climat educațional pozitiv, caracterizat prin respect, încredere și acceptare. Utilizarea metodelor interactive și participative, precum jocul de rol, activitățile de grup și discuțiile dirijate, contribuie la dezvoltarea empatiei și la implicarea activă a elevilor în procesul de învățare. Totodată, adaptarea strategiilor didactice la particularitățile individuale ale elevilor și oferirea unui feedback constructiv susțin progresul și dezvoltarea acestora.

În ceea ce privește elevii, este importantă încurajarea manifestării respectului, toleranței și cooperării în relațiile interpersonale, precum și dezvoltarea capacității de exprimare a emoțiilor și opiniilor într-un mod adecvat.

Rolul părinților este, de asemenea, esențial, aceștia fiind implicați în susținerea dezvoltării emoționale a copiilor prin comunicare deschisă și colaborare constantă cu cadrele didactice.

La nivel instituțional, se recomandă promovarea unui climat educațional incluziv, organizarea programelor de formare pentru cadrele didactice și consolidarea parteneriatului școală–familie, în vederea susținerii dezvoltării socio-emoționale a elevilor.

În contextul actual al educației, accentul pus pe dezvoltarea competențelor socio-emoționale evidențiază necesitatea integrării empatiei în mod constant în activitatea didactică. Aceasta nu se limitează doar la o atitudine a cadrului didactic, ci presupune utilizarea unor strategii variate și adaptate, care să sprijine atât dezvoltarea personală a elevilor, cât și construirea unor relații bazate pe încredere, respect și colaborare.

Un alt aspect important îl reprezintă rolul empatiei în dezvoltarea autocunoașterii elevilor, aceștia învățând să își identifice și să își gestioneze propriile emoții. Prin ghidarea oferită de cadrul didactic, elevii își dezvoltă capacitatea de reflecție și își formează comportamente adaptative, necesare atât în mediul școlar, cât și în viața socială.

În concluzie, empatia reciprocă reprezintă un element fundamental în dezvoltarea unei relații armonioase între învățător și elev, având un impact semnificativ asupra climatului educațional și a procesului de învățare. Prin manifestarea unei atitudini empatice, cadrul didactic contribuie la crearea unui mediu sigur și stimulativ, în care elevii se simt înțeleși, acceptați și valorizați.

De asemenea, empatia favorizează comunicarea eficientă, implicarea activă a elevilor și dezvoltarea unor relații interpersonale bazate pe respect și cooperare. În acest context, elevii nu doar că beneficiază de sprijin emoțional, ci învață, la rândul lor, să manifeste comportamente empatice în relațiile cu ceilalți.

Aplicarea strategiilor didactice centrate pe dezvoltarea empatiei, precum și colaborarea dintre cadrele didactice, elevi și părinți, contribuie la formarea unui climat educațional pozitiv și incluziv. Astfel, empatia nu reprezintă doar o competență individuală, ci un factor esențial în formarea unor elevi echilibrați, capabili să relaționeze eficient și să se integreze armonios în societate.

Prin urmare, promovarea empatiei în mediul educațional trebuie să constituie o prioritate, fiind un element cheie în optimizarea relației învățător–elev și în creșterea calității actului educațional.

Bibliografie:

1. DINA A.T., *Optimizarea procesului de învățare prin predarea interactivă centrată pe elev.* În: Buletin științific. Studii și cercetări. Seria Învățământ Primar și Preșcolar. Anul III, Nr.1-2\2009. Pitești: Editura Universității din Pitești,2009. ISSN: 1842-9289. 286 p.
2. VLĂDESCU I. *Relația profesor-elev, relație de simpatie și empatie.* În: Studia Universitatis. Revistă științifică Anul I, seria Științe ale Educației, nr. 9 (2007), fondată în 2007, Chișinău CEP USM. ISSN 1857-2103 323 p.

STRATEGII DE OPTIMIZARE A CREATIVITĂȚII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR

STRATEGIES FOR OPTIMIZING CREATIVITY IN PRESCHOOL EDUCATION

Maria STÎNGA,
Specialitatea Pedagogie în Învățământ Primar și Pedagogie Preșcolară, gr. PP 2102,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Articolul examinează dezvoltarea creativității în contextul educației preșcolare, evidențiind conceptele fundamentale și particularitățile specifice acesteia la vârsta timpurie. Sunt evidențiate procesele implicate în conturarea comportamentului creativ, precum și factorii educaționali care susțin stimularea acestuia în cadrul activităților instructiv-educative. Totodată, sunt propuse strategii didactice orientate spre dezvoltarea imaginației, a gândirii divergente și a exprimării originale la copiii preșcolari.*

Cuvinte-cheie: *creativitate, educație preșcolară, proces instructiv-educativ, gândire divergentă, dezvoltare*

Abstract: *The article examines the development of creativity in the context of preschool education, highlighting its fundamental concepts and specific characteristics at an early age. It outlines the processes involved in shaping creative behavior, as well as the educational factors that support its stimulation within the teaching-learning process. At the same time, the paper proposes didactic strategies aimed at developing imagination, divergent thinking, and original expression in preschool children.*

Keywords: *creativity, preschool education, teaching-learning process, divergent thinking, development*

1. Introducere

Creativitatea constituie o dimensiune fundamentală a dezvoltării copilului, manifestându-se încă din perioada preșcolară prin imaginație, spontaneitate și tendința de a explora mediul înconjurător. În condițiile societății actuale, marcate de transformări rapide și de necesitatea adaptării permanente, cultivarea creativității devine o prioritate a educației timpurii.

Educația preșcolară oferă un cadru favorabil pentru valorificarea potențialului creativ, întrucât activitățile specifice acestei etape se bazează pe joc, experimentare și exprimare liberă. În acest context, copilul învață prin interacțiune și descoperire, iar mediul educațional contribuie la susținerea și dezvoltarea acestor experiențe formative.

În acest sens, optimizarea creativității implică utilizarea unor strategii didactice adecvate, orientate spre stimularea inițiativei, a gândirii independente și a exprimării originale, având ca finalitate dezvoltarea echilibrată a personalității copilului.

2. Strategii de optimizare a creativității în învățământul preșcolar

Creativitatea este un concept complex, interpretat diferit în literatura psihopedagogică, însă majoritatea autorilor o asociază cu producerea noului și a valorosului. Hubert Jaoui o definește ca proces de asociere și recombinare a unor elemente deja existente în structuri noi [apud 6, p.80], iar alte perspective accentuează faptul că rezultatul creativității îl constituie produse originale și semnificative. În această accepțiune, creativitatea presupune imaginație, gândire divergentă și capacitatea de a formula soluții neobișnuite.

Abordările moderne nu mai reduc creativitatea la genialitate, ci o consideră o capacitate prezentă, în grade diferite, la fiecare individ. Guilford susține existența unei „scări a creativității”, iar cercetările psihologice arată că potențialul creator se dezvoltă pe parcursul ontogenezei, fiind influențat de educație și experiență [4, p.108]. În aceeași direcție, Torrance consideră că disponibilitățile creative trebuie identificate și modelate încă din copilărie. Lowenfeld accentuează caracterul educabil al creativității și subliniază că dezvoltarea acesteia trebuie începută timpuriu, fără interdicții, limitări sau critici premature. În concepția sa, educația artistică are un rol important, întrucât dezvoltă sensibilitatea perceptivă, receptivitatea față de materiale și capacitatea copilului de a transfera experiențele dintr-un domeniu în altul.

În plan epistemologic, una dintre cele mai cunoscute perspective este modelul „4P” formulat de Rhodes, care explică creativitatea prin patru dimensiuni: persoana, procesul, produsul și mediul [apud 5, p.224]. Această abordare este relevantă pentru educația preșcolară, deoarece evidențiază faptul că exprimarea creativă nu depinde doar de trăsăturile individuale, ci și de contextul educațional în care copilul învață și se dezvoltă.

Dimensiunea personală a creativității include curiozitatea, deschiderea către nou, flexibilitatea cognitivă, sensibilitatea față de probleme și motivația intrinsecă. Guilford și Torrance arată că aceste trăsături nu sunt fixe, ci pot fi cultivate prin experiențe educaționale

adecvate [apud 2, p.116]. La preșcolar, ele se exprimă firesc prin joc, imaginație și explorare, ceea ce face posibilă intervenția pedagogică timpurie.

Procesul creativ a fost descris clasic de Wallas prin patru etape: pregătirea, incubația, iluminarea și verificarea [ibidem, p.119]. La copiii preșcolari, aceste faze nu apar în mod conștientizat, dar pot fi observate în activitățile de joc și creație, atunci când copilul acumulează experiențe, explorează liber, formulează spontan o idee și o concretizează într-un produs. Din acest motiv, activitatea didactică trebuie să ofere timp, varietate de stimuli și libertate de expresie.

Concepția socio-culturală a lui Vîgotski evidențiază influența decisivă a interacțiunilor sociale, a limbajului și a jocului simbolic în dezvoltarea funcțiilor psihice superioare, inclusiv a imaginației și creativității [apud 3, p.256]. Într-un climat educațional deschis și permisiv, copilul este încurajat să inițieze, să experimenteze și să își exprime liber ideile, în timp ce un mediu rigid și reproductiv poate diminua manifestările creative.

Gardner, prin teoria inteligențelor multiple, arată că potențialul creator se poate manifesta diferit de la un copil la altul, în funcție de structura aptitudinală dominantă. De aceea, cadrul educațional trebuie să ofere contexte variate de exprimare: desen, muzică, joc de rol, construcții, activități verbale și explorări ale mediului. În aceeași logică, Amabile demonstrează că motivația intrinsecă și climatul emoțional pozitiv constituie condiții esențiale pentru apariția comportamentelor creative, iar stimularea creativității contribuie nu doar la dezvoltarea gândirii, ci și la autonomie, încredere în sine și competențe socio-emoționale [1, p.245].

Perioada preșcolară este considerată una dintre cele mai favorabile etape pentru dezvoltarea creativității. Între 3 și 6 ani, imaginația copilului atinge un nivel ridicat de manifestare, iar gândirea aflată încă în formare nu exercită o cenzură rigidă asupra fanteziei. Din acest motiv, copiii realizează asocieri neobișnuite, combină liber realul cu imaginarul și produc idei care, deși pot părea neobișnuite adultului, reflectă autentic potențialul.În jurul vârstei de 4–5 ani, dezvoltarea gândirii simbolice și a reprezentării prin desen, modelaj sau joc de rol extinde posibilitățile de exprimare creativă.

Dezvoltarea creativității în perioada preșcolară reprezintă o direcție esențială a educației timpurii, având un rol determinant în formarea personalității copilului și în capacitatea acestuia de a se adapta la cerințele unei societăți dinamice. Creativitatea nu trebuie înțeleasă ca o trăsătură exclusiv individuală, ci ca un potențial care se dezvoltă progresiv, fiind influențat de experiențele de învățare, de interacțiunile sociale și de mediul educațional.

În acest sens, abordările educaționale contemporane pun accent pe valorificarea potențialului creator al copilului prin activități care încurajează imaginația, inițiativa și exprimarea liberă. Specificul vârstei preșcolare, caracterizat prin flexibilitate cognitivă și deschidere către explorare, oferă premise favorabile dezvoltării creativității. Cu toate acestea, manifestarea acesteia nu este spontană, ci necesită intervenții pedagogice deliberate și bine structurate.

Pornind de la aceste premise, prezentul studiu își propune să analizeze modul în care strategiile didactice orientate spre stimularea imaginației și a gândirii divergente pot contribui la dezvoltarea creativității la copiii preșcolari.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, a fost realizat un experiment pedagogic organizat în trei etape distincte: etapa de constatare (preexperimentală), etapa de intervenție (experimentală propriu-zisă) și etapa de evaluare finală (postexperimentală). Această structurare a permis atât identificarea nivelului inițial al creativității, cât și analiza evoluției acesteia în urma intervenției pedagogice.

În etapa inițială, evaluarea creativității a fost realizată prin observarea comportamentului copiilor în situații de joc liber, precum și prin aplicarea unor sarcini creative individuale, precum desenul liber și povestirea. Analiza produselor realizate și a comportamentelor observate s-a realizat pe baza unor indicatori precum originalitatea, fluența, flexibilitatea și bogăția imaginației, ceea ce a permis conturarea profilului creativ al grupului.

Etapa de intervenție a vizat stimularea creativității prin integrarea unor strategii didactice specifice în activitățile curente. Acestea au inclus jocul de rol, activități plastice libere, exerciții de storytelling și utilizarea unor sarcini imaginative în contexte variate de învățare. Activitățile au fost concepute astfel încât să încurajeze exprimarea liberă, inițiativa și implicarea activă a copiilor.

În etapa finală, au fost reluate metodele de evaluare utilizate inițial, pentru a asigura comparabilitatea rezultatelor și pentru a evidenția progresul realizat în dezvoltarea creativității.

Analiza rezultatelor a evidențiat nu doar progrese cuantificabile, ci și transformări calitative relevante în comportamentul creativ al copiilor. S-a observat o dezvoltare a imaginației, reflectată în produse grafice mai elaborate și în structuri narative mai complexe. De asemenea, copiii au demonstrat o creștere a fluenței și originalității ideilor, exprimându-se mai liber și propunând soluții variate în contexte ludice și comunicative.

Un alt aspect semnificativ îl reprezintă creșterea încrederii în sine și reducerea inhibițiilor legate de exprimarea ideilor, ceea ce indică formarea unui climat educațional favorabil creativității. Activitățile desfășurate au contribuit la dezvoltarea integrată a creativității, atât în plan vizual, cât și verbal și social.

Rezultatele confirmă eficiența utilizării jocului de rol, a activităților plastice și a storytelling-ului ca instrumente didactice, datorită caracterului lor atractiv și accesibil. Aceste strategii pot fi integrate cu ușurință în activitățile obișnuite din grădiniță, fără a necesita resurse suplimentare semnificative.

Concluzii:

Rezultatele obținute confirmă faptul că potențialul creativ al copilului poate fi valorificat și dezvoltat încă din etapa preșcolară prin utilizarea unor demersuri educaționale adecvate. Creativitatea nu este o trăsătură limitată, ci o capacitate care evoluează în funcție de experiențele oferite și de mediul în care copilul învață.

Intervenția pedagogică aplicată a demonstrat că activitățile bazate pe joc, imaginație și exprimare liberă contribuie la dezvoltarea gândirii originale și la creșterea implicării copiilor. În același timp, s-au evidențiat efecte favorabile asupra comunicării, relaționării și atitudinii față de învățare.

În acest context, este necesară integrarea constantă a strategiilor creative în activitatea educațională, precum și aprofundarea cercetărilor viitoare, pentru a susține și valida pe termen lung aceste rezultate.

Bibliografie:

1. AMABILE, T. *Creativitatea ca mod de viață. Ghid pentru părinți și profesori.* București: Editura Științifică și Tehnică, 1997. 251 p.
2. ANGHELACHE, V.; BÂRSĂNESCU, G.; BÂRSĂNESCU, Ș.; colab. *Metodica activităților instructiv-educative din grădiniță* (ed. a II-a). București: Editura Didactică și Pedagogică, 2022. 499 p. ISBN 978-606-31-1583-7.
3. BOCOȘ, M.-D. *Instruirea interactivă: repere axiologice și metodologice.* Iași: Editura Polirom, 2013. 472 p. ISBN 978-973-46-3248-0.

4. BOCOȘ, M.; JUCAN, D. *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculumului. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor.* Pitești: Editura Paralela 45, 2008. ISBN 978-973-47-0331-9.
5. CSIKSZENTMIHALYI, M. *Creativitate. Rolul fluxului în psihologia descoperirii și invenției.* București: Curtea Veche Publishing, 2023. 528 p. ISBN 978-606-44-1496-0.
6. POPESCU, G. *Psihologia creativității.* București: Editura Fundației România de Mâine, 2009. 144 p. ISBN 978-973-163-347-3.

IMPLEMENTAREA MODELULUI CONSTRUCTIVIST ÎN ȘCOALA GENERALĂ: DE LA FORMAREA PROFESORULUI LA SUCCESUL ELEVULUI

IMPLEMENTATION OF THE CONSTRUCTIVIST MODEL IN GENERAL SCHOOL: FROM TEACHER TRAINING TO STUDENT SUCCESS

Ala BEȘLIU,
Programul de master Pedagogie și tehnologii educaționale interactive, gr. MPTEI 2501,
Coordonator științific: **Ioana AXENTII**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Conținutul acestui studiu prezintă importanța implementării modelului constructivist în școala generală evidențiind legătura dintre importanța formării inițiale și continue a cadrului didactic, precum și capacitatea acestora de a crea medii de învățare centrate pe elev. Se remarcă faptul că educația trebuie să valorifice resursele existente pentru a crea contexte de învățare activă, în care elevii își construiesc cunoașterea prin explorare, reflecție și experiența anterioară. Sunt remarcate competențele necesare profesorului modern, precum și impactul strategiilor didactice asupra succesului elevilor. Abordarea constructivistă contribuie nu doar la îmbunătățirea performanțelor școlare, ci și la dezvoltarea competențelor esențiale, precum gândirea critică, autonomia, capacitatea de transfer a cunoștințelor și necesitatea formării unor cetățeni activi ai societății.*
Cuvinte-cheie: *model constructivist, proces educațional, profesor constructivist, competențe, strategii educaționale*

Abstract: *The content of this study presents the importance of implementing the constructivist model in general school, highlighting the connection between the importance of initial and continuous training of teachers, as well as their ability to create student-centered learning environments. It stands out that education must capitalize on existing resources to create an active learning context, in which students construct knowledge through exploration, reflection and previous experience. The skills necessary for the modern teacher are noted, as well as the impact of teaching strategies on student success. The approach contributes not only to building school performance, but also to the development of essential skills, such as critical thinking, autonomy, the ability to transfer knowledge and the need to train active citizens of societies.*
Keywords: *constructivist model, educational process, constructivist teacher, competences, educational strategies*

Constructivismul, ca paradigmă a învățării, chiar dacă își are origini încă din secolul XX-lea de la cunoscuții teoreticieni J.Piaget și L.Vygotsky, continuă să fie de o actualitate remarcabilă în contextul educațional contemporan. Într-o lume caracterizată prin dinamism, diversitate informațională și dezvoltare tehnologică accelerată, această abordare se consolidează ca un reper esențial în procesul educațional contemporan. Astfel, în condițiile cerințelor societății actuale bazate pe cunoaștere, gândire critică și învățare pe tot parcursul vieții, implementarea acestui model constructivist în școala generală reprezintă o direcție esențială în modernizarea procesului educațional nu ca un moft și nici ca o opțiune teoretică, ci devine baza reformelor în sistemul educațional modern cu scopul de a forma oameni care gândesc critic, care știu să colaboreze şi să coopereze pentru a găsi soluții în rezolvarea problemelor cu care se confruntă omenirea.

Educația, dintotdeauna, a constituit o preocupare a societății fiind concepută ca o investiție în viitorul acesteia, iar prin valorificarea optimă a tuturor resurselor, umane și materiale, oferă elevilor oportunitatea de a se implica direct în procesul de formare și dezvoltare continuă prin mecanismul de interiorizare a cunoașterii, bazat pe flexibilitatea gândirii și explorării, ceea ce reprezintă, de fapt, învățarea constructivistă [4, p. 70].

În această direcție, consider că implementarea modelul constructivist are un impact multidimensional asupra sistemului educațional și al rezultatelor școlare, nu doar prin îmbunătățirea performanțelor, ci prin dezvoltarea unor competențe esențiale și anume învățarea pe termen lung, accentul trece de la ,,a învăța să știi” la ,,a învăța să fii”, adică la formarea unei personalități autonome, capabilă să gândească, să ia decizii și să se adapteze la diverse situații.

Accentuând importanța rolului profesorului modern în implementarea modelului constructivist la clasă, E. Joița afirmă că profilul acestuia se bazează pe o profesionalizare complexă ce presupune nu doar o dezvoltare a personalității, dar și a competențelor care să asigure calitate și eficiență în activitățile didactice. Profesorul modern trebuie să îmbine armonios trăsăturile personale cu cele profesionale și să contribuie la formarea activă în procesul de predare-învățare.

Astfel propune un profil dezirabil de competențe și roluri ale unui profesor constructivist:

- competențe generale și constructiviste ce includ competența științifică generală și pedagogică; de înțelegere a rolului constructivismului în didactică; de cultură generală; capacități cognitive formate constructivist ce presupun capacitatea de cunoaștere din punct de vedere științific a ceea ce prevede constructivismul în educație, iar în procesul de instruire să se valorifice diferitele resurse implicate în explorarea și construirea cunoașterii;
- competențe în managementul instruirii în clasă: de a prevedea contextul adecvat, analiza și utiliza; de a respecta principiile constructiviste în proiectare; de a prevedea variante metodologice de realizare a instruirii constructiviste; de a prevedea și rezolva impedimentele și dificultățile; de a facilita resurse pentru demersul de la clasă; de a grupa logic situațiile constructiviste în activitate: de a lua decizii în procesul de organizare a învățării; de a antrena elevii în procesul învățării și de a ghida diferențiat eforturile educaților; de a respecta cerințele evaluării constructiviste și a varia metodologia evaluării;
- competențe de relaționare, antrenare în soluționarea impedimentelor la clasa constructivistă: a comunica și conlucra cu educații la clasă; a respecta aspectele etice și deontologice; a genera și a menține o comunicare variată cu și între elevi,

demonstrând cunoașterea rolului motivației în instruire și capacitatea de a sprijini într-o manieră constructivistă în cazul unor dificultăți;

- roluri și competențe antrenate în activitatea de reflecție în cercetarea didactică ce prevede îmbunătățirea continuă a demersului didactic constructivist prin implicare în cercetare pedagogică ca progres calitativ al profesionalizării [3, p. 70-85].

Tot în această direcție, în condițiile schimbărilor care au loc, E. Joița mai menționează că este necesară o nouă viziune asupra educației, și implementarea modelului constructivist este o necesitatea absolută care contribuie la reconceperea educației, iar viitorii profesori trebuie formați ca să predea în spiritul valorilor fundamentale europene și în acord cu aceste valori care promovează diversitatea, flexibilitatea în educație, prin acceptarea unor alternative de predare-învățare, depășirea granițelor dintre științe și valorizarea unor concepte precum interculturalitatea, individualismul, în vederea deschiderii școlii către realitățile lumii contemporane, aceasta fiind și o soluție pentru integrarea europeană [ibidem, 294-301]. În această direcție putem afirma că Ministerul Educației și Cercetării oferă această oportunitate de formare continuă prin programele naționale ce vizează modernizarea procesului educațional, bazându-se pe standardele europene, ca profesorul modern să fie pregătit să aducă constructivismul la clasă la toate nivelurile.

Dacă acceptăm că modelul constructivist este cel mai bun pentru a defini învățarea, atunci și rolul profesorului se redefinește, acesta, prin acțiunile sale, schimbă concepția educatului și îl orientează spre o învățare activă și eficientă într-un mediu activ, iar acest mediu al învățării constructiviste presupune că cel ce învață, pentru a înțelege ceea ce învață, trebuie să contacteze direct cu lumea. Astfel putem observa anumite beneficii, unele din ele ar fi: învățarea se întemeiază pe procesul de gândire și înțelegere profundă, nu memorare; cunoștințele sunt transferabile și se construiesc prin explorare, investigare; dezvoltă capacitățile de comunicare și colaborare prin schimbul de idei; stimulează implicarea elevilor, deoarece învățarea are loc în situații reale și relevante; îmbinarea rațiunii cu dimensiunea emoțională în procesul de cunoaștere și de construire a cunoștințelor [2, p. 36-37], deci acest model al profesorului constructivist și al învățării constructiviste, presupune ca elevii să-și construiască înțelegerea și cunoașterea în baza necesităților, a experienței și a reflecțiilor asupra acestei experiențe. Astfel profesorul capătă statut de facilitator al învățării, ghid și partener educațional ce creează un climat de siguranță psihologică necesar explorării. El nu oferă răspunsuri gata formulate, nici nu critică eroarea, ci gestionează resursele și timpul astfel încât elevul să descopere singur soluțiile, iar formarea inițială și continuă a acestuia devin un element-cheie, întrucât succesul implementării modelului constructivist și impactul pozitiv depind de pregătirea cadrului didactic, de competențele pedagogice, metodologice și reflexive ale acestuia, modul în care acesta identifică cunoștințele anterioare, proiectează și adaptează activitățile didactice cu sarcini autentice, precum și capacitatea de a gestiona situațiile de învățare, alegerea, îmbinarea și adaptarea metodelor la context, la stilul de învățare al fiecărui elev, valorificând experiențele anterioare ale acestora, precum și capacitatea de a reflecta asupra activității sale.

În cadrul implementării modelului constructivist în școala generală, strategiile didactice joacă un rol considerabil, iar profesorul modern, în calitate de facilitator, creează contextele educaționale stimulative, adaptează demersul didactic prin aplicarea strategiilor constructiviste care îmbină diverse forme de organizare și metode didactice precum învățarea prin descoperire, instruirea programată, această tehnică de învățare individualizată prevede ca conținuturile să fie împărțite în unități mici, atent programate ce permite oferirea de feedback imediat, urmărindu-se progresul individual al educatului, sau învățarea bazată pe experiment, ce presupune explorarea realității, învățarea bazată pe joc, GBL (Game-Based Learning- strategie educațională digitală care utilizează jocul și sprijină învățarea

activă și motivarea elevilor) sau învățarea bazată pe proiect PBL (Project- Based Learning-metodă de predare activă, unde elevii capătă cunoștințe și competențe prin explorarea aprofundată și pe un termen mai îndelungat a unei probleme complexe din lumea reală), toate acestea stimulează creșterea motivației intrinseci a elevilor și determină implicarea lor activă în sarcinile de învățare, având un impact pozitiv asupra rezultatelor școlare, nu doar în termeni de note, ci și în ceea ce privește capacitatea de transfer a cunoștințelor în context noi. În plus, elevii formați în spirit constructivist, dezvoltă abilități de gândire critică, autonomie și responsabilitate pentru propria învățare.

Reieșind din aceste constatări, putem reitera că scopul de bază al modelului constructivist constă în pregătirea elevului pentru viața socială, iar școala trebuie să răspundă prompt și eficient nevoilor acestuia, prin intermediul profesorului care trebuie să utilizeze metodele constructiviste care să pună accentul pe latura formativă a învățării pentru a-i antrena în învățarea activă și a forma competențe necesare vieții cotidiene [1, p. 15].

În concluzie, putem afirma că abordarea constructivistă în școala general reprezintă o direcție viabilă de modernizare a procesului educațional, orientată spre formarea elevului ca participant activ la propria învățare, iar implementarea acestui model în învățământul general depinde în mod direct de nivelul de pregătire profesională a cadrului didactic, de competențele sale metodologice, reflexive, de capacitatea de a crea un mediu educațional stimulativ și flexibil, de proiectarea și facilitarea unor contexte de învățare centrate pe elev, care valorifică experiențele anterioare și stimulează construirea activă a cunoștințelor. Implementarea corectă este determinată și de integrarea și utilizarea consecventă a strategiilor constructiviste, ce contribuie semnificativ la creșterea calității educației prin creșterea motivației, a implicării active a elevilor, favorizând dezvoltarea competențelor transversale, precum gândirea critică, autonomia în învățare și capacitatea de transfer a cunoștințelor în contexte noi, aspecte esențiale pentru integrarea socială și adaptarea la cerințele societății contemporane.

Bibliografie:

1. AXENTII, I. *Învățarea constructivistă în contextual integrării noilor tehnologii*. În: Conferința științifico-practică internațională „Știință, educație, cultură”, Vol. II. Comrat: КГУ, 2022. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-13-17.pdf.
2. CĂLESCU, VASILICA-CRISTINA. *Construcția partajată a cunoașterii elevilor în „șantierul” constructivismului pedagogic.* În: Didactica Pro. Revistă de teorie și practică educațională, nr. 3-4 (151-152) august 2025. Chișinău, Casa editorial-poligrafică “Bons Offices” S.R.L. pp.34-39.
3. JOIŢA, E. (coordonator). *A deveni profesor constructivist*. București: E D P, 2008, pp.70-85, 294-301
4. VINNICENCO, E *Abordarea constructivistă a învățării bazate pe strategiile de dezvoltare a gândirii critice.* În Conferința „Știință și educație: noi abordări și perspective”. Volumul 2, Chișinău 2023, [citat 04.04.2026]. Disponibil: Vol 2 Conf 24-25 mar 2023 UPSC.pdf.

INTERDISCIPLINARITATEA – STRATEGIE EFICIENTĂ DE DEZVOLTAREA PERSONALITĂȚII COPIILOR

INTERDISCIPLINARITY – EFFECTIVE STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S PERSONALITY

Ana CAMINSCHI,
Specialitatea Pedagogie și Tehnologii Educaționale Interactive, gr. MPTEI 2501,
Coordonator științific: **Ioana AXENTII**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Interdisciplinaritatea reprezintă o modalitate de organizare a procesului de învățământ preşcolar prin care se realizează intersectarea diferitelor arii curriculare. În procesul de învățământ educatorul nu va transmite cunoştinţele într-o formă izolată. Împreună cu copii vor aborda un subiect din mai multe perspective, oferindu-le acestora o imagine de ansamblu asupra realității în care trăiesc şi activează. Datorită faptului că gândirea copiilor la această vârstă este concret-intuitivă activitățile integrate organizate în context interdisciplinar vor permite copilului în cadrul aceleiaşi activități să cerceteze şi descopere mediul în care trăiesc prin joc, mișcare, artă, logică etc. Această modalitate de organizare va face ca procesul de învățare să fie unul relevant în care copiii nu doar vor memora unele date, ci îşi vor forma şi atitudini, deprinderi de viață, care vor avea un impact direct asupra dezvoltării personalității copiilor.*

Cuvinte-cheie: *activități integrate, interdisciplinaritate, gândire concret-intuitivă, strategii, joc etc.*

Abstract: *Interdisciplinary learning in preschool education involves structuring the teaching process so that different curricular areas are meaningfully connected rather than taught in isolation. Educators guide children to explore a topic from multiple perspectives, helping them build a coherent and holistic understanding of the world around them.Considering that young children think in a concrete and intuitive way, integrated activities within an interdisciplinary framework allow them to investigate and discover their environment through play, movement, artistic expression, and logical thinking—all within the same learning experience. This approach enhances the relevance of learning, supporting not only the acquisition of knowledge but also the development of attitudes and essential life skills that contribute directly to the formation of the child’s personality.*

Keywords: *integrated activities, interdisciplinarity***,** *concrete-intuitive thinking, strategies, play, etc.*

Introducere

Realitatea actuală și perspectivele de viitor ale generației în creștere necesită formarea unor competențe de gândire sistemică, facilitând tranziția fluidă între diverse sfere de activitate și exercitarea eficientă a rolurilor sociale. Implementarea unui model educațional bazat pe interdisciplinaritate oferă copiilor o perspectivă holistică asupra lumii în care trăiesc, permițându-le de la cea mai fragedă vârstă o asimilare profundă a valorilor general umane și autentice și o deosebire clară între obiective de realizat și resurse. Departe de a fi un proces unidirecțional, fluxul informațional în context interdisciplinar este unul bidirecțional și dinamic, eliminând barierele rigide dintre ariile curriculare.

Rezultate

Investigațiile realizate cu privire la învățarea activă în context interdisciplinar ne demonstrează că aceasta apare ca o necesitate de a transcende granițele artificiale ale cunoașterii fragmentate, oferind copiilor în procesul instruirii o viziune unificată asupra fenomenelor studiate. Printre beneficiile majore a unei astfel de învățări se numără:

- Pregătirea bazelor cognitive pentru concepte ce vor fi detaliate ulterior.
- Sinergia limbajelor specifice (matematic, artistic, muzical).
- Eficiența învățării, optimizând raportul dintre volumul de informații și efortul de memorare.
- Dezvoltarea multidimensională, vizând simultan palierele fizice, cognitive și emoționale ale personalității copilului.

Astfel, observăm că în perioada educației timpurii, procesul de instruire nu trebuie fragmentat pe discipline rigide, ci trebuie să reflecte unitatea lumii înconjurătoare. Formarea preșcolarilor pentru o societate dinamică necesită o metodologie care să încurajeze conexiunile între diverse domenii de activitate, facilitând astfel dezvoltarea unei gândiri flexibile. Prin abordarea interdisciplinară, copilul nu doar stochează informații, ci învață să utilizeze instrumente din sfere diferite (artistic, matematic, social) pentru a rezolva situații concrete din viața lor reală. Acest model educațional transformă învățarea într-un proces economic și eficient, unde accentul cade pe construcția armonioasă a profilului socio-emoțional și cognitiv al micuțului [1, p. 45].

Actualul program al activităților instructiv-educative din învățământul preșcolar fundamentează doi vectori esențiali de schimbare, în deplină consonanță cu imperativele curriculare moderne. Aceste direcții converg spre optimizarea calitativă a actului educațional, având ca finalitate adaptarea la nevoile psiho-individuale ale copilului contemporan. Se vizează, astfel, configurarea unui ecosistem educațional stimulativ, capabil să valideze învățarea spontană și să faciliteze enculturația subiectului în devenire prin raportare la contextul cultural propriu.

În acest cadru, actualul curriculum valorifică potențialul pedagogic al jocului și al învățării experiențiale pentru personalizarea parcursurilor de instruire. Se promovează o schimbare de paradigmă prin implementarea metodei proiectelor tematice, bazată pe coparticipare și pe negocierea conținuturilor cu grupul de copii. Strategii precum asaltul de idei (*brainstorming*), colaborarea și interacțiunea nemijlocită cu mediul devin piloni ai metodologiei procesului didactic.

Din perspectivă teoretică, integrarea curriculară reprezintă o strategie inovatoare de macro-proiectare, ce vizează sinteza și rearticularea didactică a cunoștințelor din domenii diverse, asigurând preșcolarului o viziune holistică asupra realității. Conceptul de *curriculum integrat* transcende simpla corelare a conținuturilor, impunând o abordare în care selecția tuturor componentelor procesului instructiv-educativ este subordonată strict finalităților urmărite [2, p.112].

În acest context, se impune ca procesul educațional să capete un caracter creativ și complex, depășind barierele tradiționale ale cunoașterii. Tranziția de la modelul monodisciplinar spre cel integrat

s-a produs gradual, parcurgând etapele multidisciplinarității și ale interdisciplinarității (concretizate în educația timpurie prin metoda proiectelor), culminând cu o abordare holistică a conținuturilor și a deprinderilor.

Deși interdisciplinaritatea pornește adesea de la juxtapunerea unor perspective distincte, ea riscă să rămână tributară fragmentării dacă nu atinge acea coerență necesară formării personalității. O abordare autentic integrată presupune un transfer sistemic de

concepte și metode, rezultatul fiind o cunoaștere direct aplicabilă în situații de viață concrete [3, p.10].

Prin ancorarea actului didactic în realitatea înconjurătoare, preșcolarii își dezvoltă capacitatea de a transpune achizițiile teoretice în plan social, facilitând procesul decizional, rezolvarea de probleme și asumarea responsabilității. Astfel, prioritatea pedagogică insistă asupra trecerii de la simpla informare către formarea unor atitudini și valori transferabile, vitale într-un mediu educațional care include tot mai mult mediile nonformale și informale.

Sub egida curriculumului integrat, procesul de învățare la vârste timpurii va fi structurat de către educatori și axat pe *patru piloni fundamentali ai cunoașterii*, promovați de UNESCO:

➢Dimensiunea cognitivă (*a învăța să cunoști*): Preșcolarul își dezvoltă un algoritm propriu de achiziție, învățând să descopere prin explorare și încercare-eroare. Selecția informațiilor devine un act de autonomie individuală, accelerând ritmul de investigare a mediului.

➢Dimensiunea acțională (*a învăța să faci*)**:** Se pune accent pe inițiativă și pe aplicarea practică a cunoștințelor. Exersarea aptitudinilor și formarea unor automatisme adaptative îi permit copilului să utilizeze instrumente adecvate contextului, îmbunătățindu-și calitatea interacțiunii cu mediul.

➢Dimensiunea socială (*a învăța să conviețuiești*): Prin lucrul în echipă și negocierea soluțiilor, copilul deprinde arta colaborării constructive și asertive. Respectul pentru opinia celuilalt și asumarea conștientă a deciziilor de grup pun bazele unei cetățenii active.

➢Dimensiunea ontologică și etică (*a învăța să fii și să acționezi autonom*): Educația timpurie cultivă creativitatea și responsabilitatea față de valorile morale, mediu și cultură. Se urmărește un echilibru între prețuirea specificului național și deschiderea către interculturalitate, totul într-un cadru care respectă particularitățile și interesele fiecărui preșcolar[6, p.62].

Astfel, prin încurajarea de către educator a autonomiei și colaborării, copilul reușește să integreze finalitățile propriilor acțiuni într-o structură de personalitate coerentă, pregătită pentru provocările viitoare. După cum afirmă Lucian Ciolan (2008), educatorul în contextul interdiciplinarității va înceta să mai fie un simplu transmițător de conținuturi, devenind un facilitator care gestionează contexte de învățare și sprijină transferul de competențe între domenii având rol de *mentor și mediator* al învățării [4, p.16].

În această dimensiune nouă educatorul devine un partener de explorare al copilului, având responsabilitatea de a crea un mediu securizant și stimulativ, care să provoace/susțină curiozitatea naturală a copiilor de vârstă preșcolară. În aceste condiții esențialele *roluri ale educatorului* care vor favoriza și eficientiza dezvoltarea personalității copiilor sunt:

- *Arhitect al mediului educațional***:** Educatorul proiectează spațiul și timpul didactic astfel încât să permită interacțiunea liberă, explorarea senzorială și lucrul în echipă. Acesta nu mai livrează conținuturi gata structurate, ci organizează „centre de interes” și contexte problematizante care să declanșeze procesul de cercetare al copiilor.
- *Observator și diagnostician***:** Întrucât curriculumul integrat se bazează pe interesele și nevoile grupului, educatorul trebuie să posede o capacitate fină de observație. El identifică „momentele propice învățării” și adaptează parcursul proiectelor tematice în funcție de reacțiile și întrebările spontane ale celor mici.
- *Facilitator al conexiunilor***:** Rolul esențial al educatorului este de a ghida copilul în realizarea transferurilor între domenii. Prin întrebări deschise și strategii de sprijin temporar va ajută preșcolarul să coreleze, de exemplu, un concept matematic (măsurarea) cu o activitate practică (gătitul) sau artistică.

- *Coparticipant în procesul de cercetare***:** În metoda proiectelor, educatorul învață alături de copii. El nu oferă răspunsuri imediate, ci modelează comportamente de căutare a informației, stimulând utilizarea diverselor surse (observație directă, enciclopedii, experimente).
- *Evaluator al proceselor, nu doar al produselor:* Accentul se mută de la evaluarea cantitativă a cunoștințelor memorate către monitorizarea progresului holistic. Educatorul documentează evoluția atitudinilor, a capacității de colaborare și a autonomiei, utilizând instrumente precum portofoliul sau jurnalele de observație[5, 23].

Prin urmare, succesul abordării integrate a procesului învățării depinde în mare măsură de *flexibilitatea și creativitatea educatorului*. Acesta trebuie să demonstreze o deschidere continuă către formarea personalității copilului, fiind capabil să gestioneze situații de învățare imprevizibile și să armonizeze obiectivele curriculare riguroase cu libertatea de explorare a preșcolarului.

Concluzii: În lumina argumentelor prezentate, putem remarca că trecerea de la învățarea fragmentată la modelul curricular integrat nu reprezintă doar o opțiune metodologică, ci o necesitate fundamentală a învățământului preșcolar contemporan. Această paradigmă reușește să armonizeze complexitatea lumii reale cu mecanismele naturale de învățare ale copilului, transformând grădinița într-un spațiu al explorării autentice. Educația timpurie axată pe interdisciplinaritate și integrare curriculară reușește să pună bazele unei personalități dezvoltate armonios. Ea oferă copilului nu doar „un ansamblu de informații”, ci, mai important, instrumentele mentale și emoționale necesare pentru a parcurge cu succes și responsabilitate prin complexitatea realității în care trăiește și activează copilul.

Bibliografie:

1. CALLO, T., CUZNEȚOV, L., HADÂRCĂ, M. E*ducația integrală. Fundamentări teoretico-paradigmatice și aplicative*. Chișinău:Institutul de Științe ale Educației, 2015.
2. CUTASEVICI, A., CRUDU, V., *Curriculumul pentru educație timpurie,* Chișinău: Editura Lyceum, 2019.
3. CHIRIAC, M. *Integrarea - o nouă abordare a Curriculumului preşcolar*. Brăila:Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2011, pag. 10
4. CIOLAN, L. *Învățarea integrată. Fundamente metodologice*. Iași: Editura Polirom, 2008.
5. GLAVA, A., POCOL, M., TĂTARU, L. L. *Educația timpurie: Ghid metodologic*. Pitești: Editura Diamant, 2009.
6. VĂIDEANU, G. *UNESCO – 50. Educaţie. Idei pedagogice contemporane*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică R.A., 1996.

VALENȚELE ABORDĂRII CONSTRUCTIVISTE ÎN STIMULAREA CREATIVITĂȚII PREȘCOLARILOR PRIN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE PLASTICĂ

THE VALENCES OF THE CONSTRUCTIVIST APPROACH IN STIMULATING PRESCHOOLERS CREATIVITY THROUGH ART EDUCATION ACTIVITIES

Ecaterina PREPELIȚA,
Specialitatea Pedagogie și tehnologii educaționale interactive, gr. MPTEI 2501,
Coordonator științific: **Ioana AXENTII**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Abordarea constructivistă evidențiază rolul activ al copilului în construirea propriei cunoașteri, prin interacțiune directă cu mediul și implicare în experiențe de învățare semnificative, în acord cu perspectivele teoretice formulate de **Jean Piaget** și **Lev Vygotsky**. În acest context, activitățile de educație plastică reprezintă un cadru favorabil pentru dezvoltarea creativității la vârsta preșcolară, stimulând expresivitatea, imaginația și originalitatea copiilor. Aplicarea principiilor constructiviste în demersul didactic promovează învățarea prin descoperire, libertatea de exprimare artistică și adaptarea procesului educațional la particularitățile individuale ale copilului, educatorul având rol de facilitator al învățării. Integrarea unor strategii didactice interactive și a unor activități plastice variate contribuie la dezvoltarea gândirii creative și la formarea unei atitudini autonome față de actul de învățare. Valorificarea abordării constructiviste în cadrul educației plastice susține stimularea creativității preșcolarilor, favorizând dezvoltarea armonioasă a personalității acestora și adaptarea la cerințele educației contemporane*

Cuvinte-cheie: *abordare constructivistă, creativitate, artă, învățare prin descoperire, dezvoltare cognitivă*

Abstract: *The constructivist approach highlights the active role of the child in constructing their own knowledge through direct interaction with the environment and engagement in meaningful learning experiences, in line with the theoretical perspectives developed by Jean Piaget and Lev Vygotsky. In this context, visual arts activities provide a favorable framework for the development of creativity in early childhood, fostering children’s expressiveness, imagination, and originality. The application of constructivist principles in teaching promotes learning through discovery, freedom of artistic expression, and the adaptation of instruction to individual differences, with the educator acting as a facilitator of learning. The integration of interactive teaching strategies and diverse visual arts activities contributes to the development of creative thinking and the formation of learner autonomy. The use of the constructivist approach in art education supports the development of preschoolers’ creativity, fostering the harmonious development of their personality and their adaptation to the demands of contemporary education.*

Keywords: *constructivist approach, creativity, art, discovery-based learning, cognitive development*

În contextul transformărilor rapide ale societății contemporane, educația timpurie este chemată să răspundă unor cerințe tot mai complexe, orientate spre formarea unor

personalități creative, autonome și adaptabile. Creativitatea devine astfel o competență esențială, necesară pentru integrarea eficientă în mediul social și educațional.

Astfel, abordarea constructivistă, fundamentată pe contribuțiile lui Jean Piaget și Lev Vygotsky, capătă o relevanță deosebită, întrucât promovează învățarea activă, bazată pe explorare, experiență și interacțiune. Activitățile de educație plastică oferă un cadru adecvat pentru valorificarea acestor principii, facilitând dezvoltarea imaginației, a expresivității și a gândirii creative la vârsta preșcolară.

Această perspectivă transformă procesul de învățare într-un act de creație autentic, unde copilul de vârstă preșcolară nu mai este un receptor pasiv de tehnici, ci un explorator activ care își construiește propria viziune asupra lumii prin intermediul culorii și al formei, învățarea informativă devine formativă iar cadrul didactic devine organizator al învățării.

În acest context ași pune problema în felul următor: „În ce măsură valorificarea valențelor abordării constructiviste în stimularea creativității preșcolarilor prin activitățile de educație plastică se conturează ca o direcție actuală și necesară în practica educațională, având implicații semnificative asupra dezvoltării armonioase a copilului?”

Prin urmare, într-o societate marcată de digitalizare și standardizare, nevoia de a cultiva gândirea critică și creativitatea de la cele mai fragede vârste devine o prioritate a sistemului educațional. Constructivismul propune o alternativă vie, în care „greșeala” pe foaia de hârtie este valorificată ca o etapă firească a cunoașterii, încurajând copiii să devină autonomi, să aibă curajul de a încerca soluții noi și să își păstreze originalitatea într-un mediu care tinde adesea spre uniformizare.

În viziunea lui Elgedawy (2001), constructivismul oferă soluții pedagogice mai eficiente tocmai pentru că obligă la o analiză de profunzime a mecanismelor de tip *„cum”, „de ce”* sau *„ce”* se cunoaște și învață, *„în ce condiții”.* Mai mult, autorul ne provoacă să observăm *„cum evoluează”* cunoașterea, definind-o nu ca pe un adevăr absolut, ci ca pe o structură mentală în continuă devenire, modelată permanent de interacțiunile și contextul socio-cultural în care se află subiectul [apud 3, p. 9].

Constructivismul educațional se întemeiază pe ideea fundamentală că învățarea veritabilă nu constă doar în simpla transmitere de informații, ci presupune un demers activ de elaborare cognitivă, realizat prin contact direct cu mediul, fie el fizic sau social. Din această perspectivă, învăţarea constructivistă tinde să elimine predarea tradiţională prin proiectarea sa ca acţiune didactică viabilă, autoorganizată, circulară este aptă să determine „o schimbare în structurile noastre cognitive, în modelele de interpretare, în construirea realităţii, în strategiile de rezolvare a problemelor [1].

Astfel structurată, învățarea constructivistă se integrează în mod natural în viața cotidiană, pornind de la interesele și nevoile reale ale individului. Conform lui S. Cristea, acest tip de învățare pune accentul pe:

1) actualizarea cunoştinţelor;
2) reconstrucţia cunoştinţelor, susţinută afectiv şi motivaţional în raport de natura sarcinilor;
3) perceperea unor obstacole cognitive care perturbă tendinţa de schematizare/dogmatizare a învăţării;
4) reflecţia care permite autoconservarea cunoştinţelor transformate, asimilate, adaptate, interiorizate;
5) valorificarea cunoştinţelor învăţate la nivel de acţiune finală eficientă, viabilă, în contexte deschise [apud, 1]

Această viziune asupra învățării autonome mută atenția către rolul central al *creativității,* care a fost abordată din perspective variate de-a lungul timpului, totuși anumiți autori precum: René Descartes, Francis Bacon, George Berkeley, J. P. Guilford și Al. Roșca,

defines creativitatea ca fiind atât un proces de generare a noului, cât și ca potențial intern sau capacitate de creație. În această accepțiune, creativitatea se manifestă prin originalitate, ingeniozitate și flexibilitate, constituind o dimensiune complexă și dinamică a personalității umane. În același timp, cercetători precum W. J. Getzels, J. P. Guilford, V. A. Crutețchi și Elena D. au evidențiat principalele trăsături ale creativității, subliniind caracterul său de noutate, originalitate, valoare, utilitate și aplicabilitate [apud 4, pp.6-7].

La vârsta preșcolară, creativitatea se manifestă într-o formă spontană și autentică, fiind influențată de nevoia copilului de a explora și de a se exprima liber. Printre particularitățile esențiale se evidențiază:

- *imaginația* **-** copiii realizează o transpunere creativă a realității, depășind structurile obișnuite ale gândirii;
- *originalitatea* – oferă răspunsuri și soluții personale, uneori neobișnuite ;
- *lipsa conformismului* – nu respectă tipare rigide, creează liber ;
- curiozitatea – manifestă interes pentru explorare și descoperire ;
- *expresivitatea* – redau emoții și trăiri prin desen, culoare, formă ;
- *caracterul ludic* – creativitatea se manifestă prin joc și activitate liberă.

Dezvoltarea creativității la vârsta preșcolară este influențată și de o serie de *factori interni* și *externi,* care acționează în strânsă interdependență. Astfel, dintre factorii interni se remarcă: *imaginația, curiozitatea, motivația* și trăsăturile de personalitate ale copilului, precum *inițiativa* și *independența*, care susțin exprimarea liberă și originală. În același timp, *factorii externi*, precum: *mediul educațional, rolul cadrului didactic, climatul familial și diversitatea materialelor utilizate,* contribuie semnificativ la stimularea sau, dimpotrivă, la limitarea potențialului creativ. Prin urmare, crearea unui mediu educațional favorabil, bazat pe libertate de exprimare și încurajare, devine esențială pentru dezvoltarea creativității preșcolarilor .

L. Taylor identifică cinci niveluri ale creativității, însă, la vârsta preșcolară, copiii manifestă în principal nivelul creativității expresive. Acest tip de creativitate se evidențiază prin exprimarea liberă, spontană și neconstrânsă, fără ca produsul realizat să fie evaluat în funcție de utilitate sau valoare [4].

Etapa preșcolară reprezintă un interval esențial pentru stimularea creativității la copiii de vârstă preșcolară. În acest context, activitățile de educație plastică devin instrumente fundamentale pentru revitalizarea întregului sistem psihic al copilului, influențând pozitiv procesele cognitive, latura afectiv-volitivă și resorturile motivaționale. Prin artă, copilul stabilește o conexiune estetică cu realitatea înconjurătoare, acest domeniu servind drept canal de cunoaștere și interacțiune. Fiind o componentă vitală a educației estetice și o dimensiune centrală a domeniului *Arte* conform *Curriculumului pentru educație timpurie (2019)*. Totodată, ea vizează rafinarea sensibilității și încurajarea exprimării propriilor gânduri și trăiri prin limbaj artistic și plastic (desen, modelaj, pictură etc.) [2, p. 6].

În cadrul activităților plastice, dezvoltarea copilului se axează pe următoarele competențe specifice:

1.Identificarea componentelor de limbaj plastic în mediul înconjurător și în opere de artă, manifestând o atitudine receptivă și curiozitate vizuală.

2.Dezvoltarea expresivității creative prin explorarea instrumentelor și tehnicelor de artă, în scopul descoperirii unor moduri noi și unice de exprimare plastică.

3.Recunoașterea valorii creațiilor artistice individuale sau colective și a patrimoniului, în acord cu principiile estetice și tradiționale .

Formarea și stimularea creativității la preșcolari se realizează prin intermediul unor activități plastice fundamentale, precum:

- *desenul* – favorizează dezvoltarea imaginației și a capacității de reprezentare;

▪*pictura* – stimulează exprimarea emoțională și sensibilitatea estetică;

▪*modelajul* – contribuie la dezvoltarea motricității fine și a percepției tactile;

▪*aplicația (colajul)* – susține creativitatea și organizarea spațială [ibidem 2, pp.10-25].

Dincolo de valoarea lor teoretică, aceste activități prind contur prin intermediul unor tehnici de lucru variate, adaptate particularităților de vârstă ale preșcolarilor.

Activitățile de *desen* în lucru cu copiii preșcolari presupun aplicarea următoarelor *tehnici*: trasarea liniilor groase și subțiri, trasarea liniilor verticale și orizontale, trasare a conturului siluietelor, hașurarea cu creioanele, desenarea după algoritm, mixtă, în creioane colorate și cariocă și tehnica frotajului.

Dacă e să enumerăm *tehnicile de pictură* „moderne” pe care un cadru didactic poate să le utilizeze în cadrul activităților de educație plastică pentru stimularea creativității și pentru ai ține pe copii activi, atunci acestea sunt: tehnica amprentării, „scurgerea„ dirijată, ștampilarea, pictura cu bule de săpun, picturii cu lipici, picturii cu sare și lipici, prin suflare liberă sau cu paiul, picturii prin plierea hârtiei, picturii cu buretele, picturii cu sfoara, pictarea decorativă cu pieptenele, pictarea cu ceară și acuarelă, pictura prin fluidizare, pictura cu periuța de dinți, aplicarea șabloanelor prin folosiea sitei, pictura cu furculița de plastic, pictura pe folie alimentară, imprimarea cu hârtie mototolită, tehnica mixtă: monotopie în acuarelă și tuș, prelucrării imaginii cu relief, desenarea pe hârtie șifonată, desenarea cu tuș, tehnica picturii pe sticlă monotyping, etc.

O altă activitate interesantă este *modelarea*, aceasta la rândul său presupune anumite *tehnici de lucru*, precum: tehnica plastineografie directă, vitraliu, modulară, mozaic, de contur, combinate cea directă cu cea de contur, multistrat, texturstă basorelief, texturată în relief, texturată contrarelief, texturată înalt relief, texturată cu o formă neregulată, texturată mixtă etc.

În cadrul activități de aplicație, accentul este pus pe învățarea prin descoperire și pe implicarea activă a preșcolarilor în procesul creativ. Aceasta activitate la rândul său presupune utilizarea mai multor material de lucru, fiecare proces având tehicile sale specific:

a)*aplicații cu hârtia* include următoarele *tehnici:* aranjarea haotică a elementelor, cu forme rupte, cu forme tăiate, colajul și decolajul, prin suprapunere, de tip mozaic, aplicații confetti, în volum, origami, kirigami, quilling, tangram, cu elemente ce se mișcă, aplicații în 3D;

b)*aplicațiile cu materiale din natură* sunt realizate cu ajutorul următoarelor *tehnici:* cu ceriale și semințe, din frunze uscate, cu ghinde, cu coajă de nucă, din plante uscate, din pietricele, din crenguțe, din paie, tehnica cracklei , aplicații din spice de grâu, etc.;

c)*aplicații din textile***,** care se axează pe utilizarea următoarelor *tehnici:* aplicații din textile, cu fire din textile, cu noduri, tehnica formelor din material textile, tehnica depănării, depănării haotice, origami din sârmă plușată, combinate: textile și lemn, țesutului din fire de lână.

d)*Aplicații din diferite material***:** aplicații cu așchii de la creion, din cauciuc spumos, cu bandă electrică, cu vată de bumbac, din bețisoare cu vată, cu role de hârtie, aplicații din ziar, cu capace din plastic, cu nasturi, cu monede, din carton preset, cu pene, tehnica mixtă – carton preset și hârtie creponată și o altă tehnică mixtă – Frunze, chibrituri, etc [2, pp.38-62].

Eficiența acestor activități depinde în mod direct de utilizarea strategică a unor metode specifice, care transformă simpla mânuire a materialelor într-un proces de învățare conștient și structurat. Dintre strategiile didactice frecvent utilizate în învățământul preșcolar, cele care își găsesc cea mai largă aplicabilitate în cadrul activităților de desen, pictură, modelaj și aplicație sunt:

➢*explicația* - oferă clarificări verbale necesare pentru înțelegerea etapelor de lucru și a proprietăților materialelor utilizate;

➢*demonstrația* - reprezintă exemplificarea vizuală prin care educatorul le arată copiilor modul corect de mânuire a instrumentelor plastice;

➢*conversația* - facilitează schimbul liber de idei, ajutându-i pe copii să verbalizeze ceea ce simt și ceea ce vor să creeze;

➢*exercițiul* - permite fixarea tehnicilor de lucru prin repetarea practică a mișcărilor până la formarea unor deprinderi depline;

➢*observația* - stimulează analiza atentă a realității, oferindu-le copiilor detaliile vizuale de care au nevoie pentru a-și construi reprezentările [ibidem 2, pp.25-29].

În această viziune, creativitatea nu rămâne un concept abstract, ci se materializează în rezultate imediate ale învățării. Astfel, implicarea activă a preșcolarului în procesul de construcție a propriei cunoașteri generează rezultate concrete, transpuse prin următoarele achiziții practice:

- *Exprimarea liberă prin tehnici variate*, copilul reușind să deseneze, să picteze, să aplice sau să modeleze forme care reflectă propria sa viziune;
- *Autonomia în selecția resurselor*, manifestată prin capacitatea de a alege și de a denumi culorile sau materialele adecvate pentru desen, pictură, aplicație sau modelaj;
- *Capacitatea de organizare a elementelor plastice* în vederea alcătuirii unei compoziții originale;
- *Abilitatea de a verbaliza actul creativ*, prin descrierea coerentă a propriei lucrări plastice;
- *Gândirea divergentă în rezolvarea sarcinilor*, vizibilă atunci când copilul completează imagini sau compoziții cu elemente proprii pentru a le finaliza;
- *Responsabilitatea față de mediu și ingeniozitatea,* demonstrate prin crearea de panouri și lucrări complexe utilizând materiale reciclabile [5, p.105].

Toate aceste experiențe de învățare devin cu adevărat relevante în măsura în care sunt ghidate cu tact și măiestrie pedagogică, deoarece rolul educatorului modern, în activitățile plastice nu mai este acela de a impune un șablon, ci de a ghida copilul spre propria formă de exprimare. În loc să ofere soluții gata făcute, este mult mai valoros ca educatorul să se axeze pe crearea de situații în care copiii să exploreze materialele și tehnicile prin efort propriu. Astfel, intervenția lor devine un suport discret care încurajează inițiativa, lăsând procesul de descoperire să fie la fel de important ca rezultatul final, învățând copiii nu ”doar să știe” dar și ”să învețe să facă”. Atunci când educatorul nu intervine imediat pentru a corecta, el le transmite încrederea că ideile lor sunt valoroase.

În acest fel, creativitatea apare natural, din dorința celui ce învață de a vedea „ce se întâmplă dacă...”. Educatorul devine un partener care observă și încurajează, punând întrebări care îi ajută pe copii să gândească singuri, în loc să le dea instrucțiuni pas cu pas care să îi limiteze.

Practic, educatorul creează spațiul în care copilul se simte în siguranță să experimenteze fără teama de a greși. Prin acest mod de lucru, arta nu mai este o sarcină de îndeplinit, ci o experiență prin care cel mic își construiește singur abilitățile, învățând să aibă inițiativă și să fie original în tot ceea ce creează.

Această deschidere către explorarea proprie este potențată și mai mult atunci când activitatea plastică încetează să fie un demers pur individual și devine o experiență socială de construcție a cunoașterii. Învățarea prin cooperare în contextul educației plastice transformă activitatea dintr-un demers individual într-o experiență socială de construcție a cunoașterii, unde copiii învață să negocieze idei și să găsească soluții comune. Prin interacțiunea directă copiii împrumută tehnici unii de la alții și își dezvoltă toleranța față de

perspective diferite, înțelegând că aceeași temă poate fi interpretată în moduri multiple și la fel de valoroase.

Asemenea abordare elimină presiunea rezultatului perfect și încurajează dialogul euristic, oferindu-le copiilor ocazia de a-și verbaliza intențiile artistice și de a depăși blocajele creative prin sprijin reciproc. Privită prin prisma paradigmei constructiviste, educația plastică în grădiniță încetează să mai fie un simplu exercițiu de execuție tehnică, devenind un spațiu vital pentru exersarea libertății interioare.

Concluzii:

Originalitatea preșcolarului nu trebuie „învățată”, ci protejată și stimulată prin oferirea unui context în care el să se simtă stăpân pe propriile decizii estetice. Valorificarea valențelor constructiviste permite transformarea activității plastice dintr-o sarcină de rutină într-un proces de rezolvare de probleme, esențială pentru dezvoltarea gândirii critice. În acest cadru, copilul este pus în situația de a analiza, de a alege și de a-și asuma deciziile estetice, dezvoltându-și simultan inteligența emoțională prin auto-exprimare și reglarea efortului creativ.

În final, măiestria educatorului constă în capacitatea de a asigura acest echilibru între îndrumarea discretă și libertatea de explorare, garantând astfel că procesul instructiv-educativ răspunde nevoilor de autonomie și autenticitate ale societății contemporane.

Bibliografie:

1. AXENTII, I. A. *Învățarea constructivistă în contextul integrării noilor tehnologii*. În: Conferința „Știință, educație, cultură” 2022, Comrat, Moldova, 11 februarie 2022
2. DUMINICĂ, S., CIOBANU, L., GÎSCĂ, O., DASCĂL, A. *Proiectarea Pas cu Pas a activităților de educație plastică în instituțiile preșcolare: Ghid methodologic*. Chișinău: (Print-caro), 2023.
3. JOIȚA, E. *Instruirea constructivistă – o alternativă: fundamente, strategii*. București: Aramis, 2006.
4. POPESCU, G. *Psihologia creativităţii.* Bucureşti: Editura Fundaţiei Române, 2004.
5. VRÂNCEANU, M., TERZI-BARBAROȘIE, D., TURCHINĂ, T. *1001 idei pentru educaţie timpuruie de caliAtate: Ghid pentru educatori.* Chișinău: "Tipogr. Centrală", 2010.

ORGANIZAREA EFICIENTĂ A PROCESULUI INSTRUCTIV-EDUCATIV DIN PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII GÂNDIRII CRITICE ȘI A INTELIGENȚEI EMOȚIONALE LA PREȘCOLARI

THE EFFICIENT ORGANIZATION OF THE INSTRUCTIONAL-EDUCATIONAL PROCESS FROM THE PERSPECTIVE OF DEVELOPING CRITICAL THINKING AND EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PRESCHOOLERS

Galina ZGÎRCIBABA,
Specialitatea Pedagogie și tehnologii educaționale interactive, gr. MPTEI 2501,
Coordonator științific: **Ioana AXENTII**, dr.conf.univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Semnificația organizării eficiente a procesului instructiv-educativ la nivelul educației preșcolare constituie un factor fundamental care facilitează dezvoltarea gândirii critice și a inteligenței emoționale la copii. Valorificarea responsabilă a tehnologiilor educaționale și strategiilor didactice centrate pe copil, contribuie la trezirea curiozității copiilor și menținerea interesului lor pentru ceea ce urmează să cunoască, în mod special prin îmbinarea activități cognitive cu exerciții de reglare emoțională.*

În acest context cercetarea analizează rolul jocului didactic, al poveștilor cu valențe problematizante și al activităților de grup în formarea competențelor socio-emoționale și a abilităților de gândire analitică etc. Pentru optimizarea procesului instructiv-educativ la vârsta preșcolară este necesară formarea continuă a educatorilor care să poată implementa bunele practici și care să înțeleagă *ca unele elemente din curriculum actual trebuie să fie îmbogățite și perfectate conform noilor dimensiuni educaționale ale timpului. O abordare holistică, care valorifică interacțiunea dintre dimensiunea cognitivă și cea afectivă, optimizează dezvoltarea integră a personalității copiilor la vârsta preșcolară și pregătește terenul pentru succesul școlar ulterior.*

Cuvinte-cheie: *gândire critică, inteligență emoțională, educație preșcolară, instruire, strategie*

Abstract: *The effective organization of the instructional-educational process in preschool education represents a fundamental factor in fostering the development of children’s critical thinking and emotional intelligence. The responsible integration of educational technologies and child-centered teaching strategies stimulates children’s curiosity and sustains their interest in learning, particularly through the integration of cognitive activities with emotional regulation exercises.*

In this context, the study explores the role of didactic play, problem-based storytelling, and group activities in developing socio-emotional competencies and analytical thinking skills. Optimizing the instructional-educational process at the preschool level requires the continuous professional development of educators, enabling them to implement best practices and to recognize the need to enhance and refine certain elements of the current curriculum in line with contemporary educational demands.

A holistic approach that emphasizes the interaction between cognitive and affective dimensions supports the comprehensive development of children’s personalities at the preschool stage and lays the foundation for future academic success.

Keywords: *critical thinking, emotional intelligence, preschool education, instruction, strategy*

Introducere

Evoluţiile recente care au loc în societate la nivel naţional şi internaţional ne conving de necesitatea constituirii unui sistem naţional de asigurare a calităţii procesului instructiv-educativ începând de la cea mai fragedă vârstă, devenind astfel o prioritate şi la nivelul educației timpurii. În această ordine de idei considerăm că un rol decisiv în activitatea educațională îl are dezvoltarea gândirii critice și a inteligenței emoționale la copiii de vârstă preșcolară. Optimizarea procesului de învățământ în acest context vizează alegerea celor mai bune variante de elaborare a planului unei activități didactice, axate pe identificarea celor mai reușite conținuturi, metode, mijloace, forme de organizare a copiilor în procesul instruirii etc. [9 p.94]. În cercetarea subiectului dat ne-am propus să identificăm și să analizăm în mod special particularitățile gândirii critice și a inteligenței emoționale, strategiile didactice care facilitează dezvoltarea acestora etc.

Rezultate

Educația timpurie reprezintă baza fundamentală a dezvoltării ulterioare a individului, perioada preșcolară fiind caracterizată de o plasticitate neuronală remarcabilă și de o receptivitate sporită la influențele educaționale. Plasticitatea neuronală la preșcolari nu este un proces pasiv; ea este modelată activ de calitatea interacțiunilor didactice. Prin implementarea strategiilor problematizante, transformăm potențialul biologic al copilului în competențe de viață, oferind creierului ocazia de a exersa reziliența și analiza simultan. De exemplu utilizarea jocului de rol *” Dileme morale”* poate pune copiii în fața unei alegeri ca de exemplu: *Ursulețul a găsit o jucărie, dar știe că e a iepurașului. Ce ar trebui să facă?* Educatorul îi va pune pe copii să analizeze și să identifice care pot fi consecințele (dacă o păstrează, iepurașul va plânge; dacă o dă, el nu o mai are). Drept urmare copiii vor recunoaște vinovăția iepurașului că a pierdut-o dar și bucuria lor că îl vor ajuta. Astfel va avea loc stimularea neuronilor oglindă (baza empatiei) și a zonelor corticale implicate în luarea deciziilor etice[3, p.112].

În contextul societății contemporane, dominat de complexitate și incertitudine, competențele cognitive superioare, îndeosebi gândirea critică, și inteligența emoțională devin esențiale pentru adaptarea și reușita personală a copilului.

Gândirea critică la preșcolari se manifestă prin capacitatea de a observa, compara, clasifica, pune întrebări și formula ipoteze simple, în timp ce inteligența emoțională implică recunoașterea și gestionarea propriilor emoții, precum și înțelegerea celorlalți. Organizarea eficientă a procesului instructiv-educativ trebuie să răspundă acestor exigențe, depășind paradigma tradițională centrată exclusiv pe transmiterea de cunoștințe. De aceea educatorul în procesul instruirii va adresa întrebări de tipul *„Tu ce crezi?”* sau *„Cum te simți când...?”* etc. , care vor acționa ca un semnal electric ce „bătătorește” căile gândirii analitice și ale echilibrului interior al copiilor

În legătură cu cele prezentate anterior considerăm că este necesar să prezentăm care sunt *fundamentele teoretice ale gândirii critice și inteligenței emoționale specifice educației preșcolare*, care trebuie să fie cunoscute de către educatori dar și cum putem organiza activitatea de instruire ținând cont de principiile și formele de organizare eficientă axată pe dezvoltarea gândirii critice și a inteligenței emoționale la copii în instituțiile de învățământ preșcolar.

Astfel, conceptualizarea gândirii critice în contextul dezvoltării cognitive timpurii remarcă că *gândirea critică* reprezintă un proces intelectual disciplinat de conceptualizare, aplicare, analiză, sinteză și evaluare a informațiilor. La vârsta preșcolară, aceasta se

manifestă prin curiozitatea naturală a copilului, prin tendința de a explora și de a adresa întrebări interogative fundamentale de tipul: *„De ce?”, „Cum?”,* **„***La ce folosește? etc*) [1, p.123].

În opinia lui *Jean Piaget,* teoria dezvoltării cognitive evidențiază faptul că preșcolarul se află în stadiul preoperațional (2-7 ani), caracterizat prin expansiunea limbajului, a gândirii simbolice și a capacității de reprezentare mentală. Deși gândirea este încă marcată de egocentrism și intuiție, aceasta fundamentează premisele dezvoltării ulterioare a operațiilor logice[7, p.56].

În completarea celor remarcate mai sus, *Lev Vygotsky* subliniază importanța *Zonei Proximei Dezvoltări* și a sprijinului oferit de adult, demonstrând că gândirea critică este stimulată optim prin interacțiuni social-mediate.

În perspectiva pedagogică contemporană, gândirea critică la preșcolari implică:

- Observarea sistematică a fenomenelor și obiectelor.
- Compararea și identificarea analogiilor și diferențelor.
- Clasificarea pe baza unor criterii multiple.
- Rezolvarea situațiilor-problemă simple.
- Formularea ipotezelor și verificarea lor empirică.
- Argumentarea elementară a propriilor opinii[4, p.34].

În contextul acestei analize este important să descriem și *inteligența emoțională ca dimensiune fundamentală a formării și dezvoltării personalității* copiilor de vârstă preșcolară. Conceptul de inteligență emoțională, introdus de *Peter Salovey și John Mayer* și popularizat de *Daniel Goleman,* vizează capacitatea de a percepe, evalua și gestiona emoțiile proprii și ale celorlalți. La vârsta preșcolară, dezvoltarea afectivă cunoaște progrese remarcabile: copilul își extinde repertoriul emoțional, învață să descifreze stările interioare, își dezvoltă vocabularul emoțional și începe să aplice strategii rudimentare de autoreglare[4, p. 113].

În mediul educațional din grădiniță, inteligența emoțională se concretizează prin:

- ✓ Conștientizarea și numirea emoțiilor proprii.
- ✓ Exprimarea asertivă și adecvată a sentimentelor
- ✓ Empatie (recunoașterea emoțiilor în ceilalți).
- ✓ Stabilirea de relații interpersonale pozitive.
- ✓ Gestionarea constructivă a frustrărilor și conflictelor.
- ✓ Consolidarea motivației intrinseci pentru învățare[6, p.91].

Astfel, fiind abordată dimensiunea emoțională în educația timpurie, putem observa că aceasta este justificată de impactul direct asupra achizițiilor cognitive și sociale. Cercetările confirmă faptul că preșcolarii cu competențe emoționale consolidate prezintă o adaptabilitate școlară superioară și performanțe școlare pe termen lung.

Pe baza datelor obținute se conturează ideea conform căreia între *gândirea critică și inteligența emoțional există o corelație evidentă.* În acest sens vom sublinia că gândirea critică și inteligența emoțională nu funcționează ca entități izolate, ci interacționează sinergic. Emoțiile modelează modul în care procesăm informația, în timp ce gândirea rațională poate modula răspunsurile emoționale. La preșcolari, această interdependență este vizibilă în:

1. *rezolvarea conflictelor***:** necesită analiza situației (GC) concomitent cu gestionarea impulsurilor (IE);
2. *explorarea noului:* implică curiozitate/entuziasm (IE) și observație analitică (GC);
3. *jocul de rol:* presupune asumarea perspectivei celuilalt (IE) și planificarea scenariului (GC) [3,p.87].

Neuroștiințele validează această unitate, evidențiind conexiunile dense dintre *sistemul limbic* (centrul emoțiilor) și *cortexul prefrontal* (sediul funcțiilor executive). Stimularea concomitentă a ambelor dimensiuni optimizează arhitectura cerebrală și creează premisele unei funcționări integrative superioare.

Organizarea eficientă a procesului instructiv-educativ în grădiniță presupune respectarea unor principii pedagogice fundamentale, adaptate particularităților de vârstă și obiectivelor vizate:

- *Principiul centrării pe copil**:*** Recunoaște preșcolarul ca subiect activ al propriei formări. Proiectarea didactică migrează de la o „programă rigidă” către interesele, curiozitățile și ritmul individual de dezvoltare al fiecărui copil.
  - *Impact:* Dezvoltă *GC* prin încurajarea inițiativei și *IE* prin validarea nevoilor subiective.
- *Principiul integrării (Abordarea Holistică):* Presupune depășirea barierelor disciplinare în favoarea unor teme transcurriculare. De exemplu, o unitate tematică despre „Toamnă” integrează organic:
  - Științe: Observarea și analizarea schimbărilor naturii *(GC).*
  - Matematică: Sortarea și clasificarea elementelor naturale.
  - Arte și Limbaj: Exprimarea creativă și narativă.
  - Socio-emoțional**:** Explorarea stărilor și emoțiilor asociate schimbării *(IE).*
- *Principiul activității ludice:* Copilul valorifică jocul ca formă dominantă de activitate și principal vector de învățare. Fie că este joc didactic structurat, joc de rol sau joc liber, acesta constituie laboratorul în care copilul experimentează reguli, rezolvă conflicte și își exersează procesele cognitive.
- *Principiul individualizării și diferențierii:* Recunoaște diversitatea de ritmuri și stiluri de învățare din cadrul grupei. Educatorul nu oferă o „mărime unică”, ci adaptează sarcinile astfel încât fiecare copil să fie provocat optim (nici prea ușor – plictiseală, nici prea greu – anxietate).
- *Principiul interacțiunii și colaborării:* Se bazează pe conceptul de învățare socială. Prin interacțiunea cu adulții și colegii, copiii își construiesc cunoștințele și își dezvoltă competențele de negociere, empatie și argumentare. Acesta este locul unde se exersează *„conflictul cognitiv”* (când doi copii au idei diferite despre cum se construiește un pod, ei trebuie să gândească critic pentru a găsi soluția și să fie inteligenți emoțional pentru a nu se certa) [5,p.87] .

Sintetizând elementele semnificative în contextul subiectului abordat am considerat necesar să evidențiem care este și *rolul educatorului și imperativul formării profesionale continue.*

În planul reconfigurării competențelor cadrului didactic considerăm că implementarea unei organizări eficiente, centrate pe gândirea critică (GC) și inteligența emoțională (IE), impune o redefinire a profilului profesional al educatorului. Aceasta transcende rolul de simplu transmițător de informații, devenind:

- *Facilitator al învățării:* Arhitect al mediului educațional, care oferă resurse, adresează întrebări generatoare de sens și susține explorarea autonomă.
- *Observator clinic:* Capabil să identifice interesele emergente, stilurile de învățare și nevoile psiho-emoționale specifice fiecărui preșcolar.
- *Model de inteligență emoțională:* Pilon de echilibru care își gestionează asertiv propriile emoții, oferind un reper de empatie și comunicare autentică (învățare prin imitație).
- *Partener de dialog:* Practică ascultarea activă, validează experiențele subiective ale copiilor și co-construiește cunoașterea alături de aceștia.

- *Mediator al interacțiunilor sociale***:** Intervine strategic în situații conflictuale, transformându-le în oportunități de învățare socială.
- *Practician reflexiv:* Analizează constant propria activitate (*self-reflection*) pentru a optimiza strategiile didactice aplicate[2,p.187].

Formarea continuă a cadrelor didactice considerăm că necesită o actualizare permanentă prin programe de dezvoltare profesională axate pe:

- Pedagogia gândirii critice și tehnici de problematizare.
- Strategii avansate de educație socio-emoțională și reziliență.
- Consilierea părinților pentru asigurarea coerenței educaționale grădiniță-familie.
- Utilizarea instrumentelor de evaluare autentică (portofolii, grile de observație)
- Integrarea etică și eficientă a tehnologiilor educaționale specifice vârstei timpurii[1].

Concluzii:

Organizarea eficientă a procesului instructiv-educativ în grădiniță, din perspectiva dezvoltării gândirii critice și a inteligenței emoționale, reprezintă atât o necesitate, cât și o oportunitate strategică în contextul educațional contemporan. Această abordare presupune depășirea paradigmei tradiționale, centrate pe memorare și reproducere, în favoarea unui model pedagogic integrativ. Valorificând interdependența profundă dintre dimensiunea cognitivă și cea afectivă, grădinița devine spațiul în care se pun bazele unei personalități armonioase, capabile să facă față complexității lumii de mâine. Succesul acestui demers depinde, în ultimă instanță, de măiestria educatorului de a transforma fiecare moment didactic într-o experiență de viață autentică.

Bibliografie:

1. AXENTII, I. *Învățarea constructivistă în contextul integrării noilor tehnologii*. În: Știință. Educație. Cultură., Conferința științifico-practică internațională.Cahul: USCh, 2022.
2. BOCOȘ, M.D. *Instruirea interactivă*. Iași: Polirom, 2013.
3. CÂRLAN, P., POPOVICI, D. V. *Pedagogie preșcolară*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2015.
4. GOLEMAN, D. *Inteligența socială*. București: Editura Curtea Veche, 2007.
5. IONESCU, M., BOCOȘ, M.D. (coordonatori). *Tratat de Didactică modernă.* Piteşti: Editura PARALELA 45, 2009.
6. PALOS, R., PETROVICI, C. O. C*onsiderații teoretice privind dezvoltarea gândirii critice la preșcolari*. În: Revista de Pedagogie, 62(3), pp.45-58. București, 2014.
7. PIAGET, J. *Psihologia inteligenței*. București: Editura Științifică, 1972.
8. SINGER, E. *Pedagogia preșcolară între tradiție și inovație*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2015.
9. VINNICENCO, E. *Optimizarea procesului instructiv – educativ în baza dezvoltării gândirii critice.* În:Tradiționalism și modernismîn educație:realitate și deziderate.Materialele Conferinței Științifice internaționale, martie 2003. Chișinău: Tipografia Reclama, 2003.

STRATEGII DE SOCIALIZARE A ELEVILOR CU CES

SOCIALIZATION STRATEGIES FOR STUDENTS WITH SEN

Tatiana PORUMB,
Specialitatea Pedagogie și tehnologii educaționale interactive, gr. MPTEI 2401,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *La etapa actuală, numeroase sectoare ale educației, se axează pe calitatea actului de socializare, în special cu elevii ce au CES. Educația elevilor cu CES, și-a extins hotarele, însă ea oricum cuprinde actul de socializare. Scopul educației elevilor cu CES, acela de a oferi acestora oportunitatea de a-și manifesta încrederea de sine. Totodată de a-şi manifesta potenţialul cognitiv precum și abillitatea de gândi, dar și de a încuraja integrarea lor în societate.*

Cuvinte-cheie: *elev cu CES, integrare școlară, socializare*

Abstract: *At the current stage, many sectors of education focus on the quality of the act of socialization, especially with students with SEN. The education of students with SEN has expanded its boundaries, but it still includes the act of socialization. The goal of educating students with SEN is to give them the opportunity to demonstrate their self-confidence. At the same time, to demonstrate their cognitive potential and the ability to think, but also to encourage their integration into society.*

Keywords: *student with SEN, school integration, socialization*

Fiecare instituție școlară valorizează paritatea de oportunități şi drepturi ale eleviilor cu CES, încurajând manifestarea şi încadrarea în comunitate. Încadrarea socială e scopul fundamental al educației de calitate. Sistemul educațional selectat e cel care presupune și integrarea în societate, precum și instituțiile de învățământ general, îmbină educația specială respectând însemnătatea umană, care sunt abordate frecvent și valorificate de comunitatea școlară.

În general, elevii cu CES, se confruntă cu dificultăţi în îndepllinirea cerințelor fundamentale ale școlii, în raport cu semenii săi. Au rezultate slabe la învăţătură, ei se concentrează greu asupra sarcinii de învăţare. Frecvent aceștia se confruntă cu neînțelegeri din partea membrilor de familie, dar și alți agenți educaționali. Aceştia se mâniază rapid, provocându-i pe alții și îi acuză de neînțelegeri sau atitudini negative provocate de elevii cu CES. Comportamentele însoțite de agresivitate sunt esențiale în cazul unei dezvoltări tipice. Există și perioade, când aceste comportamente sunt mai pronunțate. În așa mod, afirmăm că unele atitudini sunt tipice. Nivelul aptitudinal şi cel al motivației învăţării, implicarea afectivă, voința sunt elemente hotărâtoare în reuşita individual.

Cu toate acestea, principala preocupare este un imperativ moral care impune utilizarea strategiilor de socializare a elevilor cu CES în instituțiile școlare de învățământ general.

Utilizarea strategiilor de socializare a elevilor cu CES în școli ,,tipice” nu este lipsit de controverse. Într-adevăr, această sintagmă se referă la ,,toți” prin definiție absolută sau poate fi interpretată în raport cu sistemul de educație în vigoare din orice țară. Însă, trebuie să luăm în considerare o varietate de factori, cum ar fi dimensiunea școlii; natura dotărilor; zona de domiciliu a elevilor; nivelurile de dezvoltare; prezența sau rata de excludere

Succesul implimentării strategiilor de socializare a elevilor cu CES, sunt determinate de succesul integrării educaționale din cadrul clasei și a legăturii fundamentale dintre instruire și socializare. În așa mod ca activitățile educaționale să fie potrivite pentru fiecare elev, învățătorii este nevoie să identifice cele mai eficiente strategii de socializare, astfel ca acestea să posede un specific de integrare, cât şi o abordare diferenţiată a particularităţilor elevilor cu CES, implicați în acțiuni de socializare. Relațiile sociale ale învățătorului cu elevii în special cu CES, sunt relevante. Categoriile de elevi cu CES au nevoie de sprijin de a elabora relaţii sociale emoționale cu semenii săi, precum și alți agenți școlari. Acest obiectiv cuprinde empatie și abordare deontologică din parte învățătorului, Dezvoltarea socio - educațională a elevului cu CES are loc în dependență de atitudinea pe care învățătorul o stabileşte cu cadrul didactic de sprijin, oferindu-i sistematic detelii despre provocările întâlnite cu acesta. Succesul aplicării strategiilor de socializare a elevilor cu CES, depinde de parteneriatele socio-educaționale stabilite între agenții socializării (învățători, elevi, familia elevilor cu CES ș.a) și comunitatea ca ansamblu.

Procesul învăţarii sociale şi cel al socializării decurg pe baza „*interacţiunii sociale”*. Fiindcă schimbările esențiale ce au loc în comunitate, adică „trecerea de la stilul autoritar la democraţie”. Astăzi, cercetările demonstrează cât de mult influenţează copiii pe părinţii lor, precum și relațiile dintre aceștia,au alt caracter sau specific.

Cercetătoarea Teleman A., citează că autorul Buss D.,,, a determinat că în procesul de socializare dintre ,, părinți și copii” depinde gradul de activitate al copiilor. În cazul în care copiii posedă un grad înalt de activitate, părinții devin mai neprietenoși şi nu au răbdare decât faţă de cei cu un grad mai redus”, mai ales în cazul copiilor cu CES [8].

Conform cecetătoarei Davidescu E., identifică mai multe tipuri de socializare,unele dintre ele fiind caracteristice și elevillor cu CES. Clasificarea acesteia este prezentă în figura 1.

Primordială după autoarea Davidescu E., este *„socializarea primară”* fiindcă este procesul în care se formează primul univers social al elevului cu CES.

„Socializarea secundară” este condiționată de cele însușite în cursul socializării primare. Agenții acestei socializări de obicei, ca funcționari ai instituției, dar ei pot coincide și cu agenții socializării primare [5, p.147,149].

Potrivit figurii 1, procesul de socializare întâlnit în incluziunea școlară, se poate efectua atât diferit, dar și cu ajutorul semenilor, sau având aceleași caracteristici. Ea poate fi pe măsura unor așteptări ale unor grupuri sociale, aceasta este socializarea pozitivă. Acest tip de socializare se petrece în concordanță cu cerințele, precum și valorile caracteristice unei societăți.

Totodată, întâlnim și,, socializare negativă”, care presupune că elevii, sau persoanele respective se află în conflict cu normele și valorile unei societăți. În cadrul acestei socializări, se înscriu comportamentele deviante, sau elevii respectivi, dau dovadă de inadaptare socială, ceea ce necesită ,,re-socializare”.

Figura 1. Tipuri de socializare întâlnite în procesul incluziunii școlare

De asemenea, se valorifică, conform figurii 1, „ socializarea anticipativă”, „socializarea profesională”, „socializarea morală”, precum și cea „politică”, aceste forme ale procesului de socializare sunt mai rar întâlnite în rândul elevilor cu CES [5, p.151-153].

Cercetătoare Boza M., în lucrarea „*Atitudinile sociale şi schimbarea lor*” [1] determină că traseul relațiilor persoanei în procesul socializării este unul uniform. Astfel, distingem:

a) „socializarea primară *şi*

b) socializarea secundară”.

Procesul de socializare primară și cea secundară, sunt întâlnite mai frecvent în rândul procesului de socializare a elevilor cu CES.

Ne vom referi mai mult la *„Procesul de socializare primară”* fiindcă determină socializarea propriu-zisă, care are loc în perioada copilăriei. În cadrul acestei relații, individul este un membru efectiv al ei, devenind ființă umană. În acest caz se evidențiază lumea social a copilului, se valorifică versiunea subiectivă a realităţii obiective a fiecărui copil.

De asemenea cercetătorii DORON, R., PAROT, Fr. în „Dicţionarul de psihologie”, autorul Ardeanu A., [apud 6] menționează că agenții ce coordonează această interiorizare sunt mai întâi persoanele apropiate şi pentru copil. Aceste sunt numite ca „**indivizi esențiali”**, şi, deoarece elevul ia naştere într-un nivel social semnificativ. În această categorie, părinţii posedă locul de bază, ca fiind „indivizi esențiali”. Acești „indivizi” relevanți, cu care copilul se raportează, sau redau modele ce le va valorifica, modificând-ele în legătură cu experienţele lor de viaţă. Contextul social se referă la copiii contemporani prin două perspective, adică constituția socioeconomică şi cea empirică al „indivizi speciali” din viața copiilor.

De pildă un copil dintr-o familie vulnerabilă, nu doar că învață din oportunitățile situațiilor despre contextul social în care trăiește. El va valorifica în comportamentul său particularităţile părinților şi a celor cel înconjoară. Astfel, în procesul socializării copilului în formare şi celelalte „persoane semnificative” are loc şi dezvoltarea cu ajutorul identităţii de sine. Deci, în mare parte eu-l, redă comportamentele „indivizilor speciali” cu referire de persoana respectivă.

Periodic, prin intermediul „socializării primare”, elevul ajunge să treacă dincolo de situaţiilor şi persoanele speciale, dobândește comportamente noi, precum și roluri, dar și atitudini ale acestora. Spre exemplu, în caz că mama manifestă mereu un comportament

negativ cu referire la copilul său, în situația când este neîndemnatic prin casă. De asemenea în caz că acest comportament va fi valorificat şi de alți membri din familie. În așa fel, comportamentul exteriorizat de mama. se va răspândi în atitudinea subiectivă față de copil. Acest fapt se observă ,mai ales în cazul, elevilor cu CES. Etapa finală, decisivă urmează când el îşi dă seama că toată lumea este împotriva deprinderii respective. Acest fapt, marchează schimbarea reacţiilor cu referire la impactul şi comportamentele unor indivizi concreți la un „**altul generalizat”**. Această atitudine marchează aprobarea impactului comunității, prin stabilirea consecvenței, a coerenței şi oportunităților de autoidentificare, precum și dezvoltarea imaginii de sine. Astfel, elevul îşi formează un „model” propriu, nu doar cu raportându-se la oarecare persoană. Acest „model” , este abordat identic, de persoanele pe care le întâlneşte. Astfel, prin „socializare primară”, în etapa universală prin care se înregistrează o paritate dintre existența din punct de vedere obiectiv şi subiectiv [4].

În contextul cercetării, constatăm prin cele menționate anterior, că „ fenomenul socializării” la elevii cu CES este una delicată. Apreciem faptul că învățătorul trebuie să utilizeze diverse strategii, metode pentru a încuraja acest fenomen și a diminua blocajele ce lasă urme negative în socializarea elevilor în școala de masă. O amprentă deosebită, cu un anumit grad de dezvăluire a sinelui în fața celorlalți colegi și pentru consolidarea socializării în rândul elevilor, pot fi metodele de „spargere a gheţii”, ce au scop diminuarea barierelor în socializare şi instalarea unui climat de lucru relaxant.

Deci, unele strategii și tehnici de socializare în procesul de incluziune educațională, ar fi:

- Tehnica „Adevărat şi fals”, stimulează dezvoltarea nivelului de socializare și cunoaştere reciprocă a elevilor , totodată susține nivelul comunicării la nivelul clasei.
- „Obiecte găsite”. Aceasta este o strategie de stimularea energiei şi a stării positive a elevilor, ce valorifică capacitatea de exprimare şi argumentare. Totodată permite realizarea unei comunicări optime cu colegii, în așa fel ca elevii să se simtă confortabili și să nu refuze socializarea.
- Strategia „Descrieți comportamentul” , ea exprimă o atitudine, în corelație cu activitățile zilnice a elevilor, fie în activitățile școlare cât și în afara ei.
- Tehnica „Reamintirea succeselor și insuccesel or”, constă în relatarea scurtelor momente positive a elevilor. Acesta este un mod de a redobândi încrederea în sine a elevilor, cât și de a inspira elevii, în exprimarea noilor aptitudini pentru a transforma insuccesele în succese.
- Tehnica „Recunoaşte-mă”, abordează competențele sociale ale elevilor, de a se descrie în diferite experiențe etc.

O altă tehnică pentru dezvoltarea socializării sau stimularea relațiilor interumane, ce poate fi aplicată tuturor elevilor în procesul de integrare socială a elevilor cu CES.

În continuare propunem tehnica „***Încurcătura”.*** „Această tehnică ne ajută să conştientizăm că o mare parte din actele noastre de socializare se realizează cu ajutorul limbajului trupului. Pentru a fi un socializator atent este important să acordăm atenție atât cuvintelor unei personale, cât și comportamentului ei. Uneori, oamenii nu admit direct în cuvinte că sunt furioși, triști ș.a. De aceea, ascultătorii atenți observă și indiciile nonverbal, cum ar fi felul în care oamenii stau sau în care sunt așezați, ce ne spune expresia feței lor etc. Putem deveni ascultători mai buni dacă suntem atenți la limbajul corporal al celorlalți. De asemenea putem devein mai buni în actele noastre de comunicare dacă suntem atenți la propriul nostru limbaj corporal. Desigur, cea mai bună formă de socializare apare atunci când atât învățătorul și cât și elevii iau în seamă atât semnale transmise de expresiile verbale, cât și pe cele transmise de expersiile noverbale” [3, p.93-94].

O altă tehnică este ***„Limbajului trupului”*** prin intermediul căreia elevii vor învăța să descrie și să exemplifice rolul limbajului corporal în actul de socializare. De multe ori subestimăm importanța unor abilități nonverbale de bază, precum cele de ascultare. De exemplu, acțiuni simple, ca înclinarea capului sau înclinarea corpului exprimă interes și înțelegere bazată pe empatie. Putem să le spunem elevilor că diferite culturi cultivă moduri diferite de expresie personală cu ajutorul limbajului corporal [ibidem, p.95-96].

Propunem și tehnica ***„Oglinda”*** [ibidem, p.97-98]. În urma realizării acestei tehnici elevii vor fi capabili să explice ce înseamnă ascultarea reflexivă; vor descrie cum putem interpreta limbajul coporal și vor putea interpreta sentimentele, gândurile și limbajul corporal.

Ascultarea reflexivă este o tehnică ce ușurează conversația în timpul socializării. Când ne folosim de această tehnică este important să interpretăm exact cuvintele legate de sentimente care au apărut în conversație. Fiecare persoană interpretează lumea în mod diferit; din această cauză, se poate întâmpla ca fiecare să intepreteze cuvintele legate de emoții în mod diferit.

De exempu, să presupunem că Ionel se ceartă cu Viorica:

Ionel: Sunt nebun de furie pentru că i-ai spus mamei mele că am copiat la lucrare.

Viorica : Ești supărat.

Ionel: Nu, nu sunt supărat. Sunt furios. Ți-am spus. M-ai scos din minți.

După cum se poate vedea, definiția personală a cuvântului ,,furios” este în cazul lui Ionel diferită de cea a cuvântului ,,supărat”. De aceea, când interpretăm sentimentele unei personae, este important să folosim exact cuvintele ei. De exemplu:

Ionel: Sunt nebun de furie pentru că i-ai spus mamei mele că am copiat la lucrare.

Viorica: Ești nebun de furie.

Ionel: Da, sunt și așa furios, că nu știu ce să fac. Nici măcar nu mă pot uita în ochii mamei mele. Sunt atât de trist.

Oamenii de asemenea pot să intepreteze limbajului corpului. Funcționând ca niște oglizi, ei pot imita gesturile altora. La fel ca în cazul interpretării sentimentelor, interpretarea limbajului corporal ne poate ajuta să înțelegem ce simt și ce gândesc ceilalți. Acest lucru poate să creeze o stare plăcută, de siguranță [ibidem, p.97].

Formarea abilităților de socializare conferă îmbunătățiri pozitive de natură cognitivă, afectivă, atitudinală şi de influență în structura personalităţii elevului. Relațiile învățător – elev cu CES, acordă actului de învăţământ preț a unei intervenţii educaţionale.

Tehnica se numește ,, *Comportamentul inhibat”.* Este nevoie să observe colegii care au un comportament inhibat. La fel să observe cum se exteriorizează acest tip de comportament. Paralel să identifice care sunt consecințele lui, la nivelul rezultatelor, la nivelul relației și la nivelul emoțiilor și sentimentelor. Observând comportamentul celorlalți, este nevoie să îl descrie cu precizie, dar și situațiile când acesta se manifestă. De asemenea elevii trebuie să releveze ce temeri, ce emoții au, ș ice comportament aveau înainte de context, în timpul acestuia și după situație. Este necesar, ca elevii ce participă la această tehnică, să releve exact care sunt consecințele concrete, dar și cele relaționale [3, p.107].

Majoritatea strategiilor de „spargere a gheții” sunt modalități de socializare şi au ca avantaj, stimularea interacţionării educaţionale, precum și a optimizării socializării cu elevii cu CES. El fiind sprijinul pe care se bazează, atât actul învăţării, dar şi adaptarea şcolară și psihosocială a acestor copii.

În viziunea psihologului *Toma S.,* în cercetarea sa științifică, evidențiază că pe dimensiunea *„relațională”,* nivelul de adaptare a elevilor cu CES, este mai ridicat, comparativ cu dimensiunile *„învățare”* și *„comportament în clasă”*, după părerea cadrelor didactice. Acest psiholog menționează „ că elevii cu CES instruiți în cadrul familiei,

determină mai eficient relații cu semenii. Dar elevii cu CES, care nu sunt implicați în activități sociale, stabilesc mai dificil relații, deci ei se abordează ca fiind ,,dezadaptați” [9].

Totodată, atitudinea elevilor cu CES față de învățători se află la ,,nivel normal” și jumătate dintre elevii cercetați posedă un ,,nivel parțial de adaptare, manifestată pe dimensiunea relațională”. Semnificative, în viziunea psihologului Toma S., sunt și opiniile părinților care scot în evidență că relațiile copiilor lor cu colegii de clasă, cu învățătorii, dar și cu alți specialiști, cred că copiii lor, în mare parte sunt izolați de semeni iar relaționarea lor este limitată. Totodată, părinții acestei categorii de copii consideră că unii copii sunt dezadaptați, comparativ cu jumătate dintre copii sunt adaptați parțial, și foarte puțini dintre aceștia, manifestă și un nivel normal de adaptare psihosocială pe această variabilă [2,9].

Concomitent, cel mai mult recomandate de către psihopedagogi fiind comportamente care creează medii pentru o bună adaptare la mediul școlar și cel psihosocial. Aceștia îi orientează pe elevi, către conştientizarea propriilor calităţi, dar îi fac să se simtă acceptat în contextul său. Calitățile precum încurajarea, aprecierea comportamentelor dezirabile, valorizarea personalității elevului, dar și prevenirea sau combaterea atitudinilor defensive, precum și promovarea bunăstării psihologice care este exprimată prin acceptare de sine, promovează relaţii pozitive cu alți elevi, dar și autonomie din partea elevilor [7].

De asemenea, relaţiile de intercunoaştere, cele de comunicare, cele socioafective, precum și de influențare stimulează ,,socializarea” dintre elevii cu CES. Acest proces este determinat anumite atitudini, sentimente şi reprezentări specifice ce au influenţe pozitive cât şi negative asupra socializării și conduc la o implicare mai minuțioasă a învățătorilor. Este cunoscut faptul, că atât metodele procesului de învățământ cât și comportamentul învățătorilor față de elevii cu CES, este reciproc cu procesul de socializare care se bazează pe stimă și respect reciproc. Acest principiu este destul de important în motivarea elevilor pentru socializarea sa, precum și afirmarea lui în comunitate. Axarea învățătorilor pe contextul facilitării şi optimizării procesului de socializare între elevii cu CES constituie o prioritate a demersului didactic.

Concluzionând, menționăm că școlilor de masă actuale, se solicită o revizuire a realizării formelor de educație în raport cu performanțele intervenite în comunitate. O atenție esențială se face în scopul descoperirii celor mai eficiente modalități de integrare și socializare a elevilor cu CES într-o clasă tipică pentru realizarea cu succes, precum și a adaptării școlare și psihosociale [7].

Ancheta socială pe bază de chestionar, aplicată elevilor, a avut ca scop de a determina relațiile interpersonale dintre ei și de a identifica potențialele probleme legate de atitudinea negativă în grupul lor de vârstă. Ancheta respectivă conține 10 itemi, la care elevii trebuia să ofere o notă de la 1 la 5, unde 1 înseamnă ,,nu este deloc adevărat” și 5 înseamnă ,,este foarte adevărat”. Rezultatele sunt redate grafic, în figura 2.

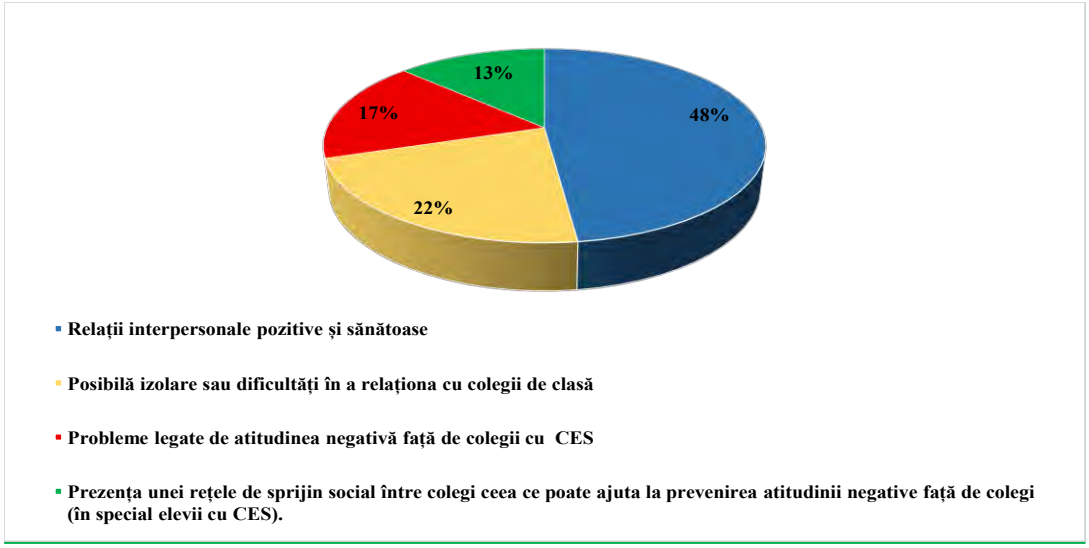

Figura 2. Relațiile interpersonale dintre elevi, și atitudinea față de colegii cu CES

Conform figurii 2. constatăm că 48% indică o abilitate crescută de a stabili relații interpersonale pozitive și sănătoase cu colegii de clasă, ceea ce observăm că cei 48%, respectiv cei 27 dintre respondenți (elevi), au înregistrat scoruri ridicate la întrebările 1-5.

Observăm că 12 dintre elevi, respectiv 22% au înregistrat scoruri scăzute la întrebările 6 și 9, indică o posibilă izolare sau dificultăți în a relaționa cu colegii de clasă.

De asemenea 9 elevi, respectiv 17%, au avut scoruri ridicate la întrebările 7 și 8, indică probleme legate de atitudinea negativă față de colegii lor cu cerințe educaționale speciale.

Aceștia 7 dintre elevi, respectiv 13% au avut scoruri ridicate la ultima întrebare, ceea ce indică prezența unei rețele de sprijin social între colegi ceea ce poate ajuta la prevenirea atitudinii negative față de colegi (în special elevii cu CES).

În concluzie, în urma cercetării elevilor, observăm că elevii cu CES incluși în învățământul general nu pare să fie expus riscului de a întâmpina dificultăți în participarea lor socială. Credem, că o amprenta pozitivă o are și faptul că „educația incluzivă a elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES) în școlile de masă a devenit o tendință globală”.

Considerăm, că înregistrarea elevilor cu CES în clasele obișnuite este menită să ofere acestora oportunitatea de a trăi și de a învăța alături de copiii cu dezvoltare tipică.

Elevii de aceeași vârstă pot fi considerați membri cu drepturi depline ai sălii de clasă și ai comunității. Totodată, se arată că participarea socială a elevilor cu CES în sălile de clasă incluzive nu este optimă și, prin urmare, intervențiile sunt în mod clar necesare. Prin urmare în cadrul școlii primare incluzive, putem identifica patru niveluri ale participării sociale în sălile de clasă incluzive:

- acceptarea elevilor cu CES;
- percepțiile elevilor cu privire la acceptarea lor de către colegii de clasă;
- prezența relațiilor interpersonale pozitive între elevii cu CES și colegii de clasă;
- relații sociale și de prietenie.

Generalizând, putem considera că relațiile interpersonale dintre elevii cu CES și colegii lor de clasă pot fi abordate ca cea mai esențială dimensiune a participării sociale. În afara relațiilor interpersonale cu colegii de clasă, este imposibil din punct de vedere tehnic pentru elevii cu CES să construiască prietenii sau să fie acceptați social de ei. În plus, acceptarea socială nu se manifestă numai în cadrul relațiilor interpersonale, ci poate facilita și interacțiunile sociale și, în consecință, crearea de prietenii.

Cel, mai frecvent în abordarea relațiile interpersonale, este „acceptarea socială a elevilor cu CES”. Însă numeroase cercetări scot în evidență faptul, că elevii cu CES incluși în clasele primare sunt mai des respinși și mai puțin acceptați de colegii lor decât elevii cu dezvoltare tipică.

Scopul de a identifica opiniile și percepțiile învățătorilor referitoare la serviciile sociale oferite elevilor cu CES, şcolarizaţi de către instituţiile de învăţământ general, în vederea integrării educaţionale a acestora. În baza analizei datelor din Ancheta socială adresată învățătorilor, am obținut următoarele rezultate:

Răspunzând la primele trei întrebări, am determinat prin intermediul învățătorilor cercetați, că în măsură de 60% (6) învățători, menționează că au nevoie de „Cadru didactic de sprijin” în procesul educaţional pentru a sprijini copiii/elevii şcolarizaţi înscrişi la şcoala unde aceștia activează. Iar 40% (4) învățători – au bifat că este nevoi de „Psiholog școlar”, pentru a lucre cu elevii, în special cei care întâmpină dificultăți de învățare sau CES mai pronunțate.

La fel 80% (8) au răspuns că în clasa sa este 1-2 elevi cu CES, iar 20% (2) – au bifat că nu sunt elevi cu CES, în clasa sa. Din discuțiile cu aceștia au evidențiat că cunosc și merg la orice formare continua bazată pe tematica „Incluziunea educațională a elevilor cu CES”..

La a 4 a și a 5 a întrebare din Ancheta socială, învățătorii cercetați au răspuns că pe parcursul socializării, cât și a integrării educaționale a elevilor cu CES, s-au confruntat cu diverse bariere. Acestea fiind determinate atât de copiii cu CES, cât și de părinții celorlalți elevi. Ele au inclus „ refuzul elevilor cu CES de a se implica în activități sociale și educaționale, abandonul, nefrecventarea orelor, atitudinea negativă față de a incluziunea școlară a elevilor cu CES, lipsa implicării în activitățile școlare ș.a.”.

La următoarea întrebare „Cu cine colaboraţi în susținerea integrării educaţionale și în comunitate a copiilor şcolarizaţi?”, 80% dintre învățători au menționat că colaborează cu „Părinţii elevilor cu CES” în vederea implimentării PEI- ului, dar și în cadrul activităților școlare, sociale; 20% - au menționat „Instituţii medicale”, dat fiind că au în clasă elevi cu diagnostic-uri mai grave, ce implică acordarea primului ajutor medical.

La cea de a 7 a întrebare „ Ce strategii de integrare socio-educațională a elevilor cu CES, sunt abordate în clasa Dvs ?”, învățătorii au răspuns diferit.

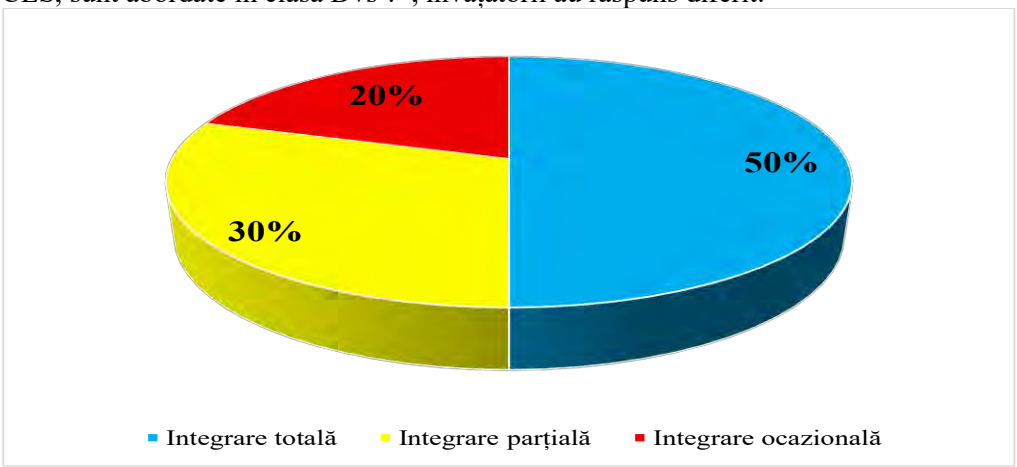

Figura 3. Strategii de integrare socio-educativă a elevilor ce manifestă CES

După cum vedem în figura 3, sunt utilizate diverse strategii de integrare socio-educativă a elevilor cu CES. 50% dintre învățători, au bifat „Integrarea totală”, unde elevii cu CES pot petrece tot timpul în instituția de masă. În afară de programele cu scop terapeutic ce se pot petrece în medii „speciale”, adresate acestora. 30% dintre învățători au indicat „

integrarea parțială”, unde școlarii cu CES sunt prezenți un timp scurt în instituția generală ori la câteva activități educaționale la care se descurcă. Iar 20 % dintre respondenți, au menționat „ integrarea ocazională”. În cadrul acestei forme de integrare elevii cu CES, participă alături de colegi, și CDS (cadrul didactic de sprijin) la diverse activități extracurriculare, cum ar fi excursii, serbări, întreceri sportive, spectacole etc.

Prin cea de a 8 a întrebare din anchetă, „ Care din strategiile de integrare socială a elevilor cu CES, de m-ai jos utilizați?” la fel respondenții au răspun diferit, fapt ce ne asigură că sunt utilizate diverse strategii de integrare socială. La acest item, învățătorii au optat pentru mai multe variante de răspuns.

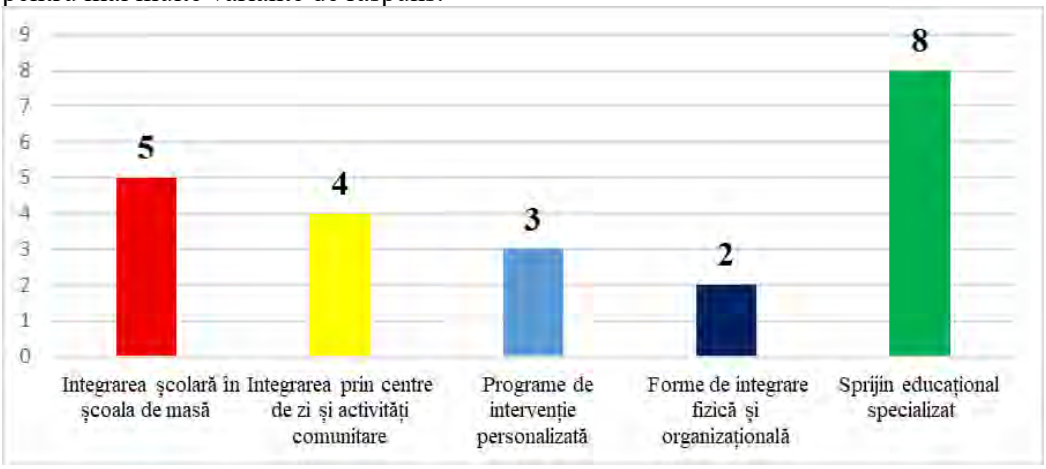

Figura 4. Strategii de integrare socială a elevilor cu CES

Potrivit datelor din figura 4., observăm că cea mai solicitată strategie de integrare socială este „ sprijin educațional specializat”, oferit fie de CDS sau asistenții personali ai elevilor cu CES. Apoi 5 dintre învățători realizează „integrarea școlară a elevilor cu CES, în școlile cu învățământ general ” la care aceștia participă cu plăcere, având parte de toate condițiile, în special de context individualizat care le răspunde necesităților de bază. 3 dintre învățători au menționat că realizează „ programe de intervenție personalizată”, iar 2 cadre didactice au mizat că „integrarea fizică și cea organizațională” deja asigură integrarea socială de care elevii cu CES, au nevoie.

Bibliografie:

1. BOZA, M. Atitudinile sociale şi schimbarea lor. Iaşi: Polirom, 2010
2. BUCUN, N., TOMA, S. Particularitățile adaptării psihosociale a elevilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general. In: Univers Pedagogic, nr.4 (60), 2018.
3. CALANCEA, A.Training-ul de dezvoltare a competențelor afective. Chișinău, 2022
4. COSMOVICI, A., IACOB, L. Psihologie școlară. Iași: Polirom, 1999.
5. DAVIDESCU, E. Pedagogie socială. Chișinău, 2012.
6. DORON, R., PAROT, Fr. Dicţionar de psihologie. Bucureşti: Humanitas, 2006
7. FURDUI, E. Adaptarea relațională a elevilor cu CES in instituțiile de invățământ general. In: Cercetarea în ştiinţe ale educaţiei şi în psihologie: provocări, perspective”, conferinţă ştiinţifică naţională, 16 septembrie 2021, Chişinău: „Print-Caro" SRL, 2021.
8. TELEMAN, A. Contextul şcolar al socializării. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educaţiei), nr. 9(89),Chişinău, 2015.
9. TOMA, S. Adaptarea psihosocială a copiilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2019.

ROLUL MIJLOACELOR DE INCLUZIUNE ȘCOLARĂ A ELEVILOR CU CES

THE ROLE OF SCHOOL INCLUSION MEANS OF STUDENTS

Claudia NISTOR,
Specialitatatea Pedagogie și tehnologii educaționale interactive”, gr. MPTEI 2401,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Mijloacele de incluziune școlară pentru elevii cu Cerințe Educaționale Speciale (CES) au rolul fundamental de a diminua barierele în învățare, asigurând acces egal la educație de calitate, adaptarea curriculumului la nevoile individuale și integrarea socială. Ele presupun suport pedagogic, tehnologii asistive, adaptări curriculare și asistență psihopedagogică specializată.*
Cuvinte-cheie: *mijloc educațional, elevi cu CES, integrare școlară*

Abstract: *School inclusion measures for students with Special Educational Needs (SEN) have the fundamental role of reducing barriers to learning, ensuring equal access to quality education, adapting the curriculum to individual needs and social integration. They involve pedagogical support, assistive technologies, curricular adaptations and specialized psycho-pedagogical assistance.*
Keywords: *educational setting, students with SEN, school integration*

Școlarii cu CES se întâmpină cu nemeroase provocări în decursul incluziunii educaționale. Astfel, printre CES, întâlnim ,,*dificultățile de comunicare, exprimarea defectuoasă, percepția cu dificultate a spațiului, orientarea cu dificultate în spațiu” precum și alte CES.* Acest fapt are loc fiindcă fiece elev este ,, o individualitate”. Unii dintre elevi, au un tempou rapid de învățare-dezvoltare, alții au nevoie de mai mult timp, dar și de explicații suplimentare pentru a înțelege cele relatate. De asemenea unii elevi se confruntă au dificultăți de concentrare a atenției sau le sunt hiperactivi, fiindu-le complicat să fie liniștiți pe perioada activităților educaționale. Alții, au un ritm mai încetinit în gândire, sau în mișcări, sau, pur și simplu, sunt emotivi. Fiecare dintre ei întâlnesc cu diferite dificultăți în domeniile ,,gândirii, atenției, limbajului, memoriei, motricității, orientării spațiale precum și a afectivității”[Druguș,teza]. Din acest motiv, școlarii cu CES, au nevoie de o acostare specială, incluzivă, în special din partea părinților și a învățători, care dau dovadă de empatie și comprehensiune.

În cadrul cercetării noastre, sunt relevate unele mijloace de incluziune a elevilor cu CES, precum și conștientizarea procesului de integrare școlară de către membrii de familie dar și a altor actori educaționali. Învățătorii pot utiliza unele dintre strategiile şi intervenţiile opportune, pentru a forma un context armonios în clasă, pentru a stimula încrederea în sine, precum și motivaţia pentru a învăţa la TOȚI elevii. De asemenea se urmărește susținerea din partea colegilor, dar și formarea atitudinii pozitive a față de școlarii cu CES. Paralel, se pot utiliza frecvent sistemul de ,,recompense”, încujări și întărirea pozitivă a comportamentelor, în așa fel, ca să-i fie motivate fiecare comportament și să se evidențieze fiecare succes a elevilor cu CES. În prezent, învățătorilor le este recomandată abordarea activității de învăţare pe o experiență practică, repartizată în itemi mici ce sunt realizabili. Instituția școlară incluzivă este un pas mai departe promovarea libertății şi eliminarea succesivă a ,,barierelor educative” dintre elevii tipici şi cei care au CES.

Incluziunea educațională tuturor elevilor, precum și asigurarea faptului că fiecare elev are o șansă egală și personalizată în ceea ce privește progresul educațional. Acest fapt este o provocare maximă pentru fiecare sistem de învățământ din întreaga lume și din Europa.

Procesul de incluziune școlară începe de la recunoaşterea diferenţelor dintre elevi. Dezvoltarea abordărilor incluzive include intervenţii numeroase domenii. Cele mai esențiale fiind: „*cadrul legal, serviciile de suport, mecanismele financiare de susţinere a educaţiei incluzive, curriculumul şcolar, schimbările la nivel de atitudini, dezvoltarea profesională a resurselor umane, precum şi parteneriate eficiente”*. Succesul unei incluziuni educaţionale sunt abordate ca elementele-cheie care asigură acest proces [3].

Desfășurarea „educației incluzive” se mizează în viziunea cercetătoarei Cara A., pe următoarele aspecte „în contextul „educației incluzive” abordăm atât sistemul, instituțiile școlare și elevii, dar și majoritatea resurselor cum ar fi cele umane, informaționale, materiale, financiare, precum și de timp”. „Educația incluzivă” este un proces fundamental care se desfășoară în întreg sistemul educațional. În acest scop „educația incluzivă” se sprijină pe mecanisme clare de planificare, organizare, coordonare, orientare, îndrumare metodologică, reglare și cooperare între toți agenții educaționali [5].

În procesul de adoptare a unui demers vast de cerinţe ale elevilor, instituţia de școlară se poate orienta de dimensiunile din „Indexul incluziunii şcolare”. Acesta, abordează nivelul de valorificare a „educaţiei incluzive” şi a implicării tuturor elevilor în învăţământul general [4, p. 51].

În cadrul acestui „index” se abordează experiențe demonstrate de practica internațională cu referire la „educaţia incluzivă”. Potrivit acestor, abordarea incluziunii educaționale în școli, se referă la trei aspect relevante, cum ar fi „ cultura, politicile şi experiențele din domeniu”. În scopul realizării incluziunii educaționale, se debutează cu precizarea obiectivelor şi a direcţiilor de activitate. Paralel, se efectuează numeroase cercetări care generează modificările stabilite de obiective. Acțiunile au loc într-o „manieră educaţională”, care implică şi abordează un context cultural adaptat incluziunii educaționale.

În vederea dezvoltării pe cele 3 aspecte menționate, cercetătorul Booth, înaintează unele repere caracteristice [2]:

În primul aspect este abordată „*Dezvoltarea culturii incluzive*”. Prin acest aspect se are în vedere**:**

- fundamentarea culturii „societăţii educaționale”. Acestf apt se exprimă prin câteva indicatori, oricare elev este acceptat în cadrul instituției de învățământ. Fiecare elev este cooperative, și se sprijină „unul pe altul”. Toți actorii educaționali, mențin un parteneriat activ – participativ, colaborând și respecându-se reciproc.
- determinarea „eficacității incluzive”, abordând diverse experiențe. Oricare elev școlarizat, fie el cu CES, este apreciat echitabil. Actorii educaționali se onorează după rolul îndeplinit în instituția școlară. Ei înlătură impedimentele în actul învăţării şi implicării în majoritatea dimesiunilor educaționale, evitând actele de marginalizare a elevilor cu CES.

Al doilea aspect, se referă la *„elaborarea politicilor incluzive”.*

- instaurarea intituțiilor școlare incluzive destinate TUTUROR elevilor. Acest fapt, pune accent pe faptul că „școala” îi înrolează pe fiecare elev din clasele de care dispune. „Școala” pune accent pe dezvoltare condiţiilor de acces pentru fiecare elev, în pofida dificultății pe care o are. Fiecare elev nou - venit este sprijinit să se acomodeze în mod uşor la noul context școlar. „Școala” are în vedere organizarea activităţilor în grup, în așa mod ca fiecare elev să se simtă important.

- elaborarea ,,suportului educațional pentru diverse categorii de elevi”. Prin intermediul acestui obiectiv, învățătorii sunt sprijiniți din punct de vedere educațional să abordeze corect diversitatea de necesități ale elevilor. Astfel, aceste activități au loc prin diverse activităţi de formare continuă în spiritul educației incluzive a agenților educaționali. Totodată în sprijinul educațional destinate elevilor, învățătorii gestionează acţiunile de adaptare curriculară precum şi de suport în procesul învăţării, în așa fel barierele în învăţare se minimalizează.

Al treilea aspect, cuprinde ,,*implimentarea practicilor incluzive”.* Acest aspect se referă la dezvoltarea practicilor educaţionale care abordează cultura incluzivă, politica școlii, precum și practicile educaţionale. Deci, activităţile educaţionale şi modul lor de desfăşurare, ținând cont de motivarea privind includerea tuturor elevilor, dar şi să respectă diversitatea elevilor. Implimentarea practicilor incluzive, urmărește:

- ,,conducerea învăţării”, în acest context activitatea de predare e proiectată ţinând cont de procesul de învăţare al fiecărui elev. Activitatea educațională planificată sprijină participarea tuturor elevilor. Acestea încurajează procesul de înţelegere şi acceptare a diverselor categorii de elevi cu CES.
- ,,antrenarea resurselor educaționale”, implică învățătorii care găsesc resurse materiale şi umane cuprinzând elevii, părinţii şi resursele materiale ale comunităţii care sprijină activitatea de învăţare şi participarea elevilor [apud 4, p. 51].

Aspectele incluziunii educaționale, caracteristice să reflecte punctul de referință în scopul analizei situaţiei din şcoală cu referire la incluziunea școlară, cât şi pentru a dirija activităţile de dezvoltare a instituţiei. Fiece instituție școlară este disponibilă să analizeze experiențele educaţionale pe care le abordează scopul de a crea de modelul unei „ școli pentru fiecare”.

Caracterizând ,,școala incluzivă”, afirmăm că incluziunea educațională respectă următoarele principii:

- ❖fiece elev este unic şi valoros;
- ❖oricare elev poate învăţa;
- ❖instituția școlară este pentru elev şi nu elevul pentru instituția școlară [7, p.5-6].

Cercetătorul Mayor F., menționează că, cu ajutorul „educaţiei pentru fiecare elev” este nevoie să se creeze șansa ca toate ,,ființele umane” – implicit elevii cu CES, să-şi formeze în ansamblul potențialului cognitiv” [apud 8].

În contextul celor menționate, cercetătoarea Vrăşmaş E.,[9] propune o strategie de valorificare a instituțiilor educaționale prin aspectele ,,educaţiei incluzive”. Strategia respectivă include următorii paşi:

- ✓ Crearea unui plan de valorificare a instituției școlare unde să se pună accent pe parteneriatul educațional dintre familie şi societate.
- ✓ Formarea continuă a învățătorilor cât și a altor agenți educaționali pentru a accepta fiecare elev.
- ✓ Familiarizarea elevilor cu diversele categorii de CES a elevilor în scopul de ai accepta unii pe alţii, pentru a învăța alături și pentru a se sprijini reciproc.
- ✓ Garantarea unui context prietenos în instituția școlară, prin valorificarea contextului educaţional eficient.
- ✓ Asigurarea unui curriculum flexibil şi deschis, la care să aibă acces şi părinţii.
- ✓ Aprecierea fiecărui elev prin intermediul observaţiei directe şi indirecte. În scopul de a asigura implicarea implicită în cadrul activităţilor curriculare.
- ✓ Valorificarea accesului tuturor elevilor în programul instituțional, precum şi la individualizările şi adaptările acestora.

- ✓ Favorizarea participării tuturor elevilor în ansamblul programului educațional.
- ✓ Garantarea membrilor de familie la decizii şi acţiuni în detrimentul tuturor elevilor.
- ✓ Siguranța unei evaluări permanente şi periodice a randamentului școlar pe care le fac toţi elevii în ciuda diferențelor dintre elevi.
- ✓ Elaborarea unor planuri individualizate, personalizate destinate elevilor cu CES, și nu numai.
- ✓ Adaptări permanente ale curriculum-ului pentru a se adapta la CES a elevilor.
- ✓ Schimb de idei și experienţe între fiecare agent educațional, inclusiv cu elevii ce au CES. [ibidem].

În acest context al cercetării noastre pentru a clarifica ,,modalitățile de asigurare a unui context educaţional iucluziv în instituţiile de învățământ general” oferim o concretizare a tot ceea ce am prezentat până acum. Astfel, putem indica următoarele ,,forme de integrare” pun accent pe perioada implicării elevului cu CES în învățământul general. Deci, identificăm:

- *,,integrarea absolută”* care se axează pe implicarea elevilor cu CES, care petrece fiecare clipă în învățământul general, în afara programelor terapeutice implicite ce se pot petrece în contexte speciale adresate scopului respectiv [3].

Prin intermediul acestei ,,integrări absolute” identificăm alte tipuri de clasare a elevilor:

- ➢,,Clasarea elevilor cu CES în clase tipice”, care sunt corelate cu frecvente moduri de relizare, a lecţiilor speciale, dar și şedinţe organizate a unor lecții de consolidare a cunoştinţelor.
- ➢,,Așezarea elevilor cu CES” în clase tipice, ținând cont de implicarea elevilor la anumite materii discpline de studiu, cu implicarea unui învățător la unele discipline sau a unui CDS.
- ➢ ,,Postarea elevilor cu CES” în clase din cadrul învățământului general, având ca scop recesiunea elevilor respective în cadrul unor activități, pentru a beneficia de sprijinul unor specialişti conform nevoilor acestora [1].
- *,,integrarea parţială* ”. În cadrul elevii cu CES sunt prezenți doar o parte din discipline la care se consideră apt. Acesta, desigur a este implicat în disciplinele resprective din instituției şcoalară tipică [3]. În cazul integrării respective, elevul cu CES, poate să fie prezent, în instituția școlară, doar la acele discipline ce le frecventează alternativ cu lecțiile dintr-o clasă tipică [1].
- ➢*,,integrarea ocazională”,* implică implicarea împreună cu colegii la diverse extreșcolare [3].

Aceste forme nu sunt potrivite, fiecărui elev în scopul de a răspunde la toate problemele şi necesităților elevilor cu CES în scopul de a beneficia de integrare în cadrul învăţământului școlar tipic. Trasformarea şi abordarea acestora depinde de sistemul educațional. Principiul esențial instituții incluzive, implică ca „fiecare dintre elevi e necesar să înveţe împreună, în pofida dezavantajele cu care elevii se confruntă”. Procesul de ,,integrare absolută” încurajează acostarea elevului cu CES, ca fiind un elev tipic ce are aceleaşi abilități, astfel fiind membru deplin al instituției școlare şi în consecință a comunităţii. Aceasta va asigura realizarea cu succes a rolurilor sociale implicite.

Implicarea elevilor cu CES în clase tipice, sporește gradul *relațiilor sociale*. Elevul respectiv are șansa de a comunica nu doar cu membrii familiei. Totodată elevii cu CES au posibilitatea, de a-și extinde cercul de comunicare, cât și cel de prieteni.

De asemenea prin această ,,formă de integrare” se contribuie la *dezvoltarea încrederii în forţele de sine*. Totodată duce la dezvoltarea oportunităţilor de activitate atât în cadrul instuției şcolare, dar şi în cadrul comunităţii.

În contextul cercetării noastre, incluziunea educațională în clase tipice va determinarea *lichidarea marginalizării* elevilor cu CES. În așa fel, se reduce numărul contextelor unde elevii vor fi abordați din perspectiva CES. Grație implicării, în contextul clasei, și a elevilor cu CES, elevii şi învățătorii *devin mai toleranți*. De asemenea îi acceptă pe colegi, ca fiind sunt individuali. Ei devin mai precauți faţă de cei îi înconjoară şi mai sociabili de a sprijin în contextul nevoii acestuia.

În consecință, constatăm că activitățile, întreprinse în ultima perioadă de către autorităţile Republicii Moldova abordează o motivație sporită în vederea asigurării unui învăţământ calitativ. De asemenea, schimbarea contextului școlar într-unul prietenos, stimulativ şi adecvat dezvoltării fiecărui elev. În acest mediu, sperăm că învățătorii vor contribui la dezvoltarea contextelor cu caracter incluziv [5].

Bibliografie:

1. ALOIS, GH. Educția incluzivă și pedagogia diversității.Iaşi:Polirom,2016.
2. AST, F. Studiu privind educația incluzivă în Europa și în Republica Moldova: acomodarea rezonabilă, accesul la educație și nediscriminarea. Chișinău, 2018.
3. BOOTH, T., AINSCOW, M. Indexul incluziunii școlare: promovarea educării și a participării tuturor copiilor la învățământul de masă. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007.
4. BULAT, G., SOLOVEI, R., BALAN, V. Educația Incluzivă: Suport de curs pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației incluzive centrate pe copil. Volumul I, Lumos Foundation. Chișinău:2016.
5. CARA, A. Implementarea educaţiei incluzive în Republica Moldova: Studiu de politici publice. Chişinău : Lexon-Prim, 2015.
6. PUŞCĂ, Tatiana. Forme de integrare şcolară a copiilor cu cerinţe educative speciale (CES). In: Optimizarea învăţământului în contextul societăţii bazate pe cunoaştere, Ed. 1, 2-3 noiembrie 2012. Chişinău: Tipogr. "Print-Caro", 2012.
7. VASIAN, T., Incluziunea copiilor cu CES în instituția preșcolară – factor al socializării eficiente. În Monografia Socializarea copiilor de vârstă timpurie, Chișinău: 2015.
8. VRABIE, S. Incluziunea socială şi şcolară a copiilor cu autism. În materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul,, Eficientizarea învăţământului – vector al politicilor educaţionale moderne, 11-12 decembrie, partea II, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău 2014.
9. VRĂȘMAȘ, E. Dificultățile de învățare în școală-domeniul nou de studiu și aplicație. București, V&Integral, 2007.

COMUNICAREA EFICIENTĂ ÎN PARTENERIATUL GRĂDINIȚĂ-FAMILIE – PREMISĂ ESENȚIALĂ PENTRU SOCIALIZAREA PREȘCOLARULUI

EFECTIVE COMMUNICATION IN THE KINDERGARTEN-FAMILY PARTENERSHIP-AN ESSENTIAL PREMISE FOR THE SOCIALIZATION OF THE PRESCHOOL CHILD

Svetlana BRAGĂ,
Specialitatea Pedagogie și Tehnologii Educaționale Interactive, gr. MPTEI 2401,
Coordonator științific: **Liliana GROSU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Comunicarea eficientă în parneteriatul grădiniță-familie reprezintă nucleul întregului proces de formare al preșcolarului atât la nivel cognitiv, cât și în calitate de entitate socială pregătită pentru viață. Pornind de la particularitățile preșcolarilor, în acest studiu am evidențiat mijloacele prin care copiii socializează, își dezvoltă abilitățile de comunicare și interacțiune și am pus un accent deosebit pe rolul comunicării dintre cadrul didactic și părinți, modul în care se poate realiza, precum și dimensiunile pe care se extinde. Doar printr-o comunicare eficientă putem influența pozitiv nivelul de socializare al preșcolarilor și dezvoltarea armonioasă a personalității acestora.*
Cuvinte-cheie: *comunicare, socializare, grădiniță-familie, parteneriat educațional*

Abstract: *Effective communication between kindergarten and family represents the entire preschool childs development process, both at the cognitive level and as a social being prepared for life. Strating from the particular characteristic of prechoolers, this study highlights the means through which children socialize, develop their communication between teachers and parents the ways in which it can be achieved,as weel as the dimensions it encompasses.Only through effective communication can we positively influence preschoolers level of socialization and the harmonious development of their personality.*
Keywords: *communication, socialization, kindergarten-family, educational partenership*

Preșcolaritatea este considerată o perioadă fundamentală în dezvoltarea individului, având o importanță crucială pentru succesul școlar ulterior și pentru formarea personalității de adult. În acest interval, implicarea părinților în viața copilului este esențială [3, p. 14] și tot de atât de esențial este și procesul de formare pe care îl proiectează și gestionează cadrul didactic.

Această etapă de vârstă reprezintă timpul educației primare a individualității, fiind perioada în care se cristalizează bazele relațiilor interpersonale și se structurează acele comportamente care indică un grad sporit de sistematizare a vieții psihice.

Dezvoltarea socială este un proces dinamic și ambivalent, în care copiii, pe măsură ce se integrează tot mai mult în colectivitatea socială, se afirmă concomitent ca personalități distincte. Procesul de însușire (internalizare) a normelor, valorilor și cunoștințelor comunității și societății poartă numele de socializare [4, p. 136] și se realizează prin comunicare participativă. Din firea lor, așa cum susțin studiile de specialitate:

- Majoritatea copiilor intră în perioada preșcolară ca indivizi dinamici, dornici de experiență și plini de entuziasm.

- Manifestă un interes crescut față de sine și față de mediul înconjurător, având o nevoie intensă de a explora, a analiza și a fi creativi. Sunt caracterizați de o curiozitate vie și de un puternic sentiment de mirare/ uimire.
- Doresc să stabilească relații armonioase cu adulții și cu egalii (colegii), fiind încântați de comunicare. Își dezvoltă încrederea, respectul de sine și autocontrolul. Adesea, aleg să lucreze în perechi sau în grupuri mici, unii dintre ei putând manifesta incipient aptitudini de lider.
- Se observă o evoluție a concentrării, tenacității, independenței și perseverenței. Cu toate acestea, pot opta uneori și pentru jocul solitar.
- Sunt atrași și se bucură de povești, rime și muzică, fiind entuziasmați de exersarea ritmurilor și a dansului.
- Preferă activitățile și distracțiile dinamice și devin din ce în ce mai independenți din punct de vedere fizic [3, p. 14].

Toate aceste activități sunt mijloace prin care copiii socializează, își dezvoltă abilitățile de comunicare și interacțiune.

Socializarea este un proces care debutează chiar din prima clipă a vieții și joacă un rol deosebit de important în anii preșcolari, când copilul începe să perceapă actul de comunicare ca mijloc de exteriorizare, de stabilire a contactului, înțelegând colectivitatea din care face parte.

Acest proces necesită participarea activă atât a adulților, cât și a copiilor. Părinții stabilesc așteptările privind comportamentul adecvat al copiilor, definind răspunsurile și, eventual, consecințele pentru anumite conduite. Copiii, la rândul lor, participă activ la acest fenomen. Ceea ce intenționează ei depinde, parțial, de modul în care analizează contextul în care se află și de aprecierea lor critică asupra informației considerate acceptabile [4, p. 136].

Socializarea reprezintă acțiunea fundamentală de transmitere a culturii și a organizării sociale către generațiile următoare, garantând astfel continuitatea, stabilitatea și perpetuarea societății. Pentru a putea participa la viața socială comună, copiii învață, în primul rând, limba maternă, își însușesc normele și valorile și preiau tradițiile comune. În acest fel, toți membrii societății recunosc aceleași valori și utilizează aceleași reguli în construirea relațiilor interpersonale și sociale [6, p. 67].

Pentru a se integra în societate, copiii trebuie să internalizeze categoriile sociale, rolurile, regulile și așteptările membrilor familiei și ale comunității. Circumstanțele favorabile pentru socializarea copilului sunt mediile sociale echilibrate. Socializarea eficientă asigură, de exemplu, că un copil care se identifică drept fată va însuși regulile de comportament considerate potrivite pentru fete, așa cum acest comportament este definit în cadrul grupului social respectiv. Pentru a înțelege cerințele acestui rol, copilul trebuie să dispună de anumite deprinderi și abilități [4, p. 136].

Comunicarea participativă dintre educator și familie asigură socializarea copilului, care debutează în prima copilărie, în familie și se dezvoltă pe tot parcursul vieții, prin încadrarea în diverse instituții de învățământ, dar și prin încadrarea în procesul de muncă.

Comunicarea educațională în parteneriatul grădiniță-familie reprezintă elementul cheie în socializarea copilului, astfel comunicarea poate fi stabilită de comun acord cu părinții prin:

- *Întrevederile individuale regulate:* Acestea servesc la examinarea progresului preșcolarului și la identificarea domeniilor de dezvoltare care necesită activități suplimentare simple, ușor de realizat acasă. Prin discutarea modului în care copilul „reacționează la variatele activități” recomandate, „părintele se simte implicat în viața puiului său” și constată continuitatea legăturii dintre „acasă“ și „la grădiniță“. Astfel, părintele inițiază diverse discuții referitoare la îngrijorările pe care le are, se simte valorificat în rolul său și se

concentrează pe monitorizarea copilului. Cadrele didactice pot evalua, la rândul lor, dacă abilitățile parentale necesită îmbunătățire și pot oferi diferite materiale pentru a-și crește cunoștințele și competențele parentale. Aceste întrevederi au, însă, un puternic caracter de intimitate.

- *Asistarea părinților la activități:* Părinții pot asista la activitățile din cadrul grădiniței, context în care preșcolarul „va percepe că este în siguranță în prezența părinților”, fiind astfel mai deschis spre explorare. În același timp, „se va realiza un transfer de abilități practice și cunoștințe, de la cadrul didactic spre părinte”, privind amenajarea zonelor, comunicarea eficientă cu copilul și supravegherea prudentă a acestuia într-o altă împrejurare decât cea familială.
- *Comunicarea la distanță:* „Comunicarea prin discuții telefonice sau prin email, ori prin intermediul site-ului instituției” este o formă utilizată frecvent în perioadele când părinții nu dispun de timpul necesar pentru a participa la toate întâlnirile organizate la grădiniță.
- *Întâlniri de grup tematice:* Organizarea unor „întâlniri de grup cu părinții” se referă la grupuri de familii care se confruntă cu aceeași problematică sau care au reușit să depășească probleme similare. Acest format permite schimbul de experiență și suportul reciproc.
- *Comunicarea imediată a informațiilor:* Oferirea de „noutăți” părinților în timpul aducerii și preluării copilului de la grădiniță are o „structură mai redusă” față de formele precedente. Astfel, „toată informația transmisă de la părinte și invers este centrată cu precădere asupra activităților preșcolarului” pentru întreaga zi petrecută în instituție sau acasă. Această ocazie scurtă este un prilej de dialog spontan, în care părinții și preșcolarii pot împărtăși momentele relevante ale zilei [1, p. 45].

Datorită parteneriatului grădiniță-familie, toți cei trei actori principali (familia, educatorii și copilul) „au de beneficiat”. Vom enumera unele din principalele avantaje atât pentru familie, copil, cât și pentru cadrul didactic.

Avantaje pentru membrii familiei

- Implicare activă și conștientizare: Părinții care „participă la activitățile din grupă” se percep ca fiind utili și susținători ai educației și devin „mai conștienți de funcțiile pe care le au” în dezvoltarea copilului.
- Dezvoltare a abilităților parentale: Mulți părinți (în special, cei cu un singur copil) pot avea dificultăți în gestionarea copiilor alintați, neprietenoși sau îndărătnici, deoarece aceștia nu au ocazia să interacționeze frecvent cu alți copii de aceeași vârstă (să se joace, să discute, să împartă jucăriile). Fiind în preajma copilului lor, adultul „învață cum să-l dezvolte în relație cu alți preșcolari” proveniți din diverse medii, naționalități sau etnii diferite. Părintele observă comportamentul și jocul, și, în consecință, „învață multe despre dezvoltarea și creșterea lui”.
- Relații sociale extinse: Adultul își cunoaște mai bine prietenii copilului, iar ulterior „între părinți se leagă legături durabile” de prietenie [2, p. 43].

Avantaje pentru educatori

- Sprijin și individualizare: „prezența unuia” sau doi „părinți în sala de grupă îl ajută pe educator” să particularizeze activitatea, să lucreze în grupuri mai mici și să „acorde mai mult timp” fiecărui copil.
- Observarea comportamentelor parentale: Educatorul poate „observa” dacă „părinții realizează sarcina/sarcinile în locul copilului”, dacă se implică în clarificarea problemelor sau îl lasă să încerce mai întâi singur; de asemenea, poate „observa dacă îi stimulează inițiativa” sau nu.

- Culegerea de informații culturale și personale: Educatorul află „lucruri importante despre manifestările culturale ale familiilor, despre aptitudinile, abilitățile și pasiunile părinților”, informații care pot servi ulterior la realizarea sarcinilor educaționale [2, p. 44].

Avantaje pentru copil

- Individualizare și cooperare: „Prezența adulților în grupă” contribuie la „particularizarea activităților”, oferind „timp mai mult pentru fiecare copil” și facilitând structurarea activităților de învățare-instruire prin cooperare.
- Securitate emoțională și răspuns rapid: Copilul se simte în siguranță prin faptul că „se reduce timpul de așteptare”, este auzit imediat și „i se răspunde la diferite întrebări” [2, p. 44].

În fond, comunicarea dintre familie și cadrul didactic se realizează pe mai multe dimensiuni care corelează între ele și asigură socializarea copilului:

Dimensiunea informativă

Rolul acestei dimensiuni constă în calitatea, cantitatea, forma și conținutul informației care este transmis. Cadrul didactic trebuie să-ți asume responsabilitatea de a informa corect, la timp, pentru a se putea interveni în timp rezonabil, dacă este cazul. Informația comunicată trebuie să vizeze activitatea de dezvoltare a copilului, modul în care se implică în activitățile desfășurate, reușita acestuia, comportamentul și alte aspecte relevante pentru dezvoltarea armonioasă a copilului. Această dimensiune se poate realiza și în direcție inversă, de la părinte spre cadrul didactic, însă scopul rămâne același.

Dimensiunea de poziționare

Din această perspectivă se definesc rolurile și pozițiile partenerilor în procesul de comunicare. Atât cadrul didactic, cât și părintele trebuie să-și cunoască poziția sa în raport cu celălalt, dar și cu copiii, cu managerul instituției, cât și cu personalul angajat. Această poziționare corectă contribuie la menținerea unui echilibru în comunicare și la evitarea conflictelor sau a suprapunerilor de responsabilități. Astfel, cadrul didactic își valorifică expertiza pedagogică, iar părintele își aduce contribuția prin cunoașterea copilului și implicarea afectivă, creând împreună un parteneriat bazat pe respect reciproc, încredere și colaborare eficientă.

Dimensiunea de mobilizare

Comunicarea are rolul și de mobilizare a colectivului de părinți pentru anumite acțiuni benefice pentru desfășurarea activităților din grădiniță. Actul de comunicare este întotdeauna o tentativă de influențare a celuilalt. Propunându-i celuilalt o idee/ o activitate, cadrul didactic lansează o informație despre activitatea propusă la care celălalt va trebui să se poziționeze prin accept sau refuz, dar urmărindu-se binele copilului.

Dimensiunea relațională

Orișice proces de comunicare presupune un act de relaționare, mai ales dacă vorbim de parteneriatul grădiniță-familie. În timpul relaționării dintre partenerii procesului instructiv-educativ apar numaidecât sentimentele de simpatie-antipatie, acceptare-neacceptare, atragere-respingere. Toate acestea sunt determinate de o mulțime de factori, precum stilul de comunicare adoptat, nivelul de empatie și deschidere, experiențele anterioare de interacțiune, valorile și convingerile personale, așteptările reciproce, climatul emoțional al mediului educațional, precum și modul în care sunt gestionate diferențele de opinie sau eventualele conflicte, toate contribuind la conturarea calității relațiilor și a eficienței colaborării. În acest mod, comunicarea aduce relația grădiniță-părinți de la esență la existență.

Dimensiunea normativă

Nu poți comunica fără a te afla într-un sistem minim de reguli împărtășite. Aceste reguli țin de actele normative existente în instituție fie la nivel de întreg sistemul educațional,

fie la nivel de instituție, în particular, dar ele trebuie comunicate și respectate. Normele se deduc și din principiile de viață pe care le au partenerii de comunicare. Unele legi/ norme sunt scrise, altele nescrise, dar funcționează cu toată puterea de exersare.

Dimensiunea instructiv-educativă

Comunicarea în acest sens reprezintă nucleul procesului de învățământ, reunind transmiterea de cunoștințe (instruire) ce contribuie la formarea personalității, valorilor și atitudinilor (educație). Cea mai mare parte a timpului petrecut în instituțiile preșcolare trebuie să fie axată pe dimensiunea instructiv-educativă, deoarece această perioadă reprezintă o etapă fundamentală în formarea deprinderilor de bază, a limbajului, a capacităților cognitive și socio-emoționale ale copilului, constituind temelia dezvoltării ulterioare și facilitând integrarea armonioasă în mediul școlar și social.

Dimensiunea etică

Aceasta reprezintă ansamblul de valori, norme și principii morale care ghidează comportamentul, deciziile și acțiunile umane sau organizaționale, evaluându-le prin prisma binelui, dreptății și responsabilității. Tot ce promovează cadrul didactic, cât și părintele trebuie să trează filtrul eticii, să fie corect, onest și să nu pună în lumină negativă atât propria personalitate, cât și personalitatea partenerilor de comunicare.

Așadar, printr-o înțelegere armoniasă a atribuțiilor fiecărui partener implicat în formarea personalității în devenire – a copilului, va fi posibilă pregătirea acestuia pentru viață, pentru planul individual, dar și cel social.

Bibliografie:

1. Boca C. (coord.), Bucinschi M., Popescu C., Stativă E., *Să construim împreună cei 7 ani... de-acasă*. Bucureşti, Educaţia 2000+, 2009.
2. Chit A., *Parteneriatul grădiniţă-familie şi colaborarea educatoarei cu părinţii.* În: Revista *Educatres* 2016, nr. 9, p. 40-45.
3. Clichici V. ș. a., *Cadru de referință al educației timpurii în Republica Moldova*, Chișinău: Lyceum, 2018.
4. Kelemen G., *Pedagogia învăţământului primar şi preşcolar*, Arad, Editura Universităţii „Aurel Vlaicu”, 2012.
5. Schifireț C., *Sociologie*. Ed. a 3-a, București, Editura Comunicare.ro, 2004, disponibil pe: http://elibrary.snspa.ro/wp-content/uploads/2020/04/Sociologie.pdf.

SECȚIUNEA VI: ISTORIE

EPOPEEA DESCOPERIRII MORMÂNTULUI LUI TUTANKHAMON: ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR ISTORIC

THE EPIC OF THE DISCOVERY OF TUTANKHAMUN'S TOMB: BETWEEN LEGEND AND HISTORICAL TRUTH

Arina ANASTASIU,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Coordonator științific: **COSTIN CROITORU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezenta cercetare investighează epopeea arheologică din Valea Regilor, fixând ca obiectiv prioritar delimitarea adevărului istoric de straturile de mitologie modernă care au deformat percepția publică asupra evenimentelor. Cercetarea analizează rolul fundamental jucat de arheologul Howard Carter și de susținătorul său financiar, Lordul Carnarvon, a căror perseverență a condus la identificarea mormântului KV62 în toamna anului 1922.*

Dincolo de spectacolul vizual, studiul evidențiază valoarea inestimabilă a acestui tezaur funerar, privit ca o fereastră esențială către înțelegerea Dinastiei a XVIII-a a Egiptului Antic. Autenticitatea demersului este garantată de utilizarea riguroasă a surselor istoriografice diverse și a documentelor de epocă, instrumente ce permit separarea faptelor concrete de senzaționalismul ieftin. O atenție deosebită este acordată demitizării așa-numitului „Blestem al Faraonului”, autorul operând o distincție clară între datele arheologice brute și narațiunile fantastice țesute de presa vremii. Lucrarea reușește astfel să ofere o viziune unitară și echilibrată, demonstrând modul în care rigoarea științifică a pionierilor arheologiei s-a împletit cu ecoul cultural global al descoperirii. Prin acest filtru critic, se restabilește primatul documentului istoric în fața speculației, consolidând importanța descoperirii pentru istoria universală.

Rezultatul este o analiză densă care omagiază efortul academic, salvând moștenirea lui Tutankhamon din sfera ficțiunii pentru a o reda circuitului științific legitim. Identificarea recentă a „mumiei de noroi” din anul 1207 î.Hr. constituie o descoperire arheologică de o importanță deosebită, atestând utilizarea unei carapace inedite din sedimente ca soluție tehnică pentru conservarea sau restaurarea trupului, fapt ce relevă adaptabilitatea practicilor funerare egiptene în raport cu resursele economice și contextul social al epocii.

Cuvinte-cheie: *Tutankhamon, Valea Regilor, Mormântul KV62, Howard Carter, Lord Carnarvon, tezaur funerar*

Abstract: *This paper investigates the archaeological epic of the Valley of the Kings, setting as its primary objective the demarcation of historical truth from the layers of modern mythology that have distorted public perception of these events. The research analyzes the fundamental roles played by archaeologist Howard Carter and his benefactor, Lord Carnarvon, whose perseverance led to the identification of tomb KV62 in the autumn of 1922.*

Beyond the visual spectacle, the study highlights the inestimable value of this funerary treasure, viewed as an essential window into understanding the Eighteenth Dynasty of Ancient Egypt. The authenticity of the endeavor is guaranteed by the rigorous use of diverse historiographical sources and period documents—tools that allow for the separation of concrete facts from cheap sensationalism. Particular attention is devoted to debunking the so-called "Curse of the Pharaoh," with the author operating a clear distinction between raw archaeological data and the fantastic narratives woven by the press of the era. Consequently, the work provides a unified and balanced vision, demonstrating how the scientific rigor of archaeological pioneers intertwined with the global cultural echo of the discovery. Through this critical filter, the primacy of the historical document is restored over speculation, consolidating the discovery's importance for universal history.

The result is a dense analysis that honors academic effort, rescuing Tutankhamun’s legacy from the realm of fiction to restore it to the legitimate scientific circuit. Furthermore, the recent identification of the "mud mummy," dating to 1207 BC, constitutes an archaeological discovery of particular significance, attesting to the use of an unprecedented sediment shell as a technical solution for the preservation or restoration of the body—a fact that reveals the adaptability of Egyptian funerary practices in relation to the economic resources and social context of the epoch.

Keywords: *Tutankhamun, Valley of the Kings, Tomb KV62, Howard Carter, Lord Carnarvon, Funerary assemblage*

Bibliografie:

1. Carter, Howard. *The Discovery of the Tomb of Tutankhamun*. New York, 1977.
2. Evans, Lorraine. *Kingdom of the Ark*. Simon & Schuster, 2000.
3. Frayling, Christopher. *The Face of Tutankhamun*. Faber & Faber, 1992.
4. Hoving, Thomas. *Tutankhamun: The Untold Story*. New York: Simon & Schuster, 1978.
5. James, T.G.H. *Howard Carter: The Path to Tutankhamun*. London: Kegan Paul International, 1992.
6. Reeves, Nicholas. *The Complete Tutankhamun*. Thames & Hudson, 1990.
7. Romer, John. *The Rape of Tutankhamun*. Michael O’Mara Books, 1993.
8. Winstone, H.V.F. *Howard Carter and the Discovery of the Tomb of Tutankhamun*. Constable, 1991.

1. Surse electronice

9. Madain Project. *„KV62 (Tomb of Tutankhamun)”.* Disponibil la: https://madainproject.com/kv62_(tomb_of_tutankhamun) [accesat: 10 aprilie 2026]
10. Ioana, Scholler „O mumie antică înfășurată într-un cocon nemaivăzut până acum, descoperită de arheologi”. Descopera.ro, 2021, disponibil la: https://www.descopera.ro/istorie/19636819-o-mumie-antica-infasurata-intr-un-cocon-nemaivazut-pana-acum-descoperita-de [accesat: 10 aprilie 2026]

BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA

THE LIBRARY OF ALEXANDRIA

Cristina TUREA,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Conducător științific: **Costin CROITORU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Biblioteca din Alexandria a reprezentat unul dintre cele mai importante centre intelectuale ale lumii antice, fondat în secolul al III-lea î.Hr. în perioada dinastiei ptolemeice. Scopul principal al acestei instituții a fost colectarea, conservarea și transmiterea cunoștințelor provenite din diverse civilizații ale lumii, inclusiv din Grecia, Egipt, Persia și Orientul Apropiat. Lucrarea analizează rolul Bibliotecii din Alexandria ca centru de cercetare și învățătură, contribuțiile sale la dezvoltarea științei, geografiei și medicinei, precum și procesul treptat al distrugerii sale. Totodată, sunt evidențiate personalitățile științifice asociate cu acest spațiu cultural, precum Eratostene și Herofilus, precum și semnificația simbolică a bibliotecii în istoria patrimoniului cultural universal.*

Cuvinte-cheie: *Biblioteca din Alexandria, cunoaștere, civilizație antică, patrimoniu cultural, știință, educație*

Abstract: *The Library of Alexandria represented one of the most important intellectual centers of the ancient world, founded in the 3rd century BC during the Ptolemaic dynasty. The main purpose of this institution was the collection, preservation, and transmission of knowledge from various civilizations, including Greece, Egypt, Persia, and the Near East. This paper analyzes the role of the Library of Alexandria as a center of research and learning, its contributions to the development of science, geography, and medicine, as well as the gradual process of its destruction. At the same time, the study highlights the scientific figures associated with this cultural space, such as Eratosthenes and Herophilus, along with the symbolic significance of the library in the history of universal cultural heritage.*

Keywords: *Library of Alexandria, knowledge, ancient civilization, cultural heritage, science, education*

Bibliografie:

1. Canfora, Luciano, *Biblioteca dispărută*, București, Editura Humanitas, 200
2. Casson, Lionel, *Libraries in the Ancient World*, New Haven, Yale University Press, 2001
3. Encyclopaedia Britannica, „Library of Alexandria”
4. El-Abbadi, Mostafa, *The Life and Fate of the Ancient Library of Alexandria*, Paris, UNESCO, 1990
5. MacLeod, Roy (ed.), *The Library of Alexandria: Centre of Learning in the Ancient World*, London, I.B. Tauris, 2000
6. National Geographic Society, „The Lost Library of Alexandria”
7. Wikipedia, „Biblioteca din Alexandria”

LEX DUODECIM TABULARUM, PRIMUL COD SCRIS DE LEGI ROMANE

LEX DUODECIM TABULARUM, THE FIRST WRITTEN CODE OF ROMAN LAWS

Olesea BLAȘCU,
specialitatea Istorie și Educația pentru Societate, gr. IES 2501,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *Lex Duodecim Tabularum reprezintă primul cod scris de legi romane, rezultat al unui compromis politic între patricieni și plebei în secolul al V-lea î.Hr., având ca obiectiv limitarea arbitrariului magistraților și garantarea accesului public la normele juridice. În esență, cele douăsprezece table au cristalizat într-o formă laconică, de tip casuistic, norme de drept privat (raporturi patrimoniale, statutul persoanelor, succesiuni), de procedură civilă și penală, precum și reguli de drept sacru, reflectând caracterul unitar sacro-juridic al ordinii romane arhaice. Deși majoritatea textului s-a pierdut, tradiția romană ulterioară a considerat Lex XII Tabularum drept „fons omnis publici privatique iuris”, întrucât principiile și structura conceptuală trasate în acest corpus au orientat dezvoltarea întregului ius civile. Comunicarea își propune să analizeze contextul socio-politic al adoptării codului, conținutul său principal, specificul tehnicii de redactare, precum și impactul său asupra formării tradiției juridice romane și, prin intermediul acesteia, asupra dreptului european continental.*

Cuvinte-cheie: *Lex Duodecim Tabularum; cod de legi; ius civile; Roma arhaică; drept privat roman*

Abstract: *The Lex Duodecim Tabularum is regarded as the first written code of Roman laws, emerging in the fifth century BCE as a political compromise between patricians and plebeians with the aim of limiting magisterial arbitrariness and ensuring public access to legal norms. The Twelve Tables set out in concise, casuistic form rules of private law (property relations, personal status, succession), civil and criminal procedure, as well as norms of sacred law, thus reflecting the unified sacro-legal nature of early Roman order. Although the original text is largely lost, later Roman jurists viewed the Lex XII Tabularum as the “fons omnis publici privatique iuris”, since the principles and conceptual framework embodied in this code guided the subsequent evolution of the entire ius civile. This paper examines the socio-political context of the code’s enactment, its main substantive content, the specificity of its drafting technique, and its long-term impact on the development of Roman legal tradition and, through it, on continental European law.*

Keywords: *Lex Duodecim Tabularum; law code; ius civile; archaic Rome; Roman private law*

Adoptarea Lex Duodecim Tabularum trebuie înțeleasă în contextul conflictului de ordine dintre patricieni și plebei, declanșat de monopolul patrician asupra funcțiilor publice, asupra interpretării dreptului și asupra mijloacelor de constrângere juridică. Plebeii contestau caracterul secret al ius-ului, a cărui cunoaștere și aplicare erau concentrate în mâinile pontifilor și ale magistraților patricieni, ceea ce crea un spațiu larg pentru arbitrariu și abuz în procedurile judiciare. Trimiterea unei comisii (decemviri) pentru a studia legislația greacă și elaborarea unui corpus de legi scrise reprezintă, în acest cadru, un compromis prin care

patricienii acceptă „publicarea” normelor, în schimbul menținerii structurii fundamentale a ordinii sociale existente. Prin urmare, Lex XII Tabularum nu este o „revoluție” juridică, ci o codificare minimă, menită să ofere previzibilitate și să reducă tensiunile sociale, fără a submina ierarhia de clasă a Romei arhaice.

Deși textul integral al Lex Duodecim Tabularum nu s-a păstrat, reconstrucțiile doctrinare permit evidențierea unor nuclee materiale esențiale, grupate tradițional pe table tematic distincte. Regăsim norme de procedură civilă arhaică, care descriu cu precizie formalismul acțiunilor, termenele și consecințele neprezentării în fața magistratului, subliniind rolul central al ritualului juridic. În sfera dreptului privat, tablele cuprind reguli privind proprietatea și posesiunea, sancționarea furtului, raporturile de vecinătate, limitele de proprietate și răspunderea pentru prejudicii cauzate prin fapte ilicite sau prin anumite riscuri (de exemplu prăbușirea clădirilor, creșterea animalelor). Statutul persoanei este abordat prin norme privitoare la patria potestas, manus, tutela și succesiune, într-o viziune profund patriarhală, în care familia este unitatea fundamentală de organizare juridică. Nu în ultimul rând, sunt prezente dispoziții cu caracter penal și sacru (pedeapsa pentru sperjur, sacrilegiu, vrăjitorie agrară), care ilustrează inseparabilitatea dintre sfera profană și cea religioasă în mentalitatea romană timpurie.

Tehnica de redactare a Lex Duodecim Tabularum se caracterizează printr-un stil extrem de concis, aproape lapidar, cu formule rigide și expresii de tip „dacă… atunci…”, specifice unui model casuistic, nu abstract-conceptual. Textul nu urmărește definirea noțiunilor juridice, ci stabilește soluții pentru situații tipice, lăsând magistratului și interpretului sarcina de a extinde, prin analogie, regula la cazuri apropiate. Această tehnică, deși poate părea primitivă din perspectiva codificărilor moderne, are avantajul de a ancora norma în practică și de a oferi un punct de plecare flexibil pentru dezvoltări ulterioare. Laconismul formulelor – rezultat atât al suportului material (inscripția pe tăblițe), cât și al culturii juridice a epocii – va contribui, în timp, la apariția unei tradiții hermeneutice complexe, în care pontifii și, ulterior, juriștii laici vor „comenta” și „dezvolta” sensul textului originar. În acest fel, Lex XII Tabularum devine nu doar un corpus de legi, ci și un nucleu generativ de doctrină, care stimulează apariția iurisprudenței ca activitate interpretativă specializată.

Tradiția romană a recunoscut Lex Duodecim Tabularum drept izvorul principal al dreptului civil, nu atât prin numărul și detaliul normelor, cât prin funcția sa structurantă asupra întregului sistem. Pe de o parte, tabelele fixează un vocabular juridic specific, termeni și formule care vor fi reluate și rafinate de juriștii ulteriori; pe de altă parte, ele conturează un cadru de referință pentru distincțiile fundamentale ale ius-ului (de exemplu între delict și crimă, între obligații de rezultat și situații de risc, între sancțiuni private și represalii publice). Prin raportare la acest text, dezvoltarea ulterioară a ius civile se poate înțelege ca un proces de interpretare, completare și rafinare conceptuală: edictele pretorilor, jurisprudența republicană și clasică, precum și compilările imperiale se revendică, în mod explicit sau implicit, de la principiile fixate în cele douăsprezece table. Astfel, Lex Duodecim Tabularum funcționează ca un „canon” al dreptului civil, nu doar ca un cod pozitiv epuizant.

Influența Lex Duodecim Tabularum depășește epoca arhaică și chiar perioada clasică, proiectându-se asupra întregii tradiții romaniste care stă la baza codificărilor moderne din Europa continentală. Chiar dacă textele efective ale tabelelor nu au fost receptate direct în dreptul medieval și modern, concepția despre lege ca text scris, public, accesibil, cu vocație generală, își găsește una dintre primele expresii paradigmatice în acest cod. Ideea de codificare – înțeleasă ca efort de ordonare și sistematizare a normelor într-un corp unitar – își are rădăcinile simbolice în experiența celor douăsprezece table, chiar dacă tehnica modernă (abstracție, generalitate, coerență conceptuală) se îndepărtează de casuistica

arhaică. Mai mult, relația dintre textul legislativ și interpretul specializat, care se constituie în jurul Lex XII Tabularum, anticipează dinamica contemporană dintre legiuitor, doctrină și jurisprudență. Din această perspectivă, Lex Duodecim Tabularum poate fi considerată nu doar primul cod scris de legi romane, ci și un arhetip al codificării juridice în tradiția occidentală.

Bibliografie:

1. BRUNS, C.G., “Lex XII Tabularum”, în *Fontes Iuris Romani Antiqui*, ed. online: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Leges/twelve_Bruns.html.
2. JOHNSON, A., “Lex XII Tabularum (English translation: ARS)”, Université Grenoble Alpes, https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/twelve_Johnson.html.
3. LONG, G., “Lex Duodecim Tabularum”, în W. Smith (ed.), *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, John Murray, London, 1875, disponibil online la: https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/secondary/SMIGRA*/Lex_XII_Tabularum.html.

QUINTUS MUCIUS SCAEVOLA – ÎNTEMEIETORUL ȘCOLII DE DREPT ROMAN

QUINTUS MUCIUS SCAEVOLA – THE FOUNDER OF THE ROMAN LAW SCHOOL

Iulia TRONCIU,
Specialitatea Istorie și Educația pentru Societate, gr. IES 2501,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *Quintus Mucius Scaevola Pontifex (cca 140–82 î.Hr.) este considerat întemeietorul studiului științific al dreptului roman, fiind primul jurist care a sistematizat materia civilă într-un tratat unitar. În calitate de consul în anul 95 î.Hr., el a promovat Lex Licinia Mucia de civibus regundis, lege care a vizat „epurarea” listelor de cetățeni de persoanele care uzurpaseră nelegitim dreptul de cetățenie, fapt ce a generat tensiuni ce au precedat războiul social. Ulterior, ca guvernator al provinciei Asia, Scaevola a emis un edict de administrație provincială, devenit model clasic pentru guvernatorii următori prin accentul pus pe protecția populației locale împotriva abuzurilor publicanilor și pe regularitatea fiscală. În anul 89 î.Hr. a fost ales pontifex maximus, funcție în care a reorganizat colegiile preoțești și a impus respectarea ritului tradițional, consolidând astfel conexiunea dintre drept și religie în ordinea republicană. Opera sa fundamentală – un tratat sistematic de drept civil, în 18–80 de cărți, bazat pe legi, precedente judiciare și doctrina anterioară – a inaugurat metoda dogmatică în dreptul roman, influențând profund jurisprudența ulterioară și procesul de formare a școlilor clasice de drept. Comunicarea analizează contextul istoric al activității lui Scaevola, contribuția sa la consolidarea iurisprudenței ca disciplină autonomă și relevanța metodei sale de sistematizare pentru tradiția juridică europeană modernă.*

Cuvinte-cheie: *Quintus Mucius Scaevola; pontifex maximus; drept civil roman; Lex Licinia Mucia; școala de drept roman*

Abstract: *Quintus Mucius Scaevola Pontifex (c. 140–82 BCE) is widely regarded as the founder of the scientific study of Roman law, being the first jurist to organize civil law into a coherent systematic treatise. As consul in 95 BCE, he promoted the Lex Licinia Mucia de civibus regundis, which aimed to remove from the citizen rolls those who had unlawfully assumed Roman citizenship, thereby contributing to the tensions that preceded the Social War. Later, as governor of the province of Asia, Scaevola issued an edict on provincial administration that became a model for subsequent governors, emphasizing protection of provincials against abuses by tax-farmers and the regularity of fiscal practices. In 89 BCE he was elected pontifex maximus and used this office to regulate priestly colleges and to enforce traditional religious rituals, thus reinforcing the link between law, religion, and public order in the late Republic. His main work – an extensive civil law treatise in 18–80 books, based on statutes, judicial precedents, and earlier authorities – laid the foundations of a dogmatic and conceptual approach to Roman jurisprudence and profoundly influenced later legal thought and the formation of Roman law schools. This paper examines the historical context of Scaevola's activity, his contribution to the emergence of jurisprudence as an autonomous discipline, and the lasting significance of his method for the European legal tradition.*

Keywords: *Quintus Mucius Scaevola; pontifex maximus; Roman civil law; Lex Licinia Mucia; Roman law school*

Quintus Mucius Scaevola Pontifex (circa 140–82 î.Hr.) a fost om politic al Republicii romane, consul în anul 95 î.Hr., guvernator al Asiei și, ulterior, pontifex maximus, remarcându-se în același timp ca unul dintre cei mai importanți juriști ai epocii. El provenea dintr-o familie cu tradiție juridică, fiind înrudit cu Quintus Mucius Scaevola Augur, și a beneficiat de o formare îmbinând instruirea juridică și filosofia stoică, ceea ce i-a conferit o viziune coerentă asupra rolului dreptului în menținerea ordinii civice. Cariera sa politică se desfășoară în contextul unor tensiuni sociale crescânde în Italia, marcate de problema cetățeniei, de conflictul dintre ordinele sociale și de crizele instituționale care vor culmina cu războaiele civile ale sfârșitului de Republică.

În calitate de consul, Scaevola, împreună cu colegul său Licinius Crassus, a promovat Lex Licinia Mucia de civibus regundis, act normativ ce prevedea excluderea de pe listele civice a celor care uzurpaseră nelegitim statutul de cetățean roman și sancționarea celor care solicitau fraudulos cetățenia. Deși legea urmărea clarificarea statutului juridic al aliaților italici și protejarea corpului cetățenesc, ea a accentuat frustrarea comunităților excluse, fiind considerată de istoriografie un factor ce a alimentat izbucnirea războiului social (90–88 î.Hr.). Ca proconsul al Asiei, Scaevola a emis un edict de administrație provincială, prin care a limitat abuzurile publicanilor și a impus criterii clare pentru perceperea impozitelor, devenind un model de guvernare considerat exemplar de către contemporani. Această activitate administrativă demonstrează preocuparea sa pentru articularea normelor juridice într-un cadru coerent, aplicabil atât în centrul, cât și la periferia Republicii.

Numirea lui Scaevola în funcția de pontifex maximus, în jurul anului 89 î.Hr., îl situează în centrul vieții religioase a Romei, cu atribuții care depășeau sfera strict cultică, vizând și validarea juridică a actelor solemne. El a reorganizat colegiile preoțești și a insistat asupra respectării ritului tradițional, ceea ce reflectă concepția romană potrivit căreia pax deorum și stabilitatea juridico-politică sunt inseparabile. Asasinarea sa publică în templul Vestalelor, fapt fără precedent pentru un pontifex maximus, a simbolizat ruptura de tradiția

republicană și degradarea mecanismelor de protecție juridică și religioasă în contextul luptelor dintre facțiunile politice.

Contribuția fundamentală a lui Scaevola rezidă în elaborarea unui vast tratat de drept civil, descris în surse ca un „sistematic treatise” structurat în mai multe cărți (tradiția menționează 18 sau chiar până la 80 de volume), care reunea legi, precedente judiciare și fragmente din colecțiile anterioare, completate de ipoteze și exemple. Prin această lucrare, el a trecut de la simpla cunoaștere casuistică a normelor la o abordare dogmatică, clasificând materia și stabilind concepte generale, fapt pentru care este considerat întemeietorul studiului științific al dreptului roman. Tratatele ulterioare ale juriștilor republicani și clasici – precum Servius Sulpicius Rufus sau, mai târziu, Gaius – se înscriu pe direcția metodologică trasată de Scaevola, care a transformat iurisprudența într-o disciplină teoretică autonomă, nu doar într-o practică consiliativă. Astfel se conturează prima „școală” de drept roman, în sensul unei comunități de gândire juridică bazate pe analiză sistematică, raționalism juridic și structurare conceptuală a normelor.

Moștenirea lui Quintus Mucius Scaevola depășește epoca Republicii, întrucât metoda sa de sistematizare a dreptului civil a influențat direct modul în care juriștii romani ulteriori au construit comentarii, manuale și colecții jurisprudentiale, prefigurate în cele din urmă în Digestele lui Iustinian. Prin accentul pe clasificare, pe utilizarea precedentului și pe formularea de cazuri ipotetice, Scaevola a contribuit la formarea unei tradiții dogmatice care va marca atât dreptul canonic medieval, cât și codificările moderne continentale. Din această perspectivă, a-l considera „întemeietorul școlii de drept roman” înseamnă a recunoaște rolul său în transformarea iurisprudenței dintr-un corpus de opinii casuistice într-un sistem conceptual ce permite interpretarea și dezvoltarea creatoare a normelor juridice.

Bibliografie:

1. Encyclopaedia Britannica. Quintus Mucius Scaevola. https://www.britannica.com/biography/Quintus-Mucius-Scaevola-Roman-law-scholar
2. McCall, Jeremiah B., Quintus Mucius Scaevola Pontifex. https://www.ebsco.com/research-starters/law/quintus-mucius-scaevola-pontifex

CĂMAȘA FEMININĂ DACICĂ PROTOTIPUL IEI TRADIȚIONALE ROMÂNEȘTI

THE DACIAN WOMEN'S SHIRT, THE PROTOTYPE OF THE TRADITIONAL „LA BLOUSE ROUMAINE”

Oxana MALDUR,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2501,
Coordonator științific: **Costin CROITORU** dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei
Muzeul Brăilei „Carol I”

Rezumat: *Doresc să menționez faptul că nutresc o pasiune pentru cămașa tradițională, din acest considerent am ales sa particip într-un proiect de promovare a iei românești, care se desfășoară sub conducerea cântăreței de muzică populară Ioana Căpraru, cetățean de onoare a municipiului Cahul; mai mult decât atât, am avut bucuria de*

a o cunoaște pe Varvara Buzilă, etnograf și muzeograf din Republica Moldova, doctor în filologie, secretar științific în cadrul Muzeului de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău, care prin activitatea sa de cercetare, a contribuit la promovarea și valorificarea tradițiilor populare, evidențiind importanța istorică a portului tradițional în păstrarea identității culturale de-a lungul timpului.

Un alt argument îl reprezintă fascinația și emoțiile care mă domină de când am constatat că peste 50 de țări din lume sărbătoresc ziua iei românești ca simbol al valorilor culturale, patrimoniului și frumuseții românești. Astfel Ziua Universală a Iei este marcată în spațiul românesc și la nivel internațional pe 24 iunie, odată cu sărbătoarea creștină a Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul și sărbătoarea populară „Sânziene”. Este necesar să subliniez că această sărbătoare a fost inițiată de comunitatea online „La Blouse Roumaine”, în anul 2013, și chiar de la prima ediție s-a evidențiat faptul că Ia nu exprimă doar o piesă vestimentară, ci o poveste despre creație, tradiție și credințe românești, fiind cea mai importantă și valoroasă piesă a portului popular. Mai mult ca atât pentru încheierea acestui aspect voi sublinia de asemenea că din anul 2022, în România și Republica Moldova, Ziua Iei este oficial Ziua Națională a Portului Popular și tot în 2022, „Arta cămășii cu altiță” (ia) a fost inclusă în patrimoniul imaterial UNESCO, ceea ce evidențiază faptul că unul dintre elementele distinctive ale poporului român este costumul tradițional, rezultat al muncii și creației pe parcursul a sute și mii de ani, întrunind diverse forme reprezentative ale culturii, ritualurilor, sărbătorilor și folclorului național.

În opinia cercetătorilor, rădăcinile iei românești își au originea în portul tracilor, geților și dacilor, cu aprecierea că, în antichitate, îmbrăcămintea era mai puțin variată decât în epocile mai recente.

Cele mai concrete informații sunt oferite de izvoarele arheologice, acestea oferind informații concrete deoarece includ descoperiri ale unor fragmente de țesături, dar și piese de podoabă sau port (accesorii vestimentare, de exemplu fibulele) și unelte folosite la tors și țesut, care ne arată materialele și tehnicile utilizate pentru confecționarea veșmintelor. În al doilea rând, izvoarele iconografice precum cele de pe Columna lui Traian, permit observarea directă a felului în care erau purtate hainele. Ca și dovadă sunt prezentate basoreliefurile care îi înfățișează pe daci în portul lor compus din cămăși cu mâneci lungi, cu o croială de tip tunică, albă și lungă compusă din două bucăți dreptunghiulare cusute pe margini cu deschideri pentru cap și mâneci, și pantaloni strâmți și lungi (cioareci / ițari). Portul era completat cu un brâu sau chimir, iar în picioare purtau opinci. Femeile, mai ales cele din clasa privilegiată, purtau capul acoperit cu o năframă legată peste părul strâns în coc, pe când cele din popor umblau cu capul descoperit. Există însă și reprezentări ale femeilor care poartă părul pieptănat cu cărare la mijloc și împletit în cosițe.

Cuvinte-cheie: *ie, daci, Columna lui Traian, portul popular, cămașă tradițională*

Abstract: *I would like to mention that I have a passion for the traditional shirt, for this reason I chose to participate in a project to promote Romanian ia, which is being carried out under the leadership of the folk singer Ioana Căpraru, honorary citizen of Cahul; moreover, I had the joy of meeting Varvara Buzilă, ethnographer and museographer from the Republic of Moldova, doctor of philology, scientific secretary at the Museum of Ethnography and Natural History in Chisinau, who through her research activity has contributed to the promotion and valorization of folk traditions, highlighting the historical importance of traditional clothing in preserving cultural identity over time.*

Another argument is the fascination and emotions that have dominated me since I found out that over 50 countries in the world celebrate the Romanian blouse day as a symbol of Romanian cultural values, heritage and beauty. Thus, the Universal Blouse Day is marked

in the Romanian space and internationally on June 24, together with the Christian celebration of the Birth of Saint John the Baptist and the popular celebration "Sânziene". It is necessary to emphasize that this celebration was initiated by the online community "La Blouse Roumaine", in 2013, and even from the first edition it was highlighted that the blouse does not express just a piece of clothing, but a story about Romanian creation, tradition and beliefs, being the most important and valuable piece of popular wear. Moreover, to conclude this aspect, I will also emphasize that since 2022, in Romania and the Republic of Moldova, Ia's Day is officially the National Day of Popular Costume and also in 2022, "The Art of the Shirt with a Collar" (ia) was included in the UNESCO Intangible Heritage, which highlights the fact that one of the distinctive elements of the Romanian people is the traditional costume, the result of work and creation over hundreds and thousands of years, bringing together various representative forms of national culture, rituals, celebrations and folklore.

According to researchers, the roots of the Romanian originated in the clothing of the Thracians, Getae and Dacians, with the appreciation that, in antiquity, clothing was less varied than in more recent times.

The most concrete information is provided by archaeological sources, which provide concrete information because they include discoveries of fragments of fabrics, but also pieces of adornment or wear (clothing accessories, for example, brooches) and tools used for spinning and weaving, which show us the materials and techniques used to make garments. Secondly, iconographic sources such as those on Trajan's Column allow direct observation of the way clothes were worn. As evidence, bas-reliefs are presented that depict the Dacians in their costume consisting of long-sleeved shirts, with a tunic-like cut, white and long, composed of two rectangular pieces sewn on the edges with openings for the head and sleeves, and tight and long trousers (cioareci / itari). The costume was completed with a belt or chimir, and on their feet they wore opinci. Women, especially those from the privileged class, wore their heads covered with a naframa tied over their hair tied in a bun, while those from the common people walked with their heads uncovered. However, there are also representations of women wearing their hair combed with a parting in the middle and braided in braids.

Keywords: „*La Blouse roumain”, Dacians, Trajan's Column, popular costume, traditional shirt*

Bibliografie:

1. Daicoviciu Hadrian. *Dacii*. Editura Enciclopedică Română, București, 1972
2. Doagă Aurelia. *Ii și cămăși românești*. Editura Tehnică, București, 1981
3. https://www.invietraditia.ro/editorial/ia-romaneasca/?srsltid=AfmBOoogjSN1fVHov1we1L-
4. ih0b4mptxQWPn91p-ODq2ep57-66Zahp6
5. https://www.invietraditia.ro/editorial/ia-romaneasca
6. file:///C:/Users/costi/Downloads/04-Sargetia-Acta-Musei-Devensis-IV-1966_084.pdf

ICONOGRAFIA FEMININĂ ÎN NUMISMATICĂ: EXPRESIE A PUTERII, CULTURII ȘI MEMORIEI COLECTIVE

FEMALE ICONOGRAPHY IN NUMISMATICS: AN EXPRESSION OF POWER, CULTURE, AND COLLECTIVE MEMORY

Natalia PÎRCIU,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Coordonator științific: **Costin CROITORU,** dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea analizează iconografia feminină în numismatică, evidențiind rolul monedei ca instrument de comunicare simbolică, propagandă politică și transmitere a memoriei colective. Pornind de la ipoteza că reprezentările feminine reflectă evoluția relației dintre putere, identitate și cultură, studiul urmărește transformarea acestora de la imagini divine și alegorice la portrete ale unor figuri istorice reale. Metodologia se bazează pe o analiză comparativă a emisiunilor monetare din diferite epoci, corelată cu contextul istoric și ideologic specific fiecărei perioade.*

În antichitate, figurile feminine aveau un caracter predominant sacru, reprezentând divinități sau simboluri ale cetății, în timp ce, în perioada elenistică și romană, acestea devin instrumente de legitimare dinastică și consolidare a autorității politice. În epoca modernă și contemporană, iconografia feminină capătă o dimensiune memorială, femeile fiind reprezentate ca personalități culturale, științifice sau istorice, reflectând valorile societății.

Lucrarea demonstrează că moneda funcționează ca un „monument portabil”, capabil să conserve și să transmită mesaje ideologice și identitare pe termen lung. Astfel, iconografia feminină devine un instrument esențial în construirea memoriei colective și în reflectarea transformărilor sociale și politice de-a lungul istoriei.

Cuvinte-cheie: *iconografie feminină, numismatică, propagandă politică, memorie colectivă, identitate cultural, reprezentare simbolică*

Abstract: *The paper analyzes female iconography in numismatics, highlighting the role of coinage as a tool of symbolic communication, political propaganda, and the transmission of collective memory. Based on the hypothesis that female representations reflect the evolution of the relationship between power, identity, and culture, the study traces their transformation from divine and allegorical images to portraits of real historical figures. The methodology relies on a comparative analysis of coin issues from different historical periods, correlated with the specific historical and ideological context of each era.*

In antiquity, female figures had a predominantly sacred character, representing deities or symbols of the polis, while in the Hellenistic and Roman periods they became instruments of dynastic legitimization and consolidation of political authority. In the modern and contemporary era, female iconography acquires a memorial dimension, with women depicted as cultural, scientific, or historical figures, reflecting the values of society.

The paper demonstrates that coinage functions as a “portable monument,” capable of preserving and transmitting ideological and identity-based messages over time. Thus, female iconography becomes an essential instrument in the construction of collective memory and in reflecting social and political transformations throughout history.

Keywords: *female iconography, numismatics, political propaganda, collective memory, cultural identity, symbolic representation*

Bilbiografie:

1. Balbuza, K. (2019). *The role of imperial women in the monetary distributions (liberalitas) in Rome in the light of numismatic sources. Studia Historiae Oeconomicae*, *37*, 1–20. Disponibil la https://zhg.amu.edu.pl/sho
2. Croitoru, C. (2025). *Contribuții la Muzeul Lexicului Românesc: Numele de monede (I)*. Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”.
3. Iliescu, O. (2002). *Istoria monedei în România (c. 1500 î.Hr. – 2000)*. Editura Enciclopedică.
4. Jarzęcki, K. (2021). Some reflections on Faustina’s the Younger. *Acta Archaeologica Lodziensia*, (67), 115–118. Disponibil la https://doi.org/10.26485/AAL/2021/67/10
5. Ivleva, T., de Bruin, J., & Driessen, M. (Eds.). (2018). *Embracing the provinces: Society and material culture of the Roman frontier regions. Essays in honour of Dr Carol van Driel-Murray*. Oxbow Books. Disponibil la https://www.academia.edu/40808177/Tracing_Women_in_Roman_Numismatics
6. Rowan, C. (2011). The public image of the Severan women. *Papers of the British School at Rome*, *79*, 241–273. Disponibil la https://doi.org/10.1017/S0068246211000031
7. Sutherland, C. H. V. (1955). *Art in coinage: The aesthetics of money from Greece to the present day*. Batsford.
8. British Museum. (n.d.). *Denarius of Julia Domna (Museum number 1867,0101.688)* [Online collection]. https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1867-0101-688

CU PRIVIRE LA MASACRUL DE LA FÂNTÂNA ALBĂ DIN 1 APRILIE 1941

REGARDING THE FÂNTÂNA ALBĂ MASSACRE OF APRIL 1, 1941

Valeriu ODAJIU,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Coordonator științific: **Ludmila CHICIUC**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Studiul analizează tragedia de la Fântâna Albă din 1 aprilie 1941, un moment de cotitură în istoria românilor din Bucovina de Nord. Este elucidat faptul transformării de către regimul sovietic a dorinței firești de libertate, nutrită de bucovinenii supuși ocupației și bolșevizării, într-o capcană, care avea să schimbe multe destine. Calvarul populației din Bucovina de Nord începuse odată cu ocuparea provinciei românești de către URSS, urmare a înțelegerii sovieto-germane de împărțire a sferelor de influență. Regimul sovietic a instaurat în teritoriul nou ocupat, o atmosferă de nesiguranță și control absolut, suplimentată de persecuții, represiuni, expropriere și confiscarea proprietăților. Singura cale de scăpare și eliberare care a răsărit în mintea celor asupriți a fost trecerea granței spre România. Această speranță, însă, a fost exploatată de autoritățile NKVD pentru a identifica în mediul populației românești, așa numiții „dușmani ai poporului”.*

Autoritățile sovietice au lansat ideea falsă despre posibilitatea trecerii hotarului spre România, la o dată anume, convenită cu partea română. Aceasta a fost în fapt o provocare administrativă mascată sub forma acordului de plecare, potrivit exemplului repatrierii etnicilor germani și polonezi. Astfel, autoritățile au încurajat perfectarea listelor cu

persoanele care doreau să se repatrieze în România. Este prezentată analiza modului în care autoritățile au folosit „listele de repatriere” pentru a identifica și elimina persoanele incomode regimului prin represiune, mulți gospodari înscriși pe liste fiind arestați cu săptămâni înainte de masacru, tocmai pentru a decapita elitele satelor.

Acest proces a culminat cu masacrul din poiana Varnița (Fântâna Albă), din 1 aprilie 1941, când o mulțime estimată între 3.000 și 5.000 de oameni din 43 de sate, convinși de zvonurile lansate de agenții sovietici că drumul spre țară este deschis, s-a îndreptat spre hotarul cu România într-o procesiune a păcii. La doar trei kilometri până la linia de demarcație, drumul le-a fost tăiat brutal de grănicerii sovietici care au deschis focul de mitralieră din tranșeele pregătite anterior. Măcelul a fost urmat de scene de o barbarie greu de descris. Supraviețuitorii care au încercat să fugă în pădurea de fagi au fost urmăriți de cavalerie și vânați, asemenea unor animale. Răniții și cei deja morți au fost aruncați în gropi comune, unii fiind încă în viață. Pe locul tragediei autoritățile sovietice au dispus plantarea unei fâșii de pădure cu molizi pentru a ascunde crima. Puținii oameni care au reușit să scape de măcel, au fost ulterior arestați și supuși interogărilor intense pentru a se găsi cât mai mulți participanți la manifestație.

Lucrarea scoate în evidență curajul celor care au mers spre graniță purtând elemente religioase și pașnice, dar și brutalitatea sistematică a regimului. În final, este evidențiată relevanța acestei teme astăzi, la 85 de ani de la eveniment, subliniind importanța adevărului istoric în păstrarea demnității naționale.

Cuvinte-cheie: *Masacrul de la Fântâna Albă, Bucovina de Nord, NKVD, represiune stalinistă, identitate națională, drepturile omului*

Abstract: *This paper analyzes the tragedy of Fântâna Albă of April 1, 1941, a turning point in the history of Romanians from Northern Bukovina. The study explores how the natural desire for freedom was transformed by the Soviet regime into a trap that would alter many destinies. Furthermore, I will examine the way in which the authorities used "repatriation lists" to identify and eliminate through repression those individuals deemed inconvenient to the regime, a process that culminated in the massacre at Varnița clearing. The paper highlights the courage of those who marched toward the border carrying religious and peaceful symbols, as well as the systematic brutality of the regime. Finally, we emphasize the relevance of this theme today, 85 years after the event, underlining the importance of historical truth in preserving national dignity.*

Keywords: *Fântâna Albă Massacre, Northern Bukovina, NKVD, Stalinist repression, national identity, human rights*

Bibliografie:

1. CAȘU, Igor, *Dușmanul de clasă. Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924-1956*, Chișinău, Editura Cartier, 2014
2. MIHAILIUC Gheorghe , Dincolo de cuvintele rostite, Editura Vivacitas , Hliboca ,2004
3. PURICI, Ștefan, „Fântâna Albă, 1 aprilie 1941: între adevărul istoric și falsificarea trecutului”, în *Analele Bucovinei*, Anul XXVIII, nr. 2 (57), București, Editura Academiei Române, 2021, pp. 583-596

DESTINE FRÂNTE ÎN SUDUL BASARABIEI: PRIMUL VAL AL REPRESIUNILOR ÎN SATUL PELINEI (1940-1941)

BROKEN LIVES IN SOUTHERN BESSARABIA: THE FIRST WAVE OF SOVIET REPRESSIONS IN THE VILLAGE OF PELINEI (1940-1941)

Mihail BALAN,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Coordonator științific: **Ludmila CHICIUC**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezentul studiu analizează mecanismele represiunii politice exercitate de regimul sovietic asupra satului Pelinei, raionul Cahul, în perioada 1940-1941. Obiectivul central îl constituie documentarea procesului de eliminare a elitelor administrative locale și a categoriei de gospodari înstăriți, utilizând ca principală sursă „Cartea Memoriei”. Cercetarea evidențiază succesiunea etapelor represive, de la condamnarea foștilor primari în anul anexării, până la operațiunile de deportare colectivă din iunie 1941. Sunt investigate criteriile de selecție a victimelor, demonstrându-se caracterul sistemic al terorii care a vizat grupuri familiale întregi, fără discernământ de vârstă.*

Prima etapă a represiunii a fost marcată de arestarea și condamnarea celor care au deținut funcția de primar. Aceste acțiuni nu au fost simple acte de justiție, ci instrumente de eliminare a liderilor locali care ar fi putut organiza o formă de rezistență sau care simbolizau continuitatea administrației românești. Astfel, din satul Pelinei, raionul Cahul în primele zile de după ocupația sovietică au fost represați 3 (trei) foști primari ai localității: Andrei I. Dobrea (n. 1892), o figură centrală a satului, arestat și condamnat la scurt timp după anexare, în 1940. Documentele atestă un final tragic, a decedat în data de 12 ianuarie 1942, în regiunea Gorki, departe de familie și de locurile natale; Nicolae C. Moraru (n. 1892), exercitându-și mandatul de primar chiar în perioada premergătoare anexării (1938-1940), a fost considerat un element ostil regimului, arestat și condamnat în 1940, a pierit în condiții aspre în lagărul de muncă de la Solikamsk, un simbol al sistemului concentraționar sovietic; Ion N. Negoiță (n. 1890), fost primar (1936-1938), a fost supus muncii silnice, deși a supraviețuit regimului de detenție din Solikamsk până în 1947, anii de privațiune au lăsat urme adânci asupra destinului său și al familiei sale. În condițiile ocupației sovietice și al regimului instaurat funcția administrativă ocupată de localnici în perioada administrației românești, a devenit o sentință la moarte sau la exil.

Cea de-a doua etapă a include deportările în masă ale populației realizate de autoritățile staliniste în noaptea de 12-13 iunie 1941. Urmare a acestui val al terorii de grup care a lovit direct în structura socială și familială a satului Pelinei, sub pretextul luptei împotriva ,,chiaburilor” (țărani înstăriți), într-o singură noapte, din satul Pelinei au fost dislocate familiile Deli și Parșu. Familia Deli, reprezintă un caz tipic de deportare în masă. Ion Gh. Deli, soția sa Maria și cei cinci copii - Gheorghe, Maria, Cristina, Elena și Parascovia - au fost trimiși în regiunea Altai. Represiunea nu a ținut cont de vârstă, vizând deopotrivă adulți și minori, cu scopul de a dezrădăcina definitiv aceste grupuri sociale. Familia Parșu compusă din Constantin V. Parșu, soția sa Nadejda și fiicele Varvara și Claudia, au fost încadrați la categoria ,,chiaburi” și deportați în Aktiubinsk. Eticheta de chiabur era adesea aplicată arbitrar oricărui gospodar care poseda pământ sau inventar agricol peste limitele impuse de noul regim.

Lucrarea evocă unul dintre cele mai zguduitoare cazuri documentate în Pelinei, cel al familiei Susanu. Analiza documentelor de deportare scoate la iveală o realitate crudă și anume că: Anastasia Gh. Susanu, născută în anul 1850, la vârsta de 91 a fost calificată de regimul sovietic ca o persoană „periculoasă” și eligibilă pentru exilul în regiunea Aktiubinsk. Faptul demonstrează caracterul implacabil și adesea inuman al ordinelor de deportare. Ea a fost „ridicată” și expulzată în Siberia, împreună cu fiul său, Nicolae, nora Maria și nepoatele Stepanida și Sofia. Un alt locuitor al satului Pelinei, Dumitru C. Moraru (n. 1912), a fost condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru „trecerea frauduloasă a frontierei”. Această acuzație ascundea adesea dorința disperată a localnicilor de a se refugia în România pentru a scăpa de teroarea iminentă.

Studiul demonstrează că modul în care structura socială a localității a fost dezarticulată prin aplicarea metodică a muncii silnice și a exilului forțat în spațiul siberian. Demersul constituie o cercetare a impactului totalitarismului asupra comunităților din sudul Basarabiei, fundamentată pe dovezi factuale și necesitatea reabilitării istorice. Cercetarea întreprinsă a permis precizarea unor caracteristici definitorii ale fenomenului represiunilor staliniste, între care: faptul sistematizării represiunii care s-a manifestat ca o acțiune coordonată de eliminare a bazei administrative și economice a satului; la fel, procesul destructurării familiale, având în vedere că deportările din 1941 au vizat cel puțin trei generații simultan (de la străbunici de 91 de ani la copii), provocând traume ireparabile identității locale; și, în cele din urmă, necesitatea imperioasă a restaurării adevărului, așa cum procesul de reabilitare documentară, început în perioada 1989-1991, reprezintă actul final de recunoaștere a nevinovăției acestor oameni.

Pentru satul Pelinei, raionul Cahul, la fel ca și pentru sutele de localități basarabene ajunse sub regim sovietic, aceste pagini de istorie nu sunt doar statistici, ci reprezintă fundamentul unei datorii morale de a păstra vie memoria celor care au plătit cu viața sau cu libertatea pentru simplul fapt de a fi fost gospodari sau lideri ai comunității lor.

Cuvinte-cheie: *satul Pelinei, represiuni politice, sovietizare, deportări, Cartea Memoriei, elite administrative*

Abstract: *This paper examines the mechanisms of political repression exerted by the Soviet regime on the village of Pelinei, Cahul District, during the 1940-1941 period. The central objective is to document the process of eliminating local administrative elites and the class of prosperous farmers, utilizing "The Book of Memory" (Cartea Memoriei) as the primary source. The research highlights the succession of repressive stages, from the sentencing of former mayors in the year of annexation to the collective deportation operations of June 1941. The criteria for victim selection are investigated, demonstrating the systemic nature of the terror that targeted entire family groups, regardless of age. The study illustrates how the social structure of the locality was dismantled through the methodical application of forced labor and forced exile to the Siberian regions. This endeavor constitutes a research into the impact of totalitarianism on the communities of Southern Bessarabia, grounded in factual evidence and the necessity of historical rehabilitation.*

Keywords: *Pelinei village, political repressions, sovietization, deportations, The Book of Memory, administrative elites*

URMAȘII LUI DUMITRU BOGOS (1889-1946): STUDIU DE CAZ MARIA NEGHINĂ

THE DESCENDANTS OF DUMITRU BOGOS (1889-1946): CASE STUDY MARIA NEGHINĂ

Angela BOGOS,
Specialitatea Istoria Spaţiului Sud-Est European, gr. MISSEE 2401,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Urmașii lui Dumitru Bogos nu doar păstrează memoria, ci o și valorifică. Ei devin purtători ai valorilor pe care acesta le-a promovat: demnitate, curaj, responsabilitate civică și dragoste de țară. Într-o lume în continuie schimbare, aceste repere sunt mai importante ca oricând.*

Memoria lui Dumitru/Dimitrie Bogos nu s-a păstrat doar prin lucrări istorice, panouri memoriale sau mențiuni oficiale, ci și prin urmașii familiei Bogos, care au transmis mai departe amintirea personalităților basarabene implicate în evenimentele din 1917-1918. Un exemplu important este Marina Antonia Negrilă, stabilită la Cleveland, Ohio, SUA, care apare în surse ca autoare a mai multor texte dedicate familiei Bogos, Basarabiei și eroilor Unirii. Ea se prezintă drept urmașă a familiei Bogos, iar într-o intervenție publică menționează explicit că Dimitrie Bogos a fost bunicul ei matern, mama sa fiind Nina Bogos Manuilă.

Cuvinte-cheie: *personalitate, Sfatul Țării, urmași, memoria, eroul Unirii, studiul de caz*

Abstract: *The descendants of Dumitru Bogos not only preserve the memory, but also capitalize on it. They become bearers of the values he promoted: dignity, courage, civic responsibility and love of country. In a world in constant change, these landmarks are more important than ever.*

The memory of Dumitru/Dimitrie Bogos was not preserved only through historical works, memorial panels or official mentions, but also through the descendants of the Bogos family, who passed on the memory of the Bessarabian personalities involved in the events of 1917-1918. An important example is Marina Antonia Negrilă, settled in Cleveland, Ohio, USA, who appears in sources as the author of several texts dedicated to the Bogos family, Bessarabia and the heroes of the Union. She presents herself as a descendant of the Bogos family, and in a public intervention she explicitly mentions that Dimitrie Bogos was her maternal grandfather, her mother being Nina Bogos Manuilă.

Keywords: *personality, Sfatul Țării, descendants, memory, hero of the Union, case study*

Personalitatea lui Dimitrie Bogos (1889-1946) se înscrie în rândul figurilor marcante ale istoriei Basarabiei din prima jumătate a secolului ale XX-lea. Activitatea sa complexă, desfășurată în calitate de primar al Chișinăului, deputat și ministru, reflectă implicarea activă în procesele de organizare și consolidare a instituțiilor statului, precum și participarea la evenimente istorice de importanță majoră, inclusiv cele legate de realizarea idealului național.

Într-o perioadă caracterizată de instabilitate politică și transformări profunde, Dimitrie Bogos a demonstrat spirit civic, responsabilitate și atașament față de valorile naționale. Studierea contribuției sale oferă posibilitatea de a înțelege mai bine mecanismele de funcționare a administrației locale și centrale, precum și rolul elitei politice în dezvoltarea societății.

Proeminentul ofițer, om politic și scriitor român, figură centrală a mișcării naționale din Basarabia care a avut o contribuție notabilă la Unirea provinciei natale cu România în 1918, personalitate model pentru persoanele angajate politic la ora actuală, într-o situație cu multiple asemănări cu perioada anilor 1917-1918, situație ce solicită de la oamenii politici de astăzi fermitate și consecvență, trebuie să fie cunoscut publicului larg și în primul rând oamenilor de stat din Republica Moldova.

Marina Negrilă nu păstrează memoria familiei doar prin amintiri afective, ci printr-o adevărată cercetare genealogică. Autoarea menționează că, în urmă cu aproximativ zece ani, a început să studieze istoria familiei sale, atât pe linie paternă, cât și pe linie maternă. La început, această preocupare a pornit din curiozitate, însă treptat s-a transformat într-o pasiune. Ea a folosit documente rămase în familie, cercetări pe internet și în biblioteci, reușind să adune informații despre cinci generații ale familiei sale.

Studiul de caz al Marinei Negrilă arată că memoria lui Dumitru/Dimitrie Bogos este parte dintr-o memorie de familie mult mai largă. Autoarea nu cercetează doar viața bunicului său, ci și istoria familiei Bogos, a familiei Erjiu, a familiei Osinskii și a familiei Manuilov/Manuilă. În articol apar localitățile precum Grozești, Boldurești, Năpadova și Slobozia Dușca, ceea ce demonstrează că memoria personală se extinde într-o adevărată hartă genealogică a Basarabiei.

Prin urmare, studiul de caz al Marinei Negrilă demonstrează că memoria lui Dumitru/Dimitrie Bogos este păstrată pe mai multe planuri: în familie, prin amintiri și documente; în comunitate, prin panouri și biografii afișate; în mediul public, prin articole și intervenții istorice, și în spațiul religios, prin pomeniri și parastase. Datorită acestor acțiuni, urmașii familiei Bogos contribuie la readucerea în actualitate a unei personalități importante pentru istoria Basarabiei și pentru memoria Unirii din 1918.

CAHULENII ÎN APĂRAREA INDEPENDENȚEI: STUDIU DE CAZ ASUPRA VETERANILOR DIN COMUNA CUCOARA

THE PEOPLE OF CAHUL IN DEFENSE OF INDEPENDENCE: A CASE STUDY ON THE VETERANS OF CUCOARA COMMUNE

Arina ANASTASIU,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Coordonator științific: **ION GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Acest studiu realizează o analiză aprofundată a rolului determinant pe care l-au avut locuitorii raionului Cahul în procesul de consolidare a suveranității Republicii Moldova, evidențiind dârzenia voluntarilor proveniți din mediul rural. Studiul își orientează atenția asupra comunei Cucoara, examinând modul specific în care identitatea locală și spiritul comunitar au servit drept catalizatori pentru mobilizarea cetățenilor în timpul conflictului din 1992. Pentru a asigura un grad înalt de autenticitate, demersul științific*

valorifică instrumentele istoriei orale, integrând mărturii directe care dezvăluie latura umană și psihologică a experiențelor trăite pe front. Cercetarea documentează acte de curaj remarcabile și destine individuale, precum cel al eroului Vladimir Reuțchi, salvând de la uitare fapte de vitejie mai puțin explorate în istoriografia oficială. Sunt analizate condițiile dificile de pe platourile de la Cocieri și Tighina, oferind o perspectivă clară asupra asimetriei dintre forțele de voluntari și unitățile militare profesioniste. Lucrarea pune în lumină și efortul colectiv al celor rămași acasă, care au asigurat ordinea publică prin unități de gardă locală, demonstrând o solidaritate socială exemplară. Prin evidențierea precisă a combatanților din satele Cucoara și Chircani, studiul transformă datele statistice într-un omagiu adus celor 86 de voluntari care și-au asumat datoria față de patrie. Analiza subliniază necesitatea conservării memoriei colective locale, considerând-o un pilon indispensabil pentru înțelegerea corectă a istoriei naționale contemporane. În final, studiul argumentează că lecția de patriotism oferită de generația anului 1992 trebuie să rămână un punct de referință constant în educația și identitatea generațiilor viitoare.

Cuvinte-cheie: *Cahul, Comuna Cucoara, veterani de război, independența Republicii Moldova, memorie colectivă, patriotism*

Abstract: *This paper provides an in-depth analysis of the decisive role played by the residents of Cahul District in the process of consolidating the sovereignty of the Republic of Moldova, highlighting the resilience of volunteers from rural areas. The study focuses its attention on Cucoara Commune, examining the specific way in which local identity and community spirit served as catalysts for citizen mobilization during the 1992 conflict. To ensure a high degree of authenticity, the scientific endeavor utilizes the tools of oral history, integrating direct testimonies that reveal the human and psychological side of the experiences lived on the front. The research documents remarkable acts of courage and individual destinies, such as that of the hero Vladimir Reuțchi, saving from oblivion feats of bravery less explored in official historiography. The difficult conditions on the plateaus of Cocieri and Tighina are analyzed, offering a clear perspective on the asymmetry between volunteer forces and professional military units. The paper also sheds light on the collective effort of those who remained home, who ensured public order through local guard units, demonstrating exemplary social solidarity. By precisely documenting the combatants from the villages of Cucoara and Chircani, the study transforms statistical data into a tribute to the 86 volunteers who assumed their duty to the fatherland. The analysis emphasizes the necessity of preserving local collective memory, considering it an indispensable pillar for the correct understanding of contemporary national history. Finally, the study argues that the lesson of patriotism offered by the generation of 1992 must remain a constant point of reference in the education and identity of future generations.*

Keywords: *Cahul, Cucoara Commune, war veterans, independence of the Republic of Moldova, collective memory, local history*

Bibliografie:

1. Arhiva Primăriei comunei Cucoara, raionul Cahul. Registrul de evidență a participanților la conflictul armat pentru integritatea Republicii Moldova din 1992.
2. Cartea Memoriei: Recunoștință în memoria eroilor căzuți pentru independența și integritatea Republicii Moldova. Chișinău, 2012. Ministerul Afacerilor Interne, Instrumentul Bibliometric Național. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Cartea_MEMORIEI.pdf [accesat: 15 aprilie 2026].

3. CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA. Hotărârea nr. 14 din 02.05.2017 privind interpretarea articolului 11 din Constituție, Convenția cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din Zona Nistreană a Republicii Moldova. Disponibil la: https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h1402052017rof1d14.pdf [accesat: 15 aprilie 2026].
4. Legea Nr. 691 din 27-08-1991 privind Declarația de independență a Republicii Moldova, publicată în Monitorul Oficial nr. 118 din 27-08-1991. Disponibil la: https://www.constcourt.md/public/files/file/Baza%20legala/Declaratia_rom.pdf [accesat: 15 aprilie 2026].
5. Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 234 din 03.12.1996 privind includerea în lista pe vecie a efectivului BPDS a sergentului de poliție Reuțchi Vladimir Gheorghe. Disponibil la: https://mai.gov.md/ro/news/bpds-fulger-si-comemorat-politistii-eroi-cazuti-la-datorie-razboiul-de-la-nistru [accesat: 15 aprilie 2026].
6. PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CAHUL. 34 de ani de la izbucnirea războiului de pe Nistru, marcați printr-un eveniment comemorativ la Cahul. 2 martie 2026. Disponibil la: https://cahul.md/ro/Nout%C4%83%C8%9Bi/34-de-ani-de-la-izbucnirea-razboiului-de-pe-nistru-marcati-printr-un-eveniment-comemorativ-la-cahul [accesat: 15 aprilie 2026].
7. Primăria comunei Cucoara, raionul Cahul. Sediul administrativ: str. Vladimir Reuțchi, nr. 14, MD-3919, Republica Moldova.
8. Toma, Tetiana. Mărturii de istorie orală. Războiul din Transnistria, Galați University Press, 2020, 204 p.

EROISM LOCAL ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DE LA NISTRU: IMPLICAREA COMBATANȚILOR DIN COMUNA CIOBALACCIA

LOCAL HEROISM IN THE CONTEXT OF THE TRANSNISTRIAN WAR: THE INVOLVEMENT OF FIGHTERS FROM THE COMMUNE OF CIOBALACCIA

Natalia PÎRCIU,
specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lucrarea abordează Războiul de la Nistru (1992) dintr-o perspectivă integrată, evidențiind atât cauzele geopolitice și identitare ale conflictului, cât și dimensiunea participării locale a combatanților din comuna Ciobalaccia. Conflictul este interpretat în contextul destrămării Uniunii Sovietice, al tensiunilor dintre majoritatea românească și elitele rusofone din regiunea transnistreană, precum și al implicării Federației Ruse prin intermediul Armatei a 14-a, factor decisiv în configurarea raportului de forțe.*

Un accent deosebit este plasat asupra mobilizării comunității din Ciobalaccia, caracterizată printr-un nivel ridicat de participare civico-militară. În condițiile unei armate naționale insuficient consolidate, recrutarea s-a realizat rapid, încă din primele zile ale conflictului, implicând rezerviști, polițiști și voluntari. Combatanții au fost dislocați în zone strategice – Coșnița, Tighina (Bender) și Dubăsari – unde au fost implicați în confruntări

de intensitate ridicată, în pofida unei pregătiri militare limitate și a inferiorității tehnice evidente.

Analiza relevă că participarea acestor actori locali a depășit dimensiunea strict militară, constituind o expresie a solidarității comunitare și a responsabilității civice. În același timp, lucrarea evidențiază impactul profund al conflictului asupra combatanților, atât în plan fizic, cât și psihologic, subliniind necesitatea valorificării memoriei colective ca element esențial al construcției identitare și al consolidării statalității Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: *Războiul de la Nistru (1992), eroism local, Ciobalaccia, mobilizare comunitar, participare civico-militară, memorie colectivă*

Abstract: *The paper examines the Transnistrian War (1992) from an integrated perspective, highlighting both the geopolitical and identity-based causes of the conflict, as well as the dimension of local participation by fighters from the commune of Ciobalaccia. The conflict is interpreted in the context of the dissolution of the Soviet Union, the tensions between the Romanian-speaking majority and the Russophone elites in the Transnistrian region, and the involvement of the Russian Federation through the 14th Army, a decisive factor in shaping the balance of power.*

Particular emphasis is placed on the mobilization of the Ciobalaccia community, characterized by a high level of civic-military participation. In the context of an insufficiently consolidated national army, recruitment was carried out rapidly, from the very first days of the conflict, involving reservists, police officers, and volunteers. The fighters were deployed to strategic areas—Coșnița, Tighina (Bender), and Dubăsari—where they took part in high-intensity confrontations, despite limited military training and evident technical inferiority.

The analysis shows that the participation of these local actors went beyond the strictly military dimension, representing an expression of community solidarity and civic responsibility. At the same time, the paper highlights the profound impact of the conflict on the combatants, both physically and psychologically, emphasizing the need to preserve collective memory as an essential element of identity construction and the consolidation of the statehood of the Republic of Moldova.

Keywords: *Transnistrian War (1992); local heroism; Ciobalaccia; community mobilization; civic-military participation; collective memory*

Bilbiografie:

1. Domenco, I. (2021). *Nistrul curge, amintirile rămân. File de istorie despre războiul de la Nistru, primăvara-vara anului 1992.* Notograf Prim, Chișinău.
2. Toma, T. (Coord.). (2020). *Războiul din Transnistria: Mărturii de istorie orală*. Galați University Press.
3. Guvernul Republicii Moldova, Biroul pentru Reintegrare, & Ministerul Apărării. (2012). *Cartea memoriei: În memoria eroilor căzuți la Nistru (1992)*. Chișinău.
4. Consiliul Raional Cantemir. (2022, 7 martie). *Amintiri triste despre Războiul de la Nistru*. Pagina Oficială a Consiliului Raional Cantemir. http://cantemir.md/noutati/amintiri-triste-despre-razboiul-de-la-nistru/
5. Mărturii orale ale combatanților din comuna Ciobalaccia, raionul Cantemir.

VLAHII ÎN SURSELE BIZANTINE

VLAHICS IN BYZANTINE SOURCES

Valeria SINIGUR,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2401,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHi,** dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *Studiul în cauză analizează reflectarea etnonimului „vlahi” în izvoarele bizantine din perioada secolelor X–XIV, având ca scop evidențierea modului în care autorii bizantini au perceput, definit și utilizat acest termen în raport cu populațiile romanice din spațiul carpato-balcanic. Studiul subliniază caracterul preponderent etnic al etnonimului, contracarând interpretările care îl reduc exclusiv la desemnarea unui mod de viață pastoral sau nomad. Analiza se bazează pe o lectură atentă a unor autori bizantini de referință, precum Kekaumenos, Ioan Skylitzes, Anna Comnena, Ioan Kinnamos și Niketas Choniates, ale căror lucrări oferă unele dintre cele mai timpurii și semnificative referințe la vlahi. O atenție deosebită este acordată atât contextului istoric în care aceste mărturii au apărut, cât și valorii lor informative privind activitățile economice, rolul militar și organizarea socială a comunităților vlahe.*

Acest studiu demonstrează că utilizarea termenului „vlahi” variază în funcție de contextul politic, administrativ și literar al Imperiului Bizantin, reflectând atât percepții etnice relativ stabile, cât și adaptări semantice dependente de context. Este evidențiată în mod special extinderea temporară a etnonimului asupra unor populații mai largi în perioada crizei bulgare de la sfârșitul secolului al XII-lea, fenomen explicat prin logica discursului politic bizantin și tendințele de generalizare specifice cronicarilor epocii. În același timp, studiul subliniază faptul că informațiile oferite de izvoarele bizantine despre vlahi sunt adesea fragmentare și indirecte, fiind determinate în principal de considerente politice, militare și administrative, și mai puțin de o preocupare sistematică pentru investigarea etnografică sau lingvistică. Cu toate acestea, aceste surse oferă indicii valoroase privind conștiința originii romanice, unitatea etnică și mobilitatea geografică a comunităților vlahe, precum și implicarea lor activă în dinamica politico-militară a regiunii.

Astfel, cercetarea susține că etnonimul „vlahi”, așa cum apare în izvoarele bizantine din secolele X–XIV, trebuie interpretat în primul rând ca o categorie etnică, chiar dacă, în anumite contexte, sensul său a fost extins sau adaptat. Evoluția utilizării sale reflectă atât transformările interne ale Imperiului Bizantin, cât și integrarea treptată a populațiilor romanice în structurile politice și ecleziastice ale acestuia.

Cuvinte-cheie: *vlahi, izvoare bizantine, etnonim, Imperiul Bizantin, români, identitate etnică, transhumanță, țările române*

Abstract: *This study examines the representation of the ethnonym “Vlachs” in Byzantine sources from the 10th to the 14th centuries, aiming to highlight how Byzantine authors perceived, defined, and employed this term in relation to the Romance-speaking populations of the Carpathian-Balkan area. The study emphasizes the predominantly ethnic character of the ethnonym, challenging interpretations that reduce it exclusively to a pastoral or nomadic way of life. The analysis is based on a close reading of key Byzantine authors, including Kekaumenos, John Skylitzes, Anna Komnene, John Kinnamos, and Niketas Choniates, whose works provide some of the earliest and most significant references*

to the Vlachs. Particular attention is given to both the historical context in which these accounts emerged and their informational value regarding the economic activities, military role, and social organization of Vlach communities.

The study demonstrates that the use of the term “Vlachs” varies according to the political, administrative, and literary context of the Byzantine Empire, reflecting both relatively stable ethnic perceptions and context-dependent semantic adaptations. Special emphasis is placed on the temporary extension of the ethnonym to broader populations during the Bulgarian crisis at the end of the 12th century, a phenomenon explained through the logic of Byzantine political discourse and the generalizing tendencies of contemporary chroniclers. At the same time, the study highlights that Byzantine accounts of the Vlachs are often fragmentary and indirect, shaped primarily by political, military, and administrative concerns rather than by systematic ethnographic or linguistic inquiry. Nevertheless, these sources offer valuable insights into the awareness of Roman origin, the ethnic unity, and the geographic mobility of Vlach communities, as well as their active involvement in the political and military dynamics of the region.

In conclusion, the study argues that the ethnonym “Vlachs,” as reflected in Byzantine sources from the 10th to the 14th centuries, should be understood primarily as an ethnic category, even if its meaning was occasionally broadened or adapted in specific contexts. Its evolution reflects both internal transformations within the Byzantine Empire and the gradual integration of Romance-speaking populations into its political and ecclesiastical structures.

Keywords: *Vlachs, Byzantine sources, ethnonym, Byzantine Empire, Romanians, Romanian Principalities, ethnic identity, transhumance*

MOLIMELE EVULUI MEDIU: LEPRĂ ȘI LEPROȘII

PLAGUES OF THE MIDDLE AGES: LEPROSY AND LEPERS

Anghelina COROI,
Specialitatea Istorie și Educație Civică, gr. IEC 2201,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Lepra, alături de ciumă, a fost una dintre cele mai virulente şi devastatoare boli ale Evului Mediu. Cauzată de bacteria Mycobacterium leprae și identificată științific în secolul al XIX-lea de medicul norvegian Gerhard Armauer Hansen, boala se caracteriza printr-o evoluție lentă, afectând pielea, sistemul nervos și alte organe, conducând în timp la deformări grave și la pierderea sensibilității.*

Lepra a cunoscut o răspândire semnificativă în Europa, mai ales în secolele XII–XIII, pe fondul urbanizării și al condițiilor sanitare precare.

În mentalitatea medievală, boala era percepută ambivalent: pe de o parte, ca pedeapsă divină pentru păcate, iar pe de altă parte, ca semn al unei alegeri divine, suferința fiind interpretată ca mijloc de purificare spirituală. În timp însă, percepția negativă a devenit dominantă. Leproșii erau excluși din comunitate, lipsiți de drepturi și obligați să trăiască în leprozerii, fiind considerați „morți” din punct de vedere social. Biserica și autoritățile au impus reguli stricte de separare, inclusiv purtarea unor semne distinctive. Cu

toate acestea, leprozeriile nu erau întotdeauna spații complet închise, iar viața comunitară continua într-o anumită măsură.

Boala afecta toate categoriile sociale, inclusiv și elitele. Un exemplu remarcabil este Balduin al IV-lea al Ierusalimului, cunoscut în istorie drept „regele lepros”. Deși bolnav încă din copilărie, el s-a remarcat prin abilități politice și militare excepționale, conducând cu succes Regatul Ierusalimului între anii 1174 și 1185.

În acest context, lepra se conturează nu doar ca o afecțiune medicală, ci ca un fenomen social și spiritual complex, care reflectă limitele medicinei medievale și modul în care societatea și religia au încercat să ofere sens suferinței, oscilând constant între excludere și compasiune.

Cuvinte-cheie: *Lepră, Evul Mediu, Mycobacterium leprae, leprozerii, mentalitate medievală.*

Abstract: *Leprosy, alongside the plague, was one of the most virulent and devastating diseases of the Middle Ages. Caused by the bacterium Mycobacterium leprae and scientifically identified in the nineteenth century by the Norwegian physician Gerhard Armauer Hansen, the disease was characterized by a slow progression, affecting the skin, the nervous system, and other organs, ultimately leading to severe deformities and loss of sensation.*

Leprosy spread significantly across Europe, especially during the 12th and 13th centuries, in the context of urbanization and poor sanitary conditions.

In medieval mentality, the disease was perceived ambivalently: on the one hand, as a divine punishment for sins, and on the other, as a sign of divine election, with suffering interpreted as a means of spiritual purification. Over time, however, the negative perception became dominant. Lepers were excluded from the community, deprived of rights, and forced to live in leprosaria, being considered „dead” from a social point of view. The Church and secular authorities imposed strict rules of separation, including the wearing of distinctive signs. Nevertheless, leprosaria were not always completely closed spaces, and communal life continued to some extent.

The disease affected all social categories, including the elites. A remarkable example is Baldwin IV of Jerusalem, known in history as the „Leper King.” Although afflicted with the disease from childhood, he distinguished himself through exceptional political and military abilities, successfully ruling the Kingdom of Jerusalem between 1174 and 1185.

In this context, leprosy emerges not only as a medical condition but also as a complex social and spiritual phenomenon, reflecting both the limitations of medieval medicine and the ways in which society and religion sought to give meaning to suffering, constantly oscillating between exclusion and compassion.

Keywords: *Leprosy, Middle Ages, Mycobacterium leprae, leprosaria, medieval mentality*

DRUMUL SPRE INDEPENDENȚĂ: ALIANȚA ROMÂNO-RUSĂ DIN 1877

THE ROMANIAN-RUSSIAN ALLIANCE OF 1877: THE ROAD TO INDEPENDENCE

Valeria SALCI,
Specialitatea Istorie și Educație Civică, gr. IEC 2201,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *În contextul „chestiunii orientale” din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, procesul obținerii independenței României se înscrie în cadrul transformărilor politice și geopolitice din sud-estul Europei. Lucrarea evidențiază rolul decisiv al crizei orientale din anii 1875–1878 și al rivalităților dintre marile puteri europene în crearea unui context favorabil afirmării statului român. Sunt analizate principalele etape ale acestui proces, începând cu Congresul de la Paris din 1856 și evoluția statutului Principatelor Române, continuând cu încheierea convenției româno-ruse din 1877 și participarea activă a României la războiul ruso-turc. Un accent deosebit este pus pe contribuția militară a României în cadrul conflictului, în special în bătălia de la Plevna, precum și pe proclamarea independenței la 9 mai 1877. De asemenea, sunt evidențiate implicațiile diplomatice ale recunoașterii internaționale a independenței în anul 1878, în urma Congresului de la Berlin. În concluzie, independența României apare ca rezultatul conjugat al contextului internațional și al acțiunii politice și militare interne.*

Cuvinte-cheie: *chestiunea orientală, independența României, alianța româno-rusă, războiul ruso-turc, Congresul de la Berlin, Balcani*

Abstract: *In the context of the “Eastern Question” in the second half of the 19th century, the process of gaining Romania’s independence was closely linked to the political and geopolitical transformations in Southeastern Europe. This paper highlights the decisive role of the Eastern Crisis of 1875–1878 and the rivalry among the great European powers in creating favorable conditions for the affirmation of the Romanian state. The study analyzes the main stages of this process, starting with the Congress of Paris in 1856 and the evolution of the status of the Romanian Principalities, continuing with the Romanian-Russian Convention of 1877 and Romania’s active participation in the Russo-Turkish War. Special attention is given to Romania’s military contribution, particularly in the Battle of Plevna, as well as to the proclamation of independence on May 9, 1877. The diplomatic implications of the international recognition of independence in 1878, following the Congress of Berlin, are also emphasized. In conclusion, Romania’s independence is presented as the result of both international circumstances and internal political and military actions.*

Keywords: *Eastern Question, Romanian independence, Romanian-Russian alliance, Russo-Turkish War, Congress of Berlin, Balkans*

PERSONALITATEA EPISCOPULUI CETĂȚII ALBE – ISMAIL, DIONISIE ERHAN (1868-1943)

THE PERSONALITY OF THE BISHOP OF THE CETATEA ALBĂ – ISMAIL, DIONISIE ERHAN (1868-1943)

Ilie COSTELEANU,
Specialitatea Istoria Spaţiului Sud-Est European, gr. MISSEE 2401,
Coordonator ştiinţific: **Ion ŞIŞCANU**, dr. hab., prof. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universităţii Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Studiul vizează evocarea uneia dintre cele mai marcante personalități eclesiastice din Basarabia primei jumătăți a secolului al XX-lea, Episcopul Dionisie Erhan (1868–1943). Este susținut argumentat faptul că, atât în epocă cât și după, Dionisie Erhan a beneficiat de elogioase aprecieri și caracteristici, inclusiv i-au fost recunoscute devotamentul față de credința ortodoxă și sfințenia sa în tot ce a însemnat viață și activitate religioasă, fiind canonizat de Biserica Ortodoxă Română în anul 2018 sub numele de Sfântul Ierarh Dionisie, Episcopul Cetății Albe-Ismail. Dionisie Erhan a fost o figură centrală a vieții spirituale și naționale din Basarabia, bucurându-se de aprecierea unora dintre cele mai importante minți ale culturii române. Printre cei care l-au apreciat la justa valoare, atât pentru munca cu dăruire, pentru simțământul patriotic, cât și pentru neobosita luptă întru apărarea dreptei credințe, se numără distinși scriitori și oameni de cultură, lideri politici și istorici și, indiscutabil, clerici și oameni ai bisericii strămoșești.*

Cuvinte-cheie: *Episcopul Dionisie Erhan, Episcopia Cetății Albe – Ismail, personalitate vastă, apreciere, oameni de cultură, politicieni, clerici, preoți contemporani*

Abstract: *The study aims to evoke one of the most prominent ecclesiastical personalities in Bessarabia in the first half of the 20th century, Bishop Dionisie Erhan (1868–1943). It is argued that, both during the era and afterwards, Dionisie Erhan benefited from laudatory appreciations and characteristics, including his devotion to the Orthodox faith and his holiness in everything that meant religious life and activity, being canonized by the Romanian Orthodox Church in 2018 under the name of Saint Hierarch Dionisie, Bishop of the Citadel of Albe-Ismail. Dionisie Erhan was a central figure in the spiritual and national life of Bessarabia, enjoying the appreciation of some of the most important minds of Romanian culture. Among those who appreciated him at his true value, both for his dedicated work, for his patriotic feeling, and for his tireless struggle in defense of the true faith, are distinguished writers and people of culture, political leaders and historians, and, indisputably, clergymen and people of the ancestral church.*

Keywords: *bishop Dionisie Erhan, Diocese of Cetății Albe – Ismail, vast personality, appreciation, people of culture, politicians, clergymen, contemporary priests*

Înainte de toate, Dionisie Erhan este prezentat ca un om al rugăciunii și smereniei, fiind descris ca un ierarh „încărcat de smerenie, credință și sfințenie, a cărui viață a fost un model” caracteristic vieții mănăstirești. Un alt aspect al cercetării definește integritatea intelectuală a Ierarhului, care deși a fost autodidact, a fost recunoscut și pentru calitățile intelectuale deosebite, dar și pentru cunoașterea profundă a Sfintelor Scripturi și a canoanelor bisericești. Indubitabil, Dionisie Erhan a fost un misionar dedicat, neobosit slujitor al Bisericii și mare misionar, care a știut să modeleze caractere și să educe generații

de preoți prin propriul exemplu. Totodată, studiul subliniază și dimensiunea patriotică și socială a personalității lui Dionisie Erhan, care a jucat un rol crucial în evenimentele anului 1918, fiind un susținător înveterat al unirii Basarabiei cu România. Dionisie Erhan este cunoscut și pentru apropierea sa de popor, de oamenii simpli, ca un cleric care mereu a refuzat luxul, preferând să rămână în mijlocul credincioșilor și să sprijine cauzele sociale și educaționale ale vremii.

Studiul precizează că cele mai ilustrative și convingătoare prezentări și aprecieri ale Episcopului Dionisie Erhan au fost înscrise pe răbojul vieții sale de către persoanele care l-au cunoscut personal, cu care a activat împreună sau a interacționat în diverse împrejurări. Printre acestea se numără remarcabili oameni de cultură, poetul și omul politic Octavian Goga, scriitorul și teologul Gala Galaction, poetul Nichifor Crainic ș.a. La fel, meritele sale incontestabile au fost apreciate de o seamă de oameni politici ai României interbelice, marele istoric și profesor Nicolae Iorga care l-a considerat „venerabil cleric, atât de smerit și de adânc devotat Bisericii sale”, un pilon al românismului în Basarabia, sau Pantelimon Halippa, unul dintre artizanii Unirii, care a scris în 1943 că principala însușire a lui Dionisie Erhan era „meșteșugul de a îmbina cele sfinte cu cele lumești” și de a lega înțelepciunea cărților de cerințele practice ale vieții.

Generoase aprecieri ale personalității, muncii și smereniei cuviosului Episcop Dionisie Erhan au lăsat clericii, călugării și preoții care au trudit cu Preasfinția Sa cot la cot. Jurnalistul și preotul basarabean Vasile Țepordei a publicat interviuri cu el, descriindu-l drept „bătrânul sihastru de la Suruceni” a cărui viață a fost „un lanț nesfârșit de lupte și biruințe”, purtate mereu pentru interesele neamului. Cercetarea pune în evidență o diversitate de dovezi ale implicaților Episcopului în activitățile bisericești, dar și în cele lumești, sociale și culturale, demonstrând cu adevărat că „personalitatea acestui Ierarh își avea frumusețea și măreția sa aparte, atât prin cuvintele, cât și prin faptele sale”.

Sunt evocate neprețuite fapte ale Episcopului Dionisie Erhan pe dimensiunea patriotică, direcție în care a manifestat aceeași dăruire și responsabilitate în orice pas realizat pentru propășirea națională a poporului său. Preotul și adeptul său, Vasile Țepordei sublinia că „nota dominantă în viața și activitatea sa, afară de conformarea întru totul principiilor evanghelice, era naționalismul său dinamic”. Cercetarea relatărilor din presa timpului a permis conchiderea că Dionisie Erhan și-a iubit neamul până la sacrificiu, a știut să vegheze la educația și cultura acestuia și nu îngăduia înjosirea sau desconsiderarea compatrioților. Contemporanii săi remarcau că „tremura când vedea că un străin face o nedreptate fratelui de sânge și de credință”. Profesorul Nicolae Iorga l-a auzit pe „venerabilul derviș de la Suruceni” combătând cu mare înflăcărare teoria lui Roesler privind geneza românilor. Demonstrația ierarhului a fost atât de argumentată și uimitoare încât, Nicolae Iorga i-a sărutat mâna în public, „declarându-i că atâta pregătire în materie de istorie națională rar a întâlnit la un om străin de catedra universitară”.

Calmul și stăpânirea de sine au fost alte valoroase calități cu care a fost înzestrat Episcopul Dionisie Erhan și pe care le-a păstrat și le-a valorificat în activitatea sa zilnică, în fiecare dintre demnitățile și funcțiile pe care le-a onorat. Activitățile de consacrare în preoți și diaconi făceau parte din atribuțiile sale nemijlocite, iar modul în care le desfășura a arătat spre capacitatea sa organizatorică dar și spre calitățile etice și morale pe care le stăpânea.

Prin tot ce a realizat pe tărâm bisericesc sau cultural, în interes național sau în interesul simplului mirean întâlnit în cale, în acțiuni misionare sau în fapte caritabile, omul și episcopul Dionisie Erhan s-a aflat la înălțimea cerințelor Timpului, Bisericii și Neamului. Dionisie Erhan a fost „duhovnicul cel mai luminat și mai încercat în ale luptei pentru Hristos, Rege și Națiune”, totodată și „cel mai luminat dintre răzeșii fără carte ridicat numai prin valoarea sa personală la treapta cea mai înaltă a Bisericii”.

Bibliografie:

1. Octavian Goga. Articol omagial la trecerea în neființă a Episcopului Dionisie Erhan. În: Țara, nr. 488 din 21 septembrie 1943.
2. Gala Galaction. Note din Basarabia. În: Luminătorul, anul XIII, 10 octombrie, 1920.
3. Nichifor Crainic. Episcopul Dionisie Erhan. În: Luminătorul, Chișinău, 1943, nr. 10-11-12, p.728-733.
4. Nicolae Iorga. Un Episcop pentru Basarabia. În: Buletinul Episcopiei Cetății Albe – Ismail, număr festiv închinat P.S.S. Dionisie Erhan, Episcopul Cetății Albe – Ismail, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 ani. Ismail, 1938.
5. Vasile Țepordei, S-a stins vlădica Dionisie. În: Vasile Țepordei. Iubim Basarabia. Articole jurnalistice. Editoriale. Predici. Evocări. Vol.2. Chișinău, Știința 2022.
6. Ioan Munteanu. Nasc și la Moldova Sfinți: Episcopul Dionisie Erhan (1868-1943) – evlaviosul stareț al Mănăstirii Suruceni și distinsul Ierarh al Cetății Albe-Ismail, originar din satul Bardar/protodiacon Ioan Munteanu; Mănăstirea „Sf.M. Mc. Gheorghe”, Suruceni. – Ediția 2 rev. Chișinău, Pontos, 2023.
7. Constantin Tomescu. Jurnal din viața mea / Constantin N.Tomescu; Min. Educației, Culturii și Cercetării, Inst.de istorie.- Chisinău: Cartdidact, 2019.

EVOLUȚIA STATALITĂȚII REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL SPAȚIULUI POST-SOVIETIC

THE EVOLUTION OF THE STATESHIP OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE POST-SOVIET SPACE

Andrea BUTNARU,
Masterandă GISCSEE,
Universitatea “Dunărea de Jos” din Galați,
Coordonator științific: **Costin CROITORU**, dr., conf. univ.,
Universitatea “Dunărea de Jos” din Galați

Rezumat: *Articolul analizează evoluția statalității Republicii Moldova din perspectivă istorică și instituțională, în contextul transformărilor specifice spațiului post-sovietic. Studiul evidențiază etapele de constituire a statului, continuității și discontinuității instituționale, precum și rolul dimensiunii identitare în consolidarea statalității. Prin integrarea unor contribuții teoretice și empirice relevante din literatura românească și moldovenească, cercetarea demonstrează că statalitatea Republicii Moldova este un proces evolutiv complex, caracterizat prin adaptare instituțională și reconstrucție simbolică. Rezultatele indică faptul că dezvoltarea statalității este strâns legată de moștenirea istorică și de capacitatea de transformare instituțională.*

Cuvinte-cheie: *statalitate, Republica Moldova, spațiu post-sovietic, instituții, identitate, evoluție istorică*

Abstract: *The article analyzes the evolution of the statehood of the Republic of Moldova from a historical and institutional perspective, in the context of the transformations specific to the post-Soviet space. The study highlights the stages of state formation, institutional continuity and discontinuity, as well as the role of the identity dimension in consolidating statehood. By integrating relevant theoretical and empirical contributions*

from Romanian and Moldovan literature, the research demonstrates that the statehood of the Republic of Moldova is a complex evolutionary process, characterized by institutional adaptation and symbolic reconstruction. The results indicate that the development of statehood is closely linked to historical legacy and the capacity for institutional transformation.

Keywords: *statehood, Republic of Moldova, post-Soviet space, institutions, identity, historical evolution*

Introducere. Statalitatea reprezintă un concept central în analiza organizării politice și instituționale a societăților, fiind definită ca totalitatea structurilor și mecanismelor prin care un stat își exercită suveranitatea și își asigură funcționalitatea (Bădescu, 2005).[1] În spațiul post-sovietic, acest concept capătă valențe specifice, fiind asociat proceselor de tranziție și reconstrucție instituțională.

În cazul Republicii Moldova, statalitatea s-a constituit într-un context istoric complex, marcat de discontinuități teritoriale și instituționale. După 1991, procesul de edificare a statului a presupus atât recuperarea unor tradiții istorice, cât și adaptarea la modele moderne de organizare statală.

Potrivit lui Octavian Țîcu, statalitatea moldovenească este caracterizată de „interferența dintre modele istorice diferite și construcții identitare multiple” (Țîcu, 2012).[2] În același sens, Andrei Cușco evidențiază importanța memoriei istorice în configurarea identității statale (Cușco, 2017).[3]

Metodologia cercetării. Cercetarea utilizează analiza documentară, metoda istorică și analiza comparativă. Au fost examinate lucrări academice relevante din domeniul istoriei, sociologiei și științelor politice, cu accent pe autori din România și Republica Moldova.

Abordarea metodologică vizează identificarea principalelor etape ale evoluției statalității și a caracteristicilor sale structurale, prin raportare la literatura de specialitate.

Premisele istorice ale statalității. Evoluția statalității Republicii Moldova este strâns legată de transformările istorice ale spațiului dintre Prut și Nistru. Tradiția statală medievală este frecvent invocată ca fundament simbolic al statului modern (Xenopol, 1996).[4]

Totuși, discontinuitățile istorice, generate de schimbările de suveranitate, au influențat profund dezvoltarea instituțională. În perioada modernă, administrația imperială și ulterior cea sovietică au modelat structurile administrative și juridice.

Victor Stepaniuc subliniază că „instituțiile sovietice au oferit infrastructura administrativă necesară pentru constituirea statului independent” (Stepaniuc, 2006).[5] În același timp, Charles King evidențiază că identitatea moldovenească a fost „construită și redefinită în mod continuu în context istoric” (King, 2000).[6]

De asemenea, Wim van Meurs remarcă faptul că evoluțiile istorice ale Basarabiei au fost marcate de „suprapunerea mai multor modele de organizare statală” (Van Meurs, 1996).[7]

---

[1] Bădescu, I. (2005). *Tratat de geopolitică*. Editura Mica Valahie. p. 27.
[2] Țîcu, O. (2012). *Problema basarabeană și destinul Republicii Moldova*. Editura Civitas. p. 4.
[3] Cușco, A. (2017). *A contested borderland: Competing Russian and Romanian visions of Bessarabia (1812–1871)*. Central European University Press. p. 62.
[4] Xenopol, A. D. (1996). *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. II, București: Editura Științifică, p. 214.
[5] Stepaniuc, V. (2006). „Evoluția statalității moldovenești în epoca contemporană”. *Administrarea Publică*, nr. 3, p. 50.
[6] King, C. (2000). *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*. Stanford University Press. p. 35
[7] Van Meurs, W. (1996). *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă*. Chișinău: Arc. p. 118.

Instituționalizarea statului după independență. Proclamarea independenței în 1991 a reprezentat începutul procesului de edificare a cadrului instituțional al statului. Această etapă a fost caracterizată prin crearea instituțiilor fundamentale și adoptarea cadrului juridic necesar funcționării statului.

Constituția din 1994 a stabilit principiile organizării statale și a definit raporturile dintre autoritățile publice. Potrivit lui Ion Guceac, aceasta „reprezintă actul juridic fundamental care consacră identitatea constituțională a statului” (Guceac, 2015).[1]

În analiza dezvoltării instituționale, Varzari și Tăbârță evidențiază rolul funcționalității instituțiilor în consolidarea statului (Varzari & Tăbârță, 2023). [2] De asemenea, Gheorghe Cojocaru subliniază importanța continuității administrative în procesul de tranziție (Cojocaru, 2004).[3]

Dimensiunea identitară a statalității. Dimensiunea identitară constituie un element esențial al statalității, fiind legată de legitimitatea simbolică a statului. În cazul Republicii Moldova, identitatea colectivă este rezultatul unor influențe istorice și culturale diverse.

Andrei Cușco evidențiază că identitatea națională este „rezultatul unui proces de construcție socială și reinterpretare istorică” (Cușco, 2017). [4] În același sens, Sorin Alexandrescu subliniază rolul culturii în definirea identității colective (Alexandrescu, 2001).[5]

Octavian Țîcu consideră că pluralitatea identitară reflectă complexitatea evoluției istorice a societății moldovenești (Țîcu, 2012). [6] Această pluralitate contribuie la configurarea statalității prin diversitatea reprezentărilor simbolice.

Caracteristici instituționale ale statalității. Analiza statalității Republicii Moldova evidențiază o serie de trăsături instituționale specifice:

- continuitatea structurilor administrative;
- adaptarea cadrului juridic la standarde moderne;
- dezvoltarea graduală a instituțiilor;
- interdependența dintre tradiție și modernizare.

Potrivit lui Daniel Barbu, transformările instituționale din Europa de Est sunt caracterizate de „coexistența unor modele administrative diferite” (Barbu, 2007).[7]

În același timp, Igor Munteanu evidențiază importanța reformelor administrative în consolidarea statului (Munteanu, 2010).[8]

Dinamica evolutivă a statalității. Statalitatea Republicii Moldova trebuie înțeleasă ca un proces evolutiv, caracterizat prin adaptare continuă. Transformările instituționale reflectă încercările de consolidare a structurilor statului și de creștere a eficienței acestora.

---

[1] Guceac, I. (2015). *Tratat de drept constituțional* (Ed. rev. și adăug.). Tipografia Centrală. p. 73.
[2] Varzari, P., & Tăbârță, I. (2023). *Evoluția statului Republica Moldova prin prisma funcționalității elitei politice*. Chișinău. Disponibil online: https://ibn.idsi.md/sites.pdf, accesat la data de 13.04.2026
[3] Cojocaru, Gh. (2004). *Politica externă a Republicii Moldova (1991–2001)*. Editura Civitas. p. 91.
[4] Cușco, A. (2017). *A contested borderland: Competing Russian and Romanian visions of Bessarabia (1812–1871)*. Central European University Press. p. 64.
[5] Alexandrescu, S. (2001). *Identitate în ruptură: Mentalități românești postbelice*. Editura Univers. p. 52.
[6] Țîcu, O. (2012). *Problema basarabeană și destinul Republicii Moldova*. Editura Civitas. p. 6.
[7] Barbu, D. (2007). *Republica absentă: Politică și societate în România postcomunistă* (Ed. a 2-a). Editura Nemira. p. 88.
[8] Munteanu, I. (Coord.). (2010). *Politici publice în Republica Moldova*. Editura Cartier. p. 39.

Charles King subliniază că evoluția statelor post-sovietice este marcată de „procese complexe de reconstrucție instituțională” (King, 2000).[1] În același sens, Katherine Verdery evidențiază importanța contextului istoric în aceste transformări (Verdery, 1996).[2]

Astfel, statalitatea Republicii Moldova poate fi interpretată ca un proces deschis, în continuă redefinire.

Concluzii. Analiza evoluției statalității Republicii Moldova evidențiază caracterul complex și dinamic al acestui proces. Statalitatea este rezultatul interacțiunii dintre factori istorici, instituționali și identitari, fiind influențată de moștenirea trecutului și de procesele de adaptare.

Consolidarea statalității depinde de dezvoltarea instituțiilor și de întărirea coeziunii sociale. În acest sens, statalitatea trebuie înțeleasă ca un proces evolutiv, caracterizat prin continuitate și transformare.

Bibliografie:

1. Alexandrescu, S. (2001). *Identitate în ruptură: Mentalități românești postbelice*. Editura Univers.
2. Bădescu, I. (2005). *Tratat de geopolitică*. Editura Mica Valahie.
3. Barbu, D. (2007). *Republica absentă: Politică și societate în România postcomunistă* (Ed. a 2-a). Editura Nemira.
4. Cojocaru, Gh. (2004). *Politica externă a Republicii Moldova (1991–2001)*. Editura Civitas.
5. Cușco, A. (2017). *A contested borderland: Competing Russian and Romanian visions of Bessarabia (1812–1871)*. Central European University Press.
6. Guceac, I. (2015). *Tratat de drept constituțional* (Ed. rev. și adăug.). Tipografia Centrală.
7. King, C. (2000). *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*. Stanford University Press.
8. Munteanu, I. (Coord.). (2010). *Politici publice în Republica Moldova*. Editura Cartier.
9. Stepaniuc, V. (2006). „Evoluția statalității moldovenești în epoca contemporană”. *Administrarea Publică*, nr. 3.
10. Țîcu, O. (2012). *Problema basarabeană și destinul Republicii Moldova*. Editura Civitas.
11. Van Meurs, W. (1996). *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă*. Chișinău: Arc.
12. Varzari, P., & Tăbârță, I. (2023). *Evoluția statului Republica Moldova prin prisma funcționalității elitei politice*. Chișinău. Disponibil online: https://ibn.idsi.md/sites.pdf
13. Verdery, K. (1996). *What Was Socialism, and What Comes Next?* Princeton University Press.
14. Xenopol, A. D. (1996). *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. II, București: Editura Științifică.

[1] King, C. (2000). *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*. Stanford University Press. p. 142.
[2] Verdery, K. (1996). *What Was Socialism, and What Comes Next?* Princeton University Press. p. 203.

NUMISMATICA - ȘTIINȚA CARE SE OCUPĂ DE ISTORIA BANILOR. O INCURSIUNE ÎN LUMEA MONEDELOR, MEDALIILOR ȘI A SISTEMELOR DE EVIDENȚĂ CARE AU MODELAT CIVILIZAȚIA UMANĂ

NUMISMATICS - THE SCIENCE THAT DEALS WITH THE HISTORY OF MONEY. A FORAY INTO THE WORLD OF COINS, MEDALS, AND RECORDKEEPING SYSTEMS THAT HAVE SHAPED HUMAN CIVILIZATION

Iulia TUDOR,
Specialitatea Istorie și Educație pentru Societate, gr. IES 2501,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei
Coordonator științific: **Costin CROITORU** dr., conf. univ.,
Muzeul Brăilei „Carol I”

Rezumat: *Sistemele moderne de evidență își au rădăcinile în apariția monedei. Fără o unitate de măsură comună, înregistrarea corectă a schimburilor nu ar fi fost posibilă. Moneda a permis trecerea de la evaluarea subiectivă la cuantificarea obiectivă. Apariția monedei a însemnat prima formă de standardizare a valorii. Fiecare piesă avea o valoare stabilită și recunoscută.*

Primele monede au apărut în Asia Mică, mai exact în Libia. Acestea purtau simbolul autorității (leul) și aveau o greutate garantată. Primele monede erau realizate din electrum, un aliaj natural din aur și argint.

Cele mai cunoscute monede din Europa antică au fost: drahma grecească și dinarul roman. În spațiul românesc au fost bătute primele monede numite „kosoni”.

Numismatica nu este doar studiul unor obiecte vechi, ci descifrarea codului economic al civilizației noastre.

Cuvinte-cheie: *monede, simbol, Grecia antică, Roma antică, numismatica*

Abstract: *Modern record-keeping systems have their roots in the emergence of currency. Without a common unit of measurement, the correct recording of exchanges would not have been possible. Currency allowed the transition from subjective evaluation to objective quantification. The emergence of currency meant the first form of standardization of value. Each piece had an established and recognized value.*

The first coins appeared in Asia Minor, more precisely in Libya. They bore the symbol of authority (the lion) and had a guaranteed weight. The first coins were made of electrum, a natural alloy of gold and silver.

The most famous coins in ancient Europe were: the Greek drachma and the Roman dinar. The first coins called "kosoni" were minted in the Romanian space.

Numismatics is not just the study of ancient objects, but the deciphering of the economic code of our civilization.

Keywords: *coins, symbol, Greece ancient, Rome ancient, numismatics*

SECȚIUNEA VII: LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

IMPORTANȚA COMUNICĂRII PERSUASIVE A PROFESORILOR DE LIMBA ROMÂNĂ

THE IMPORTANCE OF PERSUASIVE COMMUNICATION OF THE ROMANIAN LANGUAGE TEACHERS

Tatiana BUNESCU,
Specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Victor AXENTII**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Articolul de față evidențiază importanța comunicării persuasive privite drept obiectiv major al profesorilor de limba română în cazul în care urmărește să mărească capacitatea de înțelegere a elevului sau să-i influențeze opinia, atitudinea, subliniind rolul acesteia în eficientizarea procesului educațional.*

Persuasiunea este un proces de influențare realizat prin argumente și apel la dimensiunea afectivă, care prin valențele sale pozitive, contribuie la creșterea motivației pentru învățare și la modelarea personalității elevilor. Comunicarea persuasivă este prezentată ca un instrument esențial în transmiterea și recepționarea mesajelor, influențând atât climatul educațional, cât și calitatea interacțiunilor educaționale.

Profesorul de română devine un agent persuasiv care stimulează interesul elevilor și dezvoltă gândirea critică și capacitatea de argumentare, utilizând tehnici precum întrebările retorice, storytelling-ul sau integrarea tehnologiilor digitale. Eficiența comunicării persuasive depinde de credibilitatea cadrului didactic și de relația cu elevii.

În acest contex, articolul subliniază necesitatea dezvoltării continue a abilităților de comunicare persuasivă a profesorilor de limba română ca premisă pentru dezvoltarea profesională și îmbunătățirea calității actului educațional.

Cuvinte-cheie: *persuasiune, convingere, motivație, comunicare persuasivă, tehnici de persuasiune*

Abstract: *This article highlights the importance of persuasive communication as the major objective of the Romanian language teachers when it aims at enhanging the pupil’s understanding or influencing his/her opinion, attidute, emphasizing its role in improving the educational process.*

Persuasion is a process of influence achieved through arguments and emotional appeal which through its positive valences contributes to the modeling of the pupils’ personality. Persuasive communication is presented as an essential tool for transmitting and receiving messages, influencing both the emotional climate and the quality of educational interactions.

The Romanian teacher becomes a persuasive agent who stimulates students’ interest and develops their critical thinking and argumentation skills, using techniques such as rhetorical questions, storytelling, or the integration of digital technologies. The effectiveness

of persuasive communication depends on the teacher's credibility and the relationship with students.

In this context, the article underlines the need for the continuous development of persuasive communication skills of the Romanian teachers as a premise for the professional development and the improvement of the quality of the education act

Keywords: *persuasion, conviction, motivation, persuasive communication, persuasive techniques*

Comunicarea reprezintă fundamentul oricărui demers educațional, constituind un element indispensabil procesului de predare–învățare–evaluare. În contextul transformărilor educaționale contemporane, comunicarea didactică evoluează de la simpla transmitere de informații către o dimensiune formativ-persuasivă, în care profesorul modelează activ gândirea critică și atitudinile elevilor. Integrarea comunicării persuasive în context școlar devine astfel o necesitate, în special în cadrul disciplinelor umaniste, unde limbajul constituie principalul instrument de lucru.

În dicționarul explicative al limbii române găsim următoarea definiție pentru conceptul *persuasiv*: „care urmărește să convingă, convingător, insistent, stăruitor; tot aici menționăm și termenul de *persuasiune* (în fr. – *persuasion*, în lat. - *persuasio*) care înseamnă „acțiunea, darul sau puterea de a convinge pe cineva să creadă, să gândească sau să facă un anumit lucru”[4]. În literatura de specialitate, aceasta este văzută ca un proces complex de influențare a opiniilor, încercare de a schimba atitudinile și comportamentele oamenilor, realizat fără constrângere, prin argumente, rațiune și apel la dimensiunea afectivă [6, p. 47]. Cu alte cuvinte, persuasiunea este un proces modificator de atitudini, credințe, opinii și comportamente.

Studiul comunicării persuasive în context educațional reprezintă un domeniu interdisciplinar, situat la intersecția pedagogiei cu psihologia și lingvistica. „Comunicarea persuasivă este o condiție esențială a educației, un factor specific și structural din cultura comunicării educaționale”, remarcă autoarea E. Țărnă și chiar un deziderat pentru cadrele didactice care doresc să dobândească eficiență în activitățile instructiv-educative [9, p. 128]. Persuasiunea are un rol primordial, deoarece educația însăși presupune schimbarea comportamentului educatului. Această transformare este realizată de pedagog, care, prin competențele sale profesionale contribuie la formarea atitudinilor și la diminuarea rezistenței elevilor față de învățare. Deci, persuasiunea se dovedește a fi nu doar esențială, ci și inevitabilă, pentru că facilitează acceptarea, înțelegerea și, în cele din urmă, asumarea de către elevi a unor noi modalități de gândire, convingere și comportament.

În viziunea lui M. Cojocaru, persuasiunea școlară poate fi înțeleasă ca „abilitatea cadrului didactic de a furniza elevilor atât argumente cognitive, cât și suport motivațional-afectiv necesar pentru formarea propriilor convingeri. Totodată, aceasta presupune capacitatea profesorului de a intervene adecvat pentru a influența schimbarea opiniilor, de a promova, prin strategii specific, anumite valori și de a contribui astfel la dezvoltarea personală a elevilor și la îmbunătățirea relațiilor interpersonale în procesul de comunicare didactică” [2, p. 21]. Din această perspectivă, comunicarea persuasivă devine o competență esențială a profesorului de limba și literatura română, capabilă să transforme lecția într-un proces formativ profund, orientat nu doar spre cunoaștere, ci și spre modelarea atitudinilor și comportamentelor.

Este important de menționat că dimensiunea convingerii are un rol fundamental, fiind integrată la toate nivelurile de școlaritate și în cadrul tuturor disciplinile de învățământ ca obiectiv prioritar al educației. În acest context, procesul comunicațional se structurează în jurul a două direcții principale: pe de o parte, transmiterea cunoştinţelor specifice fiecărei

discipline, iar pe de altă parte, dezvoltarea unor comportamente dezirabile în rândul elevilor. În numeroase situații din activitatea de predare-învățare, cadrele didactice sunt chemate să contribuie la formarea, în rândul elevilor, a unor atitudini, convingeri și trăiri emoționale. Cu alte cuvinte, profesorii sprijină dezvoltarea unor competențe de ordin afectiv, esențiale pentru evoluția armonioasă a personalității elevilor. Prin urmare, persuasiunea devine un instrument esențial în „arsenalul” profesorului, așa cum afirmă și I.-O. Pânișoară [7, p. 53].

Este știut că activitatea cotidiană a profesorului se desfășoară în cadrul lecției și al clasei, referindu-se la acţiunea complexă de informare, de transmitere și asimilare a cunoştiinţelor, de îmbogăţire a experienţei cognitive, de extindere a orizontului cultural, precum și de dezvoltare a abilităţilor necesare. Astfel, profesorii devin agenți persuasivi care urmăresc atingerea unor obiective educaționale clar definite urmărind, totodată, să determine acceptarea și asumarea ideilor prezentate.

În activităţile instructiv-educative, se întâlnesc frecvent cazuri care pot fi gestionate doar prin capacitatea profesorului de a convinge. Implicarea elevilor în diverse proiecte, participarea lor la activități curriculare și extracurriculare, precum și conștientizarea importanței și seriozității procesului de învățare sunt demersuri care presupun utilizarea comunicării persuasive. Astfel, un cadru didactic care comunică eficient, empatic și convingător creează un climat educațional pozitiv, bazat pe încredere și respect reciproc. În acest fel, persuasiunea nu se manifestă ca o formă de constrângere, ci ca o influență pozitivă, care încurajează autonomia și responsabilitatea elevilor.

În acest sens, utilizarea comunicării persuasive în cadrul orelor de limba și literatura română constituie o direcție didactică modernă, care valorifică potențialul limbajului ca instrument de influență, formare și dezvoltare personală. Succesul persuasiv al mesajului transmis de professor depinde, în mare măsură, de abilitatea acestuia de a valorifica starea afectivă a elevilor, astfel încât să îi determine să adopte o anumită opinie, să-și formeze o atitudine sau să inițieze o acțiune sugerată de acesta.

În primul rând, comunicarea persuasivă este utilizată ca strategie de stimulare a motivației pentru învățare. Profesorul care își construiește discursul într-un mod convingător reușește să capteze atenția elevilor și să transforme conținuturile aparent dificile în subiecte atractive și accesibile. Astfel, în predarea unei opere literare, cadrul didactic poate trezi interesul elevilor printr-o situație-problemă, întrebări provocatoare sau analogii cu experiențele de viață ale elevilor, stimulând implicarea acestora. De exemplu, în analiza poeziei „Luceafărul” de M. Eminescu, profesorul poate începe cu întrebarea: „Credeți că iubirea imposibilă poate fi mai puternică decât una împlinită”? sau poate îndeamna elevii să scrie un mesaj către un personaj (de exemplu, Hyperion), oferindu-i un sfat. Aceste activități îi ajută pe elevi să se implice emoțional și să înțeleagă mai profund opera.

În mod ideal, comunicarea persuasivă se axează pe utilizarea unor cuvintelor-cheie cum ar fi: este important, pentru că, ce-ar fi dacă, descoperă, încearcă, imaginează-ți, amintește-ți etc. Exemplu de reformulare a unor sarcini cu ajutorul cuvintelor-cheie: *Imaginează-ți* că ești Vitoria Lipan (personaj principal din romanul „Baltagul” de M. Sadoveanu), ai avea curajul să pornești în căutarea soțului?; *Ce-ar fi dacă* ai putea modifica finalul romanului „Ion” de Liviu Rebreanu, transformându-l într-unul fericit? Cu siguranță, utilizarea cuvintelor persuasive în elaborarea sarcinilor de lucru crește nivelul de implicare al elevilor. În absența unei comunicări persuasive, lecția riscă să devină monotonă, iar elevii să manifeste dezinteres.

În al doilea rând, importanța comunicării persuasive a profesorilor de limba română se reflectă în dezvoltarea competențelor de argumentare și gândire critică. Orele de limba română oferă contexte variate pentru exersarea discursului argumentativ: redactarea de eseuri, analiza critică a operelor literare, participarea la dezbateri iar rolul profesorului este

de a învăța elevii să-și expună opinii într-un mod clar și convingător, să le susțină prin argumente logice și exemple relevante, să construiască contraargumente și să participe la dialoguri constructive. Aceste competențe sunt necesare atât în parcursul educațional, cât și în orice domeniu al vieții umane.

De asemenea, utilizarea strategiilor și tehnicilor persuasive la clasă urmărește reducerea rezistenței față de învățare și determinarea elevilor să accepte, să înțeleagă și să adopte noi modalități de gândire și comportament conform finalităților educaționale. Profesorul poate utiliza analogii, figuri de stil, repetiții, întrebări retorice, contrastul, argumentarea logică, exemplificarea, povestirea (storytelling) sau apelul la emoție pentru a accentua ideile importante și pentru a facilita înțelegerea mesajului. Spre exemplu, în analiza unor personaje literare, cadrul didactic poate construi un discurs narativ-argumentativ care evidențiază trăsăturile acestuia sau poate accentua trăirile personajelor printr-un ton expresiv și prin întrebări retorice, implicând emoțional elevii și stimulând empatia. Astfel, cu ajutorul tehnicilor persuasive, cadrul didactic reușește să strârnească interesul, curiozitatea și să îi îndrume pe elevi să descoperi ei singuri răspunsurile, folosindu-și gândirea critică.

Putem lua ca reper în activitatea didactică și tehnicile persuasive propuse de cunoscutul psiholog Dale Carnegie: a-i asculta și încuraja pe alții să vorbească; a face complimente onest și sincer; a-i vorbi interlocutorului despre ceea ce îl interesează; a-i face pe alții să se simtă importanți; a respecta opiniile interlocutorului; a nu critica și condamna; a-i zâmbi interlocutorului etc. [3, p. 76].

În egală măsură, pentru a spori creșterea motivației elevilor pentru învățare, este important exploatarea tehnologiilor digitale și a platformelor educaționale. Prin integrarea resurselor interactive, a materialelor multimedia și a aplicațiilor web, comunicarea didactică devine interactivă, ceea ce permite o mai bună înțelegere și desfășurare a procesului de învățare.

În această ordine de idei, limbajul profesorului de limba română trebuie să îndeplinească anumite caracteristici pentru a fi persuasiv: corectitudine, claritate, vivacitate, expresivitate, adecvare, ritm, interactivitate și forță. De asemenea, procedeile utilizate pentru a exercita o influență asupra elevilor se referă la ținuta vestimentară, modul de prezentare, tonul vocii, gesturile, atitudinea relațională, folosirea unor cuvinte semnificative, a unor formule de limbaj steriotip, poziționarea spațială etc. toate împreună referindu-se la calitatea pedagogului de a persuada [1, pp. 71-73].

Un lucru este cert: succesul sau eșecul comunicării persuasive depinde în mare măsură de personalitatea profesorului, care trebuie să stăpânească nu doar noțiunile teoretice, ci și pe cele practice, manifestând totodată tact și măiestrie pedagogică în activitatea sa. Mai exact, pentru a putea stăpâni arta persuasiunii, pedagogul trebuie să posede următoarele calități și aptitudini de bază: cunoștințele solide de specialitate; obiectivitatea în relații cu elevii; respectul față de personalitățile elevilor; capacitatea de a fi un bun ascultător; acceptarea dialogului; folosirea tehnicilor simple pentru a câștiga o mai mare atenție; argumentarea didactică; controlul propriului limbaj corporal etc.

În mod esențial, eficiența comunicării persuasive este condiționată de credibilitatea profesorului. Elevii sunt predispuşi să urmeze sugestia unui profesor dacă acesta li se pare un expert credibil într-un anumit domeniu. Se poate afirma, în acest sens, că autenticitatea profesorului și capacitatea de a construi relații bazate pe respect contribuie la eficiența mesajului persuasiv. În plus, stabilirea unui teren comun, utilizarea argumentelor solide și crearea unei conexiuni emoționale sunt factori care sporesc impactul comunicării didactice. Astfel, unui profesorul respectat îi va fi mai lesne să convingă elevul.

Totodată, în relația pedagog-elev, comunicarea persuasivă este, îndeosebi, importantă pentru că în scopul atingerii obiectivelor educaționale are loc clarificarea unor

comportamente, schimbarea atitudinilor față de unele subiecte evitând presiunea. În acest context, este deosebit de importantă menționea autoarei D. Sălăvăstru, conform căreia orice comunicare este o încercare de a influența, iar scopul comunicării didactice este de a modifica personalitatea elevului în direcția stabilită de finalitățile educaționale propuse de fiecare societate în parte [8, p. 191]. Într-adevăr, în cadrul orelor de limba și literature română, limbajul încetează să fie un simplu obiect de studiu și devine un instrument activ de influență, prin care profesorul valorifică potențialul persuasiv al textului pentru a genera schimbări profunde în sistemul de valori al elevilor. Iată ce *schimbări atitudinale* pot surveni în urma lecturii unor texte literare: dezvoltarea empatiei și a atașamentului față de copilărie (*„Amintiri din copilărie”* de Ion Creangă), valorizarea identității naționale și a tradițiilor rurale (*„Arioneștii”* de Ion Druță), formarea unei atitudini de responsabilitate civică (*„O scrisoare pierdută”* de Ion Luca Caragiale), creșterea motivației pentru autodepășire și formare intelectuală (*„Romanul adolescentului miop”* de Mircea Eliade), consolidarea valorilor precum dreptatea, adevărul și responsabilitatea morală (*„Baltagul”* de Mihail Sadoveanu), conștientizarea pericolelor obsesiei pentru avere și statut social (*„Ion”* de Liviu Rebreanu), dezvoltarea gândirii filosofice și existențiale (*„Iona”* de Marin Sorescu) etc.

Nu în ultimul rând, comunicarea persuasivă contribuie la formarea unor competențe esențiale pentru viața de adult. Capacitatea de a convinge, de a argumenta și de a comunica eficient este vitală în orice domeniu profesional. Prin modelarea acestor abilități în cadrul orelor de limba și literatura română, profesorul pregătește elevii pentru integrarea într-o societate bazată pe comunicare și interacțiune.

L. Ezechil ajunge la concluzia că efortul persuasiv este un indicator comportamental atribuit, în mod predominant, profesorului, deoarece acesta este cel care exercită influența informativ-formativă. În același timp, intensitatea acestei influențe depinde de efectul pe care intervenția sa îl are asupra elevilor [5, p. 75]. Așadar, fenomenul persuasiv poate produce atât efecte pozitive, cât și negative, cert fiind faptul că acesta generează schimbări la nivelul gândirii și comportamentului individului. Fără a se simți constrâns sau intimidat, elevul poate decide să realizeze o sarcină școlară sau să își corecteze un comportament inadecvat, ca urmare a mesajului persuasiv transmis de profesor.

Rezumând ideile expuse în acestă cercetare, conchidem că utilizarea comunicării persuasivă a profesorilor de limba și literatura română este extrem de importantă în eficientizarea procesului didactic. Prin valorificarea conștientă și etică a strategiilor și tehnicilor persuasive, procesul de predare–învățare devine mai eficient, depășind simpla transmitere de cunoștințe și contribuind la formarea unor indivizi capabili să gândească critic, să argumenteze și să comunice convingător. Totodată, utilizarea unui limbaj persuasiv permite profesorului să modeleze atitudini, să stimuleze implicarea elevilor și să favorizeze dezvoltarea unor valori durabile. Prin urmare, comunicarea persuasivă devine nu doar o abilitate, ci o condiție fundamentală a succesului educațional.

Bibliografie:

1. BOCOȘ, M. *Comunicarea şi managementul conflictului*. Piteşti: Ed. Paralela 45, 2008.
2. COJOCARU, M. *Comunicarea relațională*. Chișinău: UPSC, 2009.
3. DALE CARNEGIE *Arta de a vorbi convingător*. Chișinău: Litera, 2023.
4. Dicționarul explicativ al limbii române, disponibil: https://dexonline.ro/
5. EZECHIL, L. *Comunicarea educațională în context școlar*. București: EDP, 2002.
6. GAAS R.H., SEITER J.S. *Manual de persuasiune*. Iași: Polirom, 2009.
7. PÂNIȘOARĂ, I.-O. *Comunicarea eficientă*. Iași: Polirom, 2004.
8. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Polirom, 2004.
9. ȚĂRNĂ, E. *Bazele comunicării*. Chișinău: Prut Internațional, 2017.

SCENARII DE INTEGRARE PEDAGOGICĂ A INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN PREDAREA LIMBII ROMÂNE

SCENARIOS FOR THE PEDAGOGICAL INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING THE ROMANIAN LANGUAGE

Ion GRĂDINARU,
Specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Valeriana PETCU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Inteligența artificială a început să influențeze tot mai mult felul în care se desfășoară educația, inclusiv predarea limbii române. Această lucrare prezintă patru scenarii practice prin care profesorii pot integra instrumente bazate pe inteligență artificială în orele de limbă și literatură română. Primul scenariu descrie utilizarea asistenților de scriere pentru a oferi elevilor feedback rapid la compuneri. Al doilea propune folosirea instrumentelor de procesare a limbajului natural în analiza textelor literare. Al treilea vizează platformele adaptive pentru exersarea normelor gramaticale și ortografice. Al patrulea scenariu explorează co-crearea literară între elevi și sisteme de inteligență artificială. Fiecare scenariu este analizat prin intermediul modelului SAMR, care descrie patru niveluri de integrare a tehnologiei în educație. Lucrarea subliniază că inteligența artificială poate sprijini procesul didactic, dar nu poate înlocui rolul profesorului și nici finalitățile umaniste ale disciplinei. O integrare reușită depinde de formarea cadrelor didactice, de reguli clare privind utilizarea etică a tehnologiei și de păstrarea elevului în centrul procesului de învățare.*

Cuvinte-cheie: *inteligență artificială, predare, limbă română, scenarii pedagogice, SAMR*

Abstract: *Artificial intelligence has begun to increasingly influence the way education unfolds, including the teaching of the Romanian language. This paper presents four practical scenarios through which teachers can integrate AI-based tools into Romanian language and literature classes. The first scenario describes the use of writing assistants to provide students with rapid feedback on compositions. The second proposes the use of natural language processing tools in the analysis of literary texts. The third focuses on adaptive platforms for practising grammatical and spelling norms. The fourth scenario explores literary co-creation between students and artificial intelligence systems. Each scenario is analysed through the SAMR model, which describes four levels of technology integration in education. The paper emphasises that artificial intelligence can support the teaching process, but cannot replace the role of the teacher or the humanist aims of the discipline. Successful integration depends on teacher training, clear rules regarding the ethical use of technology, and keeping the student at the centre of the learning process.*

Keywords: *artificial intelligence, teaching, Romanian language, pedagogical scenarios, SAMR model*

Instrumentele bazate pe inteligență artificială au intrat rapid în viața de zi cu zi a elevilor. Ei le folosesc pentru a căuta informații, pentru a traduce texte sau pentru a obține ajutor la teme. Această realitate pune profesorii de limbă română în fața unei întrebări

practice: cum pot folosi aceste instrumente în mod util la clasă, fără a pierde din vedere obiectivele disciplinei?

Întrebarea nu este simplă. Ora de limbă și literatură română urmărește să formeze competențe de scriere, de lectură atentă și de gândire critică. Toate acestea sunt puse la încercare tocmai de modul în care funcționează inteligența artificială: un sistem de IA poate genera o compunere în câteva secunde, poate rezuma un roman sau poate lista figuri de stil dintr-un text literar. Dacă profesorul ignoră această realitate, riscă să predea pentru o lume care nu mai există; dacă o acceptă fără reflecție, riscă să renunțe la ce are mai valoros disciplina sa.

Această lucrare propune o cale de mijloc: patru scenarii didactice concrete prin care inteligența artificială poate fi integrată în orele de limbă română în mod util și pedagogic fondat. Scenariile sunt construite pe baza modelului SAMR [5] și a principiilor generale ale teoriei constructiviste [8, p. 86].

Modelul SAMR, propus de Ruben Puentedura [5], descrie patru niveluri la care tehnologia poate fi integrată în procesul didactic. La nivelul *Substituție*, un instrument digital înlocuiește pur și simplu unul tradițional, fără nicio schimbare a sarcinii de lucru. La nivelul *Augmentare*, instrumentul digital aduce o îmbunătățire funcțională, dar sarcina rămâne în esență aceeași. La nivelul *Modificare*, sarcina de lucru este reproiectată semnificativ datorită tehnologiei. La nivelul *Redefinire*, tehnologia permite crearea unor activități care nu ar fi posibile fără ea.

Perspectiva constructivistă, asociată în special cu lucrările lui Vygotsky [8, p. 86], subliniază că elevul învață mai bine atunci când construiește cunoașterea în mod activ, cu sprijinul unui mediator adecvat. Din această perspectivă, instrumentele de inteligență artificială pot funcționa ca mediatori: nu predau în locul profesorului, dar pot oferi feedback personalizat, pot adapta dificultatea exercițiilor și pot stimula reflecția.

Holmes, Bialik și Fadel [3, p. 5] arată că potențialul inteligenței artificiale în educație este real, dar depinde în mare măsură de modul în care este integrată. O tehnologie bună folosită fără intenție pedagogică clară nu produce rezultate mai bune decât una simplă folosită cu atenție. Luckin și colaboratorii săi [4, p. 24] adaugă că inteligența artificială poate sprijini diferențierea curriculară, adică adaptarea activităților la nevoile fiecărui elev, ceea ce rămâne una dintre cele mai dificile provocări ale practicii didactice.

Primul scenariu propune utilizarea unui asistent de scriere bazat pe inteligență artificială pentru a oferi elevilor feedback rapid la compuneri. Profesorul atribuie o temă de scriere, elevii redactează un prim draft și îl introduc într-un instrument de tip AI writing assistant, care semnalează problemele de coeziune, de vocabular sau de structură. Elevii revizuiesc textul, apoi profesorul evaluează versiunea finală.

Valoarea acestui scenariu constă în faptul că elevul primește feedback imediat, fără a mai aștepta corectarea profesorului, și are ocazia să revizuiască textul în mod conștient. Comparând prima versiune cu cea revizuită, elevul poate înțelege mai clar unde greșește în mod sistematic.

Riscul principal este dependența: dacă elevul se obișnuiește să scrie pentru algoritm, nu pentru un cititor real, calitatea gândirii poate să scadă. De aceea, activitățile de scriere complet autonomă trebuie să rămână o parte importantă a orelor de limbă română. Selwyn [6, p. 130] avertizează că adoptarea necritică a inteligenței artificiale în educație poate reduce, nu dezvolta, gândirea independentă a elevilor.

Al doilea scenariu folosește instrumente de procesare a limbajului natural pentru a analiza texte literare. Elevii introduc un fragment dintr-un text studiat într-un astfel de instrument și primesc informații despre frecvența unor cuvinte, câmpuri semantice sau

tonalitate afectivă. Sarcina lor nu este să accepte aceste rezultate, ci să le discute critic și să le compare cu propria lectură.

Pedagogic, valoarea scenariului stă în tensiunea dintre interpretarea automată și cea umană. Când algoritmul detectează o tonalitate neutră într-un pasaj pe care elevii l-au simțit ca dramatic, întrebarea firească este: de ce? Această discrepanță deschide discuții despre natura limbajului literar, despre limitele procesării computaționale și despre ce înseamnă să înțelegi cu adevărat un text. Cope și Kalantzis [2, p. 245] arată că noile forme de literație digitală nu le înlocuiesc pe cele tradiționale, ci adaugă noi straturi de complexitate pe care educația trebuie să le gestioneze.

Al treilea scenariu valorifică platformele adaptive pentru exersarea normelor gramaticale și ortografice. Aceste platforme ajustează automat dificultatea exercițiilor în funcție de răspunsurile anterioare ale elevului, oferind fiecăruia un parcurs personalizat. Elevii care stăpânesc bine acordul subiect-predicat primesc exerciții mai complexe, în timp ce cei cu dificultăți repetă structurile de bază.

Din perspectiva modelului SAMR, acesta este un scenariu de Substituție sau Augmentare: exercițiile clasice de gramatică sunt înlocuite cu unele digitale, cu avantajul adaptabilității și al feedback-ului imediat. Nivelul de transformare pedagogică este mai modest, dar impactul practic poate fi semnificativ, mai ales pentru elevii care au nevoie de mai mult timp pentru a internaliza regulile formale [3, p. 102].

Al patrulea scenariu este cel mai ambițios: elevii colaborează cu un sistem de inteligență artificială pentru a produce: un text creativ, o poezie, o proză scurtă sau un dialog dramatic. Profesorul stabilește o temă și un set de constrângeri stilistice, elevii negociază cu sistemul de IA, selectează, modifică și resping sugestii, iar la final reflectează asupra procesului.

Activitatea se situează la nivelul Redefinire în modelul SAMR: nu există echivalent tradițional pentru o situație în care elevul decide ce acceptă și ce respinge dintr-un text generat automat. Tocmai această decizie are valoare formativă: ce anume din textul produs simte elevul că îi aparține? Ce ar fi scris altfel și de ce? Aceste întrebări stimulează reflecția asupra creativității și a vocii proprii, obiective centrale ale orelor de limbă română.
UNESCO [7, p. 26] subliniază că educația pentru inteligența artificială trebuie să includă și dezvoltarea capacității de a evalua critic produsele generate de algoritmi. Co-crearea literară oferă un context natural pentru acest tip de gândire critică.

Scenariile descrise mai sus funcționează numai dacă sunt îndeplinite câteva condiții de bază. Prima este formarea cadrelor didactice. Profesorii trebuie să înțeleagă nu doar cum funcționează instrumentele de inteligență artificială, ci și ce tip de sarcini pot sprijini și care sunt limitele lor. Bloom [1, p. 18] a demonstrat că obiectivele cognitive de nivel superior, analiză; sinteză; evaluare, necesită interacțiuni didactice complexe, pe care niciun algoritm nu le poate substitui.

A doua condiție privește regulile instituționale. Granița dintre sprijinul legitim și fraudă devine neclară când elevii au acces la instrumente generative. Un elev care folosește IA pentru a-și scrie compunerea de la cap la coadă face altceva față de unul care îl folosește pentru a primi feedback pe un draft propriu. Fără reguli explicite și o cultură a transparenței, integrarea IA riscă să afecteze credibilitatea evaluării.

A treia condiție este cea mai importantă: inteligența artificială trebuie să rămână un instrument în serviciul obiectivelor pedagogice, nu un scop în sine. Luckin și colaboratorii [4, p. 51] avertizează că entuziasmul față de tehnologie poate distrage atenția de la întrebările esențiale ale educației. Instrumentul contează mai puțin decât intenția cu care este folosit.

Așadar, inteligența artificială este deja prezentă în viața elevilor. Sarcina profesorului de limbă română nu este să o interzică sau să o ignore, ci să o integreze în mod

gândit, pornind de la obiectivele disciplinei. Cele patru scenarii prezentate în această lucrare arată că există modalități concrete de a face acest lucru, fiecare cu avantajele și riscurile sale. Ceea ce diferențiază o oră de română bine gândită de una mediocră nu este prezența sau absența tehnologiei, ci calitatea întrebărilor pe care le pune profesorul. Instrumentele de inteligență artificială pot genera texte, pot analiza structuri și pot oferi feedback rapid, dar nu pot pune întrebările care contează cu adevărat în formarea unui cititor și a unui scriitor autentic. Aceasta rămâne misiunea profesorului.

Bibliografie:

1. BLOOM, B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York: David McKay, 1956.
2. COPE, B., & KALANTZIS, M. Artificial Intelligence and the Future of Literacy. In: B. Cope & M. Kalantzis (Eds.). A Pedagogy of Multiliteracies. New York: Palgrave Macmillan, 2021, pp. 241–268.
3. HOLMES, W., BIALIK, M., & FADEL, C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
4. LUCKIN, R., HOLMES, W., GRIFFITHS, M., & FORCIER, L. B. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. London: Pearson, 2016.
5. PUENTEDURA, R. R. Transformation, Technology, and Education, 2006, Disponibil la: http://hippasus.com/resources/tte/ [accesat 10.03.2025].
6. SELWYN, N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. Cambridge: Polity Press, 2019.
7. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: UNESCO Publishing, 2021.
8. VYGOTSKY, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

SEMNIFICAȚIA LIMBAJULUI ÎN POETICA EMINESCIANĂ

THE SIGNIFICANCE OF LANGUAGE IN EMINESCU’S POETICS

Irina LUCA,
Specialitatea Educație lingvistică și literară, MELL 2401,
Coordonator științific: **Victor AXENTII**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Articolul „Semnificația limbajului în poetica eminesciană” propune o analiză interdisciplinară a universului lingvistic al poetului, investigând modul în care limbajul devine un instrument de cunoaștere absolută.*

Articolul demonstrează că Eminescu nu utilizează limba ca un simplu vehicul comunicațional, ci o transfigurează într-o „geometrie sacră” a spiritului, armonizând fondul arhaic cu rigoarea filosofiei universale. Prin decriptarea mecanismelor structurale – de la stratificarea lexicală până la regimul temporal al imperfectului – articolul relevă cum poetul suspendă timpul istoric pentru a instaura un timp mitic, etern. Un pilon central

al analizei îl reprezintă antiteza dintre limbaj și tăcere, unde logosul se „jertfește” pentru a releva inefabilul, transformând actul poetic într-o formă de asceză lingvistică.

Dincolo de exegeza teoretică, articolul aduce o contribuție practică esențială prin propunerea unor strategii didactice inovatoare, precum „Pedagogia Pauzei” și „Micro-Analiza Ontologică”. Aceste metode transpun conceptele abstracte în competențe de analiză, transformând elevul într-un cercetător activ al textului.

În concluzie, articolul reafirmă statutul lui Eminescu de „stăpân al limbii”, care a creat un sistem expresiv unic, capabil să interogheze fundamentele existenței.

Cuvinte-cheie: *Eminescu, limbaj poetic, ontologie, conștiință lingvistică, hermeneutică*

Abstract: *The article "The Significance of Language in Eminescu’s Poetics" proposes an interdisciplinary analysis of the poet's linguistic universe, investigating how language becomes an instrument of absolute knowledge. The article demonstrates that Eminescu does not use language merely as a vehicle for communication, but transfigures it into a "sacred geometry" of the spirit, harmonizing the archaic foundation with the rigor of universal philosophy. By deciphering structural mechanisms—from lexical stratification to the temporal regime of the imperfect—the article reveals how the poet suspends historical time to establish a mythical, eternal time. A central pillar of the analysis is the antithesis between language and silence, where the logos is "sacrificed" to reveal the ineffable, transforming the poetic act into a form of linguistic asceticism. Beyond theoretical exegesis, the article provides an essential practical contribution by proposing innovative didactic strategies, such as "Pedagogy of the Pause" and "Ontological Micro-Analysis". These methods translate abstract concepts into analytical competencies, transforming the student into an active researcher of the text. In conclusion, the article reaffirms Eminescu’s status as a "master of language," who created a unique expressive system capable of questioning the foundations of existence.*

Keywords: *Eminescu, poetic language, ontology, linguistic consciousness, hermeneutics*

Studiul limbajului poetic eminescian reprezintă un domeniu de cercetare peren și vital pentru filologia românească, oferind un model exemplar de complexitate lingvistică, simbolică și filosofică. În contextul reconfigurărilor teoretice contemporane, care pun accent pe interdisciplinaritate și hermeneutică, opera lui Mihai Eminescu continuă să ofere o paradigmă pentru înțelegerea modului în care poeticitatea se constituie ca instrument de cunoaștere a lumii. Prezenta comunicare pornește de la ipoteza că limbajul eminescian nu reprezintă doar un simplu vehicul comunicațional, ci un sistem simbolic complex, în care dimensiunile lingvistice, estetice și filosofice se articulează într-o viziune unitară asupra existenței.

Justificarea acestui demers rezidă în necesitatea de a reinterpreta, prin grile moderne și strategii didactice actualizate, mecanismele prin care poetul a reușit să transfigureze limba română într-un spațiu de convergență între expresia estetică și reflecția metafizică. Astfel, lucrarea își propune să exploreze funcțiile profunde ale limbajului eminescian, demonstrând cum acesta devine „geometria sacră” a spiritului, capabilă să interogheze fundamentele timpului, ale eului liric și ale absolutului.

Poetica eminesciană constituie un univers lingvistic în care forma și conținutul fuzionează într-o „geometrie sacră” a spiritului. Comunicarea de față explorează modul în care limbajul, la Mihai Eminescu, depășește funcția sa de simplu instrument de comunicare, devenind un vehicul ontologic și un pilon al cunoașterii absolute.

Conceptul de „geometrie sacră” în poezia lui Mihai Eminescu definește fuziunea perfectă dintre formă și conținut, prin care limbajul depășește rolul său obișnuit de comunicare pentru a deveni un vehicul ontologic și un pilon al cunoașterii absolute. Această sintagmă ilustrează modul în care poetul a reușit să transfigureze limba română într-un spațiu în care expresia estetică converge cu reflecția metafizică, permițând interogarea fundamentelor timpului, ale eului liric și ale absolutului [10].

La nivelul structurii versurilor, „geometria sacră” se manifestă prin mai multe coordonate esențiale: Nivelurile structurale ale poeziei eminesciene sunt guvernate de o rigoare absolută. Lexicul este selectat cu o atenție desăvârșită, transformând elemente precum „haosul”, „marea” sau „codrul” în veritabile noduri de semnificație metafizică. Sintaxa încetează să mai fie o simplă înșiruire logică de cuvinte, devenind „respirația ideilor sale”, în timp ce regimul temporal este folosit arhitectural (de exemplu, imperfectul suspendă timpul liniar pentru a instaura un prezent mitic, continuu) [6].

Eminescu folosește cuvântul pentru a „sculpta” spațiul, construind o axă a lumii prin vectori riguros direcționați. Verticalitatea (reprezentată de stea, munte, cer) ilustrează aspirația către absolut, în timp ce orizontalitatea (marea, câmpia, drumul) desemnează latura contingentă, a devenirii umane. Un exemplu elocvent al acestei geometrii este mișcarea din *Luceafărul*: traiectoria hiperioniană nu este întâmplătoare, ci circulară sau spiralată, definind o sferă a perfecțiunii care se află în contrast puternic cu liniaritatea existenței pământene.[7]

Această structură profundă a versurilor reușește performanța rară de a reconcilia etimonul arhaic, încărcat de sacralitate și ritual, cu conceptele filosofice moderne abstracte (kantiene, schopenhaueriene sau vedice). Geometria limbajului eminescian forțează limitele logicii raționale prin structuri oximoronice (precum „nemișcatul tot” sau „nemuritorul mort”), obligând mintea cititorului să intuiască unitatea originară a lumii, dincolo de dualismele obișnuite.

Aliterațiile și asonanțele din versurile sale nu sunt simple podoabe ornamentale, ci reprezintă însăși substanța prin care se comunică inefabilul, inducând stări de elevație spirituală. De asemenea, un pilon central al acestei arhitecturi poetice este antiteza dintre limbaj și tăcere, unde tăcerea devine pragul suprem, locul în care cuvântul se recunoaște neputincios în fața absolutului.

Eminescu manifestă o conștiință lingvistică excepțională, fundamentată pe un echilibru între tradiția autohtonă și inovația filosofică europeană. Poetul nu a fost un conservator pasiv, ci unul creativ, integrând arhaismele cronicărești, graiul popular și textele religioase vechi nu ca elemente decorative, ci ca structuri de rezistență și autenticitate. Această ancorare în „straturile de cultură” este armonizată cu rigoarea conceptelor filosofice kantiene, schopenhaueriene sau vedice, transformând limba română într-un idiom capabil să exprime categoriile absolutului și ale infinitului [8].

Nivelurile structurale ale limbajului eminescian sunt guvernate de o precizie matematică. Lexicul, marcat de o selecție riguroasă, transformă elemente precum „haosul”, „marea” sau „codrul” în noduri de semnificație metafizică. Sintaxa încetează să fie o succesiune logică, devenind „respirația ideilor sale”. Regimul temporal este esențial: utilizarea imperfectului evocator suspendă timpul liniar, instaurând un prezent continuu, un timp mitic al originilor, în timp ce prezentul gnomic obiectivează adevărurile universale. De asemenea, muzicalitatea eminesciană, bazată pe aliterații lichide și asonanțe rafinate, nu este un ornament, ci substanța prin care se comunică inefabilul, inducând cititorului stări de elevație spirituală [2].

În *Luceafărul*, mișcarea hiperioniană nu este una aleatorie, ci una circulară sau spiralată, definind o sferă a perfecțiunii care contrastează cu linearitatea existenței umane. Limbajul eminescian construiește o axă a lumii (*axis mundi*). Verticalitatea (steaua, muntele,

cerul) reprezintă dorința de absolut, în timp ce orizontalitatea (marea, câmpia, drumul) reprezintă devenirea și contingentul. Analiza lexicală a acestor vectori spațiali confirmă ipoteza că Eminescu „sculptează” spațiul prin cuvânt.

Eminescu reușește o performanță rară: reconcilierea dintre *etimonul* arhaic (cu încărcătura sa sacră, ritualică) și *conceptul* filosofic modern (abstract, rece, analitic). Termeni precum „neființă”, „repaos”, sau „eter” nu sunt doar împrumuturi, ci concepte resemantizate care, alăturate unor arhaisme precum „dor”, „soroc” sau „urzit”, creează o tensiune semantică ce forțează cititorul să reevalueze sensul cuvintelor uzuale.

Un pilon central al poeticii eminesciene îl reprezintă antiteza dintre limbaj și tăcere. Tăcerea nu este absența sensului, ci pragul suprem al inefabilului, locul unde logosul se recunoaște neputincios în fața absolutului. În capodopere precum *Scrisoarea I* sau *Luceafărul*, cuvântul „se jertfește” pentru a releva taine cosmogonice, iar în variantele poemului *Mai am un singur dor*, limbajul se subțiază până la transparență, devenind sunet pur. Structurile oximoronice (ex: „nemișcatul tot”, „nemuritorul mort”) forțează limitele logicii, obligând mintea să intuiască unitatea originară a lumii, dincolo de dualismele rațiunii [3].

În poetica eminesciană, antiteza dintre limbaj și tăcere reprezintă un pilon central, ilustrat profund în capodopere precum *Luceafărul*. Această opoziție nu descrie un simplu contrast, ci o relație metafizică esențială: tăcerea nu semnifică absența sensului, ci devine „pragul suprem al inefabilului”. Este punctul ultim în care logosul (cuvântul), oricât de riguros și încărcat de sens ar fi construit, se recunoaște neputincios în fața absolutului.

În poemul *Luceafărul*, funcția cuvântului atinge un nivel de sacrificiu. Aici, limbajul „se jertfește” pentru a putea releva tainele cosmogonice. Prin această jertfă a expresiei, Eminescu sugerează că esența absolutului și a universului depășește capacitatea de cuprindere a oricărui instrument rațional sau de comunicare uman.

Astfel, tăcerea preia rolul ontologic acolo unde cuvântul se oprește. Alături de structurile oximoronice care forțează limitele logicii obișnuite, această recunoaștere a limitelor limbajului obligă mintea cititorului să treacă dincolo de dualismele rațiunii și să intuiască unitatea originară a lumii direct în acel spațiu al tăcerii și al inefabilului

Dincolo de exegeza teoretică, comunicarea propune o dimensiune aplicativă esențială pentru practica didactică contemporană. Într-o epocă a comunicării fragmentate, a-i ghida pe elevi în descifrarea „geometriei sacre” a limbajului eminescian reprezintă un act de rezistență culturală. Strategii precum „Pedagogia Pauzei”, „Micro-Analiza Ontologică” sau folosirea instrumentelor digitale (hărți conceptuale, diagrame) transformă elevul dintr-un receptor pasiv într-un cercetător activ al textului [11].

În opera lui Mihai Eminescu, limbajul depășește funcția de simplu instrument de comunicare, devenind un vehicul ontologic în care forma și conținutul fuzionează într-o „geometrie sacră” a spiritului. Relația dintre arhaismele românești și conceptele metafizice se distinge printr-o reconciliere de excepție între etimonul arhaic și conceptul filosofic modern [5].

Poetul manifestă o conștiință lingvistică profundă, prin care nu abordează arhaismele cronicărești, graiul popular sau textele religioase vechi ca pe niște simple elemente decorative, ci le integrează ca pe niște structuri de rezistență și autenticitate. Aceste arhaisme poartă cu ele o încărcătură sacră și ritualică esențială. Prin ancorarea în aceste „straturi de cultură” autohtone, Eminescu reușește să le armonizeze perfect cu rigoarea conceptelor filosofice abstracte, reci și analitice (de factură kantiană, schopenhaueriană sau vedică) [9].

Dinamica acestei relații constă în tensiunea semantică generată de poet: termeni filosofici adesea resemantizați, precum „neființă”, „repaos” sau „eter”, sunt alăturați unor arhaisme cu rezonanță profundă, precum „dor”, „soroc” sau „urzit”. Această juxtapunere nu

este întâmplătoare, ci forțează cititorul să reevalueze sensul cuvintelor uzuale, obligând mintea să depășească dualismele rațiunii și să intuiască unitatea originară a lumii.

În estetica lui Mihai Eminescu, conceptele de „neființă” și „repaos” nu sunt utilizate ca simple împrumuturi livrești din vocabularul filosofic, ci reprezintă concepte profund resemantizate. Ele ilustrează performanța poetului de a realiza o reconciliere între conceptul filosofic modern — caracterizat drept abstract, rece și analitic — și etimonul arhaic, care aduce o perspectivă încărcată de sacralitate și valoare ritualică.

Semnificația lor fundamentală rezidă în tensiunea semantică pe care o generează atunci când sunt alăturate în mod intenționat unor arhaisme pur românești, cum ar fi „dor”, „soroc” sau „urzit”. Prin această juxtapunere inedită, Eminescu urmărește să forțeze cititorul să reevalueze sensul cuvintelor uzuale și să depășească o înțelegere strict rațională sau cotidiană a limbajului [1].

Astfel, „neființa” și „repaosul” se integrează perfect în „geometria sacră” a versului eminescian, contribuind la transformarea limbii române într-un idiom capabil să exprime categoriile absolutului și ale infinitului. Prin resemantizarea lor, aceste concepte devin instrumente prin care poetul forțează limitele logicii obișnuite, obligând mintea să intuiască unitatea originară a lumii, situată dincolo de dualismele rațiunii umane.

În limbajul poetic eminescian, imperfectul evocator joacă rolul fundamental de a suspenda curgerea timpului liniar, instaurând în schimb un prezent continuu, un timp mitic al originilor.

Acest regim temporal este o componentă esențială a preciziei matematice care guvernează poezia sa, transformând sintaxa dintr-o simplă succesiune logică în însăși „respirația ideilor sale”. Prin utilizarea imperfectului, Eminescu depășește dimensiunea temporală obișnuită, contingentă, permițând eului liric și limbajului să interogheze fundamentele timpului și ale absolutului.

În completarea acestei suspendări a timpului profan, poetul folosește și prezentul gnomic, a cărui funcție este de a obiectiva adevărurile universale. Astfel, manipularea timpurilor verbale nu este un simplu artificiu gramatical, ci susține arhitectura acelei „geometrii sacre” în care reflecția metafizică fuzionează perfect cu expresia estetică, transfigurând limba într-un vehicul ontologic.

Prin această fuziune organică între memoria culturală (graiul vechi) și meditația metafizică, limba română este transfigurată într-un idiom capabil să exprime categoriile absolutului și ale infinitului. Arhaismele și lexicul riguros selectat încetează să fie simple cuvinte, transformându-se în noduri de semnificație metafizică, dovedind că estetica eminesciană este însăși forma de existență a ideii filosofice.

Studiul operei lui Mihai Eminescu depășește statutul unui simplu demers istoric-literar, constituind un exercițiu esențial de formare a caracterului și a gândirii critice. Această dezvoltare cognitivă se produce prin interacțiunea cititorului cu structurile profunde ale textului eminescian, pe mai multe paliere:

Limbajul poetic al lui Eminescu este guvernat de o precizie matematică, ascunzând o adevărată „geometrie sacră” a spiritului. Elevul care învață să descifreze și să înțeleagă arhitectura riguroasă din spatele unui vers eminescian își antrenează mintea pentru a deveni capabil să identifice ordinea și structura chiar și în mijlocul haosului informațional contemporan [4].

Prin juxtapunerea inedită dintre concepte filosofice și arhaisme, precum și prin utilizarea structurilor oximoronice (de exemplu, „nemișcatul tot” sau „nemuritorul mort”), poetul creează o tensiune semantică puternică. Aceasta forțează cititorul să reevalueze sensul cuvintelor uzuale și să forțeze limitele logicii comune, obligând mintea să gândească dincolo de dualismele rațiunii.

În concluzie, estetica eminesciană nu este o podoabă adăugată gândirii, ci însăși forma de existență a ideii filosofice. Prin fuziunea dintre rigoarea gramaticală, memoria culturală și meditația filosofică, Eminescu a demonstrat că limba română poate „rosti” ființa, confirmând intuiția lui Titu Maiorescu privind statutul său de „stăpân al limbii”. Opera sa rămâne un reper fundamental, demonstrând că, prin logos, condiția umană poate interoga eternitatea. Eminescu nu a fost un simplu utilizator al limbii, ci un *arhitect* care a demonstrat că „a stăpâni limba” înseamnă, de fapt, a stăpâni propria conștiință. Această concluzie ar trebui să sublinieze că studiul operei sale nu este doar un demers istoric-literar, ci un exercițiu de formare a caracterului și a gândirii critice. Elevul care înțelege „geometria” din spatele unui vers eminescian devine capabil să identifice ordinea și în haosul informațional contemporan.

Bibliografie:

1. ACHIRI, I., CARA, A., *Proiectarea didactică: orientări metodologice*. Chișinău, 2004.
2. BIDU-VRĂNCEANU, A. *Lexicologie și semantica limbii române.* București: Editura Științifică, 1997.
3. CALINOVICI, F. *Strategii didactice de predare-învățare a limbii române în gimnaziu*. În: Româna ca limbă nematernă (RLNM). Cluj Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă, 2011.
4. CARTALEANU, T. et al., *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău, 2008.
5. CĂLINESCU, George, *Viața lui Mihai Eminescu*. București: Editura pentru Literatură, 1966.
6. CĂLINESCU, George. *Opera lui Mihai Eminescu.* București: Editura Minerva, 1983.
7. CIMPOI, Mihai. *Dicționar enciclopedic Mihai Eminescu*. Chișinău: Editura Știința, 2004.
8. DUMITRESCU-BUȘULENGA, Zoe. *Eminescu – cultură și creație*. București: Editura Eminescu, 1989.
9. JAKOBSON, Roman. *Lingvistică și poetică*. București: Editura Univers, 1981.
10. NEGOIȚESCU, Ion. *Poezia lui Eminescu*. București: Editura Eminescu, 1970.
11. OPREA, Crenguța-Lăcrămioara. *Strategii didactice interactive*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2006.

MOTIVUL MOȘTENIRII ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

MOTIF OF HERITAGE IN ROMANIAN LITERATURE

Elena NETEDU,
Specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Ludmila BALȚATU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Una dintre funcțiile literaturii e concentrată pe formarea la generația în creștere a unor repere etice și spirituale, ce-s necesare orientării corecte în societate a celor ce ne vor urma.*

Anume educația axată pe explorarea valorilor spirituale ale neamului contribuie la formarea unei personalități echilibrate, capabile să distingă între bine și rău, adevăr și fals,

autentic și superficial.

Creația poetului Vasile Romanciuc se evidențiază anume prin caracterul său formativ, având ca scop primordial cultivarea interesului față de trecutul glorios al strămoșilor noștri, prin propagarea tradițiilor noastre, prin păstrarea limbii, a tezaurului nostru folcloric.

Cuvinte-cheie: *literatura, explorare, cultivare, tezaur*

Abstract: *One of the functions of literature is concentrated on the formation to the growing generation of some ethic and spiritual references, which are necessary for the right orientation in the society of those who will follow us.*

Namely the education focused on the exploration of the nation's spiritual values contributes to the formation of a steady personality, being able to distinguish between good and evil, truth an falsity, authentic and shallow.

The poetic creation by Vasile Romanciuc stands out by its formative character, by having as its primary objective the cultivation of interest for our ancestors' glorious history, through the promotion of our traditions, through the protection of our language, of our folklore treasure.

Keywords: *literature, exploration, cultivation, treasure*

Opera lui Vasile Romanciuc se remarcă printr-un pronunțat caracter formativ, fiind orientată constant spre cultivarea valorilor morale, spirituale și identitare. Poezia sa, accesibilă ca limbaj și profundă ca mesaj, oferă numeroase texte cu un ridicat potențial educativ, care pot fi valorificate eficient în activitatea didactică, atât la nivel gimnazial, cât și liceal. Prin simplitatea expresiei artistice și claritatea mesajului, creațiile poetului facilitează apropierea elevilor de literatura cu valoare formativă, contribuind la dezvoltarea sensibilității morale, a gândirii reflexive și a conștiinței civice .

Un element central al liricii lui Vasile Romanciuc îl constituie educația identitară, realizată prin valorizarea limbii materne ca element esențial al moștenirii spirituale. În poezia „Limba mea”, autorul surprinde limba română nu doar ca instrument de comunicare, ci ca spațiu al memoriei colective, al tradiției și al continuității culturale, sugerând că identitatea unui popor se construiește și se conservă prin limbaj. Limba apare ca un simbol al apartenenței și al legăturii dintre generații, fiind percepută ca o moștenire spirituală fundamentală, transmisă din trecut spre prezent și viitor [1, p. 36].

Textul poetic transmite ideea că păstrarea limbii echivalează cu păstrarea identității spirituale și culturale, iar pierderea acesteia conduce inevitabil la înstrăinare și alienare identitară. Prin imagini sugestive și printr-un limbaj accesibil, poezia subliniază faptul că limba este purtătoarea valorilor morale, a tradițiilor și a memoriei istorice, devenind un reper axiologic al existenței individuale și colective. În această perspectivă, limba nu este un simplu mijloc de exprimare, ci un „spațiu de locuire spirituală”, în care se regăsesc experiențele, credințele și valorile comunității.

Din punct de vedere educativ, poezia „Limba mea” oferă un cadru didactic adecvat pentru formarea conștiinței identitare a elevilor și pentru cultivarea respectului față de limba română. Valorificarea textului în activitatea didactică contribuie la dezvoltarea sentimentului de apartenență culturală și la conștientizarea rolului limbii în transmiterea valorilor spirituale și morale. Prin lectura expresivă, elevii pot recepta dimensiunea afectivă a mesajului poetic, iar analiza imaginilor artistice facilitează înțelegerea simbolurilor identitare și a semnificațiilor profunde ale limbii ca moștenire spirituală.

Redactarea unor texte reflexive sau argumentative pe tema importanței limbii în viața personală și comunitară permite elevilor să își exprime propriile opinii și să relaționeze

mesajul poetic cu experiența personală. Aceste activități stimulează implicarea afectivă și intelectuală a elevilor, favorizând interiorizarea valorilor promovate de text și dezvoltarea gândirii critice (Cerghit). Astfel, poezia lui Vasile Romanciuc devine un instrument eficient de educație identitară, contribuind la formarea unei conștiințe culturale și morale solide, necesare integrării armonioase a elevilor în comunitatea din care fac parte.

În aceeași direcție formativă se înscrie și abordarea temei familiei, prezentată în opera lui Vasile Romanciuc ca spațiu fundamental al afecțiunii, al protecției și al formării morale. Familia apare ca primul cadru educativ al individului, locul în care se transmit valorile morale esențiale și se conturează primele repere axiologice. În poezia „Mama”, autorul creează un univers liric dominat de iubire, grijă și devotament, evidențiind rolul determinant al părintelui în formarea personalității copilului și în transmiterea moștenirii morale [2, p. 9].

Textul poetic valorifică dimensiunea afectivă a relației părinte–copil, sugerând că educația morală nu se realizează prin constrângere sau autoritate formală, ci prin dragoste, exemplu personal și responsabilitate. Figura maternă este prezentată ca simbol al sacrificiului, al ocrotirii și al stabilității morale, devenind un reper de conduită și un model de valori. Prin această perspectivă, poezia subliniază ideea că familia reprezintă mediul primordial al interiorizării normelor morale și al dezvoltării empatiei.

Din punct de vedere educativ, poezia „Mama” oferă elevilor posibilitatea de a reflecta asupra propriilor experiențe afective și asupra relațiilor familiale, contribuind la dezvoltarea conștiinței morale și emoționale. Valorificarea didactică a textului prin conversații dirijate permite discutarea rolului familiei în formarea caracterului, în timp ce activitățile de reflecție personală stimulează autocunoașterea și exprimarea sinceră a sentimentelor. Redactarea unor compuneri cu caracter confesiv sau reflexiv îi ajută pe elevi să își exprime recunoștința față de valorile primite în familie și să conștientizeze importanța acestora în viața lor [3, p. 9].

Prin integrarea poeziei în activitatea didactică, literatura devine un instrument eficient de educație morală, favorizând dezvoltarea empatiei, a sensibilității afective și a respectului față de valorile familiale. Astfel, opera lui Vasile Romanciuc contribuie la formarea unei personalități echilibrate, capabile să valorizeze relațiile umane autentice și să își asume responsabilitatea față de moștenirea morală primită în cadrul familiei.

Promovarea responsabilității morale și a conduitei etice reprezintă o direcție esențială a operei lui Vasile Romanciuc, autorul abordând constant tema demnității umane și a asumării conștiente a propriilor fapte. În poezia „Omul”, discursul liric este construit în jurul ideii că valoarea individului nu este determinată de statut social sau de posesii materiale, ci de comportamentul moral și de capacitatea de a acționa responsabil în raport cu sine și cu ceilalți. Textul poetic propune o reflecție profundă asupra condiției umane, evidențiind faptul că demnitatea reprezintă fundamentul existenței morale [4, p. 35].

Poezia subliniază necesitatea asumării faptelor și a consecințelor acestora, sugerând că responsabilitatea morală este o componentă definitorie a identității umane. Omul este prezentat ca ființă morală, aflată permanent în situația de a alege între bine și rău, între responsabilitate și indiferență. Prin această perspectivă, textul poetic capătă o valoare axiologică pronunțată, transformându-se într-un îndemn la reflecție etică și la autocontrol moral.

Din punct de vedere educativ, poezia „Omul” oferă un cadru didactic adecvat pentru dezvoltarea conștiinței morale și a spiritului critic al elevilor. Valorificată în lecții cu caracter moral-civic, poezia poate stimula identificarea trăsăturilor morale pozitive, precum responsabilitatea, onestitatea, respectul față de ceilalți și demnitatea personală. Analiza mesajului poetic îi încurajează pe elevi să raporteze valorile promovate la propriul

comportament și la situațiile concrete din viața cotidiană, facilitând procesul de interiorizare a normelor etice (Vianu).

Prin discuții dirijate, dezbateri morale sau activități de reflecție personală, elevii sunt invitați să își exprime opiniile asupra importanței conduitei morale și să evalueze consecințele lipsei de responsabilitate. Aceste activități contribuie la formarea autonomiei morale și la dezvoltarea capacității de autoevaluare etică, transformând lectura literară într-o experiență formativă. Astfel, poezia lui Vasile Romanciuc devine un instrument educativ eficient pentru cultivarea valorilor morale fundamentale și pentru formarea unei personalități responsabile, capabile să își asume propriile alegeri și acțiuni.

Totodată, lirica lui Vasile Romanciuc evidențiază atașamentul față de tradiție și față de spațiul natal, prezentate ca repere esențiale ale continuității spirituale și morale. În poezia „Casa părintească”, autorul valorifică simbolic imaginea locului de origine, sugerând că acesta reprezintă nu doar un spațiu fizic, ci un nucleu al memoriei afective și al identității culturale. Casa părintească este asociată cu începuturile existenței, cu valorile primare și cu experiențele formative care modelează personalitatea individului, devenind un simbol al stabilității morale și al protecției spirituale, [5, p. 37].

Textul poetic subliniază ideea că tradițiile și valorile moștenite sunt transmise în mod firesc în cadrul comunității de origine, iar păstrarea acestora reprezintă o formă de respect față de trecut și față de identitatea culturală. Spațiul natal apare ca un reper axiologic, în care se conservă memoria generațiilor anterioare și se construiește sentimentul apartenenței. Prin evocarea casei părintești, poezia sugerează continuitatea dintre trecut, prezent și viitor, evidențiind rolul moștenirii culturale în menținerea echilibrului spiritual al individului.

Din perspectivă educativă, poezia „Casa părintească” oferă un cadru favorabil reflecției asupra propriei identități și asupra valorilor care definesc comunitatea din care elevii fac parte. Valorificată didactic, aceasta poate fi integrată în activități interdisciplinare, realizate în corelație cu istoria sau educația civică, facilitând înțelegerea contextului cultural și social al tradițiilor. Elevii pot fi stimulați să compare valorile prezentate în text cu experiențele personale sau cu realitățile comunității contemporane, dezvoltându-și astfel capacitatea de analiză și reflecție.

Prin activități de discuție dirijată, proiecte tematice sau texte reflexive, elevii sunt încurajați să conștientizeze importanța păstrării tradițiilor și a respectului față de spațiul natal ca elemente definitorii ale identității personale și colective. Astfel, poezia lui Vasile Romanciuc devine un instrument eficient de educație identitară și morală, contribuind la formarea unei atitudini responsabile față de moștenirea culturală și spirituală și la dezvoltarea unei conștiințe ancorate în valorile autentice ale comunității.

Din punct de vedere metodologic, textele lui Vasile Romanciuc pot fi integrate eficient în activitatea didactică prin utilizarea unor metode interactive, precum lectura expresivă, conversația euristică, jurnalul de lectură, dezbaterea morală și scrierea reflexivă. Aceste metode favorizează participarea activă a elevilor, dezvoltarea competențelor de comunicare și formarea gândirii critice, transformând lectura literară într-o experiență personală și semnificativă (Cerghit).

Prin simplitatea expresiei și claritatea mesajului, opera lui Vasile Romanciuc oferă profesorului un material didactic valoros, capabil să sprijine formarea conștiinței morale și spirituale a elevilor. Valorificarea textelor sale în procesul instructiv-educativ contribuie la dezvoltarea unor atitudini responsabile față de sine, față de familie și față de valorile comunității, susținând formarea unei personalități echilibrate, autonome și ancorate în valorile culturale autentice.

Bibliografie:
1. Romanciuc, Vasile. *Limba mea.* În: *Tata, mama și eu*. Chișinău: Editura Prut, 2014.
2. Romanciuc, Vasile. *Mama*. În: *Tata, mama și eu.* Chișinău: Editura Prut, 2015.
3. Ibidem.
4. Romanciuc, Vasile. *Omul.* Chișinău: Editura Prut, 2015.
5. Romanciuc, Vasile. *Casa părintească.* În: *Tata, mama și eu*. Chișinău: Editura Prut, 2014.

„MOARTEA CĂPRIOAREI” – GENIALIATEA VIZIUNII ARTISTICE

„MOARTEA CĂPRIOAREI” (DEER DEATH) – THE GENIUS OF ARTISTIC VISION

Diana MOISA,
Specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Liliana GROSU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Poemul „Moartea căprioarei” de Nicolae Labiș este o capodoperă a liricii postbelice, publicată în 1956. El ilustrează trecerea dureroasă de la copilărie la maturitate, printr-o experiență reală de vânătoare.*

Căprioara simbolizează inocența și frumusețea, iar moartea ei sugerează pierderea copilăriei. Actul vânătorii este motivat de nevoia de supraviețuire, pe fondul secetei. Conflictul interior al copilului evidențiază lupta dintre milă și necesitate. Relația tată–fiu marchează drumul inițiatic spre maturizare.

Criticii Nicolae Manolescu și Mihai Cimpoi subliniază profunzimea simbolică a operei. Poemul rămâne o meditație asupra vieții, sacrificiului și pierderii inocenței.

Cuvinte-cheie: *foamete, secetă, supraviețuire, moarte, jertfă, copilărie*

Abstract: *The poem “The Death of the Doe” by Nicolae Labiș is a masterpiece of post-war poetry, published in 1956. It illustrates the painful transition from childhood to adulthood, through a real hunting experience.*

The doe symbolizes innocence and beauty, and its death suggests the loss of childhood. The act of hunting is motivated by the need to survive, amid the drought. The child’s inner conflict highlights the struggle between mercy and necessity. The father-son relationship marks the initiatory path to maturity.

Critics Nicolae Manolescu and Mihai Cimpoi emphasize the symbolic depth of the work. The poem remains a meditation on life, sacrifice and the loss of innocence.

Keywords: *famine, drought, survival, death, sacrifice, childhood*

Poemul „Moartea căprioarei” de Nicolae Labiș este considerat o capodoperă ce sintetizează întreaga pildă poetică a autorului și reprezintă una dintre cele mai profunde și tulburătoare creații ale literaturii postbelice, în special, pentru că este creată prin prisma unghiului de vedere al unui copil, e viziunea dureroasă a foametei, a luptei pentru viață, văzută prin ochi de copil. Publicată în volumul „Primele iubiri” (1956), textul reconstituie un adevărat ritual al trecerii de la copilărie la maturitate și se structurează ca o adevărată

meditație asupra condiției umane, a raportului dintre nevinovăție, necesitate și responsabilitate existențială.

Opera ,,Moartea căprioarei”, inspirată de un eveniment real, l-a făcut celebru în rândul mai multor generații de adolescenți. Criticul Eugen Simion l-a supranumit, folosind o metaforă din basme, „buzduganul unei generații”, căci debutul lui Nicolae Labiș avea să anunțe generația lui Nichita Stănescu, cunoscută sub numele ,,generația șaizecistă”. Chiar însuși N. Stănescu mărturisește că „l-a invidiat” pentru strălucitul lui talent de a crea o așa capodoperă, la o vârstă juvenilă: „Nu-l iubeam – eram topit de invidie. Mi-a produs o impresie sublimă și deprimantă. Atunci nu puteam să cred că se poate scrie o poezie mai minunată decât „Moartea căprioarei”. Aș fi dat orice de pe lume, să fiu eu autorul acelei poezii. Norocul lui mi se părea uriaș...” [6, pp. 33-34].

Pentru a înțelege profunzimea viziunii, decodificarea sensurilor profunde ale poemului, dar și plasarea operei în spațiul de creație al literaturii postbelice, contextul biografic al operei ne poate ghida și dezvălui subtextele. ,,Moartea căprioarei” este o replică la povestirea lui Mihail Sadoveanu „În pădurea Petrișorului”. Dacă la Mihail Sadoveanu căprioara rămânea o delicată ființă a naturii, la Nicolae Labiș *căprioara* devine un simbol cu o încărcătură semantică remarcabilă, ea devine universul copilăriei, lumea ca mit: „*Mi se părea că trăiesc un mit/ Cu fata prefăcută-n căprioară*” – viziune determinată și de imaginația de copil, deprins cu basmele, cu poveștile și imaginarul irealist. De aici și reies valorile pe care poetul le atribuie acestui simbol, pentru că ea devine: ***frumoasa lumii***: „*Frumoasă jertfă a pădurii mele*”!, ***gingășia***: „*Ea s-arătă săltând și se opri/ Privind în jur c-un fel de teamă*”, „*Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș*”, ***delicatețea***: „*Și nările-i subțiri înfiorară apa*”, ***inocența***: „*Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit*”, ***sufletul***: „*O pasăre albastră zvâcnise dintre ramuri*”; este ***viața***: „*Și viața căprioarei spre zările târzii/ Zburase lin, cu țipăt, ca păsările toamna*”, iar în ultimă instanță – ***existența:*** „*Mi-a șuierat cu bucurie: - Avem carne*” [1, p. 465], într-un contrast afectiv cu sentimentul de tristețe, dar și de durere al copilului. Aceste sentimente trăite de copil fac ca tema, ideea, subiectul și eroii să aibă o dimensiune romantică, pe de o parte, dar și imprevizibilă, pe de altă parte. Așa cum relevă exegeții, stilul lui Labiș, caracterizat prin originalitatea metaforelor, metonimiilor, simbolurilor, are o structură mitică ca în poezia populară, ceea ce reprezintă o trăsătură a specificului național în poezie.

Căprioara este în esență un simbol feminin, al unei „fete”, fecioară cu suflet curat, delicată, gingașă în reacții. În poezia „Moartea căprioarei” simbolul poartă valoarea copilăriei, a ruperii foarte dureroase, căprioara însemnând o pierdere esențială, dar în numele vieții. Din perspectiva unei hermeneutici a simbolurilor, despre acest poem s-a spus că el ar reprezenta ,,o figurare a pătrunderii într-o nouă treaptă de vârstă, însoțită de pierderea purității și inocenței originale a copilăriei” [2, p. 29]. Imaginea căprioarei, ca simbol al purității și al sacrului, este îmbinată cu realismul dur și simbolismul pătrunzător, evidențiindu-se genialitatea artistică a poetului.

De asemenea, se merită de menționat că viața este un dar suprem, de aceea fiecare om este în drept să-și aleagă destinul pe care-l va urma în viață. În cazul acestui text, copilul este nevoit să aleagă între viața căprioarei și propria viață. Ideea transmisă de autor este că toți avem dreptul la viață, toți suntem egali în fața naturii, valoarea vieții este supremă în raport cu tot ce ne înconjoară. În numele vieții, al luptei pentru existență apare problema umanismului din noi, redată profund prin situația în care copilul trebuie să aleagă să mănânce sau să moară, să-și dea propria viață sau să jertfească viața unui animal, chiar dacă e cel mai blând și inocent.

Titlul operei este unul sugestiv, care scoate în evidență soarta tragică a căprioarei. Este format din două cuvinte, iar fiecare dintre ele are o semnificație puternică: „moartea”

reprezintă sfârșitul, soarta tragică, un fenomen inevitabil prin esența sa, dar evitabil în cazul vânatului; „căprioara” semnifică inocență, frumusețe, însăși lumea copilăriei, pe care personajul-copil este nevoit s-o piardă în lupta interioară și exterioară, în același timp, pentru viață.

Din punct de vedere structural, poemul este construit în 12 strofe, având o rimă și un ritm diferit. Fiecare strofă aprofundează cursul evenimentelor, se condensează în imagini contrastante, evocând o lume apocaliptică în care peste tot se zăresc „focuri-focuri... satanice jocuri...”, iar paralele cu această „planetă imensă, străină și grea”, apare imaginea inocentă, plină de grație a căprioarei. Epicul – nararea evenimentului – se întrepătrunde cu liricul – confesiunea tânărului, aflat pe un drum inițiatic. Printr-o experință de viață reală, copilul începe să înțeleagă lumea din perspectiva deșertăciunilor ei. Ca personaje prezente în text, tatăl și fiul apar la început ca două entități simbolice opuse: maturitate și copilărie. În finalul operei, copilul se apropie de condiția adultului al cărui martor a fost prin participarea la vânătoare.

Evenimentul autobiografic se suprapune cu motivul sadovenian. Poetul, în chip de copil, își însoțește tatăl la o vânătoare ilegală, care era determinată de condițiile foarte complicate ale luptei pentru existență. Seceta din 1946 îi determinase pe mulți să caute resurse de hrană. De aceea, poetul face precizarea:

„Dar legea ni-i deșartă și străină
Când viața-n noi cu greu se mai anină,
Iar datina și mila sunt deșarte,
Când soru-mea-i flămândă,
bolnavă și pe moarte”,

ceea ce arată starea familiei și motivația actului vânătorii. În acest sens, lumea îi apare copilului vrăjmașă: „Pășesc ca pe-o altă/ Planetă, imensă, străină și grea”, pentru că este dominată de spectrul morții: „Seceta a ucis orice boare de vânt”. Până și soarele, altădată dătător de viață, generatorul vieții, are și el aceeași soartă: „Soarele s-a topit și a curs pe pământ”. Din motiv că sunt uscate pădurile, ele iau foc ușor: „Peste păduri tot mai des focuri, focuri,/ Dansează sălbatice, satanice jocuri”. Această atmosferă îi creează copilului senzația că el este cauza unei lumi răsturnate pe dos, că mâinile lui sunt mâinile vărsătoare de sânge, iar imaginea naturii se proiectează pe propria-i imagine:

„Ce-ngrozitoare înserare plutește-n univers!
Pe zare curge sânge și pieptul mi-i roșu, de parcă
Mâinile pline de sânge pe piept mi le-am șters”.

Astfel, putem considera că senzația copleșitoare de secetă, de carbonizare a lumii materiale, de răsturnare a rânduielilor firii („cerul ferbinte și gol”, „soarele s-a topit și a curs pe pământ”, „brazii mă zgârâie, răi și uscați”) e, în chipul cel mai convingător liric, utilizată în poem cu multe înțelesuri afective:

„Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineții,
Și stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele!”

Deși și-ar dori ca să trăiască, e în momentul când aproape este cu prada vânătorii în mână, în sine copilul are o luptă contradictorie exprimată prin interjecția „vai” (prezentă de două ori în text), urmată urmată de repetiția „să nu mai vii, să nu mai vii” și „vai, cum doream ca pentru-ntâia oară/ bătaia puștii tatii să de greș”.

Se remarcă evident momentul morții, care este dramatizat și amplificat ca un moment de importanță cosmică, fiindcă angajează universul interior al copilului-poet:

„Dar văile vuiră. Căzută în genunchi

Își ridicase capul, îl clătină spre stele,
Îl prăvăli apoi, stârnind pe apă
Fugare roiuri negre de mărgele”.

Opera „Moartea căprioarei” cuprinde în ea tragedia că, pentru a se salva, omul este nevoit să ucidă ceea ce munții au cel mai nevinovat și mai frumos animal, căprioarele. În strădania omenească de a supraviețui, cel ce a ucis animalul nevinovat resimte, cu toată ființa sa, durerea că numai așa se mai putuse salva. Cel mai grav în această situație este faptul că copilul trebuie să-și spună cuvântul, îndemnat fiind de inima căprioarei scoasă în „unghiile” tatălui și propria-i inimă:

„Ce-i inimă? Mi-i foame! Vreau să trăiesc și-aș vrea…
Tu, iartă-mă, fecioară, – tu, căprioara mea!
Mi-i somn. Ce nalt e focul! Și codrul ce adânc!
Plâng. Ce gândește tata? Mănânc și plâng. Mănânc!”

Din cele relatate mai sus desprindem că „poezia este acea cantitate de zbucium spusă cu arta cuvântului, acele mari patimi: *a iubi*, *a te sacrifica*, *a spune adevărul*, *a nădăjdui*, *a dispera*, *a cânta* – toate devenite legi pentru a se adeveri Poetul” [3, p. 12]. Genialitatea operei „Moartea căprioarei” rezidă și în construcția imagistică: imaginile vizuale, auditive și tactile ce sunt juxtapuse într-o tensiune poetică imensă. Felul în care poetul descoperă drumul prin pădure, lumina șerpuitoare, „țipătul sfâșietor” al animalului sau „sângele cald” care transformă realitatea într-o experiență traumatică, evidențiază nu numai talentul excepțional al poetului, ci și maturitatea timpurie a acestuia. Cu toate acestea, identificăm alte motive și simboluri în opera analizată, cum ar fi: *motivul evocării vânătorii,* ce implică o sugestie a inițierii adolescentului în lumea maturilor; *cuiburile goale* – aprofundează sentimentul vinei; *motivul dramei* dureroase trăită de copil; *plânsul* copilului din text denotă compasiune, dar mai mult remușcare, vinovăție determinate de imposibilitatea de a salva animalul innocent, adică copilăria; și nu în ultimul rând, *motivul sângelui*, cel care sugerează vinovăția pe care o trăiește eroul liric.

Putem menționa că originalitatea artistică a operei lui Labiș constă în competența de a transforma un episod într-un simbol universal. Aici, poetul construiește o dublă perspectivă: pe de o parte, privirea copilului ce este dominată de sensibilitate și compasiune, iar pe cealaltă parte, din perspectiva adultului, care înțelege foarte bine iminența sacrificiului.

Poemul „Moartea căprioarei” a cunoscut o largă circulație în epocă, fiind inclus în manualele școlare până în prezent și recitat la diverse activități școlare și extrașcolare. Confirmarea valorică va fi dată, mai întâi de toate, de mediul școlar, de circulația operei printre cititorii de toate vârstele, și desigur, de critica literară.

Critica literară a evidențiat de nenumărate ori valoarea remarcabilă a acestui poem. În așa ordine de idei, criticul literar, Nicolae Manolescu consideră creația lui Labiș este drept o expresie a unei sensibilități autentice, capabile să redea dramatismul existenței într-o formă artistică de mare intensitate. De asemenea, Mihai Cimpoi evidențiază latura simbolică a poemului, interpretând-o ca pe o alegorie a sacrificiului și a pierderii inocenței.

În general, se poate afirma că „Moartea căprioarei” se impune ca o capodoperă a liricii românești prin profunzimea sa tematică, prin forță expresivă, dar și prin complexitatea viziunii artistice. Genialitatea lui Nicolae Labiș constă în capacitatea de a schimba o experiență personală într-o reflecție universală asupra condiției umane, atribuindu-i poeziei o valoare rezistentă și o semnificație constantă în cadrul canonului literar.

Bibliografie:

1. ALEXANDRESCU, Emil, GAVRILĂ, Dana. *Literatura română în analize și sinteze*, Ediția a III-a, revăzută și completată. Chișinău: Asociația Obștească PRINCEPS, 2000.
2. CIOBANU, M., NEGRIU, T. *Dicționar de motive și simboluri literare*. Chișinău, 2005.
3. LABIȘ, Nicolae. *Moartea căprioarei*. București, Editura tineretului, 1964.
4. LABIȘ, Nicolae. *Poezii*. București: Editura Cartex 2000, 2024.
5. STĂNESCU, Nichita, în revista: Basarabia, iulie, 1992, pp. 33-34.

REPERE TEORETICE PRIVIND COMUNICAREA DIDACTICĂ PRIN ÎNTREBĂRI ÎN ACTIVITATEA DE PREDARE, ÎNVĂȚARE ȘI EVALUARE

THEORETICAL LANDMARKS REGARDING DIDACTIC COMMUNICATION THROUGH QUESTIONS IN TEACHING, LEARNING AND ASSESSMENT

Iulia RAHUBENCO,
Specialitatea Limba și literatura română, FR 2301,
Coordonator științific: **Liliana GROSU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat*:* *Comunicarea didactică prin întrebări reprezintă o componentă esențială a procesului instructiv-educativ, fiind valorificată prin metoda conversației. Aceasta se bazează pe interacțiunea dintre profesor și elevi, realizată prin alternanța întrebărilor și răspunsurilor, cu scopul de a facilita învățarea și evaluarea. Conversația didactică stimulează participarea activă a elevilor, dezvoltarea competențelor de comunicare și argumentare, precum și motivația pentru învățare. Prin întrebări, profesorul creează contexte de reflecție și contribuie la dezvoltarea gândirii critice și a metacogniției.*

Formularea corectă a întrebărilor presupune claritate, concizie, gradare și adaptare la nivelul elevilor. În evaluare, întrebările funcționează ca itemi de evaluare orală, oferind feedback imediat și sprijinind autoreglarea învățării. În concluzie, comunicarea prin întrebări optimizează procesul didactic și contribuie la formarea competențelor elevilor.

Cuvinte-cheie*:* *comunicare didactică, întrebări didactice, conversație didactică, metacogniție*

Abstract: *Didactic communication through questions represents an essential component of the educational process, being used through the conversational method. It is based on the interaction between teacher and students through questions and answers, aiming to facilitate learning and assessment. Didactic conversation stimulates active student participation, communication and argumentation skills, as well as learning motivation. Through questions, the teacher creates contexts for reflection and contributes to the development of critical thinking and metacognition.*

Proper formulation of questions requires clarity, conciseness, grading, and adaptation to students' level. In assessment, questions function as oral evaluation items, providing immediate feedback and supporting learning self-regulation. In conclusion, communication through questions optimizes the teaching process and supports the development of students' competencies.

Keywords: *didactic communication, questioning, didactic conversation, metacognition.*

Experiența practică demonstrează faptul că comunicarea didactică prin întrebări reprezintă o componentă esențială a procesului instructiv-educativ, fiind valorificată în mod deosebit prin metoda conversației. Aceasta face parte din categoria metodelor de comunicare frontală, orală și se bazează pe interacțiunea dintre profesor și elevi, realizată prin alternanța întrebărilor și răspunsurilor, cu scopul de a stimula gândirea activă a elevilor, de a verifica nivelul de înțelegere a conținuturilor predate și de a facilita construirea progresivă a cunoștințelor, necesare pentru orice disciplină. Prin intermediul întrebărilor bine formulate, profesorul poate orienta demersul cognitiv al elevilor, poate încuraja participarea acestora și poate crea un climat favorabil dialogului și reflecției.

În același timp, această metodă contribuie la dezvoltarea competențelor de comunicare, deoarece elevii sunt antrenați să-și exprime ideile coerent, să argumenteze și să relaționeze cu ceilalți participanți la actul educațional. Astfel, conversația didactică nu reprezintă doar un instrument de transmitere a informațiilor, ci și un mijloc eficient de formare a gândirii critice și de cultivare a unei atitudini active față de învățare și de exprimare a gândurilor, opiniilor, ideilor.

Comunicarea prin întrebări valorifică atât gândirea convergentă, cât și pe cea divergentă și reprezintă un autentic instrument de evaluare a competențelor școlare [6, p. 147].

Atât în educația tradițională, cât și în cea modernă, conversația didactică are un înalt potențial formativ, deoarece stimulează participarea activă a elevilor, dezvoltă competențele de comunicare și argumentare și susține motivația intrinsecă pentru învățare. Prin intermediul întrebărilor, profesorul creează contexte de reflecție, favorizând dezvoltarea gândirii critice și a inteligenței reflexive.

Un rol important al întrebărilor este acela de a implica elevii în procesul de construire a cunoașterii. De exemplu, întrebările anticipative sau reflexive („Despre ce credeți că este vorba?”, „Cum ați fi procedat?”) orientează elevii spre analiză, interpretare și exprimarea opiniilor personale. În acest sens, utilizarea jurnalului reflexiv contribuie la conștientizarea achizițiilor cognitive și la transferul cunoștințelor în contexte noi [5, p. 45].

Pentru eficiența comunicării didactice, formularea întrebărilor trebuie să respecte anumite rigori:

- să fie clare și precise, evitând ambiguitatea;
- să fie concise și centrate pe un conținut bine delimitat;
- să fie logic structurate și gradate ca dificultate;
- să fie pregătite în prealabil, în concordanță cu obiectivele lecției;
- să țină cont de timpul de gândire necesar elevilor [4, p. 128];
- să stimuleze operațiile gândirii (analiză, sinteză, comparație, generalizare etc.);
- să fie variate, pentru a acoperi diferite niveluri cognitive;
- să fie susținute de suport perceptiv (modele, materiale vizuale, audio-video) [6, p. 155].

În opinia mai multor exegeți există mai multe tipuri de întrebări, clasificate în dependență de criterii diverse, dar care să asigure înțelegerea și interacțiunea. În articolul *Comunicarea prin întrebări*, Grosu Liliana explică câteva tipuri, în conformitate cu criterii diferite. Bunăoară, „cea mai tradițională și simplă clasificare e *în conformitate cu forma de înregistrare a răspunsurilor* și pune în evidență de 3 tipuri de întrebări: deschidere, închidere și orientate” [2].

După un alt criteriu, *după conţinutul informaţiei vizate*, disting alte trei categorii de întrebări: faptice, de opinie și de cunoștințe [2]. De asemenea, autoarea pune în evidență și tipologia întrebărilor în conformitate cu taxonomia lui Bloom.

Diversitatea tipurilor de întrebări contribuie la atingerea obiectivelor didactice. Astfel, în cadrul activităților didactice pot fi utilizate:

- **întrebări de clarificare** au rolul de a verifica înțelegerea corectă a informațiilor de bază dintr-un text. Ele ajută elevii să lămurească sensuri de cuvinte, situații sau relații dintre personaje. De exemplu din textul: *Ceasul bunelului*, după Spiridom Vangheli: „De ce oare tata nu i-a dat ceasul?”
- **întrebări de elaborare** îi determină pe elevi să dezvolte răspunsuri ample, să facă legături între idei și să interpreteze textul. Acestea stimulează gândirea critică și exprimarea personală. De exemplu din textul: *Suntem un popor păşnic*, după Nicolae Dabija: „Cum sunt moldovenii?”
- **întrebări argumentative** solicită formularea unor opinii susținute prin dovezi din text. Ele dezvoltă capacitatea de a construi argumente și de a justifica puncte de vedere. De exemplu, în studiul operei Luceafărul de Mihai Eminescu: „Consideri că Hyperion este un simbol al geniului neînțeles? Argumentează-ți răspunsul cu exemple din text”.
- **întrebări factuale** vizează identificarea unor informații concrete, explicite în text. Ele sunt utile mai ales în etapa inițială a învățării. De exemplu, din textul: *Fereastra magică din presă*: „Cine se rostogolea în toate direcțiile?”
- **întrebări aplicative și demonstrative** îi provoacă pe elevi să aplice cunoștințele dobândite în contexte noi sau să demonstreze anumite trăsături literare. De exemplu, din textul: *Fereastra magică din presă*: „Cum a înțeles băiatul că aceștia au fost colegii lui?”.

Întrebarea constituie o cheie de dialog în procesul de predare-învățare, dar, în același timp, un instrument eficace în cea de-a treia componentă a procesului didactic – evaluarea. În cadrul procesului de evaluare, întrebările funcționează ca itemi de evaluare orală/ scrisă, permițând verificarea nivelului de înțelegere și dezvoltarea capacității de exprimare orală sau scrisă. Majoritatea itemilor formulați într-un test de evaluare iau forma întrebărilor, deoarece întrebările constituie modalitatea cea mai directă și eficientă de a accesa nivelul de cunoștințe, înțelegere și aplicare al elevilor, permițând evaluarea atât a achizițiilor cognitive, cât și a capacității de analiză și sinteză. Prin formularea lor adecvată, itemii pot acoperi diferite niveluri de complexitate, de la reproducerea informațiilor până la gândirea critică și rezolvarea de probleme. Această modalitate facilitează oferirea de feedback imediat și adaptarea demersului didactic în funcție de nevoile elevilor, de nivelul lor de percepție și experiență.

Întrebările au rolul de a măsura în mod obiectiv performanțele elevilor, de a oferi feedback relevant asupra progresului acestora și de a orienta demersul didactic ulterior. În același timp, întrebările din cadrul testelor contribuie la consolidarea cunoștințelor, la identificarea lacunelor și la stimularea capacității elevilor de a reflecta asupra propriului proces de învățare.

Comunicarea prin întrebări are și o importantă dimensiune metacognitivă. Elevii sunt încurajați să își monitorizeze propriul proces de învățare, să formuleze întrebări, să emită ipoteze, să argumenteze și să reflecteze asupra propriilor strategii cognitive. Acest proces contribuie la dezvoltarea autonomiei în învățare și la formarea competențelor de autoevaluare și autoreglare. În acest sens, sunt relevante practici precum autoevaluarea, autocorecția, autoanaliza și automotivarea [3, p. 234].

De asemenea, interacțiunea bazată pe întrebări susține colaborarea în grup, schimbul de idei și reconstrucția cunoașterii în context social. deoarece creează un cadru deschis în care fiecare participant este invitat să contribuie activ la procesul de învățare. Întrebările adresate în cadrul grupului nu doar solicită răspunsuri individuale, ci stimulează dialogul, confruntarea de opinii și negocierea sensurilor, elemente esențiale pentru învățarea autentică.

Prin acest tip de interacțiune, elevii sunt încurajați să asculte perspective diferite, să-și revizuiască propriile idei și să construiască în mod colectiv noi înțelesuri. Astfel, cunoașterea nu mai este percepută ca un produs finit transmis de profesor, ci ca un proces dinamic, rezultat al cooperării și reflecției comune.

În plus, întrebările bine formulate pot orienta activitatea grupului, pot clarifica neînțelegerile și pot aprofunda discuțiile, contribuind la dezvoltarea abilităților de comunicare, argumentare și gândire critică. În acest sens, interacțiunea bazată pe întrebări devine un instrument esențial pentru formarea competențelor sociale și cognitive, pregătind elevii pentru participarea activă și responsabilă în diverse contexte sociale

În acest proces, profesorul are rolul de facilitator, organizând activitatea și stimulând participarea activă a tuturor elevilor. Proiecțiile reflexive necesită timp pentru exprimare, motiv pentru care cadrul didactic trebuie să asigure un timp adecvat de reflecție elevilor [1, p. 109].

În concluzie, comunicarea didactică prin întrebări reprezintă un instrument fundamental în procesul de predare-învățare-evaluare. Prin formularea adecvată a întrebărilor și valorificarea răspunsurilor elevilor, cadrul didactic poate sprijini dezvoltarea gândirii critice, a competențelor comunicative și a autonomiei în învățare, contribuind astfel la eficiența actului educațional.

Bibliografie:

1. ANTOCI, D. *Motivația de autorealizare în activitate colectivă și de comunicare în proces de învățare.* În: Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiuni învățământului modern general și universitar, 27 – 28 octombrie 2017, Chișinău, Republica Moldova: UST, vol. I.
2. GROSU, Liliana. *Comunicarea prin întrebări*, disponibil pe: https://www.researchgate.net/publication/360218123_COMUNICAREA_PRIN_INTREBARI_COMMUNICATION_THROUGH_QUESTIONS [accesat 21.04.2026].
3. JOIȚA, E. *Educație cognitivă. Fundamente. Metodologie*. Iași: Polirom, 2002.
4. PALII, Alexei. *Întrebarea şi răspunsul în comunicarea orală*. *Arta dialogului*. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, nr. 2-3, anul XIII, 2003.
5. PÂSLARU, Vl. *Introducere în teoria educaţiei literar-artistice*. Chişinău: Ed. Museum, 2001.
6. STRATAN, Victoria. *Conversaţia în contextul evaluării competenţelor şcolare*. În Conferință Științiică Internațională. Educația: factor primordial în dezvoltarea societății, disponibil pe: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/111552

JOCUL DIDACTIC CA STRATEGIE DE FORMARE A COMPETENȚEI DE COMUNICARE ORALĂ LA ELEVI

DIDACTIC GAME AS A STRATEGY FOR TRAINING ORAL COMMUNICATION COMPETENCE IN STUDENTS

Cristina ȚÎCĂU,
Specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Valeriana PETCU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Competența de comunicare orală reprezintă un pilon fundamental al învățământului primar, fiind esențială atât pentru succesul școlar, cât și pentru integrarea socială. Lucrarea de față analizează rolul jocului didactic ca metodă activ-participativă în dezvoltarea acestor abilități la elevi. Prin îmbinarea elementelor ludice cu obiectivele instructiv-educative, jocul didactic contribuie la diminuarea barierelor psihologice și la stimularea exprimării lingvistice. Articolul abordează cadrul teoretic al comunicării orale, funcțiile formative ale jocului didactic și oferă exemple practice pentru dezvoltarea structurilor fonetice, lexicale și gramaticale. Rezultatele evidențiază faptul că integrarea sistematică a jocurilor didactice în curriculumul disciplinei Limba și literatura română asigură o dezvoltare armonioasă a personalității elevului, transformând procesul de învățare într-o experiență atractivă și eficientă.*

Cuvinte-cheie: *joc didactic, comunicare orală, învățământ primar, competență lingvistică, învățare activă*

Abstract: *Oral communication competence is a fundamental pillar of primary education, essential for both academic success and social integration. This paper explores the role of the didactic game as an active-participatory method in developing these skills in students. By combining ludic elements with instructional goals, the didactic game reduces psychological barriers and stimulates linguistic expression. The article analyzes the theoretical framework of oral communication, the formative functions of the didactic game, and provides practical examples for developing phonetic, lexical, and grammatical structures. The findings suggest that the systematic integration of didactic games into the Romanian language curriculum ensures a harmonious development of the student's personality, transforming the learning process into an engaging and effective experience.*

Keywords: *didactic game, oral communication, primary education, linguistic competence, active learning*

În contextul educațional contemporan, formarea competenței de comunicare orală reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai învățământului primar. Capacitatea elevului de a se exprima clar, coerent și adecvat în diverse situații de comunicare nu este doar un obiectiv lingvistic, ci și o premisă esențială pentru integrarea socială și succesul școlar general. Jocul didactic, prin natura sa hibridă care îmbină elementul ludic cu cel instructiv-educativ, se profilează ca o metodă activ-participativă de o eficiență remarcabilă în atingerea acestor deziderate.

Competența de comunicare orală nu se limitează la simpla cunoaștere a regulilor gramaticale sau la posedarea unui vocabular bogat. Ea implică o dimensiune pragmatică și funcțională, definită prin capacitatea de a recepta mesaje orale și de a produce discursuri

adaptate contextului, partenerului de dialog și intenției de comunicare [3, p. 40]. Conform programelor școlare actuale, această competență vizează atât aspecte fonetice (pronunție corectă, intonație), cât și aspecte lexicale, sintactice și logice [1, pp. 19-68].

Jocul didactic reprezintă o formă de activitate prin care se realizează sarcini de învățare într-o atmosferă de relaxare și entuziasm. Spre deosebire de metodele tradiționale, jocul elimină barierele psihologice, cum ar fi teama de eșec sau inhibiția, permițând elevului să experimenteze liber cu limbajul [2, p. 83].

Din perspectivă pedagogică, jocul didactic se distinge printr-un ansamblu de funcții esențiale, care contribuie în mod direct la eficientizarea procesului instructiv-educativ și la formarea competențelor elevilor.

În primul rând, funcția informativă vizează facilitarea achiziției de cunoștințe noi, în special a termenilor și structurilor lingvistice, într-un context relaxat și accesibil. Prin intermediul jocului, conținuturile sunt prezentate într-o manieră atractivă, ceea ce favorizează înțelegerea și asimilarea lor rapidă, fără presiunea caracteristică metodelor tradiționale.

În al doilea rând, funcția formativă are în vedere dezvoltarea proceselor cognitive fundamentale, precum gândirea, memoria și imaginația, dar și a abilităților sociale. Activitățile ludice implică elevii în sarcini care solicită cooperarea, comunicarea și luarea deciziilor, contribuind astfel la formarea unor comportamente sociale adecvate și la dezvoltarea competențelor de lucru în echipă.

Nu în ultimul rând, funcția motivațională (de motivare) transformă efortul intelectual într-o activitate plăcută și stimulativă. Caracterul atractiv al jocului menține interesul elevilor pe parcursul întregii activități didactice, reducând monotonia și sporind implicarea activă în învățare. În acest mod, elevii devin participanți activi la propriul proces de formare, ceea ce conduce la rezultate educaționale mai durabile și mai relevante.

Implementarea jocurilor didactice în orele de Comunicare în limba română (CLR) sau Limba și literatura română permite abordarea integrată a componentelor limbajului [1, p. 38].

Jocuri precum *„Cu ce sunet începe cuvântul?"* sau *„Telefonul fără fir"* sunt instrumente excelente pentru educarea auzului fonematic și corectarea pronunției.

Jocul didactic „Telefonul defectat” constituie o strategie eficientă de valorificare a învățării prin experiență, având ca obiective specifice identificarea structurii actului de comunicare, conștientizarea rolului unui bun ascultător și evidențierea factorilor de bruiaj care pot altera transmiterea mesajului. Mecanismul jocului, bazat pe transmiterea succesivă a unui mesaj în șoaptă, solicită o atenție auditivă sporită și o decodificare corectă a sunetelor, astfel încât mesajul final să corespundă celui inițial. În acest context, elevii devin conștienți de importanța clarității exprimării și a receptării corecte în procesul comunicării.

Dezvoltarea auzului fonematic și corectarea pronunției sunt susținute printr-o varietate de strategii ludice, integrate în activități didactice sistematice. În acest sens, distingerea sunetelor reprezintă o etapă fundamentală, realizată prin exerciții de tipul „cu ce sunet începe cuvântul”, care implică discriminarea fonemelor apropiate (de exemplu, perechi precum *b–p*). Aceste activități contribuie la formarea competenței fonetice, definită prin capacitatea de a percepe, diferenția și reproduce corect unitățile sonore ale limbii.

Un alt aspect esențial îl constituie fixarea bazei auditive, care presupune consolidarea relației dintre percepția auditivă și producerea verbală. Achiziția eficientă a unităților lexicale este condiționată de receptarea corectă a acestora, urmată de repetare și utilizare în contexte variate, ceea ce facilitează transferul în memoria de lungă durată.

De asemenea, corectarea prin imitație reprezintă o strategie didactică eficientă, bazată pe parcurgerea unor etape progresive: emiterea sunetului, receptarea acestuia,

imitarea modelului oferit de cadrul didactic și repetarea colectivă. Această succesiune metodică asigură interiorizarea corectă a structurilor fonetice și formarea deprinderilor de pronunție adecvată.

În completare, utilizarea denumirilor figurate facilitează învățarea sunetelor dificile prin asocieri sugestive și accesibile elevilor (de exemplu, asocierea sunetului „ș” cu „șuieratul șarpelui”). Astfel de analogii contribuie la ancorarea cunoștințelor în experiența concretă a elevilor, sporind eficiența procesului de învățare.

Importanța acestor activități este amplificată de specificul sistemului fonetic al limbii române, care include sunete și grupuri de sunete particulare (ă, î, â, ș, ț, ce, ci, che, chi etc.), susceptibile de a genera dificultăți de pronunție în absența unor exerciții sistematice. Prin integrarea jocului în demersul didactic, procesul de corectare a pronunției devine unul atractiv și lipsit de presiune, favorizând implicarea activă a elevilor și stimulând motivația pentru utilizarea corectă și expresivă a limbii.

Prin intermediul jocurilor de tipul *„Găsește cuvântul cu sens opus"* sau *„Lănțișorul cuvintelor"*, elevii își îmbogățesc și își activează vocabularul într-un mod dinamic și competitiv.

Jocurile didactice de tipul „Găsește cuvântul cu sens opus”, precum și activitățile bazate pe asocieri verbale, reprezintă strategii metodologice fundamentale pentru formarea și dezvoltarea competenței lexicale, înțeleasă ca abilitatea elevilor de a utiliza adecvat și eficient vocabularul în diverse contexte de comunicare. În acest sens, utilizarea antonimelor (de exemplu: *iarnă – vară*, *frumos – urât*, *bine – rău*) constituie un procedeu didactic esențial în procesul de semantizare a cuvintelor, facilitând înțelegerea și fixarea sensurilor prin raportare la contrast.

Impactul acestor activități asupra dezvoltării elevilor este unul multidimensional. În primul rând, ele contribuie la activarea și îmbogățirea vocabularului, întrucât exercițiile de identificare a sinonimelor și antonimelor nu doar introduc unități lexicale noi, ci dezvoltă și capacitatea de inferare a sensului din context. Acest demers favorizează o consolidare mai eficientă a achizițiilor în memoria de lungă durată.

În al doilea rând, astfel de jocuri stimulează dinamismul cognitiv și creativitatea. Activități precum „Scara cuvintelor”, care presupun organizarea lexicală progresivă pornind de la o literă sau o silabă dată, ori exercițiile de formare a unor cuvinte noi din structura unui cuvânt-suport (de exemplu, *UNIVERSALĂ*), solicită flexibilitatea gândirii și rapiditatea reacțiilor, contribuind la dezvoltarea competențelor lingvistice într-un mod interactiv.

De asemenea, integrarea elementului ludic favorizează manifestarea unui spirit competitiv constructiv, care acționează ca factor motivațional intrinsec. Competiția, valorificată în mod echilibrat, determină implicarea activă a elevilor, oferind feedback imediat și stimulând dorința de autodepășire, fără a genera presiuni negative.

Totodată, aceste activități promovează învățarea activă, în cadrul căreia elevul devine participant direct la propriul proces de formare. Prin caracterul lor interactiv și atractiv, jocurile didactice reduc stresul asociat metodelor tradiționale și creează un climat favorabil exprimării libere și experimentării lingvistice.

Importanța acestor strategii este cu atât mai evidentă în etapele incipiente ale învățării limbii, când este necesară formarea unui fond lexical minim, indispensabil comunicării cotidiene. În acest context, jocul didactic facilitează acumularea rapidă și eficientă a vocabularului de bază, transformând procesul de învățare într-o experiență plăcută, motivantă și profund interactivă.

Jocurile de rol și simulările de situații cotidiene (de exemplu, *„La magazin"*, *„De vorbă cu un personaj de poveste”*) forțează elevii să utilizeze structuri gramaticale complexe și să respecte regulile de politețe și de alternanță a rândului la cuvânt.

În cadrul acestor activități, elevii sunt puși în situația de a utiliza structuri gramaticale variate și, adesea, mai complexe, concomitent cu respectarea normelor de politețe și a regulilor de interacțiune verbală, precum alternanța rândului la cuvânt. Astfel, procesul de învățare depășește nivelul reproductiv, orientându-se spre aplicarea funcțională a cunoștințelor în contexte apropiate de realitate.

Aceste demersuri didactice stimulează spontaneitatea verbală, gândirea flexibilă și capacitatea elevilor de a formula întrebări și răspunsuri coerente și logice. Prin implicarea activă în situații simulate, elevii își dezvoltă nu doar competențele lingvistice, ci și abilitățile sociale și pragmatice, necesare pentru participarea eficientă la interacțiuni reale. În același timp, caracterul interactiv al jocului facilitează învățarea prin cooperare și negociere de sensuri, contribuind la consolidarea competențelor de comunicare interpersonală.

Integrarea sistematică a jocurilor didactice în procesul instructiv-educativ a demonstrat efecte pozitive asupra performanțelor școlare ale elevilor. Mediul ludic și atmosfera relaxantă diminuează stresul și inhibițiile specifice situațiilor formale de învățare, favorizând implicarea activă și exprimarea liberă. În aceste condiții, chiar și conținuturile considerate dificile, cum sunt regulile gramaticale, sunt asimilate mai ușor, prin intermediul unei comunicări autentice și semnificative.

De asemenea, învățarea prin joc contribuie la creșterea motivației intrinseci a elevilor, transformând actul educațional într-o experiență atractivă și captivantă. Prin experimentarea directă a conceptelor studiate și prin implicarea emoțională în activitate, se asigură o mai bună fixare și transferabilitate a achizițiilor, ceea ce conferă durabilitate învățării. În acest sens, jocul didactic nu reprezintă doar o metodă complementară, ci un instrument pedagogic valoros, capabil să optimizeze procesul de formare a competențelor de comunicare și să susțină dezvoltarea globală a personalității elevului. Aceste activități încurajează spontaneitatea și capacitatea de a formula întrebări și răspunsuri logice, pregătind elevul pentru interacțiuni reale [5, p. 23].

Pentru ca un joc didactic să își atingă obiectivele pedagogice, acesta trebuie să respecte o structură riguroasă, care include scopul didactic, sarcina didactică, elementele de joc și regulile jocului. Desfășurarea propriu-zisă presupune etape precum introducerea în joc, explicarea regulilor, demonstrația, executarea jocului de către elevi și, în final, evaluarea rezultatelor [2, p. 70]. Săvulescu [4, p. 11] subliniază importanța argumentării și a structurii logice chiar și în formele ludice de comunicare, elemente care pot fi cultivate prin reguli bine definite.

Jocul didactic nu este doar o pauză de la învățarea „serioasă”, ci o metodă fundamentală prin care instruirea devine auto-instruire. În formarea competenței de comunicare orală, acesta oferă contextul ideal pentru exersarea limbajului în condiții de comunicare autentică. Prin integrarea sistematică a jocurilor didactice în procesul de predare-învățare-evaluare, cadrul didactic asigură o dezvoltare armonioasă a personalității elevului, pregătindu-l pentru cerințele unei societăți bazate pe comunicare și interacțiune eficientă.

Bibliografie:

1. MOLAN, V. *Didactica limbii şi literaturii române pentru învăţământul primar*. București: Editura Miniped, 2006.
2. Norel, M. *Metodica predării limbii şi literaturii române în învăţământul primar*. Braşov: Editura Art, 2010.
3. Pânișoară, I.-O. *Comunicarea eficientă*. București: Editura Polirom, 2006.
4. Săvulescu, S. *Retorică și teoria argumentării*. București: Editura Comunicare.ro, 2003.

5. VICOl, N., BEŢIVU, A. *Valorificarea metodelor active în evaluarea competenţei de comunicare orală a elevilor din clasele primare*. În *Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2019.

STRATEGII MODERNE DE EVALUARE A COMPETENȚELOR DE COMUNICARE ÎN CADRUL DISCIPLINEI LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

MODERN STRATEGIES FOR ASSESSING COMUNICATION SKILLS IN THE SUBJECT OF ROMANIA LANGUE AND LITERATURE

Cristina PASCAL
Programul de studii: Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Valeriana PETCU**, dr., conf. univ.,
Centrul universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *În cadrul procesului instructiv-educativ, evaluarea îndeplinește o funcție reglatoare esențială, contribuind la orientarea, ajustarea și optimizarea activităților de predare și învățare. Prin caracterul său sistematic, evaluarea nu se limitează la constatarea rezultatelor, ci vizează și ameliorarea continuă a performanțelor elevilor, precum și perfecționarea demersurilor didactice care au generat aceste rezultate.*

Implementarea permanentă a evaluării permite atât cunoașterea și interpretarea nivelului de realizare a competențelor de către elevi, cât și intervenția oportună pentru îmbunătățirea acestora. În același timp, instrumentele și metodele de evaluare oferă cadrului didactic și elevului posibilitatea de a verifica gradul de atingere a obiectivelor educaționale, facilitând autoreglarea și adaptarea procesului de învățare.

Literatura de specialitate evidențiază diversitatea strategiilor și criteriilor de evaluare, subliniind necesitatea adaptării acestora la exigențele educației contemporane și la dinamica procesului de învățare. Astfel, evaluarea devine un proces flexibil și contextualizat, orientat spre valorizarea progresului individual și a performanțelor autentice ale elevilor.

În evaluarea performanței școlare sunt identificate, în mod curent, multiple strategii relevante, care reflectă tendința de diversificare și modernizare a practicilor evaluative, în acord cu paradigma educației centrate pe competențe.

Cuvinte-cheie: *metode, competențe, evaluare*

Abstract: *Within the instructional-educational process, assessment fulfills an essential regulatory function, contributing to the guidance, adjustment, and optimization of teaching and learning activities. Due to its systematic nature, assessment is not limited to merely recording results, but also aims at the continuous improvement of students' performance, as well as the refinement of the instructional approaches that generated these outcomes.*

The ongoing implementation of assessment enables both the understanding and interpretation of the level at which students have developed their competencies, and timely intervention for their improvement. At the same time, assessment tools and methods provide both teachers and students with the opportunity to verify the extent to which educational

objectives have been achieved, thus facilitating self-regulation and the adaptation of the learning process.

Specialized literature highlights the diversity of assessment strategies and criteria, emphasizing the need to adapt them to the demands of contemporary education and to the dynamic nature of the learning process. In this context, assessment becomes a flexible and contextualized process, focused on valuing individual progress and authentic student performance.

In evaluating school performance, a wide range of relevant strategies are currently identified, reflecting the trend toward diversification and modernization of assessment practices, in line with the competency-based education paradigm.

Keywords: *methods, competencies, assessment*

Evaluarea didactică stimulează motivația elevilor atunci când se bazează pe principiul pozitiv, fiind orientată spre depistarea și stimularea succesului, mai degrabă decât spre sancționarea eșecului. Un proces evaluativ corect nu trebuie să îi inhibe pe elevi, ci să acționeze ca un factor de încurajare pentru atingerea obiectivelor de studiu.

Procesul de evaluare se raportează în mod direct la obiectivele instructiv-educative și se corelează, totodată, cu procesele de predare și învățare, aflate într-o relație de interdependență și condiționare reciprocă. În acest sens, evaluarea nu are doar rol constatativ, ci contribuie activ la reglarea și optimizarea demersului didactic, conducând la ameliorarea proceselor de predare și învățare [1, p. 14].

Diferențele dintre evaluarea tradițională și cea modernă reflectă o schimbare de paradigmă, trecând de la un proces centrat pe control și sancționare la unul axat pe învățare și progresul elevului. În viziunea lui Ioan Cerghit, modernizarea perspectivei asupra evaluării școlare s-a realizat prin reconsiderarea acesteia ca parte integrantă a procesului de învățare, și nu ca o etapă separată a acestuia. Totodată, această schimbare de paradigmă implică renunțarea la caracterul exclusiv apreciativ al evaluării, determinat de reducerea sa la simpla verificare a cunoștințelor, în favoarea unei abordări formative, centrate pe sprijinirea progresului elevului și pe optimizarea actului educațional [1, p. 13].

Evaluarea bazată pe competențe este consacrată, în literatura de specialitate, drept o direcție fundamentală a educației contemporane, întrucât vizează dezvoltarea integrată a dimensiunilor cognitive, acționale și atitudinale ale personalității elevului. În acest context, Curriculum Național la Limba și literatura română pentru treapta gimnazială constituie un document normativ de referință, care reglementează organizarea procesului educațional, stabilește finalitățile învățării și configurează experiențele educaționale oferite elevilor în cadrul disciplinei.

Cercetările de specialitate și experiența practică din mediul școlar evidențiază faptul că procesul de evaluare devine eficient și își îndeplinește pe deplin funcțiile în condițiile unei integrări optime în activitatea didactică, ca parte constitutivă a acesteia. Astfel, evaluarea nu este percepută ca o etapă distinctă sau izolată, ci ca o componentă organică a procesului de predare–învățare.

Acțiunile evaluative au rolul de a furniza informații relevante privind desfășurarea procesului de instruire și rezultatele obținute, în vederea reglării și perfecționării acestuia. Din această perspectivă, evaluarea capătă o dimensiune formativă și funcțională, contribuind la optimizarea continuă a demersului educațional.

Didacticienii contemporani recunosc în mod unanim importanța și necesitatea integrării evaluării în procesul de instruire și educație, subliniind că aceasta nu trebuie să fie concepută ca o activitate autonomă, impusă actului de învățare, ci ca un demers intrinsec,

profund integrat în structura acestuia. În acest sens, evaluarea devine un instrument de susținere a învățării, și nu doar de măsurare a rezultatelor.

Cu toate acestea, o problematică deschisă în plan teoretic și practic o constituie identificarea celor mai eficiente modalități de integrare a evaluării în procesul didactic, precum și selectarea strategiilor și tehnicilor adecvate pentru realizarea unor acțiuni evaluative relevante, coerente și adaptate contextului educațional.

Modernizarea procesului de învățământ presupune, în mod necesar, perfecționarea și diversificarea metodelor și tehnicilor didactice, înțelese ca modalități de organizare și valorificare a cunoștințelor și deprinderilor elevilor. Acestea se află într-o relație directă cu obiectivele didactice, tipul lecției, conținuturile abordate și particularitățile de vârstă ale elevilor, fiind adaptate în funcție de specificul contextului educațional.

De-a lungul evoluției sistemului educațional, metodele și tehnicile didactice au cunoscut un proces continuu de dezvoltare și diversificare, raportându-se atât la rolul cadrului didactic – în calitate de organizator și facilitator al învățării –, cât și la rolul elevului, considerat simultan subiect și obiect al procesului instructiv-educativ. În acest sens, tehnicile didactice contribuie la dinamizarea metodelor, facilitând tranziția rapidă între activități, stimulând inițiativa și creativitatea elevilor și sporind atractivitatea demersului didactic.

Competența specifică CS1 – perceperea identității lingvistice și culturale proprii în context național, prin manifestarea curiozității și toleranței – are drept finalitate dezvoltarea conștiinței lingvistice și culturale a elevilor, contribuind la valorizarea propriei identități și la formarea unei atitudini deschise față de diversitatea culturală. În acest cadru, strategiile moderne de evaluare a competențelor de comunicare se configurează ca un ansamblu coerent de metode, tehnici și instrumente orientate spre aprecierea capacității elevului de a recepta, interpreta și produce mesaje orale și scrise în contexte variate de comunicare.

Aceste abordări depășesc paradigma tradițională, centrată exclusiv pe reproducerea informațiilor, valorificând dimensiunea aplicativă, funcțională și interactivă a limbajului. Astfel, evaluarea competențelor de comunicare urmărește formarea unui elev capabil să utilizeze eficient limba română în situații autentice, să își exprime opiniile într-o manieră coerentă și argumentată, precum și să manifeste gândire critică și creativitate verbală. Din această perspectivă, procesul evaluativ este orientat spre dezvoltarea integrală a competențelor de receptare și exprimare orală și scrisă. În literatura de specialitate se face distincția între metoda de evaluare și tehnica didactică, aceasta din urmă fiind considerată un element constitutiv al metodei. Astfel, în viziunea lui Adrian Stoica, metoda de evaluare reprezintă traseul parcurs de cadrul didactic pentru a oferi elevilor posibilitatea de a demonstra nivelul de stăpânire a cunoștințelor și de formare a competențelor, prin utilizarea unor instrumente variate, adecvate scopului evaluativ [2, p. 15].

Într-o accepțiune generală, metoda didactică poate fi definită ca modalitatea prin care se structurează întregul demers instructiv-educativ, de la formularea competențelor vizate până la elaborarea și aplicarea instrumentelor de evaluare. Prin intermediul metodelor, se urmărește obținerea informațiilor necesare pentru fundamentarea deciziilor pedagogice, respectiv stabilirea măsurii în care obiectivele propuse au fost atinse și competențele formate la nivelul dorit.

Metodele didactice pot fi clasificate în funcție de diverse criterii, iar în procesul de predare–învățare–evaluare a disciplinei Limba și literatura română, fiecare metodă își are locul și rolul său specific. În practică, acestea sunt adesea utilizate în mod combinat, pentru a asigura eficiența activității elevilor și pentru a răspunde diversității stilurilor de învățare, contribuind astfel la realizarea unui demers educațional coerent, flexibil și centrat pe formarea competențelor [3, p. 58].

Un rol central în cadrul strategiilor contemporane de evaluare îl ocupă evaluarea autentică, caracterizată prin implicarea elevilor în sarcini corelate cu situații reale de comunicare. Aceasta se concretizează prin activități precum realizarea de proiecte, susținerea de prezentări orale, participarea la dezbateri și interviuri, precum și elaborarea de portofolii sau produse digitale. Prin aceste demersuri, elevii își demonstrează capacitatea de aplicare practică a achizițiilor teoretice, concomitent cu dezvoltarea competențelor de colaborare și reflecție critică.

De asemenea, evaluarea formativă reprezintă o componentă esențială, fiind orientată spre monitorizarea continuă a progresului școlar și furnizarea unui feedback constructiv. Această abordare facilitează identificarea dificultăților de învățare și ajustarea intervenției didactice, contribuind la implicarea activă a elevului în propriul proces de formare. În acest context, autoevaluarea și evaluarea reciprocă devin instrumente relevante pentru consolidarea autonomiei în învățare și a responsabilității față de propriile performanțe.

Integrarea tehnologiilor digitale în cadrul disciplinei Limba și literatura română are un rol determinant în modernizarea procesului de evaluare. Utilizarea platformelor educaționale, a testelor interactive, a prezentărilor multimedia și a diverselor aplicații digitale contribuie la diversificarea instrumentelor evaluative și la stimularea motivației pentru învățare. Totodată, aceste resurse facilitează evaluarea unor dimensiuni complexe, precum creativitatea, coerența discursivă și capacitatea de structurare a informației.

În același timp, strategiile evaluative contemporane pun accent pe individualizarea demersului educațional, prin adaptarea activităților de evaluare la particularitățile de vârstă, nivelul de dezvoltare și nevoile specifice ale fiecărui elev. Astfel, în clasele a V-a și a VI-a sunt promovate activități de descoperire a apartenenței la comunitatea lingvistică românească, prin exerciții, discursuri și jocuri de rol. În clasele a VII-a și a VIII-a accentul se deplasează spre reflecția personală și analiza fenomenelor culturale, iar în clasa a IX-a evaluarea se extinde către realizarea de proiecte interdisciplinare și expoziții tematice [5, p. 54].

Pentru evaluarea competențelor, curriculumul recomandă o gamă variată de activități și produse educaționale, precum albume și pliante tematice, prin intermediul cărora elevii pot valorifica tradițiile și elementele culturii locale și naționale, atât în format digital, cât și tipărit. De asemenea, sunt promovate ghiduri, postere și pagini web educaționale, orientate spre prezentarea informațiilor despre limba și cultura română. Evaluarea acestor produse se realizează în funcție de relevanța informațiilor, gradul de originalitate, calitatea estetică și modalitatea de prezentare.

Un instrument educațional deosebit de relevant este pașaportul lingvistic, integrat în Portofoliul European al Limbilor, utilizat în special la nivel gimnazial. Acesta permite elevului să își înregistreze competențele lingvistice, experiențele interculturale, certificările obținute și participarea la diverse activități educaționale. Prin utilizarea acestui instrument, se promovează autoevaluarea și reflecția asupra parcursului individual de învățare, facilitând totodată dialogul educațional dintre profesor și elev, într-o manieră predominant formativă.

În ansamblu, produsele de evaluare asociate competenței de comunicare valorifică dimensiunea cultural-identitară a disciplinei Limba și literatura română, contribuind la formarea unei conștiințe lingvistice și culturale integrate. Evaluarea implică activități de documentare, sinteză și creație, favorizând dezvoltarea competențelor cognitive, comunicative, estetice și interculturale într-un cadru autentic, dinamic și aplicativ.

Bibliografie

1. CERGHIT, I. *Sisteme de instruire alternative şi complementare de instruire. Structuri, stiluri, strategii.* Bucureşti: Editura Polirom, 2008.

2. STOICA, A. *Evaluarea progresului şcolar. De la teorie la practică.* Bucureşti: Ed. Humanitas Educational, 2003
3. Metode de învățământ. Iași: Polirom, 2006.
4. CUCOȘ, C. Teoria și metodologia evaluării. Iași: Polirom, 2008.
5. Ministerul Educației la Republicii Moldova. Curriculum Național pentru disciplina Limba și literatura română: ciclul gimnazial. Chișinău, 2019.

DIMENSIUNEA PATRIOTICĂ ȘI EDUCATIVĂ A OPEREI LUI NICOLAE DABIJA

THE PATRIOTIC AND EDUCATIONAL DIMENSIONS OF NICOLAE DABIJA'S WORK

Mariana Hajder,
Specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Valeriana PETCU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Nicolae Dabija este una dintre vocile reprezentative ale literaturii române din Basarabia. Opera sa se construiește pe două direcții esențiale: patriotismul și educația. Într-un context istoric marcat de presiuni asupra identității naționale, scriitorul transformă literatura într-un mijloc de rezistență culturală și de afirmare a adevărului istoric. Educația apare ca un instrument de păstrare a identității, iar cultura devine un spațiu al libertății interioare. Mesajul autorului este direct: cunoașterea istoriei și respectul pentru valori sunt esențiale în formarea individului. Stilul său este simplu, clar și expresiv. Limbajul accesibil permite transmiterea unor idei profunde către un public larg. Imaginile artistice sunt sugestive și emoționante, ceea ce amplifică impactul asupra cititorului. Opera lui Nicolae Dabija are o dublă valoare: patriotică și educativă. Ea apără limba și cultura națională, contribuind în același timp la formarea caracterului. Prin forța mesajului și claritatea stilului, creația sa rămâne actuală și necesară pentru noile generații.*

Cuvinte-cheie: *patriotism, opere, valoare, identitate națională*

Abstract: *Nicolae Dabija is one of the representative figures of Romanian literature from Basarabia, his work being built around two fundamental directions: patriotism and the educational dimension. In a historical context marked by pressure on national identity, the writer transforms literature into a means of cultural resistance and affirmation of historical truth.*

In his works, education is presented as an essential instrument for preserving national identity, while culture becomes a space of inner freedom and spiritual continuity. The author conveys the idea that respect for history, language, and moral values represents a fundamental element in shaping the individual and strengthening national consciousness.

Nicolae Dabija's literary style is characterized by clarity, expressiveness, and accessibility. His simple yet suggestive language allows profound ideas to reach a wide audience, while the artistic imagery intensifies the emotional impact of the literary message.

By combining aesthetic value with the moral and formative function of literature, the author successfully unites the artistic and educational dimensions of his work.

Thus, Nicolae Dabija's work has a double value: patriotic and educational. Through the promotion of the Romanian language, culture, and historical memory, the writer contributes to preserving national identity and shaping the moral character of readers. Due to the strength of its message and the relevance of its themes, his work remains significant and necessary for new generations.

Keywords: *patriotism, literary works, value, national identity*

Unul dintre cele mai pregnante motive din creația lui Nicolae Dabija este cel al patriotismului, înțeles atât ca atașament față de patrie, cât și ca o formă de rezistență în fața încercărilor de deznaționalizare a Basarabiei. Poezia sa devine o expresie a luptei pentru păstrarea limbii române, a tradițiilor și a memoriei istorice.

În volumul *O lacrimă pentru Basarabia*, Nicolae Dabija își exprimă suferința față de destinul tragic al Basarabiei, aflată sub influența unui regim opresiv. Prin versuri pline de dramatism, poetul evocă trecutul glorios al neamului românesc și condamnă nedreptățile istorice. Tema reîntregirii naționale este prezentă și în numeroase alte poezii, unde autorul își manifestă dorința ca românii de pe ambele maluri ale Prutului să fie din nou uniți.

În multe dintre poemele sale, Dabija face referiri la figuri istorice emblematice, precum Ștefan cel Mare, Mihai Eminescu sau Alexei Mateevici, subliniind continuitatea identitară a poporului român. *Simbolul limbii române* este, de asemenea, central în creația sa, fiind văzut ca un element fundamental al identității naționale. În poemul *Limba noastră cea română*, poetul transformă limba în simbol al unității și al rezistenței, arătând că aceasta este o punte de legătură între trecut, prezent și viitor.

Țara și *poporul, istoria* și *limba maternă, lumea satului, folclorul* și *credința ortodoxă* constituie tot atâtea ***teme majore*** ale operei lui Nicolae Dabija, fie că este vorba de poezie, proză, eseuri, publicistică ori de lucrări de popularizare a istoriei neamului.

Pentru Nicolae Dabija, afirmarea specificului național al românilor basarabeni a constituit, în permanență, o problemă prioritară. Prin creațiile sale poetice mai cu seamă, Nicolae Dabija și-a propus un dublu obiectiv: pe de o parte, acela de a face cunoscută spiritualitatea unui popor cu o vechime remarcabilă și cu un profil bine conturat, care îi dau dreptul să lupte pentru înfăptuirea idealurilor sale culturale, sociale și politice, iar pe de altă parte – să creeze versuri admirabile, izbutite sub raport artistic, fiindcă o caracteristică importantă a creației poetice a lui Nicolae Dabija o reprezintă tocmai preocuparea sa pentru ceea ce se cheamă realizarea artistică, pentru formă (nu doar pentru fond/conținut), pentru eufonie și muzicalitatea versurilor, pentru elementele de prozodie (strofă, măsură, ritm, rimă), pentru procedee artistice și figuri de stil, într-un cuvânt – pentru stil [1].

Patriotismul și *identitatea națională* sunt teme esențiale în opera lui Nicolae Dabija, fiind strâns legate de lupta pentru afirmarea identității românești în Basarabia. Scrierile sale, fie că sunt poezii, eseuri sau articole publicistice, reflectă angajamentul său față de valorile naționale și idealul unității românești.

Nicolae Dabija este considerat un militant activ al renașterii naționale, poziționându-se pe baricadele românismului, atât prin opera sa literară, cât și prin activitatea sa publică. De-a lungul carierei, el a susținut cu pasiune necesitatea reunificării celor două state românești și a vorbit despre persecuțiile la care au fost supuși românii basarabeni.

Un aspect central al identității naționale reflectate în opera sa este legătura cu *limba română*, *istoria, credința ortodoxă* și *tradițiile populare*. Aceste elemente constituie pilonii pe care Dabija își construiește viziunea despre identitatea românilor basarabeni, subliniind că aceasta nu este un dat, ci un construct, care trebuie susținut și apărat.

În poeziile sale, autorul reușește să îmbine un profund sentiment patriotic cu un rafinament artistic deosebit, versurile sale având o muzicalitate aparte. El face apel la simboluri puternice ale națiunii române, precum „*Țara”, „Neamul” și „Istoria*”, pentru a întări mesajul său naționalist.

De asemenea, literatura sa a jucat un rol important în procesul de reconstrucție a identității naționale a românilor basarabeni, mai ales după 1989. În această perioadă, scriitorii patrioți din Basarabia au avut un rol similar cu cel al pașoptiștilor din secolul al XIX-lea, implicându-se activ în promovarea limbii române și a valorilor naționale. Astfel, literatura lui Dabija nu este doar o formă de expresie artistică, ci și un instrument de luptă pentru afirmarea identității naționale.

Prin întreaga sa operă și activitate, Nicolae Dabija a fost un simbol al rezistenței culturale și al patriotismului românesc în Basarabia, contribuind decisiv la păstrarea și promovarea valorilor identitare ale românilor din acest spațiu.

Personalitate complexă, proteică şi polivalentă, autor a peste 80 de volume de poezie, proză, eseuri, publicistică, manuale și auxiliare didactice etc., Nicolae Dabija a fost un exponent de frunte al culturii și literaturii noastre, dar și un militant ca nimeni altul pe baricadele românismului. S-ar putea spune chiar că opera poetică a lui Nicolae Dabija reprezintă o veritabilă carte a identității naționale, un tratat sui-generis al identității, întrucât – așa cum vom încerca să argumentăm în cele ce urmează – „multe dintre poeziile sale surprind aspecte esențiale vizând identitarul românilor basarabeni, precum *teritoriul, istoria, strămoșii, eroii, limba maternă, folclorul, credința ortodoxă, satul, personalitățile culturale* etc.” [2, p. 60].

Imaginea *mamei îndurerate*, simbolizând *națiunea*, este o temă recurentă în literatura română, fiind întâlnită și la Vasile Alecsandri și Tudor Arghezi. De exemplu, în *Deșteptarea României*, Alecsandri utilizează simboluri familiare pentru a asocia ideea de patrie-mamă cu datoria copiilor de a o sluji, apelând la metafore care încurajează sacrificiul pentru libertate.

În poezia lui Nicolae Dabija, această asociere dintre mamă și țară este realizată într-un mod mai subtil, prin metonimie și alegorie. În elegia *Icoană*, apare o „femeie bătrână” care călătorește într-o căruță plină cu pământ, o imagine ce reflectă suferința și dorința de reîntregire națională: *„poate-și aducea strămoșii-acasă, / poate-și avea carul cu morminte?!”* Motivul comuniunii omului cu natura, frecvent întâlnit în literatura populară, este evidențiat prin personificarea lanului de grâu, care „*se zbate*” la trecerea carului.

O altă creație reprezentativă pentru subtema *Țara – Poporul* este oda *Țara mea de dincolo de Prut,* din volumul *Literatura are chipul lui Dumnezeu*, poem al cărui titlu a fost împrumutat, în 2019, unei culegeri cuprinzând editorialele publicate, în 2013, în *Literatura și Arta*. În prefața volumului *Literatura are chipul lui Dumnezeu,* Grigore Vieru spunea că autorul ei este nu doar „un animator al vieții politice”, ci și „un eminent publicist, inima celei mai vibrante publicații basarabene „*Literatura și Arta*”, în care curajosul bărbat răstoarnă aproape săptămânal câte o brazdă de aur la rubrica editorială *Vai de capul nostru!*”. [3, p. 7].

Țara mea de dincolo de Prut este mai mult decât o simplă odă, este o rugăciune la care se adaugă o invocație sacră, prin care poetul cere divinității să-l pedepsească dacă va renega vreodată apartenența sa la poporul român. Versuri precum: *„Țara mea de dincolo de Prut,/ Mi s-a dat poruncă să te uit… / Dar de-o fi să mi te uit, suflet al meu,/ Uite-mă pre mine, Dumnezeu!”* transformă poezia într-un jurământ liric profund, cu valoare morală și identitară. Această invocație amintește nu atât de *Odă (în metru antic)* – inspirată de o criză personală a lui Eminescu – cât mai degrabă de poezia sa de tinerețe, *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, în care se folosește alegoria pentru a exprima aspirații politice și idealuri naționale [4, p. 30].

În ansamblu, opera lui Nicolae Dabija „este o combinație între tradiție și modernitate, între angajamentul literar și implicarea social” [5, p. 45]. Eseistica și publicistica lui Dabija au fost esențiale în lupta pentru păstrarea identității românești în Basarabia. Volume precum *Libertatea are chipul lui Dumnezeu* și *Țara mea de dincolo de Prut* reflectă angajamentul său civic și eforturile de a susține valorile naționale, religioase și culturale. Prin textele sale, Dabija a fost o voce puternică împotriva represiunii ideologice și un promotor al adevărului istoric.

Bibliografie:

1. CHISCOP, Liviu. *Consonanța indelebilă fond - formă în creația poetică a lui Nicolae,* disponibil: https://anacec.md/files/Chiscop-rezumat%20%282%29.pdf
2. SIMION, Eugen. *Poezia e o bucuroasă tristețe.* În: *Prefață la Nicolae Dabija, „Fotograful de fulgere.” Poezii.* București: Minerva, 1998.
3. VIERU, Grigore. *Prefaţă,* în: *Nicolae Dabija. Libertatea are chipul lui Dumnezeu.* Craiova: Scrisul românesc, 1997.
4. CORINSCHI, Nina. *Poezie şi publicistică. Interferenţa limbajelor*. Chişinău, 2008.
5. GRATI, Aliona. *Fenomenul literar postmodernist: (Note de curs).* Ediţie revăzută şi completată. Chişinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2013.

SECȚIUNEA VIII: LIMBA ENGLEZĂ

THE EFFECT OF TEACHER AND PEER FEEDBACK TECHNIQUES ON STUDENTS' CONFIDENCE AND MOTIVATION: A DIDACTIC EXPERIMENT

IMPACTUL TEHNICILOR DE FEEDBACK OFERITE DE PROFESOR ȘI COLEGI ASUPRA ÎNCREDERII ȘI MOTIVAȚIEI ELEVILOR: UN STUDIU EXPERIMENTAL

Loredana GUIGOVA,
Specialitatea Limba engleză, gr. FE 2301,
Coordonator științific: **Irina PUȘNEI,** dr. lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *This study examines how feedback from teachers and peers influences students' confidence and motivation in learning English as a foreign language. The research was conducted as a classroom-based teaching experiment involving 27 students in the VIth and IXth at the "Ioan Vodă" Theoretical High School in Cahul and followed a mixed-methods approach, based on pre- and post-intervention questionnaires, classroom observations, reflective journals, and semi-structured interviews. The results show that feedback should not be viewed merely as a form of correction, but as a broader process of guidance and support that influences how students understand their performance and engage in classroom activities. In this regard, techniques such as providing cues, rephrasing, delayed correction, written feedback using symbols, and guided peer feedback contributed to increased participation by encouraging self-correction, reflection, and reduced anxiety. Teacher feedback was consistently associated with clarity and a sense of security, while peer feedback proved more effective when it was well-structured and supported by the teacher's validation. Overall, the effectiveness of feedback is not determined by the use of isolated techniques, but by how they are combined in teaching practice. To foster students' confidence and motivation, teachers are encouraged to incorporate both teacher feedback and peer feedback, using complementary techniques to ensure clarity, support, and responsiveness to students' needs.*

Keywords: *feedback techniques, teacher feedback, peer feedback, learner confidence, learner motivation*

Rezumat: *Acest studiu analizează modul în care tehnicile de feedback oferite de profesor și de colegi influențează încrederea și motivația elevilor în procesul de învățare a limbii engleze ca limbă străină. Cercetarea a fost realizată sub forma unui experiment didactic desfășurat în clasă, cu participarea a 27 de elevi din clasele a VI-a și a IX-a de la Liceul Teoretic „Ioan Vodă” din Cahul și a urmat o abordare mixtă, bazată pe chestionare aplicate înainte și după intervenție, observații la clasă, jurnale reflexive și interviuri semi-structurate. Rezultatele arată că feedbackul nu trebuie privit doar ca o formă de corectare, ci ca un proces mai amplu de ghidare și sprijin, care influențează modul în care elevii își înțeleg performanța și se implică în activitățile din clasă. În acest sens, tehnici precum oferirea de indicii, reformularea, corectarea întârziată, feedbackul scris cu simboluri și*

feedbackul între colegi, realizat într-un mod ghidat, au contribuit la creșterea participării, încurajând autocorectarea, reflecția și reducerea anxietății. Feedbackul profesorului a fost asociat în mod constant cu claritatea și un sentiment de siguranță, în timp ce feedbackul colegilor s-a dovedit mai eficient atunci când a fost bine structurat și susținut prin validarea profesorului. În ansamblu, eficiența feedbackului nu este determinată de utilizarea unor tehnici izolate, ci de modul în care acestea sunt combinate în practica didactică. Pentru a sprijini încrederea și motivația elevilor, profesorii sunt încurajați să integreze atât feedbackul profesorului, cât și feedbackul între colegi, prin utilizarea unor tehnici complementare, astfel încât să asigure claritate, sprijin și adaptare la nevoile elevilor.

Cuvinte-cheie: *tehnici de feedback, feedbackul profesorului, feedbackul între colegi, încrederea elevilor, motivația elevilor*

Foreign language learning requires not only the development of linguistic competence, but also sustained confidence, motivation, and active classroom participation. In the English as a Foreign Language (EFL) classroom, learners are expected to speak, write, and respond in a language they are still developing, which makes mistakes, revision, and continuous adjustment a natural part of learning. Under these conditions, feedback becomes particularly significant, since teacher and peer responses may either support progress or create hesitation, avoidance, and reduced motivation. For many learners, especially during speaking and writing activities, the emotional response to feedback influences participation as strongly as linguistic difficulty itself.

In educational research, feedback is understood as information provided in response to learner performance with the purpose of supporting improvement and regulating further learning. Its role extends beyond the correction of errors, as it also encourages reflection, self-assessment, and the regulation of subsequent learning actions. In classroom practice, feedback appears in different forms, including oral and written feedback, immediate and delayed responses, as well as teacher and peer feedback. It is also expressed through techniques such as hinting, reformulation, correction codes, and guided peer responses. For this reason, feedback must be understood not only as a corrective practice but also as an important factor influencing learners' confidence, motivation, and willingness to participate.

A didactic experiment was conducted at the Theoretical High School "Ioan Vodă" in Cahul and involved 27 learners from the 6th and 9th forms. The study examined how teacher and peer feedback techniques influenced learners' confidence and motivation during English lessons, with particular attention to speaking and writing activities. The analysis was based on questionnaires, semi-structured interviews, peer observations and reflective journals, which allowed both quantitative and qualitative interpretation of learners' responses.

The data revealed that feedback was perceived primarily as a source of guidance, confidence, and support rather than merely as error correction. Across both 6th and 9th forms, 100% of 6th form pupils and 94.12% of 9th form pupils stated that feedback increased their confidence in learning English, and 100% of 6th form pupils with 88.24% of 9th form pupils agreed that it helped them recognise progress and continue learning after mistakes. Moreover, clear differences appeared between speaking and writing activities. During oral tasks, delayed correction and private feedback were consistently preferred, as immediate public correction often caused hesitation, embarrassment, and interruption of fluency. In contrast, writing activities showed a clear preference for detailed written comments instead of simple grades, particularly when feedback addressed both mistakes and ideas rather than isolated grammatical errors. These findings suggest that the effectiveness of feedback depends not only on correction itself, but also on clarity, timing, and emotional safety. They confirm that

learners respond more positively to formative feedback that protects participation and supports self-correction than to evaluative feedback centred only on error identification.

A particularly important distinction emerged between teacher and peer feedback, as learners responded differently to these two sources of guidance and evaluation. Teacher feedback remained the most reliable source of support, with almost all pupils reporting that it helped them understand what needed improvement and increased their confidence during learning tasks. In contrast, peer feedback was accepted mainly when it was supported by clear criteria and teacher confirmation. In the pre-questionnaire, 100% of 6th form boys and 9th form boys were unsure about trusting checklist-based peer feedback, while 71.43% of 9th form girls also expressed uncertainty. After guided peer-feedback activities supported by checklists and clear assessment rubrics, agreement increased to 100% in most groups. Interview responses reflected the same tendency: “Sometimes my classmate says the correct answer, but I am not sure if it is right, so I wait for the teacher”. These findings show that peer feedback supported participation and reflection, but teacher feedback remained the principal source of trust, security, and final validation in the learning process.

Among specific feedback techniques, hinting, reformulation, and coded written feedback produced the strongest results. Reformulation generated the highest agreement, reaching full agreement in the 6th form and 88.24% in the 9th form, while hinting also showed consistently high acceptance across both classes. Correction codes were well received, reaching 80% in the 6th form and 85.72% in the 9th form after learners became familiar with the correction symbols and their functions. In contrast, echoing and repetition as corrective feedback showed the lowest acceptance, particularly echoing, which received no positive responses in the 6th form and only 5.88% in the 9th form. Reflective journals and peer observations confirmed the same pattern, showing stronger learner engagement when feedback encouraged self-correction and clear guidance rather than repetition or indirect signalling. These findings suggest that feedback techniques were most effective when they combined clarity, structure, and active learner involvement.

To address these findings, feedback practices in EFL classrooms should be organised in ways that strengthen confidence and reduce the fear of failure. A supportive and predictable classroom atmosphere is essential, since learners respond more positively when mistakes are treated as part of learning rather than as signs of failure. During speaking activities, delayed correction, private feedback, and reformulation help preserve fluency and encourage continued participation. In writing tasks, detailed comments, correction codes, and guided revision are more effective than simple grades because they provide learners with clear direction for improvement. Similarly, peer feedback becomes more productive when it is supported by clear criteria, structured checklists, and teacher confirmation, as trust increases when learners perceive correction as fair and reliable. In this way, feedback functions not only as a corrective tool but also as an important condition for motivation, autonomy, and long-term engagement in language learning.

In conclusion, feedback represents a central element of effective EFL teaching, as it shapes not only language development but also learners’ confidence and willingness to participate. Its value lies in transforming mistakes into opportunities for reflection and progress rather than sources of anxiety or withdrawal. When feedback is organised as guidance rather than judgement, it supports both learner autonomy and long-term engagement in the learning process.

Bibliography:

1. HARMER, J. 2001. *The Practice of English Language Teaching* (3rd ed.). Harlow: Longman [05.01.2026]. Available from: https://www.researchgate.net/profile/Bahram-

Kazemian/post/Can-anyone-help-with-learning-strategies-for-creating-autonomous-learners/attachment/59d6303ac49f478072ea06b5/AS%3A273601113067522%401442242996719/download/jeremy-harmer-the-practice-of-english-language-teaching.pdf

2. HATTIE, J., TIMPERLEY, H. 2007. *The Power of Feedback* [online]. Review of Educational Research, 77(1), p. 81-112 [01.04.2026]. Available from: https://simvilledev.ku.edu/sites/default/files/PD%20Resources/Hattie%20power%20of%20feedback%5B1%5D.pdf
3. HENDERSON, M., AJJAWI, R., BOUD, D., MOLLOY, E. (eds.) 2019. *The Impact of Feedback in Higher Education: Improving Assessment Outcomes for Learners* [online]. Cham, Switzerland: Springer Nature Switzerland AG [29.12.2025]. ISBN: 978-3-030-25112-3 (eBook). Available from: https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-12776953-e2d186faca.pdf
4. NARCISS, S. 2008. *Feedback strategies for interactive learning tasks.* In: SPECTOR, J. M., MERRILL, M. D., VAN MERRIENBOER, J., DRISCOLL, M. P. (eds.) *Handbook of research on educational communications and technology* (3rd ed.), p. 125-143. New York: Erlbaum.
5. PRICE, M., HANDLEY, K., MILLAR, J., O'DONOVAN, B. 2010. *Feedback: all that effort, but what is the effect?* [online]. Assessment & Evaluation in Higher Education, 35(3), p. 277-289 [02.01.2026]. ISSN: 0260-2938 (Print) 1469-297X (Online). Available from: https://www.researchgate.net/publication/240524714_Feedback_All_that_effort_but_what_is_the_effect
6. SADLER, D. R. 1989. *Formative assessment and the design of instructional systems*[online]. Instructional Science, 18, p. 119-144 [23.01.2026]. Available from: https://michiganassessmentconsortium.org/wp-content/uploads/Formative-Assessment-and-Design-of-Instructional-Systems.pdf
7. SHUTE, V. J. 2008. Focus on Formative Feedback [online]. Review of Educational Research, 78(1), p. 153-189 [18.01.2026]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/220017728_Focus_on_Formative_Feedback
8. WINNE, P. H., BUTLER, D. L. 1994. *Student cognition in learning from teaching*. In: HUSEN, T., POSTLETHWAITE, T. (eds.) *International encyclopaedia of education* (2nd ed.), p. 5738-5745. Oxford, UK: Pergamon.
9. WINSTONE, N. E., NASH, R. A., PARKER, M., ROUNTREE, J. 2017. *Supporting learners' agentic engagement with feedback: A systematic review and a taxonomy of recipience processes* [online]. Educational Psychologist, 52(1), p. 17-37 [03.01.2026]. ISSN: 0046-1520 (Print) 1532-6985 (Online). Available from: https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00461520.2016.1207538?needAccess=true

THE EFFECT OF PRE-READING ACTIVITIES ON ENGAGEMENT AND COMPREHENSION

EFECTUL ACTIVITĂȚILOR DE PRELECTURĂ ASUPRA IMPLICĂRII ȘI ÎNȚELEGERII

Sabrina ȘTIRBU,
Specialitatea Limba și literatura engleză, gr. FE 2401,
Coordonator științific: **Irina PUȘNEI, dr., lector. univ.**
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *In teaching English, it is very important to know how to structure the reading process so that students can understand the text. It is a big problem when gaps remain after reading it. The reading process consists of three stages: pre-reading, while-reading and post-reading. One of the most important stages in reading is pre-reading, which is like a catalyst that helps with effective reading comprehension. Pre-reading should not only have some simple activities before the text but should also stimulate students' attention to actively participate in it. The research problem of this study stems from the need to plan pre-reading activities as thoughtfully as possible in order to arouse students' interest and understanding of the written material. For this, different methods are used, such as Prediction, Brainstorming, Pre-questioning and Vocabulary Teaching. The main goal of this research is to investigate and validate the causal relationship between structured pre-reading activities and the improvement of students' ability to decode, comprehend, and actively engage with English texts. During the teaching period, an experiment was conducted on students in the 2nd and 8th grades of the "Ioan Vodă" Theoretical High School in Cahul. In total, 31 students aged 8–14 participated in the experiment. From these experiments conducted on both classes, it could be confirmed that vocabulary plays a primary role, and the success of text comprehension depends on how pre-reading activities are structured.*

Keywords: *reading, pre-reading, reading comprehension, pre-reading activities*

Rezumat: *În predarea limbii engleze, este foarte important să știi cum să structurezi procesul de citire astfel încât elevii să poată înțelege textul. Este o mare problemă atunci când rămân lacune după citire. Procesul de citire constă din trei etape: pre-lectură, lectura per se și post-lectură. Cea mai importantă etapă în citire este pre-lectura, care este ca un catalizator ce ajută la o înțelegere eficientă a textului. Pre-lectura nu ar trebui să includă doar câteva activități simple înainte de text, ci ar trebui să stimuleze și atenția elevilor în vederea implicării active în lectură. Problema de cercetare a acestui studiu rezidă din necesitatea de a planifica activitățile de pre-lectură cât mai atent posibil pentru a stârni interesul elevilor și înțelegerea materialului scris. Pentru aceasta se utilizează diferite metode, cum ar fi: Predicția, Brainstormingul, întrebări și predarea vocabularului. Scopul principal al acestei cercetări este de a investiga și valida relația cauzală dintre activitățile structurate de pre-lectură și îmbunătățirea capacității elevilor de a decodifica, înțelege și interacționa activ cu textele în limba engleză. În perioada de predare a fost realizat un studiu experimental cu elevii din clasele a II-a și a VIII-a din cadrul Liceului Teoretic „Ioan Vodă” din Cahul. În total, au participat 31 de elevi, cu vârste cuprinse între 8 și 14 ani. Din aceste experimente, efectuate pe ambele clase, a reieșit că vocabularul joacă un rol primordial, iar*

succesul înțelegerii textului depinde de modul în care sunt structurate activitățile de pre-lectură.

Cuvinte-cheie: *citire, pre-lectură, înțelegerea lecturii, activități de prelectură*

Many researchers (Farrell 2026, Hashemi Mobini, and Karimkhanlooie 2016), have analysed the reading process and its effects. It was concluded that reading is a collaborative process between the reader and the written text, ultimately providing meaning. Reading is also facilitated by prior knowledge. Reading comprehension is the result of what was to be understood from the text and what was known before the text. For effective reading comprehension, preparation before the text is also required, which is called the pre-reading stage. This aims to make the topic more familiar and capture students' attention, which is why it is very important.

The human mind needs a hook to hold onto new information. The student, through various activities before the text, develops his ability to recognise and think. This helps him connect the written information with his own experiences or thoughts. The knowledge obtained from the pre-reading stage must not only be understood but also applied in the following stages. This stage prepares the student for the tasks he will solve and increases his confidence, thereby boosting his motivation. It should be noted that without such activities, the text may not be fully understood. In short, this stage combines what is already known and what is to be learned.

In this study, the effect that pre-reading has on students' understanding and participation was specifically investigated. Pre-reading can include several activities, not just one; a single activity would be insufficient. The lesson plan must be very well thought out in order to increase students' reading comprehension as a product. This study also aims to show the differences between the methods used and the results they produce. It focuses specifically on the difference between using a single technique and several in the pre-reading stage. For this purpose, 4 techniques were chosen: Pre-questioning, Brainstorming, Prediction and Teaching Vocabulary. Each technique, according to the researchers, has its benefits, although some were somewhat doubtful. In the present experiment, these 4 techniques were taught, results were obtained and analysed. From these results, some conclusions were made, and it was discussed which techniques have a stronger effect and a higher success rate.

Several methods were used to research this topic. Firstly, the theoretical part was based on a review of various sources, including books, articles, and other electronic sources. This helped clarify the definition of reading comprehension and the various types of pre-reading strategies. Secondly, qualitative data were collected from observation sheets completed during other teachers' lessons. Thirdly, quantitative data from tests administered to students in the post-reading stage were examined. Finally, these data were analysed and compared to create conclusions.

Some findings resulted from the observed classes. It was observed that students in higher forms understand vocabulary better when it is presented differently from traditional methods that involve direct word-for-word translation. In matching exercises and gap-filling, students have the opportunity to learn the meanings of words by themselves through discovery and by putting new words in appropriate contexts. For younger forms, however, it is less effective; they require more special attention: the words and the chunks need to be translated and repeated in chorus to be memorised. Another very important observation is that students' attention is stimulated by the use of visual materials, such as images and presentations. Students become more active and eager to participate when the lesson is not limited to the textbook. Additionally, reading comprehension is not only based on what

happens in pre-reading but also on how that text is read in the while-reading stage. A better understanding emerged when students read the text in groups or pairs. Pre-reading and while-reading must align harmoniously for the reading comprehension to be ensured. Finally, several essential observations were made in the reading process, specifically in the pre-reading stage.

To collect qualitative data, a teaching experiment was conducted with students to demonstrate differences in pre-reading teaching techniques. Students from the 2nd and 8th forms of the “Ioan Vodă” Theoretical High School in Cahul participated in this study. The students’ ages ranged from 8 to 14 years. Since the groups had different levels of English language proficiency, the results were compared separately for each form. For both forms, 4 sets of tests were used: 2 for the 2nd form and 2 for the 8th form.

For the experiment, 2 lessons were chosen in the 8th form. It should be mentioned that the 8th form students were learning English as a foreign language. In the first part of the experiment, in the pre-reading stage, the vocabulary was taught in the traditional way with translation, followed by a task in which students had to predict what would come next in the text based on images. In the second part, only a pre-reading technique was used; students made predictions based on a set of words previously learned in the unit without translation, and at that time, the vocabulary was missing. Additionally, in the first part of the experiment, during the while-reading stage, the text was read in a group, but in the second part, it was read aloud. In both cases, in the post-reading stage, worksheets with exercises based on the reading text were given. The average results of the worksheets assessment were: in the first experiment, 7.346; in the second, 6.607.

It turned out that the method used in the first part of the experiment was the most useful, as the results showed that not all students understood all the words without translation. Obviously, the accuracy of this data is not guaranteed; for an experiment of this kind, a little more time is needed. But the result demonstrated the difference between these types of structuring of the pre-reading activity. It is observed from the figures that pre-reading is an important stage in teaching and that it should not be neglected; the more developed it is, the more the reading comprehension efficiency increases. And after these results, it was shown that using a visual material, like an image, suddenly changed the result. However, not only must the pre-reading method be well structured, but it also depends on the way the text is read. In the first part of the experiment, everyone was involved in the reading process, but in the second part, some students were not paying attention while the text was read aloud. Ultimately, several factors determine the quality of text comprehension, but pre-reading plays the most important role; it should not be forgotten that it collaborates with the other stages of the reading process.

The second experiment took place in the 2nd form, where 2 sets of tests were also offered in the post-reading stage in 2 different English lessons. In the pre-reading stage, in the first lesson, only one technique was taught: the pre-questioning technique, in which questions were given before the text to activate prior knowledge. And in the second lesson, the vocabulary was taught with translation and repeated aloud several times. This was followed by the presentation of images representing the learned words, and the students named what each represented, after which sentences were built with those new words. And the second activity in the pre-reading stage was brainstorming based on an image. In essence, a lot of work was done on vocabulary. During the while-reading stage, the text was read aloud and translated because the students were beginners in English. This reading method was used in both parts of the experiment. And the post-reading stage involved completing worksheets with exercises. The final results were: for the first part, 8.625, and for the second part, 8.125.

In this second experiment, the results show another difference, although it is not a large one; it differs from what is expected. First of all, in the early phase of the experiment only one pre-reading technique was used but the result was higher than in the second part of the experiment where the pre-reading was more developed, according to logic the results should have been the opposite but they are not because in the first part a test of a much easier level was offered compared to the second where sentences from the direct text were introduced in the item and the students chose true or false, but in the second test the students had the same type of exercise but with a higher degree of difficulty, in which the sentences were not only written exactly from the text but paraphrased. Through this experiment, it was intended to demonstrate that, even if the test is at a higher level, with good preparation in the pre-reading and while-reading stages, it is possible to achieve almost the same results as in the case of an easy test.

Overall, the study demonstrates that integrating well-structured pre-reading activities improves reading comprehension. Moreover, it increases students' motivation and makes the learning process more interactive. Therefore, teachers need to use a variety of pre-reading strategies to enhance both engagement and understanding in the English classroom.

Bibliography:

1. FARRELL, T. S. C., 2006. *Succeeding with English Language Learners*. United States of America: ISBN 1-4129-2439-1.
2. GIBBONS, P. 2002. *Scaffolding language scaffolding learning*. United States of America: Heinemann. ISBN 0-325-00366-1.
3. GRABE, W., STOLLER, F., L., 2013. *Teaching and Researching Reading.* [online]. United States of America: Routledge. [20.12.2025]. ISBN 978-1-4082-0503-7. Available from:
4. https://www.google.md/books/edition/Teaching_and_Researching_Reading/yqIuAgAAQBAJ?hl=ro&gbpv=1&dq=pre-reading+activities&pg=PA250&printsec=frontcover
5. HASHEMI, A., MOBINI, F., KARIMKHANLOOIE, G. 2016. *The Impact of Content-based Pre-reading Activities on Iranian High School EFL Learners' Reading Comprehension*. [online]. Journal of Language Teaching and Research [16.09.2025]. ISSN 1798-4769. Available from:
6. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/68500398/7c4860a41d8968f9729ece34e19a29294942-libre.pdf?1627894526=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DThe_Impact_of_Content_based_Pre_reading.pdf&Expires=1758058122&Signature=OARDNegfN3UBAg1eE~90v-EtpuTOMRY5GQF0v6c-WhOb9lP3JHeXAKV~XYdl26EDMjtCs1sfie5WMp33lR87X8DQLol9jlxNsDWVwTDtpGjBHm8OXunjcPmOLdoapqda7XDCkkp2TSqG5Xv2KPvtB11cRcvyikpTRjC9UoMWAW2HjbFHjNva9VOeF3vGkvO~8QesRKkPqlNiDBDODTb-sl0OFmhU6kgKlnMeGboH0HB6U1kXnnd-hMqtyL8LCnmJqFEes1x5te9pnepRHgWoy6yDOkQwBfbKY1mA-GCX3f4R52AWEiBPNGn3q8vj6~iO5airUnhw1lmxi9MMZ9e75g__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA
7. HEDGCOCK, J., S., FERRIS, D., R., 2009. *Teaching Readers of English Students, Text, and Contexts.* [online]. New York: Routledge. [20.12.2025]. ISBN 10: 0-415-99964-2. Available from: https://www.google.md/books/edition/Teaching_Readers_of_English/pW-QAgAAQBAJ?hl=ro&gbpv=1&dq=pre-reading+activities&pg=PA163&printsec=frontcover

8. MUTALIANI, S.M., OMULANDO, C., BARASA, P.L. 2023. *Effect of Pre-reading Activities on Learners' Performance in Reading Comprehension in Kenyan Secondary Schools*. [online]. Dubai, United Arab Emirates: Scholars Middle East Publishers [16.09.2025]. ISSN 2523-2223. Available from:
9. https://saudijournals.com/media/articles/JAEP_710_412-421.pdf
10. SCHUMM, J., S., 2006. *Reading Assessment and Instruction for All Learners.* [online]. New York: The Guildford Press. [20.12.2025]. ISBN-10: 1-59385-290-8. Available from:
11. https://www.google.md/books/edition/Reading_Assessment_and_Instruction_for_A/HJI7QMYE3BIC?hl=ro&gbpv=1&dq=reading+comprehension&pg=PA233&printsec=frontcover
12. VASYLJOVICH, S., V., 2025. *The Effective Use of Reading Strategies in EFL Classes.* [online]. [20.12.2025]. Available from:
13. https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/981/987
14. VIZENTAL, A. 2008. *Metodica predării limbii engleze*. România: Polirom . ISBN 978-973-46-0954-3.
15. VRUBLEVSKIS, V., 2015. *How to Teach Reading to the Net Generation Children.* [online]. Hamburg: Anchor Academic Publishing. [20.12.2025]. ISBN 978-3-95489-226-6. Available from:
16. https://www.google.md/books/edition/How_to_teach_reading_to_the_Net_Generati/ODpDCwAAQBAJ?hl=ro&gbpv=1&dq=post-reading&pg=PA18&printsec=frontcover

THE IMPACT OF COLLABORATIVE LEARNING THROUGH GROUP GAMES ON LEARNERS' MOTIVATION AND CLASS PARTICIPATION IN EFL CLASSROOMS

IMPACTUL ÎNVĂȚĂRII COLABORATIVE PRIN INTERMEDIUL JOCURILOR DE GRUP ASUPRA MOTIVAȚIEI ELEVILOR ȘI PARTICIPĂRII ACTIVE LA ORELE DE LIMBA ENGLEZĂ CA LIMBĂ STRĂINĂ

Maxim BOȘCOV,
Specialitatea Limba engleză, gr. FE 2301,
Coordonator științific: **Irina PUȘNEI,** dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *This study examines how collaborative learning through group games influences students' motivation and participation in English as a foreign language class activities. The research was conducted as a classroom-based case study involving 29 students from the 4th and 7th forms at the "Ioan Vodă" Theoretical High School in Cahul and followed a mixed-methods approach, based on questionnaires, systematic observations, and the teacher's reflective notes. The results show that group games contributed to increased motivation, reduced speaking anxiety, and improved class participation. Elementary school students were more actively engaged in activities involving movement, visual rewards, and emotional support. In contrast, secondary school students benefited more from tasks involving problem-solving, grammar-based interaction games, and shared responsibility. The study confirms that the effectiveness of collaborative learning depends*

not only on the use of games but also on the structure of the activities, a clear distribution of roles, and constant guidance from the teacher.

Keywords: *collaborative learning, group games, motivation, class participation, EFL*

Rezumat: *Acest studiu analizează modul în care învățarea colaborativă prin jocuri de grup influențează motivația elevilor și participarea acestora la orele de limba engleză ca limbă străină. Cercetarea a fost realizată sub forma unui studiu de caz desfășurat la ore, cu participarea a 29 de elevi din clasele a IV-a B și a VII-a C de la Liceul Teoretic „Ioan Vodă” din Cahul și a urmat o abordare mixtă, bazată pe chestionare, observații sistematice și note reflexive ale profesorului. Rezultatele arată că jocurile de grup au contribuit la creșterea motivației, reducerea anxietății de vorbire și îmbunătățirea participării active la lecție. Elevii din cicul primar au s-au implicat mai activ în activități bazate pe mișcare, recompense vizuale și sprijin emoțional, în timp ce elevii din ciclul gimnazial au beneficiat mai mult de sarcini care implicau rezolvarea de probleme, explicații gramaticale și responsabilitate comună. Studiul confirmă că eficiența învățării colaborative depinde nu doar de utilizarea jocurilor, ci și de structura activităților, distribuirea clară a rolurilor și ghidarea constantă a profesorului.*

Cuvinte-cheie: *învățare colaborativă, jocuri de grup, motivația elevilor, participare la clasă, limba engleză ca limbă străină*

Foreign language learning requires not only the development of linguistic competence, but also sustained motivation, confidence, and active classroom participation. In EFL classrooms, learners are expected to communicate in a language they are still acquiring, which often creates hesitation, anxiety, and passive involvement. Under these conditions, collaborative learning becomes particularly important, as it creates opportunities for learners to work together, share responsibilities, and participate in a less threatening environment. Collaborative learning is understood as an instructional approach in which learners work together in small groups to achieve shared learning goals. Rather than treating learning as an individual process, it emphasises interaction, peer support, and the co-construction of knowledge. In language classrooms, this approach is especially valuable because communication itself becomes both the means and the purpose of learning. Group games are among the most effective techniques for fostering collaborative learning because they combine language practice with movement, competition, cooperation, and emotional engagement.

A case study was conducted at the Theoretical High School “Ioan Vodă” in Cahul and involved 29 learners from the 4th and 7th forms. The study examined how collaborative learning through group games influenced learners’ motivation and class participation during English lessons over a five-week intervention period. The analysis was based on structured questionnaires, systematic classroom observation, and reflective teaching notes, which allowed both quantitative and qualitative interpretation of learner behaviour while others responded mainly when nominated directly by the teacher. In the 4th form, learners often limited themselves to short one-word responses or repetition after the teacher. These patterns showed that participation was strongly influenced by speaking anxiety and fear of making mistakes.

The introduction of collaborative group games produced an immediate, visible change in classroom atmosphere. Activities such as Hero Challenge Relay, Family Tree Treasure Hunt, and Wellness Success Ladder fostered stronger concentration, faster task completion, and greater emotional involvement than traditional workbook exercises. In the 7th form, during the first Hero Challenge Relay activity, 12 out of 16 learners participated voluntarily

in a group discussion, compared to only five or six during previous frontal questioning. Even pupils who were usually silent during grammar correction began discussing answers with peers when responsibility was shared within the group. This showed that collaborative learning reduced the psychological pressure associated with public speaking and created more balanced participation.

One of the most significant findings concerned the reduction of speaking anxiety. During collaborative activities, answers were first discussed inside the group before being presented publicly. This preparation stage reduced the fear of failure and increased confidence. In the 4th form, learners who were usually hesitant to answer individually produced more complete short sentences after group preparation. In the 7th form, grammar-focused tasks involving tag questions and Past Perfect structures showed similar improvement, as stronger learners explained the rules to weaker classmates before final answers were shared during the report-back session.

The questionnaire results strongly confirmed these observations. The strongest result appeared in the statement “Group games make English classes more interesting,” where 92.31% of the 4th form students selected “Always.” In the 7th form, 62.5% of the respondents selected “Always” and 18.75% selected “Often.” Younger learners demonstrated stronger emotional responses related to enjoyment and classroom comfort, while older learners showed stronger results in speaking more English and memory retention. For example, 75% of the 7th form learners selected “Always” for the statement “Group work helps me remember what we learn,” which was one of the most significant findings of the study. At the same time, the study showed that collaborative learning does not automatically guarantee equal participation. Stronger learners sometimes dominated the discussion while quieter pupils remained passive. The introduction of assigned roles such as speaker, writer, checker, and presenter significantly improved this imbalance. This demonstrated that successful collaborative learning depends not only on the use of games, but also on clear structure, visible individual responsibility, and teacher facilitation.

The study confirms that collaborative learning through group games represents an effective strategy for increasing learner motivation and class participation in the EFL classrooms. Its value lies not only in making lessons more enjoyable but also in creating safer, more interactive learning environments where learners are willing to communicate, support one another, and actively participate in the learning process.

Bibliography:

1. AL-RAHMI, W. M., et al. 2022. Social Constructivism Theory: Collaborative Learning and Simulation [online]. Frontiers in Computer Science. DOI: 10.3389/fcomp.2022.903212. Available from: https://doi.org/10.3389/fcomp.2022.903212
2. ALZUBI, A. A. 2024. Examining the effect of a collaborative learning intervention on EFL students [online]. Journal of Pedagogical Research. DOI: 10.33902/JPR.202425541. Available from: https://doi.org/10.33902/JPR.202425541
3. FRONTIERS IN EDUCATION. 2024. Promoting L2 learners’ critical thinking skills: the role of social constructivism and gamification [online]. DOI: 10.3389/feduc. 2024.1241973. Available from: https://www.frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feduc.2024.1241973/full
4. HORWITZ, E. K. 2001. Language anxiety and achievement [online]. Annual Review of Applied Linguistics. DOI: 10.1017/S026719050100006X. Available from: https://doi.org/10.1017/S026719050100006X

5. JOHNSON, D. W., JOHNSON, R. T. 2018. Cooperative Learning: The Foundation for Teaching [online]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/234563801_Cooperative_Learning
6. LI, H. 2025. Impact of collaborative learning on student engagement in college English programs [online]. Frontiers in Psychology. DOI: 10.3389/fpsyg.2025.1525192. Available from: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1525192
7. LONG, M. H. 1996. The role of the linguistic environment in second language acquisition. In: RITCHIE, W. C., BHATIA, T. K. (eds.) Handbook of Second Language Acquisition. San Diego: Academic Press. Available from: https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3657596
8. WINSTONE, N., BOUD, D., DAWSON, P., HERON, M. 2022. From feedback-as-information to feedback-as-process [online]. Assessment & Evaluation in Higher Education, 47(2), pp. 213–230. DOI: 10.1080/02602938.2021.1902467. Available from: https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02602938.2021.1902467

COMPARING THE EFFECTIVENESS OF SILENT READING VERSUS READING ALOUD IN COMPREHENSION DEVELOPMENT

COMPARAREA EFICACITĂȚII LECTURII ÎN GÂND FAȚĂ DE LECURA CU VOCE TARE ÎN DEZVOLTAREA ÎNȚELEGERII TEXTULUI

Lilia ROMAN,
Specialitatea Limba și literatura engleză, gr. FE 24 01,
Coordonator științific: **Irina PUȘNEI,** dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *As digital sources develop and students receive already synthesised information, their critical thinking and motivation to engage with complex texts diminish. It is therefore important for teachers and parents to implement effective reading strategies that restore active engagement. However, the decision of which reading strategy to adopt remains a debatable topic. This study evaluates the cognitive impact of silent and loud reading, determining which method more effectively fosters deep comprehension. Data were collected from primary and secondary school students at "Ioan Vodă" Theoretical Lyceum in Cahul through observational and experimental approaches. Participants were exposed to both modes of reading, using tests, handouts, and schoolbook exercises. The observational data indicate the teacher's preference towards reading aloud in lower grades, whereas employing silent reading in the 9th grade. 7th graders achieved high outcomes using either reading strategy, registering 95% during reading aloud and 92% during silent reading. The results for the 9th grade students vary slightly, with comprehension rates of 85.7% for silent reading and 77.9% for loud reading. Despite the predisposition towards vocalisation or internalisation of text, the results vary based on instructions and goals, and both reading methods should be applied.*

Keywords: *reading comprehension, silent reading, loud reading, skills, goals*

Rezumat: *Pe măsură ce sursele digitale se dezvoltă și elevii primesc informații deja sintetizate, gândirea lor critică și motivația de a se implica în studierea textelor complexe*

scad. Prin urmare, este important ca profesorii și părinții să aplice strategii eficiente de citire care să restabilească implicarea activă. Cu toate acestea, decizia privind strategia de lectură care trebuie adoptată rămâne un subiect controversat. Acest studiu evaluează impactul cognitiv al cititului în gând și al citirii cu voce tare, determinând care dintre aceste metode favorizează mai eficient comprehensiunea aprofundată. Datele au fost colectate de la elevii ciclurilor primar și secundar ai Liceului Teoretic „Ioan Vodă” din Cahul, prin abordări observaționale și experimentale. Participanții au fost expuși ambelor moduri de lectură, utilizând teste, fișe de lucru și exerciții din manualele școlare. Elevii din clasa a VII-a au obținut rezultate înalte folosind oricare dintre strategiile de citire, înregistrând 95% în timpul citirii cu voce tare și 92% în timpul citirii în gând. Rezultatele pentru elevii din clasa a IX-a prezintă mici variații, cu rate de înțelegere de 85,7% pentru citirea în gând și 77,9% pentru citirea cu voce tare. În ciuda predispozițiilor spre vocalizarea sau interiorizarea textului, rezultatele variază în funcție de instrucțiuni și obiective, iar ambele metode ar trebui aplicate.

Cuvinte-cheie: *înțelegerea textului citit, citirea în gând, citirea cu voce tare, abilități, obiective*

Reading is one of the main skills that contributes to learning, which is developed from an early age. As students transition from acquiring reading skills to learning by reading, the ability to extract, synthesise, and evaluate complex texts becomes their primary goal. Therefore, reading comprehension is an essential component in academic achievement and social implications. Nonetheless, not everyone can easily understand what is being read.

Reading comprehension is a complex task that coordinates several cognitive skills and abilities. Understanding a text takes into account a wide range of mental processes, including memory, attention span, and perception, as well as phonological awareness and rapid naming. Considering these, reading comprehension consists of two main components: decoding and language understanding. If the reader lacks in one of these areas, or in both, the comprehension process will be unsuccessful.

Adopting a reading strategy becomes a tool aiding comprehension. The two main methods of reading are silent reading and loud reading. To date, there has been little agreement on which reading mode is more effective for developing reading comprehension. Several scholars have demonstrated that students achieve higher understanding rates when reading silently and choose the silent way themselves. The noticeable benefits they opt for include the possibility to read rapidly without being distracted by noise. In contrast, Subedi, Sas and Adiarti point out the effectiveness of loud reading, not only for comprehension but also for increasing phonological awareness and motivation for self-expression. However, a number of studies on the topic have shown that comprehension is similarly affected by both modes of reading, permitting their use interchangeably. This paper examines the effectiveness of silent reading versus reading aloud in developing comprehension.

Data were collected through a mixed-methods approach, using observation and experiment as primary methods, during a four-week practicum from January 2026 to February 2026. Thirty-four students from the Theoretical Lyceum “Ioan Vodă” from Cahul, Moldova, participated in the study. The grades were selected using a judgmental sampling procedure. There were 17 students from 7th grade and 17 students from 9th grade studying English as a second language.

The qualitative data synthesised from the observation sheets provide an overview of how participants engaged with different types of reading. In the 3rd, 6th, and 7th grades, loud reading dominated, appearing as the primary form of reading requested by the teacher. In contrast, the observation sheet for the 9th grade examines the silent reading method. This

shift indicates a tendency towards developing internal information processing and encouraging critical thinking in higher grades.

High accuracy was observed in post-reading questions throughout all grade levels. The use of concept clarification questions (CCQs) proved that targeted questioning significantly enhances true understanding of the text. However, a consistent suspension of a few seconds was noted. This indicates the processing time when students synthesize the information before answering.

A summative written test was used to assess silent reading in the 7th grade. It included exercises such as true or false, complete question answering, and synonym identification. The results gave an average of 92%, which might further indicate that silent reading is an effective way of independent reading and a strong understanding of context.

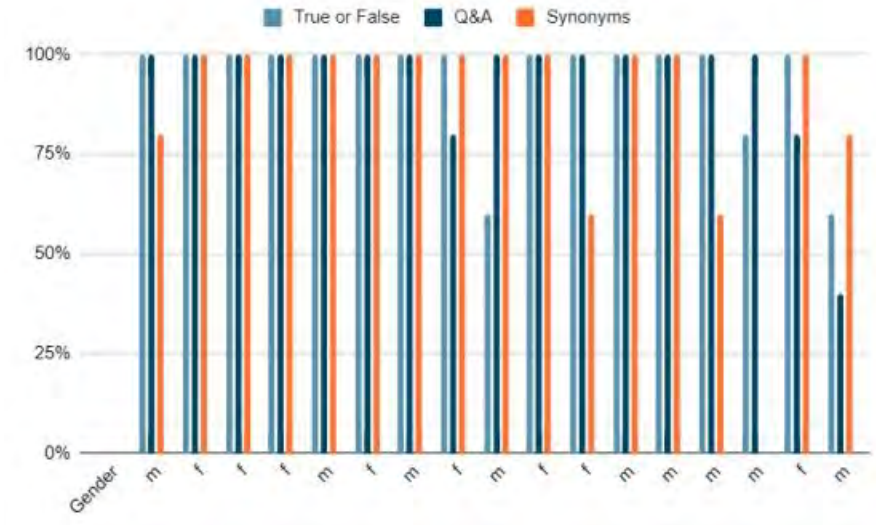

Fig.1. Silent Reading Comprehension Scores (Author 2026)

For measuring loud reading, the students had two different texts from their schoolbook read during two different lessons. The first text was assigned to be read aloud to three students and to fill in two blank spaces by selecting the correct words from a box. The second text was assigned to six other students with the same task of filling in the blanks, but this time they had to fill in one blank space each. The researcher observed the performance of the following characteristics: decoding, context, and pace.

Loud reading comprehension of both texts gave a 95% average score following the component weighting method (decoding * 0.30 + context * 0.50 + pace * 0.20). The results demonstrate 100% decoding rate. Context identification is not far behind at 94%, while the pace rate is slightly off, reaching 89%.

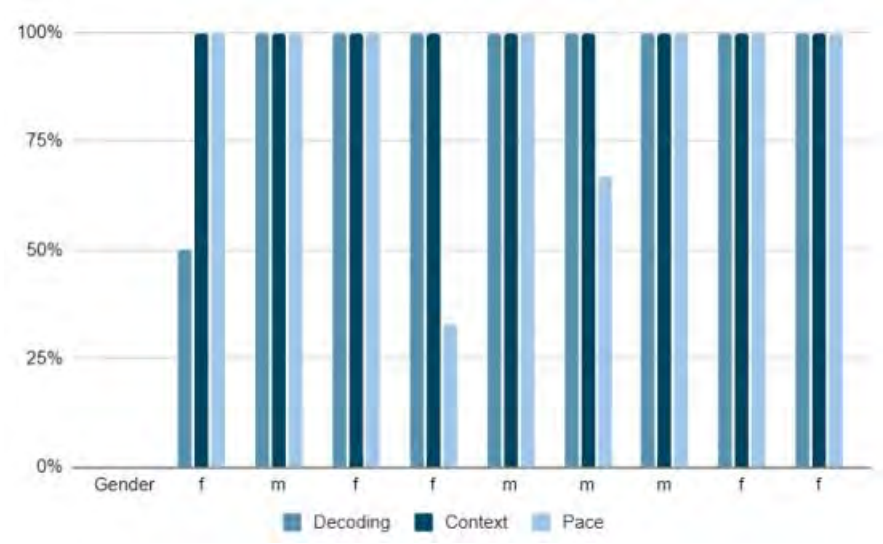

Fig. 2. Fill in the Blanks Performance (Author 2026)

The comparison between silent and loud reading outcomes reveals no significant difference in students' performance. Students achieved a 95% average during loud reading and 92% average during silent reading. Despite the 3% difference, which might suggest a tendency towards auditory processing, both reading methods are effective in the context of the 7th grade.

One method used to assess silent reading comprehension in the 9th grade was the use of handouts. For the first set, each pair received identical texts and instructions. First, the students were asked to read the text, which consisted of five paragraphs, fill in the blanks with the suitable sentence provided below the text, and underline the words (clues) that suggested their choices. Secondly, they had to correlate the headings with the corresponding paragraphs. After each task, the researcher checked the answers in frontal form and provided feedback, highlighting the correct ones. The results obtained from these instructions are summarised in Table 3.

Tab. 3. Paragraphs Correlation with Headings and Ideas (Author 2026)

Nr. of pair	Heading correlation	Ideas inserting	Nr. of clues suggesting the idea	Quality of clue
1.	5 / 5	4 / 4	4	4
2.	5 / 5	4 / 4	4	4
3.	5 / 5 (corrections)	4 / 4 (corrections)	3	2
4.	5 / 5	4 / 4	4	4
5.	5 / 5	4 / 4 (corrections)	5	4
6.	5 / 5	4 / 4	x	1
7.	5 / 5	4 / 4	x	1

From this data, we can see that the pairs were able to identify the missing ideas in the appropriate paragraph and attribute a heading to each paragraph, with minor corrections. However, even if the first two sections of the table register accurate answers for most pairs, the last section outputs lower rates. This leads to the conclusion that some pairs perceived the meaning only to some extent.

A different set of handouts was aimed at determining silent reading comprehension through coherence. The students were instructed to read the text and order the ideas by writing the numbers from 1-5 in the brackets, with number one being the first idea and number five the last. The data for this assessment were collected from 14 of 17 students.

The majority of the cohort (12 students = 85.7%) successfully reconstructed the text order. However, two students struggled during the sequencing task. Their performance was characterized by the use of correction tape and initial loop error. The low error rate (14.3%) suggests that the difficulties encountered while managing the task were on the individual level of recognition rather than instructional.

A simple statistical analysis was used to assess reading comprehension during loud reading in the 9th grade. After reading their own text, the students had to retell it to their partner, who was required to complete their table with the information they retained.

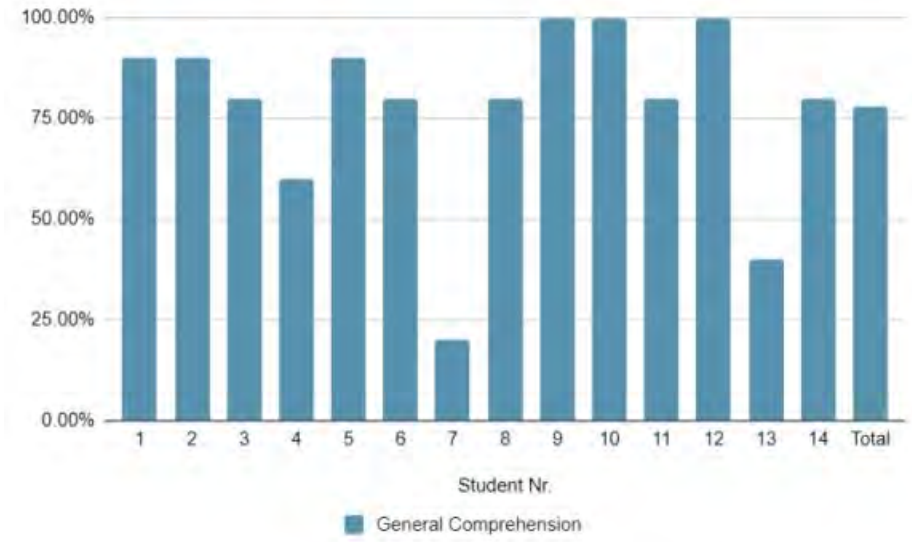

Fig. 4. General Comprehension Performance (Author 2026)

It is apparent from this graph that very few students managed to get a thorough picture of the context. The individual results record two students with a performance 50%<, while the rest of the class registers >50%. The pairs as a whole scored 77.9%.

After examining the data of both modes of reading for the 9th grade, a predisposition towards internalized processing can be detected. The students appear to achieve higher success rates when reading the context individually and then completing the task. It is important to consider that the result may vary depending on the complexity of the assignment.

Taken together, these results indicate that neither silent nor loud reading can be considered a superior strategy. Their effectiveness is a function of interactions between the reader’s cognitive development and the instructional requirements or the reading intent. This is why independent results differ from the average score. To optimize reading comprehension outcomes, teachers should consider implementing both approaches into their teaching practices, identify the struggles students encounter, and adjust the instructions based on individual characteristics. Students should experience both strategies and autoevaluate their potential to adopt the reading method that works best for them.

The major limitation of this study is the insufficient time to assess each reading mode more precisely. Additionally, the length of the lesson (45 min) required rational lesson segmentation, dedicating enough time for reading alongside other lesson stages. The sample

size limited the diversity of results, as classes consisted of 17 students each, some of whom were not present during the implementation of methods. An uncontrolled factor is the possibility that students were nervous during the lessons due to the presence of a new student teacher and observers.

A wider use of instruments and procedures, such as interviews, questionnaires, and in-text reading questions, may give a different outcome or reinforce the data. Considerably more work will be necessary to determine the effectiveness of the methods for a longer period in a similar setting and age group.

Ultimately, this paper has demonstrated that reading comprehension is not determined by a single mode of reading. A thorough state of goals, reading skill development, and cognitive effort is meant to overcome simple fluency and achieve cognitive processing, which will support academic success and day-to-day necessities.

Bibliography:

1. BASNET, S. B. 2010. *Effectiveness of Silent Reading and Reading Aloud* [online]. Unpublished PhD thesis [27.10.2025]. Kirtipur, Kathmandu, Nepal. Available from: https://elibrary.tucl.edu.np/items/69cbe5a9-8f8c-4c9b-8d68-46a85be55bcd
2. FARRELL, L. et al. 2025. *The Simple View of Reading* [online]. 2025 [27.10.2025]. Available from: https://www.readingrockets.org/topics/about-reading/articles/simple-view-reading
3. FRAUMENI-MCBRIDE, J. P. 2017. The Effects of Choice on Reading Engagement and Comprehension for Second- and Third-Grade Students: An Action Research Report [online]. In: *Journal of Montessori Research.* 3 (2), pp. 19-38. [15.04.2026]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/321103815_The_Effects_of_Choice_on_Reading_Engagement_and_Comprehension_for_Second-_and_Third-Grade_Students_An_Action_Research_Repor
4. MENDOZA, K. M. M., ORTEGA-DELA CRUZ, R. A. 2024. Silent and Oral Reading Methods on Improving English Reading Comprehension Among Generation Alpha Pupils [online]. In: *Journal of Childhood, Education & Society*. 5 (1), pp. 120-133. [27.10.2025]. Available from: https://www.j-ces.com/index.php/jces/article/view/306
5. OAKHILL, J., CAIN, K., ELBRO, C. 2015. *Understanding and Teaching Reading Comprehension* [online]. London and New York: Routledge [27.10.2025]. ISBN: 978-1-315-75604-2. Available from: https://uk.renaissance.com/wp-content/uploads/2019/11/Understanding-and-Teaching-Reading-Comp-Oakhill-1.pdf
6. SAS, N. A., ADIARTI, A. W. 2025. A Comparative Study Between Reading Aloud and Silent Reading Towards Students' Reading Comprehension [online]. In: *Nusantara Hasana Journal.* 4 (12), pp. 247-253. [08.11.2025]. E-ISSN: 2798-1428. Available from: https://nusantarahasanajournal.com/index.php/nhj/article/view/1420
7. SUBEDI, R. 2022. Silent Reading and Reading Aloud for Better Comprehension and Speaking Motivation: A Comparative Study [online]. In: *Kanakai Journal.* 2 (1), pp. 37-45. [27.10.2025]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/362757490_Silent_Reading_and_Reading_Aloud_for_Better_Comprehension_and_Speaking_Motivation_A_Comparative_Study

STRATEGIES FOR MOTIVATING LEARNERS IN THE EFL CLASSROOM: TEACHERS' AND STUDENTS' PERSPECTIVES

STRATEGII DE MOTIVARE ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBII ENGLEZE: PERSPECTIVELE PROFESORILOR ȘI ALE ELEVILOR

Alina VASILACHI,
Specialitatea Limba și literatura engleză, gr. FE 2401,
Coordonator științific: **Ina PARA**, asist. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *Motivation is very important nowadays. Without a clear understanding of motivational processes, it is difficult for educators to design instruction that effectively engages learners. This paper shows the importance of motivation in the process of learning English as a foreign language and the role of motivational strategies in developing student performance. This study examined the main sources of student motivation, as well as the strategies used by teachers to keep students active during the lesson. The study was conducted with 5th- and 6th-grade students and is based on questionnaire data and classroom observations. The results demonstrate that students are motivated, especially by grades, encouragement, and interactive activities. Also, the teacher-student relationship and the emotional support provided by teachers and parents have an important role in maintaining interest in learning. At the same time, the research showed that motivation is not the same for all students, as they demonstrate diverse goals, ranging from achieving high grades to developing language competence. Therefore, teachers need to use different teaching methods to keep students focused and engaged in the learning process.*
Keywords: *motivation, students, English, teacher, teaching strategies*

Rezumat: *Motivația este foarte importantă în zilele noastre. Fără o înțelegere clară a proceselor motivaționale, este dificil pentru cadrele didactice să proiecteze instruirea într-un mod care să implice eficient elevii. Acest articol evidențiază importanța motivației în procesul de învățare a limbii engleze ca limbă străină și rolul strategiilor motivaționale în dezvoltarea performanței elevilor. Studiul examinează principalele surse ale motivației elevilor, precum și strategiile utilizate de profesori pentru ai menține activi în timpul lecției. Cercetarea a fost realizată pe un grup de elevi din clasele a V-a și a VI-a și s-a bazat pe date colectate prin chestionare și observații la clasă. Rezultatele arată că elevii sunt motivați în special de note, încurajare și activități interactive. De asemenea, relația profesor–elev și sprijinul emoțional oferit de profesori și părinți au un rol important în menținerea interesului pentru învățare. În același timp, cercetarea a evidențiat faptul că motivația nu este aceeași pentru toți elevii, aceștia având obiective diferite, de la obținerea unor note bune până la dezvoltarea competenței lingvistice. Prin urmare, profesorii trebuie să utilizeze metode de predare variate pentru a menține elevii concentrați și implicați în procesul de învățare.*
Cuvinte-cheie: *motivație, elevi, limba engleză, profesor, strategii didactice*

Motivating students in learning English as a foreign language is very important because it helps them become more active, confident, and successful in the classroom. English is one of the most widely recognized languages internationally, and it can be used in education, work, communication, technology, and travel. This suggests that learning

English has become an essential skill for students who want better opportunities for the future. But learning a language is not always easy. It requires a lot of time, effort, and patience.

Many students learn with enthusiasm and, after a period of time, lose interest or become less motivated. Therefore, motivation is considered one of the most important factors in learning a foreign language. It influences how much effort they put into the learning process, how they behave in class, and how successful they are. Motivation can be seen as the inner or external force that pushes a student to learn, continue learning, and achieve their goals. Without motivation, even students who have great learning abilities do not reach their full potential. On the other hand, motivated students are usually more active, more confident, and more eager to respond in class.

The objectives of this research were to examine the types of motivation that influence students in the learning process, to identify the factors that contribute to student motivation in the classroom, and to analyze the methods teachers use to increase student motivation. Additionally, this study aimed to measure the level of students' motivation through a questionnaire and to analyze the factors that influence it in the learning process. In the theoretical part of the paper, the concept of motivation is presented from the perspective of several researchers. Motivation is explained as a psychological process that determines the initiation, maintenance, and direction of behavior in achieving a goal. Regarding education, motivation plays an important role because it directly influences students’ involvement in learning activities. Therefore, the main types of motivation are analyzed, namely intrinsic motivation and extrinsic motivation. Intrinsic motivation arises from internal factors and refers to situations in which students learn out of personal interest, curiosity, or the pleasure of discovering new things. The learning process here is a source of satisfaction in itself, without the need for rewards. Extrinsic motivation arises from external factors and occurs when students are influenced by factors such as grades, teacher appreciation, rewards, or parental pressure.

Another type of motivation is instrumental, which refers to learning English for practical reasons, such as passing exams, getting a better job, traveling abroad, or studying in another country. Integrative motivation is related to the desire to learn English in order to communicate with people from other cultures and to become part of an international community. It is associated with cultural understanding and communication with native speakers. All of these important types of motivation work together and influence how students learn and develop their language skills. The teacher’s role is very important – the teacher not only transmits information but also guides and supports students. When the teacher creates an atmosphere of support, students are more likely to understand and be more motivated to reach their potential.

The practical part of this research is based on classroom observations and a questionnaire administered during teaching practice with 5th and 6th-grade students. The research aimed to identify what motivates students in English classes, analyze how different teaching methods influence their level of participation and interest, and determine which type of motivation predominates, intrinsic or extrinsic. During the observation process, several types of classroom activities were used, including group work, pair work, reading comprehension tasks, games, storytelling activities, and speaking exercises. Students were more active and involved when the activities were interactive and practical.

Group work helped students feel more relaxed and less afraid of making mistakes, and games created a more enjoyable learning environment. However, the speaking activities were more difficult for some students, especially for those who were shy or afraid of making mistakes, but encouraged by the teacher, many of them tried to participate and respond by

the end of the lesson. The results of the questionnaire revealed important information about students' motivation. The data showed that most students were primarily motivated by extrinsic factors. Specifically, 62% of students indicated that external factors, such as grades and assessments, were their main source of motivation, while 38% reported intrinsic motivation, meaning they learn English out of personal interest or curiosity. This indicates that extrinsic motivation is currently stronger among students, especially in the school environment, where assessment plays an important role.

Further analysis of the questionnaire data revealed that 40% of students considered grades and assessment as the most important motivational factor in learning English. This shows that students' success has a strong influence on their behavior and effort. In addition, 25% of students highlighted teachers' praise and feedback as an important source of motivation, which emphasizes the emotional impact of encouragement in the classroom. Approximately 20% of students indicated that interactive activities made them more motivated, showing that practical and engaging tasks are highly appreciated. Additionally, 15% of students selected rewards and prizes as a motivational factor, suggesting that external rewards have an influence, but are less important compared to grades and teacher support.

The last section of the questionnaire focused on what helps students stay motivated during the learning process. The results showed that 40% of students reported that encouragement and feedback from the teacher were the most important factors. About 29% of students emphasized the importance of clear, detailed explanations of both in-class and homework assignments, while 17% said that fewer assignments would increase their motivation. Finally, the remaining students (14%) considered rewards a good and useful source, but not the most essential. These results indicate that students value understanding, support, and clarity more than pressure or a large workload. Classroom observations highlighted that most students try to continue learning even when they face difficulties, which reflects their persistence and determination. However, one of the main barriers was the fear of making mistakes. Many students avoided speaking or answering questions in English because they were afraid of making mistakes or being judged by their peers. This fear can greatly reduce participation and limit language development. Therefore, creating a supportive and non-judgmental classroom environment is essential for increasing motivation.

The findings of this research clearly suggest that motivation plays a primary and central role in learning English as a foreign language. The findings demonstrate that motivation influences students' participation, behavior, and academic success. There are different types of motivation that influence students in different ways, but all are important. While extrinsic motivation, especially grades, has a stronger impact, intrinsic motivation is essential for long-term learning and personal development. The teacher plays a key role in maintaining and increasing motivation through encouragement, feedback, clear explanations, and new and interesting teaching strategies. The inclusion of engaging activities and emotional support creates a more effective learning environment and helps students become more confident, active, and successful in learning English.

Bibliography:

1. Brown, H. Douglas (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
2. Deci, Edward L. & Ryan, Richard M. (2000). “The ‘What’ and ‘Why’ of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior”, *Psychological Inquiry*.
3. Dörnyei, Zoltán (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge University Press.

4. Dörnyei, Zoltán (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge University
5. Harmer, Jeremy (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson. Brown, H. Douglas (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education. Press.
6. Harmer, Jeremy (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson.
8. Lightbown, Patsy M. and Spada, Nina (2013). *How Languages are Learned*. Oxford University Press.

THE ROLE AND POWER OF FEEDBACK IN EFFECTIVE TEACHING

ROLUL ȘI IMPACTUL FEEDBACK-ULUI ÎN PREDAREA EFICIENTĂ

Daniela MUNTEANU,
Specialitatea Limba engleză, gr. FE 2401,
Coordonator ştiinţific: **Alina PINTILII**, dr., lector. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *Feedback is a powerful way to achieve improvement in teaching and learning. It is an ongoing process of setting learning goals, gathering evidence about student performance, and providing guidance that helps learners improve their results. Feedback can be provided by teachers, peers, or even by students themselves through self-reflection. In language learning, it is crucial as it aids students in recognising errors, enhancing language precision, and boosting communication abilities. The current paper explores the function of feedback in English language instruction by supporting theoretical viewpoints with classroom observations. The theoretical part examines the key definitions, types, and levels of feedback found in educational research. The findings indicate that effectively utilising feedback enhances student involvement, boosts grammatical precision, and fosters students' confidence in using the English language. Timely and clear feedback, along with prompting techniques and understanding questions, fosters reflection and engagement in the learning experience.*

Keywords: *feedback, educational process, student involvement, English language teaching*

Rezumat: *Feedback-ul reprezintă o metodă eficientă de îmbunătățire a procesului de predare și învățare. Este un proces continuu care implică stabilirea obiectivelor de învățare, colectarea de date privind performanța elevilor și oferirea de îndrumări care îi ajută pe elevi să-și îmbunătățească rezultatele. Feedback-ul poate fi oferit de profesori, de colegi sau chiar de elevi înșiși, prin auto-reflecție. În procesul de învățare a limbilor străine, acesta este esențial, deoarece îi ajută pe elevi să-și recunoască greșelile, să-și îmbunătățească precizia lingvistică și să-și dezvolte abilitățile de comunicare. Teza de față explorează rolul feedback-ului în predarea limbii engleze, susținând punctele de vedere teoretice cu observații din sala de clasă. Partea teoretică examinează definițiile cheie, tipurile și nivelurile de feedback identificate în cercetarea educațională. Rezultatele indică faptul că utilizarea eficientă a feedback-ului sporește implicarea elevilor, îmbunătățește precizia gramaticală și consolidează încrederea elevilor în utilizarea limbii engleze. Un*

feedback oportun și clar, alături de tehnici de stimulare și întrebări de înțelegere, încurajează reflecția și implicarea în experiența de învățare.

Cuvinte-cheie: *feedback, proces educational, implicarea elevilor, predarea limbii engleze*

Feedback is a significant factor of the teaching and learning development and is mostly measured as one of the most vital elements influencing student performance and progress. In academic research, scholars such as John Hattie and Helen Timperley have highlighted the central role of feedback in improving learning results when it is constructive and well delivered feedback. From this viewpoint, feedback is not just an assessment tool, but also an instrument that facilitates students' change in the learning process and contributes to the development of their autonomy and critical thinking skills.

Feedback can be provided in many forms, including written comments, verbal explanations, and nonverbal signs. Each form plays a diverse role in fostering students' understanding and progress. Constructive feedback helps students identify their own strong points and areas for improvement, thus encouraging them to actively participate in the learning process. At the same time, recent research has indicated that effective feedback should not only correct errors, but also offer rich insights and genuine opportunities for improvement. By contrast, uncertain or insufficient feedback can lead to misunderstanding between students and reduce their enthusiasm to learn.

In the educational process, feedback can be separated into several types, each serving a detailed resolution. Positive feedback has a motivating effect, reinforces desirable behaviour, and creates a supportive learning environment. Corrective feedback focuses on identifying and correcting mistakes, which is particularly important in language learning, as linguistic accuracy is essential. Descriptive feedback helps students gain a deeper understanding of the learning content by providing detailed explanations and suggestions for improvement. Additionally, relevant research shows that feedback can be divided into dissimilar levels, such as the task level, the process level, and the self-regulation level, each of which promotes the development of different dimensions of learning.

To test the theoretical perspectives mentioned above, the present study analysed the use of feedback in English language teaching at the middle school level within pedagogical practicum, using a sample of sixth- and seventh-grade students. The study employed a survey and classroom observation. It also conducted systematic observations of various teaching activities, such as vocabulary and grammar exercises, as well as listening and speaking activities. The data were collected using observation sheets to analyse the type of feedback, its timing and frequency, as well as the students' reactions.

The research findings show that feedback was used consistently throughout the teaching process and was present in various parts of the lessons. A comparative analysis between sixth and seventh grade classes reveals certain differences in the distribution of feedback types between the two classes. Positive feedback dominated in both grades, but the percentage was higher in the seventh grade (47%) than in the sixth grade (41%). This might suggest that teachers in higher grades place greater emphasis on stimulating students' motivation to learn and their participation through feedback.

In comparison, corrective feedback is more frequent in the sixth grade (28%), while it is slightly lower in the seventh grade (24%). This suggests that students in lower grades have a greater need for direct modification of errors in the language learning process. The amount of descriptive feedback is the similar in equally grades (18%), demonstrating that teachers in both groups prioritize encouraging student understanding over explanations and embellishment. Nevertheless, the percentage of constructive feedback is a little inferior in

the 7th grade (11%), while in the 6th grade it is 13%, which might reveal that teachers focus more on motivation than on comprehensive guidance when teaching students in upper grades.

An important aspect observed in the study is the use of exploratory techniques and open-ended questions, in which feedback becomes an active learning tool. Instead of providing the correct answer directly, the teacher guides students to find it themselves, thereby helping to develop independence and critical thinking. These practices align with the principles of formative assessment, where feedback plays a formative role and supports students' ongoing progress.

The analysis of students' reactions and the results from the survey confirm the positive effect feedback has on the learning process. Students in both classes have indicated that feedback helps them understand the content better, correct their mistakes, and improve their performance. Furthermore, the majority of students have stated that they feel motivated and confident when they receive feedback, which helps create a positive learning environment and increases engagement in instructional activities.

In conclusion, the correlation between theoretical and practical findings demonstrates that feedback is an indispensable element of the educational process. A well-adjusted use of different types of feedback services advances student activity, fosters language development, and encourages active involvement. Consequently, feedback ought not to be viewed only as an assessment device, but as a central pedagogical approach that can support students' rational development and independence in the educational process.

Bibliography:

1. BOUD, D. and MOLLOY, E. 2013. *Rethinking Models of Feedback in Higher Education* [online]. 2013 [03.04.2026]. Available at: https://repository.mdx.ac.uk/download/2f845e3c3910bba9baacac4c92d23f043f3708b5ce41e63e961a218ba3be6080/1529942/FromFeedbackAsInformationToFeedbackAsProcessALinguisticAnalysisOfTheFeedbackLiterature.pdf?utm_source.com
2. FLORIAN, L., and SPRATT, J. 2019. Enacting inclusion: A framework for interrogating inclusive practice. In: *International Journal of Inclusive Education* [online]. 2019 [10.04.2026]. Available from: journals.sagepub.com/doi/10.1177/1469787419872393?utm_source#bibr56-1469787419872393
3. HATTIE, J. and TIMPERLEY, H. 2007. The Power of Feedback. In: *Review of Educational Research*, 77 (1), pp. 81–112
4. MATTHEW, X. and JOSEPH, E. et al. 2023. *Providing Teachers with Feedback that Fosters Growth* [online]. 2023 [10.04.2026]. Available from: https://www.edutopia.org/article/providing-teachers-feedback-fosters-growth?utm_source
5. NGUYEN, N. 2021. *Feedback in Educational Contexts* [online]. 2021 [15.04.2026]. Available from: https://feedbackfruits.com/blog/feedback-the-key-to-better-teaching-and-learning?utm_source
6. SHARMA, N. 2024. *Constructive Feedback: Why It Is Important and How to Give It* [online]. 2024 [15.04.2026]. Available from: https://www.proofhub.com/articles/constructive-feedback
7. Teach For Life. 2024. *The Power of Positive Feedback: A Teacher's Guide* [online]. 2024 [17.04.2026] Available from: https://www.teachforlife.com/post/the-power-of-positive-feedback-a-teacher-s-guide

EFFECTIVE APPROACHES TO TEACHING ENGLISH GRAMMAR IN THE EFL CLASSROOM

ABORDĂRI EFICIENTE PENTRU PREDAREA GRAMATICII LIMBII ENGLEZE ÎN CLASA DE ENGLEZĂ CA LIMBĂ STRĂINĂ

Mihaela ȚURCAN,
Specialitatea Limba engleză, gr. FE 2301,
Coordonator științific: **Alina PINTILII,** dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *The present paper deals with various approaches to teaching English grammar. Its main purpose is to determine whether traditional or modern methods of teaching English grammar in the EFL classroom are more effective. The research starts from the general hypothesis that the mixed application of teaching methods has a significant role in increasing the quality of school performance and the level of motivation for learning among students. From a methodological point of view, the study is based on a quantitative approach, using the questionnaire-based survey method. The sample consists of teachers and students from general and vocational education. The results obtained highlight the fact that interactive activities and games have a positive impact on students' motivation to learn grammar. Finally, the study provides strategic directions for further investigation in the field of grammar teaching, as well as suggestions for maximising efficiency.*

Keywords: *EFL Classroom, modern and traditional methods, approaches, teaching grammar*

Abstract: *Prezenta teză tratează diverse abordări ale predării gramaticii limbii engleze. Scopul său principal este de a stabili dacă metodele tradiționale sau cele moderne de predare a gramaticii limbii engleze în sala de clasă de limba engleză ca limbă străină sunt mai eficiente. Cercetarea pornește de la ipoteza generală conform căreia aplicarea combinată a metodelor de predare joacă un rol semnificativ în îmbunătățirea performanțelor școlare și a nivelului de motivație pentru învățare în rândul elevilor. Din punct de vedere metodologic, studiul se bazează pe o abordare cantitativă, utilizând metoda sondajului bazat pe chestionar. Eșantionul este format din profesori și elevi din învățământul general și profesional. Rezultatele obținute evidențiază faptul că activitățile interactive și jocurile au un impact pozitiv asupra motivației elevilor de a învăța gramatica. În final, studiul oferă direcții strategice pentru investigații ulterioare în domeniul predării gramaticii, precum și sugestii pentru maximizarea eficienței.*

Cuvinte-cheie: *clasa de limba engleză ca limbă străină, metode tradiționale și moderne, abordări, predarea gramaticii*

Grammar is indispensable for success at school, as it enables students to express themselves clearly and be correctly understood. In the current reality of the development of education, the diversification of traditional and modern teaching methods is a topic of major interest for both researchers and experts in the field. Grammar is a fundamental component of the educational process, essential for effective understanding and for oral and written communication in English lessons.

Grammar is the sound, structure, and meaning system of a language, a set of rules defining how language is structured. If there were no rules for structuring, sentences would

not have coherence, and effective conversation would not be possible. Knowledge of grammatical rules helps people express their thoughts and correctly understand the message conveyed to them. Some teachers may have a less positive attitude toward teaching grammar, as they consider it not essential for students' language development in today's era of communicative language teaching. However, the main goal should be to develop communication skills and use the language in real situations, rather than students memorising grammar mechanically.

There are three basic approaches to the learning and teaching process referring to the grammatical component: the inductive approach, the deductive approach, and the communicative language learning- approach to learning a language in general. The deductive approach focuses on the explicit exposition of structures and the mastery of grammatical rules. This approach starts with the rule and then applies it through practical examples helping students understand the rules before using them in practice. The inductive method means that teachers first present authentic language materials to students, and then students summarise the rules reflecting a language phenomenon after observing, analysing, and synthesising language phenomena. The Communicative Language Teaching is defined as an approach of teaching a second or a foreign language that focuses on learners' interaction whether as the means or the ultimate goal of learning a target language.

The research aims to analyse the students' and teachers' perceptions regarding the use of three traditional methods of teaching grammar (Grammar Translation Method, Direct Method and Audiolingual Method) and three modern methods (Flipped Classroom, Task Based Language Teaching, Digital learning) in the context of English as a foreign language. To this end, the questionnaire method was used. A number of 352 students aged between 12-19, who study at Vocational School No. 2, Mihai Eminescu Theoretical High School, and Ioan Vodă Theoretical High School in Cahul participated in the research. Additionally, a number of 35 English language teachers, with diverse teaching experience, were included in the research. The questionnaires were specifically designed to collect quantitative data. Data were collected using an online tool, namely Google Forms.

The questionnaires comprised the following sections: general data of the participants, teaching strategies for introducing grammar, learning experience, activities for practicing and memorising grammar rules, classroom management, feedback, teacher competence and confidence, application of knowledge of grammar rules, difficulties in teaching and learning grammar, modern methods, evaluation, motivation, satisfaction, improving grammar lessons, effectiveness of teaching methods and improvement of grammar lessons.

The data collected indicates that the majority of students study English language for more than 6 years (39.8%). 37.1% of the students responded that they understand grammar rules better through the teacher's explanations and examples. The most common difficulty students encounter is applying grammar rules in sentences. Nonetheless, they report that interactive activities and games are the most effective way to cope with the difficulties in learning grammar.

From the analysis of teachers' responses, the most frequently applied strategy for memorising grammar rules is written exercises (85.7%), followed by interactive games and activities (77.1%). Written exercises are a predominantly traditional method of learning and assessing students' knowledge, while interactive games and activities are a relatively modern method of teaching grammar. According to the results of the survey, traditional methods are more frequently used in school than modern ones, but students' preference is for modern methods such as interactive games. Consequently, teachers tend to employ modern methods of teaching grammar as well, since the most motivating factor for them is receiving positive feedback from students. Furthermore, the findings demonstrate that the vast majority of

teachers (77,8%) use different combinations of traditional and modern methods of teaching grammar depending on the lesson topic and objectives.

The frequency of grammatical errors during the teachers' foreign language lessons are often corrected, which demonstrates that students receive feedback. The teacher and the student maintain an active communication, without being constantly interrupted. The approach avoids overloading the students and is balanced due to the accuracy and development of fluency.

As far as the level of confidence in explaining grammar rules is concerned, almost a half (48.6%.) of teachers reported being confident or very confident. These results seem to demonstrate that teachers have extensive experience and receive continuous professional training. Despite the high level of confidence in explaining grammar rules to students, some teachers still encounter difficulties in teaching more complex grammar topics.

The students who completed the questionnaire noted that practical exercises help them significantly in learning grammar. It is worth mentioning that, although written exercises are important, they are not sufficient for complex grammar learning. They should be accompanied by speaking exercises involving real-life communication for better results. Some students may need additional explanations from teachers to combine grammar theory and practice. Moreover, boring activities can reduce students' interest and involvement during classes. In the future, teachers have the opportunity to introduce engaging activities using interactive whiteboards in the classroom. By using technology, student involvement and motivation increases.

The paper highlights the need to combine traditional and modern methods to ensure a more efficient educational approach adapted to the individual needs of students. The integration of interactive and student-centred activities increases motivation and improves academic success. To help students develop the ability to apply grammar rules, it is necessary to increase their motivation and encourage teachers to use real communication situations, more speaking-based exercises, and interactive activities through technology. Individualised feedback and differentiated correction from the teacher are an opportunity for students to reduce errors and apply grammar skills correctly.

Bibliography:

1. GUSTIANI, S. n.d. *The Communicative Language Teaching: Review on Own Experience in ELT at English Department* [online] Sriwijaya State Polytechnic, Palembang [26.04.2026]. Available from: https://pnj.ac.id/upload/artikel/files/4%20-%20artikel%20gustiani%20(16-22)(1).pdf
2. HAIGHT, C. E., HERRON, C., COLE, S. P. 2007. The Effects of Deductive and Guided Inductive Instructional Approaches on the Learning of Grammar in the Elementary Foreign Language College Classroom. In: *Foreign Language Annals* 40 (2), pp. 288-310.
3. HUANG, L. 2022. Comparing the Deductive Method and Inductive Method of Grammar Teaching for Chinese Senior High School Students. In: *Journal of Education, Humanities and Social Sciences* 8, pp. 229-237.
4. LY, K.C. 2020. The Importance of Grammar in Language Teaching and Learning. In: *Workshop on Innovation in Language Teaching and Learning*, pp. 186-190.
5. SADLIER SCHOOL. n.d. *Teaching Grammar: A Guide to Successful Grammar Instruction* [online]. [18.01.2026]. Available from: https://www.sadlier.com/school/teaching-grammar

THE ROLE OF DIGITAL TOOLS IN PROMOTING LEARNER AUTONOMY IN EFL

ROLUL INSTRUMENTELOR DIGITALE ÎN PROMOVAREA AUTONOMIEI ELEVILOR ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBII ENGLEZE CA LIMBĂ STRĂINĂ

Tamara ZAMĂNEAGRĂ,
Specialitatea Limba engleză, gr. FE 2301,
Coordonator științific: **Alina PINTILII,** dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *This paper addresses the role of digital tools in promoting student autonomy in learning English as a foreign language (EFL). In the context of contemporary education, digital resources represent a fundamental priority in everyday life, having a positive impact on school success. The present research deals with digital tools as a wide range of educational platforms and applications in teaching, learning, and assessment activities. The methodology used includes analysing specialised literature and applying the questionnaire among teachers from the regions of the Republic of Moldova and Romania. The results obtained indicate that one of the most significant digital resources in developing autonomy outside the classroom is the Kahoot! platform. The employment of digital tools during English classes is very frequently in educational institutions. Digital resources contribute to the active participation of students, the development of critical thinking and the encouragement of learning and written expression among students. The study's conclusions highlight the importance of integrating multiple digital platforms to create a learning environment adapted to the students' needs in modern society. Thus, teachers are motivated to implement multiple digital tools to learn students' opinions, identify difficulties, and adapt teaching platforms for students.*

Keywords: *education, digital tools, learner autonomy*

Rezumat: *Prezenta teză abordează rolul instrumentelor digitale in promovarea autonomiei elevilor în procesul de învățare a limbii engleze ca limbă străină. În contextul educatiei contemporane, resursele digitale reprezintă o prioritate fundamentală în viața de zi cu zi, având un impact pozitiv asupra succesului scolar. Prezenta cercetare tratează instrumentele digitale ca o gamă largă de platforme și aplicații educaționale în activitățile de predare, învățare și evaluare. Metodologia utilizată include analiza literaturii de specialitate și aplicarea chestionarului în cadrul profesorilor din regiunile Republicii Moldova și României. Rezultatele obținute indică faptul că una dintre cele mai semnificative resurse digitale în dezvoltarea autonomiei în afara sălii de clasă reprezintă platforma Kahoot!. Utilizarea instrumentelor digitale în timpul orelor de limba engleză este foarte frecventă în instituțiile de învățământ. Resursele digitale contribuie la participarea activă a elevilor, la dezvoltarea gândirii critice și la încurajarea învățării și a exprimării scrise în rândul elevilor. Concluziile studiului subliniază importanța integrării mai multor platforme digitale pentru a crea un mediu de învățare adaptat nevoilor elevilor în societatea modernă. Astfel, profesorii sunt motivați să implementeze multiple instrumente digitale pentru a afla opiniile elevilor, a identifica dificultățile și a adapta platformele de predare pentru elevi.*

Cuvinte-cheie: *educație, instrumente digitale, autonomia elevului*

Digital tools are a pillar in modern education because they influence how students learn and communicate with each other. They are online resources such as computer systems, applications, plugins, extensions, and websites that enable human beings to easily accomplish multiple tasks and learners to conduct an in-depth analysis of specialised literature and master the skills they need. At the same time, digital applications help students to gain a thorough understanding of the chosen field.

Nowadays, digital tools have radically changed the way of teaching and learning. One of the most important aspects is that digital resources have the potential to develop the students' learning experience and prepare them for the future. Moreover, they contribute to improving access to knowledge and information, allowing students to use online libraries and video tutorials.

The use of digital resources has both advantages and disadvantages. First of all, they offer constant access to information, which can be easily obtained via phones, tablets, computers, etc. Digital tools such as Google Classroom and Google Forms are free and frequently employed by teachers in the educational environment. Additionally, the implementation of digital resources helps students learn individually. The disadvantages of digital tools are that some platforms prevent access to shared materials, affect the continuity of activities and collaboration between students, require an account for access, and pose security and privacy concerns.

There are many types of tools for teaching, learning, and assessment. The most popular digital resources for teaching and learning are Google Classroom and Padlet, but for student assessment – Google Forms, Kahoot!, and Mentimeter. An example with educational value in interactive teaching is Mentimeter – a free online platform designed to engage students in small groups through accelerated learning activities, brainstorming, short tasks, and student feedback. It is used with high frequency for interactive activities, for progressive monitoring of learning, and the provision of pedagogical feedback responses at the time of development. Mentimeter offers students the opportunity to individually respond, analyse and learn in an attractive way, being a modern platform that contributes to the learning process in a useful and independent way. At the same time, it motivates students to actively participate, becoming a competition, who reacts faster. Independent learning prepares students for the real world, to solve problems, to become responsible and prepared for life.

The purpose of the research is to examine the views of students and teachers on the employment of digital tools in the instructional process, as well as to highlight their contribution in the evolution of students' competencies. To this end, a survey was conducted, using two questionnaires, administered to two different groups of participants directly involved in the teaching-learning process, namely students and teachers. A number of 333 students aged between 12 and 19 years, studying at Mihai Eminescu Theoretical High School, Ioan Vodă Theoretical High School and the Vocational School No. 2 in Cahul municipality, participated in the survey. The sample consisted of both male and female students with different levels of education (gymnasium, high school and vocational education). The second group of participants comprised 28 English language teachers from various educational institutions in the Republic of Moldova and Romania.

The students who responded to the questionnaire showed a great interest in online platforms. They consider that the key feature of digital tools is their ability to support students' learning mainly through interactive activities. From their point of view, videos (38.1%) and interactive activities (33.9%) are the most effective types of digital content in learning English. In their opinion, Kahoot! is the most widely used and interactive digital platform in English lessons. They reported that online quizzes moderately help them to assess their learning progress. Padlet is viewed as the easiest and most effective digital tool

used independently outside the school environment. As a general rule, students have greater access to digital learning resources at home. When they do not understand something, they usually search independently online.

According to about a half of the teachers who participated in the survey, students always or often complete tasks independently using digital tools in the classroom. 37.5% of the teachers indicated that students sometimes employ online platforms to do individual tasks in the classroom. When students work individually, the teacher acts as a facilitator of learning, who directs for autonomous learning. Furthermore, digital feedback provided by the teacher is more effective than traditional feedback because students receive quick responses, and the information is stored online and can be reviewed at any time, favouring the educational process. Students perceive teacher's comments (37.5%) and grades (31.5%) as the main types of online feedback.

Finally, the application of digital resources contributes to the development of digital skills, such as technological competences, virtual interaction, critical thinking and autonomous learning. Therefore, students are more involved and motivated in the educational process, having the opportunity to interact participatively with the content and to develop their verbal communication skills through virtual interactivity.

Bibliography:

1. DANCSA, D., STEMPELOVA, I., TAKAC, O., ANNUS. N., 2023. Digital Tools in Education. In: *International Journal of Advanced Natural Sciences and Engineering Researches* 7(4), pp. 289-294
2. Digital Adoptation. 2025. *Digital Tools* [online]. 2025 [01.02.2026]. Available from: https://www.digital-adoption.com/glossary/digital-tools/
3. PAPPAS, C. 2025. *Google Classroom Review: Pros and Cons of Using Google Classroom in eLearning* [online]. 2025 [10.02.2026]. Available from: https://elearningindustry.com/google-classroom-review-pros-and-cons-of-using-google-classroom-in-elearning
4. RAHI, H. 2025. *Role of Digital Tools in Modern Education* [online]. 2025 [06.02.2026]. Available from: https://vocal.media/education/role-of-digital-tools-in-modern-education

FROM QUARANTINE TO QUALITY: *EDUCAȚIE ONLINE'S* LESSONS FOR FUTURE ENGLISH CLASSROOMS

DE LA CARANTINA LA CALITATE: LECȚIILE *EDUCAȚIE ONLINE* PENTRU CLASELE DE LIMBA ENGLEZA

Valentina-Gabriela RUMEUS,
Specialitatea Limba engleză, gr. FE 2301,
Conducător științific: **Liliana COLODEEVA**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *This study examines the impact of online education on teaching English as a Foreign Language (EFL) during the COVID-19 pandemic. The research aims to highlight how the integration of digital technologies has influenced the educational process, creating*

both opportunities and challenges for teachers and students. The methodology is based on a qualitative analysis of online teaching practices and digital resources used in instruction. The findings indicate that digital platforms have improved access to diverse educational materials and supported the development of students' digital competences. However, several challenges have been identified, including limited face-to-face interaction, difficulties in maintaining student motivation, and unequal access to technology. Furthermore, the use of multimedia tools has proven effective in enhancing the teaching and learning process. In conclusion, the study emphasizes the importance of combining digital technologies with appropriate pedagogical strategies in order to achieve effective and balanced English language teaching.

Keywords: *online education, English language, digital platforms, digital competence, EFL*

Rezumat: *Acest studiu analizează impactul educației online asupra predării limbii engleze ca limbă străină (EFL) în contextul pandemiei COVID-19. Scopul cercetării este de a evidenția modul în care integrarea tehnologiilor digitale a influențat procesul educațional, oferind atât oportunități, cât și provocări pentru profesori și elevi. Metodologia utilizată se bazează pe o analiză calitativă a practicilor de predare online și a resurselor digitale folosite în procesul de instruire. Rezultatele studiului arată că platformele digitale au facilitat accesul la o gamă variată de materiale educaționale și au contribuit la dezvoltarea competențelor digitale ale elevilor. În același timp, au fost identificate dificultăți legate de lipsa interacțiunii directe, menținerea motivației și diferențele de acces la tehnologie. De asemenea, integrarea instrumentelor multimedia s-a dovedit eficientă în sprijinirea procesului de predare-învățare. În concluzie, studiul subliniază importanța combinării tehnologiilor digitale cu strategii pedagogice adaptate, pentru a asigura un proces educațional eficient și echilibrat în predarea limbii engleze.*

Cuvinte-cheie: *educație online, limba engleză, platforme digitale, competență digitală, EFL*

The present research examines the way online education influenced English language teaching during the COVID-19 quarantine period, a stage in which the educational system was forced to rapidly adapt to new forms of instructional organization. The suspension of face-to-face activities led to the transition toward digital learning environments based on online platforms and technological tools, which significantly changed the processes of teaching, communication, and assessment.

The importance of this topic is supported by the continuous expansion of digital technologies in contemporary education. Even after the return to traditional classroom activities, online tools remain integrated into the teaching process as complementary resources. In this context, analyzing the experience of online education becomes relevant for understanding its impact on the quality of English language teaching and for identifying future directions for improving educational practices.

The main problem addressed in this study refers to the effects of the transition to online learning on the process of teaching and learning English, as well as the difficulties encountered by both teachers and students during this adaptation period. Based on this problem, the research aims to examine the impact of online education and highlight relevant aspects that may contribute to improving future educational processes.

The hypothesis of the study is based on the idea that online education generated both challenges and opportunities in English language teaching. On the one hand, difficulties emerged related to communication, student engagement, and technical issues. On the other

hand, this type of learning encouraged the development of digital competencies and the use of modern, more flexible teaching methods adapted to current educational needs.

The present study draws on this framework to investigate how teachers and students experienced the rapid transition to online instruction during the COVID-19 period, and what implications this experience holds for the continued integration of digital tools in EFL pedagogy.

The theoretical grounding for online education is most systematically developed by Anderson (2008), who frames online learning as a distinct mode shaped by three forms of interaction: student–teacher, student–student, and student–content. Anderson stresses that effective online learning depends on the deliberate design of these interactions rather than on the mere transposition of classroom practices into a virtual format. Complementing this perspective, Siemens (2005) proposes the theory of connectivism, in which learning is understood as the process of forming connections within networks of information, people, and digital nodes. Connectivism is particularly suited to the analysis of pandemic-era education, as it captures the way learners and teachers were obliged to navigate distributed digital resources and construct knowledge through online communities and platforms.

To conduct the research, a mixed-method approach was applied, combining both quantitative and qualitative methods. Data was collected through questionnaires distributed to both students and teachers. The research instruments included closed-ended questions, used for obtaining statistical data, and open-ended questions, which allowed participants to express their opinions and experiences freely. The collected information was analyzed using statistical methods, such as percentage calculation and graphical representation, as well as qualitative interpretation in order to better understand participants' perceptions. The research participants include teachers of English and students of different age groups and proficiency levels who experienced online instruction during the pandemic period. Participation was voluntary, and respondents were informed about the academic purpose of the research, the anonymity of their responses, and the use of the data exclusively for the present study.

The structure of the thesis is organized into three main chapters. The first chapter provides the theoretical background of the research, focusing on concepts related to online education and the role of technology in English language teaching. The second chapter describes the methodological framework of the study, including the aim, objectives, hypothesis, and data collection methods. The third chapter is dedicated to the practical analysis of the obtained results, presenting data interpretation and research findings. The paper concludes with general conclusions and recommendations regarding the effective integration of traditional and digital teaching methods in English language education.

Several limitations of the present research should be acknowledged. First, the sample is limited in size and geographical distribution and therefore does not allow for broad generalisations. Second, the data is based on self-reported perceptions, which may be influenced by recall bias or by the participants' overall attitude toward the pandemic period. Third, the study focuses primarily on the EFL context and does not address the teaching of other foreign languages, although some of its findings may be relevant beyond English. Despite these limitations, the research offers a focused, theoretically grounded analysis that may inform both pedagogical practice and further studies in the field.

The results of the research have significant practical value, as they may contribute to improving English language teaching strategies. The study highlights the importance of effectively integrating digital technologies and emphasizes the role of interactive methods in increasing student motivation and engagement. Furthermore, the findings may be useful for educational institutions in the process of incorporating digital resources into teaching practice. Overall, the value of the present research lies in its capacity to bridge a recent yet

formative chapter of educational history with the ongoing practice of English language teaching. By documenting how teachers and students experienced the rapid transition to online instruction during the COVID-19 period, the study contributes to a clearer understanding of which digital practices proved pedagogically effective and which generated obstacles to learning.

Bibliography:

1. ANDERSON, T. (2008). *The Theory and Practice of Online Learning*. Athabasca: Athabasca University Press. https://www.aupress.ca/app/uploads/120146_99Z_Anderson_2008-Theory_and_Practice_of_Online_Learning.pdf
2. BROWN, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching* (5th ed.). New York: Pearson Longman. https://gustavorubinoernesto.com/wp-content/uploads/2020/06/H-Douglas-Brown-Principles-of-Language-Learning-and-Teaching.pdf
3. CRYSTAL, D. (2003). *English as a Global Language* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press https://culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/nation_branding/English_As_A_Global_Language_-_David_Crystal.pdf
4. HARMER, J. (2007). *How to Teach English*. Harlow: Pearson Longman. https://ia600407.us.archive.org/21/items/HowToTeachEnglish/How%20to%20Teach%20English%20Harmer%2C%20Jeremy.pdf
5. HOCKLY, N., DUDENEY, G. (2017). *Digital Literacies*. London: Routledge. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781317860303_A23913365/previe w-9781317860303_A23913365.pdf
6. RICHARDS, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/dbuyukahiska/134963/Approaches-and-Methods-in-Language-Teaching.pdf
7. SIEMENS, G. (2005). *Knowing Knowledge*. Vancouver: Lulu Press. https://amysmooc.wordpress.com/wpcontent/uploads/2013/01/knowingknowledge_lowres-1.pdf
8. THORNE, S. L., SMITH, B. (2011). *Second Language Learning and Technology*. Cambridge: Cambridge University Press. https://www.researchgate.net/publication/237190993_Thorne_S_L_Smith_B_2011_Second_Language_Development_Theories_and_Technology-mediated_Language_Learning_CALICO_Journal_282_268-277
9. TOMLINSON, B. (2011). *Materials Development in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781139037167_A25057762/preview-9781139037167_A25057762.pdf

HOLLYWOOD IN THE CLASSROOM: USING AMERICAN FILMS TO TEACH ENGLISH AND CULTURAL AWARENESS

HOLLYWOOD ÎN SALA DE CLASĂ: UTILIZAREA FILMELOR AMERICANE ÎN PREDAREA LIMBII ENGLEZE ȘI A CONȘTIENTIZĂRII CULTURALE

Antonela IACOVLEV,
Specialitatea Limba engleză, gr. FE 2301,
Coordonator științific: **Liliana COLODEEVA**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *This bachelor's thesis explores the educational potential of integrating American films into the English Language Teaching (ELT) process. The research focuses on the transition from traditional methods to the use of audiovisual authentic materials to enhance students' linguistic proficiency and cultural awareness. The theoretical framework analyzes the concept of authenticity, the advantages of films in the classroom, and the development of intercultural competence. Methodologically, the study adopts a mixed-methods approach, utilizing surveys and data collection tools to evaluate students' attitudes and the practical impact of film-based activities on their learning progress. The results indicate that American films serve as a powerful motivational tool, offering exposure to natural language patterns, idioms, and diverse cultural nuances that textbooks often lack. The findings suggest that while challenges such as linguistic complexity exist, the pedagogical benefits regarding listening comprehension and communicative confidence are significant. Ultimately, the paper provides a set of practical recommendations and classroom activities designed to optimize the use of cinematography as a dynamic teaching resource, concluding that American films are essential for fostering a comprehensive understanding of the English language in a globalized context.*

Keywords*: communicative competence, the English language, cultural context, film integration, audio-visual reception*

Rezumat: *Acest studiu explorează potențialul educațional al integrării filmelor americane în procesul de predare a limbii engleze. Cercetarea se concentrează pe tranziția de la metodele tradiționale la utilizarea materialelor autentice audiovizuale pentru a îmbunătăți competența lingvistică și conștiința culturală a elevilor. Cadrul teoretic analizează conceptul de autenticitate, avantajele utilizării filmelor în clasă și dezvoltarea competenței interculturale. Din punct de vedere metodologic, studiul adoptă o abordare mixtă, utilizând chestionare și instrumente de colectare a datelor pentru a evalua atitudinile elevilor și impactul practic al activităților bazate pe film asupra progresului lor. Rezultatele indică faptul că filmele americane servesc drept un instrument motivațional puternic, oferind expunere la tipare de limbaj natural, expresii idiomatice și nuanțe culturale diverse pe care manualele adesea le omit. Concluziile sugerează că, deși există provocări precum complexitatea lingvistică, beneficiile pedagogice privind înțelegerea auditivă și încrederea comunicativă sunt semnificative. În final, lucrarea oferă un set de recomandări practice și activități de curs menite să optimizeze utilizarea cinematografiei ca resursă didactică dinamică, concluzionând că filmele americane sunt esențiale pentru cultivarea unei înțelegeri cuprinzătoare a limbii engleze.*

Cuvinte-cheie: *competență comunicativă, limba engleză, context cultural, integrare cinematografică, receptare audio-vizuală*

The integration of American films into the English as a Foreign Language (EFL) classroom is no longer a luxury but a pedagogical necessity in the 21st century. In the Republic of Moldova, the educational system faces a paradoxical challenge: while students are immersed in a digital, English-speaking world outside school, the classroom environment often remains anchored in traditional, text-heavy methodologies. This research, titled *“Hollywood in the Classroom: Using American Films to Teach English and Cultural Awareness,”* explores the transformative potential of cinematic resources as a bridge between the formal curriculum and real-world communicative competence.

The rationale for this study stems from the observation that students often view English as a set of abstract grammatical rules rather than a living, breathing cultural tool. By introducing authentic Hollywood cinema, the researcher seeks to shift the focus from “learning about the language” to “experiencing the language.” The study is guided by the need to create a sustainable, time-efficient methodology that allows teachers to use film without compromising the 45-minute lesson structure or the national curriculum's requirements.

The first chapter of the thesis establishes a rigorous theoretical framework, drawing on established principles of Second Language Acquisition (SLA) and cognitive linguistics.

At the heart of the study is the definition of authentic materials. Unlike fabricated educational videos, commercial movies present language in its natural state, encompassing colloquial expressions, slang, and various registers. Following the theories of Risager (2006) and Kramsch (1993), the thesis argues that film is a prime example of linguaculture, a medium where linguistic forms are inextricably linked to cultural meaning. This perspective recognizes that cultures are not static sets of facts found in textbooks but portable schemas of interpretation that students must learn to navigate.

The pedagogical effectiveness of film is justified through Stephen Krashen’s Input Hypothesis. Film provides “comprehensible input” by utilizing visual scaffolding, facial expressions, gestures, and situational context, to help students decode messages slightly beyond their current linguistic level. Furthermore, the familiarity of American cinema serves to lower the Affective Filter. When students engage with content they find intrinsically motivating (such as clips from *Home Alone* or *The Intern*), their anxiety levels drop, creating a safe environment conducive to incidental acquisition.

Moreover, the thesis incorporates Paivio’s Dual Coding Theory, explaining that the human brain processes verbal and visual information through separate channels. By stimulating both channels simultaneously, film ensures a higher degree of information retention and a deeper understanding of abstract concepts.

The second chapter details the empirical investigation conducted to test these theories. The study adopted a Mixed-Methods Research (MMR) design, combining quantitative breadth with qualitative depth.

The study followed the cyclical model of Planning, Acting, Observing, and Reflecting. The “Acting” phase took place during a research practicum at “Ion Creangă” and “Mihai Eminescu” High Schools, as well as the “Nicolae Iorga” Gymnasium. The primary focal group was Class 8 B, consisting of 13 students, where the researcher implemented a series of “ready-to-use” worksheets.

A significant portion of the methodology is dedicated to the Content Analysis of the English textbooks currently used in Moldovan gymnasium education. The research identifies a recurring “visual void” in units dealing with complex cultural themes, such as “Teenage Life in Canada” or “Environmental Causes.” While the textbooks provide the thematic framework, they often lack the “linguistic oxygen” that only authentic audiovisual materials can provide. The methodology adapted the Six-T’s Approach (Themes, Texts, Topics,

Threads, Tasks, Transitions) to demonstrate that by replacing static reading passages with dynamic scenes from films like “The Princess Diaries” or “Wall-E”, the teacher can transform a theoretical lesson into an experiential one.

To ensure the validity of the findings, data was collected from multiple sources:

1.*Quantitative Surveys*: 100 participants (70 students and 30 teachers) provided data on digital habits and pedagogical barriers.

2.*Classroom Observation:* The researcher used structured grids to monitor student engagement, participation frequency, and the use of “target language” during film-based tasks.

3.*Content Analysis:* A systematic review of national English textbooks (Grades 5-9) was conducted to identify specific units where Hollywood clips could provide visual support for the curriculum's themes.

The methodology also adapted the Six-T’s Approach (Themes, Texts, Topics, Threads, Tasks, Transitions) to ensure that the film integration was not an isolated event but a cohesive part of the lesson plan. The results revealed a significant positive correlation between structured film activities and student performance. Quantitative analysis showed a “Subtitle Paradox”: while students instinctively prefer Language1 (Romanian/Russian) subtitles for comfort, their linguistic growth is significantly accelerated when exposed to Language 2 (English) subtitles. This creates a noticing environment, allowing learners to map the phonological form onto its orthographic form in real-time, eventually promoting “Linguistic Autonomy.”

In the focal group (Class 8 B), the implementation of the “clip-based” method resulted in a marked increase in spontaneous communication. Students became active participants when tasked with “Silent Viewing” or “Freeze-frame” activities, treating the film as a visual text that must be decoded. The discussion highlights that the main barrier to film integration is not a lack of technology, but a lack of time-efficient materials. Using short segments (3-5 minutes) allows teachers to maintain the pace of the lesson while reaping the benefits of authentic input.

Moving beyond vocabulary acquisition, the thesis explores the development of Critical Media Literacy. The study observes that using American films helps students decode the “visual trap” of Hollywood, learning to distinguish between dramatized stereotypes and social realities. Through “Comparative Analysis,” students reflected on their own national identity in relation to globalized American narratives, becoming “intercultural mediators” capable of negotiating meaning in a complex world.

The thesis concludes that the successful integration of Hollywood cinema requires a shift in Teacher Agency. The educator must evolve into a “curator of authentic experiences,” requiring a mastery of digital humanities to clip and sequence video fragments. Professional development in Moldova should prioritize Digital Pedagogical Content Knowledge to provide teachers with the confidence to turn every classroom into a window to the world.

In conclusion, the research demonstrates that when a teacher acts as an “organizer and facilitator,” film becomes a powerful visual equalizer. It supports weaker students through context while challenging stronger students through idiomatic complexity. The integration of Hollywood films ensures that English is taught not just as a subject for examinations, but as a gateway to understanding the diverse global landscape of the 21st century. Drawing on established theories of second language acquisition and supported by empirical evidence gathered in Moldovan classrooms, the study has shown that authentic Hollywood cinema offers what conventional textbooks structurally cannot: living language embedded in cultural context, comprehensible input enriched by visual scaffolding, and a powerful motivational anchor that lowers learner anxiety and invites genuine communication.

Bibliography:

1. CHROMÁ, B. 2023. Using films in the English language classroom. p. 13-18. Available from:https://is.muni.cz/th/osibu/Using_films_in_the_English_language_classroom_-_Bronislava_Chroma.pdf
2. CONDRAT, V. CEBOTAȘ, V. 2020. *English: Level A2.3: Form 7*. Chișinău: Editura Prut Internațional, ISBN 978-9975-54-521-1. Available from: https://ctice.gov.md/manuale-scolare/
3. CEBAN, C., MUNCA-AFTENEV, D. STROPȘA, I. 2023. *English: Level A2.4: Form 8*. Chișinău: Editura Prut Internațional, ISBN 978-9975-54-736-9. Available from: https://ctice.gov.md/manuale-scolare/
4. HARMER, J. 2007. The Practice of English Language Teaching (4th ed.). Harlow: Pearson Education, p. 23-310. ISBN - 978- 1405853118. Available from: https://coljour.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/09/jeremy_harmer_the_practice_of_english_language_teaching_4th_edition_longman_handbooks_for_language_teachers.pdf
5. HASAN, T. 2022. The impact of watching English movies on learning English as a second language: Perspective of Bangladeshi private university students. p. 15-18. 18103011. Available from: https://dspace.bracu.ac.bd/xmlui/bitstream/handle/10361/17758/18103011_ENH.pdf?sequence=1
6. HEINÄNEN, K. 2022. Using films to teach about the cultures of the English speaking world. p. 6-13. Available from: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/81844/1/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-202206173453.pdf
7. HEINZEL, J. 2025. Exploring Students’ Perceptions of Using Movies in the ELT Classroom. p. 16-56. Available from: https://is.muni.cz/th/a8yaz/Exploring_Students__Perceptions_of_Using_Movies_in_the_ELT_Classroom.pdf
8. IGNATIUC, I., ALADIN, L. , MUNTEAN, A., FOCA, L., PUIU, D. 2020. *English: Level A2.1: Form 5*. Chișinău: Editura Prut Internațional, ISBN 978-9975-54-511-2 Available from: https://ctice.gov.md/manuale-scolare/
9. IGNATIUC, I., ALADIN, L. , MUNTEAN, A., FOCA, L., PUIU, D. 2020. *English: Level A2.2: Form 6*. Chișinău: Editura Prut Internațional, ISBN 978-9975-54-520-4 Available from: https://ctice.gov.md/manuale-scolare/
10. MUNCA-AFTENEV, D., CEBAN, C. STROPȘA, I. 2023. *English: Level A2+: Form 9*. Chișinău: Editura Prut Internațional, ISBN 978-9975-54-739-0. Available from: https://ctice.gov.md/manuale-scolare/
11. SÁNCHEZ, G. O. 2016. Lights, Camera, Action: Film as an Interdisciplinary Teaching Tool in English-language Lessons. p.18-19. Available from: https://dspace.uib.es/xmlui/bitstream/handle/11201/146842/tfm_2015-16_MFPR_gos652_270.pdf?sequence=1
12. STECKMEST, K. M. 2021. Using Film as a Multimodal Text in the Language Classroom. p. 12-16. Available from: https://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1764&context=ipp_collection
13. THURN, B. J. 2016. The Language of Movies: Using Film to Teach Visual Literacy in the EFL Classroom. p. 48-90. 4174. Available from: https://digitalcommons.hamline.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/hse_all/article/5173/&path_info=Benjamin_Thurn_Capstone.pdf

14. TOMÁŠOVÁ, V. 2025. Cultural Learning Through the Lens of Film in EFL Classrooms. p. 49-62. Available from: https://is.muni.cz/th/wlx6z/Diplomova_prace_Tomasova.pdf

SPEAK UP! USING DEBATES TO ENHANCE SPEAKING SKILLS IN THE EFL CLASSROOM

VORBEȘTE! UTILIZAREA DEZBATERILOR PENTRU DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR DE VORBIRE ÎN CADRUL ORELOR DE LIMBA ENGLEZĂ CA LIMBĂ STRĂINĂ

Autor: **Tatiana SOCOLOV,** Gr. FE - 2301
Specialitatea: Limba Engleză;
Coordonator științific: **Liliana COLODEEVA**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *This study investigates the development of speaking skills in the EFL classroom and examines debate as an effective pedagogical strategy. The theoretical framework highlights the central role of speaking in language learning and identifies major challenges such as limited exposure, low interaction, anxiety, and unequal participation. The practical part of the study combines textbook analysis, proposed teaching activities, and a questionnaire administered to English teachers. A comparative analysis of Moldovan textbooks and international EFL textbooks reveals that while local materials include speaking tasks, they provide limited opportunities for structured argumentative interaction, such as debate. In contrast, international textbooks place a stronger emphasis on communication, critical thinking, and opinion-based tasks. Based on these findings, several debate formats are proposed, including mini debates, fishbowl debates, and team debates, adapted to lower-secondary learners. These activities are designed to be integrated into common textbook topics such as school life, technology, and social issues. The study concludes that integrating debate into EFL instruction can significantly enhance fluency, interactional competence, and learner motivation, contributing to a more dynamic and student-centered learning environment.*

Keywords: *EFL, speaking skills, debate, textbook analysis, teaching strategies, student engagement*

Rezumat: *Acest studiu analizează dezvoltarea competențelor de vorbire în cadrul orelor de limba engleză ca limbă străină (LES) și explorează dezbaterea ca strategie didactică eficientă. Partea teoretică evidențiază rolul esențial al vorbirii în procesul de învățare și identifică principalele dificultăți, precum expunerea limitată la limbă, nivelul scăzut de interacțiune, anxietatea și participarea inegală a elevilor. Partea practică a cercetării include analiza manualelor, propunerea unor activități didactice și aplicarea unui chestionar adresat profesorilor de limba engleză. Analiza comparativă a manualelor din Republica Moldova și a manualelor internaționale arată că, deși manualele locale conțin activități de vorbire, acestea oferă puține oportunități pentru interacțiune argumentativă structurată, cum este dezbaterea. În schimb, manualele internaționale pun un accent mai mare pe comunicare, gândire critică și exprimarea opiniilor. Pe baza acestor constatări, sunt propuse mai multe tipuri de dezbateri, precum mini-dezbateri, fishbowl și dezbateri în*

echipă, adaptate nivelului gimnazial. Aceste activități pot fi integrate în teme uzuale precum viața școlară, tehnologia sau problemele sociale. Studiul concluzionează că integrarea dezbaterii în predarea limbii engleze contribuie semnificativ la dezvoltarea fluenței, a competenței interacționale și a motivației elevilor, favorizând un mediu de învățare dinamic și centrat pe elev.

Cuvinte-cheie: *LES, competențe de vorbire, dezbatere, analiză de manuale, strategii didactice, implicarea elevilor.*

In the contemporary context of teaching English as a Foreign Language (EFL), the development of speaking skills represents one of the most significant educational priorities. Speaking is not only a linguistic skill, but also a means through which learners express ideas, emotions, attitudes, and personal opinions. The ability to communicate effectively in English contributes to academic achievement, social interaction, intercultural communication, and future professional opportunities. Nevertheless, despite its importance, speaking remains one of the most challenging skills to develop in the EFL classroom. Many learners experience difficulties related to limited vocabulary, grammatical insecurity, fear of making mistakes, low self-confidence, lack of exposure to authentic communication, and insufficient opportunities for meaningful oral interaction during lessons.

The thesis entitled *"Speak Up! Using Debates to Enhance Speaking Skills in the EFL Classroom"* investigates the role of debate as an interactive pedagogical strategy for improving speaking skills among lower-secondary learners. The study is based on the assumption that debate activities create authentic communicative situations in which learners are encouraged to express opinions, defend arguments, negotiate meaning, and participate actively in oral interaction. Unlike traditional speaking exercises that often focus on reproduction and short responses, debates require learners to use language creatively and purposefully, thus contributing to the development of fluency, interactional competence, critical thinking, and communicative confidence.

The theoretical framework of the thesis highlights the central role of speaking in foreign language acquisition. Speaking is viewed as a productive and interactive competence that combines linguistic knowledge with communicative ability. Effective oral communication requires vocabulary knowledge, grammatical accuracy, pronunciation, discourse organisation, listening comprehension, and the ability to respond spontaneously in real-life situations. Therefore, modern EFL methodology increasingly promotes communicative and student-centered approaches that encourage learners to interact actively rather than simply memorise language structures.

The first chapter of the thesis analyses the main difficulties encountered in the development of speaking skills. Among the most common problems identified are limited classroom interaction, low student participation, anxiety related to speaking in front of peers, overreliance on teacher-centered instruction, and the lack of communicative tasks that encourage spontaneous speech. In many classrooms, students complete controlled exercises and scripted dialogues, but they rarely engage in argumentative interaction or extended oral communication. As a result, learners may possess theoretical grammatical knowledge while lacking confidence and fluency in authentic speaking situations.

In response to these challenges, the thesis presents debate as an effective pedagogical strategy capable of increasing learner participation and improving oral communication skills. Debate activities encourage students to express and justify opinions, listen carefully to opposing viewpoints, formulate arguments, provide examples, and react spontaneously to ideas presented by others. Through participation in debates, learners develop not only speaking fluency and pronunciation, but also critical thinking, cooperation, problem-solving

abilities, and interactional competence. Debates also support learner autonomy because students become active participants in the learning process rather than passive recipients of information.

Particular attention is given to debate formats suitable for lower-secondary learners in grades 8 and 9. The study proposes several adaptable debate types, including mini debates, fishbowl debates, pair debates, role-based debates, team debates, and problem-solution debates. These formats were selected because they can be adjusted according to learners' language proficiency and classroom needs. Simpler formats such as mini debates and opinion corners are more appropriate for grade 8 learners, who may still require vocabulary support and controlled interaction. More complex formats such as team debates and problem-solution debates are recommended for grade 9 learners, who are generally capable of sustaining longer speaking turns and more developed arguments.

The proposed debate activities are connected to common textbook themes and real-life issues relevant to adolescents. Topics such as school rules, social media, online learning, environmental protection, healthy lifestyles, technology, cultural traditions, and social problems provide meaningful contexts for oral interaction. These topics encourage learners to express personal viewpoints, compare ideas, agree and disagree respectfully, and support arguments using examples and explanations.

The methodological chapter of the thesis describes the research design and the methods applied during the study. The research combines qualitative and comparative approaches in order to examine both the pedagogical value of debate and its practical integration into EFL teaching. Several research methods were used throughout the study.

Theoretical documentation was applied to establish the conceptual and methodological basis of the research. Academic sources related to speaking skills, communicative competence, classroom interaction, and debate-based learning were collected and analysed. This method contributed to the development of the theoretical framework and helped identify the educational principles supporting communicative and interactive teaching strategies.

Another important method used in the research was comparative textbook analysis. The study examined Moldovan EFL textbooks for grades 8 and 9 alongside international EFL coursebooks designed for lower-secondary learners. The purpose of this analysis was to identify speaking tasks, communicative situations, and textbook themes suitable for debate integration. The analysis focused on several criteria, including topic openness, opportunities for argumentation, communicative interaction, language scaffolding, pair and group work opportunities, and the suitability of activities for structured discussion and debate.

Questionnaire-based research also formed an important component of the study. A questionnaire entitled *"Questionnaire on the Use of Debates for Developing Speaking Skills in the EFL Classroom"* was distributed through Google Forms to English teachers and education-related respondents. The questionnaire included closed-ended questions, multiple-choice items, and open-ended questions in order to gather both quantitative and qualitative data. Fifty responses were collected, of which forty-eight respondents identified themselves as teachers of English as a foreign language.

Quantitative analysis was applied to process the closed-ended responses through percentages, diagrams, and frequency counts. This method made it possible to identify tendencies related to teachers' use of debates, the frequency of implementation, the perceived usefulness of debates, and the speaking skills associated with debate activities. Qualitative interpretation was used to analyse the open-ended responses and identify recurring pedagogical themes. Teachers highlighted several benefits of debate activities,

including increased student motivation, improved fluency, greater classroom participation, and enhanced critical thinking. At the same time, respondents mentioned certain difficulties, such as limited lesson time, mixed proficiency levels, learners' fear of speaking publicly, and the need for additional preparation and classroom management.

The results of the textbook analysis demonstrated that Moldovan EFL textbooks include speaking tasks and discussion activities; however, these are often based on simple questions, short dialogues, or controlled speaking exercises. Opportunities for structured argumentation and debate are relatively limited and usually require teacher adaptation. In contrast, international EFL coursebooks provide more communicative and interactive tasks focused on opinion exchange, problem-solving, collaboration, and critical thinking. These materials frequently include functional language for agreeing, disagreeing, expressing opinions, and defending arguments, which facilitates the integration of debate activities.

Based on the obtained findings, the thesis proposes several methodological recommendations for integrating debate into English lessons. These recommendations include selecting topics relevant to students' interests, providing lexical and functional language support before debates, organising learners into pairs or small groups, gradually increasing task complexity, and creating a positive and supportive classroom atmosphere. The research also emphasises the importance of preparation stages before debate activities in order to reduce anxiety and encourage equal participation among learners.

The practical chapter of the thesis includes concrete examples of debate activities and classroom applications adapted for grades 8 and 9. Suggested formats include mini structured debates, fishbowl discussions, role-based debates, pair debates, and problem-solution debates connected to textbook units and thematic lessons. These activities aim to develop speaking fluency, vocabulary use, interactional competence, confidence, critical thinking, and argumentative skills.

The research demonstrates that debate represents an effective pedagogical strategy for developing speaking skills in the EFL classroom. Debate activities contribute to the creation of an interactive, student-centered learning environment in which learners actively participate in communication, collaboration, and problem-solving. Through debates, students practice English in authentic and meaningful situations, which supports the development of communicative competence and self-confidence.

The thesis highlights the importance of promoting communicative and interactive strategies in English language teaching. The findings confirm that debate activities can significantly improve speaking performance, learner engagement, motivation, and classroom interaction. Furthermore, the study supports the inclusion of debate-oriented activities in both textbooks and teaching practice, demonstrating that debates can become a valuable pedagogical tool for enhancing speaking skills and encouraging active participation in the process of learning English as a foreign language.

Bibliography:

1. BURNS, A., SIEGEL, J. (eds.) 2018. International Perspectives on Teaching the Four Skills in ELT: Listening, Speaking, Reading, Writing. Cham: Palgrave Macmillan.
2. CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS & ASSESSMENT 2021. Prepare Level 4 Student's Book with eBook. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press. Available from: https://shop.cambridge.org/english/product/2700221244
3. COUNCIL OF EUROPE 2020. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

4. CTICE 2026. Manuale școlare. Centrul Tehnologii Informaționale și Comunicaționale în Educație. Available from: https://ctice.gov.md/?page_id=447
5. DERWING, T. M., MUNRO, M. J., THOMSON, R. I. (eds.) 2022. The Routledge Handbook of Second Language Acquisition and Speaking. London: Routledge.
6. EDUCAȚIE ONLINE 2026. Limba engleză. Clasa VIII. Manual. Biblioteca Digitală. Available from: https://www.educatieonline.md/
7. EDUCAȚIE ONLINE 2026. Limba engleză. Clasa IX. Manual. Biblioteca Digitală. Available from: https://www.educatieonline.md/
8. EL MAJIDI, A., JANSSEN, D., DE GRAAFF, R. 2021. The effects of in-class debates on argumentation skills in second language education. System, 101, 102576. https://doi.org/10.1016/j.system.2021.102576.
9. GALACZI, E., TAYLOR, L. 2018. Interactional competence: conceptualisations, operationalisations, and outstanding questions. Language Assessment Quarterly, 15(3), pp. 219–236. https://doi.org/10.1080/15434303.2018.1453816.
10. HUTH, T. 2020. Interaction, Language Use, and Second Language Teaching. London: Routledge.
11. JODOI, K. 2024. The effects of parliamentary debate as a pedagogy for argumentation in L1 and L2 contexts. Argumentation, 39(1), pp. 147–163. https://doi.org/10.1007/s10503-024-09645-w.
12. KANG, O., GINTHER, A. (eds.) 2018. Assessment in Second Language Pronunciation. London: Routledge.
13. NEWTON, J. M., NATION, I. S. P. 2021. Teaching ESL/EFL Listening and Speaking. 2nd edn. London: Routledge.
14. OXFORD UNIVERSITY PRESS 2026. Solutions 3rd Edition. Oxford: Oxford University Press. Available from: https://elt.oup.com/feature/global/solutions_3e/
15. SALABERRY, R., KUNITZ, S. (eds.) 2019. Teaching and Testing L2 Interactional Competence: Bridging Theory and Practice. London: Routledge.
16. SATO, M., LOEWEN, S. (eds.) 2019. Evidence-Based Second Language Pedagogy: A Collection of Instructed Second Language Acquisition Studies. New York: Routledge.
17. TEIMOURI, Y., GOETZE, J., PLONSKY, L. 2019. Second language anxiety and achievement: A meta-analysis. Studies in Second Language Acquisition, 41(2), pp. 363–387. https://doi.org/10.1017/S0272263118000311.
18. WU, X. 2023. The effectiveness of debate pedagogy in ESL/EFL speaking skills: a systematic review. Oxford: University of Oxford.
19. ZARRINABADI, N., PAWLAK, M. (eds.) 2021. New Perspectives on Willingness to Communicate in a Second Language. Cham: Springer.
20. ZHANG, X. 2019. Foreign language anxiety and foreign language performance: A meta-analysis. The Modern Language Journal, 103(4), pp. 763–781. https://doi.org/10.1111/modl.12590.

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

**CENTRUL UNIVERSITAR
„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL**

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ A STUDENȚILOR ȘI MASTERANZILOR „OPORTUNITĂȚI DE IMPLICARE A TINERILOR ÎN PROCESUL DE CERCETARE”

23 aprilie 2026

Ediția a VI-a

Str. Piața Independenței 1,
Cahul, MD – 3909
Republica Moldova

Tel.: 029922481
E-mail: cercetare@adm.usch.md

Bun de tipar 17.09.26 | În formă electronică
Coli de tipar 26,5 | Comanda nr. 75

MD-2004, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 168, UTM
MD-2045, Chișinău, str. Studenților, 9/9, Editura „Tehnica-UTM